

שבוע פרשת בהעלותך

(5 - 11 June 11)

ג' - ט' סיון ה'תשע"א

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרָצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּתוּחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּיָם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי גְבוּיָם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּנוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחָלֵק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּתְּנֶךָ: יֵשֵׁא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומולוה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

ק

א לְדוֹד מְזֻמּוֹר נָאִם יְהוָה | לְאֹדְנִי שָׁב לִימִינִי עַד־אֲשֵׁית אֲיִכֶיךָ הָדָם לְרִגְלֶיךָ: ב מָטָה עֲזָךְ יִשְׁלַח יְהוָה
מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקֶרֶב אֲיִכֶיךָ: ג עֲמֹךְ נִדְבַת בֵּינָם חִילְךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טָל יִלְדֶּתְךָ: ד נִשְׁפָּע
יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אֶתְהַכֶּתֶן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרְתִי מִלְפִי־צֹדֵק: ה אֲדַנִּי עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אֶפֶס מְלָכִים:
ו יָדִין בְּגוֹיִם מָלֵא גִּוְיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פֶּן יָרִים רֹאשׁ:

קיא

א הִלְלוּהָ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסוֹד יִשְׁרָיִם וְעֵדָה: ב גְּדִלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים לְכָל־חַפְצֵיהֶם:
ג הוֹדוּ־וְהִדְר פִּעְלֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמַדַת לָעֵד: ד זָכַר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה: ה טָרַף נֶתַן לִירֵאָיו
יִזְכָּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו פָּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נִאֲמָנִים
כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעֵד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֱמֶת וַיִּשְׂר: ט פְּדוּת | שְׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ
קָדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֹאשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת יְהוָה שֶׁכֵּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תִּהְלֹתוֹ עֲמַדַת לָעֵד:

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד סיון, תשי"ח
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ משתתפי במגבית לטובת ישיבת תומכי תמימים אשר בצרפת
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם נודעתי ע"י הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ רב פעלים הרב מו"ה פרץ שי' מאצקין,
מהשתתפותם בהחזקת ישיבת תומכי תמימים אשר בצרפת.

ובודאי לדכוותייהו למותר האריכות בביאור גודל הענין וגודל הזכות של כל מחזיקי ישיבה זו.

ולא נצרכה אלא להעדפה ולזריזות ולהשפעה על ידידיהם ומכיריהם שגם הם יעשו כהנ"ל, וזכות
הרבים תלוי בהם.

ויהי רצון אשר כדרשת הזהר עה"כ עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר א"ת מאושר
אלא מראשו*, תומשך ברכת השי"ת בהמצטרך לכל אחד מהם הוא וב"ב שי' מראשו, היינו מפנימיות אין
סוף עד למטה מטה לבני חיי ומזוני רוויחי.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

(* להעיר מד"ה עץ חיים, שמח"ת תרצ"ט, ופתגם רבנו הזקן בזה.

מפתח כללי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן קסט
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קסט
- (כב) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קע
- (כג) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קעב
- (כד) דרך מצותיך – ספר המצוות
אדמו"ר ה"צמח צדק" קעג
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קעד
- (כו) קונטרס עץ החיים
אדמו"ר מוהרש"ב קעה
- (כז) ספר המאמרים ה'תרצ"ז
אדמו"ר מוהריי"צ קעה
- (כח) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהריי"צ קעו
- (כט) רשימת י"א-י"ג ניסן תרנ"ג
אדמו"ר מוהריי"צ קעז
- (ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהריי"צ קפ
- (לא) ביאורים לפרקי אבות פרק א קפא
- (לב) חומש לקריאה בציבור קפב
- (לג) סדר הדלקת נרות לחג השבועות ושבת קודש ... קפט
- (לד) לוח זמנים לשבוע פרשת בהעלותך קצ

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים ק"י קי"א ג
- (ג) מאמר ד"ה קרוב ה' לכל קוראיו (עם ביאור בדרך אפשר) יום ב' דחג השבועות, ה'תשד"מ ה
- (ד) שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשד"מ יח
- (ה) לקוטי שיחות חג השבועות (בלה"ק) כרך יח כג
- (ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כח
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח - פרשת בהעלותך כט
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת בהעלותך ל
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהעלותך סג
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת בהעלותך סד
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בהעלותך עו
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עט
- שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בהעלותך פב
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בהעלותך קיז
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת בהעלותך קכד
- (טז) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף מז עד דף מט קכו
- (יז) נביאים וכתובים
שמואל-ב פרק ג, תהלים פרק כב קלח
- (יח) מסכת מנחות עם ביאורים
מדף פח עד דף צד קמ
- (יט) עין יעקב מסכת שבת קסח

ביאור בדרך אפשר

ה'אצילות' שהוא הגבוה מבין העולמות, לעולם ה'בריאה' ולאחר מכן לעולמות
'יצירה' ו'עשייה' עד שהוא מאיר ומחיה גם את עולם הזה הגשמי הנקרא בשם
'עולם העשייה הגשמי'. ההארה האלוקית שבעולם עליון משמשת כמקור שממנו
נובעת לאחר מכן ההארה שממלאה עולם יותר תחתון והארה תחתונה זו נעשית
מקור לשפע שיורד לעולם עוד יותר תחתון. המכנה המשותף שקיים בכל הדרגות
השונות של הארה אלוקית זו שכולן הינן בעלות גבול ומידה.
לעומת זאת כאשר מדובר אודות התורה, מצד אחד גם היא ירדה לתוך המציאות
של העולמות, ואף היא ירדה לתוכם בהתאם לסדר השתלשלותם של העולמות,
תחילה לעולם ה'אצילות' ולאחר מכן לעולם ה'בריאה' עד שבסופו של דבר ניתנה
לנו בעולמנו הגשמי, ובכל עולם התורה מתגלה בתוך מסגרת מוגדרת המתאימה
למושגים של אותו עולם, היא מדברת על רצונו וחכמתו של הקדוש ברוך הוא
ביחס לפרטים הנמצאים באותו עולם, אך ביחד עם זאת מדובר אודות חכמתו
ורצונו של הקדוש ברוך הוא ממש. הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו נמצא בתוך
התורה גם לאחר ירידתו למטה אל תוך מציאות העולמות.

התגלותו של הקדוש ברוך הוא בתוך התורה היא בעיקר לאחר שירדה לעולמינו
הגשמי, הימצאותו של הבורא בכבודו ובעצמו בתוך התורה היא דווקא בתורה כפי
שהיא בעולם הזה. הסיבה לכך היא כיוון שהכוונה האלוקית העומדת מאחורי
בריאת העולמות כולם, נעוצה בהתהוותו של עולם הזה דווקא. חז"ל אומרים
ש'נתאן הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים' כלומר תאוותו ותשוקתו של
הבורא היא לדור ולהתגלות דווקא בתוך העולמות התחתונים, בעיקר בתוך
מציאותו של העולם הזה הגשמי. מכך מובן שעיקר התממשותה של הכוונה
האלוקית שבשבילה נברא העולם קשורה בתורה.

על פי הדברים האמורים מובן מדוע התורה נקראת בשם 'אמת', כדברי חז"ל: 'אין
אמת אלא תורה'. דבר אמיתי הוא זה אשר קיומו איננו תלוי בתנאים שעלולים
להשתנות, הוא יהיה קיים בכל התוקף בכל מקום ובכל זמן. לכן המבחן למידת
אמיתותו של דבר מסוים הוא עד כמה איננו משתנה ממקום למקום ומזמן לזמן.
מהותה של האמת היא קיומה המוחלט.

האמת האלוקית באה לידי ביטוי דווקא בכך שביכולתו של הקדוש ברוך הוא
להתגלות למטה מטה כשם שהוא מאיר למעלה מעלה, ביכולתו לשכון בתוך הגבול
של העולמות ואף שם להישאר ברוממותו ובאימוגבולותו.

ביאור בדרך אפשר

לקדוש ברוך הוא, דְּהֵינָה כָּל
'קְרִיָּאָה' של האדם אל
הקדוש ברוך הוא הִיא
באמצעות תַּפְּלָה, וְכִמּוֹ
'שְׁתֻּבָּה'³ בפסוק המדבר על
גדולתם של עם ישראל הנקראים
בשם 'גוי גדול' (=עם גדול),
גדולתם היא בכך שהקדוש ברוך
הוא קרוב אליהם בעקבות
קריאתם אליו בתפילותיהם 'כִּי מִי גֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים

ביאור בדרך אפשר

במאמר זה מדובר אודות הקירבה המיוחדת שנוצרת בין הקדוש ברוך לבין
היהודי על ידי לימוד התורה. קירבה זו נעוצה במעלתה של התורה, בכך שביכולתה
'להביא' את הקדוש ברוך הוא למטה מטה, אל תוך המציאות הגשמית שבתוכה
היהודי נמצא.

קירבה זו הינה במעלה יתירה אפילו ביחס לקירבה הנוצרת על ידי עבודת התפילה.
ההבדל בין 'תפילה' ל'תורה' הוא בכך שהתורה באה מלמעלה מאת הבורא, מה
שאין כן התפילה באה מכוונו של האדם. למרות שהתורה עוסקת בפרטים רבים
אשר כשלעצמם הינם בעלי תבנית הניתנת להגדרה ולמידה: ציצית, תפילין, דיני
ניזקין וממונות וכו' אך ההתגלות האלוקית השוּנָה בתוך התורה הינה בלתי
מוגבלת. התורה היא חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא: התורה מלמדת אודות
רצון ה', וגנוזה בה חכמתו האין סופית שהיא זו שעומדת מאחורי כל פרט
ופרט שברצון ה'.

יתירה מזו, הקדוש ברוך הוא 'הכניס' את עצמו בתוך רצון וחכמה אלה, התורה
היא בבחינת 'כלי' אשר בתוכו נמצא הקדוש ברוך הוא ממש, בכך שהבורא נתן
לנו את התורה הוא נתן לנו את עצמו.

לעומת זאת מהותה של התפילה היא שהאדם מעמיד את עצמו מול הבורא, עמידה
זו נעשית מתוך התבוננותו של האדם בגדולת ה' ומתוך התעוררות ליבו ברגש של
אהבת ה'. האדם, ככל הנבראים כולם, הינו בעל גבול ומידה ולפיכך גם שכלו
ורגשותיו הינם מוגבלים. מכך מובן שלעומת ההתגלות האלוקית הבלתי מוגבלת
הקיימת בלימוד התורה, הרי שההארה הממלאת את נפשו של האדם בשעת
התפילה היא בעלת גבול ומידה, בהתאם להשגותיו של האדם בגדולת ה' ובהתאם
לעוצמות של רגשות ליבו.

נקודה זו קשורה בהבדל שקיים בין ההארה האלוקית הממלאה את העולמות כולם
לבין התורה.

העולמות ניוונים מהאור האלוקי שהקדוש ברוך הוא מאיר בהם, זו הנשמה של
הנבראים כולם, הרוחניים והגשמיים.

העולמות והנבראים הינם בעלי גבול ומידה לעומת אור האין סוף של הבורא ברוך
הוא, כך שהארתו בהם כרוכה בהצטמצמותו ויירדתו מְדַבָּרָה לְדַבָּרָה בכדי
שהנבראים יוכלו להכילו. בכל עולם הוא מאיר בהתאם לדרגתו של אותו עולם.
דבר זה קשור במושג 'השתלשלות העולמות', מדובר אודות הסדר שבו האור
האלוקי משתלשל ויורד, תחילה לעולם עליון ומשם לעולם יותר תחתון, מעולם

ביאור בדרך אפשר

קְרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאֵיו
לְכָל אֲשֶׁר יִקְרְאוּהוּ
בְּאֵמֶת¹, פסוק זה בתהילים
יכול היה להיאמר בקצרה: 'קרוב
ה' לכל קוראיו באמת, וּמְדִיק
בְּזָה כ"ק מוֹרֵי וְחָמִי
אֲדָמוֹר בְּמֵאמְרוֹ עַל
פְּסוּקֵי זֶה (המאמר נאמר על
ידי בִּשְׁבַת פְּרִשְׁת נֶשָׂא
בשנת תרפ"ז)² אשר בפסוק זה רמחות שתי צורות שבהם ניתן לקרוא

ביאור בדרך אפשר

1 קרובים אליו פה' אלקינו בכל קראנו אליו, וזהו הפירוש של
2 חציו הראשון של הפסוק 'קרוב ה' לכל קוראיו' – כלומר בתפלה,
3 ולעומת זאת מה שכתוב בחציו השני 'לכל אשר יקראוהו באמת'
4 קאי (=מוסב) על הקריאה לקדוש ברוך הוא הנעשית באמצעות עצם
5 הלימוד והקריאה בתורה, הרמו

6 לכך זו המילה 'באמת', וכדברי
7 חז"ל דאין 'אמת' אלא
8 תורה⁴, והינו דהם ב'
9 עניני ואופני קריאה לה',
10 קריאה באמצעות תפלה
11 וקריאה באמצעות תורה.
12 ולכאורה צריך להבין מה
13 שנקרא כאן למוד התורה
14 בשם 'קריאה' דוקא ולא
15 בשם 'לימוד'. ועוד, דמסגנון
16 המשך הכתוב משמע
17 דבקריאה לה' הנעשית על-
18 ידי תורה הוא קרוב יותר
19 ליהודי מאשר בקריאה
20 הנעשית על-ידי תפלה,
21 וזהו משמעות המבנה של
22 הפסוק כולו: 'קרוב ה' לכל
23 קוראיו, דהגם דקרוב
24 לכל קוראיו כלומר למרות
25 שהקדוש ברוך הוא אכן קרוב
26 לאדם המתפלל, מפלמקום
27 הנה לכל אשר יקראוהו
28 באמת' כלומר אלה שקוראים
29 אליו באמצעות התורה הוא
30 קרוב יותר. וצריך להבין,
31 דהרי בפשטות הענין
32 ד'קרוב ה' הוא נעשה יותר
33 על-ידי תפלה, דבתפלה
34 האדם עומד בפני הבורא
35 כעבדא קמי מריה⁵,
36 (=כעבד לפני אדונו), דענין
37 העבד מהותו של העבד היא

38 בכך שהוא בכוול אל האדון, ועד כדי כך שהוא בטל לגמרי
39 ממציאיותו העבד נותן את עצמו לאדונו עד כדי כך שאין לו מציאות משל
40 עצמו וכל מציאותו היא נעשית מציאות האדון⁶ דבר זה בא לידי
41 ביטוי בכך שמה שקנה עבד – קנה רבו (=אדונו), כמו כן בשעה שיהודי
42 מעמיד את עצמו מול הבורא בתפילה הרי זה מתוך התבטלות מוחלטת, הוא
43 מוסר את כל כולו לה', ולעומת זאת בשעת הלימוד והקריאה בתורה האדם

ביאור בדרך אפשר

44 משתמש במציאותו שלו שהרי על מנת להבין את התורה כראוי עליו להשתמש
45 בכוח שכלו, ואם כן מדוע כאן משמע שקרבת ה' אל האדם הוא
46 נעשה יותר על-ידי התורה?
47 ולהבין את כל זה צריך להקדים תחלה באור הענין מה
48 שאמרו רבותינו ז"ל⁴

49 'אין אמת אלא תורה',
50 שהתורה נקראת בשם
51 'אמת' דוקא.

52 ויובן זה על-פי מה
53 שכתוב⁷ בפסוק המספר
54 אודות גדולתו של הקדוש ברוך
55 הוא 'גדול אדונו ורב כח
56 לתבונתו אין מספר',
57 ומביא בזה כ"ק מו"ח
58 אדמו"ר (ב'דבור
59 המתחיל' הנ"ל) מה
60 שמדיק בזה אביו כ"ק
61 אדמו"ר (מהורש"ב)
62 נשמתו-עדן במאמר 'דבור
63 המתחיל' זה במאמר הפותח
64 בפסוק 'גדול אדונו ורב כוח'
65 שנאמר ביום ב' דחג
66 השבועות בסעודה⁸,
67 דצריך להבין מהו
68 'ולתבונתו אין מספר'.
69 דהנה ענין המספר המושג
70 'מספר' ואפילו המושג 'אין
71 מספר' נופל לומר שייך
72 להשתמש בו על דבר
73 הנחלק לחלקים רק כאשר
74 מדובר אודות דבר שניתן לחלקו
75 לחלקים אזי ניתן לתאר את
76 גדולתו במושגים של מספרים
77 בכך שניתן לספור או בכך
78 שלא ניתן לספור, והינו
79 כאשר מדובר אודות דבר שהוא
80 גשמי. שהרי רק דבר גשמי,

81 להיותו מוגדר בהגדרות של שטח גשמי לכן יש בו אפשרות להיחלק
82 לחלקים ולכן נופל בו שייך כלפיו ענין המספר אפשר לאמוד את
83 גדולו במספרים, ואז במסגרת כזו כאשר מדובר אודות דבר שמצד אחד הוא
84 בתחום הגשמי ומצד שני הוא מתפשט בשטח אין סופי אזי שייך לומר בו
85 'אין מספר' בדוגמת קו גשמי המכיל בתוכו רצף של אין סוף נקודות,
86 שמשמעותן של מילים אלה הוא ההפלאה והרבוזי ד'מספר'⁹ כלומר

4 ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח. ועוד. 5 ראה שבת י, א. 6 ראה המשך תרס"ו ע' שכה ואילך. 7 תהלים קמז, ה. 8 תרע"ח - נדפס ב"ספר המאמרים - ליקוט" (קה"ת תשד"מ) ע' צב. ובסה"מ תרע"ח - הוצאה שלישיית (קה"ת תשד"מ) - ע' תלה. 9 ראה לקו"ש ח"ט ע'

ביאור בדרך אפשר

1 מדובר בסוג כזה של 'מופלאות' שניתן להשתמש כלפיה במושג 'מספר' ולתאר
2 אותה בכך שהיא 'בלי מספר', מילים אלה באות להפליא דבר שבעצם הווייתו
3 הוא נמדר במספרים, אָבֵל כאשר מדובר ב'תבונה' ו'השגה' שכלית
4 **שהוא ענין רוחני** ואינו נמדר בשטח גשמי הרי מלכתחילה אינו נופל
5 על-זה לשון 'מספר'
6 **שִׁיהִיה שִׁיף לומר 'אין**
7 **מספר'.** דַּעֲנִין זה הוא
8 **בְּכָל דָּבָר** שמציאותו איננה
9 גשמית אלא רוחנית בדוגמת
10 מציאותם של 'תבונה'
11 ו'השגה' שכלית, אפילו
12 כאשר מדובר אודות גודל
13 חכמתו של בשר ודם הרי אין זה
14 נכון לתאר את גודלה עד כמה
15 ניתן לספרה, וְכָל-שִׁפְן וְכָל-
16 וְחֹמֶר כאשר מדובר בתבונה
17 של הַקֶּבֶה שאין לה קץ
18 וגבול הרי בודאי שְׁאִינוּ בְּגֵדֶר
19 'מספר' ולא ניתן להשתמש
20 כלפיו אפילו במושג 'אין מספר',
21 גדולתו היא מעבר לכך שאינו
22 נספר' שהרי מלכתחילה אינו
23 במסגרת ששייכת בה התחלקות
24 לחלקים כלל. וְאִם בְּנִי קֶשֶׁה
25 **בְּיֹתֵר מֵה שֶׁנֶּקֶט כָּאן**
26 (=מה שאחו כאן, מה שהשתמש
27 כאן הפסוק) עֲנִין 'המספר'
28 באומרו 'ולתבונתו אין מספר'.
29 וּמִמָּשִׁיף כבוד קדושת
30 אדמו"ר הרשב"ב בַּמָּאֵמֶר,
31 אודות הפסוק 'גדול אדונו ורב
32 כוח ולתבונתו אין מספר' דַּעֲד צִרִיף לְהִבִּין, דְּלִכְאוּרָה בנוסף לקושי
33 הקיים במילים 'ולתבונתו אין מספר' כשלעצמם, זֶה סוֹתֵר לְרִישָׁא דְקָרָא
34 (=לתחילת הפסוק), שְׁאוּמֵר 'גְּדוֹל אֲדוֹנֵנו וְרַב כֹּחַ', מהמילים 'אין
35 מספר' משמע שלמרות שהוא שייך לעולם שיכול להימדד במספרים מכל
36 מקום מעלתו ורוממותו היא בכך שאין לו מספר, אך משמעותן של המילים
37 'גדול אדונו ורב כוח' היא שגדולתו היא כזו שניתנת למדידה ממש וניתן
38 להגדירה בתוך גבול מסויים דַּעֲנִין ה'גְּדוֹלוֹת' המושג 'גדלות' מבטא
39 וּמוֹרָה על כך שֶׁהוּא גְּדוֹל בְּמִדְיָה וְהַגְבָּלָה וּמִסְפָּר כלומר
40 ההגדרה 'גדול' משמעותה שניתן למדוד את גודלו, שהרי התואר 'גדול' הוא
41 ביחס לדבר אחר הקטן ממנו, ודבר שלא ניתן למדודו גדולתו נשאת נסתרת,
42 וְכַפִּי שאכן נאמר בדברי חז"ל אודות פסוק זה, שמדובר כאן בגדולה כזו שיש
43 לה מידה, כְּדֹאִיתָא בְּפִרְקֵי הִיכְלוֹת¹⁰ (=כמובא בפרקי היכלות)

ביאור בדרך אפשר

44 **'שְׁעוֹר קוֹמָה שֶׁל יוֹצֵר בְּרִאשִׁית רַל"ו אֲלָפִים רַבּוֹת**
45 **פְּרָסָאוֹת בְּמִסְפָּר וְרַב כֹּחַ** חז"ל מתבטאים שכיכול מידת גודלו
46 של יוצר העולמות היא מאתים שלושים ושש אלפי רבבות פרסאות ('רובה'
47 זה עשרת אלפים ופרסא הינה שטח של ארבעה מיל) (הרמז למספר זה הוא
48 בכך שהמילים 'וְרַב כֹּחַ' הינם
49 בְּגִימָטְרִיא רַל"ו=236),
50 דַּאֲף שְׁמִידָה זו שמצינים
51 חז"ל זֶהוּ רַבּוֹי מְפָלָג, אך
52 מְפָל-מְקוֹם סוף סוף הוא
53 בְּגֵדֶר ה'מספר' ואין זה
54 בבחינת 'בלי מספר', וְאִם בְּנִי
55 אינו מובן מֵהוּ שְׁמִסִּים
56 הפסוק במילים 'וְלִתְבוֹנָתוֹ
57 אֵין מִסְפָּר' ? ולמרות שניתן
58 היה להסביר שמדובר אודות
59 דרגות שונות הקיימות בהתגלות
60 כוחו של הבורא, דרגה אחת
61 שהיא בבחינת 'מספר' ודרגה
62 עליונה יותר שהיא בבחינת 'בלי
63 מספר', אך בְּיֹתֵר אֵינוּ
64 מוֹכֵן, דְּמִרְצָף הפסוק
65 מְשַׁמֵּעַ שְׁאוֹתָה הַדְּרָגָא
66 שְׁנֹאֵמֶר בֵּה גְּדוֹל
67 (אֲדוֹנֵנוּ) וְרַב כֹּחַ (כלומר
68 אותה דרגה שנמדדת באומדן
69 של רַל"ו אֲלָפִים רַבּוֹת
70 פְּרָסָאוֹת), הִנֵּה עליה
71 בעצמה נאמר 'וְלִתְבוֹנָתוֹ
72 (תְּבוֹנָה שֶׁלּוֹ) אֵין
73 מִסְפָּר'.
74 וְנִקְדַּת הַבְּאוּר בְּזֶה, דְּהִנֵּה
75 מֵה שְׁנִתְבָּאֵר לְעִיל שְׁגֵדֶר ה'מספר' שִׁיף בְּדָבָר הַמִּתְחַלֵּק
76 דְּוָקָא בדוגמת דבר שנמדד בשטח גשמי שאו ניתן לחלקו לחלקים, הרי
77 עולם המושגים של מדידה במספרים הוא (חל) בְּכָלְלוֹת באופן כללי
78 גַּם עַל מציאות רוחנית, הדברים אמורים כאשר מדובר אודות הרוחניות
79 הקיימת בתוך המסגרת של סֵדֶר הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת של העולמות בְּכָלְלוֹתוֹ,
80 מה שאין כן כאשר מדובר אודות האלוקות שלמעלה ממסגרת זו, שכלפיה לא
81 שייכת מדידה כלל חלילה. וְכַמּוּבָא בַּמָּאֵמֶר שֶׁם¹¹, דַּאֲף שְׁנֹאֵמֶר
82 כלפי גדודי המלאכים הקיימים בעולמות העליונים 'לְגִדּוּדֵינוּ אֵין
83 מִסְפָּר'¹² (וכמו כן לעולמות אין מספר), מְפָל-מְקוֹם הַרִי זֶה
84 בְּגֵדֶר מִסְפָּר שהרי כל עולם כשלעצמו מוגדר בתבנית מוגבלת משלו
85 המייחדת אותו מעולם אחר, הִינֵנוּ¹³ שְׁכָל עוֹלָם נִחְלָק מִהָעוֹלָם
86 הָאֲחֵר בְּתוֹר דָּבָר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. ולמרות שכאשר מפרטים את מספר

ביאור בדרך אפשר

1 העולמות הרי אין לכך מספר אך **בְּכָלֹת** באופן כללי **נְחָלָקִים**
 2 **הָעוֹלָמוֹת לְד'** עולמות כלליים, **'אֲצִילוֹת-בְּרִיָּאָה-יִצְרֵיה'**
 3 **'עֲשִׂיָּה'**. דוגמה לכך שתיתכן מציאות כזו שמצד אחד אין סוף לפרטים
 4 שבה וביחד עם כך ניתן לסדרם בתוך מספר מוגדר של קבוצות, הרי זה כמו
 5 מציאותו של 'קר' לעומת 'שטח'
 6 ולעומת 'מעוקב' ('נפח') אשר
 7 הקו מכיל אין סוף נקודות ובכל
 8 זאת איננו אלא קו אחד לעומת
 9 ה'שטח' המכיל אין סוף קוים
 10 למרות שאיננו אלא שטח אחד
 11 לעומת ה'מעוקב' המכיל אין סוף
 12 שטחים.
 13 על פי הדברים האמורים מובן
 14 שהמילים 'גדול אדוננו ורב כוח'
 15 מוסבות כלפי גדולתו של הקדוש
 16 ברוך הוא המשתקפת בתוך
 17 מציאותו של העולמות, ההארה
 18 האלוקית השופעת בהם על מנת
 19 להחיותם היא מצומצמת בהתאם
 20 למידה ולגבול שלהם ולכן
 21 מבחינת הארה זו הקדוש ברוך
 22 הוא מצטייר כביכול בהתגלות
 23 בעלת מידה, 'שיעור קומה'.
 24 אודות המשכו של הפסוק
 25 'ולתבונתו אין מספר' ידובר
 26 בהמשך, מילים אלה מוסבות
 27 אודות התגלותה של התורה
 28 בעולם.
 29 **וְהִנֵּה** כשם שההארה האלוקית
 30 המחיה את העולמות יורדת
 31 ומצומצמת בתוך המידה של סדר השתלשלות העולמות כמו כן **הַתּוֹרָה**
 32 למרות שכשלעצמה בתור חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא הינה 'הַמִּדָּה'
 33 גנוזה' שלו והיא למעלה גם מהמידה של העולמות היותר עליונים, אך גם היא
 34 ירדה ו**בָּאָה** בתוך **בְּחִינַת הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת** העולמות **בְּד'** (=בארבע)
 35 **עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת-בְּרִיָּאָה-יִצְרֵיה-עֲשִׂיָּה**, **דְּבָכָל עוֹלָם יֵשׁ** את
 36 **בְּחִינַת הַתּוֹרָה שְׂבָאוֹתוֹ עוֹלָם**, ו**כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב בְּכַתְּבֵי הָאֲרִיז'ל¹⁴**
 37 **בְּפִירוּשׁ** המילים הנאמרות בברכת המזון בה אנו מודים לקדוש ברוך הוא על
 38 הדברים השונים שהוא משפיע לנו, **'וְעַל תּוֹרָתָךְ שְׁלֹמֶדְתָּנוּ'¹⁵**, במילים
 39 אלו רמזות דרגות שונות הקיימות בהתגלותה של התורה, המילה 'תּוֹרָתָךְ'
 40 רומזת על **תּוֹרַת הָאֲצִילוֹת**, כולמר זוהי התורה כפי מתגלה בעולם היותר
 41 עליון, עולם האצילות, והמילה **'שְׁלֹמֶדְתָּנוּ'** רומזת על התגלותה ב'**בְּרִיָּאָה**'
 42 כלומר התגלותה של התורה אלינו היא לאחר ירידתה מהעולם היותר עליון כלפי
 43 מטה, וכך **יֵרְדָה וְנִשְׁתַּלְשַׁל מְעוֹלָם לְעוֹלָם עַד שִׁירְדָה לְמִטָּה**,

ביאור בדרך אפשר

44 **וּבִפְרָט אַחֵר מִתֵּן תּוֹרָה** שבו ניתנה התורה בעולמינו הגשמי, **שָׁאֵז**
 45 **יֵרְדָה הַתּוֹרָה מִבְּרִיָּאָה לִיִּצְרֵיה', וּמִיִּצְרֵיה' לְעֲשִׂיָּה**
 46 **הַרוּחָנִית**, **וּמִיִּצְרֵיה' הַרוּחָנִית לְעוֹלָמֵינוּ הַנִּקְרָא 'עֲשִׂיָּה**
 47 **הַגִּשְׁמִית**, וכלשונו של אדמו"ר הזקן אודות השתלשלותה של התורה
 48 ממקומה העליון **'וּמִשָּׁם יֵרְדָה**
 49 **וְנִסְעָה כו' עַד שְׁנַת־לְבָשָׁה**
 50 **בְּדִיו עַל הַסֵּפֶר, כְּדֹאִיתָא**
 51 **בְּתַנְיָא קְדִישָׁא** (=כמובא
 52 בספר התניא הקדוש)
 53 **בְּתַחֲלֹתוֹ¹⁶**.
 54 ואולם קיים הבדל גדול בין צורת
 55 ירידתה של התורה למטה לעומת
 56 צורת הירידה של השפע האלוקי
 57 המשתלשל מעולם לעולם על מנת
 58 להחיות את הנבראים כולם.
 59 כאשר מדובר **בְּכָל עֲנִינֵי סֵדֶר**
 60 **הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת**, **הִנֵּה**
 61 **הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת** והיירידה
 62 **מִהָעֵלְיָה אֶל הָעֵלּוּל**,
 63 **מוֹרָה עַל הִירִידָה מִדְּרָגָא**
 64 **לְדְרָגָא**, כמוזכר במבוא
 65 למאמר, ההארה המאירה בעולם
 66 עליון משמשת כמקור אשר ממנו
 67 נובעת לאחר מכן הארה יותר
 68 מצומצמת המחיה את העולם
 69 שלמטה ממנו, יחס זה הינו יחס
 70 של 'עֵלְיָה' ו'עֵלּוּל', ההארה
 71 העליונה משמשת כ'עֵלְיָה'
 72 שמתוכה נובע ה'עֵלּוּל' שהוא
 73 ההארה היותר תחתונה, דרגתו
 74 הרוחנית של ה'עֵלּוּל' הינה מצומצמת לעומת רוממותה של ה'עֵלְיָה' ו**כְּנֹדָע**
 75 **שֶׁכָּל 'עֵלְיָה' הִיא רוּחָנִית לְגַבִּי הָעֵלּוּל' שְׁלָה, דְּכֵן הוּא**
 76 **בְּעוֹלָמוֹת, שֶׁהָעוֹלָמוֹת הֵן זֶה לְמִטָּה מִזֶּה, עַד שְׁלֹאֵחַר כָּל הַשְּׁלֵבִים**
 77 **הַשּׁוֹנִים בַּהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת זֶה נַעֲשִׂית הִירִידָה הִיטָר גְּדוּלָּה שְׁהִיא הִירִידָה לְעוֹלָם**
 78 **הַזֶּה שְׁהוּא הַתַּחְתּוֹן שְׁאִין לְמִטָּה מִמֶּנּוּ, שֶׁתַּחְתּוֹנוּתוֹ אֵינָה נִמְדֶּרֶת**
 79 **מִבְּחִינַת מָקוֹם גִּשְׁמִי אֵלָּא זֶהוּ בְּעֶקֶר בְּרוּחָנִית וּמַעֲלָה וּמִדְּרָגָה**
 80 **תַּחְתּוֹנוּתוֹ הִיא בְּכֵן שֶׁלֹּא זֶה כְּלַבֵּד שְׁמִידַת הַחַיּוֹת הָאֲלוּקִית הַשּׁוֹפֵעַת בּוֹ הִינָה**
 81 **כְּמִידָה וְהַגְבְּלָה אֵלָּא בְּנוֹסֵף לִכְךָ אֵינָה מוֹרַגֶּשֶׁת כָּלל**.
 82 **אֲמָנָם** לעומת זאת **מֵה שֶׁהַתּוֹרָה נִשְׁתַּלְשַׁל מְעוֹלָם לְעוֹלָם**,
 83 **מִתּוֹרַת הָאֲצִילוֹת לְתּוֹרַת הַבְּרִיָּאָה וְכו', אֵין זֶה יֵרִידָה בְּתּוֹרָה**,
 84 **שֶׁהִיא מִבְּחִינַת הַתּוֹרָה הִיא אוֹתָהּ הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא לְמַעַלָּה כְּפִי**
 85 **הִיא לְמִטָּה, הֵינֵנו דְּמָה שֶׁהִיא מִשְׁמַשֵּׁת כ'חֲמֻדָּה גְּנוּזָה'¹⁷ שֶׁל**
 86 **הַבּוֹרָא שֶׁלְמַעַל מַעַל מִהָעוֹלָמוֹת כּוֹלֵם, שׁוֹ שְׁלֹמוֹת מַעַלַּת הַתּוֹרָה**

ע' תכ בהערה. ד"ה באתי לגני תשל"ד. 14 ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ ה'ש"ת ע' 68. 15 נוסח ברהמ"ז. 16 פ"ד.
 17 ראה שבת פח, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 שלמעלה מכל מידה וגבול, הנה ענין זה שבתורה נמצא בתורה גם
2 בהיותה למטה כמו בהיותה למעלה, דהגם שבפעל היא נסעה
3 וירדה בדרך השתלשלות עלה ועלול, מפל-מקום בכל מקום
4 שהיא מתגלה, הרי היא נשאת במהותה שלה שהיא 'דבר הוי'.

וכנה יוכן מה שכתוב

6 'לתבונתו אין מספר' 1
7 בהמשך לתחילתו של הפסוק
8 'גדול אדוננו ורב כוח'. המילים
9 'לתבונתו אין מספר' רומזות על
10 התגלותה של התורה בעולם
11 דהחודש בפסוק זה הוא,
12 דאף דקאי (=שמוסב,
13 שמדבר אודות) ההארה האלוקית
14 המאירה בתוך המסגרת של
15 העולמות,
16 ההשתלשלות, כמו
17 שכתוב לפני-זה 'גדול
18 אדוננו ורב כח' דקאי
19 (=שמוסב, כאמור) על 'שעור
20 קומת יוצר בראשית'
21 שהוא 'רלו' אלפים
22 רבבות פרסאות, היינו
23 מדובר אודות התגלות כזו
24 שהוא במדידה והגבלה,
25 ועל-דרך-זה הוא כאשר
26 מדובר אודות התאר של
27 'תבונה' אשר בפסוק זה הוא
28 נאמר על התורה, שלמרות
29 'שתבונה' הינה דבר רוחני אך
30 בפסוק זה הוא גם פן מבטא
31 ומורה על דבר ש'בגדר
32 מספר' כמדובר באריכות
33 לעיל, כיוון שהתגלותה של
34 התורה בכל עולם ועולם היא
35 מצד אחד גם כן בתוך מסגרת
36 של מידה וגבול, שלכן לא
37 מוזכר פה התואר 'חכמה', לא
38 מדובר פה אודות ספירת
39 ה'חכמה' שהיא קשורה בהתגלות האלוקית שלמעלה מיכולת קליטתם של
40 העולמות אלא מוזכר פה ענין ה'תבונה' הרומזת על ספירת ה'בינה'
41 שלמטה מספירת ה'חכמה', הבינה קשורה ביכולת קליטתם המוגבלת של
42 העולמות, דקאי (=שמוסב) על בין אם זו ה'בינה' המאירה בעולם
43 הבריאה או אפילו אם זו התגלות יותר עליונה שהיא ספירת ה'בינה'

ביאור בדרך אפשר

44 דאצילות, אך אף-על-פי-כן אמר של'תבונתו', היינו בבחינת
45 התורה גם כפי שהיא בתוך סדר השתלשלות, הנה גם שם
46 באמת 'אין מספר', משום שהתורה אין בה שנוי על-ידי
47 הימצאותה בתוך מסגרת ההשתלשלות, והיא למטה כמו למעלה
48 כו'.

49 וזהו גם פן מה שאמרו
50 רבותינו ז"ל 'אין אמת
51 אלא תורה', שהתורה היא
52 זו הנקראת בשם 'אמת'
53 דוקא, כדאיתא (=כמובא)
54 בתלמוד ירושלמי¹⁸ דתבת
55 (=שמילת) 'אמת' ענינה
56 הוא שאין בה שנויים,
57 דבר זה רמז בכך שמילה זו
58 מורכבת משלושת האותיות א'
59 מ' ת' מא' שהוא ראש
60 האותיות ועד מ' שהוא
61 אמצע האותיות ועד ת'
62 שהוא סוף האותיות
63 כלומר מהותה של האמת היא
64 בכך שאינה משתנה מתחילה ועד
65 סוף, וכך נאמר אודות הקדוש
66 ברוך הוא 'אני ראשון ואני
67 אחרון ומבלי עדי אין
68 אלקים'. והינו שענין
69 התורה הוא באפן כזה
70 שנמצאת למטה כמו
71 למעלה ממש בלי
72 שנויים, דכנה מתגלה
73 ענין 'אני הוי' לא
74 שנית¹⁹ כלומר לא
75 השנית, העדר השנוי
76 דלמעלה, כלפי מעלה, כלפי
77 הבורא, לא שייך כל שינוי. כשם
78 שהוא בבחינת בלי גבול בהיותו
79 למעלה מעלה כך גם למטה
80 מטה.

81 והנה אדרבה, עקר גלוי
82 התורה הוא למטה בעולמינו הגשמי דוקא. וזהו באור טענת
83 המלאכים שבאו בטענה כלפי הקדוש ברוך הוא בשעת מתן תורה²⁰
84 'תנה הודף על השמים'²¹ הם בקשו שהתורה תינתן להם, בשמים, ולא
85 תרד למטה למקומם הגשמי של בני ישראל, היינו שבקשו שתנתן
86 להם התורה במקום הרוחני שבו הם מגיעים, דהינו בעולמות

והנה אדרבה, עקר גלוי התורה הוא למטה דוקא. וזהו
באור טענת המלאכים בשעת מתן תורה²⁰ תנה
הודף על השמים²¹, היינו שבקשו שתנתן להם התורה
במקום שבו הם מגיעים, דהינו בעשיה רוחנית ויצירה

התורה הוא למטה בעולמינו הגשמי דוקא. וזהו באור טענת
המלאכים שבאו בטענה כלפי הקדוש ברוך הוא בשעת מתן תורה²⁰
'תנה הודף על השמים'²¹ הם בקשו שהתורה תינתן להם, בשמים, ולא
תרד למטה למקומם הגשמי של בני ישראל, היינו שבקשו שתנתן
להם התורה במקום הרוחני שבו הם מגיעים, דהינו בעולמות

קרב ה' לכל קוראיו

ביאור בדרך אפשר

1 העליונים בעולם 'עשִׂיה רוחנית' ו'יצירה' ו'בריאה'²², ועל־זה
 2 עָנָה לָהֶם מֹשֶׁה בְּשִׁלְיָחוֹתָיו שֶׁל הַקֶּב"ה (כְּדִמוּכָח מִלְשׁוֹן חִז"ל
 3 בַּסִּגְיָא דְּמִתֵּן תּוֹרָה, מִכֵּן שֶׁהַקֶּב"ה אָמַר לוֹ 'הַחֲזֹר לָהֶן
 4 תְּשׁוּבָה' משמע שהיה זה בשליחותו של הקדוש ברוך הוא) משה רבינו
 5 טען כלפיהם שאינם יכולים
 6 לקיים את מצוות התורה, הוא 1
 7 שאלם 'אָב וָאֵם יֵשׁ לָכֶם
 8 כּוֹ?' הרי אינכם ילודי אישה
 9 ואם כן אינכם יכולים לקיים את
 10 מצוות כיבוד אב ואם, הוא
 11 שאלם 'יִצְרֵה־רַע יֵשׁ
 12 בִּינִיכֶם כּוֹ?' 'קִנְיָה יֵשׁ
 13 בִּינִיכֶם'? והרי אינכם בעלי
 14 יצר הרע ואם כן אינכם זקוקים
 15 למצוות 'לא תרצח' 'לא תחמוד'
 16 וכו', דְּמָה מִשְׁמַע שֶׁעָקַר
 17 הַתּוֹרָה הוּא דְּוָקָא בְּמָקוֹם
 18 זֶה שִׁישׁ בּוֹ יִצְרֵה־רַע
 19 כּוֹ'. כִּי אִי לֹא־הֵכִי (כי אם
 20 לא כן) לְכֹאזְרָה מֵהִי
 21 תְּשׁוּבָתָהּ שֶׁל מֹשֶׁה וְטַעְנָתוֹ
 22 כלפיהם, וְהָרִי הַמְּלֹאכִים
 23 מְלַכְתְּחָלָה לֹא דִּבְרוּ אֶלָּא
 24 עַל הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא
 25 לְמַעַלָּה עַל הַשָּׁמַיִם
 26 בעולמות רוחניים ושם כל
 27 מצוותיה של התורה מתפרשות
 28 בהתאם לעולם המושגים של
 29 מעלה ושם אכן יש לדברים
 30 האמורים משמעות רוחנית ללא
 31 גוף וללא יצר הרע, ואם כן מֵה
 32 עָנָה לָהֶם 'כְּלוּם יִצְרֵה־
 33 רַע יֵשׁ בִּינִיכֶם'. אֶלָּא
 34 בְּהִכָּרַח לֹמַר, שֶׁעָקַר
 35 הַתּוֹרָה וְאִמְתָּתָה הוּא
 36 דְּוָקָא כְּפִי שֶׁנִּשְׁתַּלְּשְׁלָה
 37 מֵעוֹלָם ה'אֲצִילוֹת'
 38 ו'בְּרִיאָה'-'יִצְרֵה'-'עֲשִׂיה' לְעוֹלָם הַעֲשִׂיה הַגִּשְׁמִי וְהַחֲמָרִי,
 39 נקודה זו, שעיקר תכליתה של תניית התורה היא דווקא כמה שיותר למטה,
 40 משתקפת בכך שנתנתה היתה דווקא בְּהַר סִינִי שעליו נאמר שֶׁהוּא
 41 'מְכִיךְ מִכָּל טוֹרָא'²³ (=נמוך מכל ההרים), וכמו כן בכך שהתורה

ביאור בדרך אפשר

42 ניתנה בְּמִדְבַּר סִינִי שֶׁהוּא מָקוֹם מִדְבַּר וְאִינוּ מָקוֹם יְשׁוּבָה²⁴
 43 מבחינה רוחנית המדבר מסמל את מקומם של כוחות הטומאה אשר לשם אור
 44 התורה צריך להגיע. שְׁדוּקָא לְמִטָּה בְּאַרְץ, בְּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן שְׁאִין
 45 לְמִטָּה מִמֶּנּוּ, הוּא עָקַר עֲנָן הַתּוֹרָה שֶׁהִיא חֲמָדָה גְּנוּזָה.
 46 וְטַעַם הַדִּבָּר הוּא מִשּׁוֹם
 47 שתכליתה של בריאת העולמות
 48 כולם, אף של היותו עליונים,
 49 היא כדברי חז"ל דְּנִתְּאָה
 50 הַקֶּב"ה לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרָךְ
 51 דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים²⁵ דְּוָקָא.
 52 וּבָזָה יוֹכֵן גַּם מַה שֶּׁאֲמָרוּ
 53 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁶ שֶׁמְכַרְזִין
 54 בְּגֵן עֵדֵן אֲשֶׁרִי מִי שָׂבָא
 55 לְכָאן וְתַלְמוּדוֹ בִּידּוֹ
 56 כלומר אשרי אדם שבהגיעו לגן
 57 עדן לאחר שהותו בעולם הזה,
 58 הוא בא ביחד עם תורתו שלמד
 59 כאן למטה. דְּלְכֹאזְרָה אִינוּ
 60 מוֹכֵן, וְהֵלָּא עָקַר עֲנָן גֵּן
 61 עֵדֵן הוּא לְמוֹד הַתּוֹרָה עַל
 62 ידי הנשמות הנמצאות שם, ולא
 63 קיום המצוות (וְכַנּוּדָע²⁷
 64 שֶׁזָּהוּ הַחֲלּוּק בֵּין 'תּוֹרָה'
 65 ל'מִצְוֹת', דְּעֲנָן הַמִּצְוֹת
 66 הוּא שִׁיךְ וּאֲפֹשְׁרִי בְּעוֹלָם
 67 הַזֶּה דְּוָקָא, מַה־שְּׁאִין־כֵּן
 68 תּוֹרָה לֹמְדִים גַּם בְּגֵן־
 69 עֵדֵן, וְזֶהוּ עֲנָן מְתִיבְתָּא
 70 דְּרָקִיע' (=הישיבה הנמצאת
 71 ברקיע)²⁸ ו'מְתִיבְתָּא
 72 דְּקִידָשָׁא־בְּרִיף־הוּא'
 73 (=הישיבה של הקדוש ברוך
 74 הוא) וְכּוֹ' כְּדֹאֲתָא
 75 (=כמוכא) בְּזֶה־ר²⁹ אלה הם
 76 המקומות הרוחניים העליונים
 77 בהם עוסקות הנשמות ומתענגות
 78 בלימוד התורה). וְהַלְמוּד
 79 בְּגֵן־עֵדֵן אִינוּ כַּפְּשׁוּטִים שֶׁל דְּבָרִים אֵלָּא הוּא בְּסוּדוֹת וְרִזִּין
 80 דְּאוּרִייתָא (=שבתורה) שֶׁמֵּהוּתוֹ שֶׁל לִימוּד זֶה הִיא הַשְּׁגָה אֱלֹקִית
 81 וְרוּחָנִיּוֹת כּוֹ', מַה־שְּׁאִין־כֵּן בְּעוֹלָם הַזֶּה לְמִטָּה הַלְמוּד הוּא
 82 בְּגִשְׁמִיּוֹת, הַלִּימוּד הוּא אֹדוֹת פְּרָטִי הַהִלְכּוֹת כְּפִי שֶׁבָּאוּ בְּגִשְׁמִיּוֹת

22 ראה לקו"ש ח"י"ח ע' 31 ואילך. ושי"נ. 23 ראה מדרש תהלים (באבער) סח, יז. תרגום לס' שופטים ה, ה. וראה סוטה ה, א.
 24 ראה עקב ח, טו. 25 תנחומא נשא טז. וראה במדב"ר פי"ג, ו. תניא פל"ו. 26 פסחים נ, א. וראה תו"א נד, א. 27 ראה סהמ"צ
 להצ"צ טו, ב. אגה"ק סי"ז. לקו"ת ואתחנן ו, ב ואילך. לקו"ש חט"ו ע' 141. ובכ"מ. 28 ראה ב"מ פו, א. סהמ"צ להצ"צ שם.
 29 ראה זח"ב צו, ב. זהו חדש יתרו לו, ב. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְחִמְרֵי הָעוֹלָם, דוגמה לסוגיה הנלמדת גם למטה וגם למעלה: כְּמוֹ
 2 עֲנִין הַסּוּגִיָּה הַעוֹסֶקֶת בְּדִינֵי מִקֵּחַ וּמִמְכָּר 'הַמַּחְלִיף פָּרָה בְּחִמְרוֹ'
 3 הַמִּבְאֵר בְּגִמְרָא³⁰ וְכַסְפֵּי רַבּוּתֵנוּ הָרֵאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים (אֲשֶׁר
 4 דְּבָרֵי רַבּוּתֵנוּ כּוֹלֵם הֵינֶם דְּבָרֵי אֱלֻקִּים חַיִּים שֶׁהֵרִי 'רוּחַ ה' נֹסֶסָה
 5 בְּקֶרֶבָם³¹ (=הופיעה בקרבם)
 6 כו', וְכֹל דְּבָרֵיהֶם שֶׁל גְּדוּלֵי
 7 יִשְׂרָאֵל הָאֱמִיתִיִּים נֹאמְרוּ בִּירוֹחַ
 8 הַקּוֹדֵשׁ), הִנֵּה עֲנִין
 9 הַמַּחְלִיף פָּרָה בְּחִמְרוֹ
 10 יִשְׁנֹו גַם בְּרוּחָנִיּוֹת
 11 בְּעִבּוּדֵת הָאָדָם, וְכִמוּ כֵן
 12 יִשְׁנֹו גַם לְמַעַל בְּרוּחָנִיּוֹת
 13 בְּמִדּוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת שֶׁל הַקּוֹדֵשׁ
 14 בִּירוֹחַ הוּא שְׁלֹמְעֵלָה בְּעוֹלָמוֹת
 15 עֲלִיוֹנִים. דְּהַחֲלֹק שֶׁבֵּין 'פָּרָה'
 16 וְ'שׁוֹר' לְבֵין 'חִמְרוֹ' כִּפִּי
 17 שֶׁהַדְּבָרִים מִשְׁתַּקְּפִים בְּמִדּוֹת
 18 שְׁלֹמְעֵלָה הוּא דְּפָנֵי שׁוֹר
 19 מִהַשְׁמָאל³², כְּלוֹמַר
 20 רִחוּתוֹ שֶׁל הַשׁוֹר קְשׁוּרָה בְּצַד
 21 שְׁמָאל, דְּקָאִי (=שְׁמוּסב) עַל
 22 בְּחִינַת 'מִידַת גְּבוּרָה' וְ'מִידַת
 23 דִּין', מִהַשְׁמָאלִי כֵּן
 24 'חִמְרוֹ' שֶׁרָשׁוּ הָרוּחָנִי הוּא
 25 מִמִּדַּת ה'חֶסֶד' וְכו'.³³
 26 וְכֵן בְּעִבּוּדֵת הָאָדָם, הִנֵּה
 27 'חִמְרוֹ' עֲנִינֹו בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם זֶה
 28 'מִידַת חֶסֶד' וְ'מִידַת אֱהָבָה'
 29 מִהַשְׁמָאלִי כֵּן 'שׁוֹר' עֲנִינֹו
 30 בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם זֶה 'מִידַת גְּבוּרָה'
 31 וְ'מִידַת דִּין'. וּבְעוֹלָמָה שֶׁל
 32 הַתּוֹרָה מִשְׁמַעוֹת שֶׁל שֵׁנִי

33 צָרִידִים אֵלֶּה, צַד הַחֶסֶד וְצַד הַשְׁמָאל הֵם 'מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה' בְּדוּגְמַת
 34 אִיסוּר גְּנִיבָה, אִיסוּר אֲכִילַת בָּשָׂר בַּחֲבֹל וְאִיסוּר עֲשִׂיַת מִלָּאכָה בַּשַּׁבָּת
 35 שְׁעֲנִינָם הוּא מִידַת שְׁמָאל, וְ'מִצְוֹת-עֲשֶׂה' בְּדוּגְמַת מִצְוֹת תְּפִלִּין,
 36 לְבִישַׁת צִיצִית וְנִתְּנִית צִדְקָה שְׁעֲנִינָם הוּא מִידַת יִמִּין³⁴. דְּעֲנִין קִיּוּמָן שֶׁל
 37 'מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה' הוּא עַל-יְדֵי דְּחִיָּה דְּקָא קִיּוּמָן הוּא בִּכֵּן
 38 שֶׁהָאָדָם מִתְּגַבֵּר עַל יִצְרוֹ וְדוּחָה אֶת הָלֹא-טוֹב, שְׁאִינֹו אוֹכֵל דְּבָר זֶה
 39 וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, וְעַל-יְדֵי-זֶה מְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה וְהֵרִי זֶה תַּכְנוּנָה שֶׁל
 40 יָד שְׁמָאל כְּנֹאמֵר 'שְׁמָאל – דוּחָה'. מִהַשְׁמָאלִי כֵּן קִיּוּמָן שֶׁל 'מִצְוֹת-
 41 עֲשֶׂה' עֲנִינֵן הוּא ב'קִיּוּם וְעֲשֶׂה' דְּקָא כְּלוֹמַר קִיּוּמָן כּוֹרֵךְ בְּעִשְׂיָהּ
 42 חִיּוּבִית שֶׁל הָאָדָם הַמִּבְטָאֵת אֶת צַד הַיָּמִין וְהַחֶסֶד. וְהַמִּשְׁמַעוֹת הָרוּחָנִיּוֹת שֶׁל

43 'שׁוֹר' וְ'חִמְרוֹ' מִשְׁתַּקְּפִים גַּם בְּמִצְוֹתָם שֶׁל שׁוֹר וְחִמְרוֹ לְמַטָּה גַם
 44 בְּדַמּוּתֵם הַגִּשְׁמִית. כִּי הִנֵּה אֵף שְׁבִכְלָלוֹת בְּאוֹפֵן כִּלְיִי יָכוֹל לְהִירָאוֹת
 45 לְהִיפֵךְ שֶׁהַשׁוֹר שִׁיךְ לַתְּכוּנָת הַחֶסֶד וְהַחִמְרוֹ לַצַּד הָרִין וְהַשְׁמָאל, שֶׁהֵרִי 'שׁוֹר'
 46 קָאִי (=מוֹסֵב, הוּא מִסְמֵל) עַל הָעִבּוּדָה וְהִיגִיעָה שֶׁל הָאָדָם הַנִּדְרָשִׁים
 47 בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת וּכְמוֹ
 48 שְׁכָתוּב³⁵ וְרַב תְּבוּאוֹת
 49 בְּכַח שׁוֹר' בְּאִמְצָעוֹת כּוּחוֹ
 50 הַגְּדוֹל שֶׁל הַשׁוֹר, בַּחֲרִישַׁת
 51 הַשָּׂדֶה, נִתֵּן לְהִפְיֵק הָרֵבָה
 52 תְּבוּאָה, וְכִמוּ כֵן עַל יְדֵי כּוֹחַ
 53 יִגִּיעָתוֹ הַגְּדוּלָה שֶׁל הָאָדָם נִתֵּן
 54 לְפַעֵל הָרֵבָה בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה
 55 וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר מִכֹּל זֶה
 56 מוֹבֵן שֶׁלְכַאֲרֵיהֶם ה'שׁוֹר' קְשׁוּר
 57 דּוּקָא בְּצַד הַחִיּוּבִי שֶׁל הַדְּבָרִים,
 58 בְּצַד יָמִין וְהַחֶסֶד וּבְפֶרֶט שֶׁהַשׁוֹר
 59 הֵינֹו בְּהִמָּה טְהוֹרָה מְתוֹרֶת
 60 בְּאֲכִילָה. הֵרִי גַם לְמַטָּה
 61 בְּעוֹלָם הַזֶּה לְפַעֲמִים אֲפָשׁוּ
 62 שְׂיָהָה 'שׁוֹר נִגָּח' (=שׁוֹר
 63 נִגָּחוּ) וְ'מוֹעֵד' כו' שְׁכַאֲשֶׁר
 64 הַשׁוֹר נִמְצָא בְּמִצַּב שְׂכוּחָה אוֹי
 65 הוּא הִפֵּךְ עֲנִינֹו שְׁנִבְרָא
 66 בְּשִׁבְלֹו, וְאֵז אִפֵּן פִּעֲלַת
 67 הָאָדָם בּוֹ הִתְיַחֲסוּתוֹ כִּלְפִי
 68 הַשׁוֹר הִיא צָרִיכָה לְהִיֵּת
 69 בְּדֶרֶךְ שֶׁל דְּחִיָּה לְהִתְגַּבֵּר
 70 עָלָיו וּלְרַסְנוֹ וּלְעִיתִים עָלָיו
 71 לְשׁוּחָט, כְּמוּ כֵן כֹּאֲשֶׁר כּוּחַ
 72 שֶׁל נִפְשׁוֹ הַבְּהִמִּית שֶׁל הָאָדָם
 73 מוֹשֵׁךְ אוֹתוֹ כִּלְפִי מִטָּה אוֹי עַל
 74 הָאָדָם לְהִתְגַּבֵּר בְּכּוֹחַ וּלְגָרוֹם

75 לְצִיּוּתָהּ וּלְהַתְּבַלְּתוּתָהּ שֶׁל נִפְשׁוֹ הַבְּהִמִּית בְּפָנֵי רִצּוֹן ה', עֲבוּדָה זֶה הִיא בְּסַגְנוֹן
 76 שֶׁל שְׁמָאל וּמִידַת דִּין. וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה לְהִיפֵךְ כֹּאֲשֶׁר מְדוּבָר בְּחִמְרוֹ, הִנֵּה
 77 אֵף שְׁחִמְרוֹ הוּא אֲסוּר בְּאֲכִילָה, דְּבָר זֶה נֹכַח מִכֵּן שֶׁהוּא נִמְצָא
 78 ב'לְעִמְתָּ-זֶה' הוּא מְקַבֵּל אֶת חִיּוּתוֹ מִכּוּחוֹת הַטּוֹמָאָה הַמְּכֻוֹנִים בְּשֵׁם 'לְעוֹמֵת
 79 זֶה', עַל פִּי לְשׁוֹן שְׁלֹמָה הַמֶּלֶךְ: 'זֶה לְעוֹמֵת זֶה עֲשֵׂה אֱלֻקִּים', וְאֵם כֵּן הַחִמְרוֹ
 80 קְשׁוּר לְכַאֲרֵיהֶם בְּצַד הַשְׁמָאל וְהָרִין שֶׁלֹּכֵן יֵשׁ לְדוּחָתוֹ וְלֹא לְאוֹכְלוֹ, הֵרִי מִצַּד
 81 שֵׁנִי לְשֵׁנֹו הַמִּצַּב שֶׁל הַחִמְרוֹ כְּמוֹ שְׁעוֹשֶׂה בּוֹ דְּבָרִים מְתָרִים נִתֵּן
 82 לְרַכֵּב עָלָיו וּלְשַׂאת עַל גְּבוֹי מִשְׁאוֹת, עַד כִּדִּי כֵן שֶׁעַל הָאָדָם לְהַפְעִיל תְּכוּנָה
 83 זֶה בְּנֶפֶשׁוֹ בְּכִיּוּן הַטּוֹב וְהַחֶסֶד וּכְמִאֲמַר רַבּוּתֵנוּ ז"ל³⁶ 'לְעוֹלָם
 84 יִשִּׁים אָדָם עֲצָמוֹ עַל דְּבָרֵי תּוֹרָה כְּשׁוֹר לְעַל וְכְחִמְרוֹ לְמִשָּׂא',

30 ב"מ מז, א. וש"נ. 31 ראה לקו"ש חכ"ג ע' 40. וש"נ. 32 יחזקאל א, י. וראה ספר הליקוטים דא"ח צ"צ ערך שור. וש"נ. סה"מ
 תרס"ח ע' קה. 33 ראה אוה"ת ויחי תתריא, ב. ובכ"מ. 34 ראה לקו"ת שה"ש מה, ג ואילך. ובכ"מ. 35 משלי יד, ד. 36 ע"ז ה, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁהָאֲדָם נַעֲשֶׂה בְּבַחֲנִית 'חֲמוֹר לְמִשָּׂא', הֵינּוּ שְׁלוֹמֵד תּוֹרָה
 2 בִּיגִיעָה, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב³⁷ בַּפְּסוּקֵי הַבְּרִכּוֹת כֹּהֵם יַעֲקֹב אֲבִינוּ בִּירֵךְ אֶת
 3 בָּנוֹי הַשְּׁבִטִים, גָּבִי שֶׁבֶט יִשְׁשָׁכָר, שְׁעֲנִנּוֹ הַרוּחָנִי שֶׁבּוֹ הַצִּטִּין שֶׁבֶט זֶה
 4 הָיָה לְמוֹד הַתּוֹרָה, 'יִשְׁשָׁכָר חֲמוֹר גָּרָם רֹבֵץ בֵּין הַמְּשֻׁפְּתִים'
 5 יִשְׁשָׁכָר הוּא בְּדוֹגְמַת חֲמוֹר רָחֵב
 6 עֲצֻמוֹת (=גָּרָם) אֲשֶׁר מְנוּחָתוֹ 1
 7 הִיא מְנוּחַת עֲרֵא, בֵּין מִיצֵי 2
 8 הַשְּׁדוּת, הֵינּוּ שְׁיִגִיעָתוֹ 3
 9 בְּלִמּוֹד הַתּוֹרָה הִיא 4
 10 כְּמוֹ³⁸ הַחֲמוֹר הַמְּהֻלָּךְ 5
 11 בַּיּוֹם וּבְלִילָה וְאֵין לוֹ 6
 12 לִינָה בְּבִית, וְכִשְׁהוּא 7
 13 רוֹצֵה לְנוֹחַ הוּא רוֹבֵץ בֵּין 8
 14 הַמְּשֻׁפְּתִים כְּלוֹמֵר הָאֲדָם נוֹחַ 9
 15 אֶת כָּל כּוֹלוֹ לִיגִיעָה בְּלִמּוֹד 10
 16 הַתּוֹרָה וּלְשֵׁם כֵךְ הוּא מוֹסֵר גַּם 11
 17 אֶת גּוֹפּוֹ וְאֵת נּוּחִיתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה 12
 18 הַגִּשְׁמִי. וְזֶהוּ מַה שֶּׁחֲמוֹר¹³
 19 עֲנִנּוֹ הַרוּחָנִי הוּא מְהִימִין, 14
 20 דָּבָר זֶה בֹּא לְיָדִי בִּטְיוֹ כֵּכך 15
 21 שְׁהָאֲדָם פּוֹעֵל בְּדֶרֶךְ שֶׁל 16
 22 קְרוֹב גַּם בְּבַחֲנִית 'חֲמוֹר'¹⁷
 23 הָאֲדָם אֵינּוּ שׁוֹלֵל רוּחָהּ אֶת 18
 24 תְּכֻנַּת הַחֲמוֹר אֲלֵא אֲדִרְבָּא 19
 25 'מִקְרַב' אוֹתָהּ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בַּתּוֹךְ 20
 26 נִפְשׁוֹ, וְהִיא זֹאת תְּכֻנַּתָּהּ שֶׁל יָמִין 21
 27 כְּנֹאמֵר 'יָמִין – מִקְרַבָּהּ'. 22
 28 וְמִשְׁמַעוֹת הָעֲנִיָּן שֶׁל 'מִתְּחִלָּה' 23
 29 פֶּרֶה בְּחֲמוֹר²⁴ בְּעֻבּוֹדָתָהּ 24
 30 הָאֲדָם הוּא, שְׁבִימָנִים 25
 31 כְּתֻקְנָם הֵנָּה כָּל אֶחָד כָּל 26
 32 אָדָם וְאִם פּוֹעֵל אֶת פְּעֻלָּתוֹ 27
 33 הַקְּשׁוּרָה בְּתֻכּוֹתָיו שְׁלוֹ, מִכָּל 28
 34 אָדָם נִדְרֶשֶׁת עֲבוֹדָתָהּ ה' בַּהֲתַאֵם 29
 35 לַמְּהוּת נִפְשׁוֹ, יֵשׁוּ אָדָם שֶׁמִּמֶּנּוּ 30
 36 נִדְרֶשֶׁת בַּעֲיָקָר תְּשׁוּמַת לֵב כִּלְפֵי 31
 37 עֲנִינִים הַקְּשׁוּרִים ב'שׁוֹר', וַיִּשְׁנוּ 32
 38 אָדָם שֶׁנִּדְרֶשֶׁת מִמֶּנּוּ שִׁמַּת דָּגֵשׁ בְּעִינֵינִים הַקְּשׁוּרִים ב'חֲמוֹר', וְלִפְעָמִים 33
 39 צָרִיף לְהַחֲלִיף עֲבוֹדַת ה' פֶּרֶה' וְה'שׁוֹר' בְּעֻבּוֹדַת ה'חֲמוֹר', וְכֵן 34
 40 לְהַפְּךָ (פֶּמְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר הַצּוּרֵךְ כֵּכך הוּא כֹאשֶׁר הָאֲדָם רֹאֵה 35
 41 שְׁעִלִי לְהוֹדֹק לְכוּחַ נֹסֵף עֲבוֹדַת ה', וְכִמּוֹ כֵן כֹּאשֶׁר הָאֲדָם מִבְּחִין שְׁעֻבּוֹת 36
 42 ה' שְׁלוֹ הֵינָה בְּמִדְיָהּ וְהַגְבֵּלָה וְעִלּוֹ 'לְצֵאת מִעֲצָמוֹ' דָּבָר שֶׁנִּשְׁעֶשֶׂה עַל יְדֵי שְׁהוּא 37
 43 מִתְּמַסֵּר לְסוֹג חֹדֶשׁ שֶׁל עֲבוֹדָה שֶׁאֵינוֹ רָגִיל בָּהּ מִצַּד טָבַע נִפְשׁוֹ). וְהֵנָּה 38
 44 מוֹכֵן, דְּלִמּוֹד סָגִיא זֶה דְּהִמְחִילָהּ פֶּרֶה בְּחֲמוֹר³⁹ בְּגִן-עֵדֶן הוּא 39

ביאור בדרך אפשר

45 בְּאִפֶּן נַעֲלָה הִרְכָּה יוֹתֵר, שְׁלֵא בְּעֶרְךָ מַעֲנִין 'מִתְּחִלָּה פֶּרֶה
 46 בְּחֲמוֹר' כְּפִשּׁוּטוֹ כְּפִי שְׁנִלְמַד בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן בְּהֻלָּה
 47 לְפַעֲל. כִּי לְמוֹד סָגִיא זֶה דְּהִמְחִילָהּ פֶּרֶה בְּחֲמוֹר לְמִטָּה, הִרִי
 48 עֲנִין זֶה אֵינוֹ יוֹצֵא מִיַּדִּי פִּשּׁוּטוֹ, וְקָאִי (=וּמוֹסֵב, וּמְדוּבָר) בְּפֶרֶה
 49 וְחֲמוֹר בְּפִשּׁוּטוֹ וְלֹאֲדָם אֵין
 50 מוֹשֵׁג כָּלֹל אֹדוֹת מִשְׁמַעוֹת
 51 הַרוּחָנִית שֶׁל הַדְּבָרִים. וְאִם
 52 כֵּן, מִפִּיּוֹן שְׁלִמָּטָה
 53 בְּעוֹלָמֵנוּ הַגִּשְׁמִי הָעֲנִין נִלְמַד
 54 כְּפִי שְׁהוּא בְּגִשְׁמִיּוֹת
 55 כְּפִשּׁוּטוֹ, וְאֵלּוֹ בְּגִן-עֵדֶן
 56 לְוִמְדִים אוֹתוֹ כְּפִי שְׁהוּא
 57 בְּרוּחָנִיּוֹת הָעֲנִינִים, הִרִי
 58 לְפִי זֶה לֹא מוֹכֵן מֵהוּ
 59 שְׁמִכְרִיזִים בְּגֵן עֵדֶן 'אֲשֶׁרִי
 60 מִי שָׁבָא לְכָאן וְתִלְמוּדוֹ
 61 בִּידוֹ', הֵינּוּ הַצּוּרֵךְ לְכוּחַ לֵגֵן
 62 עֵדֶן הוּא עִם תִּלְמוּדוֹ שְׁלִמָּטָה
 63 בְּעוֹלָם הַזֶּה דְּוָקָא.
 64 וּבִיּוֹתֵר אֵינוֹ מוֹכֵן, דְּהֵנָּה
 65 בְּפִשּׁוּטוֹת, מֵאֲמַר רַ"ל
 66 זֶה קָאִי (=מוֹסֵב) עַל כָּל
 67 הַדְּרָגוֹת שְׁבִיגֵן-עֵדֶן, עַד
 68 לְדִרְגָּא הַכִּי עֲלִיוֹנָה
 69 שְׁבִיגֵן-עֵדֶן הָעֲלִיוֹן אֲפִילוֹ
 70 לְצוּרֵךְ הַהִגָּעָה לְשֵׁם נִדְרֶשׁ
 71 מִהִנְשַׁמָּה שֶׁתִּהְיֶה לָהּ שִׁיכּוֹת
 72 לְלִמּוּד הַקְּשׁוֹר בְּגִשְׁמִיּוֹת שֶׁל
 73 הַהֻלָּה וְהַתּוֹרָה (וְכִדְאִיתָא
 74 (=וּכְפִי שְׁמוּבָא) בְּאֲגָרָת
 75 הַקֶּדֶשׁ³⁹ שֶׁל אֲדִמּוֹר הַזֶּקֶן
 76 דָּאִף שְׁבִכְלָלוֹת בְּאִפֶּן כָּלִיל
 77 נִחְלָק הַגֵּן-עֵדֶן לְב',
 78 דְּרָגוֹת, שֶׁהֵם גֵּן-עֵדֶן
 79 הַתַּחְתּוֹן וְגֵן-עֵדֶן הָעֲלִיוֹן,
 80 אֲבָל בְּאֵמַת הֵנָּה בְּפִרְטִיּוֹת
 81 בְּאִפֶּן מְפוֹרֵשׁ יוֹתֵר כָּל אֶחָד
 82 מֵהֵם מִתְּחִלָּה לְרַבּוּי דְּרָגוֹת), וּמִזֶּה שָׁאֲדָם זֶה 'כָּא לְכָאן',
 83 לְמָקוֹם זֶה בְּגֵן-עֵדֶן הָעֲלִיוֹן, מוֹכֵחַ כְּבָר שְׁזֶהוּ אֲכַן מְקוֹמוֹ
 84 הָרָאִי לוֹ, כְּלוֹמֵר מוֹכֵחַ שְׁמִדוּבָר בְּאִדָם שְׁדִרְגָתוֹ הַרוּחָנִית אֲכַן גְּבוּהָה בִּיּוֹתֵר,
 85 שְׁהִי מְדוּבָר בְּעוֹלָם הָאֵמַת, וּמִכָּל-מָקוֹם מִכָּן שֶׁהַחֲכוּזָה הָאֵמִירוֹת אֹדוֹת
 86 הַהִגָּעָה לֵגֵן עֵדֶן נִאֲמַרְתָּ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁרִי' מוֹכֵן שֶׁאֵין הַדְּבָר מוֹכֵן מֵאִלָּין, כְּלוֹמֵר
 87 אֲפִשְׁרִי וְיִקְרָה שְׁיָבֹא לְשֵׁם וְלֹא יִהְיֶה בְּמָצֵב שֶׁל אֲשֶׁרִי מִי שָׁבָא
 88 כו', וּמִתִּי הִגָּעָתוֹ שֶׁל הָאֲדָם לְשֵׁם הִיא בְּאִפֶּן שֶׁנִּתֵּן לּוֹמֵר עֲלֵיו 'אֲשֶׁרִי'

ביאור בדרך אפשר

1 הרי זה דוקא כַּאֲשֶׁר תִּלְמֹדוּ שְׁלֹמֹד בְּעוֹלָם הִזָּה הוּא בְּיָדוֹ.
 2 והרי כל זה הוא פלא גדול.
 3 גַּם יֵשׁ לְדִיִּק בְּמֶאֱמַר רַ"ל זֶה, מָה שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן וְתִלְמֹדוּ
 4 בְּיָדוֹ דְּדֹקָא. דְּלִכְאוּרָה מָה עֲנִין 'תִּלְמֹד' אֲצֵל יָד' מְקוּמוֹ שֶׁל
 5 תִּלְמוּד הֵינּוּ בְּרָאשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם
 6 ולא בידו!?! וְשֶׁאֵלָה זֶה הִיא
 7 עַל-דֶּרֶךְ הַשְּׁאֵלָה דְּלָעִיל
 8 בְּמָה שֶׁכְּתוּב וְלִתְבוּנָתוֹ
 9 אֵין מִסְפָּר, מָה עֲנִין
 10 'מִסְפָּר' אֲצֵל 'תְּבוּנָה' כּו'
 11 בזמן שֶׁהוּא דָּכַר רִיחָנִי,
 12 הִנֵּה עַל-דֶּרֶךְ-זֶה אֵינוֹ
 13 מוֹכֵן מָה שֶׁכְּתוּב
 14 'וְתִלְמֹדוּ - בְּיָדוֹ',
 15 דְּלִכְאוּרָה עֲנִין הַתִּלְמוּד
 16 שִׁיף לְשִׁכֵּל שְׂבִמָּח
 17 שְׂבִרָאשׁ, וְכַמְבָּאָר בִּסְפֹר
 18 הַתִּנְיָא⁴⁰ דְּעַל-יְדֵי הַתִּלְמוּד
 19 בְּתוֹרָה נַעֲשֶׂה יְחִיד וְחִבּוּר
 20 נִפְלָא שֶׁל שְׂכָל הָאָדָם
 21 הַלּוֹמֵד עִם הַדָּבָר הַנִּלְמָד
 22 מִכֵּן מוֹכֵן שְׂדִיכּוּתוֹ הַנִּפְלָא
 23 שֶׁל הָאָדָם בְּקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא
 24 הַנַּעֲשִׂית בְּאַמְצָעוֹת לִימוּד הַתּוֹרָה
 25 הִרִי הִיא בְּאַמְצָעוֹת שְׂכָלוֹ
 26 שְׂבִרָאשׁוֹ דְּוּקָא. וְהִגָּם
 27 שְׂאֲחַר כֶּף אִם הַלִּימוּד הִיא
 28 כְּאוּפֵן רְצוֹן הִרִי זֶה בֹּא לִידִי
 29 בִּיטוּי בִּכֵּן שֶׁנִּמְשָׁף וּמִתְפַּשֵּׁט
 30 הַלְמוּד מִן הָרָאשׁ לְכָל
 31 הַגּוֹף וּפּוֹעֵל בְּכָל הַגּוֹף
 32 שְׁהוּא יוֹדֵךְ וְיֹאִיר כּוֹ אוֹר הַתּוֹרָה
 33 כִּךְ שְׂכָל עֲשִׂיתוֹ וּפּוֹעֻלּוֹתָיו שֶׁל
 34 הָאָדָם יִהְיוּ מוֹאֲרִים כְּאוֹר
 35 הַתּוֹרָה, אֵךְ מִכָּל-מְקוֹם הִרִי
 36 עֵיקֶר מְקוּמוֹ שֶׁל הַלְמוּד
 37 גּוֹפָא (=עֲצָמוֹ) הוּא בְּמָח
 38 שְׂבִרָאשׁ וְרִךְ שְׁהָרָאשׁ
 39 מְשַׁפִּיעַ עַל הַגּוֹף, וְאִם
 40 כֵּן הִנֵּה צְרִיף לְהִיּוֹת סִגְנוֹן הַהִכְרֹז 'וְתִלְמוּדוֹ בְּרָאשׁוֹ' אוֹ
 41 'בְּשִׁכְלוֹ' וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, וְלֹא 'בְּיָדוֹ'. וְדִיּוֹק זֶה הוּא עַל-דֶּרֶךְ
 42 הַדִּיּוֹק הַיְדוּעִי⁴¹ בְּמָה שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְרַ"ל⁴² עַל הַפְּסוּק 'וַיַּחֲנוּ

ביאור בדרך אפשר

בְּרַפְיָדִים' זֶהוּ הַמְקוֹם שֶׁכּוּ בֹא עֲמֵלֵק וְלַחֵם עִם יִשְׂרָאֵל, חו"ל אוֹמְרִים
 שֶׁהַמְקוֹם נִקְרָא בִּשְׁם 'רַפְיָדִים' עַל שֶׁם כֵּךְ שֶׁ'רָפוּ יְדֵיהֶם מִדְּבַר תּוֹרָה',
 וְהִרִי גַם כִּלְפִי לִשׁוֹן זֶה צְרִיךְ לְהַבִּין מָה עֲנִין 'יְדֵיהֶם' אֲצֵל דְּבַר
 תּוֹרָה, הִרִי תּוֹרָה עֲקָרָה בְּרָאשׁ.

אָף עַל-פִּי הַנ"ל אוֹדוֹת כֵּךְ

שֶׁתְּכַלִּיתָהּ שֶׁל נְתִינַת הַתּוֹרָה הִיא

דְּוּקָא בְּהִימְצָאוֹתָהּ בְּעוֹלָם הַזֶּה

הַגִּשְׁמִי יוֹכֵן הָעֲנִין, דְּהִגָּם

שֶׁהַתּוֹרָה יִשְׁנָה בְּעוֹלָם

הָאֲצִילוֹת וְאַחַר כֵּךְ

בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה וּמִשָּׁם

נִסְעָה וְיִרְדָּה כּו' עַד

שְׁנִתְּלַבְּשָׁה בְּתוֹךְ מִצִּיאוֹתָהּ

הַגִּשְׁמִית שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, וְעוֹלָם

הַזֶּה עֲצָמוֹ הַתּוֹרָה מִתְּגַלֶּה לְמִטָּה

מִטָּה, דְּבַר זֶה בֹּא לִידִי בִּיטוּי

בִּכֵּן שֶׁהַתּוֹרָה נִכְתְּבַת בְּקֶלֶף

הַנַּעֲשֶׂה מֵעוֹר שֶׁל בְּהֵמָה

(זֶה הַשְּׂרָאָתָהּ שֶׁל קְדוּשַׁת הַתּוֹרָה

בְּדִרְגַּת הַ'חִי'), וְהִיא נִכְתְּבַת

בְּיָד הַנַּעֲשֶׂה מֵעֲשָׂבִים (זֶה

הַשְּׂרָאָתָהּ שֶׁל קְדוּשַׁת הַתּוֹרָה

בְּדִרְגָּה שְׁלִמְטָה מְדֻרְגַּת הַ'חִי',

בְּדִרְגַּת הַ'צוּמָח') וְיָמִי

עֲפָצִים⁴³ אֲשֶׁר גַּם הֵם מִמִּין

הַצּוּמָח, וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה יִשְׁנָה

אַחִיזָה גַם בְּדִרְגָּה הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנָה,

שְׁהִרִי עֲבוּד הַקֶּלֶף הוּא

עַל-יְדֵי מְלַח⁴⁴ (דִּרְגַּת

'דוּמָם') וְכֹל זֶה כְּאִמּוֹר הוּא

דְּוּקָא בְּעוֹלָם הִזָּה הַתַּחְתּוֹן

שְׂאִין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה

מִמְּנוֹ, וְלִמְרוֹת גּוֹדֵל הַיִּירֵדָה

שֶׁלִּכְאוּרָה כְּרוּכָה בִּכֵּךְ, מִכָּל-

מְקוֹם אֵין זֶה עֲנִין שֶׁל

יְרִידָה בְּתוֹרָה, וְאַדְרָבָּה

עֲקָר גִּלּוּי הַתּוֹרָה הוּא

בְּהִיּוֹתָהּ לְמִטָּה דְּדֹקָא,

שֶׁעַל כֵּךְ נֹאמַר 'תּוֹרָה לֹא

בְּשִׁמְיָם הִיא'⁴⁵, אֲלֹא דְּדֹקָא בְּעוֹלָם הִזָּה הַתַּחְתּוֹן שְׂאִין

תַּחְתּוֹן לְמִטָּה מִמְּנוֹ, שְׂבִי עוֹשִׂין דִּירָה לֹא יִתְבָּרַךְ בְּתַחְתּוֹנִים,

וְכַמְעָנָה מִשָּׁה רַבָּנוּ לְטַעֲנַת הַמַּלְאָכִים הַמּוֹכֵרִת לַעִיל 'כְּלוּם יִצְרָ-

40 פ"ה. 41 ראה סה"מ תש"ט ע' 34 (השני). ד"ה ויבא עמלק תשמ"ב. ובכ"מ. 42 מכילתא בשלח יז, ח. 43 ראה רמב"ם הל' תפילין פ"א ה"ד. 44 ראה רמב"ם הל' שבת פ"א ה"ה [נשיעור רמב"ם היומי דיום זה (ב' דחגה"ש)]. 45 לשון הכתוב - נצבים ל, יב. וראה בכ"מ נט, ב. תמורה טז, א. רמב"ם הל' יסוה"ת ר"פ ט. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

1 הרע יש ביניכם כו', וכנ"ל. ולכן אמרו 'אשרי מי שפא
2 לכאן ותלמודו בידו', כי הגם דקאי (=שמוסבים הדברים) במי
3 שראוי לענין גן-עדן מצד עצמו, ולכן הוא בא לכאן,
4 מפל-מקום מבלי הבט על גודל מעלתו הרוחנית, אפ"ש ויגנה
5 שהשגת התורה שלו מצד

6 אחר אכן תהיה כמו שהוא
7 בגן-עדן, היינו בגן-עדן
8 העליון או התחתון, אבל
9 עדיין לא יהיה לו את עקר
10 התורה שעליה נאמר ד'לא
11 בשמים היא'. מה-שאין-
12 בן מי שפא עם תלמודו
13 שלמד בעולם הזה, עליו
14 אמרו 'אשרי כו', כי יש
15 בו המעלה דעקר התורה
16 דלא בשמים היא. וזהו
17 גם מה שאמרו ותלמודו
18 בידו (ועל-דרך-זה מה
19 שאמרו רבותינו ז"ל
20 אודות המילה 'רפידים'
21 שרפו ידיהם מדברי
22 תורה), כי כשם
23 שבכללות באופן כללי הגה
24 עקר התורה הוא למטה
25 דוקא בעולם הזה
26 התחתון, על-דרך-זה
27 בפרטיות באופן מפורט
28 יותר, בעולם הזה גופא
29 (=עצמו), גלוי עקר התורה
30 הוא בענין המעשה
31 שבתורה, אשר חלק המעשה
32 שבתורה רמז במילה 'בידו',
33 כמאמר רבותינו ז"ל⁴⁶
34 'גדול למד שמביא לידי
35 מעשה', היינו ששלמות
36 ואמתית הלמוד היא
37 כשהוא מביא לידי מעשה. וכמבאר על ידי כ"ק אדמו"ר הרשב"ב
38 בהמשך המאמרים הידוע תרס"ו⁴⁷, שהלומד תורה וידע
39 שלמודו אינו רק לשם הפלפול כשלעצמו אלא הלימוד נוגע למעשה,
40 הגה דוקא אז הוא מתיגע ומתאמץ בלמודו באפ"ש דיעשה
41 למחפה לו⁴⁸ שעל כך נאמר בוזה שמשמעותה הפנימית של המילה
42 'מחפה' היא מלשון יגיעה 'למאן דדחקין למלה דחכמתא'⁴⁹ (=למי

ביאור בדרך אפשר

43 שדוחק את עצמו על דברי חכמה, דברי תורה), וזה פועל עליו בחכמה
44 ושכל שלו כיוון שלימוד זה גורם להתגלותן של הדרגות היותר עליונות
45 שבנפש ושכאור ה' הרמוזות בתחילת הפסוק 'עין לא ראתה אלוקים זולתך'.
46 ומטעם זה למרות שהכרעת הגמרא היא שתלמוד גדול אך יהיה לעתיד
47 לבא 'מעשה גדול'⁵⁰,

48 דבר זה ניכר גם כעת, בכך שגם
49 הנימוק לפסק הגמרא שתלמוד
50 גדול הרי זה משום שעקר
51 גדלות הלמוד היא על-
52 ידי המעשה ומעלתו של
53 המעשה כשלעצמו מתגלה
54 לעתיד.
55 כאמור, תכלית הכוונה
56 שבשבילה נברא העולם היא
57 התגלותו של הקדוש ברוך הוא
58 בעולם הזה הגשמי. לשם כך
59 ניתנה התורה כאן למטה. על פי
60 זה תוכן גם מעלתה של התורה
61 לעומת התפלה, עיקר התגלותו
62 של הקדוש ברוך הוא במציאותם
63 של התחתונים נעשית על ידי
64 לימוד התורה. הדברים נעוצים
65 בהבדל שבין הצורה בה נעשית
66 ההתגלות האלוקית שבלמוד
67 התורה לבין הצורה שבה נעשית
68 ההתחברות באלוקות
69 שבאמצעות עבודת התפילה.
70 והנה כמו שעקר גלוי
71 התורה הוא למטה
72 דוקא, כנ"ל בארפה, כמו
73 כן יובן שפניה עצמו הרי
74 עקר ענינו של הגילוי האלוקי
75 שצריך להיות בעולם הזה הוא
76 דווקא כאשר הוא נעשה
77 בבחינת 'המשכה'
78 מלמעלה למטה, ולא
79 בבחינת 'העלאה' ששלמותה למעלה. העלאה מלמטה למעלה
80 פירושה, 'עליית' והורכבות מציאותו של הנברא התחתון בכך שהוא מבטל את
81 ישותו בפני ה', דבר זה מבטא את תשוקתו של הנברא 'לצאת ממקומו' כלפי
82 מעלה אל הבורא. המשכה מלמעלה למטה פירושה, התגלותו של אור ה' בתוך
83 מציאותו של הנברא התחתון כפי שהוא עומד במקומו שלו. והענין הוא,
84 דהנה כללות באופן כללי ענין התורה כלומר פעולת התורה בעולם

46 קידושין מ, ב. ועוד. 47 ד"ה וה' אמר המכסה תרס"ז (המשך תרס"ו ע' תה ואילך). 48 ישע"י סד, ג. 49 זהר ח"א קל, ב. 50 ד"ה ושננתם תקס"ז (סה"מ תקס"ז ע' דש ואילך). אוה"ת בראשית מ, ב ואילך. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הוא בב' קוין' כלומר בשתי הצורות ד'המשכה מלמעלה למטה'
2 ו'העלאה מלמטה למעלה'⁵¹, וכמו בעשרת הדברות שבהם
3 נמצאת התורה כולה, שהתחלתם היא בשתי הדיברות 'אנכי ה' אלוך'
4 ולא יהיה לך אלוקים אחרים', הדיבור הראשון 'אנכי' כולל בתוכו
5 את כל רמ"ח מצוות

6 עשה, דבר זה קשור בכך
7 שהוא בקו החסד - תכונתה
8 של מידת החסד היא המשכה
9 וירידת השפע וכמו כן התגלותו
10 וירידתו של אור ה' מלמעלה
11 למטה, ומצד שני הדיבור
12 'לא יהיה לך' כולל בתוכו
13 את כל שס"ה מצוות לא-
14 תעשה, דבר זה קשור בכך
15 שהוא בקו הגבורה -
16 תכונתה של מידת הגבורה היא
17 בדוגמת האש' השואפת 'לצאת
18 מהפתיחה' ולעלות למעלה שזו
19 תכונה של העלאה והתבטלות
20 המציאות מלמטה
21 למעלה⁵² ויש לומר
22 שזהו גם כן הטעם מה
23 שבפסידות⁵³ הובאה
24 הדגמה לענין למיד
25 התורה הן למעלה והן
26 למטה מהסגיא
27 דה'מחליף פרה בחמור'
28 דוקא, משום שזהו ענין
29 כללי בכל עניני התורה
30 ומצוות הנחלקים לב'
31 הקוין דמיין ושמאל, רק
32 שלמטה בעולמינו למרות
33 שהחמור קשור בצד החסד אך
34 מפנין שחמור הוא דבר
35 אסור, מתר להשתמש בו
36 רק למשא. וזהו גם כן
37 החלוק בין העבודה
38 דלמוד התורה, לבין העבודה ד'בכל דרכיך דעהו'⁵⁴ ו'כל
39 מעשיך יהיו לשם שמים'⁵⁵ משמעות עבודה זו היא שהאדם מכון
40 את כל מעשיו ואת כל עסקיו ופעולותיו, גם אלה שאינם 'מצוה' כדוגמת

41 אכילתו שתייתו ועסקי פרנסתו, שגם הם יהיו קשורים אך ורק בעשיית רצון
42 ה', דלמוד התורה צריך להיות באופן ד'לאפשא לה'⁵⁶
43 (=להרבות בה), תנועת הנפש שצריכה להיות בלימוד התורה היא של
44 התרחבות והתפשטות יתירה שהרי התורה היא 'ארבה מארץ מדה
45 ורחבה מני ים'⁵⁷ יש בה

46 רבוי בלי הגבלה, שענין
47 זה הוא מבטא את תנועת
48 הנפש שצריכה להיות בקו
49 החסד - המשכה
50 מלמעלה למטה, מה-
51 שאין-כן העבודה ד'בכל
52 דרכיך דעהו' היא כרוכה
53 בתנועת נפש של עליה כלפי
54 מעלה שאינו משאיר את
55 הדבר כמו שהוא למטה
56 אלא מעלהו למעלה,
57 לשם שמים, בבחינת קו
58 הגבורה והעלאה
59 שמלמטה למעלה.
60 וזהו⁵⁸ גם כן החלוק בין
61 עבודת התפלה ולמוד
62 התורה, דעבודת התפלה
63 היא בבחינת העלאה
64 מלמטה למעלה מהותה
65 היא העמידה של האדם בפני
66 הבורא מתוך תשוקת והשתפכות
67 הנפש כלפי מעלה, דהתפלה
68 הרי ענינה הוא שהיא משמשת
69 בתור 'סלם מצב ארצה
70 וראשו מגיע
71 השמימה'⁵⁹, בבחינת
72 העלאה מלמטה למעלה,
73 על ידה האדם מעלה ומחבר את
74 כל חלקי נפשו בשורשה העליון
75 למעלה מעלה, מה-שאם-כן
76 תורה היא בבחינת
77 המשכה מלמעלה
78 למטה. ומפנין שעקר ענין התורה הוא למטה דוקא,
79 דנתאנה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים, הרי
80 מוכן, שעקר כוונת התורה הוא דווקא לפעול בבחינת המשכה

51 ראה גם לקו"ת ר"פ חוקת. ועוד. 52 ראה תניא פ"ה. 53 דרושים שבתחלת המאמר. תניא קו"א קנח, סע"א. המשך וככה תרל"ז פ"ו. ד"ה ויהי לי שור תרס"ח בסופו. סה"מ תרס"ח סע"ה. ע' קה. המשך תער"ב פק"ע. פשס"ח. ד"ה רבי אומר ת"ש פ"ד. ולא נבוש תש"א פ"ה. 54 משלי ג, ו. 55 אבות פ"ב מ"ב. 56 וז"ל פ"ב ס"ב. 57 איוב יא, ט. 58 ראה גם סה"מ תרפ"ז ע' צא ואילך. ובכ"מ. 59 ל' הכתוב - ויצא כה, יב. וראה זח"א רסו, ב. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

1 מלמעלה למטה, שעושים דירה לו יתברך בתוך המטה כפי
2 שהוא במקומו.

3 וזהו 'קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת',
4 דקאי (=שמוס) כאמור בתחילת המאמר על 'תפלה' ו'תורה',

5 ומכיון שתפלה היא

6 בחינת העלאה מלמטה

7 למעלה, מה שאין בן

8 תורה הוא המשכה

9 מלמעלה למטה כנ"ל,

10 לכן אומר בפסוק זה שענין

11 הקרוב לקדוש ברוך הוא

12 שנעשה על ידי התורה

13 הוא יותר מהקרוב שנעשה

14 על ידי התפלה, כי

15 תכלית הפונה היא עשיית

16 הדיקה לקדוש ברוך הוא

17 בתחנות שיעשה בעיקר

18 על ידי לימוד התורה כיוון

19 שפועלת בעולם היא

20 בבחינת המשכה

21 מלמעלה למטה. וזהו גם

22 בן סיבה נוספת למה

23 שהתורה נקראת 'אמת',

24 כדברי חז"ל 'אין אמת אלא

25 תורה', כי נוסף למה

26 שנתבאר לעיל שזהו

27 משום שדבר זה שהאותיות

28 א' מ' ת' מרכיבות את המילה

29 'אמת' הרי זה מורה על זה

30 שאין בה שנויים מתחילה

31 ועד סוף, הנה עוד זאת

32 שהסדר בזה הוא תחלה

33 הא' ולבסוף הת' בו בזמן

34 שאותו רעיון יכל להתבטא אם

35 סדרן במילה 'אמת' היה הפוך

36 מהאות ת' עד האות א', אלא

37 שסדר האותיות מא' עד ת' מורה על בחינת המשכה וירידת האור

38 מלמעלה למטה מה שאין כן סדר האותיות מת' עד א' מבטא את העלייה

39 מלמטה למעלה. אמנם למרות גודל מעלתה של התורה, אך ביחד עם כך

40 הסדר בפסוק זה הוא גם בן בדיוק, בכך שרק לאחר שתחילה

41 מוזכרת הקריאה לקדוש ברוך הוא שעל ידי תפילה או מתאפשרת הקריאה

42 שבאמצעות התורה. דתחילת העבודה של האדם צריכה להיות

43 עבודת התפלה, וכנודע⁶⁰ אודות גודל מעלת לימוד התורה מתי

ביאור בדרך אפשר

44 שהיא באה אחר עבודת התפלה דוקא, דעל ידי הקדמת

45 עבודת התפלה ללימוד התורה באים לאחר מכן לעקר הקרוב אל

46 הקב"ה הנעשה על ידי התורה, לאחר שקרוב ה' לכל קוראיו אוי

47 לימוד התורה יהיה באופן של 'אשר יקראוהו באמת'. כאמור, אור

48 התורה מאיר מלמעלה על האדם,

49 אך עליו להיות בבחינת 'כלי' נך

50 וטהור, אחרת חלילה תורתו

51 תהיה 'חשוכה', אור ה' שבתורה

52 לא יאיר בו. הודכחותו של האדם

53 והפיתו לכלי הראוי להיות

54 משכן לאור ה' שבתורה הרי זה

55 נעשה על ידי ההתעסקות

56 בעבודת התפילה. ואם בן

57 כאשר לימוד התורה הינו כראוי,

58 הלימוד נעשה באופן כזה שהוא

59 מאיר בשכלו ובמוחו של האדם

60 הרי תורה זו פועלת לאחר

61 מכן רוממות יתירה גם בעבודת

62 התפלה, עד שהתורה

63 פועלת שלמות באדם

64 כולו בכל מחשבותיו ודבוריו

65 ומעשיו ופעולתה נמשכת

66 ופועלת גם בעולם שמסביב

67 וכו'. ועל ידי זה

68 משלימים את ג'

69 העמודים שעליהם

70 העולם עומד⁶¹, שהם:

71 'תורה' הקשורה במוחו של

72 האדם, 'עבודה' שזו

73 תפלה⁶² הקשורה בליבו של

74 האדם, ו'גמילות חסדים'

75 שזו עשיית המצוות הנעשים על

76 ידי ידיו ורגליו ושאר אברי גופו,

77 וכמו כן משלימים את הפעולה

78 שצריכה להיעשות בעולם

79 שמחוץ לאדם, שזהו השלום

80 בעולם הנעשה על ידי לימוד התורה⁶³ שהרי התורה נתנה

81 לעשות שלום בעולם⁶⁴.

82 עבודתו של האדם בכל פרט ופרט זקוקה לנתינת כוח מלמעלה, בכל תאריך

83 מסוים בשנה ניתן לאדם מלמעלה כוח הקשור בפרט מסוים בעבודת ה'.

84 והנה במסגרת זמני השנה השונים, כאשר מדובר אודות השפעת הכוח

85 מלמעלה לעבודת לימוד התורה, הרי נמשך וניתן מלמעלה ענין זה בחג

86 השבועות בזמן מתן תורתנו, וממנו מיום זה ממשיכים ומשפיעים

60 ראה לקו"ת ברכה צו, ב. ובכ"מ. 61 אבות פ"א מ"ב. 62 ראה תענית ב, א. ובכ"מ. 63 ראה פרש"י ברכות ח, א ד"ה פדה.

64 רמב"ם סוף הל' חנוכה.

ביאור בדרך אפשר

1 את הכוח לְכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה באופן כזה שבכל יום מימות השנה נעשית
2 התגלות חדשה של הכוח שניתן בחג השבועות, דָּוָהוּ מָה שְׂאוֹמְרִים
3 בְּכָל יוֹם במהלך השנה, בְּתַחֲלָתוֹ של כל יום, בְּבִרְכַּת הַתּוֹרָה את
4 המילים 'נוֹתֵן הַתּוֹרָה' המילה נותן היא בְּלִשׁוֹן הָהָה⁶⁵ כיוון שמדובר
5 בהתגלות הנעשית ביום זה
6 ממש, שְׂכֹחוּ זֶה נִמְשָׁךְ 1
7 ומאיר מפתחת היום בברכת
8 התורה עַל כָּל הַיּוֹם על כל
9 הפעולות הנעשות בו וְעַל
10 הַתַּפְלָה וְכוּ'. וְהִי־רָצוֹן
11 שְׂכָל זֶה יִמְהַר אֶת גְּלוֹי
12 בְּחִינַת 'וְאַמֶּת הַיּוֹי'⁶⁶
13 לְעוֹלָם⁶⁶ (אשר התגלותה
14 של אמת ה' נעשית על ידי
15 התורה כאמור 'אֲשֶׁר
16 יִקְרְאוּהוּ בְּאַמֶּת'), וגילוי
17 אמת זו מאיר וחודר בתוך
18 מציאות העולם כולו עַד
19 שְׁנַעֲשֶׂה 'וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר
20 יַחֲדָיו כִּי פִי הַיּוֹי דְּבַר'⁶⁷
21 שעניי הבשר יוכלו לראות את
22 דבר ה' המחיה את הכל, וְעַד
23 שיתירה מוֹד, ההתגלות האלוקית
24 תהיה לא רק של דרגת 'אמת ה'
25 אשר עם היותה בבחינת אין סוף
26 אשר לכן היא 'אמת' שאינה
27 משתנה בירידתה למטה⁶⁹
28 וביכולתה להתגלות למטה כמו

29 למעלה, אך סוף סוף גם היא איננה אלא הארה בלבד, היא בבחינת אור אין
30 סוף, אלא יזכו גם לְגִלּוֹי בְּחִינַת 'אַמֶּת לְאַמְתּוֹ'⁶⁸, שזו היא בְּחִינַת
31 'אַמֶּת הַמַּצְאוֹ' כלומר עצמותו של הבורא ממש שְׁמִמְנֹנִי נִמְצָאוּ כָּל
32 הַנִּמְצָאִים (כְּבִתְחִלַת סֵפֶר הָרַמְבַּ"ם), שְׁיִהְיֶה בְּגִלּוֹי בְּעוֹלָם
33 הַזֶּה הַתַּחֲתוֹן, שְׂבוּ יִהְיֶה עֶקֶר שְׂכִינָה וְדִירָה לוֹ יִתְבָּרַךְ. וְעַד
34 שְׂגִלּוֹי הָאֱלֻקוֹת יַחֲדָיו לְגִמְרֵי בְּמִצִּיאוֹת הָעוֹלָם, וְכִמּוֹ שְׂכִתּוֹב

ביאור בדרך אפשר

35 'כִּי מְלָאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת הַיּוֹי פְּמִיָּם לַיִם מְכַסִּים'⁶⁹
36 (בְּכִסּוּיָם סֵפֶר הָרַמְבַּ"ם הַמְסִיִּים בְּתִיאוֹר הַמַּצֵּב שֶׁבוּ הָעוֹלָם יִהְיֶה נִתּוֹן
37 בְּבִיאת מִשִּׁיחַ צִדְקוֹ), שְׁיִהְיֶה כִּמּוֹ בְּבִרְוֵאִים שְׂבִיִּים הַקְּשׁוּרִים
38 תָּמִיד עִם מְקוֹרָם⁷⁰ חז"ל אומרים "כל מה שיש בים יש ביבשה וכל מה
39 שיש ביבשה יש בים" ההבדל
40 בין היצורים הקיימים בים לבין
41 הנמצאים ביבשה הוא עד כמה
42 הם קשורים במקור אשר ממנו
43 הם מקבלים את חיותם. בפרשת
44 בראשית נאמר אשר המקור ממנו
45 נתהוו היצורים הנמצאים ביבשה
46 הינו האדמה והמקור אשר ממנו
47 נתהוו היצורים הנמצאים בים
48 הוא המים. היצורים הנמצאים
49 ביבשה הם נתהוו מהאדמה אך
50 אינם בתוכה אלא מחוצה לה.
51 לעומת זאת היצורים שבים הינם
52 בתוך המים. כלומר מציאותם של
53 היצורים שבים הינה מכוסה
54 במקורה ומאוחדת עימה, כמו כן
55 בזמן הגאולה מציאותם של
56 הנבראים כולם תהיה מכוסה
57 ומאוחדת באלוקות, וְכִמְבָּאֵר
58 בְּגִמְרָא⁷¹ שְׁקֵשֶׁר זֶה שֶׁבִּין
59 הַנִּבְרָאִים שֶׁבִּים לְבִין הַמִּים דָּוָהוּ
60 מָשָׁל עַל אִפְן הַקְּשָׁר
61 דִּישְׁרָאֵל וְתוֹרָה אֲשֶׁר
62 מְצִיאוֹתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִיא

התורה. וְכִקְרֹב מִמֶּשׁ יִקָּים מָה שְׂכִתּוֹב 'וְנִגְלָה כְּבוֹד הַיּוֹי'
וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר יַחֲדָיו גו', הֵן בְּעוֹלָם קָטָן שֶׁזֶה הָאֱדָם⁷² וְהֵן
כְּעוֹלָם כְּפִשׁוּטוֹ, וְהִיתָה לַהַיּוֹי הַמְּלוּכָה⁷³ בְּקֶרֶב כָּל יוֹשְׁבֵי
תְּבֵל, וְיִקָּים מָה שְׂכִתּוֹב⁷⁴ אֲזִי אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שְׂפָה בְּרוּרָה
לְקָרָא כָּלָם בְּשֵׁם ה' לְעַבְדּוֹ שְׂכָם אֶחָד, בְּגִאֲלָה הָאֱמֶתִית
וְהַשְׁלָמָה, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ מִמֶּשׁ.

65 ראה לקו"ת נצבים מו, ב. ובכ"מ. 66 תהלים קיז, ב. 67 ישעי' מ, ה. 68 ראה שבת י, א. ועוד. וראה אוה"ת יתרו ע' תתצד ואילך.
סה"מ תרכ"ז ע' רצא ואילך. המשך תרס"ו ע' תלא ואילך. ועוד. 69 ישעי' יא, ט. 70 ראה שער האמונה פנ"ד ואילך. ד"ה ונחה
תרפ"ז. ובכ"מ. 71 ברכות סא, ב. 72 תנחומא פקודי ג. ובכ"מ. 73 עובדי' בסופו. 74 צפנ"י ג, ט.

בס"ד, שיחת יום ב' דחג השבועות ה'תשד"מ.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדושות לסעודה.
- 2 צוה לנגן "שלוש תנועות" (דהבעל-שם-טוב, המגיד, ואדמו"ר הזקן).
- 3 א. בחג השבועות ישנם ג' ענינים:
- 4 לכל לראש - "זמן מתן תורתנו", כפי שאומרים בנוסח התפילה והקידוש דחג השבועות, כמובא ב"סדר
- 5 תפילות כל השנה" להרמב"ם, וכן בשאר סידורים, עד לסידורו של אדמו"ר הזקן (שנדפס כמה וכמה פעמים
- 6 על-פי ציווי והוראת כ"ק מורי-וחמי אדמו"ר).
- 7 ובדורות שלאחרי-זה נוסף עוד ענין בחג השבועות - הסתלקותו של דוד המלך, כדאייתא בגמרא¹ "דוד מת
- 8 בעצרת", ומובא במקום אחר² שעל-פי מאמר רבותינו ז"ל³ ש"הקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום
- 9 ליום", יש לומר, שגם לידתו של דוד היתה בעצרת.
- 10 ובדורות שלאחרי-זה נוסף עוד ענין - הסתלקותו של הבעל-שם-טוב, שהיתה אף היא בחג השבועות⁴.
- 11 ב. והנה, על-פי תורת הבעל-שם-טוב⁵ שכל דבר שבעולם הוא בהשגחה פרטית, שמזה מובן במכל-שכן
- 12 וקל-יחומר שענינים הקשורים עם בני ישראל, "גוי קדוש", הם בוודאי בהשגחה פרטית, אפילו בעניני הרשות,
- 13 ועל-אחת-כמה-וכמה בעניני תורה ומצוותיה - הרי מובן, שמכיון שבחג השבועות ישנם ג' ענינים הנ"ל, בהכרח
- 14 לומר שיש קשר ושייכות ביניהם.
- 15 זאת ועוד: לא רק שיש ביניהם צד השהו בענין פרטי, אלא השייכות שביניהם צריכה להתבטא בענין כללי,
- 16 ולא רק כלל קטן או כלל סתם, כי אם "כלל גדול" וענין עיקרי ביותר.
- 17 וכמו כן מובן, שכל זה צריך לבוא בענין של מעשה בפועל - כדברי המשנה⁶: "לא המדרש עיקר אלא
- 18 המעשה".
- 19 וענין זה (המעשה הוא העיקר) מודגש ביותר כאשר נמצאים ב"עקבות משיחא", בסמיכות זמן לביאת משיח
- 20 צדקנו - כידוע⁷ שאף-על-פי שבזמן הזה "תלמוד גדול" ("נענו כולם ואמרו תלמוד גדול"⁸), מכל-מקום, לעתיד
- 21 לבוא תהיה ההלכה ש"מעשה גדול".
- 22 וכמדובר כמה פעמים בנוגע למה שכתוב בכתבי האריז"ל⁹ שלעתיד לבוא תהיה הלכה כבית שמאי, דלא
- 23 כבזמן הזה שהלכה כבית הלל (ועל-דרך-זה מובן בנוגע להאמור שלעתיד לבוא יהיה ה'פסק דין' ד"מעשה
- 24 גדול"), שאין זה בסתירה לנצחיות התורה - מכיון שעל-פי כללי התורה יכול בית-דין לחלוק על דברי בית-דין
- 25 הקודם, אם הוא חשוב כמותו ועל-אחת-כמה-וכמה גדול ממנו בחכמה ובמנין¹⁰, ולכן, לעתיד לבוא, כאשר
- 26 משה ואהרן יהיו עמנו¹¹, וכן כל שאר גדולי ישראל שבכל הדורות, אזי יוכלו לפסוק באופן אחר ממה שנפסק
- 27 בבית-דין הקודם, הן בנוגע לפלוגתא בענין תלמוד ומעשה, והן בנוגע לפלוגתות שבין בית הלל לבית שמאי.
- 28 וזהו תוכן דברי האריז"ל שלעתיד לבוא תהיה הלכה כבית שמאי, וכיוצא בזה בנוגע להלכה ד"מעשה גדול"
- 29 - שראה ברוח קדשו שלעתיד לבוא יעמדו למנין ויפסקו באופן כזה.
- 30 ובנוגע לעניננו: מכיון שנמצאים ב"עקבות משיחא", אזי מודגש ביותר הענין ד"המעשה הוא העיקר", מכיון
- 31 שלעתיד לבוא תהיה ההלכה ש"מעשה גדול", ומזה מובן, שהנקודה המשותפת דכל ג' הענינים שבחג השבועות
- 32 (זמן מתן תורה, הסתלקות דוד המלך והסתלקות הבעל-שם-טוב) צריכה לבוא לידי ביטוי בהוראה למעשה
- 33 בפועל, כדלקמן.

(7) ראה אוה"ת ר"פ ויגש. ואתחנן ס"ע רמז ואילך. סה"מ תרכ"ט
ע' יט. תרצ"ט ס"ע 193 ואילך.
(8) קידושין מ, ב.
(9) מק"מ לזח"א יז, ב. לקו"ת קרח נד, ג. לקו"ש חט"ז ע' 321
הע' 87. וש"נ.
(10) עדיות פ"א מ"ה. רמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"ב.
(11) תוד"ה אחד - פסחים קיד, סע"ב. וראה יומא ה, ב.

(1) ירושלמי ביצה פ"ב ה"ד. חגיגה פ"ב ה"ג. הובא בתוד"ה אף
עצרת - חגיגה יז, א. רות רבה פ"ג, ב.
(2) לקו"ש ח"ב ע' 568. וש"נ.
(3) ר"ה יא, א. וש"נ.
(4) לקו"ד ח"א לב, א.
(5) כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סק"ט ואילך. וש"נ.
(6) אבות פ"א מ"ז.

- ג. והנה נוסף על הקשר שבין דוד המלך והבעל-שם-טוב ל"זמן מתן תורה", כדלקמן (סעיף ה), ישנו קשר בין כללות הענין דיום הסתלקות של צדיקים (ובענינו - דוד המלך והבעל-שם-טוב) ל"זמן מתן תורתנו":
- החידוש דמתן תורה הוא - שהתורה נמשכת ופועלת למטה מטה, כי: עוד לפני מתן תורה היתה כבר תורה בעולם - אצל האבות כו'¹². ועד ש"אלפים שנה קדמה תורה לעולם"¹³ - לפני בריאת העולם. וכל זה בדרגא השייכת כבר לגדר הזמן - "אלפים שנה כו'", ולמעלה מזה - ישנו ענין התורה כפי שהיא למעלה משייכות לעולם כלל. ואם כן, החידוש דמתן-תורה הוא - המשכת ונתינת התורה למטה מטה, ובהדגשה - "מתן תורה", באופן של מתנה, "כל הנותן בעין יפה נותן"¹⁴ (כמבואר בכמה מקומות גודל העילוי שבענין המתנה כו').
- ולמטה גופא - במקום תחתון ביותר, שהרי "התורה ניתנה לעשות שלום בעולם"¹⁵, וענין ה"שלום" שייך רק כאשר ישנו מצב של היפך השלום, מחלוקת וכו', ובמקום תחתון זה נמשכת התורה ופועלת את ענין השלום, ועד ל"שלום" מלשון שלימות.
- ונמצא, שהחידוש דמתן-תורה הוא - שבמקום הכי תחתון נמשך ומתגלה הענין הכי עליון, עצם ענין התורה כפי שהיא למעלה משייכות לעולם כלל.
- וזהו גם תוכן הענין דהסתלקות של צדיקים - כמבואר ב'אגרת הקודש'¹⁶ ש"כל עמל האדם שעמלה נפשו בחייו למעלה . . . מתגלה ומאיר בבחינת גילוי מלמעלה למטה בעת פטירתו . . . ופועל ישועות בקרב הארץ", היינו, המשכת הדרגא הכי נעלית עד למטה מטה, בדוגמת החידוש ד"זמן מתן תורתנו".
- ד. אמנם, עדיין דרוש ביאור בנוגע לכללות העילוי דיום הסתלקות של צדיקים, דלכאורה, מה מקום לענין של שמחה והילולא, הרי אמרו חכמינו ז"ל¹⁷ "קשה סילוקן של צדיקים כשריפת בית אלקינו"? ! והביאור בזה - שהיא הנותנת, מפני שגם בענין ד"שריפת בית אלקינו" מצינו ענין נעלה:
- איתא במדרשי חכמינו ז"ל¹⁸ שכאשר געתה פרתו של הערבי, ידע שנשרף בית המקדש, וכאשר געתה פרתו פעם שני, ידע שנולד מושיען של ישראל. כלומר, שתיכף ומיד ברגע שלאחרי החורבן התחיל כבר ענין הגאולה - נולד מושיען של ישראל.
- וההכרח שבדבר (שתיכף ומיד לאחר החורבן תהיה לידת מושיען של ישראל) - מובן בפשטות:
- סיבת הגלות היא - "מפני חטאינו גלינו מארצנו", ומכיון שכן, הרי כשמתבטלת הסיבה ("חטאינו", על-ידי ענין התשובה) - בדרך ממילא בטל מיד המסובב (הגלות). ובלשון הרמב"ם¹⁹: "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה . . . ומיד הן נגאלין".
- והנה, ענין התשובה אינו תלוי אלא ברצונם ובחירתם של ישראל - שהרי "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"²⁰. ואם כן, אילו רצו ישראל - היו יכולים לחזור בתשובה תיכף ומיד ברגע שלאחרי החורבן, ומכיון שתשובה יכולה להיות "בשעתא חדא וברגעא חדא", כפסק-דין הגמרא²¹: "המקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור מקודשת", מכיון שעל-ידי הרהור תשובה, ברגע אחד, נעשה צדיק גמור, נמצא, שהקב"ה היה צריך להביא את הגאולה תיכף ומיד ברגע שלאחרי החורבן, בהתאם לפסק-דין דישאל עושי תשובה ומיד הן נגאלין.
- ומכיון שהגאולה צריכה לבוא על-ידי בשר ודם, משיח צדקנו, כפסק-דין הרמב"ם²² "יעמוד מלך מבית דוד כו'" - הרי בהכרח שתיכף ומיד לאחר החורבן יהיה בעולם המציאות ד"מושיען של ישראל", כדי שתהיה אפשרות לענין הגאולה (המוכרחת לבוא על-ידי משיח צדקנו) בו ברגע שישאל יחליטו לעשות תשובה, שדבר זה אפשרי מיד לאחר החורבן.
- ולא זו בלבד שהיתה אפשרות שישאל יעשו תשובה גם ברגע שלאחרי החורבן, אלא אדרבה - הרגע

(18) ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר שם, נא.

(19) הל' תשובה ט"ז ה"ה.

(20) ברכות לג, ב.

(21) קידושין מט, ב. רמב"ם הל' אישות פ"ה ה"ה. טושו"ע אה"ע

סל"ח סל"א.

(22) הל' מלכים ספ"א.

(12) ראה יומא כח, ב. ובכ"מ.

(13) ראה מדרש תהלים מזמור צ, ג. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב

ד. זח"ב מט, א. ועוד.

(14) ראה ב"ב ע, א. ושו"ג.

(15) רמב"ם הל' חנוכה בסופן.

(16) סכ"ח.

(17) ר"ה יח, ב. איכה רבה פ"א, לו.

1 שלאחרי החורבן היה זמן הכי מתאים ומוכשר ומסוגל לענין התשובה, כמובן גם ליהודי פשוט, שבאותו רגע
2 שישאל ראו במו עיניהם שהקב"ה שורף את היכלו ומגלה את בניו מעל שולחנו - הרי בודאי שהיה זה שעת
3 הכושר לחזור בתשובה!

4 כל זמן שעדיין לא היה החורבן בפועל, הרי למרות שהנביאים התרו בהם כו' - היה מקום להשלוח את
5 עצמם ("אינרעדן זיך") שלא יקרה מאומה; מה-שאין-כן כאשר רואים בעיני בשר שהקב"ה שורף את היכלו
6 כו' - הרי בודאי צריך הדבר לעורר אותם לחזור בתשובה (אלא שלפועל לא עשו תשובה כו').

7 ונמצא, שבזמן ד"שריפת בית אלקינו" ישנו גם ענין של מעלה - שכן, אז היתה שעת הכושר ביותר לענין
8 התשובה, ולכן נולד אז "מושיען של ישראל", שעל-ידו יהיה העילוי דגאולה העתידה, גאולה שאין אחריה
9 גלות.

10 ועילוי הנ"ל מרומז גם בדברי הגמרא²³: "בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים המעורין זה בזה", "כמעט
11 איש ולויות"²⁴, ומבואר בזה²⁵ שזהו על-דרך הענין דקודם שיוצא לדרך חייב לפקוד את אשתו כו'²⁶ - היינו,
12 שמצד פנימיות הענינים, הנה ברגע החורבן היתה חיבת הקב"ה לבני ישראל בתכלית העילוי, עד שענין זה
13 התבטא גם ב"כרובים" דלמטה, "שמשי המשמשים לפני במרום"²⁷, שהיו "מעורין זה בזה", תכלית היחוד.

14 ומזה מובן שאין להקשות מהענין ד"קשה סילוקן של צדיקים כשריפת בית אלקינו" - מכיון שמצד פנימיות
15 הענינים, ישנו ענין של עילוי גם ב"שריפת בית אלקינו", כנ"ל בארוכה.

16 ה. והנה, נוסף על הקשר הכללי שבין הסתלקותם של דוד המלך והבעל-שם-טוב לזמן מתן תורה (כנ"ל
17 סעיף ב) - מובן, שגם ענינים הפרטי של דוד המלך והבעל-שם-טוב קשור עם "זמן מתן תורתנו", היינו, שענינים
18 של דוד המלך והבעל-שם-טוב הוא חלק מכללות הענין ד"מתן תורה".
19 והביאור בזה:

20 ענינו המיוחד של דוד המלך הוא - "נעים זמירות ישראל"²⁸, ספר תהלים, תהילות ותשבחות להקב"ה, שזהו
21 תוכן הענין דעבודת התפילה. וכמבואר בענין "ואני תפלה", דקאי על ספירת המלכות, ענינו של דוד המלך²⁹.

22 אמנם, גם אופן עבודתו של דוד המלך (קו התפילה) קשור עם מתן-תורה - שהרי דוד המלך נקרא "עדינו
23 העצני"³⁰, "כשהיה יושב ועוסק בתורה היה מעדן את עצמו כו"³¹. זאת ועוד: אפילו בנוגע לאמירת תהלים
24 (ענין התפילה) - איתא במדרש³² שדוד המלך ביקש מהקב"ה "יהיו לרצון אמרי פי"³³. יהיו קורין בהן
25 (בתהלים) ונוטלין שכר עליהם כנגעים ואהלות, לימוד ענינים הכי עמוקים שבתורה.

26 וכמו כן בנוגע לבעל-שם-טוב:

27 ענינו המיוחד של הבעל-שם-טוב הוא - שעל-ידו נתגלתה תורת החסידות, פנימיות התורה.

28 והקשר לכללות הענין דמתן-תורה הוא - שבמתן-תורה ניתנו כל עניני התורה כולה, כולל פנימיות התורה,
29 שהרי אף-על-פי שלעתיד לבוא יהיה הענין ד"תורה חדשה מאתי תצא"³⁴, גילוי פנימיות התורה על-ידי משיח
30 צדקנו (לאחרי ההכנה ד"יפוצו מעינותיך חוצה", המעינות דהבעל-שם-טוב³⁵), הרי "מתן תורה" לא יהיה עוד
31 פעם³⁶, מכיון שבמתן-תורה ניתנו כבר כל עניני התורה, כולל תורתו של משיח, אלא שענין זה היה בהעלם כו'.

32 וראיה לדבר - מדברי המדרש³⁷ ש"שיר השירים בסיני נאמרה, שנאמר³⁸ ישקני מנשיקות פיהו", והרי הענין
33 ד"ישקני מנשיקות פיהו" קאי על פנימיות התורה, כמו שכתוב בפירוש רש"י: "סוד טעמיה ומסתר צפונותיה".

(32) מדרש תהלים בתחלתו.

(33) תהלים יט, טו.

(34) ויק"ר פי"ג, ג.

(35) אגה"ק דהבעש"ט - נדפסה בכש"ט (הוצאת קה"ת) בתחלתו.

ובכ"מ.

(36) המשך תרס"ו ע' כג. תקמו. תער"ב ח"א ע' שסו. ובכ"מ.

(37) שהש"ר פ"א, ב.

(38) שה"ש א, ב.

(23) יומא נד, ב.

(24) מ"א ז, לו. וראה יומא שם סע"א.

(25) ראה גם ד"ה בלילה ההוא דפורים ש.ז.

(26) יבמות סב, ב.

(27) מכילתא ופרש"י יתרו כ, כ.

(28) ש"ב כג, א.

(29) ראה סה"מ תרכ"ט ע' יג. המשך תרס"ו ע' תפח. ובכ"מ.

(30) ש"ב שם, ח.

(31) מו"ק טז, סע"ב.

והענין בזה:

- במתן-תורה ניתנו למשה רבינו כל עניני התורה כולה - תורה בפירושה ניתנה, תורה שבכתב ביחד עם תורה שבעל-פה³⁹, כולל "נשמתא דאורייתא"⁴⁰, אבל ביחד עם זה, כשם שבנגלה תורה יש חילוקים באופן נתנית התורה: יש ענינים שניתנו בכתב (תורה שבכתב) ויש ענינים שניתנו בעל-פה (תורה שבעל-פה), וכזה גופא - ענינים שניתנו בגלוי, וענינים שניתנו בהעלם כו', עד שזקוקים ל"תלמיד ותיק" שיחדש ענינים אלו, מכיון שמה שניתנו למשה מסיני הרי זה רק באופן של כלל והעלם כו'⁴¹, כמו כן ישנו חילוק בין נגלה דתורה לפנימיות התורה - שנגלה דתורה ניתנה באופן גלוי, לפנימיות התורה - באופן של העלם.
- ובכללות: בנגלה דתורה - הרי גם הענינים שבהעלם ניתנו מלכתחילה באופן שיהיה בהם הבנה והשגה, "יתפרנסון", מה-שאינ-כן פנימיות התורה - שמלכתחילה לא ניתנה להתגלות כו'; אבל פנימיות התורה - ניתנה מלכתחילה באופן שתשאר בהעלם כו', עד שהגיע זמנו של האריז"ל שאז "מותר ומצוה לגלות זאת החכמה"⁴², ועוד יותר - בזמנו של הבעל-שם-טוב, שאז נתגלתה תורת החסידות הכללית, ועד לגילוי תורת חסידות חב"ד, שעל-ידה באים הענינים דפנימיות התורה באופן של הבנה והשגה, "יתפרנסון"⁴³. ועד שענין זה הוא בבחינת טעימה מתורתו של משיח, "טועמיה חיים זכו", ובלשון הידוע⁴⁴: "לטעום מכל תבשיל ותבשיל", שכפל הלשון ("תבשיל ותבשיל") מורה על כל סוגי התבשילים [על-דרך כפל הלשון "איש ואיש"⁴⁵, וכיוצא בזה], שאז יהיה עיקר ושלימות הענין דגילוי פנימיות התורה, "תורה חדשה מאתי תצא" [ועל-דרך החילוק שבין כניסה לפרדס לטיול בפרדס]⁴⁶.
- כלומר: בנוגע למשה רבינו עצמו - בוודאי היו אצלו גם הענינים דפנימיות התורה, וכל זה מסר ליהושע - כדיוק המפרשים⁴⁷ בדברי המשנה⁴⁸ "משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע", שכל מה שקיבל מסר לו - גם הענינים הכי נעלים [ועל-דרך הדיוק במה שכתוב⁴⁹ אצל משה "טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו גו'", "לחמו" דייקא], ובלשון חכמינו ז"ל⁵⁰: "פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה" - והרי באור הלבנה משתקף כל אורה של השמש. ועל-ידי יהושע נמסרו כל ענינים אלו מדור לדור - אבל רק ליחידי סגולה, ואילו מה שנמסר בגלוי לכולם, באופן ד"העמידו תלמידים הרבה"⁵¹ - הרי זה רק הענינים דנגלה שבתורה.
- אמנם, כל זה אינו אלא בנוגע להעלם וגילוי, אבל בנוגע לעצם נתינת התורה - הנה על זה אומרים "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב"⁵², היינו, שכל התורה כולה ניתנה בירושה לכל אחד ואחת מישראל.
- וענין זה מובן גם ליהודי פשוט שבפשוטים - על-פי משל מאדם שנותנים לו תיבה סגורה שבתוכה אבנים טובות ומרגליות, ונותנים לו גם את ה"מפתח" של התיבה, שהעובדה שבמשך זמן מסויים אינו משתמש באבנים טובות אינה גורעת מאומה מבעלותו, שהרי התיבה עם האבנים הטובות היא בבעלותו וברשותו. ובפרט כאשר נותנים לו גם את ה"מפתח" שעל-ידו פותחים את התיבה, כך שביכלתו לפתוח את התיבה בכל עת שירצה.
- ודוגמתו בנמשל - שנתנית פנימיות התורה באופן של העלם (עד בוא זמן הגילוי) כמוה כנתינת אבנים טובות בתיבה סגורה ביחד עם מפתח התיבה, שגם כאשר הדבר הוא בהעלם הרי זה שלו. ובפרט שבידו ה"מפתח" לפתוח את התיבה בכל עת שירצה - שהרי הגאולה העתידה תלויה במעשינו ועבודתנו כו'.
- ועל-פי-זה מובן שחידושו של הבעל-שם-טוב בגילוי תורת החסידות, שזוהי ההכנה ללימוד תורתו של משיח צדקנו, דוד מלכא משיחא - הרי זה חלק מכללות הענין ד"מתן תורה".
- ויש להוסיף בשייכות דגילוי פנימיות התורה לחג השבועות - על-פי המבואר⁵³ בענין יום ההילולא דרבי

(46) ראה שיחת ש"פ אמור ש.ז. סכ"ז ואילך.

(47) ראה ביאורים לפרקי אבות ע' 14 הע' 43.

(48) אבות בתחלתה.

(49) משלי כב, ט. וראה נדרים לח, א.

(50) ב"ב עה, סע"א. ספרי ופרש"י פנחס כז, כ.

(51) אבות פ"א מ"א.

(52) ברכה לג, ד.

(53) סידור שער הל"ג בעומר דש, א ואילך.

(39) הקדמת הרמב"ם לספר היד'.

(40) זח"ג קנב, א.

(41) ראה בארוכה - לקו"ש ח"ט ע' 252 ואילך. וש"נ.

(42) אגה"ק סכ"ו.

(43) ראה תקו"ז ת"ו בסופו. מק"מ בהקדמתו לזהר. כס"מ לתקו"ז

שם. לקו"ש ח"ג ע' 837 הע' 7. וש"נ.

(44) שו"ע אדה"ז או"ח סר"נ ס"ח.

(45) ראה לקו"ש חט"ו ע' 136 הע' 47. וש"נ.

- 1 שמעון בן יוחאי (מארי דפנימיות התורה) בל"ג בעומר, שענינו הוד שבהוד, סיום ושלמות הבירור דעיקרי
- 2 המדות, ונמצא, שאז מסתיימת עיקר ההכנה לקבלת התורה.
- 3 ובפרט על-פי המבואר ב'תורת חיים'⁵⁴ אודות הקשר דל"ג בעומר עם חג השבועות, ששניהם קשורים עם
- 4 מתן תורה, מכיון שבחג השבועות היתה התגלות התורה הנגלית, ובל"ג בעומר היתה התגלות רזין דאורייתא,
- 5 ושניהם קשורים עם ענין הנישואין דכנסת-ישראל עם הקב"ה, אלא שזהו על-דרך החילוק שבין הסעודה
- 6 שעושים בבית הכלה לסעודה שעושים בבית החתן כו'.
- 7 ועל-פי-זה יומתק הקשר דהבעל-שם-טוב לחג השבועות - מכיון שתורתו של רבי שמעון בן יוחאי (נתינת
- 8 פנימיות התורה בל"ג בעומר) נתגלתה על-ידי תורתו של הבעל-שם-טוב, ועד לגילוי באופן ד"יתפרנסון".

(54) שמות רחצ, ב.

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת חג השבועות, ה'תשי"ז

קבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

מנחם שניאורסאהן

המשך ביאור למסכת מנחות ליום שני עמ' א

1 בלילה שלאחריו במדה פחותה מלוג, וכיון שעדיין נשאר ממנו
2 בבוקר, הלכו ופחתו בשיעורו עד שעמדו על חצי לוג, שהיה די
3 בשיעור זה כדי שידלוק עד הבוקר. וְאִיכָא דְאָמְרִי – ויש שאמרו
4 מִמָּה לְמַעַל שִׁיעוּר, כלומר, בתחילה מלאו בכל נר רבע לוג,
5 ועמדו שם לראות אם יספיק, וכשראו שלא הספיק הלכו והוסיפו עד
6 חצי לוג שהספיק עד הבוקר.
7 מבארת הגמרא במה נחלקו: מֵאֵן דְאָמַר מִמָּה לְמַעַל שִׁיעוּר,
8 טעמו משום שֶהַתּוֹרָה חֶסֶה עַל מְנוּנָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, ואם היו
9 משערים מלמעלה למטה, היו צריכים לשפוך בבוקר את השמן
10 הנשאר. וּמֵאֵן דְאָמַר מִמָּה לְמַעַל שִׁיעוּר, טעמו משום שֶׁאֵין
11 עֲנִיּוֹת בְּמָקוֹם עֲשִׂירוֹת, כלומר, בית המקדש הוא מקום משכנו של
12 מלך ואין זה מכבוד המלכות שיתנהגו כדרכם של עניים שמוודים
13 כל דבר במדה ובצמצום, על אף שמשום כך היו צריכים לשפוך את
14 הנותר.

משנה

15 במשניות הקדמות נתבאר ששיעור המנחה שמביאים עם פר איל
16 וכבש שונה זה מזה, של פר שלשה עשרונים סולת וששה לוגים יין
17 ושמן, של איל שני עשרונים סולת וארבעה לוגים יין ושמן, ושל כבש
18 עשרון סולת ושלשה לוגים יין ושמן. משנתינו דנה כשנתערבה מנחה
19 של אחד מהם בחבירתה מזה דינה: מְעַרְבִין נֶסְכֵי פְּרִים בְּנֶסְכֵי אֵילִים
20 – מותר לערב את נסכי היין או השמן והסולת של פרים בשל אילים,
21 אף ששיעור מנחתם שונה זה מזה, לפי ששיעור בלילתן שוה, שכן בין
22 במנחת הפרים ובין בשל אילים נותן שני לוגין שמן לעשרון, ונמצא
23 שכל אחת מן המנחות נבללה כדינה, ויקריב את הנסכים והמנחות
24 לשם הפר והאיל כאחד. וכן מערבים נֶסְכֵי כֶּבֶשִׂים בְּנֶסְכֵי כֶּבֶשִׂים,
25 כגון של תמידים בשל מוספים, לפי שמנחותיהם של כל הכבשים
26 שיעור בלילתם שוה, עשרון סולת כלול בשלשה לוגים שמן. וכן
27 מערבים נסכי כבשים שֶׁל קָרֵבן יַחֲדֵי בְּנֶסְכֵי כֶּבֶשִׂים שֶׁל צִיבּוֹר, מפני
28 שבלילתם שוה.

המשך ביאור למסכת מנחות ליום שלישי עמ' א

1 ההיכל, לֹא כּוּלֵי עֲלָמָא יָדְעִי – אין הכל יודעים אלא הכהנים, והם
2 הלא יודעים את טעם הדבר, ורזיזים הם ולא יבואו מכך לירי טעות
3 לומר שמפקדים בכלי שרת, אולם מהוצאת הבירוצים לחול,
4 שקידושם בכלי נעשה בחוץ, בעזרה, כּוּלֵי עֲלָמָא יָדְעִי – הכל
5 יודעים, ובוה יש לחשוש לטעות שמא יחשבו שמוציאים מכלי שרת
6 לחול.
7 דברים נוספים אודות הבירוצים: הֵנֵן הָתֵם (שקלים פ"ד מ"ד) מוֹתֵר
8 נְסִכִּים נִתֵן לְקִיָּין הַמְּזֻבָּת, שקונים ממותר הנסכים כבשים לעולות
9 כדי להקריבם על המזבח כאשר הוא בטל מקרבנות. מבררת הגמרא:
10 מֵאֵי מוֹתֵר נְסִכִּים. אומרת הגמרא: רַבִּי חֵיִיא בְּרַי יוֹסֵף אָמַר, בִּירוֹצֵי
11 מִדּוֹת – מה שנוסף במדות הגדושות שקנה הקדש לעומת המדות

12 המחוקות שנמכרו למביאי נסכים. כלומר, שהיה הקדש קונה במדה
13 גרושה, ומוכר למביאי נסכים במדה מחוקה, וההפרש שבין המדות
14 הוא 'מותר נסכים'. מותר זה נפדה, ובדמיו קונים עולות לקיץ המזבח.
15 רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, הכוונה ב'מותר נסכים' הוא כְּאוֹתָהּ שֶׁשֶׁנִּינוּ במשנה
16 (שם פ"ד מ"ט) הַמְּקַבֵּל עָלָיו לְסַפֵּק לַהֲקֹדֶשׁ סֶלֶתוֹת לַמִּנְחוֹת מֵאֲרִבַּע
17 סאין בסלע, שקיבל כך וכך סלעים מן הגובר על מנת שייספק להקדש
18 סלתות לפי שער של ארבע סאין לסלע, ולאחר מכן התייקרו וְעָמְדוּ
19 בְּשָׁלָשׁ, שעתה שויין הוא שלוש סאין לסלע, וְסַפֵּק מֵאֲרִבַּע סאין
20 לסלע, כפי שסוכם עמו מראש, משום שהקדש קונה בבסוף, והרי כבר
21 קיבל מעות בכדי לספק לפי ארבע סאין לסלע.

לקוטי שיחות חג השבועות כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

- 18 ההלכה קובעת⁷ שכאשר אדם מוכר קרקע לרעהו, זכאי
19 ברהמצר, השכן הגובל לקרקע זו, לקחת את הקרקע מן
20 הלוקח, כי טובתו היא שכל קרקעותיו יהיו סמוכות זו לזו⁸,
21 ונאמר בתורה⁹ "ועשית הישר והטוב בעיני ה'".
22 וזו היתה טענת המלאכים: התורה היא גנוזה¹⁰, נמצאת
23 במרום, ואף הם שם, ולכן חל על כך הדין של ברהמצר
24 לקבל את התורה, ולפיכך – "תנה הודך על השמים".
25 [ובכך מובן כיצד רצו המלאכים לקחת את התורה
26 לאחר¹¹ שכבר נאמר בה "צו את בני ישראל", "דבר אל
27 בני ישראל" וכדומה, כי ההלכה לגבי ברהמצר קובעת,
28 שגם לאחר המכירה מסלקים את הלוקח מן השדה ונותנים
29 אותו לברהמצר¹²].
30 כדי להפריך את טענתם¹³, מציינים המפרשים¹⁴ מספר
31 תירוצים, ומהם:
32 א) ההלכה לגבי ברהמצר חלה רק לגבי קרקע, ולא
33 לגבי מטלטלין¹⁵, והתורה איננה קרקע¹⁶.
34 ב) הדין של ברהמצר הוא רק לגבי מכירה ולא לגבי
35 מתנה¹⁷, והתורה ניתנה במתנה.

א.

טענת המלאכים: "תנה הודך על השמים"

- 1 על מתן תורה מסופר בגמרא¹: "בשעה שעלה משה
2 למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש-ברוך-הוא: רבונו
3 של-עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להם: לקבל תורה
4 בא. אמרו לפניו: חמודה גנוזה, שגנוזה... – אתה מבקש
5 ליתנה לבשר-ודם? מה אנוש כי תזכרנו...² תנה הודך על
6 השמים³. אמר לו הקדוש-ברוך-הוא למשה, החזיר להן
7 תשובה... אמר לפניו: רבונו של עולם, תורה שאתה נותן
8 לי, מה כתיב בה⁴ – אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ
9 מצרים. אמר להם: למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם?
10 תורה למה תהא לכם?! שוב מה כתיב בה⁵ – לא יהיה לך
11 אלקים אחרים, בין עמים אתם שרויין, שעובדין עבודה
12 זרה? (וכך שאל משה את המלאכים על הדברות האחרים):
13 כלום אתם עושים מלאכה.. משא ומתן יש ביניכם.. אב
14 ואם יש לכם.. קנאה יש ביניכם יצר הרע יש ביניכם.. מיד
15 הודו לו להקדוש-ברוך-הוא...".
16 נאמר בספרים⁶, שהיסוד ההלכתי לטענת המלאכים
17 "תנה הודך על השמים" הוא דין "בר מצרא":

המוכר (פרש"י ב"מ שם, ב ד"ה עכו"ם. ועוד*), וראה בס' מערכי לב שם,
שמטעם זה אמר הקב"ה למשה שהוא יחזיר להם תשובה ולא השיב להם
בעצמו, כי טענת המלאכים היתה על משה (הלוקח).
ומה שהמלאכים טענו להקב"ה** – י"ל: א) כיון שסו"ס צריך משה
להחזירה לשמים א"כ הפוכי מטרתא למה לי – ע"ד כתובות קי, א (משא"כ
בדובין לעכו"ם (ב"מ שם, ב)). ב) החיוב שעל הלוקח – מטיל על המוכר
האיסור דלפני עוור. (אבל עפ"י צ"ע – דסו"ס יש על המוכר איסור (אף שאינו
איסור דבר מצרא), משא"כ הפוכי מטרתא – טרחא בעלמא).
13 לכאורה אפשר לומר, שתוכן תשובת משה היא שהתורה אינה שייכת
בשמים כלל, ובמילא אין בזה מצרא ובי"מ – אבל ראה לקמן בפנים ס"ה,
שטענת המלאכים היתה (לא על חלק הפשט, כ"א) על חלק הסוד שבתורה.
14 בהתירוצים שהובאו לקמן – ראה בס' שנשמנו בהערה 6.
15 העיטור ח"א אות מ' מכירת קרקעות*** – הובא במ"מ הל' שכנים
פ"ג ה"ד. הר"י ברצלוני – הובא בטור שם. שו"ע סנ"ג.
16 להעיר מנתיא (פ"ד) "ומשם נסעה וירדה כו'".
בס' ברית אבות כ', שלתורה דין קרקע יש לה כי היא קיום העולם והעולם
נברא על ידה. אבל צ"ע: א) סוף-סוף התורה עצמה היא דבר המטלטל, ומאי
נפק"מ שעי"ה הוא קיום העולם. ב) העולם נברא בשביל התורה ולא להיפך,
ח"ו. ג) זה שעי"ה הוא בריאת וקיום העולם הוא רק בחי' אחוריים שבה ולא
בחי' פנים (נתיא קו"א ד"ה דוד זמירות. ובכ"מ). וראה לקמן הערה 54.
17 ב"מ שם, רע"ב. רמב"ם שם פ"ג ה"א. טורש"ע שם סנ"ד.

1) שבת פה, ב ואילך.

2) תהלים ח, ה.

3) תהלים שם, ב.

4) יתרו כ, ב.

5) יתרו שם, ג.

6) בס' שתי ידות (להר"א חזקוני. אמשטרדאם תפ"ו) ר"פ תרומה מביא
זה בשם המדרש. ובס' שארית יעקב (להר"י אלגאזי. קושט' תק"א. ליוורנו
תק"פ) פ' במדבר בשם "כת הקדומי" ו"ל", "ראשונים". ובפני דוד (להחיד"א)
פ' יתרו שהוא "שוגרת ומשוגרת". ושקו"ט בזה בהרכבה ספרים – ומהם (נוסף
על הנ"ל): באר יצחק (להר"י שאנג"י. שאולינקי תצ"ה) פ' יתרו דרוש ב'. ראש
דוד (להחיד"א) פ' יתרו. חסדי אבות לאבות (להנ"ל) פ"ג מ"ד. מערכי לב
(להר"י חזן. שאולינקי תקפ"א) ערך מ"ת דרוש י"ב. ברית אבות (להר"א
בורייאט. ליוורנו תרכ"ב) פ' יתרו. שפת אמת עה"ת פ' יתרו. פתח שער לנחל
יצחק ח"א וחי"ב. וראה אנציקלופדיא תלמודית מע' בר מצרא.
7) ב"מ ק"ה א. רמב"ם הל' שכנים פ"ב ה"ה. טורש"ע חו"מ סי' קעה
ס"ו.

8) רש"י ב"מ שם. רמב"ם שם.

9) ואתחנן ו, יח. ובתשובות מיימוניות לס' קנין (סי' טז) שהוא קרוב
למע."

10) ועפ"י יומתק זה שלא אמרו בקיצור חמודה שגנוזה.

11) אבל ראה ב"ר פ"א, ד.

12) ואדרבא, עיקר דינא דב"מ הוא על הלוקח שצריך להסתלק, ולא על

(* וראה לקו"ש ח"ט ס"ע 55 ואילך.

(** במערכי לב שם כ' דהקב"ה גילה להם שטענתם היא רק כלפי משה. אבל עפ"י צ"ל שידעו דין דב"מ – לבד כללות ענינו שהוא על הלוקח!
(***) בעיטור שם: אפי' מטלטלין. אבל במ"מ שם: לבר ממטלטלי. וראה שער החדש לעיטור שם אות קסח.

1 (ג) ישראל קרובים אל הקדוש-ברוך-הוא, כמו שנאמר¹⁸
 2 "מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו", יתר על-כן:
 3 ישראל הם "בנים למקום"¹⁹, ולגבי קרובים²⁰, ובודאי
 4 בנים²¹, לא חל הדין של בר-מצרא.

5 (ד) על משה רבינו נאמר²² שהוא היה "איש האלוקים",
 6 ועל כך נאמר במדרש²³ "מחציו ולמטה איש, מחציו
 7 ולמעלה האלוקים", ואם כך, משה רבינו היה "בר-מצרא"
 8 לתורה שהיא בשמים.

9 (ה) על הפסוק²⁴ "ויעמוד העם על משה מן הבוקר עד
 10 הערב" אומרים חז"ל²⁵, שמשה רבינו היה "דן דין אמת
 11 לאמיתו" ואז "כאילו נעשה שותף להקדוש-ברוך-הוא
 12 במעשה בראשית". וההלכה קובעת²⁶, שאם הלוקח הוא
 13 שותפו של המוכר, לא חל הדין של בר-מצרא²⁷.

ב.

השאלות על התירוצים שלעיל

14 לכאורה אפשר לשאול על שני התירוצים האחרונים:
 15 הרי משה קבל תורה מסיני²⁸ עבור כולל²⁹ ישראל³⁰, ולא רק
 16 עבור עצמו?

17 יש המפרשים: (א) שכל ישראל הם בני-מצרא לתורה,
 18 כי נשמות ישראל "גזורות מתחת כסא הכבוד"³¹.

19 (ב) בשעת מתן תורה היו כל ישראל שותפים לקדוש-
 20 ברוך-הוא, כי הם כבר קבלו את מצות שבת במרה³², לפני

מתן תורה, ואמרו חז"ל³³ "כל המתפלל בערב שבת ואומר
 22 ויכול... כאילו נעשה שותף להקדוש-ברוך-הוא במעשה
 23 בראשית".

ג.

העיקר חסר מן הספר

24 אבל, לגבי כל התירוצים דלעיל, העיקר חסר מן הספר
 25 – אף אחד מהם אינו מוזכר בתשובת משה למלאכים³⁴.
 26 ואדרבה: בשלשת התירוצים האחרונים נאמר, לכאורה,
 27 ההפך מטענת משה רבינו: בתירוצים אלה מודגש שמשה,
 28 וכל יהודי, קרוב לקדוש-ברוך-הוא, קשור אל השמים, והוא
 29 שותף לקדוש-ברוך-הוא. ואילו בגמרא נאמר ההיפך:
 30 שהתורה כרוכה בירידה למצרים, ומבטאת את לגשמיות
 31 של הלוקח, ועד ל"קנאה", "יצר הרע", וכדומה.

ד.

שאלות נוספות על שני התירוצים הראשונים

32 כמובן מתעורר קושי על כל אחד משני התירוצים
 33 הראשונים, בנוסף לשאלה הכללית הנ"ל:
 34 (א) על התירוצ הראשון: הדין של "בר-מצרא" אינו חל
 35 על מטלטלין, כי הטעם לדין בר-מצרא הוא ששדותיו יהיו
 36 סמוכים, וטעם זה אינו מתאים למטלטלין, שאותם אפשר
 37 לקנות בכל מקום ולהביאם אליו³⁵. טעם זה אינו מתאים
 38 בענין התורה³⁶, אשר אותה אי-אפשר להשיג בשום מקום
 39 אחר³⁷.

(32) סנהדרין נו, ב.

(33) שבת קיט, רע"ב.

(34) ומ"ש במפרשים, דבוא שא"ל הקב"ה למשה "אחוז בכסא כבודי" רמז
 לתשובה (דלעיל ס"ב) דנשמות גזורות מתחת כסא הכבוד – אינו מובן, שהרי
 בדברי משה אין כל רמז לזה. וראה מ"ש במפרשים הנ"ל – ע"ד הפלפול –
 בכמה תירוצים דלעיל.

(35) ומ"ש בסמ"ע (ח"מ שם סקצ"ז) "דדוקא בקרקע שהוא קנין עולם
 תקנו דין מצרנות כו' ולא בהני" – היינו לפי ששם איירי שא' מן השתתפין
 רוצה למכור וכו' לא שייך טעם המבואר בפנים. והא דמפרש (וכן בפרישה
 לטור) שבשו"ע איירי בנדון דשותפות* – י"ל, כי בלא"ה פשוט שאין שייך
 במטלטלין דרב"מ מטעם המבואר בפנים.

(36) ואין להקשות דא"כ שוב בטל הדין דבר מצרא, שהרי דינא דב"מ הוא
 רק אם הלוקח יכול לקנות שדה במק"א –

כי בקשת המלאכים תנה הודך על השמים פשיטא דהיינו שתי' רק כמ"ש
 בלקו"ת תוריע (כג, ב. ובאזה"ת (שם כרך ב' ע' תקלא ואילך)) – הלימוד
 (בעולם המלאכים) יצירה, והוא עתה בלימוד תנ"ך ורו"ל בכתהאריז"ל (ליקוטי
 תנ"ך והש"ס שלו וכו'), ו(רק) באופן כזה ילמדוה ג"כ בני נשמות בגוף
 בעוה"ז, אבל אז עיקרה בשמים כי (למטה ידועה רק מציאות הרוחנית ולא
 מהותה. ואפילו אם גם כזה ישתוו עם המלאכים – בכ"ז) קל יותר הבנתה
 למלאכים, שהם יותר רוחניים, ובנ"י יצטרכו ליגיעה יותר (ולמשלים מהגשם
 – דוגמת קניה במק"א).

(37) כי לאחר שניתנה תורה למטה – "לא בשמים היא" (ב"מ נט, ב).

(18) ואתחנן ד, ז.

(19) אבות פ"ג מ"ד. ראה יד, א. שמות ד, ככ"ג.

(20) כגיסת הבה"ג (הובא בכ"י – בשם הר"ן לטור ח"מ שם ד"ה ואפילו.
 ד"ה וכתב עור) בכ"מ שם ד"ק רוב ות"ח לית בהו משום דינא דב"מ".

(21) תשובת הרי"ף הובא בשטמ"ק לב"מ שם. ובש"ך ח"מ שם סק"ל:
 ולזה הדעת נוטה לכאורה וצ"ע.

(22) ר"פ ברכה. תהלים צ, א.

(23) דב"ר פ"א ד. מדרש תהלים (באבער) מזמור צ. וראה ספרי ר"פ
 האזינו (ועד"ז בת"י ותיכ"ע שם. תנחומא שם ב): משה קרוב לשמים.

(24) יתרו יח, יג.

(25) שבת י, א. וש"ג.

(26) רמב"ם שם פ"ב ה"ה. רא"ש ב"מ שם סל"א. נמוקי"י שם. טושו"ע
 שם סמ"ט.

(27) ת"י זה הוא אליבא דמ"ד (זבחים קטז, א) יתרו קודם מ"ת בא (כמ"ש
 בס' באר יצחק).

(28) אבות פ"א מ"א. ובשבת שם: תורה שאתה נותן לי.

(29) חוץ מפילפולא דאורייתא שניתנה למשה אלא שנהג בה טובת עין
 ונתנה לישראל (נדרים לח, א).

(30) ופשוט דאין לומר שהאדם ב"מ לשמים (יותר מהמלאכים) מצד זה
 שהוא מורכב מן העליונים" (ב"ר פ"ח, יא. פ"ב, ח), ובג' (ד') דברים דומה
 (רק – דומה) למלאכי השרת (חגיגה טז, א. אדר"נ פל"ז, ב. ב"ר פ"ח שם).

(31) זח"ג כט, רע"ב. וראה הנסמן בנצוצי זהר לזח"א קיג, א.

(* ובפרט שבמקור הדין (נסמן בהערה 15) לא נזכר שאיירי בנדון דשותפות. וראה השקו"ט בב"י לטור שם ד"ה אבל לא במטלטלין.

אך על תירוצים אלו אפשר לשאול: דברי משה
 "למצרים ירדתם.. כלום אתם עושים מלאכה.. משא ומתן..
 אב ואם.. יצר הרע יש ביניכם", שלמלאכים אין קשר לחלק
 הפשט שבתורה, לא היו חידוש לגביהם. המלאכים ידעו
 זאת קודם לכן, וביקשו מלכתחילה את חלק הסוד שבתורה.
 ואילו התשובה על כך, ש"מכר כל נכסיו לאחד לית בה
 משום דינא דבר-מצרא", או שהתורה היא חיותם של
 ישראל, אינה מוזכרת בדברי משה אפילו ברמז?

הזדקקות ישראל לתורה – "דחיקא ליה שעתה" – עקב
 מלחמות היצר, היא הסבר של המצב שבו "יצר הרע יש
 ביניכם". אבל מדברי משה רבינו ומהרחבתו "כלום אתם
 עושים מלאכה.. משא ומתן.. אב ואם יש לכם" נראה,
 שתשובתו למלאכים איננה על מלחמות היצר, אלא על
 הענין הכללי, שחלק הפשט והמעשה שבתורה אינו מתאים
 להם.

ו.

התורה - בניית בית לה'

והביאור בזה הוא:
 מטרת התורה היא הגשמת כוונת הבריאה של
 "נתאוהו" הקדוש-ברוך-הוא להיות לו (יתברך⁵⁰) דירה
 בתחתונים". וידוע⁵¹ הדיוק שבמילה "דירה", שכשם
 שבדירה נמצא האדם בכל עצמותו, כך נתאוהו הקדוש-
 ברוך-הוא שעצמותו ממש ישכון "בתחתונים". רצון זה
 מתגשם באמצעות התורה, שדרכה "אותי אותם
 לוקחים"⁵².

לפי זה מופרכת טענת המלאכים לגבי דין של בר-
 מצרא: ההלכה היא⁵³, שאם בר-המצר רוצה את השדה
 לשם זריעה, והלוקח רוצה אותו לשם בניית בית, נותנים

(ב) על התירוץ השני: לגבי התורה ישנם שלשה
 ביטויים: (א) "ירוש"ה³⁸, כנאמר³⁹ "תורה ציווה לנו משה
 מורשה...". (ב) "מכירה", כנאמר חז"ל⁴⁰ "אמר הקדוש-
 ברוך-הוא לישראל מכרתי לכם תורת...". (ג) "מתנה",
 כנאמר חז"ל⁴¹ "ג' מתנות טובות נתן הקדוש-ברוך-הוא
 לישראל... תורה...". וכנוסח התפילה: זמן מתן תורתנו⁴².
 שלשה ביטויים אלה מראים על שלשה אופנים בשייכות
 התורה לישראל, כמוסבר בכמה מקומות⁴³. ואם כך,
 התורה שייכת לישראל גם בענין של "מכר", ולכן חל עליה
 הדין של בר-מצרא⁴⁴.

ה.

תירוצים נוספים והשאלות עליהם

ישנו תירוץ נוסף, המתאים, לכאורה, לדברי הגמרא,
 והמובא לאחר הקדמת המפרשים⁴⁵, שטענת המלאכים
 היתה על חלק הסוד שבתורה: גם המלאכים יודעים
 שלחלק הפשט והמעשה שבתורה אין להם קשר, אבל
 טענתם לגבי דין בר-מצרא היתה על חלק הסוד. וכיון
 שלישראל ניתנה התורה כולה, והמלאכים יכלו לקבל רק
 חלק ממנה, הרי ההלכה במקרה כזה היא⁴⁶: "מכר כל
 נכסיו לאחד לית בה משום דינא דבר-מצרא".

כן ישנו דין⁴⁷ שאם בר-המצר צריך את הנכס לרווחים,
 והלוקח צריך זאת משום דחקו – "דחיקא ליה שעתה",
 לא חל הדין של בר-מצר. וכך בעניננו: הזדקקות בני
 ישראל לתורה היא כמי ש"דחיקא ליה שעתה", כי התורה
 היא חיותם של ישראל ("הם חיינו"), ובאמצעות התורה
 מנצח היהודי את היצר הרע, כנאמר חז"ל⁴⁸ "בראתי יצר
 הרע ובראתי לו תורה תבלין". ואילו המלאכים רצו את
 חלק הסוד שבתורה, ואין להם יצר הרע, וזה כמי שרוצה
 את הנכס לרווחים.

בלשון מכר כדי ליפות כחו". אבל בתורה הרי ישנם ב' ענינים ואופנים נפרדים
 דמכר ומתנה, ומצד המכר שייך בזה דב"מ.

(45) אלשיך לתהילים מזמור ח. חדא"ג שבת כאן. ועוד. וראה בכמה מה'ש
 שנשמנו בהערה 6. וראה אוה"ת בשלח ע' תרמו ואילך.

(46) ב"מ קח, ב. רמב"ם שם פ"ב ה"ו. טוש"ע שם סל"ו.
 (47) רש"י ב"ב ה, א ד"ה ארבעה. בעה"מ לב"מ שם, הובא בנמוק"י ב"מ
 שם. העיטור אות מ' מכירת קרקעות. רמ"א בשו"ע שם סמ"ט. ופליגי על
 התוס' ב"ב שם ד"ה ארבעה. רמב"ן במלחמות ב"מ שם. הג"מ שם פ"ב ה"ג.

דיעה הב' ברמ"א שם.
 (48) קידושין ל, ב.

(49) נתחומא נשא טז. ועוד. תניא פל"ו.

(50) כן ה' מוסיף (פעמים רבות) כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע – נתבאר
 בלקו"ש ח"ט ע' 27 ואילך.

(51) אוה"ת בלק ר"ע תקצז. המשך תרס"ו בתחילתו (ס"ע ג') ובכ"מ.

(52) ויק"ר פל"ג יג (לענין מצות). וראה שמו"ר ר"פ תרומה. פל"ג, ו.
 נתחומא תרומה ג. וראה תניא פמ"ו. ועוד.

(53) ב"מ שם. רמב"ם שם פ"ד ה"א טוש"ע שם סכ"ו.

(38) ונוגע להלכה – ראה סנהדרין נט, א.

(39) ברכה לג, ד.

(40) שמו"ר פל"ג, א. וראה ברכות ה, א: בא וראה שלא כמדת הקב"ה
 כו' אדם מוכר חפץ כו'.

(41) ברכות שם. וראה ב"ר פ"ו, ה: ג' דברים ניתנו מתנה לעולם. וראה
 שמו"ר פכ"ח, א: במתנה נתנה לו. ועד"ז שם פל"ג, ב. וראה שבת קה, א:
 אנה .. יחבית.

(42) ראה המשך וככה תרל"ז פע"א: וי"ל מתן תורה הוא בחי' מתנה
 שבתורה. בנוגע לנוסח ברכת התורה – ראה לקו"ש ח"ג ע' 115 הערה 23.

(43) ראה בכ"ז בארוכה: המשך וככה שם פס"ו. סח. ד"ה אם רוח המושל
 תרל"פ ג. ד"ה תורה צוה תרנ"ד. ד"ה אם רוח המושל תרצ"ה פ"ד ואילך
 (סה"מ קונט' ח"ב שסא, א ואילך). ד"ה תורה צוה תש"ב. לקו"ש שם ס"ב
 ואילך.

(44) במכ"ש מהא דמתנה שיש בה אחריות יש בה דינא דב"מ (ראה
 בהמצוין בהערה 17). וגם לפמ"ש הרשב"ם (ב"ב נא, א ד"ה ה"ג במס'. וראה
 תודה' ולמה קידושין כו, א) דהיא שכתב בשטר לשון מכר ומתנה לית בה
 דב"מ – הרי מפורש שם הטעם כי "במתנה ביקש ליתנה לו ולמה כתב לו

הרע יש ביניכם", כדי להדגיש כיצד העולם הוא "התחתון" 25
במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו 26
יתברך... עד שהוא מלא קליפות...⁵⁹ 27

ח.

כח ההתחדשות - רק בתחתונים

אך עדיין אינו מובן: אמנם, כדי לעשות לה' דירה 28
בתחתונים צריכה התורה להיות למטה. אך עדיין קיימת 29
טענת המלאכים לפי דין של בר-מצא: בכל זאת הם בני 30
המצר, והם רוצים לעשות לה' דירה ("בית") לפחות 31
בעליונים? 32

הכרחי אפוא לומר, שדירה לו יתברך, – המשכת 33
עצמותו ית' – למטה, אי-אפשר כלל לפעול באמצעות 34
עבודת המלאכים⁶², אפילו לא בעולמות העליונים. רק 35
עלידי עבודת התחתונים "נמשכת" עצמותו ית' אל "סדר 36
ההשתלשלות". 37

ההסבר לכך הוא: כח העצמות שבתורה מתגלה 38
ומתבטא רק בעבודת הנשמה כאשר היא נמצאת בתוך 39
המיצרים והגבולות שבעולם הזה⁶³. הנשמה יורדת לעולם 40
שהוא "מלא קליפות וסטרא אחרא שהן נגד ה' ממש"⁵⁹. 41
ובעולם הזה השפל היא לוחמת ביצר הרע, מתגברת על 42
ההעלמות וההסתרים, והופכת אותם מחושך לאור. עבודה 43
זו של "אתכפא" (=הכנעה) ו"אתהפכא" (=הפיכה) של 44
ה"קליפות" (=כוחות הטומאה) "שהן נגד ה' ממש" לענין 45
של קדושה, היא עבודה של התחדשות, הפיכת ה"יש" 46
ל"אין", וכח ההתחדשות הזה נובע מעצמותו ית', שרק 47
הוא לבדו בכחו וביכולתו לברוא (לחדש) יש מאין⁶⁴, והוא 48
נותן את הכח להפיכת יש לאין⁶⁵. 49

– לענין זמן הגלות).

(57) וראה מדרש תהלים מזמור ח: א"ל אינה ראוי' להתקיים בכס .. והיכן
היא מתקיימת בתחתונים שנאמר אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי' בראתי.

(58) תניא פל"י. וראה ד"ה באתי לגני ה'תשי"א פ"ד.

(59) להעיר מד"ה נ"ח תרמ"ג ספ"א [נדרס ב"התמים" ח"ג ע' מן].

(60) תר"א ד, א.

(61) תניא שם.

(62) ראה אוה"ת ויצא תתנה, ב. וראה ג"כ אוה"ת בשלה שבהערה 43.

(63) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות סי"ט (בביאור מרז"ל
– קידושין ל, ב – בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין), דעם התורה

שמיוחדת בעצמותו ית' מתבטא דוקא כזה שהיא תבלין להיציאה ר.

(64) אנה"ק סי' כ (קל, רע"ב).

(65) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגמן] ח"ו ע' 23 ואילך. ח"י ע' 74-5.

וש"נ.

את השדה ללוקח, כי "שוב עדיף ולית בה משום דינא 1
דבר-מצרא". וכך בענינו⁵⁴: מטרת התורה היא עשיית 2
דירה לה' בתחתונים – "בית"⁵⁵, ולכן מופרכת טענת 3
המלאכים, ואין כאן דין של בר-מצרא. 4

וזאת היתה תשובת משה רבנו "למצרים"⁵⁶ ירדתם.. 5
כלום אתם עושים מלאכה.. משא ומתן יש ביניכם...": 6
התורה שייכת לישראל, כפי שהיא קשורה לישוב העולם, 7
עולם הזה הגשמי (בין עמים.. קנאה), כי היא ניתנה כדי 8
לעשות לה' דירה בתחתונים⁵⁷. 9

ז.

ע"י עבודת התחתונים מתרוממים גם העליונים

אמנם, גם העליונים, המלאכים, זקוקים לשפע האלקי 10
שעל-ידי התורה, כי גם בעולמות העליונים, כפי שהם מצד 11
עצמם, מאירה רק הארה מן האלקות, וגם שם יש "ירידה 12
מאור פניו יתברך"⁵⁸; 13

ובאמצעות עבודת התחתונים יורדת העצמיות של 14
האלקות, "דירה לו יתברך" גם אל העליונים, אל כל "סדר 15
ההשתלשלות"⁵⁹. 16

וידוע⁶⁰ המשל על-כך: כאשר רוצים להרים בנין 17
באמצעות "כלי ההגבהה הנקרא ליווער (=מנוף)", צריך 18
להניח את המנוף מתחת ל"חלקים התחתונים שבו דוקא", 19
כי אילו ירימו "מאמצע..." לא היה מגביה התחתונים". 20

לכן מוכרחים לתת את התורה דוקא בעולם הזה 21
"התחתון" ... שאין תחתון למטה ממנו⁶¹, ועל ידי כך 22
מתרומם כל ה"בנין" של "סדר ההשתלשלות". 23

וזאת הדגיש משה בתשובתו "קנאה יש ביניכם יצר 24

(54) ראה עד"ז בס' שארית יעקב (שבהערה 6), שמכיון שבתורה נברא

העולם, ותנאי התנה הקב"ה במע"ב אם ישראל מקבלים תורתי מוטב וא"ל

אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, הר"ז דוגמת הדין דארעא לבתי עדיף משום

דישוב עדיף לך. אבל טעם זה אינו מספיק, כי: א) גם החיות של עולמות

העליונים תלו' בתורה* (ראה תניא רפכ"ג. קר"א ד"ה דוד ומירות. ובכ"מ),

ב) זהו רק בחי' אחוריים שבתורה ולא בחי' "פנים" שבה (קר"א שם). ג)

ועיקר: זה שקיום העולם הוא ע"י התורה אינו נרמז כלל בתשובת משה.

משא"כ עפמשי"כ בפנים, שתשובת משה היא כי התכלית של נתינת

התורה הוא לעשות לו ית' דירה בתחתונים – דוגמת ישוב וחיוק העולם. וכזה

מתבטא עצם ופנימיות התורה – ראה לקמן ס"ח והערה 63.

(55) להעיר מהמבואר (ד"ה בשעה שהקדמנו תשי"ב. ד"ה יבחר לנו

תשכ"ג) שהכוונה דדירה בתחתונים (שמושגת בעצמותו ית'), היא הסיבה

(ועד"י) מה שכל אדם יש לו רצון מוחלט בעצמותו לבנות בית.

(56) מל' מיצר וגבול, בחי' העלם והסתור (תניא מט, ד. ועוד) – כללות

עוה"ז שאינו מאיר שם גילוי אלקותו ית' שלמעלה מן הטבע (ראה שם נ, ב

(* ואף שזה תלוי בקיום התורה, היינו קיום המצות הכתובות בתורה (שזוהי פ' מרז"ל בראשית בשביל התורה ועוד), במעשה המצות של התחתונים (תניא וקר"א שם) – הרי (לולא
הטעם דלקמן) זהו מפני שהתורה ניתנה למטה, שהרי פשוט שכשביקשו המלאכים תנה הדרך על השמים – גם קיום המצות כולו בזה (אלא שהוא ברוחניות). ולהעיר ממרז"ל (ראה
תניא פ"ד ופ"כ) דארו"ר הם שרש כל מ"ע ומל"ת – וארו"ר ה"ה עבודת המלאכים וכו'. וראה תניא רפ"ט.

- 1 וגם מעלה זו דכח ההתחדשות, מרומזת בתשובת משה
- 2 - בטענה "אב ואם יש לכם":
- 3 ידוע⁶⁶, שכח ההולדה הוא כעין התחדשות מאין ליש,
- 4 וכח זה אינו קיים אצל המלאכים⁶⁷.

- 5 ולכן טען משה רבנו, שכח ההתחדשות קיים רק אצל
 - 6 הנשמות למטה, שבאמצעות עבודתן בעולם הזה הן
 - 7 "מולידות" – הופכות את הדברים התחתונים, ואת כל
 - 8 "סדר ההשתלשלות", לדירה לעצמותו ומהותו יתברך.
- (משיחת יום ב' דחג השבועות תשי"ח)

(66) המשך שמח תשמח תרנ"ז ע' 3 ואילך. וראה לקו"ת שה"ש מ, א.

(67) לקו"ת שם (לט, ד ואילך). ביאורו"ז ה, ד.

המשך ביאור למסכת מנחות ליום רביעי עמ' א

שואלת הגמרא: והתיבה 'או' הנאמרת לגבי 'או' במועדיהם' למה לי.
משיבה הגמרא: סלקא דעתך אמינא – שהיה עולה על דעתך לומר,
הני מילי – דברים אלו שדרשנו לעיל שמביא נסכים על נדר לבדו
ועל נדבה לבדה, אינם אלא באופן דקא מיייתי [שהביא] עולה בנדר
ושלמים בנדרה, אי נמי איפכא – או להיפך, עולה בנדבה ושלמים
בנדר, אבל היכא דקא מיייתי – אבל באופן שהביא עולה ושלמים
בנדר אי נמי [או] עולה ושלמים בנדרה, הייתי אומר ששם נדר
אחד הוא ושם נדרה אחת היא, ותיסקי ליה [ויהיה דיו] בנסכים
דחד מהם, קא משמע לן – משמיענו הכתוב 'או' במועדיהם' בייתור
התיבה 'או', שאין זה כך, אלא שכל קרבן וקרבן טעון נסכים בפני
עצמו.

שואלת הגמרא: התיבה 'או' שנאמרה בהמשך פרשה זו, בפסוק
(במדבר טו ח) 'וכי תעשה בן בקר עולה או זבח' למה לי. משיבה
הגמרא: איצטריך – הוצרכה תיבה זו להיכתב, משום דסלקא דעתך
אמינא – היה עולה על דעתך לומר, הני מילי – דברים אלו שמביא
נסכים בכל קרבן בפני עצמו אינם אלא היכא דקא מיייתי – באופן
שהוא מביא עולה ושלמים בנדר אי נמי [או] עולה ושלמים
בנדרה, אבל היכא דקא מיייתי – באופן שהוא מביא שתי עולות
חדא [אחת] בנדר וחדא [ואחת] בנדרה, אי נמי [או] שני שלמים
אחד בנדר ואחד בנדרה, בזה אימא [אומר] ששם שלמים אחת
היא ושם עולה אחת היא, ותיסקי ליה [ויהיה דיו] בנסכים דחד
[של אחד] מהם בלבד, קא משמע לן – משמיענו הכתוב 'או' שאין
זה כך, אלא מביא על כל קרבן לבדו.

שואלת הגמרא: התיבה 'או' שנאמרה שם לגבי 'לפלא נדר או
שלמים' למה לי. משיבה הגמרא: סלקא דעתך אמינא – שהיה
עולה על דעתך לומר, הני מילי – דברים אלו שכל קרבן טעון נסכים
אינם אלא היכא דמיייתי – באופן שהוא מביא שתי עולות, חדא
[אחת] בנדר וחדא [ואחת] בנדרה, אי נמי [או] שני שלמים חדא
[אחד] בנדר וחדא [ואחד] בנדרה, אבל היכא דקא מיייתי –
באופן שהוא מביא שתי עולות בנדר ושתי [או שתי] עולות
בנדרה, אי נמי [או] שני שלמים בנדר ושני [או שני] שלמים
בנדרה, הייתי אומר ששם עולה אחד הוא ושם נדר אחד הוא
ותיסקי ליה [ויהיה דיו] בנסכים דחד [של אחד] מהם, קא משמע
לן – להשמיע שאין זה כך, אלא מביא על כל קרבן לבדו, נאמר 'או'
פעם נוספת.

סיכום הדברים הוא שנצרכים ארבעה פסוקים: א. לומר שמביא
נסכים על נדר לבדו ועל נדבה לבדה ונאפילו הביא שניהם יחד, ואין
אומרים שעל כמה קרבנות די בנסכי אחד. ב. לומר שמביא נסכים על
כל נדר ונדר ועל כל נדבה ונדבה, ונאפילו הביא שני נדרים או שתי
נדבות יחד, ואין אומרים שעל כל סיבת הבאת קרבן [ונדר או נדבה]
די בנסכי אחד. ג. לומר שמביא נסכים על כל עולה ועולה ועל כל
שלמים ושלמים, ונאפילו הביא כמה עולות או כמה שלמים יחד, ואין
אומרים שעל כל מין קרבן [ועולה או שלמים] די בנסכי אחד. ד. לומר
שמביא נסכים על כל עולה ועולה ועל כל שלמים ושלמים ונאפילו כל
העולות נדר או כולן נדבה וכן אפילו כל השלמים נדר או כולן נדבה,
ואין אומרים שכשהקרבנות בני מין אחד ומובאים בסיבה אחת, יהיה
דים בנסכי אחד.

לעיל בברייתא הובא שמדתיבות 'מן הבקר או מן הצאן' דורש רבי
יאשיה למעט עוף, ורבי יונתן דורש ללמד שהנדר עולה אינו חייב

להביא צאן ובקר יחד. רבי יאשיה אינו צריך את התיבה 'או' שבפסוק
למעט ממנה עוף, והגמרא מבררת לשם מה נכתבה. שואלת הגמרא:
ורבי יאשיה המובא לעיל בברייתא, הא' – התיבה 'או' שנכתבה
לגבי 'מן הבקר או מן הצאן' למה לי. משיבה הגמרא: סלקא דעתך
אמינא – שהיה עולה על דעתך לומר, הני מילי – דברים אלו שמביא
נסכים על כל קרבן בפני עצמו, אינם אלא [בתרי מניי – בשני מיני
בעלי חיים, כאשר אחד הוא בקר והאחר הוא צאן, אבל בחד מינא
– כאשר הביא שני קרבנות ממין אחד, תסקי ליה [ויהיה דיו] בנסכים
דחד [של אחד] מהם, קא משמע לן – משמיענו הכתוב 'או' שאין
זה כך, שחייב בנסכים על כל קרבן וקרבן ונאפילו מינם אחד.

שואלת הגמרא: נאמר שם בפרשה עוד (במדבר טו יב) 'ככה תעשו
לאחד' – שמשמע שעליו להביא נסכים לכל אחד ואחד, למה לי,
והלא כבר למדנו זאת מכל הלימודים האמורים. משיבה הגמרא:
סלקא דעתך אמינא – שהיה עולה על דעתך לומר, הני מילי –
דברים אלו שעליו להביא נסכים על כל קרבן, אינם אלא כאשר
הקדישים [בזה אחד זה והביאם כאחת, אבל באופן שגם הקדישים
בבת אחת, תיסקי ליה [ויהיה דיו] בנסכים דחד [של אחד] מהם,
קא משמע לן משמיענו הכתוב שאין זה כך, שגם באופן זה מביא
נסכים לכל קרבן וקרבן.

שנינו במשנה שאין חטאת ואשם טעונים נסכים, אלא שחטאתו של
מצורע ואשמו טעון נסכים.

הגמרא מבארת את מקור דברי המשנה. אומרת הגמרא: מנא הני
מילי – מהיכן למדה המשנה שחטאת ואשם של מצורע טעונים
נסכים, דתני רבנן בברייתא, נאמר במצורע שנטהר (ויקרא יד ט) 'וביום
השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה
ושלשה עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן, במנחה הקאה עם
הזבח, מנחת נסכים, הקתוב מדבר, שכיון שהוא מביא שלשה
כבשים, לעולה לחטאת ולאשם, על כן הוא מביא שלשה עשרונים,
עשרון לכל אחד. אתה אומר שהכתוב מדבר במנחה הקאה עם
הזבח, או שמה נאמר שאינו מדבר אלא במנחה הקאה בפני עצמה,
והכוונה היא שעליו להביא מלבד שלשת הכבשים גם קרבן רביעי
הוא מנחה של שלשה עשרונים. אולם בשהוא [הכתוב] אומר לאחר
מכן (שם יד ט) 'והעלה הפתח את העולה ואת המנחה המזבחה' הוי
אומר במנחה הקאה עם הזבח הקתוב מדבר, שמפסוק זה משמע
שמדובר במנחה הבאה מחמת העולה, והיינו מנחת נסכים. ונדיין
איני יודע מהאמור בפרשת מצורע אם החטאת [וכן האשם] מעונה
נסכים – נסכי יין ואם לאו, אחר שלא נתפרש בכתוב אלא מנחת
הנסכים, תלמוד לומר בפרשת נסכים (במדבר טו טז) 'ויין לנסך רביעית
החין תעשה על העולה או לזבח לזבש האחד', ולא היתה התורה
צריכה לומר 'על העולה או לזבח' אחר שכבר נתפרש כן קודם לכן,
כמובא לעיל (ע), ולדרשה בא, 'עולה' זו עולת מצורע, 'זבח' זו
חטאת מצורע, 'או לזבח' – התיבה 'או' באה לרבות עוד, זו אשם
מצורע.

הגמרא מבארת את סיום דברי הברייתא שריבתה נסכים לעולה
חטאת ואשם של מצורע. הגמרא מתחילה בנידון הצורך לריבויים
נפרדים לחטאת ולאשם. שואלת הגמרא: מדוע הוצרכה הברייתא
לרבות חטאת ואשם של מצורע לנסכים משני לימודים, ותיפוק ליה
תרייהו – והלא אפשר ללמוד את שניהם מ'זבח'?

אבא שאול

ומובדל מהדבר ששורה ומקיף (עליו), ועל ידי ביאה נמשך אור פנימי⁸.

ויש שתי בחינות מקיף.

מקיף הרחוק — שאין לו שייכות לאור פנימי, שלא נמשך ממנו אור פנימי. והוא בחינת קידושין שלא נמסרו לביאה.

מקיף הקרוב — שיש לו שייכות לאור פנימי, שממנו נמשך אחר כך אור פנימי. והוא בחינת קידושין שנמסרו לביאה.

והנה, רז"ל אמרו⁹ רחמנא היכא יתיב, רבא אחוי לשמי טללא, אביי נפק לברא אחוי כלפי שמיא.

תקרת הבית — הוא מקיף הקרוב.

שמיא — הוא מקיף הרחוק, כמו שכתוב¹⁰ שמים לרום, וכתוב¹¹ כגבוה שמים על הארץ.

והיינו מה שאביי סבירא ליה שקידושין שלא נמסרו לביאה הוו קידושין, כבחינתו, מקיף הרחוק.

ורבא סבירא ליה דלא הוו קידושין, כבחינתו, מקיף הקרוב.

(תורת לוי יצחק עמ' קלט)

אבימי

אבימי [אמר] . . בא להכריז . . שני וחמישי ושני, ששים יום¹².

אבימי — הוא א"ב ימ"י.

ימ"י — הוא מספר ששים יום (והיינו ימי, שהוא ימים).

א"ב — שמספרו שלשה, רומז על השלשה ימים, שני חמישי שני.

לפי זה אתי שפיר מה שאמר שני וחמישי ושני, כי לכאורה היה די באומרו שני וחמישי, כי שני וחמישי ושני, שהם שלשה, הוא א"ב דאבימי.

(תורת לוי יצחק עמ' רלג)

אבא שאול אומר, שם היו נותנין שני בזיכי לבונה של לחם הפנים. אמרו לו, והלא כבר נאמר¹ ונתת על המערכת לבונה זכה. אמר להם, והלא כבר נאמר² ועליו מטה מנשה³.

אם תסיר מספר מט"ה מן מנשה (כי הרי ועליו היו רק המטה של מנשה, ולא מנשה עצמו) — ישאר מספר אב"א שאול"ל.

ואם תסיר מט"ה מן מנשה מלא, מ"ם נו"ן שי"ן ה"ה — ישאר מספר שני"י בזיכ"י לבונה.

לרמז, שאב"א שאול"ל יאמר ששני"י בזיכ"י לבונה שבלחם הפנים יהיו לא על הלחם ממש, רק אצל הלחם בסמוך, כמו ועליו מטה מנשה, שפירושו לא עליו ממש, אלא אצלו בסמוך.

(תורת לוי יצחק עמ' רלח)

אבא שאול אומר . . והלא כבר נאמר ועליו מטה מנשה.

שאול הראשון בישראל הוא שאול בן הכנענית, שהוא בן דינה שנבעלה לכנעני, שכם, ונישאת לשמעון⁴.

והנה, מנשה היה בו חלק מאמו, אסנת, שהיתה בת דינה ושכם⁵. והבן דומה לאחי האם⁶, ושאול הרי היה אחי אמו של מנשה, אם כן מנשה דומה לו.

אם כן, אבא שאול שייך למנשה. לכן הביא ראיה מפסוק ועליו מטה מנשה דוקא, כי זה שייך לבחינתו.

(תורת לוי יצחק עמ' רמו)

אביי ורבא

קידושין שאין מסורין לביאה, אביי אמר הוי קידושין, רבא אמר לא הוי קידושין⁷.

על ידי קידושין נמשך אור מקיף מהבעל לאשה (קדושה הוא לשון הבדלה, כי האור מקיף קדוש

(1) אמור כד, ז.

(2) במדבר ב, כ.

(3) מנחות צו, א במשנה.

(4) רש"י ויגש מו, י.

(5) תרגום יונתן בן עוזיאל מקץ מא, מה.

(6) בבא בתרא קי, א.

(7) קידושין נא, א.

(8) משנת חסידים מסכת חתונה ומילה פ"א סוף משנה ה'. פ"ב מ"א.

(9) ברכות מז, א.

(10) משלי כה, ג.

(11) תהלים קג, יא.

(12) מנחות ז, א.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בהעלותך

כט

ע' אומות, ולעתיד לבוא יהיו כזכרים ויירשו הכל, ולכן במשכן עשה מנורה בשבעה קנים, ולכן מגינו של דוד המלך ע"ה הי' מצוייר עליו צורת מנורה, והיו נושאים לפניו והי' מנצח, אך בבית המקדש עשה שלמה המלך ע"ה עשרה מנורות של ז' קנים, סך הכל ע' קנים, לרמז על נצחו ישראל לעתיד ליקח כל ע' אומות, ולכן רמז זה בבית המקדש שמקומו נתקדש לעולם ועתיד להיות בנוי בנין עולם אחר ביאת המשיח, עכ"ד בקיצור ע"ש.

ונ"ל בס"ד, מה שנעשה רמז לשליטת ישראל במנורה שהיא רומזת לתורה, לכן יש בה ז' קנים, וכן התורה היא ז' ספרים (שבת קטז.), כי פסוק ויהי בנסוע הוא ספר בפני עצמו, ולכן כתיב בה (משלי ט, א) חצבה עמודי שבעה, וידוע תורה שבכתב קבלו ברצון, וכפיית ההר הייתה על תורה שבעל פה, וידוע כי יין כינוי לתורה שבעל פה שיש בה שבעים פנים כמנין יין, לכן בזכות תורה שבעל פה שיש בה שבעים פנים כמנין יין, לכן בזכות תורה שבכתב שקבלו ברצון זכו לירש ז' עממין כנקבה שיוורשת עישור נכסי, כי תורה שבכתב היא ז' ספרים, אך תורה שבעל פה שלא קבלו ברצון לא זכו לשכר שלה עדיין, אמנם לעתיד בגמר התיקון שיושלם הרצון גם בתורה שבעל פה שהיא בסוד שבעים, אז יהיו דוגמת הזכר שיוורשים כל שבעים אומות, ולכן התורה נקראת עז דכתיב' ה' עז לעמו יתן, עז רמז לתורה שבכתב שהיא ז' ספרים, ולתורה שבעל פה שיש בה שבעים פנים, ונקראת יין גימטריא ע'.

בן איש חי^ל – דרוש א' לשבת כלה

יא, כז – וירץ הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד מתנבאים במחנה

ד. עיין (פסוק כז סימן יא) "אלדד ומידד" מתנבאים "במחנה, איתא במדרש^ז שהיו מתנבאים על מפלתו של גוג ומגוג, ולעניות דעתי להוסיף נופך ולפרש איך דבר זה מרומז בתורה, משום שהרמז בראשי-תיבות הוא (בראשית לח, יד) "ותסר בגדי" אלמנותה "מעלי" – וגם ראשי-תיבות (ישעי' סב, ג) "וצניף מלוכה בכף אלקיך – וגם ראשי-תיבות "והוצאתי את בלעו מפיו היינו נה"ק וכשיהי' גמר הבירור תו לא יהי' אחר מפלות גוג שום גלות, וזהו "ותסר בגדי אלמנותה."

מקרי דרדקי^י אות רכז

ח, ב – דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות

א. רמז במצוה זו אל כל השפעתו יתברך וכל הנהגתו בעולם בשבעה אלפים שנה שימשך קיומו, ואמנם כל הששת אלפים הם כדמיון ששת ימי בראשית החול^ב המכנים מזון ליום השביעי הנקרא שבת כי אין בו מלאכה כלל וכל המצוה שבני אדם עושין בשיתא אלפי שני דהוה עלמא וכל התורה שעוסקים, שעליהם נאמר כי נר מצוה ותורה אור, גם כל השפע שהקב"ה מאיר בעולם למען תת להם הכנה שיעסקו בתורה ובמצות הכל הוא לתכלית האלף השביעי וכל ששת אלפים מגמתם ופנייתם אל האלף ההוא.

וזה שכתוב **אל מול פני המנורה**, כי השיתא אלפי הם נמשלים אל אחוריים שאינם מאירים והאלף השביעי נמשל אל הפנים המאירים ולכן אל מול פני המנורה דהוא נר השביעי יאירו כל שבעת הנרות כולם, להורות כי כל תכליתם אינו אלא על אלף השביעי.

עץ הדעת טוב^ב

ב. הסדר הזה היינו סדר בהעלותך הוא סדר הל"ו בתורה, הוא ע"פ מ"ש הקדוש בעל הרוקח ז"ל, ל"ו פעמים נזכר בתורה לשון **או"ר ומנורה ונירו"ת**, והוא עפ"י מה שכתבתי כמה פעמים במאמרי חנוכה ל"ו נרות תקנו נגד אור הגנוז והוא נגזר בתורה ושימש בעולם לאדם הראשון ל"ו שעות, הדברים ארוכים, וע"כ סדר הזה של אור המנורה הרמוזה לתורה שנגזר בה האור כי טוב, הוא סדר הל"ו בתורה, ציינתי למשמרת.

לקושי מהרצ"א^א

ג. בהקדים מה שכתב הרב בני יששכר^ב בשם הרב עיר דוד, הטעם במעשה המנורה ז' קנים, דאמרו רז"ל^ב (שמות רבה פ' בשלח) בפסוק נקבה תסובב גבר, דבעולם הזה נטלו ישראל כנקבה עישור נכסי (עיין כתובות סט.), שלקחו ז' עממין מן

(1) בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה: עיין עוד בענין המנורה, בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת תרומה במפתחות, ערך "כלי המקדש – המנורה" עמוד 784. פרשת תצוה פרק כז פסוקים כ-כא (סימנים א עד סד). פרשת אמור סימנים שכא עד שכז.

(2) כל הששת אלפים הם כדמיון ששת ימי בראשית: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בראשית סימן רמא, ובהנשמן שם. פרשת בהר סימן ז הערה א, ובהנשמן שם.

(3) ר' חיים וויטאל ז"ל.

(4) ר' צבי אלימלך מדינב ז"ל.

(5) בני יששכר בשם הרב עיר דוד: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת תרומה סימן קנו.

(6) דאמרו רז"ל בפסוק נקבה תסובב גבר: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בשלח סימן קכו, ובהנשמן שם.

(7) ויהי בנסוע הוא ספר בפני עצמו: עיין בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בהעלותך סימן טז, ובהנשמן שם. ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בהעלותך סימן פט, ובהנשמן שם.

(8) הבן איש חי.

(9) איתא במדרש: עיין במדבר רבה פרק טו, יט.

(10) "ותסר בגדי" אלמנותה "מעלי": עיין בזה בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת וישב סימן קנט. רד.

(11) ר' הלל מקאלמיי, תלמיד החתם סופר.

♦ יום ראשון ג' סיון ♦

ח (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דבר אל-אהרן ואמר אליו בהעלתך את-הנרות:

אל-מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות:

ב מלל עם אהרן ומימר לה באדלקותך ית
בוציניא לקבל אפי מנרתא יהון מנהרין
שבועא בוציניא:

כח"י בהעלתך • למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים? לפי ששפראא אהרן חנכת הנשיאים, חלשה אז דעתו, כשלא היה עמם בחנכה לא הוא ולא שבטו. אמר לו הקדוש ברוך הוא: חייך, שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומיטיב את הנרות. בהעלתך • על שם שהלהב עולה, כתוב בהדלקתן לשון "עליה", שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה. ועוד דרשו רבותינו: מכאן, שמעלה היתה לפני המנורה, שעליה חתן עומד ומיטיב. אל-מול פני המנורה • אל מול גר האמצעי שאינו בקנים אלא בגוף של מנורה. יאירו שבעת הנרות • ששה שעל ששת הקנים. שלשת המזרחיים פונים למול האמצעי הפתילות שבהן, וכן שלשה המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי, ולמה? כדי שלא יאמרו: לאורה הוא צריך.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 94)

שאתה מדליק ומיטיב את הנרות (רש"י ח, ב)

שאתה - אהרן עצמו הדליק את המנורה, ואלו קרבנות הנשיאים נקראו על ידי הפהנים. מדליק ומיטיב - אהרן עשה הן את ההתחלה (הטבת הנרות) והן את הגמול (הדלקתם), ואלו הנשיאים עשו את ההתחלה (הטבת קרבן) ולא את הגמול (הקרבן הקרבן). את הנרות - הדלקת הנרות היתה בפנים, ואלו קרבנות הנשיאים נקראו על המזבח החיצון. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

מערבי צריך להיות דולק יומם ולילה, ובתורת פהנים אמרו וזה לשונם להעלות נר נר מערבי דולק תדיר מצאו שבה מושגו ומדליקו ממזבח העולה עד כאן. הרי שישנה להדלקה והטבה לילה ויום, ונמצא שמחנך בכל יום המנורה והם לא חנכו אלא פעם אחת המזבח, והוא מה שקבל הכתוב במאמר דבר ואמר, דבר דבור הצריך למצוה, ואמר מנחה רך המושב הדעת מחלשה שאמרנו שחלשה דעתו של אהרן והשיבו כי שלו גדול וכו', גם תתפרש תבת ואמר לשון מעלה על דרך אומרו (דברים כו) את ה' האמר ששיבו שלו מעלה מכלן:

וגם לסברת האומר קביעי נרות הנה הוא אומר שהיו הקנים שבו הנרות דקים שהיה לכל לכפף ולהוריד הנרות למטה עד שיקנחם ולחזור להעלותם ובאמצעות הקנים וכו'. יחשב כמחדש והרי הוא מחנך בכל יום, ויחשב ערך הכתוב עצמו כמו שכתבתי:

בהעלתך את הנרות. צריך לדעת למה לא אמר בהדלקך, וכו'.

(במד"ר פט"ו ספר) בו דרשות רבות. גם צריך לדעת למה לא צוה ה' מצוה זו ביום ראשון כי היא מצוה הנוגת מיום ראשון בעבודה, ועוד הלא היא כתובה המצוה עצמה שמצוה כאן בפרשת תרומה (שמות כה) והעלה את נרתי והאיר על עבר פניה, ולמה חזר לשנותה, עוד למה אמר יאירו ולא צוה לנוכח למצוה תאיר כשעור בהעלתך, וכמו

מעשה המנורה לא הזכיר פרט זה שצוה למול פני המנורה יאירו, שאם הנרות קבועים כשהזכיר המעשה חל זכרון הדבר, ועוד ראיה אחרת כמה שאמר הכתוב בפרשת במדבר (ד' ט') ולקחו בגד תכלת וכסו את מנרת המאור ואת נרתיקה ואת מלכתיקה ואת מחתתיקה ואת כל כלי שמנה, הרי זה מראה באצבע שאין הנרות קבועים, שאם לא כן הרי הנרות בכלל המנורה הם ולא היה צריך לפרט, אלא ודאי שאינם קבועים ולזה הצריך לפרט במלכתיקה ומחתתיקה שהם בפני עצמם:

שוב ראיתי כזה בדברי הנמים (ב' ד') ואת המנורות ונרתיקה, הרי זה מגיד כי בזכרון מנורות לא נכללו נרתיקה, וגם ראיתי לרש"י ז"ל שם שכתב וזה לשונו להוציא מלב המפרשים נרות היו עשויים מגופה של מנורה ואדוקים בה שהרי כתיב מנורות ונרתיקה וכו'. עד כאן יצא שם דבריו בארץ, הא למדת שפשוטית הכתובים יגידו כי לא קביעי נרות:

וכפ"ז נשכיל פונת תשובת ה' לאהרן, כי אהרן היה מתאנח על חנכת המזבח והשיבו הקב"ה חייך שלך וכו' פרוש מעשה המנורה שמוריד הנרות ומניחן באהל ומקנחם וחוזר ובונה אותם מחדש ומדליקה הרי כל יום כעושה מעשה חדש שמחנך הוא המנורה בכל הדלקה והדלקה, ואמרו מדליק ומיטיב ערב ובקר ולא מצינו הדלקה אלא בערב, הרי אמרו במסכת תמיד (פ"ג מ"ט) כי נר

(ב) דבר וגו' ואמר. צריך לדעת למה כפל לומר דבר ואמר, גם במלות שונות. ויתבאר על פי דבריהם ז"ל (תנחומא במד"ר פט"ו) וזה לשונם למה נסמכה פרשת מנורה לפרשת נשיאים, לפי שראא אהרן חנכת נשיאים חלשה דעתו שלא היה עמם בחנכה לא הוא ולא שבטו אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומיטיב את הנרות ערב ובקר וכו' עד כאן. הנה דבריהם ז"ל צריכין באור, מה נחמה זו עושה לחלישות דעתו של אהרן על חנכת הנשיאים שלא היה בכלל הלא אין מעשה המנורה מקביל לחנכה, גם למה לא הניח דעתו בכל הקרבנות שהוא מקריב, תמידין, ומוספין, והקטרת, גם בהקרבנות הנקבה עצמה של כל הנשיאים הרי הוא המקריב, ולמה לא רצהו אלא במנורה, ויתישב הענין בתת לב למה שאמרו במנחות בפרק ב' מדות דף פ"ח וזה לשונם כיצד עושה מסלקן ומניחן באהל ומקנחן בספוג ונותן בהם שמן וכו' עד כאן. ולסברת החולק על סברה זו וסובר דקביעי נרות סובר גם כן שהיו קנים שבהם נרות קבועים דקים והיה כופסם למטה עד שהיה מיטיבם ומקנחם וחוזר וזקקם כבראשונה כדמוכח שם מדברי רש"י ד"ה של פקדים וכו':

ואני אומר אלו הייתי שם הייתי מוכיח וכן לפניכם מהכתובים דלא קביעי נרות, הראשון ממה שמצינו כשהזכיר כל פרטי

(א) וַיַּעַשׂ בֶּן אֶהֱרֹן אֶל־מוֹל' פְּנֵי הַמִּנְחָה הַעֲלָה נִרְתִּיהָ
בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כז"י וַיַּעַשׂ בֶּן אֶהֱרֹן • (ספרי) לְהַגִּיד שְׁבָחוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן, שֶׁלֹּא שָׁנָה. אור החיים

(ד) וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה מִקִּשָּׁה זֶהָב עֲד־יִרְכָה עֲד־פָּרָחָה
מִקִּשָּׁה הוּא בַּמִּרְאֶה אֲשֶׁר הִרְאָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן
עֲשָׂה אֶת־הַמִּנְחָה: פ

כז"י וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה • (שם) שֶׁהִרְאָהּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֶצְבָּע, לְפִי שְׁנֵתִקְשָׁה בָּהּ, לְכַף נֶאֱמַר "וְזֶה". מִקִּשָּׁה •
בטד"י בלעז (געשלאגטן) לשון "דא לזא נקשן" (דניאל ה). עֲשֵׂת שֶׁל כֹּהֵן זֶהָב הִיטָה וּמְקִישׁ בְּקִנְס וְחוֹתֵךְ בְּכִשְׁלִי
לְפָשֵׁט אֵיבְרִיהָ בְּתִקְוָנָה, וְלֹא נַעֲשִׂית אֵיבְרִים אֵיבְרִים עַל יְדֵי חֲבוּרָה. עֲד־יִרְכָה עֲד־פָּרָחָה • "יִרְכָה" הִיא הַשָּׂדֶה
שֶׁעַל הָרְגֵלִים, חֲלוּל, כְּדֶרֶךְ מְנוּרָת כֶּסֶף שֶׁלִּפְנֵי הַשָּׁרִים. עֲד־יִרְכָה עֲד־פָּרָחָה • כְּלוּמָר גּוֹפֶה שֶׁל מְנוּרָה כְּלָה וְכָל
הַתְּלוּי בָּהּ. עֲד־יִרְכָה • שֶׁהוּא אֶבֶר גָּדוֹל. עֲד־פָּרָחָה • שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה דֵק שְׂבָה – הַכֵּל מִקִּשָּׁה. וְדֶרֶךְ "עֲד" לְשִׁמּוֹשׁ
בְּלִשׁוֹן זֶה, כְּמוֹ (שׁוֹפְטִים טו): "מִגְדִּישׁ וְעֲד־קֶמֶה וְעֲד־כֶּרֶם זֵית". בַּמִּרְאֶה אֲשֶׁר הִרְאָה וְגו' • בַּתְּכֵנִית אֲשֶׁר הִרְאָהּ
בְּהָר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כח): "וְהִרְאָה וַעֲשֵׂה בְּתֵכֵנִיתָם וְגו'". בֶּן עֲשָׂה אֶת־הַמִּנְחָה • מִי שֶׁעָשָׂהָ. וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה:
עַל יְדֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נַעֲשִׂית מֵאֲלִיָּה. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

בְּאֶשֶׁר צִוָּה וְגו' והוא המאמר עצמו שאמר
וישע בן וגו', נכון לומר על זה הדרך, ואמר
וישע בן כנגד פרוק הנרות וקנוחם כדי שתהיה
כחודשה שבוה נצדק החנוך כמו שאמרנו,
ואמר אל מול פני וגו' כנגד סדר הנחת
שיהיו פיפיותיהם אל מול פני וגו', ואמר
בְּאֶשֶׁר צִוָּה לצד שהדבור היה ביום ותבא
לומר שאז בזמן שנצטוו עשה מעשה האמור,
לזה אמר בְּאֶשֶׁר וְגו' לומר שעשה בזמן שצוה
ה' שיהיה כְּעֶבֶר, וְהָגֵם שֶׁאֲמַרְנוּ כִּי לִשְׁנָה
לְהַדְלָקָה בֵּינָם בְּגֵר מַעֲרָבִי, דָּבָר זֶה לֹא הָיָה
אֵלָּא בְּזִמְנֵי יְרִידַת עַם ה' שֶׁהָיָה כָּכָה גֵר
מַעֲרָבִי (יומא לט:). לֹא בִימֵי אֶהֱרֹן, וְכֵּן גַּם
בַּתְּחִלַּת הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן. גַּם רַמְזוֹ בְּאוֹמְרוֹ בְּאֶשֶׁר
צִוָּה וְגו' לְהוֹדִיעַ שְׁבָחוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן, כִּי מֵהַ
שֶׁעָשָׂה אֶהֱרֹן לֹא עָשָׂא לְצַד הַמַּעֲלָה וְהַתְּכֵנִית
אֲשֶׁר הָאָמִיר אוֹתוֹ ה' אֵלָּא לְצַד עֲשׂוֹת מִצְוֹת
ה', עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (תהלים מ) לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ
אֱלֹהֵי חַפְצִי:

(ד) וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה וְגו'. טעם שהצריך
לומר פסוק זה פעם אחרת כאן ולא הספיק
מה שאמר כבר בפרשת תרומה ובפרשת
ויקהל, ויתישב בין למאן דאמר לא קביעי
נרות שבא להסיר מכשול השעות הנמשך
ממאמר בהעלתך שאמרנו שהיה מפרק וחזור
ומעלה אותם, ומזה תבא הסבך לומר כי
גם שאר המנוחה אין חיוב בקיימה מקשה,
שהיה גם הנרות בכלל חלק מהמנוחה הם
ומצינו שהם מפרקים ונדון מהם כדי דבר
שהיה בכלל ויצא וכו' ללמד על הכלל, שהגם
שאמר הכתוב מקשה זה היה בתחלה אבל
אחר כך כולל לעשות באשר יחפץ, לזה אמר

גר הפונים אליו כלם להראות נסו הנזכר,
ומה שראיתי שדקדקו התוספות הן בתמיכה
וכי לאורה הוא צריך וכו' מטעם כל מ' שנה
וכו' ולא אמרו וזלא כל העולם כלו לאורו
של מקום, לענייני דעתי אינו דקדוק כי תצדיק
התמיכה מהמקדש להם יותר מדברים הבאים
באמונה כי ה' ברא שמש וירח המאירים
לעולם, ולדרך זה יתישב עם ההיא שהביאו
משלהי כל העקרונות וכו' יצין שם דבריהם:
ויש לנו לחקר זאת מעתה שלא בא המנוחה
אלא להגיד נסה שבגר מערבי, היה
מספיק בגר מצדה האחד וגר מצדה השני,
ויש לומר כפי הפשט שהוא לנוי שאחר
שהצרכה ביאתה לרמוז הנזכר אין נכון להביא
בית ה' אלא דבר מתקן ונכון שבמנוחות,
ובדרך רמז ירמוז ב' נרות לאמות העולם
שהם ע' אמות כל אחד ירמוז לכלל העשירי,
ורמז כי כלן מאירים לגבול המערבי שהם
ישראל שהם בחינת המערב בידוע ליוצרי
חן, ורמז גם בן שכלן כלים וגר ישראל לא
יכבה, ותמצא שהנרות הנרות אינו אלא בלילה
והוא סוד הגלות שנקרא לילה, מה שאין כן
בבא זמן הישועה המתחיל לה בקר כתיב
(ישעיה כא) אָתָּא בָּקֶר וְגו' יכבה גר האמות
וישאר מקלילותם גר ישראל שהוא הולך ואור
עד נכון היום, גם רמז במצות הדלקת הנרות
שיכבון המדליק בהדלקתם שתהיה הארתם
למול פני המנוחה שהכל יהיו לצרכי ישראל
המתחילים להם שם פנים בידוע למבינים:

(ג) וַיַּעַשׂ בֶּן וְגו' בְּאֶשֶׁר וְגו'. צריך לדעת
למה הצריך לומר אל מול פני וגו' ולא
הספיק במאמר וישע בן וגו'. עוד חזר לומר

שאמר גם בן בפרשת תרומה והאיר על עבר
וגו'. אכן במה שהקדמתי במאמר חז"ל יתישב
הכל על נכון, כי אמרו בהעלתך לצד שהנרות
לא היו קבועים יצו ה' שכלל עת אשר יורידם
לקנחם ויעלה אותם לסדרם במקומם וסדרם
כדרך שיאירו אל מול פני המנוחה וגו', ולזה
לא אמר גם בן תאיר כי אין המצוה בשעת
הדלקה שיצדק לומר תאיר אלא המצוה היא
על סדר הנחתם שיעינם בסדר שיאירו אל
מול וגו' והבין:

ובזה יתישב למה הצריך לחזר ולצוות לזה,
כי לצד שעד עתה היה משה עושה
כסדר זה ב' ימי המלוואים, וחש ה' שידין
אֶהֱרֹן בְּדַעְתּוֹ שאין מעבכ סדר הנחת ואדרבא
יותר הוא סדר נכון שיהיו הנרות ישרים
פיפיותיהם ולא באלכסון, לזה צוה ה' שיאמר
לאֶהֱרֹן שֶׁדָּבָר זֶה מַעֲבָכ, ובחר לסדר מצוה
זו כאן ולא סדרה עם סדורי העקרונות אשר
צוה ה' ועבודת המעבכת, להודיענו הקפדת
אֶהֱרֹן ורצונו מה שנוצר במאמר ז"ל:

אל מול פני המנוחה וגו'. טעם הדבר
יתבאר על פי דבריהם ז"ל שאמרו
במסכת שבת דף כ"ב וזה לשונם מחוץ
לפרקת העדות וגו' וכי לאורה הוא צריך
והלא כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא
הלכו אלא לאורו אלא עדות לבאי עולם
שהשכינה שורה בישראל מאי עדות אמר רב
זו גר מערבי שנותן בה שמן כמדת חכרותיה
וממנה היה מדליק ובה היה מסים עד כאן.
על פי הדברים האלה יצו ה' להאיר אל מול
פני המנוחה שהוא גר המערבי להראות כל
גר וגר שלא בא אלא בשביל עדות אשר יגיד

(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

הַיּוֹמָלִיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימְרוֹ:

(ו) קַח אֶת־הַלְוִיִּים מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְּרֵם אִתָּם:

וְקָרַב יֵת לְוָאֵי מִגֹּו בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִדְבְּקִי
יְתֵהוּן:

כ"י קח את-הלויים • קחם בדברים: אשריכם שתזכו להיות שמשים למקום. אור החיים

(ז) וְכֹה־תַעֲשֶׂה לָהֶם לְמַהֲרֵם הַזֶּה עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאֵת
וְהִעֲבִירוּ תַעֲרֹעַל־כָּל־בְּשָׂרָם וּכְבָּסוּ בַגְדֵיהֶם וְהִטְהֵרוּ:

וְיִדְבְּקוּן תַּעֲבֹד לְהוֹן לְדַבְּרֵיהוֹן אֲדִי עֲלֵיהוֹן
מִיָּא דְחֲטָאֵת וְיַעֲבִירוּן מִסְפֵּר עַל כָּל
בְּשָׂרָהוֹן וְיִתְּרוֹן לְבִישֵׁיהוֹן וְיִדְבְּקוּן:

כ"י הַזֶּה עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאֵת • שֶׁל אֶפֶר הַפָּרָה, מִפְּנֵי טְמְאֵי מֵתִים
שֶׁבָּהֶם. וְהִעֲבִירוּ תַעֲרֹעַל • מִצָּאֵתִי בְּדַבְּרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדֹּרָשׁן: לְפִי שֶׁנִּתְּנוּ כִּפּוּרָה עַל הַבְּכוֹרוֹת שֶׁעָבְדוּ עֲבוֹדַת אֱלִילִים
וְהִיא קְרוּיָה: "זִבְחֵי מֵתִים", וְהַמְצָרַע קְרוּי "מֵת" – הַזִּיקָקִים תִּגְלַחַת כְּמַצְרְעִים.

(ח) וְלָקַחוּ פֶּר בֶּן־בֶּקָר וּמִנְחָתוֹ סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וּפִרְשָׁנִי
בֶּן־בֶּקָר תִּקַּח לְחֲטָאֵת:

ח וְיִסְבֹּנוּ תוֹר בֶּר תוֹרִי וּמִנְחָתָה סֵלֶת
דְּפִילָא כְּמֹשֶׁה וְתוֹר תִּנְנִן בֶּר תוֹרִי תִסַּב
לְחֲטָאֵת:

כ"י וְלָקַחוּ פֶּר בֶּן־בֶּקָר • וְהוּא עוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וַעֲשֵׂה אֶת הָאֶחָד עֹלָה", וְהוּא קָרְבַּן צָבוּר בְּעֹבְדָה זָרָה.
וּפִרְשָׁנִי • (ח"ט) מֶה תִּלְמוּד לומר "שְׁנִי"? לומר לך: מֶה עוֹלָה לֹא נֶאֱכָלָת, אֶף חֲטָאֵת לֹא נֶאֱכָלָת (ע"כ דברי ר"ט), וּבְזוֹ
יֵשׁ סֵמֶךְ לְדַבְּרֵיו בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים, וְאוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוֹרָאת שְׁעָה הִתָּה, שֶׁשְּׁעִיר הַזֶּה לָהֶם לְהִבְיֹא לְחֲטָאֵת עֲבוֹדָה זָרָה
עִם פֶּר הָעוֹלָה.

(ט) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּים לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ
אֶת־כָּל־עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ט וְתִקְרַב יֵת לְוָאֵי קָדָם מִשְׁפַּח זִמְנָא וְתִכְנֹשׁ
יֵת כָּל כְּנִשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֵדַת • לְפִי שֶׁהַלְוִיִּים נִתְּנוּ קָרְבַּן כִּפּוּרָה תַּחֲתֵיהֶם, יָבֹאוּ וַיַּעֲמִדוּ עַל קָרְבָּנָם וַיִּסְמְכוּ אֶת
יְדֵיהֶם עֲלֵיהֶם.

(י) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּים לִפְנֵי יְהוָה וְסִמַּכְוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּים:

י וְתִקְרַב יֵת לְוָאֵי קָדָם יִי וַיִּסְמְכוּן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל יֵת יְדֵיהוֹן עַל לְוָאֵי:

(יא) וְהִנִּיף אֶהֱרֹן אֶת־הַלְוִיִּים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה:

יא וְיִרִים אֶהֱרֹן יֵת לְוָאֵי אֶרְמָא קָדָם יִי מִן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִהוֹן לְמַפְלַח יֵת פִּלְחָנָא דִּיִּי:

כ"י וְהִנִּיף אֶהֱרֹן אֶת־הַלְוִיִּים תְּנוּפָה • כְּדֹרֶךְ שֶׁאִשָּׁם מִצָּרַע טַעוֹן תְּנוּפָה חֵי. שְׁלֹשׁ תְּנוּפּוֹת נִאֲמָרוּ בְּפִרְשֵׁה זֹו:
הָרֵאשׁוֹנָה לְבְנֵי קֹהֵת, לְכֹךְ נִאֲמַר בָּם: "וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת עֲבֹדַת ה'", לְפִי שֶׁעֲבוֹדַת קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים עֲלֵיהֶם: הָאֲרוֹן
וְהַשְּׁלֶחֶן וְגו'. הַשְּׁנִיָּה לְבְנֵי גֵרְשׁוֹן, לְכֹךְ נִאֲמַר בָּם: "תְּנוּפָה לֵה'", שֶׁאֶף עֲלֵיהֶם הִתָּה עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ: יִרְיעוֹת
וְקַרְשִׁים (צ"ל: וְקַרְסִים, דָּאלוּ קַרְשִׁים בֵּיד מִשָּׂא בְנֵי מִרְרִי) הַנִּרְאוֹת בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, וְהַשְּׁלִישִׁית לְבְנֵי מִרְרִי.

(יב) וְהַלְוִיִּים יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וְעֲשֵׂה
אֶת־הָאֶחָד חֲטָאֵת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה לַיהוָה לְכַפֵּר
עַל־הַלְוִיִּים:

יב וְלְוָאֵי יִסְמְכוּן יֵת יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ תוֹרִיא
וְעַבְד יֵת חֵד חֲטָאֵת וְיֵת חֵד עֹלָתָא קָדָם יִי
לְכַפֵּרָא עַל לְוָאֵי:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

וְהַשְּׁלֶחֶן וְגו'. הַשְּׁנִיָּה לְבְנֵי גֵרְשׁוֹן, לְכֹךְ נִאֲמַר בָּם: "תְּנוּפָה לֵה'", שֶׁאֶף עֲלֵיהֶם הִתָּה עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ: יִרְיעוֹת
וְקַרְשִׁים (צ"ל: וְקַרְסִים, דָּאלוּ קַרְשִׁים בֵּיד מִשָּׂא בְנֵי מִרְרִי) הַנִּרְאוֹת בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, וְהַשְּׁלִישִׁית לְבְנֵי מִרְרִי.

לְהוֹדִיעַ שֶׁמִּקְדָּה הַמְּנוּרָה כְּמַעֲשֵׂה מִקְשָׁה גַם
אַחֵר שֶׁהִשְׁתַּמְשׁוּ בָּהּ:
(ו) קַח אֶת הַלְוִיִּים וְגו'. פִּרְשׁ"י קָחם בְּדַבְּרִים,
וְנִרְאָה שֶׁנִּתְּנוּ לומר שֶׁיְבַדִּילֵם מִיִּשְׂרָאֵל

וְהַשְּׁלֶחֶן וְגו'. הַשְּׁנִיָּה לְבְנֵי גֵרְשׁוֹן, לְכֹךְ נִאֲמַר בָּם: "תְּנוּפָה לֵה'", שֶׁאֶף עֲלֵיהֶם הִתָּה עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ: יִרְיעוֹת
וְקַרְשִׁים (צ"ל: וְקַרְסִים, דָּאלוּ קַרְשִׁים בֵּיד מִשָּׂא בְנֵי מִרְרִי) הַנִּרְאוֹת בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, וְהַשְּׁלִישִׁית לְבְנֵי מִרְרִי.

יִגְדִּי וְתִקֶּם יְתִלֹּאֵי קָדָם אֶהְיֶה וְקָדָם בְּנֹהֵי
וְתִרְם יִתְהוֹן אֶרְמָא קָדָם יי:

יִדְּוְתַפְּרֹשׁ יֵת לְוָאִי מִגֹּב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְהוֹךְ
מִשְׁמָשִׁין קִדְמֵי לְוָאִי :

טו וּבִתְרַ פֶּן יַעֲלוּן לְרֹאי לְמַפְלָח יֵת מִשְׁכָּן
זְמַנָּא וּתְדִפִּי יִתְהוֹן וּתְרַם יִתְהוֹן אֲרַמָּא :

טז אַרִי אַפְרָשָׁא מִפְרָשִׁין אַנּוּן קִדְמִי מִגּוֹ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל חֲלָף פֶּתַח כָּל וְלֵדָא בּוֹכְרָא כְּלָא
מִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲרִבִית יִתְהוּן קִדְמִי :

נְתוּנִים לְמִשָּׁא, נְתוּנִים לְשִׁיר (רש"י ח, טז)

ז. הָמָּה לֹא. וַיֵּשׁ לֹאמֹר, דִּהְיֶה שָׁם נֶאמַר "לֹא",
ב. אֵין לְפָרֶשׁ, אִפּוֹא, שֶׁהַכֶּפֶל קָאִי עַל מִשְׁא
ו. לְעֹבֶדֶת הַלִּוִּים - מִשְׁא וְשִׁיר.

יִזְרְאֵי דִלִּי כֹל בּוֹכְרָא בְּכַי יִשְׁדָּאֵל בְּאַנְשָׁא
וּבְכַעֲיָרָא בְּיוֹמָא דְקַטְלִית פֶּל בּוֹכְרָא
בְּאַרְעָא דְמַצְרִים אַקְדָּשִׁית יִתְהוֹן קְדָמִי :

יח וְקָרְבִּית יָת לְוָאֵי חֲלֵף כָּל בּוֹכָרָא בְּבִנְיָ
יִשְׂרָאֵל :

וַיִּשְׁתַּחֲוֶינָהּ וַיִּקְרָא יְהוָה אֶת־שְׁמֹתֵיהֶם
מִגֹּדֹף יִשְׂרָאֵל לְמַפְלַח יֵת פֶּלֶחַן כְּנִי
יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא וּלְכַפְרָא עַל כְּנִי
יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּכִנֵּי יִשְׂרָאֵל מוֹתָא בְּמִקְרָב
כְּנִי יִשְׂרָאֵל לְקוּדְשָׁא :

חֲבֹתָן, שְׁנִכְפְּלוּ אֲזָכְרוּתֵיהֶן בְּמִקְרָא אֶחָד
יִשְׂרָאֵל נִגָּף • שְׁלֵא יִצְטָרְכוּ לַגָּשֶׁת אֶל
זִימִים

יט) ואתמה את הלוים נתנים לאהרן וגו'. כפל לומר תבת נתנים, כנון לחיבי המקבל לקבל המתנה, שלא לומר אי אפשי לקבל מתנה זו, והגם שקמשפטי איש לחברו יכול למאן כל עוד שלא הגיעה לידו ולא זכה בה, כאן מחיכם לקבל מתנה זו הגם שיש להם צד למאן במתנה זו, כי באמצעות זה יאסר על הכהנים עבודת הלוים ויתחייבו מיתה עליה כאומרים ז"ל בספרי (לקמן יח

ג') וז"ל גם הם גם אתם אתם בשלכם והם בשלכם במיתה. והגם שהרמב"ם בפרק ג' מהלכות כלי המקדש כתב וזה לשונו לויים שעבדו עבודת הכהנים וכו' חביבים מיתה בידי שמים אבל הפהן שעבד עבודת הלוי אינו במיתה אלא בלא מעשה עד כאן. על כל פנים ישנו לענש ונגרע מעבודתם בעבודת הקדש. ולטעם זה יש מקום למאן, לזה כפל לומר נתנים בעל כרחך:

מתוך בני ישראל. אמר הכתוב ה' פעמים בני ישראל בפסוק זה ללא צרך, וז"ל דרשו (ויק"ר פ"ב) שהוא מראה החבה כפל זכרון שמותם ה' פעמים בפסוק א' כנגד ה' חמשי תורה, והוא דרך דרש. ולפי פשט הכתוב נראה כי בדייק נאמרו הזכרות בני ישראל. ואמרו מתוך בני ישראל זכון אל הפללות וכמאמר הקודם קח את הלוים מתוך בני ישראל, ואמרו לעבד את עבדת בני

כַּעֲבֹד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְלֹאֵי כָּל דִּי פְקִיד יִי יְת מֹשֶׁה
לְלֹאֵי בְּ עַבְדוֹ לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ב) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְלוֹיִם כְּכֹל
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְלוֹיִם בְּנֵי־עֵשׂוֹ לָהֶם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

ח"י וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עֲדַת וְגו' • מֹשֶׁה הַעֲמִידֵן וְאַהֲרֹן הַנִּיפֵם וְיִשְׂרָאֵל סְמְכוּ אֶת יְדֵיהֶם. אור החיים

כא ואדכיו לואי ותורו לבושיהון וארם
אהרן יתהון ארמא קדם יי וכפר עליהון
אהרן לדכואיהון:

(כא) וַיַּתְחַטְּאוּ הַלְוִיִּם וַיִּכְבְּסוּ בְּגִדֵיהֶם וַיִּנָּף אַהֲרֹן אֹתָם
תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וַיִּכְפֹּר עֲלֵיהֶם אַהֲרֹן לְמַהֲרָם:

כב ובתר בן עלו לואי למפלח ית פלחנהון
במשפן זמנא קדם אהרן וקדם בנאיה קמא
די פקיד יי ית משה על לואי בן עבדו
להון:

(כב) וְאַחֲרֵי־כֵן באו הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד
לִפְנֵי אַהֲרֹן וּלִפְנֵי בְנָיו כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
עַל־הַלְוִיִּם בְּנֵי עֵשׂוֹ לָהֶם: ם

ח"י כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגו' בן עשו • להגיד שבת העושין והנעשה בהם, שאחד מהן לא עבב.

כג ומליל יי עם משה למימר:

(כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כד דא די לואי מבר חמש ועשרין שנין
ולעלא ייתי לחלא חילא בפלחן משפן
זמנא:

(כד) זֹאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם מִבְּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּמוֹעֵלָה
יָבוֹא לַעֲבֹד צִבָּא בְּעֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד:

ח"י זֹאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם • שְׁנִים פּוֹסְלִין בָּהֶם וְאִין הַמוֹמִין פּוֹסְלִין בָּהֶם. מִבְּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים • וּבִמְקוֹם אַחֵר אוֹמֵר
(במדבר ד): "מִבְּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה". הָא בִּיצַד? (חולין כז) מִבְּן כ"ה בָּא לְלַמֵּד הַלְכוֹת עֲבוּדָה וְלוֹמַד חָמֵשׁ שָׁנִים, וּבֶן שְׁלֹשִׁים
עוֹבֵד. מִכָּאן לְתַלְמִיד שֶׁלֹּא רָאָה סִימָן יָפָה בְּמִשְׁנָתוֹ בְּחָמֵשׁ שָׁנִים, שְׂשׁוּב אֵינוֹ רוֹאֶה.

כה ומבר חמשין שנין יתוב מחיל פלחנא
ולא יפלח עוד:

(כה) וּמִבְּן חָמֵשִׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצִּבָּא הָעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד
עוֹד:

ח"י וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד • עֲבוּדַת מִשָּׂא בִּכְתָף, אֲבָל חוּזַר הוּא לְנַעֲלִית שְׁעָרִים וּלְשִׁיר וּלְטַעוֹן עֲגֻלוֹת. וְזֶהוּ "וְזֶהוּ יִשְׁרֵת
אֶת־אֲחִיו" – "עַם אֲחוֹהִי", כְּתַרְגּוּמוֹ.

כו וישמש עם אחוהי במשפן זמנא למטר
מטרא ופלחנא לא יפלח בדין תעבד ללואי
במטרתהון:

(כו) וַיִּשְׁרֵת אֶת־אֲחִיו בְּאֹהֶל מוֹעֵד לְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת וְעֲבֹדָה
לֹא יַעֲבֹד כִּכָּה תַעֲשֶׂה לְלוֹיִם בְּמִשְׁמֶרֶתָם: פ

ח"י לְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת • לְחֻנוֹת סָבִיב לְאֹהֶל וּלְהֻקִּים וּלְהוֹרֵד בְּשַׁעַת הַמַּסְעוֹת.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כז וַיַּעַשׂ וְגו' וְכָל עֲדַת וְגו' בן עשו לָהֶם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. יֵשׁ לְהַעֲרִי לָמָּה כָּפַל לוֹמַר
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. יֵשׁ לְהַעֲרִי לָמָּה כָּפַל לוֹמַר
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְנִרְאֶה שֶׁהַתְּחִיל לֹמַר כָּל עֲדַת
וְנִרְאֶה שֶׁהַתְּחִיל לֹמַר כָּל עֲדַת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל הַכְּבוֹרוֹת, וְכֵן לְהַחֲזִיק
טוֹבָה לְכְבוֹרוֹת יוֹתֵר שֶׁהֵגֵם שֶׁנִּטְלוּ מִקוֹמָן
בְּעֲבוּדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ עוֹשׂוֹ כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה',
הֵגֵם כִּי כָּפִי הַטָּבַע אֲנוֹשִׁי יִכְאִיב לָבָם וְלֹא
יִדְקְדּוּ עֲשׂוֹת כָּל פְּרָטֵי הַמִּצְוָה, וְלָזֶה שָׁנָה
בְּמִאֲמָרוֹ מִלְשׁוֹן שֶׁהַתְּחִיל לְדַבֵּר בּוֹ כָּל עֲדַת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי לֹא עַל כָּל
מִדְּבָר הַכְּתוּב כָּאֵן אֱלָא עַל פְּרָט אֶחָד כָּאֲמֹר:

נָגַף, אֱלָא הֵם ב' הַדְּרָגוֹת הַטּוֹבָה עַל זֶה הַדְּרָגָה
לְכַפֵּר עַל נִפְשׁוֹתֵיכֶם מִתַּחֲלוּאֵי הַנֶּפֶשׁ
הַמְּסֻבָּבִים מִהַחֲטָאִים, וְעוֹד לֹא יִהְיֶה בְּבָנֵי
יִשְׂרָאֵל נָגַף בְּגִשְׁתָּם, וְכֻנָּה זֹו מוֹכֶנֶת מִמָּה
שֶׁאֱמַר בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל יִגִּיד הַבְּדִל הַמֵּאֲמָר
שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר לְמַעֲלָה. וְאֹמְרוֹ בְּגִשְׁתָּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
נִתְּכֶן לֹמַר שֶׁהֵגֵם שֶׁלֹּא יִגְשׁוּ אֱלָא הַיְּחִידִים
עַל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקְצֹף עַל הַדְּבָר, וּמִצִּינֵי
פִּיּוּצָא בְּזֶה שִׁיקְצֹף ה' עַל הַכְּלָלוֹת בְּשִׁבְלֵי
הַפְּרָט, וְצֹא וְלִמַּד מַעֲדַת קֶרֶחַ מֵאֲמַר ה' שֶׁם
(ט"ז כ"א) הַבְּדִלוֹ מִחוּץ הָעֵדָה וְגו' וְהַצָּרֹךְ
מִשֶּׁה לְהַתְּפַלֵּל לַה' עַל הַדְּבָר, וְע"ש הַשַּׁעֲם:

יִשְׂרָאֵל יִכּוֹן אֶל הַכְּבוֹרוֹת שֶׁעֲבוּדָה זֹו שֶׁלָּהֶם
הִיָּתָה וְהַלְוִיִּים עוֹבְדִים עֲבוּדָתָם, וְלָזֶה הַצָּרֹךְ
לֹמַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֱמַר עֲבוּדָתָם שֶׁאֵין הִיָּתָה
נִתְּכֶן הַכְּבוֹרָה כֻּנָּה לָהּ הַכְּתוּב. וְאֹמְרוֹ
וְלְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חוּזַר אֶל הַכְּלָלוֹת, וְחָשׁ
לֹמַר לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם שֶׁאֵין תִּהְיֶה הַכְּבוֹרָה שְׁחוּזָה
אֶל הַקּוֹדֵם שֶׁהֵם הַכְּבוֹרוֹת לְבַד, לָזֶה אֱמַר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֹמַר שֶׁעַל הַכְּלָלוֹת הוּא אֹמֵר, וְאֹמְרוֹ
וְלֹא יִהְיֶה בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' וְלֹא אֱמַר וְלֹא
יִהְיֶה בָהֶם נָגַף, נִתְּכֶם הַהוּדֵיעַ כִּי אֱמַר לְכַפֵּר
וְגו' וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם נָגַף אֵין אִחַת גְּזֵרַת חֻבֵּרְתָּהּ
עַל זֶה הַדְּרָגָה לְכַפֵּר וְגו' כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָהֶם

♦ יום שלישי ה' סיון ♦

א ומליל יי עם משה במדברא דסיני בשמא
תניתא למפקהון מארעא דמצרים בירחא
קדמאה למימר:

ט (א) וידבר יהוה אל־משה במדבר־סיני בשנה השנית
לציאתם מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר:

כז"י בחדש הראשון. פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד איר, למדת, (פסחים פ"ק, ספרי) שאין סדר מקדם ומאחר בתורה. ולמה לא פתח בזו? מפני שהוא גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, לא הקריבו אלא פסח זה בלבד. אור החיים

ב ויעבדו בני ישראל ית פסחא בזמנה:

(ב) ויעשו בני־ישראל את־הפסח במועדו:

כז"י במועדו. (שם) אף בשבת, במועדו – אף בטמאה.

ג בארבעת עשרא יומא בירחא הדין בין
שמשיא מעבדון יתה בזמנה ככל גזרתה
וככל דחזי לה מעבדון יתה:

(ג) בארבעה עשר־יום בחדש הזה בין הערבים תעשו
אתו במועדו ככל־חקתיו וככל־משפטיו תעשו אותו:

כז"י ככל־חקתיו. אלו מצות שבגופו: שיה, תמים, זכר, בן שנה. וככל־משפטיו. אלו מצות שעל גופו ממקום אחר, כגון שבעת ימים למצה ולבעור חמץ. (ספרים אחרים: מצות שבגופו: שיה, תמים, זכר, בן שנה. שעל גופו: צלי־אש, ראשו על כרעיו ועל קרבו; שחויץ לגופו: מצה ובעור חמץ).

ד ומליל משה עם בני ישראל למעבד
פסחא:

(ד) וידבר משה אל־בני ישראל לעשת הפסח:

כז"י וידבר משה וגו'. (ספרי) מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר (ויקרא כג): וידבר משה את מועדי ה'. אלא כששמע פרשת מועדים מסיני אמר להם, וחזר והזהירם בשעת מעשה.

ה ויעבדו ית פסחא בניסן בארבעת עשרא
יומא לירחא בין שמשיא במדברא דסיני
ככל די פקיד יי ית משה בן עבדו בני
ישראל:

(ה) ויעשו את־הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחדש
בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה יהוה את־משה
בן עשו בני ישראל:

אור החיים על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

שהקשרו להיות ראויים לעשות הפסח, ומעשה באנו להשכיל להטיב שנוי הקדמת זכרון השנה, כי כיון שכל עצמו לא בא המאמר כאן אלא להקשרים לעשות הפסח, לזה פתח דבריו הזכיר שנה השנית להשכיל סובב המאמר שהוא לצד שהיה זה אחר מעשה העגל מה שאין בן הדבר משכיל בהזכרת זמן החדש שאינו מסתים בזה הערת הדבר, ולזה לא אמר דבר אל בני ישראל שלא בא לצוות לזה אלא לרשיון ודי בהודעת המשפט למשה שכן הוא הדין, ואולי לפי מה שאמר בפסחים (ו:): שמאמר זה היה בראש חדש נובל לומר כי זה המאמר היה קדם ירידת שכניה למשכן ביום ראש חדש ניסן והקדים ה' מאמר זה לבשרם ששפרים הם לעשות פסח ואחר ירדה שכניה, ולזה תמצא שאמר בסמוך אחרי זה וביום הקים את המשכן כסה הענן:

במדבר ויעשו בני ישראל את הפסח, וזה דבר רחוק:
ונראה כי פונת הכתוב היא לצד שאמרה תורה (שמות יב) כל בן נגר לא יאכל בו, ותניא במכילתא וזה לשונם כל בן נגר אחד ישראל מומר ואחד גוי במשמע עד כאן לשונם. ולצד שמצינו שישאל עשו העגל וכו' ואמר וז"ל (חלין ה.) כל המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כלה ויאמר עליו בן נגר, מעשה יש מקום לדון בישאל שאינם יכולין לעשות הפסח, והגם שנתרצה ה' למשה בתפלותיו ובמשפטיו אשר עשה בישאל, עם כל זה עודם לא נתבשרו שנתכפר עון העגל ויש ספק בדבר, לזה בא הקדוש ברוך הוא ונתן רשות ואמר להם ויעשו בני ישראל את הפסח, ודקדק לומר ויעשו לומר מלבד מה שהבטחו שנחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות עוד להם

(א) בשנה השנית וגו'. צריך לדעת למה שנה הכתוב סדר תרגיל להקדים זכרון החדש ואחר כך זכרון השנה, שכן תמצא בתחלת הספר שאמר באחד לחדש השני בשנה השנית. גם כי בסדר זה שקבת נתייב הכתוב להפסיק באמצע זכרון הזמן במאמר לציאתם מארץ מצרים מה שלא היה עושה בן אם היה מקדים זכרון החדש ואחר כך זכרון השנה שאז יאמר לציאתם מארץ מצרים אחר כך, עוד יש להעיר למה נשתנית פרשה זו שלא נאמר בה דבר אל בני ישראל ככל התורה כלה. אכן יתבאר בהעיר עוד אוקרו ויעשו בתוספת ו' בתחלת ענין, עוד קשה למה הצריך ה' לצוות בני ישראל על הפסח והלא כבר צוה כאמור בפרשת בא אל פרעה, והיה נראה לומר לזה כי חש הכתוב לומר שאין מצות פסח אלא בארץ מצרים ובבואם אל ארץ נושבת ולא במדבר, לזה בא לומר

וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טִמְאִים לַנֶּפֶשׁ אָדָם וְלֹא יָכֹלוּ
לַעֲשׂת־הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֹהֶל
בַּיּוֹם הַהוּא:

(ו) וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טִמְאִים לַנֶּפֶשׁ אָדָם וְלֹא יָכֹלוּ
לַעֲשׂת־הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֹהֶל
בַּיּוֹם הַהוּא:

רש"י: לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֹהֶל • (ספרי) כְּשֶׁשְׁנֵיהֶם יושְׁבִין בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ בָּאוּ וּשְׁאַלוּם; וְלֹא יָתְכֵן לוֹמַר זֶה אֶחָד זֶה, שָׂאֵם מֹשֶׁה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ, אֶהְרֵן מִנֵּין לוֹ? • אור החיים

וַיֵּאמְרוּ גְבִירָא הָאֲנֹנִין לֵה אֲנַחְנָא מְסַאבִּין
לְטַמֵּי נַפְשָׁא דְאֲנַשָׁא לְמָא נִתְמַנַּע בְּדִיל
דְלֹא לְקַרְבָּא יְת קַרְבָּנָא דִּי בְזִמְנָה בְּגוּ בְּנִי
יִשְׂרָאֵל:

(ו) וַיֵּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הַהֵמָּה אֵלָיו אֲנַחְנוּ טִמְאִים לַנֶּפֶשׁ
אָדָם לָמָּה נִגְרַע לְבַלְתִּי הַקָּרִיב אֶת־קֶרְבֶּן יְהוָה בְּמַעְדּוֹ
בַּתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י: לָמָּה נִגְרַע • (שם) אָמַר לָהֶם: אֵין קְדָשִׁים קָרְבִּים בְּטִמְאָה. אָמְרוּ לוֹ: יִזְרַק הַדָּם עָלֵינוּ כְּכֹהֲנִים טְהוֹרִים, וַיֵּאָכֵל
הַבָּשָׂר לְטִמְאִים* (ס"א: לטהורים. כ"ג ראם). אָמַר לָהֶם: עֲמְדוּ וְאַשְׁמְעוּהָ, כְּתַלְמִיד הַמִּבְטָח לְשִׁמְעַם מִפִּי רַבּוֹ. אֲשֶׁרִי יְלוּד אִשָּׁה

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בקצוות, זה דחק, שהיה לו להש"ס לעמוד
על משמעות דברי התנאים קדם כמנהג הש"ס
ויגלה מחלקתם ואחר כך יאמר הלכתא וכו':
והנה נראה לומר כי הש"ס דייק שחולקין
בקצוות מתוך מחלקתם ממה שחולקין,
כי בשלמא אי אמרינן שחולקים בקצוות
שפיר אלא אם אינם חולקין אלא בחלקה
אחת ושונים בחברתה למה פליג תנא על
דברי חבורו ביון שכולל להעמיד דבריו בחלקה
שיוצא בה הוא, גם זה אינו מספיק, כי זה
הטעם צורך בדברי אבא חנן שחולק בקצוות
אפלו דלא פליג לו רביה יקרא, אבל רבי
יאשיה מי יאמר שסובר אין חולקין אפלו
פליג ליה רביה יקרא, ועוד גם על החולק
אני דן מי גלה לו שמתנא קמא בכל הקצוות
הוא אומר:

אכן הטעם הוא כי ממה שהצריך רבי יאשיה
לסרס המקרא ולדרשו והוא הפך פשט
הכתוב הרי זה מגיד כי לא מצא לו דרך
להעמידו בלא סרוס, ואם היה סובר רבי
יאשיה שחולקין כבוד לתלמיד במקום הרב
היה לו להניח הכתוב כפשוטו ולהעמידו
כשחולק לו רבו כבוד, ויצדקו הדברים בהאיש
משה רבנו עליו השלום שהיה ענו מאד שהיה
חולק כבוד לאהרן אחיו ומה גם שהיה גדול
ממנו, עוד מצאנוהו שהיה חולק לו כבוד
כאומרו ז"ל (מכילתא פרשת בא יב) שאמרו
כשהיו עומדים לפני פרעה משה חולק כבוד
לאהרן שיקדים בדבור ואהרן למשה ויהיה
הדבור יוצא מבין שניהם, הנה הוא חולק לו
כבוד:

וממה שסרס המקרא גלה דעתו שסובר שאין
חולקין וכו' אפלו חולק לו רבו כבוד,
וממה שמצינו ששחלקו גם כן בענין בנות
צלקהד דכתיב ותצמננה לפני משה ולפני
אלעזר וגו', וזה לשונם אפשר עמדו לפני

במאמר לנפש אדם לומר שאם היה שרץ
שוחטין עליו:

ויקרבנו לפני משה וגו'. טעם קרבנתם לפני
משה ואהרן, לפי פשט הכתוב כדי
שתבוא ההוצאה משה חפך ומיד לכהן
להקריב את קרבניהם אם כן יורה, וז"ל
במסכת בבא בתרא פרק יש נוחלין דף קי"ט
אמרו וזה לשונם אפשר עמדו לפני משה
ולא אמר וכו', אלא סרס המקרא ודרשהו
דברי ר' יאשיה אבא חנן משום רבי אליעזר
אומר בבית המדרש היו יושבים ובאו וכו'
ע"כ, ואמרו בגמרא וזה לשונם במאי קא
מפלגי מר סבר חולקין כבוד לתלמיד במקום
הרב ומר סבר אין חולקין, והלכתא חולקין,
והלכתא אין חולקין ולא קשיא הא דפליג
ליה רביה יקרא, הא דלא פליג ליה רביה
יקרא עד כאן לשונם. הנה ממה שאמרו
הלכתא חולקין והלכתא אין חולקין והעמידו
אומרו הלכתא חולקין בדפליג ליה רביה
יקרא והלכתא אין חולקין בדלא פליג ליה
רביה יקרא הדברים מוכיחים שחולקין רבי
יאשיה ואבא חנן בקצוות מר סבר חולקין
אפלו אין רבו חולק לו כבוד ומר סבר אין
חולקין אפלו חולק לו רבו כבוד שבהו יצדק
לומר הלכתא וכו' והלכתא וכו' מקלל דפליגי:
ויש לנו לחקר זאת מנין לו לש"ס להעמיד
מחלקת זו שחולקין בקצוות, ומה גם
היות הפך הכלל שאנו אומרים שאין להעמיד
מחלקת זו? בקצוות, ואם לצד שלא נודע
מחלקתם אם בשחולק וכו' אם בשאין חולק
וכו' אין הקרע לומר שאין חולקין אלא בשאין
חולק לו רבו וכו' אבל כשחולק לו רבו וכו'
מודים שחולקין או גלף לצד זה שאין חולקין
התנאים אלא כשחולק לו רבו וכו' אבל
כשאין רבו חולק מודים שאין חולקין לו
כבוד ואפשר על כן העמיד הש"ס מחלקת

(ו) וַיְהִי אֲנָשִׁים וגו'. צריך לדעת למה אמר
לשון יחיד על הרבים, ועוד למה הצריך
לומר ולא יכלו לעשות הפסח אחר שהודיע
שהיו טמאים, ואולי כי לצד שצוה ה' מראש
חדש על הפסח כמו שפרשו בפסחים דף ו'
שמאמר וינעשו בני ישראל את הפסח הנה
בראש חדש ניסן, ומן הראוי היה להם
להשתמר מטמא, ותבוא הסבא להטיל בהם
דפי אשר לא שמרו את מצות ה' ונטמאו ולא
חששו למצות פסח, תלמוד לומר ויהי לשון
יחיד לומר כי לא היה אלא ענין טמא אחת
אשר נטמאו האנשים בה, וענין טמא זה
עצמו לא היה בידם להשתמר מפניו ובעל
כרחם היו נטמאים כמאמרם ז"ל (ספ"ה כה):
בין לר' יוסי הגלילי שאמר נושאי ארוננו של
יוסף היו, בין לרבי עקיבא בין לר' יצחק
שאמר טמאי מת מצוה היו צריכין לשמא הגם
שידעו שטמאתם נמשכת עד ארבעה עשר,
והוא מה שרמזו מאמר ולא יכלו לעשות הפסח
לומר שלא יכלו לשמר עצמן מהטמא לעשות
הפסח, ואמרו ביום ההוא, כבר דקדקו וז"ל
(פסחים ז:): למר כדעתו ולמר כדעתו, עוד
יצא באמרו לשון יחיד לומר כי לצד שהיו
יחידים הוא שלא יכלו לעשות הפסח, אבל
אם היו צבור היו יכולין לעשות הפסח כי בא
בטמא, שוב ראיתי בספרי מרז"ל שדקדקו כן:
לִנְפֶשׁ אָדָם. אמרו לנפש אדם לומר אבל
לטמא שרץ יכולין הם. על פי דבריהם
ז"ל (שם) שאמרו שוחטין וזורקין על טמא
שרץ וטובל ואוכל פסחו לערב, אבל טמא
מת הגם שחל שביעי שלו ביום י"ד אין
שוחטין עליו, והוא אמרו ביום ההוא ואמר
ר' יצחק וזה לשונו שחל שביעי שלהם בערב
הפסח כתיב ביום ההוא הוא שאינם יכולין
אבל ביום שלאחריו היו יכולין, וגם לסביר
האמר ביום ההוא נטמאו ישנו לפרושנו

שיעור יומי ליום שלישי ה' סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – ט – פרשת בהעלותך
שָׁכַף מִבֶּטֶחַ, שָׁכַל זָמַן שֶׁהָיָה רוּצָה הָיָה מְדַבֵּר עִם הַשָּׂכִינָה (סנהדרין פ"ק). וְרֹאיוּהָ הָיְתָה פְּרָשָׁה זוֹ לְהֶאֱמַר עַל יָדִי
מִשָּׁה כְּשֶׁאָר כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, אֲלָא שָׁזְכוּ אֵלּוּ שֶׁתֵּאֱמַר עַל יְדִיָּהֶן, שֶׁמְגַלְגְּלִין זְכוֹת עַל-יָדֵי זַכָּאִי. אור החיים

(ח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מִשָּׁה עֲמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה מִה-יִצְוֶה יְהוָה
לָכֶם: פ

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
י מלל עם בני ישראל למימר גבר גבר ארי
יהי מסאב לטמי נפשא דאנשא או בארשא
רחיקא לכוני או לדריכוני ויעבד פסחא קדם
י:

(י) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ בִּי-יְהִיָּה טָמֵא וְ
לִנְפֹשׁ אוֹ בְּדֶרֶךְ רַחֲקָה לָכֶם אוֹ לְדֹרֹתֵיכֶם וַעֲשֵׂה פֶסַח
לַיהוָה:

כס"א או בדרך רחקה. נקוד עליו לומר לא שרחוקה ודאי, אלא שהיה חוץ לאסקפת העזרה כל זמן שהיטה.
פסח שני – מצה וחמץ עמו בבית ואין שם יום טוב, ואין אסור חמץ אלא עמו באכילתו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 121)

חמץ ומצה עמו בבית (רש"י ט, י)

פסח שני רומז לעבודת התשובה. לכן חמץ ומצה עמו בבית, כי התשובה הופכת גם את הרע לטוב, "זדונות נעשו לו כזכות".
ולכן פסח שני הוא יום אחד, כי התשובה היא "בשעתא חדא וברגעא חדא", וכמאמר "יש קונה עולמו בשעה אחת".

(יא) בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֶרְפִּים יַעֲשׂוּ
אֹתוֹ עַל-מִצּוֹת וּמִרְיִים וְאִכְלֶהוּ:

(יב) לֹא-יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וַעֲצֵם לֹא יִשְׁבְּרוּכוּ
כְּכִלְחַקַת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ:

(יג) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר-הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא-יְהִי וְחָדַל לַעֲשׂוֹת
הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיהָ כִּי קָרְבַן יְהוָה לֹא
הִקְרִיב בְּמַעֲדוֹ חֲמָאוּ יִשְׂאֵל הָאִישׁ הַהוּא: אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

זו של פסח שני אחר ששאלו האנשים ההם,
לומר שהגם שיהיו טהורים בתוך ימי הפסח
כגדון שלפנינו אף על פי כן אין לו תשלומין
לעשותו בז' ימי הפסח כהגנה אלא בחדש
השני. עוד ירצה אומר למה נגזר פרוש כיון
שהיה יום ז' לטמאתם טענים שיכולין לשחט
עליהם פסחיהם כדרך ששוחטין וזרקין על
טמא שרץ כיון שהם נטהרים לערב ואין להם
טמאה אלא ביום ההוא, והוא מאמר ביום
ההוא, ור"ל אקרו ענינים אחרים, ואלו ואלו
דברי אלהים חיים:

(יג) והאיש אשר הוא טהור וגו'. צריך
לדעת למה לא כתב ענש המבטל פסח
בזמנו עד עתה ולא כשכתב מצות הפסח,
ולפי מה שחלקו בענין זה (פסחים גג.) וזה
לשונם תנו רבנן חזב על הראשון וחיב על
הב' דברי רבי, רבי נתן אומר חיב על הראשון

תורה חדשה. ואולי כי לצד שנטמאו ברשותו
יחברך בין למאן דאמר טמאי מת מצוה בין
למאן דאמר נושא ארנו של יוסף חשבו כי
ידין ה' אותם כטהורים, וכשם שמצינו (פסחים
עז.) שיתרצה ה' עשות הפסח בטמאה בצבור,
לזה טענו למה נגזר, וכי בשביל שעשו מצוה
יהיו נגרעים מקרבן פסח, או ירצה לומר
שיעשו לפסח תשלומין כהגנה שיש לה
תשלומין כל ז' שאמרו (הגנה ט.) חוגג
והולך כל הרגל, כמו כן יצו ה' להם שיעשו
פסח למחר, והוא מאמר במועדו שהוא מועד
הפסח:

ואולי כי לזה דקדק הכותב לומר ביום
ההוא פרוש לדברי האומר יום ז' של
טמאתם היה לזה ביום ההוא כדי שיאמר
להם לעשותו תשלומין למחר:
ולדרך זה אנו מרויחים טעם שה' אמר מצוה

משה וכו' ולפני אלעזר ולא אמר וכו' ועמדו
לפני הנשיאים וכל העדה אלא סרס המקרא
וירשהו דברי רבי יאשיה אבא חנן אמר
משום רבי אליעזר בבית המדרש היו יושבים
וכו', ומביא הש"ס הענין עצמו שהבאנו
למעלה, והנה ממה שראינו שחלק אבא חנן
בעמידת בנות צלפחד לפני הנשיאים והעדה
מן הסתם לא היו הנשיאים חולקין כבוד לכל
העדה ואין צריך לומר משה מלך ישראל
ואף על פי כן אמר אבא חנן שחלקו להם
כבוד הא למדת שסובר שחולקין כבוד אפלו
אין רבו חולק לו כבוד, ומעתה הרוחנו טעם
נכון למה נחלקו ב' פעמים ר' יאשיה ואבא
חנן:

ז' למה נגזר וגו'. צריך לדעת טענת האנשים
במאמר למה נגזר, הלא טעמם בפייהם
יענו אנחנו טמאים, ומה מבקשים לתן להם

יִדְוֹאֲרִי יִתְגַּדֵּר עִמּוֹכֵן גִּיּוֹרָא וְיַעֲבֹד פִּסְחָא
קִדְּם יִי כְּגֹזֶרֶת פִּסְחָא וְכִדְחִי לֵה כֵּן יַעֲבֹד
קִינְמָא חַד יִהִי לְכוֹן וּלְגִיּוֹרָא וּלְיַצִּיבָא
דְּאַרְעָא:

(יד) וְכִי־יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה בַּחֲקֵת הַפֶּסַח
וּכְמִשְׁפָּטוֹ כֵּן יַעֲשֵׂה חֻקָּה אַחַת יְהִי לָכֶם וְלַגֵּר וּלְאַזְרָח
הָאָרֶץ: ס

כ"ט"י וְכִי־יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח • (פסחים צג. ספרי) יָכוֹל כָּל הַמִּתְגַּדֵּר יַעֲשֵׂה פֶסַח מִיָּד? תִּלְמִיד לֹמֵר "חֻקָּה אַחַת
וְגו'", אֲלָא כִּף מִשְׁמַעו: וְכִי־יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר וּבָא עֵת לַעֲשׂוֹת פֶּסַח עִם חֲבֵרָיו, כַּחֲקָה וּכְמִשְׁפָּט יַעֲשֵׂה. אור החיים

• יום רביעי ו' סיון •

טו וְכִי־יִמָּא דְאַתְקֶם יֵת מִשְׁכָּנָא חֲפָא עֲנָנָא יֵת
מִשְׁכָּנָא לְמִשְׁכָּנָא דְסִדְהוּתָא וּבְרַמְשָׁא הָהּ
עַל מִשְׁכָּנָא כְּחִזּוּ אֲשַׁמָּא עַד צִפְרָא:

(טו) וְכִי־יִמָּא הַקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן כִּפָּה הָעֲנַן אֶת־הַמִּשְׁכָּן
לְאַהֲל הָעֵדֻת וּבְעֶרְב יִהְיֶה עַל־הַמִּשְׁכָּן בְּמִרְאֵה־אֵשׁ
עַד־בֹּקֶר:

כ"ט"י הַמִּשְׁכָּן לְאַהֲל הָעֵדֻת • הַמִּשְׁכָּן הַעֲשׂוֹי לִהְיוֹת אֹהֶל לַלְוִיִּם הָעֹדוֹת. יְהִיָּה עַל־הַמִּשְׁכָּן • כִּמּו "הָיָה עַל
הַמִּשְׁכָּן", וְכֵן כָּל לְשׁוֹן הַפֶּרֶשָׁה.

טז כֵּן הָיָה תְּדִירָא עֲנָנָא חֲפִי לֵה וְחִזּוּ אֲשַׁמָּא
כְּלִילָא:

(טז) כֵּן יִהְיֶה תָמִיד הָעֲנַן יִכְסֶּנוּ וּמִרְאֵה־אֵשׁ לַיְלָה:

יז וּלְפִיּוֹם אֲסַתְלָקוּת עֲנָנָא מַעֲלִי מִשְׁכָּנָא
וּבִתְרָא כֵּן נָטְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִתְרָא דְשָׂרִי
תַּמָּן עֲנָנָא תַּמָּן שָׂרֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(יז) וּלְפִי הָעֲלֹת הָעֲנַן מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּבְמִקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן־שָׁם הָעֲנַן שָׁם יִחַנוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

כ"ט"י הָעֲלֹת הָעֲנַן • כְּתִיבִי: "וְעָלָה הָעֲנַן", וְלֹא יִתְכַּן לְכַתֵּב "וּלְפִי עֲלֹת הָעֲנַן" "וְעָלָה הָעֲנַן",
שָׂאִין זֶה לְשׁוֹן סְלֻק אֲלָא צְמוּחַ וְעֲלִיָּה, כִּמּו (מלכים א יח): "הִנֵּה־עַב קִטְנָה כִּכְף־אִישׁ עָלָה מֵיָם". אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

וּדְקָדֵק לֹמֵר אֶתְכֶם לֹמֵר שְׁהִגֵּם שְׁאֵתָם
רֹאִים זֶה חֲדָשׁ מְקֻרָב בָּא עִם כָּל
זֶה אֶתְכֶם הוּא בְּאֶחָד מִמֶּנּוּ, וְיִצְיָאֲתָנוּ מִמִּצְרַיִם
הָיָה גְּאֻלַּת עוֹלָם גַּם לְנֶפֶשׁ הַגֵּר, הַגֵּם שְׁלֹא
הָיָה בְּגִלְגָּלָה הָיָה בְּנִסְתָּר, כִּי שֶׁרֶשׁ הַקִּדְשָׁה
אֶחָד הוּא וּכְשֶׁהֱיוּ אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם הָיָה
כָּלֹלֹת הַקִּדְשָׁה טְבוּעָה בְּטִמְאָת מִצְרַיִם וְאִם
חֹס וְשָׁלוֹם הָיָה כָּלֹלֹת הַקִּדְשָׁה נִטְבַּע אֵין
תְּרוּפָה לְעֹנֵפִים כִּי הִכַּל הוֹלֵךְ אַחֵר הָעֶקֶר
וְהַצֵּלֶת הָעֶקֶר נֹגַעַת גַּם לְעֹנֵפִים, וְאִם כַּחֲקֵת
הַפֶּסַח, חֹס הַכְּתוּב שִׁיאֲמַר הָאֹמֵר הֵן הָאֲמַת
כִּי עֲשֵׂה יַעֲשֵׂה כָּל מִשְׁפָּטִי פֶסַח אֲכָל דְּבָרִים
שֶׁהֵם מִמֶּשׁ דְּבָרֵי שֶׁקֶר כִּמּו שְׁתֵּאמַר לְהַגִּיד
עֲבָדִים הֵייוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וְיִצְיָאֲנוּ וְגו'
וְכִדּוּמָה עֲדִין דֵּן אֲנִכִּי כִּי לֹא יִשְׁעוּ בְּדִבְרֵי
שֶׁקֶר, תִּלְמִיד לֹמֵר כַּחֲקֵת הַפֶּסַח כִּי יִכּוֹל יִיכַל
דְּבָר בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה כִּי הָיָה הָיָה גַּם הוּא
בְּמִצְרַיִם בְּכַחֲשֵׁי הַשֶּׁרֶשִׁים, וְעַתָּה מִה שֶׁפִּרְשִׁיתִי
בְּפִסּוּק (שְׁמוֹת כג) וְאַתֶּם יִדְעֶתֶם אֵת נֶפֶשׁ
הַגֵּר, וְאֹמְרוּ כֵּן יַעֲשֵׂה בָּא לְחֻבָּה שְׁלֹא תֵּאמַר
שְׁלֹא בָּא הַכְּתוּב אֲלָא לְרִשּׁוֹת שֶׁיִּכּוֹל לֹמֵר
כֵּן תִּלְמִיד לֹמֵר כֵּן יַעֲשֵׂה חֻבָּה, וּמֵאֲמַר חֻקָּה
אַחַת בָּא לְהַשְׁווֹת כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה:
(יז) וּלְפִי הָעֲלֹת. אֲמַר ו' בְּתַחֲלַת עֲנָן, לֹמֵר

כָּאן, וְהוּא מֵאֲמַר הַכְּתוּב וַעֲשֵׂה בְּתוֹסַפֶּת ו'
לֹמֵר אִם הָיָה כֵּן מַעֲשֵׂה הָרָאוֹן אִזְּ יִתְחַיֵּב
לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי כִּשְׁלֹא הַכֶּשֶׁר, וְכִפִּי זֶה אֹמְרוּ
וַעֲשֵׂה תִנְאִי הוּא אִזְּ הוּא כַּחֲקֵת הַפֶּסַח וְגו'
יַעֲשֵׂה, פְּרוּשׁ חֻקָּת הַפֶּסַח הוּא שֶׁיִּשְׁנֹנוּ גַּם כֵּן
בְּתַשְׁלוּמִין, אֲכָל אִם אֵינוֹ בְּפֶסַח אֶחָד אֵינוֹ
בְּפֶסַח שְׁנֵי:
עוֹד נִרְאֶה לְפָרֶשׁ בְּהִיעִיר עוֹד לְמָה פֶּרֶט הַכְּתוּב
הַגֵּר בְּמִצְוָה זוֹ מִכָּל הַמִּצְוֹת, וְהַגֵּם
שְׁאֲמַר ז"ל (ספרי) וְזֶה לְשׁוֹנֵם אֵין לִי אֲלָא
פֶסַח שֶׁהָשִׁיב הַגֵּר לְאַזְרָח כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבְּתוֹרָה
מִזֵּין תִּלְמִיד לֹמֵר חֻקָּה אַחַת וְגו', עַד כָּאן.
עִם כָּל זֶה לְמָה לֹא בִּחֵר לְפָרֶשׁ אֲלָא בְּמִצְוֹת
פֶּסַח. אֲכָן לְצַד שֶׁיִּשֶׁשׁ מִקוֹם לֹמֵר שְׂאִין הַגֵּר
חֵיב בְּפֶסַח לְפִי שְׁלֹא הָיָה לֹא הוּא וְלֹא אֲבוֹתָיו
בְּמִצְרַיִם וְאֵין מִקוֹם לְמַעֲשֵׂה פֶסַח אֲצֵלֶם כִּי
לֹא פֶסַח ה' עַל בְּתִיָּהֶם בְּמִצְרַיִם, וְזֶה דוּמָה
לְמֵאֲמַר ז"ל שְׁאֲמַר (בְּכּוֹרִים פ"א) גֵּר מִבֵּיא
וְאֵינוֹ קוֹרָא שְׂאִינוֹ יִכּוֹל לֹמֵר וְכו', כִּמּו כֵּן
הַדָּבָר הַזֶּה, לִזְוֶה חֲדָשׁ הַכְּתוּב דִּין זֶה כָּאן
וְאִם וְכִי יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח הוֹסִיף
בּוֹ תוֹסַפֶּת פְּרוּשׁ שְׁהִגֵּם שְׂאִינוֹ מִהִיּוֹצֵאִים
מִמִּצְרַיִם אִף עַל פִּי כֵּן מִלְּבַד שְׁצָרִיק לַעֲשׂוֹת
כָּל הַמִּצְוֹת וְאִף גַּם זֹאת וַעֲשֵׂה פֶסַח וְגו':

וּפְטוּר עַל הַב', רַבִּי חֲנִינָא כֵּן עֲקִיבָא אֹמֵר
אִף עַל הָרָאוֹן אֵינוֹ חֵיב אֲלָא אִם כֵּן לֹא
עֲשֵׂה הַב', וְאֹמְרוּ שָׁם בְּפִסְחִים וּשְׁלִשְׁתָּם
מִקְרָא א' דְּרִשּׁוּ וְעַתָּה שָׁם, מַעֲשֵׂה לְכָל אַחַת
מִהַסְכְּרוֹת הַנִּיחַ הַכְּתוּב לֹמֵר עַד כָּאן לְכָל
א' מִהַסְכְּרוֹת כְּדִרְכּוֹ, מַה שְׁלֹא הֵייוּ שׁוּמְעִין
כֵּן אִם הָיָה מִצְוָה בְּמִקוֹמוֹ:
(יד) וְכִי יִגֹּר. אֲמַר בְּתוֹסַפֶּת ו', נִתְכַּן כִּזֶּה
לְהַטִּיל עַל יִשְׂרָאֵל מִשְׁפַּט הַגֵּרִים לְכָל
יְזַלְזְלוּ בְּמִצְוֹת, וְלִזְוֶה אֲמַר וְכִי יִגֹּר מוֹסִיף עַל
עֲנָן רָאוֹן, וְכִי עֲנָן רָאוֹן לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל גַּם
זֶה לְיִשְׂרָאֵל:
וַעֲשֵׂה וְגו'. צָרִיק לְדַעַת לְמָה כְּתַב וַעֲשֵׂה
בְּתוֹסַפֶּת ו' בְּתַחֲלַת עֲנָן. עוֹד לְמָה
הַצָּר לְחֹזֵר לֹמֵר כֵּן יַעֲשֵׂה, וְהָיָה נִרְאֶה לֹמֵר
שְׁבָא לְשַׁלֵּל גֵּר תּוֹשֵׁב וְלִזְוֶה אֲמַר וְכִי יִגֹּר
אֶתְכֶם גֵּר וְיִהְיֶה מֵאוֹתָם שְׁעוֹשִׂים פֶּסַח דִּהְיוּ
גֵּר שְׁמֻקִּים תּוֹרָה עַל זֶה אֲנִי מִצְוֶה כַּחֲקֵת
הַפֶּסַח וְגו', כֵּן יַעֲשֵׂה, וְאֵין פְּרוּשׁ זֶה מִסְפִּיק
כִּי מוֹכֵן הוּא הַדָּבָר שְׂאִינוֹ מְדַבֵּר אֲלָא בְּגֵר
גָּמוּר, וְיִתְבָּאָר עַל פִּי דְּבָרֵיהֶם ז"ל בְּסִפְרֵי
(כָּאן) וְזֶה לְשׁוֹנֵם רִשְׁבִּי"א אֹמֵר הֲרִי שְׁתַּגְדִּיר
בֵּין שְׁנֵי פִסְחִים שׁוּמְעֵי אֲנִי יַעֲשֵׂה שְׁנֵי תִלְמוּד
לֹמֵר וּלְאַזְרָח, מַה אֲזַכֵּר שְׁלֹא עֲשֵׂה וְכו', עַד

(יח) **עַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־פִּי יְהוָה יִחַנו בְּלִיַּמִּי אֲשֶׁר יִשְׁכֵּן הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יִחַנו:**

כ"י **עַל־פִּי ה' יִסְעוּ** • שְׁנֵינוּ בְּמִלְאֶת הַמִּשְׁכָּן: כִּינן שֶׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל נֹסְעִים, הָיָה עֲמוּד הָעֵנָן מִתְקַפֵּל וְנִמְשָׁךְ עַל גְּבִי בְּנֵי יְהוּדָה כְּמִין קוֹרָה; תִּקְעוּ וְהִרִיעוּ וְתִקְעוּ, וְלֹא הָיָה מִהֲלֹךְ עַד שְׁמֹשֶׁה אֹמֵר: "קוּמָה ה'" וְנִסַּע דָּגֵל מִחֲנֶה יְהוּדָה. זֶה בִּסְפָרִי. **וְעַל־פִּי ה' יִחַנו** • כִּינן שֶׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל חוֹנִים, עֲמוּד הָעֵנָן מִתְמַר וְעוֹלָה וְנִמְשָׁךְ עַל גְּבִי בְּנֵי יְהוּדָה כְּמִין סֶכֶה, וְלֹא הָיָה נִפְרָשׁ עַד שְׁמֹשֶׁה אָמַר: "שׁוּבָה ה' רַבְבוֹת אֱלֹפֵי יִשְׂרָאֵל", הָיָה אֹמֵר: "עַל־פִּי ה' וּבִכֵּיד־מֹשֶׁה". אור החיים

(יט) **וּבַהֲאָרִיךְ הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא יִסְעוּ:**

(כ) **וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יְהִיֶּה הָעֵנָן יָמִים מִסְפָּר עַל־הַמִּשְׁכָּן עַל־פִּי יְהוָה יִחַנו וְעַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ:**

כ"י **וַיֵּשׁ • כְּלוֹמַר: וּפְעָמִים. יָמִים מִסְפָּר • יָמִים מְעֻטִּים. אור החיים**

(כא) **וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יְהִיֶּה הָעֵנָן מֵעַרְבַּ עַד־בֹּקֶר וְנִעְלָה הָעֵנָן בִּבְקֹר וְנִסְעוּ אוֹ יוֹמָם וְנִעְלָה הָעֵנָן וְנִסְעוּ:** אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

שֶׁתִּרְגַּם יוֹנָתָן בֶּן עֲזִיזָל יָמִים מִסְפָּר שִׁבְעִיתִי יוֹמִין, וְלִפִּי דְבָרֵינוּ ז"ל אֵין מִקּוֹם לְדַבְּרֵנוּ לֹמַר שֶׁבֹא לְשִׁבְחָהּ יִשְׂרָאֵל כִּי יֵשׁ בְּמִשְׁךָ ד' יָמִים לַנִּיחָה מִן הַדֶּרֶךְ, וְלִדְבָרֵינוּ ז"ל יִתְבָּאֵר הַכְּתוּב עַל זֶה הַדֶּרֶךְ שֶׁבֹא לֹמַר שֶׁבִין בְּפָרָק הַחֲנִיכָה וּבִין בְּפָרָק הַנִּסְיָעָה הָגֵם שֶׁהָיָה לָהֶם הַרְצוֹן לֹא הָיוּ עוֹשִׂים הַדֶּבֶר אֲלָא לְצַד הַיּוֹת הַדֶּבֶר מֵאִמְרוֹ 'תִּבְרָךְ, וְהוּא אֹמְרוֹ עַל פִּי ה' יִחַנו וְעַל פִּי ה' יִסְעוּ:

(כא) **וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יְהִיֶּה הָעֵנָן מֵעַרְבַּ עַד בֹּקֶר וְגו'.** מִכָּאן וְאֵילָךְ כֹּא הַכְּתוּב לַהֲדִיעַ הַהֲרֹגוֹת שֶׁהָיוּ בִּשְׁנֵי חֲנִיתִם, וְהַתְּחִיל מִזְמַן חֲנִית לִילָה, וְהוּא אֹמְרוֹ מֵעַרְבַּ עַד בֹּקֶר, וְאֹמֵר סְמוּךְ לָהּ זְמַן חֲנִית יוֹם וְלִילָה כְּאֹמְרוֹ יוֹמָם וְלִילָה, וְאֹמֵר סְמוּךְ לָהּ זְמַן ב' יָמִים כְּאֹמְרוֹ יָמִים, וְסְמוּךְ לָהּ חֲדָשׁ, וְסְמוּךְ לָהּ יָמִים שְׁהוּא שָׁנָה, וְהוֹדְעָה בָּזֶה אֵינוֹ כְּהוֹדְעָה בִּפְסוּקִים הַקּוֹדְמִין פְּסוּק וּבַהֲאָרִיךְ וּפְסוּק וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יְהִיֶּה יָמִים מִסְפָּר, שֶׁאֵם כֵּן לֹא הָיָה לוֹ לְהַקְדִּים וּזְכוּן יָמִים מִסְפָּר לְזִכְרוֹן עֶרֶב עַד בֹּקֶר, וְאֵין לֹמַר כִּי שְׁנֵי פְסוּקִים וּבַהֲאָרִיךְ וַיֵּשׁ יְהִיֶּה יָמִים מִסְפָּר הֵם זְכוּן דֶּרֶךְ כָּלֵל מֵהַ שִּׁבְעִיט אַחֵר כֶּף, שֶׁהָיָה אֵין בְּכָלֵל מֵהַ שִּׁבְעִיט שֶׁהוּא מֵעַרְבַּ עַד בֹּקֶר וְיוֹמָם וְלִילָה. אֲלָא וַדָּא כִּי שְׁנֵי כְּתוּבִים הָרִאשׁוֹנִים יִגִּידוּ עֵנָן אֶחָד כְּמוֹ שֶׁתִּבְנֶה, וְג' כְּתוּבִים הָאֲחֵרִים יִגִּידוּ הַהֲרֹגוֹת שְׁנֵי הַעֲפָכָה שֶׁהָיוּ מִשְׁתַּנִּים מִגְּדָר לִילָה אַחַת לְגִדָּר שָׁנָה אַחַת, וְהַשְּׁמַע בָּזֶה לִפִּי מֵאִמְרוֹ אֲנָשִׁי אֶמֶת שֶׁשְּׁמַע הַעֲבָרְתָם בְּמִדְבָּר הוּא לְכָרוּ

לִזְה אֹמֵר וְלִפִּי הַעֲלוֹת וְגו' וְאַחֲרֵי כֵן לֹמַר וְלֹא קִדְּם:

(יח) **עַל פִּי ה' יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'.** וְהָעֵנָן יִגִּיד אֲשֶׁר פִּי ה' יִסְעוּ:

כָּל יָמֵי וְגו' וּבַהֲאָרִיךְ וְגו'. כֹּא הַכְּתוּב לְסִדֵּר כָּל בְּחִינֹת הַהֲגוּת הָעֵנָן, וְלִלְמַד שֶׁבִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ חֲפָצִים בְּאֲשֶׁר יִחַפֵּץ ה', וְהַתְּחִיל בְּעֵנָן אֲרִיכוֹת זְמַן הַחֲנִיכָה וְאֹמֵר **כָּל יָמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכֵּן הָעֵנָן יִחַנו פְּרוּשׁ יִחַנו יִחַפְּצוּ לְחַנּוּת, וְלִזְה לֹא אֹמֵר חֲנֵנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה נִשְׁמַע שֶׁשְּׁעוֹ לְצַד הַהֲרֹגוֹת מִהַמְּנַהֲגִי, וְהוֹסִיף לֹמַר וּבַהֲאָרִיךְ וְגו' לֹמַר שֶׁאֲפִלוּ יִאֲרִיךְ כָּל כֶּף יָמִים רַבִּים אֵף עַל פִּי כֵן יִחַנו, וְאֹמְרוֹ וְשָׁמְרוּ וְגו' לֹמַר כִּי מִלְּכֹד שֶׁהָיוּ חוֹנִים כָּל זְמַן וְכו', עוֹד מוֹדִיעַ כִּי לֹא הָיוּ עוֹשִׂים הַדֶּבֶר לְצַד שֶׁהָיוּ חֲפָצִים בְּשִׁבְתָּהּ וְלֹא בְּהִלּוּף אֲלָא לְצַד שְׁמִירַת דְּבַר ה', וְהוּא אֹמְרוֹ וְשָׁמְרוּ וְגו' הָגֵם שֶׁהֵם יָמִים רַבִּים, וְאֹמְרוֹ וְלֹא יִסְעוּ וְלֹא אֹמֵר וְלֹא יִסְעוּ, וְלִשְׁלַל בְּחִינַת הַחוּשׁב כְּאִילוּ אֹמֵר וְלֹא יִחַפְּצוּ לִסְעָה:**

(כ) **וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יְהִיֶּה הָעֵנָן יָמִים מִסְפָּר.** גַּם זֶה מִסְפָּר בְּשִׁבְחָה יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵגֵם שֶׁלֹּא יִחַנו לְפֹשׁ אֲלָא יָמִים מוֹעֲטִים יִסְעוּ בְּהַעֲלוֹת הָעֵנָן, וְאֹמֵר עַל פִּי ה' יִחַנו, וְאֵין שִׁכּוֹת לְזִכְרוֹן שְׁנֵיהֶם אֲלָא לְמַסָּע, נִתְפָּן לְהַשְׁוֹת הַנִּסְיָעָה לְחֲנִיכָה לֹמַר כְּשֶׁם שֶׁעַל פִּי ה' יִחַנו בְּרָצוֹן וְהַשְׁלַמַּת דַּעַת לְנוֹחַ מִהַדֶּרֶךְ כְּמוֹ כֵּן בְּרָצוֹן הַשְּׁלֵם הָיוּ נֹסְעִים הָגֵם שֶׁהָיוּ נֹחִים זְמַן מוֹעֵט. וְדִאִיתִי

כִּי עֵנָן הָעֵנָן אֲשֶׁר עַל הַמִּשְׁכָּן הָיָה מִשְׁמַשׁ שְׁנֵי דְבָרִים, אֶחָד הוּא לְמַכְסָּה עַל הָאֵהָל לְכַבֹּד וּלְתַפְאָרַת, וְהוּא מֵאִמְרוּ כִּסֵּה הָעֵנָן אֶת הַמִּשְׁכָּן לְאֵהָל הַעֲדוּת, וְהוֹסִיף עוֹד וְאֹמֵר וְלִפִּי וְגו' פְּרוּשׁ וְעוֹד הָיָה הָעֵנָן לְצִדָּה זֶה שֶׁלִּפִּי הַעֲלוֹתוֹ יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּדִי שִׁדְּעוּ זְמַן הַנִּסְיָעָה וְזְמַן הַחֲנִיכָה:

וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ וְגו'. צָרִיךְ לְדַעַת מַה הוּא אֹמְרוֹ וְאַחֲרֵי כֵן וְגו' שֶׁהָיָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת גְּזֵרָה בְּמֵאִמְרוּ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וְלִפִּי הַעֲלוֹת וְגו' יִסְעוּ כְּשֶׁעוֹר מֵאִמְרוּ הַסְּמוּךְ וּבְמִקּוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֵּן וְגו' שֶׁם יִחַנו. וְנִרְאֶה שֶׁאֵם הָיָה אֹמֵר אַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ הָיָה נִשְׁמַע שֶׁזֶה הוּא גְּזֵרָה בְּכָתוּב, וְלֹא כֵן הוּא הַכְּנִיכָה, אֲלָא שֶׁהֲגִירָה הוּא בְּמֵאִמְרוּ הֵבֵא אַחֵר כֶּף עַל פִּי ה' וְגו', וְזֶה הוּא שְׁעוֹר הַכְּתוּב וְלִפִּי הַעֲלוֹת וְגו' וְאַחֲרֵי כֵן הוּא שֶׁהָיוּ נֹסְעִים וְגו' וְכִינן שֶׁכֵּן עַל פִּי ה' וְגו' הָיוּ הֵם נֹסְעִים עַל פִּי ה'. עוֹד נִתְפָּן לֹמַר בְּדֶרֶךְ זֶה שֶׁזֹּכֶר כֵּן אֵם הָיָה אֹמֵר אַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ הָיָה הַגְּזֵרָה בְּתַת אַחֲרֵי כֵן וְהָיָה הַמִּשְׁמַעוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ נֹסְעִים קִדְּם אֲלָא אַחֲרֵי כֵן וְאֵין בְּנִשְׁמַע שֶׁהָיוּ עַל כָּל פְּנִים נֹסְעִים כְּשֶׁהָיָה נֹסַע הָעֵנָן, לִזְה אֹמֵר וְאַחֲרֵי כֵן כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה נִדְרָפֶת לְמַעֲלָה וְתִבְּוֹא הַגְּזֵרָה בְּמֵאִמְרוּ יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּאִילוּ אֹמֵר וְלִפִּי הַעֲלוֹת וְגו' יִסְעוּ, וְאֵם הָיָה אֹמֵר בְּסִדֵּר זֶה וְלִפִּי הַעֲלוֹת וְגו' יִסְעוּ, אִזְ הָיָה נִשְׁמַע שֶׁבְּעֲלוֹתוֹ הוּא שְׁמִתְחַבֵּים לִסְעָה, וְאֵין בְּמוֹבָן שֶׁאֵם יִרְצוּ לִסְעָה שֶׁתִּמְנָעֵם מִנִּיעַת עֲלִית הָעֵנָן,

(כב) אִי-יָמִים אוֹ-חֶדֶשׁ אוֹ-יָמִים בְּהָאֲרִיךְ הָעֵנָן עַל-הַמִּשְׁכָּן לִשְׂכֵן עָלָיו יַחֲנוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסְעוּ וּבַהֲעֵלְתוֹ יִסְעוּ:

כ"י" אִי-יָמִים • שָׁנָה, כְּמוֹ (ויקרא כה) "יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלְתּוֹ". אור החיים

(כג) עַל-פִּי יְהוָה יַחֲנוּ וְעַל-פִּי יְהוָה יִסְעוּ אֶת-מִשְׁמַרְתּוֹ יְהוָה שְׁמָרוּ עַל-פִּי יְהוָה בִּיד-מֹשֶׁה: פ

י (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ב) עֲשֵׂה לָךְ שְׁתֵּי חֲצוּצֹת כֶּסֶף מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הָעֵדָה וּלְמַסַּע אֶת-הַמַּחֲנוֹת:

כ"י" אֶעֱשֶׂה-לָךְ • (שִׁיחִיו תוֹקְעִין לְפָנֶיךָ כְּמֶלֶךְ, "וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ"). עֲשֵׂה לָךְ • מִשְׁלָךְ (עֲשֵׂה לָךְ – אֵתָּה עוֹשֶׂה וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם וְלֹא אֲחֵר). לְמִקְרָא הָעֵדָה • בְּשִׁתְרָצָה לְדַבֵּר עִם הַסַּנְהֶדְרִין וּשְׂאֵר הָעָם וּתְקָרָאם לְאַסֹּף אֵלֶיךָ, תְּקָרָאם עַל יְדֵי חֲצוּצֹת. וּלְמַסַּע אֶת-הַמַּחֲנוֹת • בְּשַׁעַת סְלוֹק מִסְּעוֹת תַּתְקַעוּ בָהֶם לְסִימָן; נִמְצָאתָ אֵתָּה אוֹמֵר: עַל-פִּי שְׁלֹשָׁה הָיוּ נֹסְעִים: עַל-פִּי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְעַל-פִּי מֹשֶׁה וְעַל-פִּי חֲצוּצֹת. מְקֻשָּׁה • מְהַעֲשֶׂת תַּעֲשֶׂה בַּהֲקֻשָּׁת הַקָּרָנִס. אור החיים

(ג) וְתִתְקַעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ כָּל-הָעֵדָה אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כ"י" אֶתְקַעוּ בָהֶן • בְּשִׁתִּיחֵן, וְהוּא סִימָן לְמִקְרָא הָעֵדָה, שְׁנֵאֲמַר: "וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ כָּל-הָעֵדָה אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד".

(ד) וְאִם-בְּאַחַת יִתְקַעוּ וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ הַנְּשִׂאִים רָאשֵׁי אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י" אֶתְקַעוּ בְּאַחַת יִתְקַעוּ • הוּא סִימָן לְמִקְרָא הַנְּשִׂאִים, שְׁנֵאֲמַר: "וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ הַנְּשִׂאִים". וְאִם הֵן יַעֲדִיתָן אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וּמִגְזֵרָה שְׁוֶה הוּא בֹא בַסְּפָרִי.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

חֲשָׁבוּ לַהֲקָדִים וְלֵאחֵר, בֹּא הַכְּתוּב וְהַעֲרִינוּ בְּגִמְרָן שֶׁל דְּבָרִים לְהִבִּין מִה שֶׁפָּרְשְׁנוּ בָהֶם, וּמֵה שְׁאֵמַר עוֹד עַל פִּי ה' בִּיד מֹשֶׁה, ר"ל כְּבָר דִּרְשׁוּ (סְפָרִי ח"א פ"ד) שֶׁהִנֵּה הָעֵנָן מִתְעַגֵּל וְלֹא הִנֵּה מוֹדֵקָף עַד שֶׁהִנֵּה מֹשֶׁה אוֹמֵר קוֹמָה ה' וְגו':

(ב) עֲשֵׂה לָךְ וְגו'. צָרִיךְ לְדַעַת לְמָה הִצְרִיךְ לְחֲצוּצֹת לְמַסַּע הַמַּחֲנוֹת הֲלֹא עֲיָנִי כָּל יִשְׂרָאֵל עַל הָעֵנָן וּכְשִׁינְיָוָהוּ נֹסֵעִים נֹסְעִים, וְאוֹלֵי כִי לְצַד שְׁלֹא הָיוּ נֹסְעִים יַחַד אֲלֹא יִקְדִּים דָּגֵל יְהוּדָה וְאַחֲרָיו בְּנֵי גִרְשׁוֹן נוֹשְׂאֵי הַמִּשְׁכָּן וְאַחֲרָיו דָּגֵל רְאוּבֵן וְכו', לָזֶה הָיָה צָרִיךְ לְחֲצוּצֹת כְּדִי שֶׁכָּל אֶחָד יַדַּע הִזְמִן בְּדִיּוֹק שִׁיטַּע בּוֹ בָּזָה אַחֵר וְה. עוֹד נִרְאֶה בְּדִקְדוּק עוֹד אוֹמְרוֹ תִּבֵּית לָךְ שְׁלֹא הִנֵּה צָרִיךְ לִזְמֹר, וְיִתְבָּאָר עַל פִּי דְבָרֵיהֶם ז"ל שֶׁתִּכְנֶנּוּ בְּסִמּוֹךְ שְׁלֹא הִנֵּה מוֹדֵקָף הָעֵנָן עַד שֶׁהִנֵּה מֹשֶׁה אוֹמֵר לוֹ קוֹמָה וְגו' וְהִנֵּה הַדָּבָר תְּלוּי

אֲרֵךְ כְּמוֹ כֵּן בְּחֻנְתָּם שָׁנָה אַחַת, וְגִמְרָא אִמְרָה הַטַּעַם, עַל פִּי ה' שְׁלֹא הָיוּ חֲפָצִים אֲלֹא לַעֲשׂוֹת מֵאֲמַר ה', וְאוֹמְרוֹ וְשִׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתּוֹ ה' פְּרוֹשׁ הָיוּ מִמַּתִּינִים בְּשִׁעוֹר אֲשֶׁר יִמְתִּין ה' לִסַּע אִם מַעֲט וְאִם הִרְבָּה: וְאִם תֹּאמַר אִם כֵּן לְמָה הִצְרִיךְ לַהֲקָדִים ב' פְּסוּקִים רִאשׁוֹנִים פְּסוּק וּבַהֲאֲרִיךְ וּפְסוּק וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה וְגו', אִם לְהַגִּיד שִׁבְחֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִנֵּה הוּא בִּיתָר שִׁבַּח בְּגִמְרָן שֶׁל דְּבָרִים כְּמוֹ שֶׁפָּרְשְׁנוּ. הִנֵּה אִם לֹא קָדַם מֵאֲמַר וּבַהֲאֲרִיךְ הָעֵנָן עַל הַמִּשְׁכָּן וְגו' וַיֵּשׁ וְגו' לֹא הֵינּוּ מְפָרְשִׁים בְּמֵאֲמַר וּבַהֲאֲרִיךְ עַל הַמִּשְׁכָּן וְגו' עַל פִּי ה' וְגו' דְּרָרָךְ שִׁפְרִשְׁתִּי, אֲלֹא הֵינּוּ אוֹמְרִים שֶׁהָיוּ מִמַּתִּינִים בְּזִמְן הָאֲרֵךְ וְהָיוּ נֹסְעִים בְּזִמְן הַמּוֹעֵד וְלֹא אַחֲרָיו וְלֹא קִדְמוֹ, אֲבָל יִדְעֵת הַרְצוֹן הַשְּׁלֵם דְּרָרָךְ שִׁפְרִשְׁתִּי לֹא הֵינּוּ יוֹדְעִים, אֲלֹא אַחֵר שֶׁהִקְדִּים שְׁלֹא קִדְמוֹ וְלֹא אַחֲרָיו בְּפְסוּקִים הִרְאִישׁוּנִים דְּרָרָךְ שִׁפְרִשְׁנוּ שֶׁאִפְלוּ כְּחוֹשֵׁב לֹא

נִיצוּצֵי הַקָּדוֹשׁ הַשְּׁבוּיּוֹת בִּיד שׁוֹכֵן מִדְּבַר צִיָּה, אֲשֶׁר עַל כֵּן הִיוּעֵד נִסְתָּרוֹת הָיָה מִשְׁעַר שְׁעוֹר אֲשֶׁר יִסְפִּיק לְבִירוֹר בְּמָקוֹם הַהוּא אִם מַעֲט וְאִם הִרְבָּה וְהָיוּ מִתְעַכְבִּים כְּפִי הַצָּרָה, גַּם לֹא הָיוּ חוֹנִים אֲלֹא בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לְבָרֵר וְלֹא בְּמָקוֹם שִׁיטְפִיק בּוֹ הַבִּירוֹר בְּמִשְׁפָּךְ וְזִמְן הַלּוֹכִם בּוֹ:

(כב) בַּהֲאֲרִיךְ הָעֵנָן וְגו'. פְּרוֹשׁ יִסְפַּר כֵּאֵן בְּשִׁבְחֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁאִפְלוּ כָּל כֶּף נִתְעַכֵּב הָעֵנָן שָׁנָה אַחַת יַחֲנוּ בְּרָצוֹנָם, וּבַהֲעֵלְתוֹ אִפְלוּ לֹא יִתְעַכֵּב אֲלֹא מִעֲרֵב עַד בְּקָר וְנִעְלָה הָעֵנָן נֹסְעִים, וְהַשְׁוֶה הַכְּתוּב שִׁנְיָהֶם רָצוֹן הַנְּסִיעָה שֶׁהִנֵּה לָהֶם בְּשִׁלֹּא הִנֵּה מִתְעַכֵּב אֲלֹא לִלְזָה אַחַת לְרָצוֹן שֶׁהִנֵּה לָהֶם לְנִסְעֵי אַחֵר שָׁנָה אַחַת כִּי וְדֹאֵי יִחַפְצוּ לִסַּע, וְהַשְׁוֶה הַכְּתוּב רָצוֹן שֶׁהִנֵּה לָהֶם בְּנִסְיעָה אַחֵר שָׁנָה אַחַת לְנִסְיעָה אַחֵר לִלְזָה אַחַת לְחֻנְתָּם שְׁלֹא הָיוּ קָצִים בְּעֶכְבַת הַחֲנִיָּה לְצַד הִזְמִן שְׁלֹא הִנֵּה כָּל כֶּף

(ה) וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִים קִדְמָה: ה' וּתְתַקְעוּן יִבְבְּתָא וַיִּטְלוּן מִשְׁרִיטָא דְשֶׁרֶן קְדוּמָא:

כ"ט" – וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה • סִמֶּן מִסַּע הַמַּחֲנֹת: תְּקִיעָה, תְּרוּעָה וּתְקִיעָה. כָּךְ הוּא נִדְרָשׁ בְּסִפְרֵי מִן הַמִּקְרָאוֹת הַיְתָרִים (ר"ה לה).

(ו) וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה שְׁנִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִים תִּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקְעוּ לְמַסְעֵיהֶם: אור החיים

(ז) וּבַהֲקָהִיל אֶת־הַקָּהָל תִּתְקְעוּ וְלֹא תִרְעִי: וּבְכַמְכַנֵּשׁ יֵת קֹהֵלָא תִתְקְעוּן וְלֹא תִיבְבוּן:

כ"י – וּבַהֲקָהִיל אֶת־הַקָּהָל וְגו' • לִפִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר "וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הָעֵדָה וּלְמַסַּע אֶת־הַמַּחֲנֹת". מֵה מִקְרָא הָעֵדָה תוֹקֵעַ בְּשָׁנֵי כְּהֻנִּים וּבְשִׁתִּיָּהוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְתִקְעוּ בָהֶן וְגו'", אִף מִסַּע הַמַּחֲנֹת בְּשִׁתִּיָּהוֹן. יָכוֹל מֵה מִסַּע הַמַּחֲנֹת תוֹקֵעַ וּמִרִיעַ וְתוֹקֵעַ, אִף מִקְרָא הָעֵדָה תוֹקֵעַ וּמִרִיעַ וְתוֹקֵעַ, וּמַעֲתָה אֵין חֲלוּק בֵּין מִקְרָא הָעֵדָה לְמַסַּע אֶת הַמַּחֲנֹת? תִּלְמוּד לומר "וּבַהֲקָהִיל אֶת־הַקָּהָל וְגו'", לומר שֶׁאֵין תְּרוּעָה לְמִקְרָא הָעֵדָה, וְהוּא הָדִין לְנִשְׂאִיִּים, הָרִי סִמֶּן לְשִׁלְשֶׁתָם: מִקְרָא הָעֵדָה בְּשִׁתִּיָּהוֹן וְשִׁלְשֶׁתָם בְּאֶחָת, וְזוֹ וְזוֹ אֵין בָּהֶם תְּרוּעָה, וּמִסַּע הַמַּחֲנֹת בְּשִׁתִּיָּהוֹן – עַל־יְדֵי תְּרוּעָה וּתְקִיעָה.

(ח) וּבְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקְעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לַחֲקֵת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: וּבְנֵי אֶהֱרֹן יִתְקְעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת וּבְמִסְעוֹת הַלָּלוּ.

(ט) וְכִי־תָבֹאוּ מִלַּחְמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־הַצֹּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְם בַּחֲצֹצְרוֹת וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם:

(י) וּבָיֹום שִׁמַּחְתֶּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֳדָשְׁכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עֲלִיתְכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלֵמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

כ"י – עַל עֲלִיתְכֶם • (ספרי. ערכין יא) בְּקֶרְבֶּן צָבוֹר הַפְּתוּב מִדְּבַר. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • מִכָּאן לְמַדְנוּ מַלְכוּת עִם זְכֻרֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּתְקַעְתֶּם" – הָרִי שׁוֹפְרוֹת, "לְזִכְרוֹן" הָרִי זְכֻרֹנוֹת. "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" – זֶה מַלְכוּת וְכו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 24)

בְּקֶרְבֶּן צָבוֹר הַפְּתוּב מִדְּבַר (רש"י י, י)

בְּפִסְקֵי הַקּוּדֶם נֶאֱמַר "וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם", וּבְהַמְשָׁךְ לָזֶה נֶאֱמַר "וּבָיֹום שִׁמַּחְתֶּכֶם" – הֵינִי יוֹם שִׁמְחָה שֶׁנִּקְבַּע עַל נִצְחוֹן הַמִּלְחָמָה (דָּאִין לומר שֶׁהַפְּנִיָּה לְ"מוֹעֲדִים לְשִׁמְחָה", שֶׁהִרִי תִכְף נֶאֱמַר "וּבְמוֹעֲדֵיכֶם"). וּמִכֵּיּוֹן שֶׁכָּל הַפְּרָשָׁה מִדְּבַר בְּעִנְיָ צָבוֹר, מוֹבֵן שֶׁגַּם "עוֹלוֹתֵיכֶם וְזִבְחֵי שְׁלֵמֵיכֶם" מִדְּבַר בְּקֶרְבֶּן צָבוֹר.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

וְצִפּוֹן תְּקִיעָה אַחַת לְשִׁנְיָהֶם כְּאוֹמֵרם בְּסִפְרֵי, (ח"ב ע"ג) הַשָּׁמַע לְצַד שֶׁהָיוּ מוֹרִידִים הַמִּשְׁכָּן וְנוֹסְעִים בְּנֵי גֵרְשׁוֹן קֹדֶם שִׁשְׁעוּ דָּגֵל בְּנֵי רְאוּבֵן תִּימָנָה, לָזֶה צִרִיף תְּקִיעָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה אַחֵר נְסִיעַת הַמִּשְׁכָּן:

וּלְמֵאמָרָךְ, וְרַז"ל דְּרָשׁוּ (ספרי פֶּאֶן) עֲשֵׂה לָךְ מִשְׁלָךְ, גַּם דְּרָשׁוּ (בְּמִדְ"ר פֶּט"ו) לָךְ אֶתְּהָ מִשְׁמַשׁ וְלֹא אַחֵר כֹּחַ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם וְע' פָּנִים לְתוֹרָה: (ו) וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה שְׁנִית. וְלֹא הָיָה מִסְפִּיק בַּתְּקִיעָה אַחַת לְכָל כְּדֶרֶךְ שֶׁתוֹקֵעַ לְמַעַבֵּר

בְּיַד מִשָּׁה. וּמַעֲתָה נִכּוֹל לומר גַּם כֵּן שִׁצִּיזָה ה' שֶׁכָּמוֹ כֵּן תִּהְיֶה נְסִיעַת יִשְׂרָאֵל עַל פִּי מִשָּׁה לְכַבּוֹדוֹ שֶׁל מִשָּׁה, כְּדֶרֶךְ שֶׁחָלַק לוֹ כְּבוֹד לְמַסַּע הָעֵנָן שְׁלֹא יִסַּע עַד שִׁיאֵמַר לוֹ קוֹמָה, וְהוּא מֵה שֶׁרָמַז בְּמֵאמַר לָךְ פְּרוּשׁ לְרִשְׁוֹתָךְ

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע".

התוועדיות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה ליום ראשון של שבועות יחזקאל פרק א

א וַיְהִי | בְּשָׁלְשִׁים שָׁנָה בְּרַבִּיעִי בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ וַאֲנִי בְּתוֹךְ־הַגּוֹלָה עַל־הַר־כְּבֹד נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲרָאָה מֵרָאִית אֱלֹהִים: **ב** בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ הָיָה הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לַגָּלוּת הַמְּלָךְ וַיִּזְכֵּין: **ג** הָיָה הַיָּהוָה דְּבַר־יְהוָה אֵלֵי־יְחִזְקָאל בֶּן־בוּזִי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים עַל־הַר־כְּבֹד וַתְּהִי עָלָיו שֵׁם יְדִי־יְהוָה: **ד** וַאֲרָא וְהִנֵּה רוּחַ סַעְרָה בָּאָה מִן־הַצָּפוֹן עֲנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְּלַחֶחֶת וְנִגְהָ לֹא סָכִיב וּמִתּוֹכָהּ בָּעִין הַחֲשָׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: **ה** וּמִתּוֹכָהּ דְּמוֹת אַרְבַּע חַיּוֹת וְזֶה מֵרָאִיתָן דְּמוֹת אָדָם לְהִנָּה: **ו** וְאַרְבַּעַה פָּנִים לְאַחַת וְאַרְבַּע בְּנָפִים לְאַחַת לָהֶם: **ז** וּרְגֻלֵיהֶם רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל וְכַף רִגְלֵיהֶם כַּכַּף רִגְלֵי עֹגֶל וְנִצָּצִים בָּעֵין נִחֲשֶׁת קָלָל: **ח** וַיְדִי אָדָם מִתַּחַת בְּנִפְיָהֶם עַל אַרְבַּעַת רַבְעֵיהֶם וּפְנֵיהֶם וּכְנִפֵּיהֶם לְאַרְבַּעַתָּם: **ט** חִכְרַת אִשָּׁה אֶל־אַחֻתָּהּ בְּנִפְיָהֶם לֹא יִסְבּוּ בְּלִכְתָּן אִישׁ אֶל־עֵבֶר פָּנָיו יִלְכוּ: **י** וּדְמוֹת פְּנֵיהֶם פָּנֵי אָדָם וּפְנֵי אֲרִיָּה אֶל־הַיָּמִין לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־שֹׁר מִהַשְּׂמָאוֹל לְאַרְבַּעַתָּן וּפְנֵי־נֶשֶׁר לְאַרְבַּעַתָּן: **יא** וּפְנֵיהֶם וּכְנִפֵּיהֶם פְּרָדוֹת מְלֻמָּעָה לְאִישׁ שְׁתֵּי חִכְרוֹת אִישׁ וּשְׁתֵּי מַכְסוֹת אֵת גּוֹיְתִיהֶנָּה: **יב** וְאִישׁ אֶל־עֵבֶר פָּנָיו יִלְכוּ אֶל אֲשֶׁר יְהִי־שְׁמָה הָרוּחַ לְלָכֵת יִלְכוּ לֹא יִסְבּוּ בְּלִכְתָּן: **יג** וּדְמוֹת הַחַיּוֹת מֵרָאִיתָם בְּנִחְלֵי־אֵשׁ בְּעֵרוֹת כְּמֵרָאָה הַלְּפָרִים הִיא מִתְּהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת וְנִגְהָ לְאֵשׁ וּמִן־הָאֵשׁ יוֹצֵא בָרֶק: **יד** וְהַחַיּוֹת רָצוּא וְשׁוֹב כְּמֵרָאָה הַבֶּזֶק: **טו** וַאֲרָא הַחַיּוֹת וְהִנֵּה אוֹפֵן אֶחָד בְּאֶרֶץ אֶצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת פָּנָיו: **טז** מֵרָאָה הָאוֹפָנִים וּמַעֲשֵׂיהֶם בָּעֵין תִּרְשִׁישׁ וּדְמוֹת אֶחָד לְאַרְבַּעַתָּן וּמֵרָאִיתָם וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּאֲשֶׁר יְהִי הָאוֹפֵן בְּתוֹךְ הָאוֹפֵן: **יז** עַל־אַרְבַּעַת רַבְעֵיהֶן בְּלִכְתָּם יִלְכוּ לֹא יִסְבּוּ בְּלִכְתָּן: **יח** וּגְבִיָּהֶן וְגִבָּה לָהֶם וִירָאָה לָהֶם וּגְבָתָם מְלֵאֶת עֵינַיִם סָכִיב לְאַרְבַּעַתָּן: **יט** וּבְלִכְתָּ הַחַיּוֹת יִלְכוּ הָאוֹפָנִים אֶצְלָם וּבְהַנְשָׂא הַחַיּוֹת מֵעַל הָאֶרֶץ יִנְשְׂאוּ הָאוֹפָנִים: **כ** עַל אֲשֶׁר יְהִי־שֵׁם הָרוּחַ לְלָכֵת יִלְכוּ שְׁמָה הָרוּחַ לְלָכֵת וְהָאוֹפָנִים יִנְשְׂאוּ לְעֻמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בְּאוֹפָנִים: **כא** בְּלִכְתָּם יִלְכוּ וּבְעֻמָּדָם יַעֲמֻדוּ וּבְהַנְשָׂאָם מֵעַל הָאֶרֶץ יִנְשְׂאוּ הָאוֹפָנִים לְעֻמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בְּאוֹפָנִים: **כב** וּדְמוֹת עַל־רֹאשֵׁי הַחַיָּה רָקִיעַ בָּעֵין הַקֶּרֶחַ הַנּוֹרָא נִמּוּי עַל־רֹאשֵׁיהֶם מְלֻמָּעָה: **כג** וּתַחַת הָרָקִיעַ בְּנִפְיָהֶם יִשְׂרוֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֻתָּהּ לְאִישׁ שְׁתֵּי מַכְסוֹת לְהִנָּה וְלְאִישׁ שְׁתֵּי מַכְסוֹת לְהִנָּה אֵת גּוֹיְתִיהֶם: **כד** וְאֲשַׁמַּע אֶת־קוֹל בְּנִפְיָהֶם כְּקוֹל מַיִם רַבִּים כְּקוֹל־שֹׁדֵי בְּלִכְתָּם קוֹל הַמֶּלֶךְ כְּקוֹל מַחְנֶה בְּעֻמָּדָם תִּרְפִּינָה בְּנִפְיָהֶן: **כה** וַיְהִי־קוֹל מֵעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם בְּעֻמָּדָם תִּרְפִּינָה בְּנִפְיָהֶן: **כו** וּמִמֶּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם כְּמֵרָאָה אֶבֶן־סַפִּיר דְּמוֹת כֶּסֶף וְעַל דְּמוֹת הַכֶּסֶף דְּמוֹת כְּמֵרָאָה אָדָם עָלָיו מְלֻמָּעָה: **כז** וַאֲרָא | בָּעֵין חֲשָׁמַל כְּמֵרָאָה־אֵשׁ בֵּית־לָהּ סָכִיב

מִמַּרְאֵה מִתְּנִי וּלְמַעַלָּה וּמִמַּרְאֵה מִתְּנִי וּלְמַטָּה רְאִיתִי בְּמַרְאֵה־אֵשׁ וְנִגְהָ לֹא סָבִיב: כַּחַּמְּרָא
הַקָּשָׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעֵינָי בְּיוֹם הַנִּשְׁשָׁם בֶּן מַרְאֵה הַנִּגְהָ סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְּמִוּת בְּבוּד־יְהוָה וְאַרְאֵה
וְאֶפֶל עַל־פְּנֵי וְאַשְׁמַע קוֹל מְדַבֵּר: ג. יִבְתְּשָׁנִי רוּחַ וְאַשְׁמַע אַחֲרֵי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל בְּרוּד
בְּבוּד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

♦ יום חמישי ז' סיון ♦

הפטרה ליום שני של שבועות חבקוק פרק ב

ב. כ וַיְהִי־הָיָה בְּהִכָּל קִדְשׁוֹ הֵם מִפְּנֵי פְלִי־הָאָרֶץ: ג. א תִּפְלָה לְחִבְקוֹק הַנְּבִיא עַל שְׁגִינֹת: ד וַיְהִי־
שָׁמַעְתִּי שְׁמַעְךָ יְיָ אֱתִי יְהוָה פָּעַלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חֲיִיָּהוּ בְּקֶרֶב שָׁנִים תּוֹדִיעַ בְּרָגוֹ רַחֵם תִּזְכּוֹר:
ה אֱלֹוֹהַ מַתִּימָן יָבֹוא וְקִדְוֹשׁ מִהַר־פָּאָרֶן סָלָה בְּפֶה שְׁמַיִם הוֹדוּ וַתְּהַלְתוּ מְלָאֲהָ הָאָרֶץ: ו וְנִגְהָ בָּאוֹר
תְּהִיָּה קֶרֶנִּים מִיָּדוֹ לֹא וְשֵׁם חֲבִיּוֹן עָזוֹ: ז לִפְנֵי יֶלֶד דְּבָר וַיֵּצֵא רֶשֶׁף לְרִגְלָיו: ח עָמַד וַיִּמְדַּד אֶרֶץ
רָאָה וַיִּתֵּר גּוֹיִם וַיִּתְּפֹצֵצוּ הָרִירִי־עַד שָׁחוּ גִבְעוֹת עוֹלָם הַלִּיכּוֹת עוֹלָם לֹא: ט תַּחַת אֲנִי רְאִיתִי אֱהִלִּי
כּוֹשֵׁן יִרְגְּזוֹן יִרְעוֹת אֶרֶץ מִדְּוָן: י הַבְּנֵה־רִים חָרָה יְהוָה אִם־בְּנֵה־רִים אֶפְךָ אִם־בָּיִם עֲבַרְתָּ כִּי תִרְכַּב
עַל־סוּסֶיךָ מִרְכַּבְתִּיךָ יִשׁוּעָה: יא עָרִיָּה תַעֲזוֹר קִשְׁתְּךָ שְׁבָעוֹת מִטּוֹת אֶמֶר סָלָה נְהַרּוֹת תִּבְקַע־אֶרֶץ:
יב רָאוּךָ יִחִילוּ הָרִים יָרֵם מִיָּם עָבַר נָתַן תְּהוֹם קוֹלֹ רֹם יִדְּהוּ נִשְׂאָ: יג שְׁמֹשׁ יִרְחַ עָמַד וְזָלָה לְאוֹר
חֲצִיֶּיךָ יִהְיֶה לְנִגְהָ בְּרַק חֲנִיתְךָ: יד בְּזַעַם תִּצְעַד־אֶרֶץ בְּאֵף תִּדְּוֹשׁ גּוֹיִם: יו יֵצֵאת לִישַׁע עַמְּךָ לִישַׁע
אֶת־מְשִׁיחְךָ מִחֲצֵת רֹאשׁ מִבֵּית רֶשַׁע עֲרֹות יִסּוֹד עַד־צוּאָר סָלָה: יז נִקְבַּת בְּמִטּוֹי רֹאשׁ פְּרִזּוֹי
יִסְעֶרוּ לְהַפִּיצֵנִי עֲלִיצָתָם בְּמוֹל־לֹאכֵל עָנִי בְּמִסְתָּר: יח דִּרְכָּתָּ בָּיִם סוּסֶיךָ חֲמֹר מִיָּם רַבִּים:
יט שָׁמַעְתִּי וַתִּרְגַּז בְּטִנִּי לְקוֹל צִלְלוֹ שִׁפְתֵּי יָבֹוא רָקַב בְּעֵצָמִי וַתַּחֲתִי אֶרְגַּז אֲשֶׁר אֲנוּחַ לְיוֹם צָרָה
לְעֹלֹת לַעַם יִגְדְּנוּ: כ כִּי־תֵאֱנֶה לֹא־תִפְרָח וְאִין יִבּוֹל בַּגְּפָנִים בַּחֹשׁ מַעֲשֵׂה־זֵית וּשְׂדֵמֹת לֹא־עֲשֶׂה
אֶכֶל גֹּזֵר מִמְּכָלָה צֹאן וְאִין בְּקָר בְּרִפְתִּים: כא וְאִנִּי בִּיהוָה אֶעֱלֹוֶה אֲנִילָה בְּאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל: כב וַיְהִי־
אֲדָנִי חִילִי וַיִּשֶׁם רַגְלִי בְּאַיִלֹת וְעַל־בְּמוֹתֵי יִדְרִיכֵנִי לְמִנְצָה בְּנִינֹתֵי:

(יא) וַיְהִי בִּשְׁנֵה הַשְּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּעֶשְׂרִים בַּחֹדֶשׁ בְּשָׁמָא תְּנִיתָא בִּירְחָא תְּנִינָא
בְּעֶשְׂרִין לִירְחָא אֶסְתַּלַּק עֲנָנָא מַעְלִי
מִשְׁכָּנָא דְּסִדְרוּתָא:

כז"י בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי • נִמְצְאָתָ אֶתָּה אוֹמֵר: שָׁנִים עֶשְׂרִי חֹדֶשׁ חֹסֶר עֲשָׂרָה יָמִים עָשׂוּ בַּחוּרְבַּ, שְׁהָרִי בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ סִינֵן
חֲנוּ שָׁם וְלֹא נִסְעוּ עַד עֶשְׂרִים בְּאֵיר לַשְּׁנָה הַבָּאָה. אור החיים

ט"ז • לְמַסְעֵיהֶם • כַּמִּשְׁפֹּט הַמִּפְרֵשׁ לְמַסַּע דִּגְלִיָּהֶם, מִי רֵאשׁוֹן וְעַד אַחֲרוֹן. בַּמִּדְבָּר פֶּאֶרֶן • קְבֻרוֹת הַתַּאֲוָה בַּמִּדְבָּר
פֶּאֶרֶן הָיָה, וְשָׁם חָנוּ מִמַּסַּע זֶה.

(טו) וְעַל־צִבָּא מִטָּה בְּנִי יִשְׁשֹׁכָר נִתְנָאֵל בֶּן־צוּעֵר:
(טז) וְעַל־צִבָּא מִטָּה בְּנִי זְבוּלֹן אֱלִיָּא בֶּן־חֶלֶן:
(יז) וְהוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן וְנִסְעוּ בְּנֵי־גִרְשׁוֹן וּבְנֵי מֶרְאִי נְשָׂאֵי
הַמִּשְׁכָּן:

(יח) וְנִסֶּעַ הָגָל מִחֲנֶה רְאוּבֵן לְצִבְאָתָם וְעַל־צִבְאֹו אֱלִיצֹור
 בֶּן־שְׂדִיאוֹר:

(יט) וְעַל־צֶבֶא מַטֵּה בְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צוּרִישָׁדַי:
(כ) וְעַל־צֶבֶא מַטֵּה בְנֵי־גַד אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל:
(כא) וַנִּסְעוּ הַקְּהָלִים וְנָשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהַקִּימוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן עַד־כַּאֵם:

נִשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ • נושְׂאֵי דְבָרִים הַמִּקְדָּשִׁים. וְהִקִּימוּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן • בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי, שֶׁהָיוּ קוֹדְמִים לָהֶם מִסַּע שְׁנֵי דְגָלִים, הָיוּ מְקִימֵין אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּשֶׁהָיָה הָעֵנָן שׁוֹכֵן, וְסִימָן הַתְּחִנָּה נִרְאָה בְּדָגֶל מַחֲנֶה יְהוּדָה. וְהֵם חוֹנִים, וְעֵדִין בְּנֵי קָהָת בָּאִים מֵאַחֲרֵיהֶם עִם שְׁנֵי דְגָלִים הָאֲחֵרוֹנִים, הָיוּ בְנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי מְקִימֵין אֶת הַמִּשְׁכָּן, וְכִשְׁבָּאִים בְּנֵי קָהָת, מוֹצֵאִים אוֹתוֹ עַל מְכוֹנוֹ וּמְכַנְסִין בּוֹ הָאָרוֹן וְהַשְּׁלֶחֶן וְהַמִּנְוָרָה וְהַמִּזְבֵּחַ; וְזֶהוּ מִשְׁמַעוֹת הַמִּקְרָא "וְהִקִּימוּ" - מְקִימֵי הַמִּשְׁכָּן - אוֹתוֹ "עֵד" – טָרַם "בּוֹאִים" - שֶׁל בְּנֵי קָהָת.

(כב) וַיִּסַּע הַגָּל מִחֲנֵה בְנֵי־אֶפְרַיִם לְצִבְאָתָם וְעַל־צִבְאוֹ
אֵלֶי־שֹׁמֵעַ בֶּן־עַמִּיהוּד:

(כג) וְעַל-צֵבָא מַטָּה בְּנֵי מְנַשֶּׁה גְּמִלְיָאֵל בֶּן-פִּדְהָצוֹר:
 כג וְעַל חִילָא דְשִׁבְטָא דְבְנֵי מְנַשֶּׁה גְּמִלְיָאֵל
 בֶּן פִּדְהָצוֹר :

(כד) וְעַל-צֵבָא מַטָּה בְּנֵי בְנִימִן אֲבִידֹן בֶּן-גִּדְעוֹנִי:
 כד וְעַל חִילָא דְשִׁבְטָא דְבְנֵי בְנִימִן אֲבִידֹן בֶּן
 גִּדְעוֹנִי :

(כה) וְנִסַּע דָּגַל מַחֲנֵה בְנֵי־דָן מֵאֶסְפָּה לְכָל־הַמַּחֲנֵה לְצַבְאָתָם
וְעַל־צָבָאוֹ אַחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדַּי:

כ"י"א מֵאֶסְפָּה לְכָל־הַמַּחֲנֵה • תלמוד ירושלמי: לפי שהיה שבטו של דן מרבה באוכלוסין, היה נוסע באחרונה, וכל מי שהיה מאבד דבר היה מחזירו לו. אתיא כמאן דאמר: פתיכה היו מהלכין, ומפיק לה מן (במודר ב): "כאשר יתנו בן יסעו". ואית דאמרי: פקורה היו מהלכין, ומפיק לה מן "מאסף לכל-המחנות".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 103)

וכל מי שמאבד דבר היה מחזירו לו (רש"י, י, כה)

אמרו רז"ל "איזהו שוטה, זה המאבד כל מה שנותנים לו". כלומר: לכל יהודי נתן מלמעלה "מה", בטול לאלקות, אף בגלל היצר הרע, ה"מלך זקן ויכסיל" (שוטה), עלול הוא לאבד אותו. במחנות שצעדו בראש, קרובים למשכן, עלול להיות אבוד ה"מה"; אף במחנה דן, שצעד בסוף, בחינת רגל – ה"מה" שלם. ולא זו בלבד, אלא שמשיבים אותו לכל בני ישראל.

(כו) וְעַל־צָבָא מַטֵּה בְנֵי אֲשֶׁר פִּגְעִיאל בֶּן־עֶכְרֹן:
בַּר עֶכְרֹן:

(כו) וְעַל־צָבָא מַטֵּה בְנֵי נַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן:
בַּר עֵינָן:

(כח) אֵלֶּה מִסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְצַבְאָתָם וַיִּסְעוּ:
כ"י"א אֵלֶּה מִסְעֵי • זה סדר מסעיהם. ויסעו. ביום ההוא נסעו.

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹבֶב בֶּן־רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֹתֵן מֹשֶׁה
נְסֻעִים • אֲנַחְנוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֹתוֹ אֲתָן
לָכֶם לְכָה אֲתָנוּ וְהַטְבַּנוּ לָךְ כִּי־יְהוָה דִּבְרָטוֹב עַל־
יִשְׂרָאֵל:

כ"י"א חֹבֶב • (ספרי) הוא יתרו, שגאמר (שופטים ד): "מבני חבב חותן משה". ומה תלמוד לומר (שמות ב): "ותבאנה אל-רעואל אביהן"? מלמד, שהתינוקות קורין לאבי אביהן "אבא", ושמות הרבה היו לו: יתרו – על שם שיתר פרשה אחת בתורה, חובב – על שחבב את התורה וכו'. נסעים אנחנו אל-המקום • (ספרי) מיד – עד שלשה ימים אנו נכנסין לארץ; שבמסע זה הראשון נסעו על מנת להכנס לארץ ישראל, אלא שחטאו במתאוננים. ומבני מה שתף משה עצמו עמהם? שצדין לא נגזרה גזרה עליו וכסבור שהוא נכנס. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

הנשפע מהמשפיע על דרך אומרם (ירושלמי ערלה פ"א ה"ג) מאן דאכיל דלאו דיליה וכו', ב' לצד שיתמעט כבוד המקבל מתנה בעיני הנותן ולא יהיה עומד בעיניו בפכוד הראשון, ג' לצד המעטת המתנה בצדו אדם גדול תהיה לו לתרפה ויקמאס מצאיותה מהעדרה. ב' מבחינת ההבטחה, א' מצד שיש לחוש שינחם מדבריו הטוב אשר דבר לעשות, או מצד צרות עין כי תרע עינו מתת משובו, או כי יתמעט אהבת המבטח ממנו בלבד, והב' לצד שלא תשיג ידו עשות, וכמאמר רז"ל (ויק"ר פכ"ו) בפסוק אמרות ה' אמרות טהורות, ולזה נתחכם משה בנעם דבריו והסיר כל הה' תששות הנזכרים:

ופתח דבריו האירו במאמר לכה אתנו והטבנו וגו' פרוש בעד הליכתך עמנו הטבנו לך, ומעתה ההטבה אינה בתנאי ויכול

הסכים ה' ונתנה להם. עוד נתבונן במאמר אתו אתן לכם רכוש כי ארץ סיחון ועוג יתנם ה' להם בכנני לרמז גם אל משה כי הוא לכה והוריש לה' המטות ויחצי המטה, ודקדק לומר אותו למעט ארץ כנען כי לא למשה יתננה אלא ליהושע:

לכה אתנו והטבנו לך וגו'. פנות הדברים הוא לצד שאמרו ז"ל (ספרי ח"א קל"ב) ארץ ישראל נתחלקה לשבטים ולא לגרים, ומעתה אין מקום לתת חלק ונתלה לבני חובב תוף ישראל וזולת בדרך מתנה מחלקם, ולזה כשבא משה להבטחו דקדק לומר לו והטבנו לך פרוש מחלק ישראל יתנו לו בתורת הטבה, ולצד שחש משה שלא יתפצו במאמר משה מה' סבות אשר יסובבו מהדבר, ג' יסובבו מבחינת המתנה, וב' מבחינת ההבטחה, ג' מבחינת המתנה, א' לצד שיתבשר

כט נסעים אנחנו וגו'. צריך לדעת למה העירך לומר זה הלא ידוע היה הדבר להם, ורז"ל הרגישו מזה ואמרו (ספרי כאן) שנתבונן במאמר זה לומר שלא נשאר להם אלא נסיעה אחת ויגיעו למחוז חפצם, ויתבאר עוד הפתוח בהעיר במאמר אתו אתן לכם שלא היה לו לומר תבת אותו, אכן לצד שלא הבטיח ה' בהבטחותיו לאבותינו לתת לנו אלא ארץ כנען ולא ארץ סיחון ועוג, וכמאמרם ז"ל (ספרי ח"ב רצ"ט) וכתבנוהו למעלה (ו' מ"ב), ולצד שהיה אז נוסעים לארץ סיחון ועוג אמר לחובב נוסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה' אותו אתן גם בן לכם תגם שלא נתנו לאבותינו יתן אותו לנו, כי ידע בנבואה מה שעתיד להיות, והגם שאמרו בספרי (שם) וזה לשונם פרוש לארץ סיחון ועוג שנטלתם מעצמכם ע"כ, אף על פי כן

(ו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלֶיךָ כִּי אִם-אֶל-אַרְצִי וְאֶל-מִוְלָדָתִי
אֵלֶיךָ:
לא־אֶל-אַרְצִי וְאֶל-מִוְלָדָתִי • (ספרי) אִם בְּשָׂבִיל נְכֹסִי, אִם בְּשָׂבִיל מִשְׁפָּחָתִי. אור החיים

(לא) וַיֹּאמֶר אֶל-נָא תַעֲזֹב אֶתְנוּ כִּי עַל-כֵּן יָדַעְתָּ חֲנֻתָנוּ
בַּמִּדְבָּר וְהִיִּיתָ לָנוּ לְעֵינִים:
לא־אֶל-נָא תַעֲזֹב. אֵין "נָא" אֵלָא לְשׁוֹן בְּקֻשָּׁה, שְׁלֹא יֹאמְרוּ: לֹא נִתְגַּדֵּר יְתָרוֹ מִחֲבָה; סְבוּר הָיָה שְׁלֹשׁ
לְגִירִים חֶלֶק בְּאַרְצֵי, עֲכָשׁוּ שְׂרָאָה שְׂאִין לָהֶם חֶלֶק, הִנִּיחָם וְהִלֵּךְ לוֹ. כִּי עַל-כֵּן יָדַעְתָּ חֲנֻתָנוּ בַּמִּדְבָּר. כִּי
נָאָה לָךְ לַעֲשׂוֹת זֹאת עַל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ חֲנֻתָנוּ בַּמִּדְבָּר, וְרֵאִיתָ נָסִים וּגְבוּרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לָנוּ. כִּי עַל-כֵּן יָדַעְתָּ.
כְּמוֹ: עַל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ, כְּמוֹ (בְּרֵאשִׁית לז): "כִּי-עַל-כֵּן לֹא-נִתְחַתֶּיךָ לְשִׁלְהָ בְנִי" (שם יח): "כִּי-עַל-כֵּן עֲבַרְתָּם" (שם ט):
"כִּי עַל-כֵּן בָּאוּ" (שם לב): "כִּי עַל-כֵּן רֵאִיתִי פְנִיךָ". וְהִיִּיתָ לָנוּ לְעֵינִים. לְשׁוֹן עֶבֶר, כְּתַרְגוּמוֹ. דָּבָר אַחֵר,
לְשׁוֹן עֵתִיד: כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁיִּתְעַלֵּם מִעֵינֵינוּ תִּהְיֶה מֵאִיר עֵינֵינוּ. דָּבָר אַחֵר: שֶׁתִּהְיֶה חֲבִיב עֲלֵינוּ כְּגִלְגָּל
עֵינֵינוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים י): "וְאֶהְיֶה אֶת-הַגֵּר". אור החיים

(לב) וְהָיָה כִּי-תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב
יְהוָה עִמָּנוּ וְהַטְּבֵנוּ לָךְ:
לֹב וְהָיָה אֲרִי תוֹלַע עִמָּנָא וְהָיָה טָבָא הַהוּא דִּי
יוֹטִיב יְיָ עִמָּנָא וְנוֹטִיב לָךְ:

כְּ"ל וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא וְגו' • מַה טּוֹבָה הִיטִיבוּ לוֹ? אָמְרוּ: כִּשְׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל מִחֻלְקִין אֶת הָאָרֶץ הָיָה דְּשֻׁנָּה שֶׁל יְרִיחוֹ
ת"ק אֵמָּה עַל ת"ק אֵמָּה, וְהִנִּיחוּהוּ מִחֻלְקִין; אָמְרוּ: מִי שֶׁיִּבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחֻלְקוֹ הוּא יִטְלֵנוּ, וְכֵן כָּךְ וְכֵן כָּךְ
נִתְנוּהוּ לְבָנֵי יְתָרוֹ, לְיוֹנָדָב בֶּן רַכָּב, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְנֵי קִינִי חֲתָן מֹשֶׁה עָלוּ מֵעִיר הַתְּמָרִים וְגו'" (שׁוֹפְטִים א). אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

הַעֵם וְגו' וְהַסְפִּים ה' עַל עֲצָתְךָ וּכְתִיב וַיִּבְחַר
מֹשֶׁה וְגו' אִם כֵּן כֹּל אֶתָּה לְהַאֲרִי אֶפְלוֹ
לְפָנֵי חֲמָה וּלְבָנָה, וְלִדְבָרֵי ר' יְהוֹשֻׁעַ יְתִבָּא
עַל זֶה הַדֶּרֶךְ אֵל נָא פְרוּשׁ אֵין נִכּוֹן עֲתָה
לַעֲזֹב אוֹתָנוּ, וְהַשְׁמַע כִּי עַל כֵּן יָדַעְתָּ וְגו',
פְרוּשׁ בְּשִׁלְמָא אִם לֹא בָאת אֲעֲלֵנוּ כָּל עָקֵר
אֵין אֲנִי חוֹשֵׁשׁ לָךְ אֲבָל עֲתָה שְׂבָאת יָדַעְתָּ
חֲנֻתָנוּ בַּמִּדְבָּר פְרוּשׁ לַעֲד שִׁיִּשְׂרָאֵל מִכְּסִים
בְּעֵינֵינוּ וְאֵין אֲדָם יוֹדֵעַ מְקוֹמָם כְּמֵאֲמָרָם ז"ל
(בְּמִדְר"ר פ"ט ר"ה ג.) בְּסוּסָא כִּי גִזַּע אֲהָרֹן
וְגו' וְיִשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי כִּי בָא יִשְׂרָאֵל וְגו', וְאָמְרוּ
רז"ל לַעֲד שֶׁנִּסְתַּלְקוּ עֲנֵי כְבוֹד הַכֹּהֵן מִקוֹמָם
שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אָמַר מִצְטָה קָדָם לִכֵּן לֹא נוֹדַע
תְּחִנָּתָם וְחֻכְבּ הוֹדִיעוּ ה' חֲנֻתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל,
וְעוֹד לוֹ שֶׁהַסְפִּים ה' לְמָה שֶׁהָאִיר עֵינֵיהֶם
בְּעֲצָתוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְהִיִּיתָ לָנוּ וְגו', וְאֵין נִכּוֹן
לַעֲזֹב אוֹתָם אַחֵר כָּל זֶה, כִּי יֵשׁ בָּהּ חִלּוּל
ה', כִּי יֹאמְרוּ שֶׁעֲמַד עַל אֲמוֹנָתָם וְהִתְשִׁיבוּהוּ
כָּל כָּךְ וְעוֹב אוֹתָם אֵין זֶה אֵלָּא שֶׁלֹּא הִצְדִּיקוּ
אֲעֲלוּ מוֹפְתֵי הָאֲמוֹנָה וְאֵין נִכּוֹן עֲשׂוֹת כֵּן,
וְכִשְׁלֹא קָבַל גֵּרָשׁוּ מֹשֶׁה מִכְּבוֹדוֹ שֶׁל עוֹלָם:
(לב) וְהָיָה כִּי תֵלֵךְ וְגו' וְהָיָה וְגו'. צָרִיךְ
לְדַעַת לְמָה כָּפַל לומר וְהָיָה ב' פְּעָמִים
עוֹד כָּל הַכְּתוּב מִיָּתֵר שֶׁהֵן הֵן הַדְּבָרִים
הַנֶּאֱמָרִים בְּמֵאֲמָר רֹאשׁוֹן, וְיִתְבָּאֵר לְב' הַסְּפָרוֹת,
לְסִבְתָּ ר"א תִּבְתּוּ וְהָיָה וְגו' נִמְשָׁקֵת

מִכְּבוֹדוֹ שֶׁל עוֹלָם, רַבִּי אֲלִיעֶזֶר הַמוֹדַעֲי אוֹמַר
אָמַר לוֹ כְּלוּם הֵנָּה מִהֵנָּה אֵלָּא בְּמִקוֹם הַחֲשׂוֹף
מִה אֲנִי מִהֵנָּה בֵּין חֲמָה וּלְבָנָה אֵלָּא אֲנִי הוֹלֵךְ
לְאַרְצִי וּמִיָּגֵר כָּל בְּנֵי מִדְיָנָה וְאַבְיָאָם לְלִמּוֹד
וְכו' וְכוֹל הַלֵּךְ וְלֹא עֲשָׂה כֵּן הָרִי אוֹמַר
(שׁוֹפְטִים א) וּבְנֵי קִינִי וְגו', מִתּוֹךְ דְּבָרֵיהֶם
מִשְׁמַע שְׂרָבִי יְהוֹשֻׁעַ סוֹכֵר שִׁיתָרוֹ לֹא נִתְגַּדֵּר
וְשִׁלְחוּ מֹשֶׁה מִכְּבוֹדוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְלֹא נִתְגַּדֵּר,
וְלִדְבָרֵי שְׂנֵינָה יְתִיִּשֵׁב: תִּתּוּר אֵלֶיךָ עַל נִכּוֹן,
לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נִתְפָּקֵן לומר עַל זֶה הַדֶּרֶךְ לֹא
אֵלֶיךָ כִּי אִם אֶל אֶרֶץ וְלֹא לְטַעַם חֲבִיבוּת
אֶרֶץ לְבַד אֲבָל זוּלָּת זֶה הִיִּיתִי יוֹשֵׁב, לֹא כֵן
הוּא אֵלָּא אֵלֶיךָ עַל כָּל פְּנִינִים, וְלִסְבִּכְתָּ רַבִּי
אֲלִיעֶזֶר עַל זֶה הַדֶּרֶךְ לֹא אֵלֶיךָ פְרוּשׁ לְחֻלּוּטִין
בְּהִלְכָּה זֹו כִּי אִם אֶל אֶרֶץ וְאֵל מוֹלָדָתִי
פְרוּשׁ אֵל אֲשֶׁר יָאוֹל לְבָנֵי אֶרֶץ וּמוֹלָדָתִי
אֵלֶיךָ לְגִירָם וְלִשְׁוֹב, וְכָפַל לומר אֶרֶץ וּמוֹלָדָתִי
לומר אִם אֲמַצָּא מְקוֹם אֲנִי כָּל בְּנֵי מִדְיָנָה
וּלְפָחוֹת בְּנֵי מוֹלָדָתִי:

(לא) אֵל נָא תַעֲזֹב אֶתְנוּ וְגו'. לְדְבָרֵי ר"א
יְתִבָּא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ שֶׁמִּבְקָשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁלֹּא
יֵלֵךְ אֶפְלוֹ לְפִי שְׂעָה הֵגֵם שְׂרַעְתּוֹ לְחֹזֵר, וְהוּא
מִה שֶׁרָמַז בְּתִבְתָּ נָא, וּכְנִגֵּד טַעֲמָתָ שֶׁנֶּאֱמַר
בְּטִהְרָא שֶׁל קְבִלָּה מִמֶּנּוּ אָמַר הַשֹּׁמֵעַ כִּי עַל
כֵּן יָדַעְתָּ חֲנֻתָנוּ בַּמִּדְבָּר וְעַל דֶּרֶךְ הָאִירִי דְּרַכְנוּ
בְּעֲצָתְךָ דְּכִתִּיב (שְׁמוֹת יח) וְאֶתָּה תִּתְּנוּ מִכָּל

לְתַבַּע וְלַחֲוִיצָא בְּעֵינֵינוּ, וּבְדֶרֶךְ זֶה הוֹסֵר מַחוּשׁ
הַבוּשָׁה דְּמָאן דְּאִכִּיל דְּלֹא דִּילִיָּה, גַּם מַחוּשׁ
הַמְעֻשָּׁת בְּכַבּוּדוֹ לַעֲד שֶׁנִּתְּנָה מִמֶּנּוּ, גַּם מַחוּשׁ
בְּטוֹל הַהִבְטָחָה כִּי יִתְנַחֵם שְׂרָבִי אֵינוֹ הוֹלֵךְ
עִמָּם וְעוֹזֵב אֲרָצוֹ וְנִתְּלָתוֹ אֵלָּא בְּתַנְיָא זֶה,
וְאוֹמְרוֹ וְהַטְּבֵנוּ לָךְ כֵּן פְרוּשׁ שְׂעוֹר הַהִבְטָחָה
שֶׁיִּהְיֶה חֶלֶק בְּנֵי חוֹבָב מִבְּחֵר טוֹב מִכָּל חֶלֶק
עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁתְּנוּ לוֹ חֶלֶק הַמִּבְחָר, וְכֵן
אָמְרוּ רז"ל (סְפָרִי כֹאן) שֶׁנֶּתְנוּ לוֹ דְּשֻׁנָּה שֶׁל
יְרִיחוֹ. וְאוֹמְרוֹ כִּי ה' דָּבָר טוֹב בָּהּ סֵתֵר ב' הַמַּחוּשִׁים
שֶׁנִּשְׁאָרוּ מִהַמַּחוּשִׁים שֶׁרִשְׁמִינוּ וְהֵם
הַמְעֻשָּׁת הַהִבְטָחָה וּמִנִּיעַת הַשֹּׁג יָד לְקִנִּים
הַבְּשָׁחוֹן, כִּי ה' דָּבָר טוֹב וְטוֹבָתָ ה' מִפְּלֹאֶת
הִיא, וְלִשְׁעוֹר זֶה תִּהְיֶה הַהִבְטָחָה גְּדוּלַת הַעֲרֵף
וְרֵאוּיָהּ לְהִתְכַּבֵּד, גַּם תְּזַקֶּה וּבְרִיאָה וְאֵין בָּהּ
תְּזַרָּה כִּי ה' לֹא אִישׁ הוּא וְגו' וְיִתְנַחֵם וּבִפְקֻט
מִדְּבָרוֹ הַטּוֹב, כִּי דוֹקָא עַל הַרְעָה הוּא שֶׁנֶּחֱמָם
דְּכִתִּיב (שְׁמוֹת לב) וַיִּנָּחֵם ה' עַל הַרְעָה, וְדָקֵדֵק
לומר עַל יִשְׂרָאֵל לְתוֹסֶפֶת חֲזוּק הַטּוֹב לַעֲד
שֶׁהוּא לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא לְאֲמוֹת הָעוֹלָם וְלֹא יִנָּחֵם
עַל הַטּוֹבָה לָהֶם:

(ל) כִּי אִם אֵל אֶרֶץ וְגו' אֵלֶיךָ. צָרִיךְ לְדַעַת
לְמָה הִצְרִיךְ לומר תִּבְתּוּ אֵלֶיךָ וְהִלָּא מוֹכֵן
הוּא מֵאוֹמְרוֹ לֹא אֵלֶיךָ כִּי אִם וְגו'. יְתִבָּאֵר עַל
דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (מְכִילֵתָ יְתָרוֹ) וְזֶה לְשׁוֹנָם
וְיִשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת חֲתָנוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמַר שֶׁלְחוּ

(ג) וַיִּסְעוּ מֵהַר יְהוָה דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וַאֲרוֹן בְּרִית יְהוָה נִסַּע לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה:

כ"י דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים • מִהַלֵּךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים הָלְכוּ בְיוֹם אֶחָד, שֶׁהָיָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָפֵץ לְהַכְנִיסָם לְאַרְצָן מִיָּד. וַאֲרוֹן בְּרִית ה' נִסַּע לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים • (ספרי, ב"ב יד) זֶה הָאָרוֹן הַיּוֹצֵא עִמָּהֶם לְמַלְחָמָה וְבוֹ שָׂבָרִי לִוְחוֹת מְנַחֵם, וּמִקְדִּים לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתַקֵּן לָהֶם מְקוֹם חֲנִיָּה.

(ד) וַעֲנֵן יְהוָה עֲלֵיהֶם יוֹמָם בְּנִסְעָם מִן־הַמִּצְנָה: ׀

כ"י וַעֲנֵן ה' עֲלֵיהֶם יוֹמָם • שֶׁבָּעָה עָנִים כְּתוּבִים בְּמִסְעֵיהֶם: אֲרָבַע מֵאַרְבַּע רִחוֹת וְאֶחָד לְמַעַלָּה וְאֶחָד לְמַטָּה וְאֶחָד לִפְנֵיהֶם, מִמִּמֶּיךָ אֵת הַגִּבּוֹר וּמִגִּבּוֹרֶיךָ אֵת הַנְּמוּךְ וְהוֹרֵג נַחְשִׁים וְעֶקְרָבִים. מִן הַמִּצְנָה • מִמְּקוֹם חֲנִיָּתָן.

♦ יום שישי ח' סיון ♦

ז נ הופכה (לה) וַיְהִי בְּנִסְעַ הָאָרוֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יְהוָה וַיִּפְּצוּ אֵיכֶיךָ וַיָּנֶסוּ מִשִּׁנְאִיךָ מִפְּנֵיךָ:

כ"י וַיְהִי בְּנִסְעַ הָאָרוֹן • עָשָׂה לוֹ סִמְנִיּוֹת מִלְּפָנָיו וּמִלְּאַחֲרָיו, לוֹמַר שָׁאִין זֶה מְקוֹמוֹ; וְלָמָּה נִכְתָּב כָּאֵן? כִּדִּי לְהַפְסִיק בֵּין פְּרַעְנוֹת לְפְרַעְנוֹת וְכוּ', כִּדְאִיתָא בְּכָל כְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ (שבת קטז). קוּמָה ה' • לִפִּי שֶׁהָיָה מִקְדִּים לִפְנֵיהֶם מִהַלֵּךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים, הָיָה מֹשֶׁה אוֹמֵר: עֲמֹד וְהִמָּתֵן לָנוּ וְאַל תִּתְרַחַק יוֹתֵר. (תנחומא בויקהל). וַיִּפְּצוּ אֵיכֶיךָ • הַמַּכְנִסִּין. וַיָּנֶסוּ מִשִּׁנְאִיךָ • אֵלֹה הָרוֹדְפִים. מִשִּׁנְאִיךָ, אֵלֹה שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל הַשׁוֹנֵא אֵת יִשְׂרָאֵל שׁוֹנֵא אֵת מִי שֶׁאִמֵּר וְהָיָה הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמָר (תהילים פג): "וּמִשִּׁנְאִיךָ נִשְׂאוּ רֹאשׁ", וּמִי הֵם? "עַל־עַמְּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג ענף 80)

שׁוֹנֵא אֵת מִי שֶׁאִמֵּר וְהָיָה הָעוֹלָם (רש"י, י, לה)

נֶאֱמָר בַּתְּהִלִּים "קוֹם אֱלֹקִים וַיִּפְּצוּ אוֹיְבָיו". הִרִי שֶׁבַחְמֶשׁ נֶאֱמָר שֶׁם הַנֶּזֶק; בְּכַתוּבִים נֶאֱמָר שֶׁם אֱלֹקִים; וּבְרִש"י – מִי שֶׁאִמֵּר וְהָיָה הָעוֹלָם. וַיֵּשׁ לְבָאֵר: בַּחֲמֶשׁ מֵאִיר הַשֶּׁרֶשׁ שֶׁל "וַיִּפְּצוּ אוֹיְבָךְ" – שֶׁם הַנֶּזֶק; בְּכַתוּבִים נִמְשָׁךְ הַדָּבָר לְמַטָּה יוֹתֵר, שֶׁם אֱלֹקִים, שֶׁהוּא שֶׁרֶשׁ וּמִקּוֹר לְהַעֲלֵם שֶׁל הָעוֹלָם; וּבַתּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה נִמְשָׁךְ הַדָּבָר לְתוֹךְ הָעֵלֶם הָעוֹלָם עֲצֻמוֹ. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הַקֹּדֶשׁ יִתְפַּצֵּצוּ, וְאֵלֵיהֶם רָמַז בְּתַבְתּוֹ וַיְהִי לְשׁוֹן צֶעֶר, וַיִּנְגַּד בְּחִינַת הָרַע הַמִּפְתָּה אֵת הָאָדָם אֲמֹר וַיָּנֶסוּ מִשִּׁנְאִיךָ מִפְּנֵיךָ פְּרוֹשׁ אוֹתָם בְּחִינַת הַמִּשְׁנֵאִים דֶּרֶךְ ה' בְּלִבּוֹת בְּנֵי אָדָם יָנוּסוּ, וְאוֹמֵר לְשׁוֹן רַבִּים לְצַד הַיּוֹתֵם רַבִּים הַמִּפְתִּים כְּמֵאֲמָרם ז"ל בְּיוֹמָא (סו:); שִׁישׁ יֵצֵר הָרַע שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה וְשֶׁל זְנוּת וְכוּ', וְכָל זֶה בְּנִסְעַ פְּרוֹשׁ דֶּרֶךְ נִסְיָה, וְכִשְׁהִיָּה חוֹנָה הָיָה אוֹמֵר בְּאֶפֶן אַחֵר, כִּי ה' כִּשְׁחוֹנָה בְּמִקְוֶה אֶחָד יִגִּיד בָּזָה כִּי הַמִּקְוֹת שֶׁלֹּא חָנָה שֶׁם לֹא הָיָה שֶׁם בְּרוּר נִיצוּצֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁיִּצְטָרֵף לְחִנּוּת שְׁמָה וַיִּסְפִּיק מִעֲבַר דֶּרֶךְ שֶׁם, וּבְמִקְוֶה אֲשֶׁר יִחְנֶה יִגִּיד כִּי שֶׁם יֵשׁ נִיצוּצֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁיִּצְרִיף לְהַתְעַכֵּב בְּשִׁבְלֵם שֶׁם, וְעַל זֶה הָיָה מְכוּן מֹשֶׁה וְאוֹמֵר בְּנַחַח שִׁבְכָה ה' רַבּוֹת אֵלֶיךָ יִשְׂרָאֵל, פְּרוֹשׁ שֶׁיִּשְׁבִּיב נִיצוּצֵי הַקֹּדֶשׁ לְקַבֵּץ כָּל הַרַבּוֹת וְאֵלֶּפֶים הַנִּקְרָאִים יִשְׂרָאֵל כִּי כָּל נִיצוּצֵי הַקֹּדֶשׁ יִקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל וְאוֹלֵי שְׁרָמָה בְּתַבְתּוֹ אֵלֶיךָ לְשׁוֹן מַעֲלָה וְרַבּוֹת, וְתִמְצָא

אֲמֹר לֹא כֵן הוּא אֵלָּא וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב ה' וְהָיָה עֲמָנוּ פְּרוֹשׁ עִם כָּלָנוּ יַחַד שֶׁלֹּא יִחַשְׁבוּהוּ בְּמִדְרָגָה שְׁפֵלָה מֵהֶם. וְעוֹד שֶׁיְהִיָּה לָךְ חֵלֶק הַטּוֹב וְהַמִּבְחָר שֶׁבְּחֵלְקִים, וְהוּא מֵאֲמֹר וְהַטְּבִנוּ לָךְ:

(לה) וַיְהִי בְּנִסְעַ הָאָרוֹן וַיֹּאמֶר ה' וַיִּגֹּד. צָרִיךְ לְדַעַת פְּנוֹת הַמֵּאֲמָר, וְיִתְבָּאֵר הַכְּתוּב עַל פִּי דְבָרֵיהֶם (ע"ח ש"ב פ"א) שֶׁרִשְׁמֵנוּ בְּכַמָּה מִקְוֹת שֶׁשֶׁם הַלִּיכָה יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָר הָיְתָה לְבָרִי נִיצוּצֵי הַקֹּדֶשׁ הַשְּׁבוּיּוֹת בְּרִשּׁוֹת שׁוֹכֵן מִדְבַר צִיָּה, וְצָרִיךְ אֲתָה לְדַעַת כִּי הַחִיצוֹנִים יִשְׁנֶם בְּב' הַדְּרָגוֹת א' הוּא בְּחִינַת הַמְּסִית וְהַמִּפְתָּה לְנִדְבָק בּוֹ לְהִרַע וְלִהְיוֹת, ב' בְּחִינַת הַמְּיוֹק וְהַמְּחַבֵּל וְאֵין בְּטָבְעוֹ לְפָתוֹת, וְכֹא הַמֵּאֲמָר כָּאֵן וַיְהִי בְּנִסְעַ הָאָרוֹן כִּי כְּשֶׁנִּסְעַ וּמִתְדַבְּקִים בּוֹ כָּל נִיצוּצֵי הַקֹּדֶשׁ וּכְשֶׁמִּתְבָּרְרִים נִיצוּצֵי הַקֹּדֶשׁ מִתְפַּצֵּצִים וּמִשְׁתַּבְּרִים הַקְּלִפּוֹת, וְהוּא מֵאֲמֹר קוּמָה ה', וַיִּפְּצוּ אֵיכֶיךָ שֶׁהֵם הַקְּלִפּוֹת הַנֶּאֱחָזוֹת בְּנִיצוּצֵי

עִם מִה שֶׁלְּמַעַלָּה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וְהִיָּת לָנוּ לְעֵינֵינוּ וְהָיָה כְּמוֹ כֵן כִּי תֵלֵךְ עִמָּנוּ תִּחְשַׁב בְּמִדְרָגָה זוֹ וְלֹא תִהְיֶה בְּגֵד נֵר לְפָנֵי חֲמָה וּלְבָנָה כְּמֵאֲמָר דְּלִבְרִי ר"א, וְלִדְבָרֵי ר' יְהוֹשֻׁעַ יִרְצָה שֶׁתַּעֲמִיד בְּמִצָּב זֶה גָּדוֹל בְּעֵינֵינוּ, וְאוֹמֵר וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא וְגו' פְּרוֹשׁ דְּלִבְרֵי ר"א שֶׁרָצָה לְלַכֵּת וּלְחַזֵּר אֲמֹר אֵלֶיךָ אֵין נֶכּוֹן לְלַכֵּת וּלְחַזֵּר כִּי אֵין רוּצָה שֶׁתִּהְיֶה מִצּוֹי בְּעַת אֲשֶׁר ה' יִתֵּן הַטּוֹב לְעַמּוֹ כִּדִּי שְׁנִיטִיב לָךְ בַּחֲלֶק הַיָּפֶה מִמֶּנּוּ, אֲשֶׁר לֹא כֵן אִם לֹא תִהְיֶה מִצּוֹי בְּעַת חֲלוֹק הָאָרֶץ, וְנִתְרַצָּה עַל הַדָּבָר אֵלָּא שֶׁאַחַר זֶמַן כְּשֶׁרָצָה שֶׁיִּגְדֹּרָה גְּזֵרָה עַל יִשְׂרָאֵל לְהַתְעַכֵּב בְּמִדְבָר מ' שֶׁנָּה הֵלֵךְ לְעִשְׂוֹת דְּבָרֵי הַטּוֹב לְגִיר בְּנֵי עִירוֹ וְחִזֵּר וְנִמְצָא בְּעַת הַשְּׁבִית ה' לְיִשְׂרָאֵל כְּמֵאֲמֹר מֹשֶׁה. וְלִדְבָרֵי ר' יְהוֹשֻׁעַ גַּם כֵּן נִתְפַּנֵּן לוֹמֵר לוֹ שֶׁלֹּא יִרְצָה בְּעֵינֵי עֲצֻמוֹ הָיְתָו גִּר שֶׁיְהִיָּה בְּמִדְרָגָה שְׁפֵלָה מֵהֶם כְּמֵאֲמֹר כִּי אִם אֵל אֲרָצִי וְאֵל מוֹלֶדְתִּי שִׁינֹרָה שֶׁחָפֵץ לְלַכֵּת בְּמִקְוֶה שִׁישׁ לוֹ מִכִּירִין, לָזֶה

פ נ הפוכה

(ו) וַעֲתָה נִפְשָׁנוּ יִבְשָׁה אֵין כָּל בְּלִתִּי אֶל־הֶמָּן עֵינָינוּ: וּכְעַן נִפְשָׁנָא תֵּאִיבָא לִית כָּל מַדְעָם אֶל־הֶמָּן לְמַנָּא עֵינָנָא: כַּ"ט אֶל־הֶמָּן עֵינָנוּ • מִן בִּשְׁחַר מִן בְּעָרַב.

(ז) וְהֶמָּן בְּזַרְע־גֹּד הוּא וְעֵינֹ בְּעֵין הַבְּדִלָּח: וּמַנָּא כְּבֵר זָרַע גֹּדָא הוּא וְחֻזָּה כְּחֻז בְּדִלְחָא:

כַּ"ט וְהֶמָּן בְּזַרְע־גֹּד • מִי שְׁאָמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה, יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: "בְּלִתִּי אֶל־הֶמָּן עֵינָנוּ", וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִכְתִּיב בַּתּוֹרָה: "וְהֶמָּן בְּזַרְע־גֹּד וְגו'". כְּלוּמַר: רָאוּ בְּאֵי עוֹלָם עַל מַה מִּתְלוֹנְנִים בְּנֵי, וְהֶמָּן כָּךְ וְכָךְ הוּא חָשׁוּב. בְּזַרְע־גֹּד • עַגְל כְּגֹדָא זָרַע קוֹלִינְדֵּרִי. בְּדִלְחָ • שֵׁם אָבֶן טוֹבָה קָרִיסְטָ"ל.

(ח) עֲשׂוּ הָעָם וְלִקְטוּ וּמִתְּנוּ בְּרָחִים אֹז דְּכֹו בַּמִּדְבָּה וּבִשְׁלֹו בַּפְּרוֹר וְעֲשׂוּ אֹתוֹ עֲגוֹת וְהִיָּה טַעְמוֹ בְּטַעַם לֶשֶׁד הַשָּׁמֶן: ח שִׁטִּין עֲמָא וְלִקְטִין דְּצִבִּי טַחִין בְּרִיחָא אוֹ דְּצִבִּי דְּאִיף בַּמִּדְבָּתָא וּמִכְשָׁלִין לָהּ בְּקִדְרָא וְעִבְדִּין יְתֵה גְרִיזָן וְהוּהוּ טַעְמָה בְּטַעַם דְּלִישׁ בְּמִשְׁחָא:

כַּ"ט שִׁטוּ • אֵין "שִׁט" אֵלָא לְשׁוֹן טִיּוֹל אִישְׁבִּנִּי"ר, בְּלֹא עֲמָל. וּטַחֲנוּ בְּרִיחִים וְגו' • לֹא יָרַד בְּרִיחִים וְלֹא בְּקִדְרָה וְלֹא בַּמִּדְבָּה, אֵלָא מִשְׁתַּנָּה הִיָּה טַעְמוֹ לְנִטְחָנִין וְלִנְדוּכִין וְלִמְכָּשָׁלִין. בַּפְּרוֹר • קִדְרָה. לֶשֶׁד הַשָּׁמֶן • לְחֻלִּית שֶׁל שָׁמֶן, כָּךְ פָּרְשׁוּ דוֹנָשׁ. וְדוּמָה לוֹ: (תְּהִלִּים לב): "נִהַפֵּךְ לִשְׂדֵי בַּחֲרָבִי קִיץ", וְהַלֵּמֶ"ד יִסּוֹד – נִהַפֵּךְ לְחֻלִּיתִי בַּחֲרָבִי קִיץ. וְרַבּוּתִינֹו פִּרְשׁוּהוּ (ספרי) לְשׁוֹן שְׂדִים, אִף אֵין עֲנִין שְׂדִים אֲצֵל שָׁמֶן. וְאִי אֲפָשֶׁר לומר לֶשֶׁד הַשָּׁמֶן, לְשׁוֹן (דְּבָרִים לב) וַיִּשְׁמֶן יִשׁוּרוּן, שְׁאֵם כֵּן הִיָּה הַמֶּ"ם נְקוּד קִמָּץ קָטָן (צִירָה) וְטַעְמוֹ לְמִטָּה תַּחַת הַמֶּ"ם. עֲכָשׁוּ שְׁהַמֶּ"ם נְקוּד פֶּתַח קָטָן (סְגוּל) וְהַטַּעַם תַּחַת הַשִּׁי"ן, לְשׁוֹן שָׁמֶן הוּא, וְהַשִּׁי"ן הַנִּקּוּדָה בְּקִמָּץ גָּדוֹל וְאֵינָהּ נְקוּדָה בְּפֶתַח קָטָן מִפְּנֵי שֶׁהוּא סוּף פֶּסוּק. דְּבַר אַחֵר: "לֶשֶׁד" לְשׁוֹן נוֹטְרִיקוֹן: לִישׁ שָׁמֶן דְּבִשׁ – כַּעֲסָה הַנְּלוּשָׁה בְּשָׁמֶן וְקִטּוּפָה בְּדִבְשׁ. וְתַרְגוּם שֶׁל אוֹנְקֵלוֹס דְּמִתְרַגֵּם: "דְּלִישׁ בְּמִשְׁחָא" נוֹטָה לְפִתְרוֹנוֹ שֶׁל דוֹנָשׁ; שֶׁהַעֲסָה הַנְּלוּשָׁה בְּשָׁמֶן, לְחֻלִּיתִית שָׁמֶן יֵשׁ בָּהּ.

(ט) וּבִרְדַּת הַטֹּל עַל־הַמִּתְנָה לִילָה יִרַד הֶמָּן עָלָיו: ט וְכֵד נָחַת טֹלָא עַל מִשְׁרִיתָא לִילָא נָחַת מַנָּא עַל־וְהִי:

(י) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בִּכְהָ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ אִישׁ לְפִתַּח אֹהֶלוֹ וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה מְאֹד וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה רָע: י וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה יְת עֲמָא כְּכֹן לְזַרְעִיתָהוֹן גְּבֵר בַּתְּרַע מִשְׁכָּנָה וְתַקֵּף רִגְזָא דִּי לְחַדָּא וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה בִּישׁ:

כַּ"ט בִּכְהָ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ • מִשְׁפָּחוֹת מִשְׁפָּחוֹת נֶאֱסָפִים וּבּוֹכִים, לְפָרְסָם תַּרְעֻמָּתָן בְּגָלוּי. וְרַבּוּתִינֹו אָמְרוּ "לְמִשְׁפַּחְתּוֹ" – עַל עֶסְקֵי מִשְׁפָּחוֹת שֶׁל עֲרִיּוֹת הַנֶּאֱסָרוֹת לָהֶם (ספרי) • אור החיים

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לָמָּה הִרְעַתָּ לְעַבְדְּךָ וְלָמָּה לֹא־מִצַּתִּי חֵן בְּעֵינֶיךָ לָשׂוּם אֶת־מִשְׁאֵ בְּלִיָּהֶם הַיּוֹ עָלַי: יא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ לְמָא אֲבָאֲשָׁתָא לְעַבְדְּךָ וְלִמָּא לֹא אֲשַׁכְחִית רַחֲמִין קְדָמָךְ לְשׁוּאָה יְת מְטוּל כָּל עֲמָא הַדִּין עָלַי:

עָלַי: אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

מִצָּתִי חֵן וְגו'. וְלָמָּה הִרְעַתָּ וְגו'. אֲכֹן הַפְּנוּהָ הִיא עַל פִּי דְּבָרֵיהֶם ז"ל (שֵׁם צ"א) בְּפֶסֶק לֶךְ נָחַת אֶת הָעָם שְׁאָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁחָה בְּנֵי סִרְכָּנִים הֵם סִרְכָּנִים הֵם וְכו' מְקַלְלִים אֶתְכֶם סוּקָלִים אֶתְכֶם בְּאֶבְנִים וְכו' עַד כָּאן לְשׁוֹנָם, וְעַל זֶה כָּא מֵאִמַר מֹשֶׁה כָּאן לָמָּה הִרְעַתָּ פְרוּשׁ הַטֵּלָת עָלִי הִרְעָה הַזֹּאת לְסִבָּל רַעַת בְּנִיךָ, וְאַחֵר שֶׁבְּלִתִּי הִיָּה מִן הַרְאוּי לְמִצָּה חֵן בְּעֵינֶיךָ לְתַת לִי עוֹזֵר לְשָׂא

מַעֲשֶׂה בְּלִתִּי הִגּוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. עוֹד יִרְצָה עַל זֶה הַדְּרָךְ שְׁרַע בְּעֵינֵי מֹשֶׁה מַה שֶּׁחָרָה ה' אִפּוּ מֵאֵד כָּל כָּךְ, וּכְמֵאֲמָרָם ז"ל (ספרי ח"א צ"ה) שֶׁחָרָה ה' לְמִשְׁחָה פְּרַעְנוֹת שְׁעִתִּיד לְהִבְיָא וְאָמַר לְפָנָיו רַבּוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכִי הִגּוֹן הוּא שִׁתָּתָן לָהֶם בִּשְׁר וְתַהֲרָגָם וְכו' עַד כָּאן: (יא) לָמָּה הִרְעַתָּ וְגו' וְלָמָּה וְגו'. קֶשֶׁה לָמָּה הִתְחִיל בַּתְּרַעְמָת הַנֶּזֶק וְאַחֵר כָּךְ בַּתְּרַעְמָת מְנִיעַת הַתּוֹעֲלָת שֶׁהִי צָרִיךְ לומר לָמָּה לֹא

(י) וַיַּחֲרֹאֲף ה' מְאֹד. טַעַם מְאֹד, לְצַד שֶׁכָּל עוֹשֶׂה רָשָׁעָה לְצַד תַּנְבֻּרַת הַפְּתוּי וְעִרְבּוּת הָאִסּוּר יֵשׁ לְדוֹן בּוֹ צַד הָאִנּוּס, אֲכֵל אֱלוֹ שִׁמְכֻקְשִׁים לְשׁוּב תְּרִי הֵם כְּמִגְרִים בָּהֶם יִצֵּר הָרַע וְאֵין גֹּדֵר רַע גָּדוֹל מִזֶּה: וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה רָע. כִּי יִקְפִּיד הָאִישׁ עַל מַעֲשֶׂה יָדָיו, וְצָא וְלָמַד מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁמְאוֹל (תַּעֲנִית ה'): שֶׁחֲסִרוּ מִקְמִיו שְׁלֹא יֵרָאֶה בְּרַעַה אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת שְׁאוֹל, וְכֵמוֹ כֵּן רַע עַל מִשְׁחָה

(יב) הָאֲנֹכִי הָיִיתִי אֶת כָּל־הָעָם הַזֶּה אִם־אֲנֹכִי יִלְדֹתִיהוּ
כִּי־תֹאמַר אֵלַי שְׂאֵהוּ בְּחִיקֶךָ כַּאֲשֶׁר יֵשֵׂא הָאָמֶן אֶת־הַיֵּנֶק
עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּיו:

יב הָאֲנֹכִי הָיִיתִי אֶת כָּל־הָעָם הַזֶּה אִם־אֲנֹכִי יִלְדֹתִיהוּ
דַּמְּתָה לִי סוֹבְרָהי בְּתַקְפּוֹךְ כְּמֹא דְמְסוֹבְרָ
תְּרַבְּנָא יֵת נִקְאָה עַל אֲרַעָא דִּי קִימְתָּא
לְאַבְתָּהי:

כז"י כִּי־תֹאמַר אֵלַי שְׂאֵהוּ בְּחִיקֶךָ וְהִיכֵן אֲמַר לוֹ כֵּן? (שמות לז): "לֵךְ נָחָה אֶת־הָעָם", וְאֹמַר
(שמות י): "וַיֵּצֵא אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" עַל מִנְתַּ שִׁיחֵיו סוֹקְלִים אֶתְכֶם וּמִחֲרָפִים אֶתְכֶם. עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ
לְאַבְתָּיו אֶתְּהָ אֹמַר לִי לְשֹׂאתֶם בְּחִיקִי. אור החיים

(יג) מֵאִין לִי בִּשָׁר לָתֵת לְכָל־הָעָם הַזֶּה כִּי־יִבְכּוּ עָלַי
לֵאמֹר תִּנְהַלְנוּ בִּשָׁר וְנִאֲכָלָהּ:

יג מֵאִין לִי בִּשָׁר לְמִיחֵב לְכָל עַמָּא הַדִּין אַרְי
בְּכֵן עָלַי לְמִימַר הֵב לָנָא בְּסָרָא וְנִיכּוּל:

(יד) לֹא־אוּכַל אֲנֹכִי לִבְדִּי לְשֹׂאת אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה כִּי
כָבֹד מִמֶּנִּי: אור החיים

יד לִית אֲנָא זְכִיל בְּלַחֲדִי לְסוֹבְרָא יֵת כָּל
עַמָּא הַדִּין אַרְי זְקִיר מִנִּי:

(טו) וְאִם־כָּכָה אֶת־עֲשֵׂה לִי הֲרֹגִי נָא הָרֹג אִם־מִצָּאתִי
חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאֶל־אַרְאֶה בְּרַעְתִּי: פ

טו וְאִם כְּדִין אֶת עֵבֶד לִי קְטַלְנִי כְעַן קְטוּל
אִם אֲשַׁכַּחִית רַחֲמִין קְדָמְךָ וְלֹא אֲחִיז
בְּכִישְׁתִּי:

כז"י וְאִם־כָּכָה אֶת־עֲשֵׂה לִי תִשָּׁש כַּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה כְּנֻכָּה. כְּשֶׁהָרָאָהוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַפְּרַעְנוּת שֶׁהוּא עֲתִיד
לְהִבִּיא עֲלֵיהֶם עַל זֹאת, אֲמַר לְפָנָיו: אִם כֵּן, הֲרֹגִי תַחֲלָה. וְאֶל־אַרְאֶה בְּרַעְתִּי. "בְּרַעְתֶּם" הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב, אֲלָא
שְׂכָנָה הַכְּתוּב. וְזֶה אֶחָד מִתְקוּנֵי סוּפְרִים בַּתּוֹרָה לְכַנּוּי וּלְתַקּוּן לְשׁוֹן. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מוֹתֵרוֹת אִם הָיָה לוֹ עַל הָאֵב לְשַׁעֲשַׁע בְּנוֹ כְּפִי
יִכְלֹתוּ אֲבָל מֵאִין לִי וְגו':

(יד) לֹא אוּכַל אֲנֹכִי לִבְדִּי וְגו'. כָּאן הַחֲלִיט
הַרְצוֹן, כִּי לֹא תַרְעֶמֶת לְבַד הוּא מִתְרַעֵם
אֲבָל יִסְכִּים לְשֹׂאת, אֲלָא גִלָּה דַּעְתּוֹ וְרַצּוֹנוֹ
שְׂאִינוֹ רוֹצֶה לְשֹׂא לְבַדּוֹ, וְנִתֵּן הַטַּעַם לֹא ח"ו
שֶׁמִּמָּאן עֲשׂוֹת מִמָּאן ה' אֲלָא שֶׁשֶּׁעַר שֶׁהוּא
מִשָּׂא כְּבֹד מִמֶּנּוּ וְלֹא יוּכַל שֹׂאתוֹ:

(טו) וְאִם כָּכָה אֶת עוֹשֶׂה לִי וְגו'. פְּרוּשׁ
חֵשׁ כִּי יֹאמַר ה' אֵלָיו לְשֹׂאת בְּעַל כְּרָחוֹ
הַגֵּם שְׂלֹא יוּכַל עַל מִנְתַּ כֵּן יַעֲבֹד ה' עַד
יֵצִיאֵת נִשְׁמָה דְּכַתִּיב (דְּבָרִים ו) בְּכָל נִפְשֶׁךָ
לִזְהָ אֲמַר וְאִם וְגו' הֲרֹגִי נָא פְּרוּשׁ עֲתָה מִסֵּר
נִפְשׁוֹ וְלֹא יֵשֵׂא עוֹד הַמִּשָּׂא לְבַדּוֹ, וְנִתֵּן הַטַּעַם
וְאֵל אֲרָאָה בְּרַעְתִּי פְּרוּשׁ דְּבַר הַגּוֹרֵם רַע לְנִפְשׁ
שְׂעָלִיו יִקְפִּידוֹ הַצִּדִּיקִים, וְהַרְצָה אֲשֶׁר עָלֶיהָ
צֶעֶק לְבֹו הִיא שְׂאֵם יִהְיֶהוּ וְיִשְׂרָאֵל יִתְחַיְבוּ
כְּלִיָּה וְנִמְצָא שְׂכָרָם לֹו לְהַעֲנִישֵׁם, גַּם לִזְהָ
יִחַשְׁבַּ תַּחֲלוּאֵי הַנֶּפֶשׁ עַל דֶּךָ מִאֲמַר (מִשְׁלִי
יז) גַּם עֲנוּשׁ לְצִדִּיק וְגו', וְכַפֵּל לֹוֹר הֲרֹגִי
נָא הֵרֵג לֹוֹר שֶׁהוּגֵה הוּא אִם לֹא יִהְיֶהוּ ה'
כִּי וְדֹאִי שִׁיְהַרְגוּהוּ יִשְׂרָאֵל, וְאִם כֵּן כִּשְׂה'
הוֹרֵג אוֹתוֹ אֵינוֹ הוֹרֵג אֲלָא אֲדָם הֵרֹג גְּבָרָא
קְטִילָא קְטִיל, וְתַבְתַּ הֵרֵג נִדְרָשֶׁת בְּנֻקְדָּ שׁוֹרֵק
וְזו"ל אֲמַרו (זִלְקוּט כָּאן תַּשְׁלִי"ה - מִדְרָשׁ
תַּהֲלִים כג) וְזו"ל אִם לֹא אֶתֵּן הֵם הַחֲוִגִּים
אוֹתִי וְאִם אֲדַבֵּר כְּגוֹדֶךָ אֶתְהָ הֲרֹגִי, וְהַכְּתוּב
יִכּוֹן לְכָל הַדְּרָכִים:

הַבָּא מִמִּצְעוֹת לְמוֹד תּוֹרָה:

עוֹד נִתְּכֹוֹן בְּכַפֵּל הָרִיתִי וְיִלְדֹתִיהוּ לֹוֹמַר
שֶׁהַמִּשָּׂא שְׂעָלִיו שֶׁל הָעָם הוּא כְּמִשָּׂא שֶׁל
אֵב וְשֶׁל אִם יִחַד שְׂדוּמָה לְבֹו שִׁיְלַדְתּוֹ אִמּוֹ וּמִתָּה
שֶׁהָאֵב יַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה הָאֵב וְהָאֵם, וְאוּלַי גַּם כֵּן
שְׂכָרָם לְב' זְמַנִּים שֶׁחֵיב הָאֵב לְשֹׂא עַל הַבֵּן, הָא'
הוּא דְּבַר תּוֹרָה שֶׁהוּא עַד כֵּן שֶׁשׁ עַד כֵּן שְׂבַע
(תְּרַבּוֹת סה:), וְהֵב' מִדְּבָרֵי סוּפְרִים עַד כֵּן י"ג
שָׁנָה (שָׁם מִט: רַמְבָּ"ם ה' אִישׁוֹת פ"ב) וְהַגֵּם
שְׂעָדִין לֹא תִקְנוּ חו"ל תּוֹסֶפֶת זְמַן זֶה, הוּא עֲנִין
מִשְׁכָּל לְדַעַת אֲנוּשׁ וּמִכָּל שֶׁכֵּן מִשָּׂה שֶׁהִיָּה נְבִיא,
וְתִמְצָא שְׂאָמְרוֹ רז"ל (יוֹמָא כח:) קִים אֲבִירָהִם
אֲבִינוֹ אֶפְלוֹ עֲרוּבִי תַכְשִׁילִין הַגֵּם שְׂעָדִין לֹא
תִקְנוּם כְּמוֹ כֵּן יַעֲדֵ נְבִיא ה' מִתְּקַנְתַּ חו"ל, וְאֲמַר
עַל ב' הַזְמַנִּים הָאֲנֹכִי הָרִיתִי כְּגוֹד חֵיִיב הַתּוֹרָה,
אִם אֲנֹכִי יִלְדֹתִיהוּ כְּגוֹד חֵיִיב דְּבָרֵיהֶם, וּפְרוּשׁ
תַּבְתַּ ח"א שֶׁל הָאֲנֹכִי הִיא ח"א הַהֲנַחָה פְּרוּשׁ
שֶׁמִּתְרַצָּה מִשָּׂה לְהַתְחַיֵּב בְּמָה שֶׁחֵיב הָאֵב לְבֹו
וְאֶפְלוֹ חֵיִיב שֶׁל דְּבָרֵיהֶם וְאֵף עַל פִּי כֵּן הַגֵּה
אֵלָה אֲנָשִׁים גְּדוּלִים מִקְּהָ לְמַעַלָּה מִזְמָן הַקָּצוּב
וְלִמָּה אֶתְהָ אֹמַר אֵלַי שְׂאֵהוּ בְּחִיקֶךָ לְאֵדָם גְּדוּל
בְּשָׂנִים לֹו יִהְיֶה שֶׁהֵם כְּנִי הַרְיִי פְטוּר מֵהֶם, וְעוֹד
חוֹזֵר וְטוֹעֵן לֹו יִהְיֶה שִׁיְדוּן בְּהֶם דִּין קָטָן לְצַד
שֶׁהֵם מִשְׁלָלִים בְּהַשְׁגַּת הַמִּזְוֹן וְדִינֵם כְּקָטָן אֵף
עַל פִּי כֵּן לֹא מִתְחַיֵּב לַעֲשׂוֹת מַה שְׂשׂוֹאֲלִים מִמֶּנִּי
לָתֵת לָהֶם בִּשָׁר, וְהוּא אֹמַר מֵאִין לִי בִּשָׁר פְּרוּשׁ
בְּשִׁלְמָא אִם הִי שׂוֹאֲלִין מִזְוֹן הַצִּדִּיק יִתְחַיֵּב מִדִּין
אֵב אֲבָל הֵם שׂוֹאֲלִין מוֹתֵרוֹת, וְעוֹד הַגֵּם שֶׁהֵם

עָמִי בְּעַל הַגְּדוּל וְלֹא כֵּן עֲשִׂיתָ שְׁנִיתָ עָלַי
כָּל הַמִּשָּׂא, וְאֲמַר לֹא מִצָּתִי חֶסֶד א', לֹוֹמַר
אֶפְלוֹ מִצָּתִי פְּרוּשׁ דְּבַר מוֹעֵט מִהַחֵן לֹא יִשְׁתָּי:
אוּ יִרְצָה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ לְמָה הַרְעַתָּ כְּמוֹ
שֶׁפְּרָשְׁתִּי, וְאֹמַר לֹו לְמָה לֹא מִצָּתִי פְּרוּשׁ
כִּינֹן שְׁנִיתָ עָלַי עַל הַדְּבַר הַזֶּה יֵשׁ לִי לְטַעַן
לְמָה לֹא מִצָּתִי חֵן לְצַד שֶׁשְׂמִיתָ עָלַי מִשָּׂא
כָּל הָעָם, וּפְרוּשׁ לִמ"ד שֶׁל לְשׁוֹם הִיא לִמ"ד
הַסָּבָה, וְאֲמַר זֶה מִשָּׂה, לְצַד שֶׁרָאָה כִּי בִקֵּשׁ
שְׂלֹא יִתֵּן לָהֶם בִּשָׁר וְלֹא יִהְיֶה כְּדָבָרֵי הַמִּדְרָשׁ
שֶׁכְּתִיבּוּ בְּסוּפֹר וְלֹא מִצָּא חֵן בְּעֵינֵי ה' לְקַבֵּל
תַּפְּלָתוֹ, גַּם רָאָה הַמִּסּוּבֵב מִקֵּם שֶׁהֵם גְּרָמוֹ
לֹו מִיתָה בְּמִדְבָּר וְכַמָּה עֲנִפִי הִגְוֹן אֲשֶׁר סוֹבֵב
לֹו מִקֵּם אֲשֶׁר לֹא כֵּן הָיָה מִן הָרֹאִי לְהַשְׁתַּלֵּם
עַל יִגְיעוֹ וְסִבְלוֹתוֹ:

(יב) הָאֲנֹכִי הָרִיתִי וְגו'. דְּבַר בְּסֵדֵר זֶה, יִתְבָּאֵר
עַל פִּי דְּבָרֵיהֶם וְז"ל (סְנֵהֲדִין יט): שְׂכָל
הַמִּלְמַד כֵּן חֲבָרוֹ תּוֹרָה כָּאֵלּוֹ לִלְדוֹ, גַּם אֲמַרו
ז"ל (תְּקוּנִים ע') שְׂכָל נִשְׁמוֹת עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
דוֹר הַמִּדְבָּר הִיוּ עֲנִפִי נִשְׁמָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוֹ
וְהוּא הָיָה לָהֶם לְאֵב, לִזְהָ לֹא אֲמַר הָאֵב אֲנִי
לְעַם הַזֶּה אוֹ אִם בְּנֵי הֵם, כִּי כֵּן הוּא כְּפִי אֲתַמֵּת
שֶׁהוּא הָיָה אֵב לְנִשְׁמוֹתָם וְנִקְרָאִים בְּנֵי גַם כֵּן
לְצַד שֶׁלְמָדָם תּוֹרָה, אֲלָא הָאֲנֹכִי הָרִיתִי פְּרוּשׁ
כְּגוֹד צַד הַיּוֹתֵם עֲנִפִי אֲמַר מַה בְּכָךְ בִּינֹן שְׂלֹא
הוֹרָה גְּבַר מִקֵּם לֹא יִתְחַיֵּב בְּטַפּוּלָם, וְכְּגוֹד
שְׂנֵקְרָאִים בְּנֵי לְצַד שֶׁלְמָדָם תּוֹרָה אֲמַר אִם
אֲנֹכִי יִלְדֹתִיהוּ כִּי דוֹקָא בֵּן הַבָּא דֶּךָ לְדָה לֹא

טז ואמר יי למשה כנוש גדמי שבעין גברא
מסבי ישראל די ידעת ארי אנון סבי עמא
וסרכוהי ותדבר תהוון למשכן זמנא
ויתעבדון תמן עמך:

(טז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אֶסְפֹּה-לִי שְׁבָעִים מִזִּקְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֹדְעֵת בֵּי-הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשִׁטְרוֹי וְלִקְחָתָם
אִתָּם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתִּיצְבוּ שָׁם עִמָּךְ:

כז"י אֶסְפֹּה-לִי • הרי תשובה לתלונתך שאמרת: "לא-אוכל אנכי לבדי". והזקנים הראשונים היכן היו? והלא
אף במצרים ישבו עמכם, שנאמר (שמות ג): "לך ואספת את-זקני ישראל"? אלא באש תבערה מתו וראויים היו
מסיני לך, דכתיב (שמות כד): "ויחזו את-האלהים", שנהגו קלות ראש, כנושך פתו ומדבר בפני המלך. וזהו (שם):
"ויאכלו וישתו". ולא רצה הקדוש ברוך הוא לתן אבלות במתן תורה ופרע להם כאן. אשר ידעת בֵּי-הֵם וגו' •
אותן שאמה מכיר שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת פרך והיו מרחמים עליהם ומכים על ידם, שנאמר
(שמות ה): "ויכו שטרי בני ישראל" – עתה יתמנו בגדלתן, כדרך שנצטערו בצרתן. ולקחת אתם • קחם בדברים:
"אשריכם שנתמניתם פרנסים על בניו של מקום!". והתיצבו שם עמך • כדי שיראו ישראל וינהגו בהם גדלה
וכבוד ויאמרו: חביבין אלו שנכנסו עם משה לשמע דבור מפי הקדוש ברוך הוא (ספרי). אור החיים

יז ואתגלי ואמלל עמך תמן וארבי מן רוחא
דעלך ואשוי עליהון ויסוכרון עמך במטול
עמא ולא תסוכר את בלחודך:

(יז) וַיִּרְדֹּתִי וּדְבַרְתִּי עִמָּךְ שָׁם וְאַצְלֹתִי מִן-הָרוּחַ אֲשֶׁר
עָלֶיךָ וְשִׁמְתִּי עֲלֵיהֶם וַנִּשְׂאוּ אִתָּךְ בַּמִּשְׁאֵל הָעָם וְלֹא-תִשָּׂא
אֹתָהּ לְבִדְךָ:

כז"י וַיִּרְדֹּתִי • זו אחת מעשר ירידות הפתובות בתורה. ודברתי עמך • ולא עמכם. ואצלתי • כתרגומו "וארבי",
כמו (שמות כד): "ואל-אצילי בני ישראל". ושמתי עליהם • למה משה דומה באותה שעה? לנר שמנח על גבי מנורה
והכל מדליקין הימנו ואין אורו חסר כלום. ונשאו אתך • התנה עמכם על מנת שיקבלו עליהם טרח בני, שהם
טרחנים וסרכנים. ולא-תשא אותה לבדך • (ספרי) הרי תשובה למה שאמרת: "לא-אוכל אנכי לבדי". אור החיים

יח וילעמא תימר אנדמנו למחר ותיכלון
בסרא ארי בביתון קדם יי למימר מן
יכלנא בסרא ארי טב לנא במצרים ויתן יי
לכון בסרא ותיכלון:

(יח) וְאֶל-הָעָם תֹּאמַר הַתְקַדְּשׁוּ לְמַחֵר וְאַכְלֹתֶם בָּשָׂר כִּי
בְּבֵיתֶם בְּאֻזֵּי יְהוָה לֵאמֹר מִי יֵאָכְלֵנוּ בָּשָׂר כִּי-טוֹב לָנוּ
בַּמִּצְרַיִם וְנָתַן יְהוָה לָכֶם בָּשָׂר וְאַכְלֹתֶם:

כז"י הַתְקַדְּשׁוּ • הזמינו עצמכם לפרענות, וכן הוא אומר (ירמיה יב): "והקדשם ליום הרגה". אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

עד מחר לפי דבריהם ז"ל (ספרי כאן) שדרשו
בתבת התקדשו וזה לשונם הזמינו עצמכם
לפרענות עד כאן. לזה לא רצה ה' לתת להם
תכף ומיד עד שהדיעם כי פרענות הוא נותן
להם בנתינת הבשר והתרה בהם והאריך להם
זמן ואמר עד למחר ובזה יהיה להם הלילה
לחשבון הנפש אוילי ישובו בתשובה וינחם
ה' על הרעה כי לא יחפץ ה' להשחית עמו:
ואכלתם בשר. אמר ואכלתם בתוספת וא"ו
לדבריהם ז"ל (ספרי) שאמר להם
הכינו עצמכם וכו', כפי זה יצדק לומר
ואכלתם כי הוא הודעת ענין נוסף על הראשון
התקדשו לפרענות ועוד ואכלתם בשר:
כי בכיתם וגו'. משמע כי יקפיד ה' על
הבכי ואריך לדעת מה פעור יש בבכי
מצד עצמו, ונראה כי טעם ההקפדה הוא
לצד שהבכי יורה על חסרון המהלך בשלילת
ההשגה שאם לא כן היה להם לשאל מה'
ככן השואל מאביו את אשר תאנה נפשו.

להראותו כי ה' נתן בו כח שיכול שאת משא
כל העם וכשמאן חזר ונטל ממנו מה שצריך
לבאים לשאת עמו במשא העם:
ולא תשא אותה לבדך. כאן החליט ממנו
החזרה פרוש שהגם שיחזר משה לומר
אשא לבדי אמר ה' אליו לא תשא אותה לבדך.
עוד רמז לו שבאמצעות הדבר לא תשא
הנשיאות והמעלה למשה לבדו, והוא מאמר
ולא תשא לשון נשיאות ראש לא תהיה לבדך
כבתחלה. שוב בא לגדי מאמר חז"ל (במד"ר
פט"ו) וזה לשונם אמר הקדוש ברוך הוא
למשה אני נתתי לך בינה ודעת לפרנס את
בני ותתיחד אותה באותה גדלה עכשו משלך
הם נוטלים עד כאן. עוד יתבאר לסברת
האומרים (סנהדרין יז). ולא יספו לא פסקו,
ובזה ולא תשא לשון נבואה כאומר (מלאכי
א) משא דבר ה' פרוש לא תהיה אותה נביא
לבדך אלא יהיו כל הזקנים נביאים כ"כ:
יח) התקדשו למחר וגו'. טעם שלא נתן

טז) אֶסְפֹּה לִי וגו' מזקני ישראל. ולא אמר
אֶסְפֹּה לִי וגו' ע' זקני ישראל, ירמז למה
שאמרו ז"ל (במד"ר פט"ו) שהע' זקנים שאסף
במצרים נהרגו כלן עם חור, לזה אמר אליו
שיאסף ע' אחרים מזקני ישראל, ואמר תבת
לי שיתפנו בדבר לשמו יתברך כדי שלא
יטעהו השטן בזמן שאינו נכון, וכשיהיה
לשמו ית' שומר מצוה לא ידע דבר רע:
עוד נתפנו שאסיפתם תהיה לה' שיקבלו
המנוי והשפירה מה' על ישראל ולא
ממשה. עוד ירצה שיאמר להם הגם שזקנים
הראשונים נהרגו לא ימנעו עצמם הם מגשת
אל המנוי הגם שיהיו נאספים פרוש נהרגים
לי לשמי, כדרך אומר (תהלים מד) כי עליך
הרגנו:

זקני העם ושטריו. פרוש שהם בעיני העם
נחשבים ויכולין לרדות בהם ויחזרו
למאמרם, והוא מאמר ושטריו:
(יז) ואצלתי מן הרוח וגו'. טעם סדר זה,

(יט) **לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּ וְלֹא יוֹמִים וְלֹא חֲמִשָּׁה יָמִים**
וְלֹא עֶשְׂרֵה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרִים יוֹם: אור החיים

(כ) **עַד חֹדֶשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא מֵאִפְכֶם וְהָיָה לָכֶם**
לִזְרָא יַעַן כִּי־מֵאִסְתֶּם אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וּתִבְכּוּ
לִפְנָיו לֵאמֹר לָמָּה זֶה יֵצְאֵנוּ מִמִּצְרַיִם:

כ"י עד חודש ימים. זו בפשרים, שמתמצין על מטותיהן ואחר כך נשמטן יוצאה. וברשעים הוא אומר: "הבשר עודנו בין שניהם" – כך היא שנויה בספרי, אבל במכילתא שנויה חלוף: הרשעים אוכלין ומצטערין שלשים יום, והקשרים "הבשר עודנו בין שניהם". עד אשר יצא מאפכם. כתרגומו: "די תקוצון ביה". יהא דומה לכם כאלו אכלתם ממנו יותר מדאי, עד שיוצא ונגעל לחוץ דרך האף. והיה לכם לזרא. (ספרי) שתהיו מרחקין אותו יותר ממה שקרבתם. ובדברי רבי משה הדרשן ראיתי שיש מקום שקורין לתרב "זרא". אתה אשר בקרבתכם. אם לא שנטעתי שכנתי ביניכם, לא גבה לבבכם לכנס לכל הדברים הללו.

(כא) **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנִי**
בְּקִרְבּוֹ וְאַתָּה אֹמְרָת בֶּשֶׂר אַתָּן לָהֶם וְאָכְלוּ חֹדֶשׁ יָמִים:
כ"י שש-מאות אלף רגלי. לא חש למנות את הפרט, שלשת אלפים היתרים. ורבי משה הדרשן פירש: שלא בכו אלא אותן שיוצאו ממצרים. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

והגביל להם ל' יום בחייב האכילה כדי שימאסוהו והיה לזרא בשבע אנושי תמורת התאנה בו, ומעתה כל המבטל מאכילתו יום א' הרי זה עבר על לאו ובטל מצות עשה: כא-כב) ויאמר משה וגו' הצאן ובקר וגו'. נפלאו ממני הדברים ממי שאמרם שאין נכון לאמר כזה אפלו מאדם שלא הכיר גדלת אלהי ישראל ומכל שכן לאיש האלהים, וז"ל (ספרי) מהם חשבו לו לחטא, ומהם אמרו כי על מפלתן של ישראל תפלא למה יומתו שש מאות אלף וגו' בשביל הבשר, והדרשה תדרש, אבל על כל פנים צריך לשוב פשוטן של דברים, עוד צריך לדעת למה חזר לומר הדברים הנאמרים ואתה אומרת בשר אתה. עוד צריך לדעת מה תמיהה היא זאת הצאן ובקר וגו' גם בלא נס יש להם מקנה לזון ממנו חודש ימים, ומקרא מלא דבר הכתוב (שמות יב) וגם ערב רב וגו' וצאן ובקר וגו'. עוד צריך לדעת למה הגוים כל כך בכל דגי הים שצריך כל דגי הים להסתפק מהם חודש ימים והלא כל העולם אוכלים דגים שהם כפלים כל כך פעמים על שש מאות אלף שהיו ישראל:

אכן יתישבו הכתובים בב' דרכים. האחד כשאמר ה' אליו ישתן להם בשר סתם הבין משה משמעות הדברים כי מין אחד של בשר יתן להם, לזה אמר לפניו שש מאות אלף וגו' פרוש ומקין רב כזה למצא בהם דעות שונות, זה יחפץ בשר צאן, וזה יחפץ

אומרו מאסתם את ה' ביתרון תבת את, כי נתפנו לומר שמאסו להיות עם ה' השוכן אתם וחושקים בארץ מצרים: ונתן ה' לכם בשר ואכלתם. צריך לדעת למה חזר לומר הדברים שאמר בסמוך, עוד שלא הספיק במאמר ונתן וגו' ואמר ואכלתם והלא מוכן הוא הדבר שיאכלו הנתן להם, ונראה שכוון הכתוב לומר להם שהגם שאמר התקדשו למחר וגו' ופרשנוהו שבא לומר שיתקדשו בתשובה ולא יהיה פרענות ולזה נתן להם זמן עד מחר, כל זה יהיה קדם נתינת הבשר להם אבל אחר ישתן להם הבשר לא תועיל התרטה והתשובה להם שלא יאכלוהו, והוא מאמר ונתן ה' לכם בשר אז ואכלתם צריכין אתם לאכלל בחייב, ובדרך רמז כפל לומר כן לרמוז להם שאם יחזרו בתשובה גם כן על כל פנים יאכלו בשר כי יצא דבר מלך שלטון, והם לא הבינו הדברים, או הבינו ולא הצדיקו:

(יט) לא יום אחד וגו'. טעם ארכן של דברים, והפנוהו בהם, לפי מה שפרשנו במאמר ואכלתם בשר כי מצות מלך הוא לחיכם לאכלל, ולצד שיש להם אדם שתשלים תאוותו באכילת בשר ביום אחד, ויש בב', ויש בה', ויש ב', ויש בעשרים, ויאמר האדם הנה השלמתי תאותי ולא יאכל עוד, לזה בא דבר מלך להמשלים תאוותו ביום אחד כתב אזהרה לא יום אחד, ולהמשלים תאוותו בב' באה עליו האזהרה ולא יומים, וכן כלם.

וממה שבכו יורה כי הדבר מחלט אצלם כי ה' אין לו כח ח"ו לתת שאלתם, והוא מה שדקדק לומר מי יאכלנו לומר אין מי שיוכל עשות דבר זה, וכן תמצא בו שאמרו וז"ל (ספרי) שאמרו ישראל אין כח וכו', וזה כפירה ביכלת הכולל על כל ברוא הוא ועין בפסוק שאחרי זה:

באזני ה'. פרוש שלא חשו לדבר בדברים האלה הגם שה' שוכן בתוכם והמדברים מרגישים ויודעים כי שומע שוכן בתוכם, ויש כזה חציפות גדולה עד מאד לומר דברי כפירה באזני ה' ועין בפסוק שאחרי זה:

כי טוב לנו וגו'. צריך לדעת פונת אומרו תבת כי, כי גם אין לה שעור נכון בקטב לשון הנשבע, ואולי שידיע הכתוב כי כל כך עצמה תאוות הבשר עד שבהרו במצרים לאכלל בה בשר. עוד יתבאר הכתוב על זה הדרך כי בכתבם באזני ה' לאמר פרוש טעם הבכי שהשמעם לאזני ה' הוא מי יאכלנו בשר זה היה בגדר המאמר, אבל רוח הקדש בוחן לבותם יודע כי חפץם בתכלית הדברים הוא כי יותר טוב להם מצרים, כי בזה הדרך ארץ מצרים משכת בשכונת השכינה, ולזה חרה אף ה' בהם ואמר הזמינו עצמכם לפרענות, ובה תמצא נחת רוח במאמר ה' שאמר לבסוף וען כי מאסתם את ה' אשר בקרבתכם וגו' ולא מצינו שהזכיר זה בדבריהם, ולפי מה שפרשנו יתשוב על נכון, גם ידק

(כב) הִצֵּאן וּבָקֶר יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם אֶת־כָּל־דָּגֵי הַיָּם יֹאסֶף לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם: פ

כב הִצֵּן וְתוֹרִין יִתְנַסִּין לַהוֹן הַיִּסְפָּקוֹן לַהוֹן
אם ית כל נוגי זמא יתכנשון לַהוֹן הַיִּסְפָּקוֹן
לַהוֹן:

כ"ב" הִצֵּאן וּבָקֶר יִשְׁחַט • (ספרי) זֶה אֶחָד מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁהָיָה רַבִּי עֲקִיבָא דּוֹרֵשׁ, וְאִין רַבִּי שְׁמַעוֹן דּוֹרֵשׁ כְּמוֹתוֹ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: "שֶׁש־מֵּאוֹת אֶלֶף רִגְלִי... וְאַתָּה אֲמַרְתָּ: בְּשֶׁר אֶתָּן לָהֶם וְאָכְלוּ חֹדֶשׁ יָמִים הִצֵּאן וּבָקֶר וְגו' – הַפֶּל כְּמִשְׁמָעוֹ: מִי יִסְפִּיק לָהֶם? כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה): "וּמִצָּא כְּדִי גֹאֲלָתוֹ". וְאִינוּ קֶשֶׁה: זו, או (במדבר כ): "שְׁמַעוּ־נָא הַמֵּרִים? אֲלֹא לִפִּי שְׁלֹא אֲמַר בְּרַבִּים, חֶסֶד לוֹ הַכְּתוּב וְלֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ, וְזוֹ שֶׁל מְרִיבָה הִיְתָה בְּגִלּוּי, לִפְיָךְ לֹא חֶסֶד לוֹ הַכְּתוּב. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: חֶסֶד וְשָׁלוֹם, לֹא עֲלָתָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צָדִיק כָּף! מִי שֶׁכְּתוּב בוֹ (שם יב): "בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא", יֹאמֵר: אִין הַמָּקוֹם מְסֻפֵּיק לָנוּ? אֲלֹא כָף אֲמַר: "שֶׁש־מֵּאוֹת אֶלֶף רִגְלִי וְגו', וְאַתָּה אֲמַרְתָּ בְּשֶׁר אֶתָּן" לַחֹדֶשׁ יָמִים, וְאַחֵר כָּף תִּהְיֶה גְדוּלָּה כְּזוֹ! "הִצֵּאן וּבָקֶר יִשְׁחַט לָהֶם" כְּדִי שִׁיְהַרְגוּ, וְתִהְיֶה אֲכִילָה זֶה מְסַפֶּקְתָּן עַד עוֹלָם? וְכִי שִׁבְחָךְ הוּא זֶה? אוֹמְרִים לוֹ לַחֲמוּר: "טל כּוֹר שְׁעוּרִים וְנִחְתָּךְ רֹאשְׁךָ"? הַשִּׁיבוּ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: "וְאִם לֹא אֶתָּן, יֹאמְרוּ שֶׁקֶצֶרָה יָדִי. הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ שִׂיד ה' תִּקְצֹר בְּעֵינֵיהֶם? יֹאכְדוּ הֵם וּמֵאָה בְּיוֹצֵא בָהֶם וְאֵל תְּהִי יָדִי קֶצֶרָה לִפְנֵיהֶם אֶפְלוּ שַׁעַה אַחַת".!

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִיד יְהוָה תִּקְצֹר עֵתָה תִּרְאֶה הִיקָרְךָ דְּבָרִי אִם־לֹא:

כג וַאֲמַר יי לַמֶּשֶׁה הַמִּימְרָא דִּי יִתְעַכֵּב כְּעֵן
תַּחֲזִי הִיעֲרַעְנָךְ פִּתְגָמִי אִם לֹא:

כ"ג" וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִיד יְהוָה תִּקְצֹר עֵתָה תִּרְאֶה הִיקָרְךָ דְּבָרִי • רַבִּי גְמַלְיָאֵל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא אוֹמֵר: אִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד עַל הַטָּפֶל, מֵאַחַר שֶׁאִינוֹן מְבַקְשִׁים אֲלֹא עֲלִילָה לֹא תִסְפִּיק לָהֶם, סוֹפֵן לְדוֹן אַחֲרֶיךָ; אִם אֲתָה נוֹתֵן לָהֶם בְּשֶׁר בַּהֲמָה גִּסָּה, יֹאמְרוּ: דָּקָה בְּקִשְׁנוּ, וְאִם אֲתָה נוֹתֵן לָהֶם דָּקָה, יֹאמְרוּ: גִּסָּה בְּקִשְׁנוּ, חִיָּה וְעוֹף בְּקִשְׁנוּ, דָּגִים וְחִגְבִּים בְּקִשְׁנוּ! אֲמַר לוֹ: אִם־כֵּן יֹאמְרוּ שֶׁקֶצֶרָה יָדִי. אֲמַר לִפְנֵינוּ: הִרְיֵנִי הוֹלֵךְ וּמִפְּסִין. אֲמַר לוֹ: "עֵתָה תִּרְאֶה הִיקָרְךָ דְּבָרִי" – שְׁלֹא יִשְׁמָעוּ לָךְ. הֵלֶךְ מִשָּׁה לִפְסִין (זֶה קָאֵי גַם לְרִשְׁי לְעִיל). אֲמַר לָהֶם: הִיד ה' תִּקְצֹר? (תהילים עח) "הֵן הַכֶּה־צוּר וַיְזוּבוּ מִים וְגו' הִגַּם־לָהֶם יוֹכַל־תַּת". אֲמַרְו: פֶּשֶׁרָה הִיא זֶה, אִין בּוֹ כַח לְמִלְאוֹת שְׁאֵלְתָנוּ. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּצָּא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל־הָעָם", כִּי־נֹן שְׁלֹא שְׁמָעוּ לוֹ: וַיִּגָּסֶף שְׁבָעִים אִישׁ וְגו'. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

כג) הִיד ה' תִּקְצֹר וְגו' הִיקָרְךָ דְּבָרִי וְגו'.
תִּבְאָר עַל פִּי ב' הַדְּרָכִים שֶׁכְּתִבְנוּ, לְדָרְךְ
הָא' שֶׁפִּרְשְׁנוּ שְׁתִּמְיַת מִשָּׁה הִיְתָה כִּי לֹא
יִסְתַּפְקוּ כָּלֶם בְּמִין בְּשֶׁר הַנֶּתֶן לָהֶם וְתִרְעַמְתָּם
עוֹמְדָת לַעֲד, הַדְּעִינוּ ה' כִּי יֵשׁ וְכָלֶת בְּיָדוֹ
לִתֵּת מִין בְּשֶׁר שִׁימְלֵא כָּל תַּאֲוָתָם בּוֹ, וְהוּא
מֵאֲמַר הִיד ה' תִּקְצֹר פְּרוּשׁ לִתֵּת בְּמִין בְּשֶׁר
אֶחָד דִּי סְפּוֹקֵם כָּל אֲשֶׁר יִתְאוּ כָּל הַמִּתְאוּסִים,
וְאוֹמְרוּ עֵתָה תִּרְאֶה הִיקָרְךָ דְּבָרִי פְּרוּשׁ דְּבָר
אֶחָד שְׁאֵנִי עוֹשֶׂה אוֹ דְּבוּר אֶחָד שְׁאֲמַרְתִּי
לַעֲשׂוֹת וְהִיד יִקָּר כָּל כָּף שֶׁשׁ בּוֹ הַסְתַּפְּקוֹת
לְכָל חֲלָקֵי הַתַּאֲוֹת שִׁיכּוּלִין לְהִיתוֹ, שִׁיְתֵן
לָהֶם מִין בְּשֶׁר שֶׁשׁ בּוֹ כָּל מִינֵי בְּשֶׁר שִׁיכּוּלִין
לְהִיתוֹ בְּעוֹלָם, וְשַׁעוֹר תַּבַּת יִקָּרְךְ הוּא יְהִידָה
יִקָּרְךְ אֲצִלְךָ כִּשְׁתַּרְאָה יִקָּר הַפַּעֲלָה, אוֹ תִּפְרֹשׁ
יִקָּרְךְ יְהִידָה לָךְ מִמֶּנּוּ יִקָּר כִּשְׁיִתֵּן ה' עַל יָדִי
מִשָּׁה מִין הַבְּשֶׁר שְׁאִין כְּמוֹהוּ יְהִידָה לַמִּשָּׁה
יִקָּר וְגִדְלָה בְּעֵינֵי יִשְׂרָאֵל לְהֶאֱמִין בּוֹ וּבִנְבוּאָתוֹ
וְיִתְקַר בְּעֵינֵיהֶם:

וּלְדָרְךְ ב' שֶׁכְּתִבְנוּ שְׁתִּמְיַת מִשָּׁה הִיְתָה
לְחִשְׁבוֹ שֶׁהַבְּשֶׁר שֶׁמִּמֶּנּוּ יִשְׁכְּבוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל הוּא מִהֲנֻמָּצָא אֲכָל מִהֲגֵס לֹא יַעֲשֶׂה
גַם לְדָבָר כְּזֶה, אֲמַר ה' אֵלֶי הִיד ה' תִּקְצֹר

מִתּוֹתָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי ה' תִּלָּה זֶה בָּזָה:
וְדָרְךְ ב' עַל פִּי דְּבָרֵיהֶם ז"ל (בִּרְכוֹת נח).
שְׁאֲמַרוּ אִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה
גַם לְשִׁקָּר, וְלִצַּד שְׁאֲמַר ה' אֵלֶי שֶׁהַבְּשֶׁר הוּא
חֲרָבִים כְּמֵאֲמָרָם ז"ל (בפ' כ') בְּפִרוּשׁ רִשְׁי
וְהִידָה לָהֶם לִנְרָא שְׁכֵן קוֹרִין וְכו' לְחֲרָב וְנָרָא
אִם כֵּן לֹא עַל הַגֵּס מְדַבֵּר הַכְּתוּב אֲלֹא שִׁיִּאֲכְלוּ
מִבְּשֶׁר הַנִּמְצָא וְעַל זֶה תִּמָּה שְׁאִין נִמְצָא לָהֶם
לְאָכַל שְׁלִשִּׁים יוֹם, וּמֵאֲמַר בְּשֶׁר אֶתָּן לָהֶם
שִׁנְרָאָה שִׁיְתֵנוּ מִחֹדֶשׁ פְּרוּשׁ הוּא שִׁיְתֵנוּ לָהֶם
רְשׁוֹת לְאָכְלוֹ, לִצַּד שֶׁעַד עֵתָה לֹא יְהִידָה לָהֶם
רְשׁוֹת לְאָכַל מִמִּקְנֵיהֶם וְהִיד לַעֲבוּדָת ה' וְאֹמַר
ה' כִּי יִתֵּן לָהֶם רְשׁוֹת לְאָכַל בְּשֶׁר, וּמֵאֲמַר
אִם אֵת כָּל דָּגֵי הַיָּם פְּרוּשׁ לִצַּד שֶׁהִיד לָהֶם
דָּגִים מִהֲבָאָר שֶׁהִיְתָה הוֹלֵכֶת עִמָּהֶם אֲכָל לֹא
יְהִידָה לָהֶם הַסְתַּפְּקוֹת אֶפְלוּ לִיּוֹם אֶחָד בַּחֲדָשׁ,
כִּשְׁשַׁעַר מִשָּׁה דְּבָר הַצֵּרִיף לִס' רְבוּא ל' יוֹם
שַׁעַר שֶׁכָּל דָּגִים שִׁיכּוּלִין לְהִיתוֹ שֶׁם בְּנֻמָּצָא
לֹא יִסְפִּיקוּ, וּבְדָרְךְ גַם כָּבֵר אֲמַרְנוּ שֶׁכָּבֵר שְׁלֹא
יַעֲשֶׂה ה' גַּם לְתַכְלִית דְּבָר רַע כְּמוֹ שֶׁכְּתִבְתִּי,
וּלְדָרְךְ זֶה תִּמְיַת מִשָּׁה תִּמְיַת וְאִין עֲלִיו
אֲשַׁמַּת דְּבָר כִּי אִינוּ עוֹשֶׂה חֶסֶד וְחֶסֶד בִּכְלֵת ה'
חֶסֶד וְשָׁלוֹם:

בָּקֶר, וְזֶה אֵיל וְצִבִּי, וְזֶה עוֹפּוֹת, וְזֶה דָּגִים,
וְאַתָּה אֲמַרְתָּ בְּשֶׁר אֶתָּן לָהֶם מִשְׁמַע מִין בְּשֶׁר
א', מַה הִיא הַבְּשֶׁר שֶׁתִּתֵּן, הִצֵּאן וּבָקֶר וְגו'
וּמִצָּא לָהֶם פְּרוּשׁ מְבַקְשִׁים, אִם אֵת כָּל דָּגֵי
פְּרוּשׁ כָּל מִינֵי דָּגִים וְגו' וּמִצָּא לָהֶם פְּרוּשׁ
מְבַקְשִׁים, וְלֹא כִשְׁתִּתֵּן לָהֶם בְּשֶׁר צֹאן וּבָקֶר
יֹאמְרוּ חֲפָצִים בְּאֵיל וְצִבִּי, וְכִשְׁתִּתֵּן לָהֶם אֵיל
וְצִבִּי יֹאמְרוּ חֲפָצִים בְּבְשֶׁר עוֹפּוֹת, וְכִשְׁתִּתֵּן
לָהֶם עוֹפּוֹת יֹאמְרוּ דָּגִים, וְרִשְׁם ב' קְצוֹת
הַבְּשֶׁר צֹאן וּבָקֶר וְקֶצֶה הַקְּצוֹת בְּשֶׁר דָּגִים
וְהַקְּצוֹת אֲמַצְעִים שְׁכִין בְּשֶׁר צֹאן וּבָקֶר
לְבָשֶׁר דָּגִים מוֹכְנִים, וְאֹמַר כָּל דָּגֵי הַיָּם פְּרוּשׁ
שְׁלֹא יוֹעִיל בְּמִינִים מִהֲדָגִים אֲלֹא אִם יִבִּיא
כָּל מִינֵי דָּגִים שְׁכִין שְׁוֹלֵת זֶה הַמִּין הַחֹסֵר
יִכְבוּ עֲלָיו, וּמַעֲתָה אִין סְתִימָת פִּיהֶם וּזְלַת
כָּל מִינֵי בְּשֶׁר בַּהֲמָה וְחִיָּה וְכָל מִינֵי עוֹפּוֹת
וְכָל מִינֵי דָּגִים הַמְסַפִּיקִים לָהֶם חֹדֶשׁ יָמִים,
נִמְצָאָת אוֹמַר שֶׁעַקֵּר הַפְּלָאָתוֹ הִיְתָה לִצַּד
שֶׁהִבִּין מְדַבְּרֵי ה' כִּי מִין אֶחָד שֶׁל בְּשֶׁר, וְאִין
הַכִּי נָמִי אִם הִידָה אוֹמַר שִׁיְתֵנוּ לָהֶם כָּל מִינֵים
שֶׁבְּעוֹלָם שֶׁל בְּשֶׁר לֹא הִידָה מִתְמִיָּה, וְכִזֶּה
נִתְיָשְׁבוּ כָּל הַדְּקוּדָּקִים וְדְּבָרֵי מִשָּׁה חֵן, וְעַקֵּר
כְּנֻת מִשָּׁה כְּזֶה אוֹלִי קִמְנֵעַ מִתַּת הַבְּשֶׁר וְלֹא

(כד) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל־הָעָם אֵת דְּבַר יְהוָה וַיֹּאמְרוּ
שְׂבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבַת הָאֹהֶל: אור החיים

(כה) וַיֵּרֶד יְהוָה בַּעֲנַן וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר
עָלִיו וַיִּתֵּן עַל־שְׂבָעִים אִישׁ הַזִּקְנִים וַיְהִי כְנֹחַ עֲלֵיהֶם
הָרוּחַ וַיִּתְּנָבְאוּ וְלֹא יָסֹפּוּ:

כד ונפק משה ומליל לעמא ית פתגמא דיי
וכנש שבועין גברא מסבי עמא ואקם יתהון
סחור סחור למשבנא:

כה ואתגלי יי בעננא ומליל עמה ורבי מן
רוחא די עלוהי ויהב על שבועין גברא
סבנא והיה פד שרת עליהון רוחא דנבואה
ומתנבאין ולא פסקין:

כז"א – ולא יספּוּ • לא נתנבאו אלא אותו היום לבדו, כּף מפרש בספרי. ואונקלוס תרגם: "ולא פסקין", שלא
פסקה נבואה מהם. אור החיים

(כו) וַיִּשְׁאָרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים בַּמַּחֲנֶה שֵׁם הָאֶחָד אֶלְדָּד וְשֵׁם
הַשֵּׁנִי מִידָד וַתֵּנַח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַהֲמָה בִּפְתָחַיִם וְלֹא יֵצְאוּ
הָאֹהֶל וַיִּתְּנָבְאוּ בַּמַּחֲנֶה:

כו וישארו שני אנשים
אלדד ושום תננא מידד ושרת עליהון
רוחא דנבואה ואננן בפתחין ולא נפקו
למשבנא ואתנבאו במשריתא:

כז"א – וַיִּשְׁאָרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים • מאותן שנבחרו. אמרו: אין אנו כּדאין לגדלה זו. והמה בפתחים • במבררים
שבקהם לסנהדרין. ונכתבו כלם נקובים בשמות ועל ידי גורל; לפי שהחשבון עולה ל"ב שבטים ששה ששה
לכל שבט ושבט, חוץ משני שבטים שאין מגיע אליהם אלא חמשה חמשה. אמר משה: אין שבט שומע לי
לפחות משבטו זקן אחד. מה עשה? נטל שבעים ושמים פתקין וכתב על שבעים "זקן", ועל שנים חלק. וברר
מכל שבט ושבט ששה, והיו שבעים ושמים. אמר להם: טלו פתקיקם מתוך קלפי. מי שעלה בידו "זקן" נתקדש,
ומי שעלה בידו חלק, אמר לו: המקום לא חפץ בך. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הרוח אשר עליו, פרוש מאותה הבחינה
שעליו, אכל הנאצל בא מהמאציל ברוף הוא
ולא שיוצא ממשה ולתן על אחרים. או יאמר
מן הרוח אשר על משה ואמר ונאצל לצד
שאין הבדל לרוח שעודנו עליו לרוח הנתן
ממנו לזקנים, ולדבר זה כבן במאמר אשר
עליו על החלק הנאצל בעצמו שעודנו עליו
אחר ונאצל, ולדברי המדרש (במד"ר פט"ו)
כשמנה המעלות שהיו לב' יותר מה' מנה
גם בן שהשבעים נבואתם משל משה והב'
משל הקדוש ברוף הוא:

ויהי כנחם. אמר ויהי לשון צער, לדבריהם
ז"ל (שם) שהזקנים התנבאו מאמר
התקדשו למחר, אין לה צער גדול מזה שאמר
לישראל בתחלת נבואתם כינו עצמן
לפרענות, ואומרו ויתנבאו בתוספת וא"ו,
לומר שמלבד שהיו כלי מכשר לנחם עליהם
הרוח עוד להם שהתנבאו, והודיע הכתוב
שנבואתם היתה תכף ומיד כאומרו כנחם
עליהם וגו' ויתנבאו. עוד יתבאר על פי סברת
האומרים ולא יספו שלא נתנבאו אלא אותו
יום על זה הדבר ויהי כנחם וגו' לשון צער
כנפיר ועוד צער אחר להם שהתנבאו ולא
יספו:

(כו) וַיִּשְׁאָרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים וגו'. צריך לדעת
א' פנות מאמר וישארו מנן נשארו. ב'
למה הצריך להקביר שמם. ג' אומרו ותנח

השפיל עשות. עוד אפשר לומר כי מאמר
וידבר אל העם את דברי ה' הם דברי אסיפת
הזקנים לבד, וחשב עד אשר יגמר מה שצוה
ה' באסיפת הזקנים ויצא לדבר אל העם
מאמר ב' ואל העם תאמר, וגם מדברי מדרש
תנחומא משמע בן:

(כה) וַיֵּרֶד ה' וגו' וַיְדַבֵּר אֵלָיו. צריך לדעת
מה דבר ה' אליו, עוד צריך לדעת למה
הצריך לכל זה ולא נבא אותם מבלי כל סדר
המוכן ויתבאר הענין על פי מאמרם ז"ל בספר
הזהר (פנחס רכ). בפסוק לכן אמר הנני נותן
לו את בריתי שלום, כי יצו ה' על משה
שיאמר הנני נותן וגו', והטעם מפני שזכה
כבר משה בברית השלום ושליו יחשב וכשרצה
לתנו לפנחס נמצא שכבר נתנו למשה וזכה
בו ואין הקדוש ברוף הוא חוזר ונוטל מתנותיו,
כמו בן הנבואה נתן למשה למנה וכל הבא
להתנבאות משה הוא הנותן מהטעם הנזכר,
ולזה יקרא ארון הנביאים, והוא מאמר ה'
כאן שצוה לאסוף הזקנים והוא עמקם וירד
ה' בענן, ואומרו וידבר אליו פרוש לשון שררה
וממשלה כדרך אומרו (תהלים מז) ידבר עמים
תחתינו שששה ה' השררה בדבר זה אליו
פרוש למשה ובקשותו ובכרצונו האציל וגו':
וַיֹּאמֶר מִן הַיּוֹם. אומרו ונאצל, אולי שרומז
למקור רוח הנבואה שבבחינה זו,
ובדרך זה יצדק לאמר ונאצל, ואומרו מן

פרוש האם נכון שיד ה' ח"ו תקצר, ואם בן
אם לא נעשה הנס יאמרו כי לא תגיע יד
עליונה עשות מבקשם, ולזה יחפץ ה' עשות
נס שלא כסדרו בשביל חלול ה', ולזה אמר
אמר עתה תראה במה שאני עושה תראה
היךך דברי וגו' פרוש ויהי יקר בעיניך מן
והלאה דברי פרוש דבר הנוגע לי לכבודי
כשתראה שאני מקלקל השונה ועושה נס
לשקר בשבילי שלא יחללו שמי מזה תדע
שעור הקפדתי על הדבר אם גדול או קטן
הוא, ותמצא רז"ל (קדושין מ). שהפליאו
לומר בענין חלול ה' שהקפדתו גדולה:

(כד) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר וגו'. הקדים הדברים
אל העם ואחר כך אסף הזקנים אשר לא
כן מצינו בסדר דברי ה' אליו שהקדים אסיפת
זקנים ואחר כך ואל העם תאמר, לצד שדן
בדעתו כי דעת עליון היא להקדים מאמר
לישראל, שאם היתה כונתו להקדים האסיפה
לא הנה לו לצוות לו מאמר העם, אלא הרי
זה מגיד שהקדים מאמר לעם ואחר כך יאסף
הזקנים לאהל ויעשה כל האמור בענין:

וטעם אשר הקדים ה' מאמר האסיפה, לצד
שצוה היתה תשובה לדברי משה
שאמר לא אוכל לבדי לשאת את כל העם,
לזה הקדים להשיבו על דבריו תחלה ואחר
כך צוהו לדבר אל בני ישראל, וידע ה' כי
משה חכם לידע הצריך להקדים כמו שכן

(כו) וַיִּרְץ הַנֶּעֱר וַיַּגֵּד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶלְדָּד וּמִידָד מִתְנַבְּאִים
בַּמַּחֲנֶה:
כז"י וַיִּרְץ הַנֶּעֱר • יֵשׁ אוֹמְרִים: גִּרְשׁוֹם בֶּן מֹשֶׁה הִיָּה. אוֹר הַחַיִּים

(כח) וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוֹן מִשֵּׁרֵת מֹשֶׁה מִבְּחָרָיו וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי
מֹשֶׁה בְּלֹאם:
כז"י בְּלֹאם • (סנהדרין ו) הִטַּל עֲלֵיהֶם צָרָכִי צָבוּר וְהֵם כָּלִים מֵאֲלֵיהֶם. (ספרי) דָּבָר אַחֵר: תָּנִים אֶל בֵּית הַכֶּלֶא, לְפִי שֶׁהָיוּ

מִתְנַבְּאִים: מֹשֶׁה מֵת וַיהוֹשֻׁעַ מְכַנֵּס אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָן. אוֹר הַחַיִּים

(כט) וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הַמִּקְנָא אֶתָּה לִי וּמִי יִתֵּן כָּל־עַם
יְהוָה נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן יְהוָה אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם:
כט וַיֹּאמֶר לֵה מֹשֶׁה הַקְנָאֲתִי אֶת מִקְנִי לִי
רְעִינָא פֻּן וַיְהִי כֹל עָמָא דִּזֵּי נְבִיאָן אַרִי יִתֵּן
יְיָ יֵת רִיחָא דְנְבוּאָתָה עֲלֵיהוֹן:

אוֹר הַחַיִּים עַל הַתּוֹרָה – מַהְדּוּרַת בְּלוֹם, אֲבֵרמֹבִיץ

לְצַד שֶׁאִמְרַם מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל עַל פִּי ה' שִׁיתֵּן רוּחַ
נְבוּאָה עַל ע' וְעָכְשׁוּ נְבִיאִים גַּם הֵב' יֵשׁ לַחֲוֹשׁ
לֹא מִב' דְּבָרִים, אוֹ לֹא יִמְנָן מֹשֶׁה חֹס וְשִׁלּוֹם
בַּמִּקְנָא שֶׁאִמְרַם לוֹ ה' שְׁבָעִים, אוֹ הַמִּתְנַבְּאִים
נְבִיאִים שֶׁקָּר, וְלִסְבֵּרֵת הָאֹמֶר כִּי הָיוּ מִהַשְׁבָּעִים
הַגִּידוּ לְמֹשֶׁה הַמַּעֲשֶׂה הַבִּלְתִּי הַגּוֹן שֶׁהָיוּ אִמְרַם
שִׁיכְלוּ לֵאחֶל מוֹעֵד וְהֵם עָמְדוּ בַּמַּחֲנֶה וְנִבְּאוּ
שֵׁם, וְיֵשׁ בָּהֶם שְׁמֵים רַעוּת, א' שֶׁלֹּא קִיְּמוּ דָבָר
מֹשֶׁה, וְהֵב' שִׁבְעָה גִלּוּ דַעְתָּם שֶׁלֹּא רָצוּ שֶׁתִּשְׁאַל
עֲלֵיהֶם הָרֹחַ מְרוּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה אֶלֶּא מִקְדּוֹר
הָרֹחַ וּמִתְנַבְּאִים בַּמַּחֲנֶה:

(כח) וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ וְגו' בְּלֹאם. צָרִיד לְרַעַת
עַל מִי סִמָּךְ יְהוֹשֻׁעַ לְהוֹרֹת לִפְנֵי רַבּוֹ,
וּמֵה גַם לְהוֹרֹתוֹ כֹּה וְכֵה תַעֲשֶׂה וְזֶה מִהֲדוּרַת,
וְיִזְלֵל אִמְרֵי (עֲרוּבִין סג.) כָּל דְּמוֹתֵיב מִלֵּה
קָדָם רַבִּינָא אוֹיֵל בְּלֹא וְלָד שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ
וְגו', וְאֶפְשָׁר לְתַת טַעַם לְמַעֲשֶׂה יְהוֹשֻׁעַ עַל
פִּי דְבָרֵיהֶם ז"ל (ספרי) שֶׁאִמְרֵי וְזֶה לְשׁוֹנֵם
מֵה נְבוּאָה אִמְרֵי מֹשֶׁה מֵת יְהוֹשֻׁעַ מְכַנֵּס עַד
כָּאן. לִזְה כִּשְׁשָׁמַע יְהוֹשֻׁעַ הַדְּבָרִים בְּחֹר לְדָבָר
לִפְנֵי רַבּוֹ כְּדִי שִׁינְיָלָה דַּעְתּוֹ כִּי מֵאוֹסִים הַדְּבָרִים
אֶצְלוּ וְאוֹמְרֵיהֶם וְכִי שֶׁקָּר בְּפִיהֶם, וְכִזָּה שֶׁלֵּל
הַחֲשָׁד כִּי יִחְפֹּץ הוּא בַּדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים
לְמַעַלְתּוֹ וְגִלָּה הַהִפְכּוּת בְּרַצוֹנוֹ:

וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי מֹשֶׁה בְּלֹאם פְּרוּשׁ תֵּן אוֹתָם
בְּמִשְׁמַר עַד אֲשֶׁר יְבֹא דָבָר מִלֶּךְ
מִשְׁפַּט עֲשׂוֹת, אוֹ כֹּלִם מִן הָעוֹלָם, וְשַׁעַם
הַדָּבָר בֵּין לִסְבֵּרֵת הָאֹמֶר חוּץ מִהָע' בֵּין
לִסְבֵּרֵת הָאֹמֶר מִהָע' מִהַשְׁבָּעִים שֶׁתִּכְתְּבוּ,
וְאוֹיֵל שֶׁרָמּוּ בְּאוֹמְרֵי אֲדֹנָי מֹשֶׁה, שֶׁאִינוּ חָפִץ
הָיִית הוּא אֲדוֹן אֶלֶּא הָיִית לוֹ אֲדוֹנוֹ מֹשֶׁה
לְשַׁלֵּל הַרְצוֹן בְּנֶאֱמַר כִּי יָמוּת מֹשֶׁה וְהוּא
יְכַנֵּס, וַיִּדְּק גַּם בֵּין מִמֶּה וַיַּעַן שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה
לְדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים עֲלָיו נְבוּאָה הִיא כִּי לֹא
דְּבָרוֹ נִכְוָה וְיִצְרִיכֵי לִנְתֵן בְּבֵית כְּלָא, וְאֶף
עַל פִּי כֵן עָנְשׁוּ הַקְּתוּב, כִּי סוּף סוּף הַשִּׁיב
דָּבָר בְּפִנֵּי רַבּוֹ:

מֵאוֹתָם הָע' שֶׁנִּכְתְּבוּ, וְכִדִּי שֶׁלֹּא תִּכְתְּבוּ
שֶׁהַקְּתוּבִים הֵם שֶׁנִּכְתְּבוּ בְּתַקְיָה הַגּוֹרְלוֹת, לִזְה
אִמְרַם וְלֹא יִצְאוּ הָאֲהֻלָּה הָא לְמִדָּת שֶׁהָיוּ יְכוּלִּין
לְצִאת, וְכִזָּה נֶאֱמָר דְּבָרֵיהֶם שֶׁהָיוּ נְבוּאָה וְהוּא
אוֹמְרוֹ וַיִּתְנַבְּאוּ, וְזוֹלַת הַתַּנְיָא הַנֶּזְכָּר מִי יִחְזִיק
דְּבָרֵיהֶם לְדְּבָרִי נְבִיאוּת, וְכִזָּה נִתְּלִשְׁבוּ כָּל
הַדְּקָדוּקִים:

וְלְדְּבָרֵי הָאֹמֶר מִהָע"ב נִשְׁאָרוּ תִּכְבָּאֵר הַקְּתוּב
עַל זֶה הַדְּרָךְ וַיִּשְׁאָרוּ פְּרוּשׁ הַגִּם
שֶׁנִּשְׁאָרוּ ב' הָאֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ יִתְרִים עַל הָע'
בַּמַּחֲנֶה, שֵׁם הָאֶחָד וְגו' אֶף עַל פִּי כֵן וְתַנַּח
עֲלֵיהֶם הָרֹחַ גַּם בֵּין מִלְכָּד שֶׁנֶּחַה עַל הָע'
כְּמוֹ שֶׁאִמְרַם לְמַעַלָּה וַיִּצְאֵל מִן הָרֹחַ וְגו' וַיִּתֵּן
עַל ע' אִישׁ וַיִּדְּק עַל נִכּוֹן לְמֵה הַצָּרָף לֹמֶר
וְתַנַּח עֲלֵיהֶם הָרֹחַ, לְצַד שֶׁלֹּא הִזְכִּיר בְּפִסּוּק
רִאשׁוֹן שֶׁנֶּתַן הָרֹחַ אֶלֶּא עַל הָע' הוֹדִיעַךְ ה'
שֶׁגַם נִחָה עַל הֵב', וְאִמְרַם וְהִמָּה בְּתַתִּים וְגו'
כֹּא לְתַת טַעַם לְהַצְדִּיקָת נְבוּאָתָם כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי
לְמַעַלָּה וְאִמְרַם וְהִמָּה בְּתַתִּים פְּרוּשׁ בְּתַתִּים
שֶׁכְּתִב מֹשֶׁה ע"ב זָקֵן, וּמַעַתָּה הָרִי רִאשִׁים
הֵם לְנְבוּאָה כִּי־צֹא עַד וְיִכּוֹל לְהִיֵּת שִׁינְיָלָה, וְכִדִּי
שֶׁלֹּא תִכְיֵן שֶׁהִמָּה בְּתַתִּים שֶׁבִּאוּ הָאֲהֻלָּה
לִזְה בְּרַר הַקְּתוּב וְאִמְרַם וְלֹא יִצְאוּ בְּתַתִּין
לְבֹאֵה הָאֲהֻלָּה:

וְדָרָךְ דָּרֵשׁ אוֹיֵל שִׁיִּדְעֵה הַקְּתוּב שֶׁהַשְּׁנִים
שֶׁלֹּא יִצְאוּ בְּתַתִּין נִכְלָמוּ וְנִכְנָסוּ
בַּמַּחֲנֶה מֵה שֶׁלֹּא עָשׂוּ בֵּין כָּל יִשְׂרָאֵל שִׁיִּצְאוּ
כָּלִם לֵאחֶל מוֹעֵד וְהֵב' נִתְּנָא בַּמַּחֲנֶה, וְיִצְא
ה' בְּשִׁתָּם וְיִכְלִימָתָם וַיִּתְנַבְּאוּ, וְהוּא אוֹמְרוֹ
וְהִמָּה בְּתַתִּים שֶׁהֵן הַתַּתִּין וּמַשְׁעֵם זֶה לֹא
יִצְאוּ מִהַמַּחֲנֶה, וְחֻנָּם ה' וּמִלֵּא תִּתְּנָתָם
וַיִּתְנַבְּאוּ:

(כו) וַיִּרְץ הַנֶּעֱר וַיַּגֵּד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶלְדָּד וּמִידָד
מִתְנַבְּאִים לְהַגִּיד שֶׁנִּתְנַבְּאוּ, וְעוֹד לוֹ שֶׁרַעַשׁ
עֲלֵיהֶם לְתַתֵּם בְּבֵית כְּלָא וְכִי כָּל הַמִּתְנַבְּאִים נֶעֱנְשׁ
עַל שֶׁנֶּבֱא וְזֶה מִן הַתִּימָה, וְיֵשׁ לְתַת טַעַם
לִסְבֵּרֵת הָאֹמֶר שֶׁהָיוּ ב' שֶׁנִּשְׁאָרוּ בְּתַתִּין, כִּי

עֲלֵיהֶם וְגו' מִמֵּה נִפְשָׁף אִם הֵם מִהָע' הָרִי
כְּבָר הַזִּכְרִים הַקְּתוּב בְּכָלִל הָע' דְּכִתְיִב וַיִּצְאֵל
וְגו' וַיִּתֵּן עַל ע', כִּי מֵאוֹמְרוֹ וְתַנַּח מִשְׁמַע
דְּבָר הָדָשׁ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר עַד עַתָּה, וְאִם אִינוֹם
מִהָע' הִלֵּא לֹא אִמְרַם ה' אֶל מֹשֶׁה אֶלֶּא ע'.
ד' אוֹמְרוֹ וְהִמָּה בְּתַתִּים אִין יִדְעֵה הַכּוֹנֵה
כְּזֶה. ה' אוֹמְרוֹ וְלֹא יִצְאוּ הִלֵּא מֵאוֹמְרוֹ וַיִּשְׁאָרוּ
בַּמַּחֲנֶה מִכּוֹן הַדָּבָר שֶׁלֹּא יִצְאוּ. ו' אוֹמְרוֹ
וַיִּתְנַבְּאוּ לְבִסּוּף שֶׁהָיוּ לוֹ לְהַסְמִיךְ הַנִּמְשָׁף
לְהֵם בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ וְהַנֶּעֱשֶׂה מִהֵם בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ
עַל זֶה הַדְּרָךְ וַיִּשְׁאָרוּ ב' אֲנָשִׁים וְגו' וְהִמָּה
בְּתַתִּים וְלֹא יִצְאוּ הָאֲהֻלָּה וְתַנַּח עֲלֵיהֶם הָרֹחַ
וַיִּתְנַבְּאוּ, וְלִמָּה כְּתִב הַדְּבָרִים שֶׁלֹּא בְּפִסּוּר
הַנִּכּוֹן:

וְיִזְלֵל נִחְלָקוּ (ספרי) מִנֵּין נִשְׁאָרוּ, יֵשׁ אוֹמְרִים
נִשְׁאָרוּ מִהָע"ב, שֶׁכְּבָר מֹשֶׁה מִיִּשְׂרָאֵל
ו' מִכָּל שִׁבְט בְּשׁוֹה וְהַגִּירָל הַלּוּצִיא הֵב' יִתְרִים
עַל הָע' שֶׁאִמְרַם לוֹ ה' וְהֵם הֵב' שֶׁנִּשְׁאָרוּ, וְרַבִּי
שִׁמְעוֹן אִמְרַם כִּי מִהָע' נִשְׁאָרוּ שֶׁלֹּא רָצוּ לְכַנֵּס
לֵאחֶל מוֹעֵד לְצַד עֲנָה וְשִׁפְלוּת וְנִשְׁאָרוּ בַּמַּחֲנֶה
ע"כ. לִסְבֵּרֵת הָאֹמֶר מִהָע' נִשְׁאָרוּ תִּכְבָּאֵר
הַקְּתוּב עַל זֶה הַדְּרָךְ וַיִּשְׁאָרוּ ב' אֲנָשִׁים בַּמַּחֲנֶה
לְצַד חוֹשְׁבִים עֲצֻמָּן כְּשִׁירִים, שֵׁם הָא' וְגו' פְּרוּשׁ
יִדְעִים הָיוּ בְּמִדּוֹת יִשְׁרוֹת וּמִחֻזָּקִים בְּעִינֵי
יִשְׂרָאֵל שֶׁלִּסְבֵּרֵת זֶה נִשְׁאָרוּ בַּמַּחֲנֶה, שְׁוֹלַת זֶה
יֵשׁ לַעַם לְרֹנֵן אַחֲרֵיהֶם שֶׁמֵּאִסוּ חֹס וְשִׁלּוֹם
בְּנַחַת הָרֹחַ עֲלֵיהֶם וְנִמְצְאוּ מִחֻלָּים ה' וְיִמָּאִסֻם
עֲלִיוֹן לִסְבֵּרֵת זֶה, אֶלֶּא לְצַד שֶׁשֵּׁם הָאֶחָד הַמִּיחֵד
אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי לוֹ מִידָד לִזְה לֹא דְנוּ בָּהֶם
הַמַּעֲשֶׂה לְהַרְע, וְכִזָּה לֹא נִמָּאִסוּ וְתַנַּח עֲלֵיהֶם
הָרֹחַ עֲצֻמָּה שֶׁנֶּחַה עַל הָע' לֹא מִנְעָתָם הַתִּיחֻקָּה
שֶׁהָיְתָה בֵּין אֶחָל מוֹעֵד וּבֵין הַמַּחֲנֶה וְנִחָה גַם
עֲלֵיהֶם, וְדָקֵק לֹמֶר וְתַנַּח, לֹמֶר שֶׁשֵּׁם קְנָתָה
מִקְוָה הָרֹחַ כְּאוֹמְרִים שֶׁשֵּׁמָר הָע' פִּסְקוֹ וְאוֹלוֹ
לֹא פִּסְקוֹ נְבוּאָה מִהֵם, וְקָדָם שֶׁהַזִּכִּיר הַנְּבוּאָה
הַזִּכִּיר דְּבָרִים שֶׁבָּהֶם יִצְדִּיקוּ הָעַם כִּי דְבָרִי
נְבוּאָה בְּפִיהֶם אֶמֶת, וְאִמְרַם וְהִמָּה בְּתַתִּים פְּרוּשׁ

כז"י – המקנא אתה לי. הקנאתי אתה מקנא? לי. כמו "בשבילי". כל לשון "קנאה" – אדם הנותן לב על הדבר, או לנקם או לעזר אנפרמנט בלעז, או חזו בעבי המשא. אור החיים

♦ שבת קודש ט' סיון ♦

(ב) וַיֹּאסֶף מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:
כז"י – וַיֹּאסֶף מֹשֶׁה. מפתח אהל מועד. אל-המחנה. נכנסו איש

לֵאמָלוּ. וַיֹּאסֶף. לשון כניסה אל הבית, כמו (דברים כב): "וַאֲסַפְתוּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ". וְאָב לְכֻלָּם (תהילים לט): "יִצְבֹּר וְלֹא־יָדַע מִי אֶסְפָּם". מלמד, שלא הביא עליהם פרענות עד שִׁנְכָּסוּ הַצַּדִּיקִים אִישׁ לֵאמָלוּ (ספרי).

(לא) וְרוּחַ נֹסֵעַ מֵאֵת יְהוָה וַיִּגְזוּ שְׁלֹוִים מִן־הַיָּם וַיִּמְשְׁ
עַל־הַמַּחֲנֶה בְּדֶרֶךְ יוֹם וּבְדֶרֶךְ יוֹם כִּבְיֹוֹת הַמַּחֲנֶה
וּכְאֻמָּתִים עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ:
כז"י – וַיִּגְזוּ וַיִּפְרִיחַ, וְכֵן (תהילים צ): "כִּי גַז חִישׁ". וְכֵן (נחום א): "נִגְזְזוּ וַעֲבֹר". וַיִּמְשְׁ וַיִּפְשֹׁט, כמו (שמואל א ל): "וַיִּהְיֶה נֹשָׁטִים עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ", (יחזקאל כט): "וַיִּנְטְשִׁיךָ הַמְּדַבֵּרָה". וּכְאֻמָּתִים. פורחות בגבה עד שהן כָּנְגְדוּ לְבוֹ שֵׁל אָדָם, כְּדִי שֶׁלֹא יִהְיֶה טוֹרֵם בְּאִסְפֵּתוֹ, לֹא לְהַגְבִּיחַ וְלֹא לְשַׁחֵת (ספרי).

(לב) וַיָּקָם הָעָם כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם
הַמַּחֲרֹת וַיֹּאסְפוּ אֶת־כְּתִיב הַשְּׁלֹוִי הַמְּמַעִיט אֶסְף
עֲשָׂרָה חֲמֵרִים וַיִּשְׁמְחוּ לָהֶם שְׂמֹחַ סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה:
כז"י – הַמְּמַעִיט. מי שאסף פחות מכלם, העצלים והחגרים, אסף עשרה חמרים. וַיִּשְׁמְחוּ. עשו אותם משטיחין משטיחין.

(לג) הַבָּשָׂר עוֹדְנָה בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרֵם וְאֵף יְהוָה חָרָה
בָּעָם וַיִּדַּךְ יְהוָה בָּעָם מִכָּה רַבָּה מְאֹד:
כז"י – טָרֵם וְיָפֵר. כְּתִירוֹמוֹ: "עַד לֹא פָסַק". דָּבָר אַחֵר: אֵינוֹ מִסְפִּיק לְפַסְקוֹ בְּשִׁנּוּי, עַד שֶׁנִּשְׁמְתוּ יוֹצָאָה.

(לד) וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא קִבְרוֹת הַתְּאוּהָ כִּי־שָׁם
קָבְרוּ אֶת־הָעָם הַמֵּתָאוּיִם:
כז"י – וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא קִבְרוֹת הַתְּאוּהָ כִּי־שָׁם קָבְרוּ אֶת־הָעָם הַמֵּתָאוּיִם.

(לה) מִקִּבְרוֹת הַתְּאוּהָ נָסְעוּ הָעָם חֲצֹרוֹת וַיְהִי בַּחֲצֹרוֹת: פ
יב וַתִּדְבֹּר מִרִים וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁה עַל־אֲדוֹת הָאִשָּׁה
הַכִּשִּׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי־אִשָּׁה כִּשִּׁית לָקַח:
כז"י – וַתִּדְבֹּר. (ספרי) אֵין "דְּבוּר" בְּכָל מָקוֹם אֲלֹא לְשׁוֹן קִשָּׁה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בראשית כב): "דָּבָר הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ

הוא בתחלה קדם שהתחיל ה' לנבואת את אחרים וזולת משה. אבל אחר שהאציל ה' רוחו של משה ונתן לע' התרה נבואה לכל כי יתן ה' את רוחו עליהם, ואין כאן תכחשה בנבואת משה:

בלא אמצעות משה, כי שם מקור הענוה והחלט העדר ההקפדה, ולסברת האומר מהפתיקין ירצה על זה הדרך המקנא אתה לי פרוש למאמרי שאמרת ע' ונבאו ע"ב, מי יתן את וגו', ומשעם כי יתן ה' את וגו' פרוש שחע' שאמר ה' שישפיעו מרוחו של משה

כט) המקנא אתה לי וגו'. לסברת האומר שהיו מהע' ירצה על זה הדרך המקנא אתה בשביל כבודי שלא רצו האנשים לבוא לקבל הנבואה ממני, מי יתן כל עם ה' נביאים ולא יהיו מקבלים הנבואה ממני אלא מה', כאלו, והוא מאמר כי יתן ה' את רוחו עליהם

שיעור יומי לשבת קודש ט' סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – יב – פרשת בהעלותך
 נתנו קשות". ואין "אמירה" בכל מקום אלא לשון תחנונים. וכן הוא אומר (בראשית יט): "וילאמר אל-נא אחי תרעו", (במדבר יב): "וילאמר שמעו-נא דברי". כל "נא" לשון בקשה. ותדבר מרים ואהרן. היא פתחה בדבור תחלה, לפיכך הקדימה הכתוב תחלה. ומנין היתה יודעת מרים שפירש משה מן האשה? רבי נתן אומר: מרים היתה בצד צפורה בשעה שנאמר למשה: "אלדד ומידד מתנבאים במחנה", כיון ששמעה צפורה, אמרה: "אוי לנשותיהן של אלו אם הם נזקקים לנבואה, שיהיו פורשין מנשותיהן בדרך שפרש בעלי ממני!". ומשם ידעה מרים והגידה לאהרן. ומה מרים שלא נתפנה לגנותו, כך נענשה, קל וחמר למספר בגנותו של חברו. האשה הכשית. (שם) מגיד, שהכל מודים בפייה, כשם שהכל מודים בשחרותו של כושי. כשית. בגימטריא: יפת מראה. על-אדות האשה. על אודות גרושיה. כשית ללך. מה תלמוד לומר? אלא יש לך אשה נאה בפייה ואינה נאה במעשיה, במעשיה ולא בפייה, אבל זאת נאה בכל. האשה הכשית. על שם נזיה נקראת "כושית", כאדם הקורא את בנו נאה: "כושי", כדי שלא תשלט בו עין רעה. כשית ללך. ועתה גרשה. אור החיים

(ב) וילאמרו הרק אחד במשה דבר יהוה הלא גם-כנו דבר וישמע יהוה:

כש"י הרק אף. עמו לבדו דבר ה'. הלא גם-כנו דבר. ולא פירשנו מדרך ארץ. אור החיים

(ג) והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על-פני האדמה: ס

כש"י עניו. שפל וסבלן. אור החיים

(ד) וילאמר יהוה פתאום אל-משה ואל-אהרן ואל-מרים צאו שלשתכם אל-אהל מועד ויצאו שלשתם:

כש"י פתאום. נגלה עליהם פתאום והם טמאים בדרך ארץ, והיו צועקים: מים, מים, להודיעם שיפה עשה משה שפירש מן האשה, מאחר שנגלית עליו שכינה תדיר ואין עת קבועה לדבור. צאו שלשתכם. מגיד, ששלשתן נקראו בדבור אחד, מה שאי אפשר לפה לומר ולאזן לשמע. אור החיים

(ה) וירד יהוה בעמוד ענן ויעמוד פתח האהל ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם:

כש"י בעמוד ענן. (שם) יצא יחיד, שלא כמדת בשר-ודם: מלך בשר ודם כשיוצא למלחמה, יוצא באוכלוסין. וכשיוצא לשלום יוצא במעטים. ומדת הקדוש-ברוך-הוא יוצא למלחמה יחיד, שנאמר (שמות טו): "ה' איש מלחמה".

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

א) ותדבר וגו' במשה. אולי שדברו בפניו של משה, והדעת מספקת בזה גם כן, כי מה יעילו דבר לא טוב ביניהם לבין עצמן, אלא אמרו דבריהם דרך תוכחה והוא שומע מלתם, שוב ראיתי בדברי רז"ל (ספרי) שאמרו כן ורמזהו במאמר וישמע ה' והאיש משה וגו' פרוש גם הוא שמע:

ב) הרק אף במשה. רז"ל אמרו (ב"ר פ"א) אכין ורקין מעוטין, וכאן נתפנו לומר בזה שמעשה משה ירשם הפגם בהם גם באבות העולם אשר דבר עמקם ה', וכן הוא במדרש (ספרי) וזה לשונם והלא גם עם האבות דבר עד כאן. ועוד אפשר שנתפנו לרמוז ב' מעוטים שהיו בנבואת משה, א'

שלא נתנבא עד שהיה בן פ' שנה דכתיב (שמות ז) ומשה בן שמונים שנה וגו' בדברים אל פרעה ובאותו זמן הוא שדבר אליו ה' ואהרן ומרים נתנבאו בני ג' וה' קדם שגולד משה, ומעוט ב' שבים שנתנבא נצטרע דכתיב (שם ד') והנה ידו מצרעת וגו' מה שלא היה בן להם, וינגד זה אמר הרק אף:

וישמע ה'. הדרך לומר וישמע ה', לומר שלא שמע אלא ה' הפונה בזה שלא דברו בפני בריה, עוד נתפנו לומר שמהם שמע ולא משה, שלא קבל לפני ה' בדרך הנעלבין מזולתם:

ג) והאיש משה עניו. הודיע הכתוב זו כאן, לפי מה שכתבנו שדברו בפניו נתן הכתוב טעם שהדרך ה' לעשות כל האמור בענין, מטעם כי האיש משה עניו מאד ולצד ענוותו נמנע מהשיב להם התשובה המתחייבת לבוא בענין כדי שידעו ההפרש שבין נבואת משה לשאר נביאים, ודקדק לומר מכל האדם אשר על פני האדמה, להחליט מניעת התשובה ממנו בענין כי אדם שדבעתו הוא למשה ח"ו מכל אשר על פני האדמה איך ישער ח"ו שילאמר תשובה שיצא ממנה שהוא גדול מכל הנביאים, ולזה בא מאמר מה' והשיבם:

ד) פתאום. לצד שאנו (לשון אונאה) משה בדברים וכתוב (עמוס ז) והנה ה' נצב על חומת אנה, ורז"ל אמרו (ילקוט) פתאום סמוך לזיקה וכו':

ויוצא לשלום באוכלוסין, שנאמר (תהלים סח): "רכב אלהים רבתיים אלפי שנאן". ויקרא אהרן ומרים שיהיו נמשכין ויוצאין מן החרצר לקראת הדבור. ויצאו שניהם. ומפני מה משכן והפרידן ממש? לפי שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו, וכלו שלא בפניו. וכן מצינו בנח: שלא בפניו, נאמר (בראשית ו): "איש צדיק תמים". ובפניו נאמר (שם): "כי אתך ראיתי צדיק לפני". דבר אחר: שלא ישמע בגזיפתו של אהרן. אור החיים

(1) ויאמר שמעוֹנָא דְּבָרִי אִם־יְהִיָּה נְבִיאֲכֶם יְהוֹה בְּמִרְאָה אֵלָיו אֲתוּדַע בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר־בּוֹ: ויאמר שמעוֹנָא דְּבָרִי. אין "נא" אלא לשון בקשה. אִם־יְהִיָּה נְבִיאֲכֶם. אם יהיו לכם נביאים. ה' במראה אֵלָיו אֲתוּדַע. שכינת שמי אין נגלית עליו באספקלריא המאירה אלא בחלום וחזיון. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

אל משה וגו'. טעם קריאת משה, לדבריהם ז"ל (שם) שאמרו שהיו טמאים, קרא למשה כדי להפיר תולדות הפרישה שפרש משה שנמצא מוכן לדבר ה' אליו באין מונע אשר לא כן הם שקראם ה' ולא יכלו לצאת, ולפי הפשט כדי שיהיה מוכן משה להתפלל על מרים. עוד טעם קריאת משה לצד שנתכונן ה' לגלות להם תכף ומיד בסדר הקריאה כי גדול משה מהם ממה שהקדימו להם בקריאה והשמיים הדבר וכו' וישו סתירה למחשבתם שאמרו תרק במשה הלא גם בנו וגו'.

ה' ויירד ה' בעמוד ענן. צריך לדעת למה לא ירד ה' קדם קריאה ראשונה, שנקראה מסדר הכתובים שלא ירד אלא אחר קריאה, גם ממה שאמר בקריאה צאו שלשתכם אל אהל מועד זה יעיד שעדין לא ירד, שאם לא כן לא היה צריך לרשום להם המקום כי הם רואים מקום אשר ישכן שם הענן, ולדבריהם שפכתנו שהיו טמאים בשעת הקריאה יש טעם נכון בדבר, כי לא רצה ה' לרדת קדם הקריאה ויהיה יושב וממתין להם ככנכול לצאתם, ואינו מהבזיר, גם ימשך להם חס ושלום ענש לנאמרים ואין הקדוש ברוך הוא חפץ להעניש אלא להיטיב, והטעם שירד ה' ולא דבר ממקומו בסדר הקריאה, כדי לפרסם הדבר כשיקראו שירד הענן ועמד פתח האהל והוא פרסום והענה גדולה ויודע לכל ישראל כי הקפיד ה' על אשר נגעו בנאמן ביתו והענישם על הדבר:

א', למה לא נתן ה' טעם הפרישות בדבריו להם כי הוא העקר הצריך להשמיים, ולפי זה ה' נתן אמר המכשיר צבא רב: עוד ירצה על זה הדרך שמעו נא פרוש עתה אתם שומעים לצד ההכרח ליסרם ולהוכיחם, ואין לדבר להם דברים אלו על ידי משה מב' טעמים א' כי הוא נוגע בדבר ועליו באו הדברים, ועוד מהטעם עצמו האמור בענין שקרא ה' לאהרן ומרים לדבר עמהם שלא בפני משה, אבל קדם ואחר כך אין אני מדבר עמכם, וזו סתירה למאמרים שגם בהם דבר, ותמצא שאמרו ז"ל (במד"ר ס"פ נשא) שכלל המקומות שאמר הכתוב וידבר ה' אל משה ואל אהרן אין הפונה בדבר גם עם אהרן אלא למשה שיאמר לאהרן, והם הדברים שרמזו ה' בתבת נא:

וידקדק לומר דברי ולא הספיק לומר שמעו נא ומוכן שמה שישמעו הם דבריו, נתפסו כן הגם שהיו מתנבאים קדם לא היה כסדר זה שישמעו הדברים מפי אל עליון וכמו שפרש ה' דבריו בסמוך אם יהיה נביאכם ה' וגו'.

עוד אפשר שרמז להם שלא דבר עמהם עוד אלא עתה, לכל יחשבו בדעתם כי הכשרו לנבואה עליונה בזאת ויהיה כזה יום מחר, לזה אמר עתה. עוד ירצה במאמר נא לצד שהיו טמאי קרי וידינו טהרת טמאה אמרה תורה (ויקרא כב) שאין הטהרה גומרת הטהרה לאכל בתרומה עד הערב שמש, וענין הנבואה כיון שמיצינו כי צריך האצלת הרוח הקדוש כדי שיקשר לדבר ה' עמו לא יספיק טהרת מים עד בא השמש וטהר, שלא יהיה זה גרוע מטהרה הצריכה לאכילת תרומה וכאן מצינו שביים עצמו שהיו טמאים טמאת קרי סמוך לטהרתם דבר ה' עמהם, לזה אמר ה' שמעו נא דברי פרוש עתה דוקא הוראת שעה היא שאשמיעם דברי הגם שעדין צריכין הערב שמש, לקדם מה שנאמר (ב"ר נח) אהבה מקללת השורה אהבת ה' עם משה ידידו לא יכול להתאפק עד מחר: אם יהיה נביאכם וגו'. ולא דבר לנח

אל משה וגו'. טעם קריאת משה, לדבריהם ז"ל (שם) שאמרו שהיו טמאים, קרא למשה כדי להפיר תולדות הפרישה שפרש משה שנמצא מוכן לדבר ה' אליו באין מונע אשר לא כן הם שקראם ה' ולא יכלו לצאת, ולפי הפשט כדי שיהיה מוכן משה להתפלל על מרים. עוד טעם קריאת משה לצד שנתכונן ה' לגלות להם תכף ומיד בסדר הקריאה כי גדול משה מהם ממה שהקדימו להם בקריאה והשמיים הדבר וכו' וישו סתירה למחשבתם שאמרו תרק במשה הלא גם בנו וגו'.

ה' ויירד ה' בעמוד ענן. צריך לדעת למה לא ירד ה' קדם קריאה ראשונה, שנקראה מסדר הכתובים שלא ירד אלא אחר קריאה, גם ממה שאמר בקריאה צאו שלשתכם אל אהל מועד זה יעיד שעדין לא ירד, שאם לא כן לא היה צריך לרשום להם המקום כי הם רואים מקום אשר ישכן שם הענן, ולדבריהם שפכתנו שהיו טמאים בשעת הקריאה יש טעם נכון בדבר, כי לא רצה ה' לרדת קדם הקריאה ויהיה יושב וממתין להם ככנכול לצאתם, ואינו מהבזיר, גם ימשך להם חס ושלום ענש לנאמרים ואין הקדוש ברוך הוא חפץ להעניש אלא להיטיב, והטעם שירד ה' ולא דבר ממקומו בסדר הקריאה, כדי לפרסם הדבר כשיקראו שירד הענן ועמד פתח האהל והוא פרסום והענה גדולה ויודע לכל ישראל כי הקפיד ה' על אשר נגעו בנאמן ביתו והענישם על הדבר:

ו) שמעו נא דברי. צריך לדעת למה הצריך לומר כן ודאי כי ישמעו את אשר ידבר, עוד צריך לדעת אומרו תבת נא כי לא יצדק לומר האדון לעבדו לשון בקשה. אכן תפסו ה' בנעם אמרו להרגישם בנייעת השמימה שקדם לכן, כי עתה הם ראויים לשמע ולא קדם לצד טמאתם לדבריהם ז"ל, וממוצא דבר אמה יודע כי אין נכון לעבד שיהיה משלל ההכנה בעת אשר אדוני יצוה עליו. ואין מלין תבסן כי מכרח משה במעשיו לפרש מאשתו, ולדרך זה הורחבו תרוץ לקשאי

וכנגד זמן השגת הנבואה אמר אליו אתודע, פרוש אפלו מדרגה קטנה כזו אינה אצלו בתמידות בעת אשר יחפץ שייגנה, אלא כשאני רוצה אתודע לו בה, וכשיחפץ הוא להשיגה אינו מבטח שייגנה בכל עת, כמו

ז לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא:

(ז) לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא:

ח ממלל עם ממלל מללנא עמה בחזו ולא
בחדון ודמות יקרא דני מסתפל ומא דין לא
דחלתון למללא בעבדי במשה:

(ח) פה אל-פה אדבר-בו ומראה ולא בחידת ותמנת
יהיה יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה:

כז"ה פה אל-פה • (ספרי) אמרתי לו (הכרח לפרש כך, דאלו כפשוטו שפה אל פה הזכר לשבח, אם-כן היה אז פה אל-פה ממש כפשוטו. וזה אי אפשר, דהא כתיב בסוף נשא: "מדבר אלי", ועין שם ברש"י, אלא פה אל-פה פרושו: אמרתי לו לפרש כו'. ופה אל-פה לאו דוקא אלא רצה לומר בהדיא, ודוק) לפרש מן האשה. והיכן אמרתי לו? בסיני (דברים ה): "לך אמר להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמד עמדי". ומראה ולא בחידת • ומראה זה מראה דבור, שאני מפרש לו דבורי במראית פנים שבו ואיני סותמו לו בחדות, כענין שנאמר ליחזקאל (יחזקאל יז): "חוד חדה וגו'". יכול מראה שכינה? תלמוד לומר (שמות לז): "לא תוכל לראת את-פני". ותמנת ה' יביט • זה מראה אחרים, כענין שנאמר (שם) "וראית את-אחרי". בעבדי במשה • אינו אומר "בעבדי משה", אלא "בעבדי במשה". בעבדי, אף-על-פי שאינו משה, במשה. אפלו אינו עבדי, כדאי הייתם לרא מפניו, וכל שכן שהוא עבדי, ועבד מלך – מלך, היה לכם לומר: אין המלך אוהבו חנם (ספרי. תנחומא). ואם תאמרו: איני מכיר במעשיו – זו קשה מן הראשונה. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

באורים דקים ואחר כך יגיע לאון נביא וכן
יסבלנו הנביא, ואף גם זה יפעיל הרגש
בנביאים להשתגע, ודבר זה יסובב בוא
הדברים דרך משל ומליצה בבחינת החלום:
ולזה כל הנביאים לבד ממשה ידברו משלים
ומליצות ויותר מהמה זכריה שהיה
אחרון בנביאות היה הדבור בא ונגלד ונגלם
ביותר משאר נבואות כדי שיוכל לסבל, ולזה
נדרבו בו המליצות ועמק הדמיון עד שאין
דורות אחרונים יודעים דבריו, והוא מה
שהודיע ה' כאן בבחינת המשגל למשה ואמר
פה אל פה פרוש לא היה הדבור נפסק מפי
אל עליון לפי משה לעבר באורי העולם
שישתנה הדבור בהלבשת האורים ויסובב
לדבר דברי משלים וחדות, גם שלל
ההתרגשות אשר תקרה לנביאים כמאמר
ומראה פרוש לא ירדם ולא יתבהל אלא
ומראה פרוש בעת ובשעה עצמה שאני מדבר
בו פה אל פה אינו כסדר החלום אלא ומראה
שאני מראה לו אור המנבא ומביט, וזה יגיד
ההצעה והתמוננות השכל:

ואומר ולא בחידת, הוא להעיר בתולדת
הדבר כי לצד שהיה מדבר פה אל
פה בזה היה גם כן הדבור יוצא בלא חידות,
ודקדק לומר אל פה ולא לאון, המשפיל על
דבר נביא שאמר (מ"א ג') לב שמע ידע סוד
הדבר, וזו היא הדרגת נבואה שאין למעלה
ממנה שישקשר ה' נפש נביא במקור המנבא
וישלישל הנבואה פה אל פה, ובזה גם כן
תבין אומרו אדבר בו ולא אמר אתו או עמו
אלא בו והבן. עוד נתפס להשפילך שלא היה
הדבור אלא מפי ה' לפי משה ולא היה רואה
פני עולם, והוא מאמר בו:

(ח) ומדוע לא יראתם וגו'. פרוש חזון ה'
וטוען שהיה להם לשער בדעתם כי הוא

שלמה, גם לא היו באים אליו הדברים בדרך
משל ומליצה אלא דברים מבארים וברורים
ואינן צריכין פתרון, והוא מאמר ה' פה אל
פה אדבר בו פרוש הגה עיני כל ישראל רואות
הג' פרשיות אשר דבר ה' אל משה שכלן
הם דברים שייבין פשטן של דברים כל מבין
לשון הקדש, גם אוצרות חכמה אשר אצר ה'
בהם כלם נכוחים למבין הפא לעין ולהעמיק
ירגיש במשמעות הפתובים עצמן את אשר
חשב ה' לומר בהם, ואין דרך זה בדברים
אשר דבר ה' בידי עבדיו הנביאים ידמנה
וישעיה שכלן משל ומליצה, כמאמר (יחזקאל
יז) הנשר הגדול גדול הכנפים וגו', וביותר
מהמה נבואת זכריה המסגר שצרי הנבואה
אשר סגר גם נבואתו ואין אתנו יודע פונת
נבואתו:

וילש לחקר זאת כיון שהמנבא הוא ה' אלהינו
אחד למה לזה ידבר נכוחות ולזה דברו
מעקשים, ואמרו אנשי אמת במה שיקדם לנו
הדיעה בדבר המלאך לזניאל ההרגש שהיה
פועל בו מזה השפיל לראות כי הרקבת מין
האנושי תפסידנה הרגשת הרוחני ואינה יכולה
לסבל זולת המורקב אשר כונן ה' בהקמתו
הנפלאה שייכלו שתוף יחד הנפש והגוף, והלא
תראה אפלו במקורות הנרגשות ונתפסות אש
ומים זה מכלה את זה וזולת השמים אשר כוננו
ידי יוצר, ומזה תשער איך יוכל עמוד בדבר
אלהים מקור הרוחניות ויחצב קולו להקת אש
איך יוכל עמוד, ולזה אין אדם משיג לעמוד
בכחו לשמע קול אלהים חיים זולת האיש
אשר הפך חמרו ונעשאו צורה כמו שרשמנו
במקומות אחרים שזה אין לו גוף ויכול שאת
דבר מלך, ולכן בהנבא ה' לאדם שאין גופו
דומה לצורתו יתחסם ה' עשות על זה האפן,
כי יצא דבר מלך מפי עליון והדבור יתעטף

שהוא מבטח משה בכל עת אשר יחפץ דכתיב
(ט' ח') עמדו ואשמעה מה יצוה ה' בלא
שום ספק בדבר, נמצאת אומר כל הנביאים
אין נבואה בטוחה אצלם הגם שהיא מדרגה
קטנה ממדרגת משה, ומשה נבואתו הגם
שהיא גדולה מהם בטוחה אצלו בכל עת
שירצה והוא מאמר בכל ביתי נאמן הוא
פרוש כנאמן הנה שהכל כידו וברשותו לעשות
כל אשר יחפץ כמו כן משה, ודקדק לומר
בכל ביתי לכלל אפלו בהשגת נבואה הגדולה
הדבר ברשותו להתנבא, מה שלא היה נשמע
אם היה אומר בביתו נאמן הוא שהייתי אומר
שאין הדבר מסור לחפצו אלא מדרגה הקטנה
של כל הנביאים, וההפרש הוא שהם אין
הדבר ברשותם מה שאין בן הוא תלמוד לומר
בכל וגו':

וכנגד השגת בחינת הדבור אמר בחלום אדבר
בו, פרוש דע כי ב' מדות בהודעת
החלומות, הא' כשישמע הדברים תהיה דעתו
מצרבת ולא תבחן אונן מלין להשפיל הנדבר
כי דעתו מבלבלת, ב' כל הנדבר בחלום אין
הדברים כפשטן אלא משל ודמיון, וצא ולמד
מחלומות הפתובים בתורה ופירושיהם, והוא
מה שאמר ה' כי הנביאים בעת בוא דברו
הטוב להם יתבלבל דעתם ויהיו כאדם השוכב
בלב גם ויתהוללו, גם לא יבוא להם הדבור
בצורתו אלא מלבש תוף דמיון ומשל כדי
שיוכלו שאת הדבור ואף על פי כן מתהוללים,
ופרוש חבת בחלום הוא בגדר חלום באיכות
ומהות, ולעולם בהקצין היה ה' נגלה אל
עבדיו הנביאים, אלא כשהיה בא להם הדבור
היו מקבלים אותו בתכונת החלום כנזר והיו
נופלים לארץ ומתטרפת דעתם מעליהם, מה
שאין בן משה שהיה משלל מזה שלא היתה
דעתו משתנית כבוא דבר ה' והיה שומע בדעת

(ט) וַיִּחַר-אַף יְהוָה בָּם וַיִּלְךְ:

ט ותקיף רגזא דיי בהון ואסתלק:

כש"י וַיִּחַר-אַף ה' בָּם וַיִּלְךְ • מאחר שהודיעם סרחונם, גזר עליהם נדוי, קל וחמר לבשר-ודם, שלא יכעס על חברו עד שיודיענו סרחונו. אור החיים

(י) וַהֲעֵנָן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהָנָה מְרִים מִצְרַעַת כְּשִׁלְג וַיִּפֹּן אֹהֶרֶן אֶל-מְרִים וְהָנָה מִצְרַעַת:

כש"י וַהֲעֵנָן סָר • ואחר כך: והנה מרים מצרעת כשילג. משל למלך שאמר לפדגוג: רדה את בני, אבל לא תרדנו עד שאלך מאצלק, שרחמי עלי. אור החיים

(יא) וַיֹּאמֶר אֹהֶרֶן אֶל-מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנָי אֵל-נָא תִשֶׁת עֲלֵינוּ חֲטָאת אֲשֶׁר נִוְאלָנוּ וְאֲשֶׁר חָטֵאנוּ:

כש"י וַיֹּאמֶר • בתרגומו, לשון א״ל. אור החיים

(יב) אֵל-נָא תְּהִי כִּמְתֹּ אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אֲמֹו וַיֵּאכֹל חֲצִי בָשָׂרוֹ:

יב לא קען תתרחק דא מביינא ארי אסתנא
היא צלי קען על בסרא מיתא הדין די בה
ותסי:

כש"י אֵל-נָא תְּהִי • אחותנו זו. כִּמְתֹּ • שהמצרע חשוב כִּמְתֹּ: מה מת מטמא בבִּיָּאָה, אף מצרע מטמא בבִּיָּאָה. אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אֲמֹו • אמנו היה לו לומר, אֵלָא שְׁכֵנָה הַכְּתוּב. וְכֵן חֲצִי בָשָׂרוֹ, חֲצִי בָשָׂרוֹ הִיָּה לוֹ לומר, אֵלָא שְׁכֵנָה הַכְּתוּב. מאחר שביצאה מרחם אמנו, היא לנו כאלו נאכל חצי בשרנו, כענין שְׁנֵאמַר (בראשית לו): "כִּי אָחִינוּ בָשָׂרוֹ הוּא". ולפי משמעו אף הוא נראה כן; אין ראוי לאח להניח את אחותו להיות כִּמְתֹּ. אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ • מאחר שביצא זה מרחם אמו של זה, שיש כח בידו לעזר ואינו עוזרו, הרי נאכל חצי בשרו – שאחיו בשרו הוא. דָּבָר אַחֵר: "אֵל-נָא תְּהִי כִּמְתֹּ" – (ספרי) אם אינך רופאה בתפלה, מי מסגירה ומי מטהרה? אני אי אפשר לראותה, שאני קרוב ואין קרוב רואה את הנגעים, וכהן אחר אין בעולם. וזהו: "אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אֲמֹו".

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וטעם הענש הוא לב' סבות, הא' שיש לנו לדון במשה משפט מלך, שכן מתיב (דברים ל"ג) וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ וּמֶלֶךְ שִׁמְחֵל עַל כְּבוֹדוֹ אֵין כְּבוֹדוֹ מְחוּל (שם), ואולי כי לזה גם כן נתפסו ה' במאמרו להם מדוע לא יראתם לדבר בעבדי כי לח' המלוכה ועבד מלך מלך (שבועות מז):

וסבא ב' לפי מה שפרשתי שהקפיד ה' על שחשדו שעשה משה עול חס ושלום והסכים ה' על ידו ולא הוכיחו, אם כן מלין לצד עלאה הם, ולזה העניינים הגם שאין כאן הקפדת משה, והצדיק משה כי לא הוא הסובב בהקפדתו שהצריך להתפלל לה', ואף על פי כן לא הועיל לרפאות עד עבור שבעת ימים, ואם היה הדבר בו לא היה צריך לתפלה אלא ימחל וסר הנגע, הא למדת שהענש בא לאחד מב' הטעמים, או לשיטת יחד, ואפשר שאם היה משה מקפיד בדברים היה הענש באפן אחר כפול ומכפל להם חס ושלום: אֲשֶׁר נִוְאלָנוּ וְאֲשֶׁר וַיִּפֹּן • הפנה בב' ענינים, הוא על פי מה שפרשתי בתרעמת ה' עליהם שהקפיד על שהשוו נבואתם לנבואת

אחר ששכר אמר והנה מרים מצרעת וגו' ולפי דבריהם ז"ל (ספרי) שאמרו שגם אהרן נצטרע ירצה לומר הנה היא עדין מצרעת ולא פרחה ממנה כאהרן ואמרו עוד חז"ל (שם) שדוקא כשהיה פונה היתה מצרעת וכשהיה מחזיר פניו היתה פורחת ממנה, ולדבריהם צריך לומר כי משה לא היה מביט במרים לדעת מה היא, שאם לא כן ממה נפשך קשה והבן:

(יא) בִּי אֲדֹנָי אֵל נָא תִשֶׁת וגו'. הנה מדברי אהרן משמע כי משה הקפיד על דבריהם אשר על כן מחלה פניו שימחל להם חטאתם, ונראה כי טעמו של אהרן הוא שדן במשה דין חכם, שפסי דדין (קדושין לב): חכם שמחל על כבודו כבודו מחול, ולזה אמר בדעתו שאם ימחל סר הנגע, ואמר אל נא תשת וגו' פרוש הגם שהקפדת על הדברים עד שכא הענש עתה שכא הענש יכפר העון ולא תשת עוד עלינו חטאת, ואחר האמת לא כן הוא כי משה לא הקפיד על הדבר, ולזה נתחכם הכתוב וסמך לדברים בו אמר והאיש משה ענו מאד נתפסו לשלל דברי אהרן כאן,

עומד ומשמש לפני ה', ואם היה עושה עול לא היה ה' מסכים על ידו, אמר מעתה בה' דברתם שהסכים על ידו, והוא אומר מדוע וגו' בעבדי, ואמרו במשה פרוש אדם שהוא מבחן לגדול בעיני ה' תחשדוהו בדבר מגנה, ואפשר שרמז עוד להם באמרו במשה על שדברו בפניו והקלימוהו בדבריהם כמאמר רז"ל שכתבתי למעלה (בפסוק א):

(ט) וַיִּחַר אַף ה'. פרוש גרה בהם הנחרים בהם שהם בת האף, וילך כדי שיעשה האף מה שהרשה, והגם שבסנה אמר הכתוב (שמות ד') וַיִּחַר אַף ה' בְּמֹשֶׁה, שם רשם שעור אשר יפעל בו האף והוא שייסור ממנו כח הנשמה שהיא בחינת הבהמה ותנתן לאהרן כמאמר רז"ל (זבחים קב. שמו"ר פ"ג) שהרשם הוא חסרת הבהמה, וכאן עשה האף משפט גדול שהצרעת היא כמיתה כאמור בענין, ובישניהם היה הענש כאמור כם, וכן אמרו רז"ל (ספרי) וַיִּפֹּן וגו' פנה מצרעתו, אלא שמרים לא נתפאה כאהרן מכך ומיד, ולא ידע אדם מצרעתו:

(י) וְהָנָה מְרִים מִצְרַעַת • לא היה צריך לומר הדבר

(יג) וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ: יג וַיִּצְעַק מֹשֶׁה קִדְּם יְיָ לְמִימְרֵי אֱלֹהִים בְּבָעוּ אִסִּי כַעַן יָתָה:

רש"י אל נא רפא נא לה • בא הפתוב ללמדך דרך ארץ, שהשואל

דבר מחברו צריך לומר שנים או שלשה דברי תחנונים ואחר כן יבקש שאלותיו. לאמר • מה תלמוד לומר? אמר לו: השיבני אם אתה מרפא אותה אם לאו? עד שהשיבו: "ואביה ירק ירק וגו'". רבי אלעזר בן עזריה אומר: בארבעה מקומות בקש משה מלפני הקדוש-ברוך-הוא להשיבו אם יעשה שאלותיו אם לאו. פיוצא בו (שמות ו): "וינדבר משה לפני ה' לאמר וגו'" (ספר), מה תלמוד לומר לאמר? השיבני אם גואלם אתה אם לאו. עד שהשיבו: עתה תראה וגו'. פיוצא בו (במדבר כח): "וינדבר משה אל ה' לאמר יפקד ה' אלהי הרוחת לכל-בשר". השיבו: "קח לך". פיוצא בו (דברים א): "ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר". השיבו: "רב-לך". רפא נא לה • מפני מה לא האריך משה בתפלה? שלא יהיו ישראל אומרים: אחותו עומדת בצרה והוא עומד ומרבה בתפלה! (דבר אחר: שלא יאמרו ישראל: בשביל אחותו הוא מאריך בתפלה, אבל בשבילנו אינו מאריך בתפלה). אור החיים

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַבְיָה יֶרֶק בְּפָנֶיהָ הֲלֹא תִפְלֹם שְׁבַעַת יָמִים תִּסְגֹּר שְׁבַעַת יָמִים מַחֲוִין לַמַּחֲנֶה: וַאֲחֵר תֵּאֱסָף:

רש"י ואביה ירק בפניה • ואם אביה הראה לה פנים זועפות, הלא תכלם שבעת ימים, (ב"ק כ"ה) קל וחומר לשכינה י"ד יום; אלא דיו לבא מן הדין להיות בנדון, לפיכך אף בניזפתי תסגר שבעת ימים. ואחר תאסף • אומר אני: כל "האסיפות" האמורות במצרים על שם שהוא משלח מחוץ למחנה, וכשהוא נרפא – נאסף אל המחנה, כתוב בו אסיפה לשון הכנסה. אור החיים

(טו) וַתִּסְגֹּר מֵרִים מַחֲוִין לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים וְהָעַם לֹא נָסַע עַד־הָאָסָף מֵרִים:

רש"י והעם לא נסע • (סוטה ט) זה הכבוד חלק לה המקום בשביל שעה אחת שנתעכבה למשה כשהשילף לזיכור, שנאמר (שמות ב): "ותתצב אחתו מרחק וגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 139)

זה הכבוד חלק לה המקום (רש"י יב, טו)

בפתוב נאמר "והעם לא נסע", אף רש"י מדיק "המקום". רמז יש כאן, שרצונם של ישראל לכבד את מרים בא מהתעוררות מלמעלה. ואף שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, הרי כתב המהרש"א: מכל מקום פשיטא דבדי הקב"ה להטות לב בני אדם לטובה. והבחי' פתב, שהתעוררות זו באה מדרגה שגועלית יותר מ"ידי שמים" (ראה לקוטי תורה במדבר טו, א). אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שואם לא כן לא היה צריך הפתוב לומר תסגר פשיטא שתסגר עד שתתפא מצרעתה, אלא ודאי שגבר נתפא, ולזה גם כן לא הזכיר תהיה צרעתה ביום אסיפתה, ולדברי רז"ל (זכחים קב. ספר) שאהרן לא ראה צרעת מרים משעם קורבה, תבאר על נכון, כי לצד שאין כאן צרעת כי אין כהן שיאמר טמא אם כן אין כאן אלא סגירה לבד כמנדה, או אפשר שנסגרה על פי ה' אליהו שהוא כהן, והוא אומר תסגר וגו' הרי הסגירה, ונטהרה על פי ה' דכתיב ואחר תאסף:

(טו) והעם לא נסע. תלה הדבר בעם ולא אמר ולא נסע העם, להודיע כי העם הסכימו לכל יסעו עד האסף מרים, והגם שהדבר היה תלוי בנסיעת הענין, התורה

ופיוס לעורר הרחמים, רפא נא פרוש עתה ולא יתעכב:

(יד) ואביה ירק ירק וגו'. הליביש שעור הדברים בה ולא אמר האב אם ירוק בפני בתו וכו', לומר שהיא במדרגת בת שהיא מדרגת הצדיקים, וכפל לומר ירק ירק, לומר שאם היה צועק לו קדם לא היה רוקק בפניה, וזה הוא שעור הדברים ואביה ירק פרוש כשגמרה שירק בפניה ולא היה מי שיצאהו שלא לרוק עד שירק והוא אמרו ירק פעם ב' וגו', הא למדת שאם היה אפן שהיה מתפלל משה קדם לא היתה נענשת:

תסגר שבעת ימים. נראה שפירחה ממנה צרעת בתפלת משה, וכמאמרו רפא נא פרוש עתה, אלא שגזר ה' שתשב כמנדה,

משה, והקפיד על שגועו בכבוד משה לומר לא טוב עשה, לזה אמר כנגד השואת נבואתם לנבואתו אמר אשר נואלנו כי דברי דברי שטות בזה, וכנגד מה שאמרו עליו לא טוב עשה אמר ואשר חטאנו:

(יג) ויצעק וגו' לאמר. טעם אומר לאמר, בא בטענה כדי שלא יאמרו שהקפיד ויחזיקוהו כנוטר איבה, ודברי אהרן יגידו למו, לזה אמר בצעקו לה' בשביל שלא יאמרו דברים הנאמרים בסמוך מפי אהרן:

עוד ירצה כי אמר לפני ה' קדם התפלל שהוא מוחל על כבודו ואחר כך התפלל אל נא וגו':

אל נא נתפון לשאל ממדת חסד כאמרו (תהלים נב) חסד אל, נא לשון בקשה

וְאַחֲרֵי כֵן יָסַע הָעָם מַחֲצֹרֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר פָּאָרָן:

טו וַיִּבְתֵּר בֶּן נִטְלוֹ עֲמָא מַחֲצֹרֹת וַיִּשְׂרוּ
בְּמִדְבַּר דְּפָאָרָן: פ פ פ

חסלת פרשת בהעלותך קל"ו פסוקים, מוהלא"ל סימן.

הפטרה לפרשת בהעלותך בעמ' קפו

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מַעֲיֵדָה כִּי גַם בְּכֹוֹתָהּ הֵם הָיוּ חֲפָצִים בְּעֶבְכָּהּ לְכַבְּדָהּ, וְיָמָּה גַם אִם הָיָה יָדוּעַ לָהֶם כִּי בְּכֹוֹתָהּ הָיָה הַמִּים לָהֶם (תענית ט.) בְּיָדָי שֵׁיִשְׁבֹּשׁ שֵׁם
הָעָם עַל הַמִּים:

חֲסֵלַת פְּרִשְׁתַּת בְּהַעֲלֹתְךָ

המשך ביאור למס' סוטה ליום שבעה וארבעים לעומר עמ' א

1 רְאִינוּ, וְאַחַד אֹמֵר לָהֶן לֹא רְאִיתֶם, לֹא הָיוּ עֹדְרִין שֶׁאֵין עַד אֶחָד יָכוֹל
2 לַחֲכֹוֹשׁ שָׁנִים, וְהָרִי נֹדֵעַ מִי הַכְּהוֹ.
3 מִשְׁרָבוֹ הָרֹצֵחַנִין בְּמִלָּה עֲגִלָּה עֲרוּפָה שְׁהָרִי מְכִירִים הָיוּ מִי רִגְלִי לַהֲרוֹג,
4 וְהָרִי זֶה כְּמִי שֶׁנֹּדֵעַ מִי הַכְּהוֹ, וְדָבָר זֶה הַחֹל מִשְׁבָּא אֱלִיעֶזֶר בֶּן דִּינָא
5 שְׁהִיָּה רֹצֵחַ יָדוּעַ, וְתַחֲנִינָה בֶן פְּרִישָׁה הָיָה נִקְרָא תַחֲנִילָה, וּמִשְׁנַעֲשֶׂה
6 רֹצֵחַ חֲרוֹ לְקָרוֹתוֹ בֶּן תְּרַצְחָן.
7 מִשְׁרָבוֹ הַמְּנַאֲפִים פֶּסְקוֹ הַמִּים הַמָּרִים, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְבַאי הַפְּסִיקוֹ,
8 שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא אֶפְקֹד עַל גְּבוּלֵיכֶם כִּי תִזְנֶינָה וְעַל בְּלוֹתֵיכֶם כִּי
9 תִּנְאָפְנָה בִּי הֵם עִם הַזִּנּוּת יִפְרֹדוּ וְגו'" וּפִירֵשׁ כֵּךְ, לֹא אֶפְקֹד לְבִדּוֹק אֶת
10 נִשְׁתֵּיכֶם, מִשּׁוּם שֶׁבְּנִתִּיכֶם תִּזְנֶינָה, וְאִף הַבַּעֲלִים עֲצָמָם עִם הַזִּנּוּת

המשך ביאור למס' סוטה ליום שבעה וארבעים לעומר עמ' ב

1 וְהַזִּנּוּת' מִשְׁמַע פְּנוּיָה, לֹמַר שֶׁאֵף בַּעוֹן זִנּוּת עִם פְּנוּיָה אֵין הַמִּים בּוֹדִקִים
2 אֶת אִשְׁתּוֹ. עוֹד מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא אֶת סוֹף אוֹתוֹ פְּסוּק, מֵאִי "וְעַם לֹא יָבִין
3 יִלְכֹּט", אִמֵּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אִמֵּר לָהֶם נִבְיָא לִישְׂרָאֵל, אִם אַתֶּם מְקַפְּדִין
4 עַל עֲצָמְכֶם מִלְּחַכְשֵׁל בִּזְנוּת, אִם מִיָּם בּוֹדִקִין נִשְׁתֵּיכֶם, וְאִם לֹא, הָרִי
5 אֵינֶכֶם מְנוּקִים מֵעוֹן, וְאִם אֵין הַמִּים בּוֹדִקִין נִשְׁתֵּיכֶם.
6 מִמְּשִׁיכָה הַבְּרִייתָא, מִשְׁרָבוֹ בְּעָלֵי הַנָּחָה, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ אֵינֶם טוֹרְחִים לַעֲיִן
7 בְּדִין וְלַהּוּצִיא הַדָּבָר לַאֲשׁוּרוֹ, נִתְעַנֶּינָה הַדִּינִין וְנִתְקַלְקְלוּ הַמַּעֲשִׂים מִתּוֹךְ
8 כֵּךְ, וְאֵין נִזְחַל לְקִדּוּשׁ בִּירוֹן הוּא בְּעוֹלָם.
9 מִשְׁרָבוֹ רֹאֵי פָּנִים בְּדִין – דִּינִים הַמְּכַבְּדִים בַּעַל דִּין אֶחָד עַל פְּנֵי חֲבֵרוֹ,
10 בְּמִלָּה לֹא תִגְדּוּ מִפְּנֵי אִישׁ וְפֶסֶק לֹא תִבְדּוּ פָּנִים בַּמִּשְׁפָּט, וְפָּרְקוּ עוֹל
11 שְׁמִים מֵעֲלֵיהֶם, וְנִתְּנוּ עֲלֵיהֶם עוֹל בְּשֵׁר וְרֵם.
12 מִשְׁרָבוֹ לִוְחָשִׁי לְחִשּׁוֹת בְּדִין – עוֹרְכֵי הַדִּינִים הַמִּתְלַחֲשִׁים עִם הַדִּינִים
13 דְּבִרַּת זְכוּתוֹ שֶׁל זֶה וְחֻבּוֹתוֹ שֶׁל זֶה, נִגְרַמֵּת בְּכָךְ הַטִּיט הַמִּשְׁפָּט, וְאִם רַבָּה
14 חֲרוֹן אַף בִּישְׂרָאֵל, וְנִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "בְּקֶרֶב אֱלֹהִים
15 יִשְׁפּוּט", מִכָּאן שֶׁשְׂכִינָה שְׂרוּיָה כְּשִׁי מִשְׁפָּט, וּבַהֲטִיט הַמִּשְׁפָּט הִיא
16 מִסְתַּלַּקָה.
17 מִשְׁרָבוֹ הָאֲנָשִׁים הַעוֹשִׂים מַעֲשִׂים לַחֲנֻתָא, שְׁעֲלִיהֶם נִאֲמַר "אַחֲרֵי
18 בְּעֵצֶם לָבֶם הוֹלֵךְ", עַל יָדִי כֵךְ רַבּוֹ הַמִּשְׁבָּחִים אֶת הַרְשָׁעִים, שְׁעֲלִיהֶם
19 נִאֲמַר "הָאוֹמְרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע".
20 מִשְׁרָבוֹ "הָאוֹמְרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע", רַבּוֹ צַעֲקוֹת הָיוּ בְּעוֹלָם,
21 שֶׁכֵּךְ נִאֲמַר, "הָיוּ הָאוֹמְרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע".
22 מִשְׁרָבוֹ גְּסִי הָרוּחַ שֶׁדָּרְכָם לְהִיטֵי מוֹשְׁבֵי הָרוּחַ בְּפִיהֶם, רַבּוֹ הַיְּהִידִים,
23 וְנִתְמַעְמָטוּ עַקֵּב כֵּךְ הַתְּלַמִּידִים, וְהַתּוֹרָה חוֹזֶרֶת עַל לִמְדִיהָ וּמִחֲפֹשֶׁת
24 אוֹתָם, כִּיִּן שְׁאִינָה מִתְקִימָת בְּגִסֵּי הָרוּחַ.
25 מִשְׁרָבוֹ הַיְּהִידִים, הַתְּחִילוֹ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהַנְשֵׂא לְיִהְיִידִים, לִפִּי שְׁאֵין
26 דּוֹרְיָנוּ רֹאֵה אֱלֹא לָפָנִים וְעַל יָדִי יִהְיֶה נִרְאִים לָהֶן חֲשׁוּבִים. מִקְשָׁה
27 הַגְּמָרָא, אִינִי – וְכִי אֲכֹן כֵּךְ הוּא, שְׁהִיְהִידִים מְקוּבָּלִים עַל נִשְׁתֵּיהֶם,
28 וְהָאִמֵּר מֵר, הָאִי מֵאֵן דְּמִיְהָ, אִפִּילוֹ אִינִישֵׁי בִּיתִיהָ לֹא מִיְקַבְּלִי,
29 שֶׁנֶּאֱמַר, "בֶּרֶךְ יְהוֹיָדָה וְלֹא יְהוֹיָדָה" וּפִירֹשׁוֹ "לֹא יְהוֹיָדָה" אִפִּילוֹ בְּנוֹת שָׁלוֹ.
30 מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא, מִעִיקָרָא קִפְצָה עָלֶיהָ – מִתְחִילָה קוֹפֶצֶת עָלֶיהָ, אוֹלָם
31 לְסוֹף מִיתְּנִיל עָלֶיהָ – בְּסוֹף נִמָּאס בַּעֲיִנֶיהָ.
32 מִשְׁרָבוֹ מִטִּיל מִלֵּא עַל בְּעָלֵי בָתִּים – דִּינִים הַנּוֹתֵנִים סְחֹרָה לְבַעֲלֵי

11 מַצִּיִּים כְּפָרִדִּים.
12 מִשְׁמַת יוֹסִי בֶּן יַעֲזָרָא אִישׁ צָרִידָה יוֹסִי בֶּן יְהוּדָה אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם, בְּמִלָּה
13 הָאֲשִׁבּוּלוֹת – אֲנָשִׁים שֶׁחָבֵל בָּהֶם וְאֵין פָּגַם בְּתוֹרָתָם, שַׁעַד סוֹף יְמֵיהֶם לֹא
14 הָיוּ מִחֲלוּקוֹת בְּמֵה שֶׁקָּבְלוּ מִרְבוּתֵיהֶם, וְרֹאִיָה שְׁאֵדָם הַשְׁלֵם נִקְרָא
15 'אֲשִׁבּוּל', שֶׁנֶּאֱמַר "אֵין אֲשִׁבּוּל לֹאֲכֹוֹל בְּכֹוֹתָהּ אוֹתָהּ נִפְשִׁי" וְהַמִּשְׁכָּר
16 הוּא 'אֲבָד חֲסִיד מִן הָאָרֶץ וְיִשָּׁר בְּאֵדָם אֵין'.
17 יוֹחָנָן בֶּהֶן גְּדוֹל הָעֶבְרִי מִיִּשְׂרָאֵל הוֹדִיית הַמַּעֲשֵׂר – וְיָדִיד הַמַּעֲשֵׁרוֹת,
18 שֶׁמִּצְוָה לַהֲתוֹדוֹת בַּפִּסָּח שֶׁל שָׁנָה רְבִיעִית וּשְׁבִיעִית, 'בַּעֲרֵתִי הַקֹּדֶשׁ מִן
19 הַבֵּית', וּבִיטְלוּ יוֹחָנָן בֶּהֶן גְּדוֹל. אִף הוּא בְּמִלָּה אֶת הַמַּעֲשֵׁרוֹת, וְאֶת
20 הַנְּזִקִּין, יִתְבָּרַר בַּגְּמָרָא.

33 בָּתִּים לַהֲתַעֲסֵק בָּהּ וּלְעִשׂוֹת רִיחַ לְדִינֵיהֶם, רַבָּה הַשּׁוֹחֵד וְהַמְּיִית מִשְׁפָּט
34 שְׁהָרִי הַדִּינִים מִשּׁוּחָדִים בְּכָךְ וְנוֹטָה לָבֶם לְמִי שְׁהָרוּחַ לָהֶם, וְפֶסֶקָה
35 מִזְכָּה.
36 מִשְׁרָבוֹ הַדִּינִים הָאוֹמְרִים לְמִי שְׁעוֹשָׂה לָהֶם טוֹבָה 'מְקַבְּלִי מִזְכָּתְךָ'
37 'מְחֻזְקִי מִזְכָּתְךָ', אֵינֶם יִרְאִים מִן הַדִּינִים, וְעַקֵּב כֵּךְ רַבּוֹ 'אִישׁ הַיִּשָּׁר
38 בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה', וְאֵין אֵימַת הַגְּדוֹלִים עַל הַקִּטְנִים, וְאִם שְׁפִלִים הוֹנִבְהוּ
39 וְהַנְּבוּהִים הוֹשְׁפִלוּ וְאֵין נִיכָר בֵּין גְּבוּהָ לְשַׁפְּלָה, וּמִלְּכֹוֹתָא אֱזִילָה וְנִזְלָה –
40 וּמִלְּכֹוֹת יִשְׂרָאֵל הוֹלֶכֶת וּמִתְנוּלָה.
41 מִשְׁרָבוֹ צָרִי עֵין מִלְּהוֹת לֹאֲחָרִים, וְטוֹרְפֵי טָרֶף – גִּזְלָנִים, רַבּוֹ מִאֲמָצִי
42 הַלֵּב מִן הָעֲנִיִּים מִלְּתָה לָהֶם צִדְקָה וְקוֹפֶצִי יָדִים מִלְּחֻלוֹת, וְעֶבְרִי עַל
43 מַה שֶּׁתּוֹב בְּתוֹרָה "הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן יִהְיֶה דָּבָר עִם לְבַבְךָ בְּלִיעַל וְגו'" וְרַעָה
44 עֵינְךָ בְּאֲחֵרֵי הָאֲבוֹתִין וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עֲלֶיךָ אֵל ה' וְהָיָה כֵּךְ חֲטָא".
45 מִשְׁרָבוֹ נִשִּׁים הַהוֹלְכוֹת 'נְפוּיּוֹת נָרוֹן וּמִשְׁקָרוֹת עֵינָם' וּבָאוֹת עַל יָדֵי כֵּךְ
46 לְיָדֵי גִיּאָף, רַבּוֹ הַבַּעֲלִים הַמְּקַנָּים לְנִשְׁתֵּיהֶם, וְצָרִיכִים לַהֲשִׁקוֹת מִיָּם
47 הַמָּרִים, אֱלֹא שֶׁפֶּסְקוֹ הַמִּים הַמָּרִים מִלְּבָדּוֹק, כֹּאמֹוֹר לַעֲלִיל.
48 מִשְׁרָבוֹ מְקַבְּלֵי מִתְּנוּת, נִתְמַעְמָטוּ הַיָּמִים שֶׁל חַיֵּי הָאָדָם וְנִתְקַצְרוּ
49 הַשָּׁנִים, דְּכָתִיב "וְשׁוּנָא מִתְּנוּת יִחִי".
50 מִשְׁרָבוֹ וְחֻזְקֵי הַלֵּב – הַסּוֹמְכִים עַל בֵּיתָם וְאֵינֶם מִתְאַמְצִים לְשִׁמּוֹעַ הִיטֵב
51 מִפִּי רַבִּם, לֹא הִבִּינּוּ הַתְּלַמִּידִים אֶת רְבוּתֵיהֶם, וְעַקֵּב כֵּךְ רַבּוֹ מִחֲלוּקוֹת
52 בִּישְׂרָאֵל.
53 מִשְׁרָבוֹ תְּלַמִּידֵי שְׁמַאי וְהִילֵל שְׁלֹא שִׁמְשׁוּ כָל צוּרָה, רַבּוֹ מִחֲלוּקוֹת
54 בִּישְׂרָאֵל וְנַעֲשִׂית מוֹרָה בְּשִׁמְתֵי תוֹרָתוֹ.
55 מִשְׁרָבוֹ מְקַבְּלֵי צִדְקָה מִן הָעוֹבְדֵי בּוֹכָבִים, הָיוּ כְּבִיכּוֹל יִשְׂרָאֵל לְמַעַלָּה
56 וְחֵם לְמַטָּה, יִשְׂרָאֵל לְפָנִים וְחֵם לְאַחֲרוֹ בְּלִשׁוֹן נְקִיָּה, וְהַכּוֹנֶה הִיא
57 לְהִפְךָ.
58 שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה, מִשְׁמַת יוֹסִי בֶּן יַעֲזָרָא בּו' בְּטוֹל הָאֲשִׁבּוּלוֹת. שׁוֹאֵלָה
59 הַגְּמָרָא, מֵאִי אֲשִׁבּוּלוֹת. אִמֵּר רַבִּי יְהוּדָה אִמֵּר שְׁמוּאֵל, אִישׁ שֶׁחָבֵל בּו'
60 – שְׁתוֹרָתוֹ אִמַּת וְאֵין בָּהּ פָּגַם, וְלֹא שִׁכְחָה.
61 שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה, יוֹחָנָן בֶּהֶן גְּדוֹל הָעֶבְרִי הוֹדִיית הַמַּעֲשֵׂר בּו'. שׁוֹאֵלָה
62 הַגְּמָרָא, מֵאִי מַעֲשָׂא בִּטְלָה אֶת יוֹדֵי הַמַּעֲשֵׁרוֹת. אִמֵּר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
63 חֲנִינָא, לִפִּי שְׁאֵין נִתְּנִין אוֹתוֹ – אֶת מַעֲשֵׁר רֵאשׁוֹן בְּתִיקוֹנוֹ, דְּרַחֲמָנָא
64 אִמֵּר דִּיחֵבִי לְלוּיִם – שִׁתְּנוּהוּ לְלוּיִם,

שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהעלותך

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ג' סיון פרק כ מפרק יח עד סוף פרק כב	יום רביעי - ו' סיון פרק כ מפרק לה עד סוף פרק לח
יום שני - ד' סיון פרק כ מפרק כג עד סוף פרק כח	יום חמישי - ז' סיון פרק כ מפרק לט עד סוף פרק מג
יום שלישי - ה' סיון פרק כ מפרק כט עד סוף פרק לד	יום שישי - ח' סיון פרק כ מפרק מד עד סוף פרק מח
שבת קודש - ט' סיון פרק כ מפרק מט עד סוף פרק נד	

יום ראשון ג' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עד, פרק נג והנה כשהיה... עד עמ' 148, כנודע ל"ח].

ליקוטי אמרים

פרק נג והנה כשהיה בית ראשון קיים שבו היה

הארון והלוחות בבית ק"ק היתה

השכינה שהיא מלכות דאצילות שהיא בחי' גילוי אור

א"ס ב"ה שורה שם ומלוכשת בעשרת הדברות ביתר

שאת ויתר עז בגילוי רב ועצום יותר מגילוייה בהיכלות

ק"ק שלמעלה בעולמות עליונים כי עשרת הדברות הן

כללות התורה כולה דנפקא מגו חכמה עילאה דלעילא

לעילא מעלמא דאתגליא וכדי לחקקן בלוחות אבנים

גשמיים לא ירדה ממדרגה למדרגה כדרך השתלשלות

יותר וביתר גילוי, מאשר בעולמות העליונים? – הרי זה, משום: כ"י

עשרת הדברות הן כללות התורה כלה, – הן כוללות את כל

התורה כולה, כפי שמוסבר באזהרות רבי סעדיה גאון, כיצד

כלולים בעשרת הדברות, כל תרי"ג מצוות התורה, (ולמעיר

מהתחלת פרק כ'), דנפקא מגו חכמה עילאה, – שהיא (התורה)

באה מ"חכמה עילאה" (חכמה שב"עולם האצילות"), דלעילא

לעילא מעלמא דאתגליא, – שלמעלה מעלה מהעולם של

התגלות, כמו "מלכות" של "עולם האצילות", בחינת ה"שכינה",

הנקראת "עלמא דאתגליא", כי זוהי ההתגלות של אור אין סוף

בעולמות – והרי, תורה היא למעלה מ"עלמא דאתגליא", למעלה

מ"שכינה", ולכן יש בכוח התורה להיות "לבוש" שלא יתבטל בפני

אור השכינה המתלבש באותו לבוש. אך, לבוש המסתיר, הוא דוקא

כשהוא יורד בענין שלמטה משכינה, שלכן הוא מסתיר על אור

השכינה שיוכל להתקבל; ברם, התורה, כפי שבאה בעשרת

הדברות שבלוחות, איננה באופן שתהיה כמו הענינים שבעולם

הגשמי, אלא – כפי שיוסבר להלן – היא נשארה באותה מדרגה

שלמעלה מהעולמות העליונים האמורים. וכדי לחקקן – את

עשרת הדברות, כלוחות אבנים גשמיים – לא ירדה – "חכמה

1 פרק נג. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שאור השכינה, שהוא אור

2 שלמעלה מהעולם בכלל, זקוק ל"לבוש" כדי שיוכל להאיר בעולם. לבוש

3 זה, הוא – "תורה"; ובכל עולם, מהווים המוחין והתורה, שהם החכמה, בינה

4 ודעת של אותו עולם – "היכל קדשי קדשים" של אותו עולם, שבו שורה

5 שכינה; ולאחרי שחכמה-בינה

6 דעת של אותו עולם (שבחן

7 שורה השכינה) יורדות בבחינת

8 "מלכות" של אותו עולם –

9 מתהווים הנבראים והענינים של

10 אותו עולם. על ידי ההתלבשות

11 ב"מלכות" של אותו עולם, נמשך

12 ויורד גם אור השכינה, שיוכל

13 להאיר ב"היכל קדשי קדשים"

14 של אותו עולם, שהוא למטה

15 במדרגה. כך מוסברים הדברים

16 ביחס לכל העולמות, עד לעולם

17 העשיה הרוחני. בפרק נ"ג, אותו

18 אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שאור השכינה מאיר גם בעולם הזה

19 הגשמי. בזמן שבית המקדש היה קיים האיר אור השכינה ב"היכל קדשי

20 קדשים" שבבית המקדש. ואילו, לאחר חורבן בית המקדש – התורה שיהודי

21 לומד והמצוות שיהודי מקיים, הן הם "היכל קדשי קדשים", שבו שורה

22 השכינה כיום. בהמשך פרק נ"ג, יסביר רבנו הזקן, את ההבדלים שבין מדרגת

23 אור השכינה שהאירה בבית המקדש הראשון, לבין מדרגת אור השכינה

24 שהאירה בבית המקדש השני, ולבין מדרגת השכינה המאירה כיום על ידי

25 תורה ומצוות.

26 והנה, כשהיה בית ראשון קיים, שבו היה הארון והלוחות

27 בבית קדשי קדשים – היתה השכינה, שהיא מלכות דאצילות,

28 שהיא בחינת גילוי אור-אין-סוף ברוך-הוא, – שאור שהוא

29 בעצם "אין סוף" ולמעלה מ"עולם" – מתגלה בעולם, הרי שכינה זו

30 היתה – שורה שם, – בקדשי קדשים שבבית המקדש, ומלכות

31 בעשרת הדברות, – שבלוחות הברית, שהיו מונחים בארון

32 שבקדשי קדשים, ביתר שאת ויתר עז, בגילוי רב ועצום יותר

33 מגילוייה – של השכינה, בהיכלות קדשי קדשים שלמעלה

34 בעולמות עליונים. – הכוונה לעולמות "עשיה" ו"יצירה"¹, שכן, גם

35 ב"עולם היצירה" מאירה הרי רק מדרגת שכינה כפי שהיא לאחר

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כן משמע מפשטות הלשון (דהכוונה רק ליצירה ועשי') וכהטעם "כי עשה"ד כו' דאצי' ובריאה לבדן והן לבדן כו'", (אלא 1) עפ"ז צע"ג כל האריכות שעשה"ד הן כללות כו', (2) צ"ע האריכות שלפ"ז "ביתר שאת ויתר עז בגילוי רב ועצום" איך זה ביתר וכו' וכו' באם החילוק רק ההתלבשות במלכות דיצירה, (3) ועיקר – בשער הת"ת (סידור צ"ח, ד) משמע כמעט כפי' שהפ"י בתניא – דעלי' קאי – שזהו למע' מכל עולמות עליונים, וכ"מ ג"כ באוה"ת לבמדבר (סוף ע' ט"ז) וצע"ק שם ריש ע' רלג. ולכן נלפענ"ד – דמפרש בתניא ב' מעלות שבביהמ"ק: (1) מצד האור – עשה"ד הן כללות כו' (ראה ג"כ בביאור הר"י שי' קארף). (2) מצד אופן המשכתו ("וכדי לחקקן") – לא ירדה כו' [בס"י] שם – מעלה שלישית – שבדברים תחתונים]. והמעלה לגבי כל עולמות העליונים: (1) גילוי עצמות אוא"ס כו' "מפני הלוחות שהיו שם ומטעם הנ"ל" (ס"י) שם אלא שהלוחות פעלו שעי"ז ניתוסף גם בהיכל ק"ק דבריאה – כצ"ל כדי שלא יוקשה בס"י מיני' ובי', וכמוש"כ באוה"ת (עט"ז) בחילוק – בריאה מצ"ע או כשמאיר מאצי", (2) השגת המהות לא רק ידיעת המציאות (כ"מ באוה"ת עט"ז), (3) בחי' שלמע' מסובב וממלא, בחי' עונג העליון (כ"מ באוה"ת ער"ג) נוכיחן שממלא נמשך מקום, ומסובב – למע' ממקום, הרי הבחי' שלמע' משניהם ממנה נמשך: מקום ארון (וביחד עם זה) אינו מן המדה".

הדברות, נתלבשה במלכות דאצילות ודבריא לברן, -
 בלעדי התלבשות בעולמות שלמטה מהם, והן לברן - חכמה
 דאצילות" כפי שהיא מלוכנת במלכות דאצילות ובמלכות
 דבריא, בלעדי ההתלבשות שלאחריה, המיוחדות באוראין
 סוף שבתוכן - הן
 הנקראות בשם "שכינה",
 חשודה בקדשי קדשים
 דבית ראשון, על ידי
 התלבשותה - של השכינה,
 כי הדברות החקוקות
 פלוחות שבארון בנס -
 האותיות החקוקות בלוחות,
 היה בהן משום ענין של
 "נס", כאמור חכמינו ז"ל,
 שהאותיות "מ" ו"ס"
 שבלוחות - "בנס היו
 עומדים", שכן, בהיותן
 חקוקות מעבר לעבר, לא
 יכלו לעמוד רק בנס - שהרי
 לא ניתן להן במה להיתפס,
 ועשרת הדברות שבלוחות, היו ומעשה אלהים חיים - הוא השם
 שבספירת "בינה" של "עולם האצילות", המאיר ב"עולם הבריאה",
 כדלהלן: [הוא] - "אלקים חיים" בספירות, הוא ספירת בינה של
 עולם האצילות, הנקראת "עלמא דאתבסא", - העולם המכוסה,
 המקנן - ומאיר, בעולם הבריאה, פנוצע ליוצעי הן - חכמה
 נסתרה, היא תורת הקבלה] שספירת "בינה" של "עולם האצילות",
 מאירה ב"עולם הבריאה", שהוא עדיין ענין של "עלמא דאתבסא"
 (עולם מכוסה ונעלם), כלומר: "בריא" הוא "עולם", אבל עדיין לא
 במציאות של "יש", דבר שבהתגלות.

עילאה" שהיא תורה, ממדרגה למדרגה, בדרך השתלשלות
 העולמות - המשתלשלים מעולם עליון יותר לעולם תחתון יותר,
 שכך הוא הרי הסדר, שעד שהיא יורדת לעולם הזה הגשמי, היא
 צריכה לעבור ההשתלשלות של עולמות יצירה ועשיה הרוחניים,
 שלמעלה מהעולם הזה
 הגשמי, ורק אז, זה בא
 לעולם הזה הגשמי, עד
 עולם הזה הנשמי, כי
 עולם הזה הנשמי מתנהג
 בהתלבשות
 הנשמי, - ההשפעה
 האלקית היורדת בעולם
 הזה הגשמי, מתלבשת
 בבוש של "טבע", ואילו
 ב"לוחות", לא היה כך,
 אלא, "והלחת מעשה
 אלהים הטה", - יצירה
 אלקית, שבה נראית
 אלקות, ולא טבע, והמכתב
 מכתב אלהים הוא?
 כתב אלקי, שבו נראית אלקות, למעלה מהמבצע של עולם הזה
 הנשמי, הנשפע - העולם הזה הגשמי מקבל השפעתו, מהארת
 השכינה שבהיכל קדשי קדשים דעשיה, שממנה - מהארת
 שכינה זו, - נמשך אור וחיות לעולם העשיה, שגם עולם הזה
 בכללו, - העולם הזה הגשמי, שהוא הוא העולם הזה, כלול
 ב"עולם העשיה" המקבל את חיותו מהארת השכינה שבהיכל קדשי
 קדשים של "עולם העשיה" (לאחרי התלבשותה ב"מלכות"
 ד"עשיה"); אך, ב"לוחות", לא היה כך, אלא פתיחת חכמה עלאה
 - חכמה עליונה, דאצילות, שהיא כללות התורה שבי'

יום שני ד' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 148, ובבית שני... עד עמ' 148, יסד ברתא.

השכינה שבבית ראשון, אלא בבית שני היתה שורה - השכינה,
 בדרך השתלשלות והתלבשות מלכות דאצילות - כפי שהיא
 מתלבשת במלכות
 דבריא, ודבריא -
 ומלכות של עולם הבריאה,
 במלכות דיצירה, ודיצירה
 - ומלכות של "עולם
 היצירה" כפי שהיא
 מתלבשת בהיכל קדשי
 קדשים דעשיה, - בחכמה
 בינה דעת, הנקראות "היכל
 קדשי קדשים", של עולם
 העשיה, וקדשי קדשים דעשיה - בלי ההתלבשות של מלכות של

ובבית שני שלא היה בו הארון והלוחות, - בין חמשת הדברים
 שחסרו בבית שני, היו הארון והלוחות, אמרו רבותינו וזכרונם
 לברכה! שלא היתה
 שכינה שורה בו, פרוש -
 לא, שבבית המקדש השני
 לא היתה השראת השכינה
 כלל, אלא הכוונה: מדרגת
 שכינה שהיתה שורה
 בבית ראשון שלא בדרך
 השתלשלות העולמות, -
 דאצי' במלכות דבריא' במלכו' דיצירה ודיצי'
 בהיכל ק"ק דעשי' וק"ק דעשי' היה מתלבש בק"ק
 אותה מדרגת השכינה - לא
 היתה שורה בבית השני, כי
 אם, בחינה קטנה יותר של שכינה, שאינה בערך כלל למדרגת

ליקוטי אמרים

ובבית שני שלא היה

הארון והלוחות אמרו"ל שלא היתה שכינה שורה
 פי' מדרגת שכינה שהיתה שורה בבית ראשון
 שלא בדרך השתלשלות העולמות אלא בבית שני
 היתה שורה בדרך השתלשלות והתלבשות מלכות
 דאצי' במלכות דבריא' במלכו' דיצירה ודיצי'
 בהיכל ק"ק דעשי' וק"ק דעשי' היה מתלבש בק"ק

העשיה, וקדשי קדשים דעשיה - בלי ההתלבשות של מלכות של

1 "עולם העשיה", הִיָּה מְתַלְבֵּשׁ בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים שְׂכִינִית הַמִּקְדָּשׁ
 2 שְׁלֵמֶמָה, וְשִׁרְתָּהּ בּוֹ – בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי, הַשְּׂכִינָה – אוֹתָהּ
 3 מַדְרִיגַת שְׂכִינָה שֶׁל מַלְכוּת דִּיצִירָה הַמְלַבֶּשֶׁת בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים
 4 דְּעֻשָׂתָהּ. וְלָכֵן – מִפְּנֵי שֶׁבְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים שִׁבְבִית הַמִּקְדָּשׁ, הִיָּתָה
 5 הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה, לֹא הָיָה
 6 רִשְׁאֵי שׁוּם אִדָּם לְכַנֵּס
 7 שָׁם, – בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים
 8 שִׁבְבִית רֹאשׁוֹן וּשְׁנִי, לְבַד
 9 בְּהֵן גְּדוֹל – הִיָּה מוֹתֵר לוֹ
 10 לְהִיכַסּוֹ שָׁם, בְּיוֹם
 11 הַכְּפָרִים. וְ"מִשְׁחָרֵב בֵּית
 12 הַמִּקְדָּשׁ – כּוֹלֵל גַּם "הֵיכַל
 13 קִדְשֵׁי קִדְשִׁים" שִׁבְבִית
 14 הַמִּקְדָּשׁ, הָרִי בְּאִיזָה הֵיכַל
 15 שֶׁל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים מִתְלַבֶּשֶׁת
 16 הַשְּׂכִינָה? שְׁהָרִי, כְּאִמּוֹר,
 17 הַתְּלַבְּשׁוֹת הַשְּׂכִינָה הֵיָּה רַק
 18 בְּ"הֵיכַל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים"
 19 שְׁהָיָה לְבוֹשׁ לְאוֹר הַשְּׂכִינָה
 20 – יִסְבִּיר רַבֵּנוּ הֶזְקֵן לְהֵלֵךְ,
 21 שְׁתוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ הֵן הֵם
 22 "הֵיכַל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים"
 23 וְהַ"לְבוֹשׁ" לְאוֹר הַשְּׂכִינָה,
 24 אֵין לוֹ לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ-הוּא
 25 בְּעוֹלָמוֹ אֶלָּא ד' אֲמוֹת שֶׁל
 26 הַלְּבָב בְּלִבָּד⁵, – תוֹרָה, הִיא הֵ"הֵיכַל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים" הַמֵּאֲחֵדֶת אֶת
 27 הַקֶּבֶד"ה עִם הָעוֹלָם, שִׁ"הקְדוּשָׁה", אוֹר שְׁהוּא קִדְשׁ וּמוֹבְדֵל, אוֹר
 28 הַשְּׂכִינָה, יְהִיָּה "בְּרוּךְ" (מִלְשׁוֹן הַמִּשְׁכָּה) – יִימָשֶׁךְ בְּעוֹלָם. וְ"אֶפְסֵל
 29 אֶחָד שִׁיּוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה – שְׂכִינָה עִמּוֹ", בְּרִאֲיָא – כְּמוֹ
 30 שְׁכָתוֹב בְּבִרְכוֹת פֶּרֶק קָמָא, – בְּפֶרֶק רֹאשׁוֹן שֶׁל מַסֶּכֶת בְּרִכוֹת²⁰ –
 31 פְּרוּשׁ "שְׂכִינָה עִמּוֹ" – שְׁבָחִיתוֹ נִבְרָא שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי,
 32 מֵאִיר בּוֹ אוֹר הַשְּׂכִינָה, – בְּאִיזוֹ מַדְרִיגָה שֶׁל הָאֶרֶץ הַשְּׂכִינָה, מְדוּבָר?
 33 בְּדֶרֶךְ הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת וְהַתְּלַבְּשׁוֹת מַלְכוּת דִּיצִירָה בְּמַלְכוּת
 34 דְּבִרְיָאָה וְעֻשָׂתָהּ. – שְׁלֹא כְּהִשְׂרָאָה הַשְּׂכִינָה בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים
 35 (אֶפְסֵלוֹ) שֶׁל בֵּית שְׁנִי, שְׁלֹא הִיָּתָה עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּמַלְכוּת
 36 דְּ"עֻשָׂה". הַהִבְדֵּל שֶׁבֵּין הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה שְׁבִתוֹרָה לְבֵין הַמִּשְׁכָּה
 37 וְהָאֶרֶץ הַשְּׂכִינָה בְּעוֹלָם בְּכֻלָּל, שְׁבָאָה גַּם כֵּן דֶּרֶךְ אוֹתוֹ סוֹדֵר
 38 הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת – מִתְבַּטֵּא בְּכָךְ שֶׁבְּעוֹלָם, זֶה בָּא עַל יְדֵי לְבוֹשׁ שֶׁל
 39 "קְלִיפַת נּוֹגַהּ", מִזֶּה שֶׁאֵין כֵּן בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת. טַעְמוֹ שֶׁל דְּבַר, מְדוּעַ
 40 הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה שֶׁעַל יְדֵי תוֹרָה, צָרִיכָה גַּם כֵּן לְעוֹבֵר דֶּרֶךְ
 41 הַהַתְּלַבְּשׁוֹת בְּמַלְכוּת שֶׁל "עוֹלָם הַעֲשִׂיָּה" – יִסְבֵּר לְהֵלֵךְ, שְׁהוּא, מִפְּנֵי
 42 שֶׁהַמִּצְוֹת וְהַתּוֹרָה, הֵן בְּרוּבֵן הַגְּדוֹל, מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת – מִצְוֹת שִׁישׁ
 43 לְעוֹשׂוֹת בְּ"מַעֲשֶׂה" – הָרִי שְׁאוֹר הַשְּׂכִינָה בָּא כֵּאֵן בַּעֲנֵן שֶׁל "מַעֲשֶׂה"
 44 וְ"עֻשָׂה", לִכֵּן זֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת גַּם בְּ"מַלְכוּת"

ליקוטי אמרים

45 שֶׁ"עוֹלָם הַעֲשִׂיָּה", בִּי תְרִי"ג – 613, מִצְוֹת הַתּוֹרָה, רַבֵּן בְּכָלֵךְ הֵן
 46 מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְגַם – הַמִּצְוֹת, הַתְּלִיּוֹת בְּדַבּוּר וּמַחֲשָׁבָה, כְּמוֹ
 47 תְּלִמּוֹד תּוֹרָה וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וְקִרְיַאת שְׁמַע וְתַפְלָה – שֶׁהֵם
 48 שְׁמִצְוֹת אֵלּוּ קִשּׁוֹרוֹת בְּמַחֲשָׁבָה – לְחֻשׁוֹב וּלְהִבִּין מִזֶּה שְׁלּוּמִידִים
 49 וּלְחֻשׁ וּלְהִרְגִישׁ בְּכוּוֹנָה
 50 שֶׁבְּקִרְיַת שְׁמַע וּשְׁבִתִּפִּילָה
 51 – הָרִי שֶׁאֵין הֵן לְכַאוֹרָה
 52 שִׁיכּוֹת לְ"עֻשָׂה", הָא קִנְיָא
 53 לֵן – מִקּוֹבֵל עֲלֵינוּ, דְּ"הַרְהוֹר
 54 לֹא בְּדַבּוּר דְּמִי", –
 55 מַחֲשָׁבָה אֵינָנָה כְּמוֹ דִּיבּוּר,
 56 וְאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ
 57 בְּהַרְהוֹר וּכְוִנָּה לְבַד – גַּם
 58 לֹא בְּהַרְהוֹר הַקְּרוֹב לְדִיבּוּר,
 59 לְחֻשׁוֹב כִּיצַד לְדַבֵּר, שְׁזֶה
 60 נִקְרָא "הַרְהוֹר", עַד שִׁיּוֹצִיא
 61 בְּשִׁפְטֵי, וְקִנְיָא לֵן –
 62 וּמִקּוֹבֵל עֲלֵינוּ בְּאוֹפֵן הַבְּרוּר
 63 בְּיוֹתֵר, דְּ"עֻקְמִית שְׁפָתָיו –
 64 בְּשַׁעַת הַדִּיבּוּר, תְּהִי – הוּא,
 65 מַעֲשֶׂה" – כֵּךְ, שֶׁגַּם בְּמִצְוֹת
 66 אֵלּוּ, יִשְׁנוּ הַעֲנֵן שֶׁל מַעֲשֶׂה
 67 וְעֻשָׂה. הָעֵרַת בְּ"ק אֲדַמּוּר
 68 שְׁלִיט"א: "וְעֵדִין צ"ל הַדִּיּוֹק
 69 דְּר"א שֶׁל הַלְּבָב דּוֹקָא בָּא
 70 בְּמִקּוֹם קה"ק, וְלֹא עוֹסֵק בְּתוֹרָה סֵתֵם אֵף שֶׁגַּם אִזְ הַשְּׂכִינָה עִמּוֹ –
 71 וּמִבְּאֵר שְׁבּוּזָה יֵשׁ גַּם מַעֲלַת הָרָצוֹן, – בְּאִרוּכָה בְּאֵגֶד"ק סִכְט".
 72 וְתְרִי"ג – 613, מִצְוֹת הַתּוֹרָה עִם שְׁבַע מִצְוֹת דְּרַבֵּן בְּנִימִינְיָא
 73 "בְּתֵר", 620, שְׁהוּא רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ הוּא – רָצוֹן נִקְרָא כְּתֵר,
 74 שֶׁכֵּן, רָצוֹן הוּא עֲנֵן שֶׁל מִקִּיף, כְּמוֹ הַכְּתֵר שְׁהוּא מִקִּיף עַל הָרֹאשׁ
 75 וְהַמּוֹחֵץ – רָאָה בְּאִרוּכָה לְקַמֵּן בְּ"אֵגֶרֶת הַקּוֹדֵשׁ" סִימֵן כִּט', הַמְּלַבֵּשׁ
 76 – הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן מְלוּבָשׁ, בְּחֻבָּתוֹ יִתְבָּרַךְ, – כְּלוּמֹר: לֹזֶה שֶׁהַתּוֹרָה
 77 הִיא חֻכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ – שֶׁבִּירִידָתָהּ בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת, הִיא
 78 מִהוּוֹה "הֵיכַל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים" לְשְׂכִינָה – נוֹסֵף כֵּאֵן גַּם הָעֲנֵן שֶׁל רָצוֹן
 79 הָעֲלִיּוֹן שְׁהוּא לְמַעֲלָה מִחֻכְמָה, וְהוּוֹ בְּמִיּוּחָד בְּ"דִבְרֵי הַלְּבָב" וּמִצְוֹת
 80 שֶׁהֵם רָצוֹן הַקֶּבֶד"ה, הַמִּתְחַדֵּת – חֻכְמָתוֹ וּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּאִזְרֵי-אֵיךְ
 81 סוֹף בְּרוּךְ-הוּא בְּתַקְלִית הַיְּחִוּד. – בְּהַקְשֵׁר לְמַה שֶׁלְּמַדְנוּ שְׁתוֹרָה
 82 בָּאָה מִ"חֻכְמָה עֵילָאָה" – יִסְבִּיר רַבֵּנוּ הֶזְקֵן לְהֵלֵךְ, שֶׁגַּם תּוֹרָה שֶׁבַעַל
 83 פָּה בָּאָה מִ"חֻכְמָה", וּבִלְשׁוֹן הַתְּנִיָּא: "וְהָ" בְּחֻכְמָה יִסֵּד אֶרֶץ" –
 84 הִיא תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה – שֶׁנִּקְרָא "אֶרֶץ", וְ"אֶרֶץ" זוֹ "יִסֵּד" הַקֶּבֶד"ה
 85 בְּ"חֻכְמָה", דְּנִפְקָא – "אֶרֶץ" זוֹ, שְׁהִיא תּוֹרָה שֶׁבַעַל-פֶּה, יוֹצֵאת
 86 מִ"חֻכְמָה עֵילָאָה" – מִחֻכְמָה הָעֲלִיּוֹנָה, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב בְּתוֹרָה דְּ"אֶבְרָה
 87 – חֻכְמָה, יִסֵּד בְּרִתָּא" – מַלְכוּת; שְׁהִיא תּוֹרָה שֶׁבַעַל-פֶּה, "מַלְכוּת
 88 פָּה, תּוֹרָה שֶׁבַעַל-פֶּה קִרְיָן לָהּ".

יום שלישי ה' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 148, וז"ש הינוקא... עד עמ' עה, ית' וית'.

ליקוטי אמרים

44 חכמה? אלא, מפני שהם תרי"ג המצוות, הנמשכות מחכמתו
45 יתברך, – ומדוע לא מספיקה לכך, תורה בלבד, שהיא שמן, חכמה,
46 וצריכים גם ל"עובדין טבין" – למעשה המצוות הנמשכים מחכמה?
47 כִּי לֹאֲחֹזוֹ אִיזוֹ הַשְּׂכִינָה בְּפִתְיָלָה, הִיא נֶפֶשׁ חַיּוֹנִית שְׂבֻגָה,
48 הַנִּקְרָאת פְּתִילָה עַל דֶּרֶךְ
49 מִשָּׁל. כִּי כְמוֹ שֶׁבָּנָה
50 הַנֶּשְׁמָה הָאִדָּר מֵאִיר עַל יְדֵי
51 כְּלִיֹן וְשִׁרְפַת הַפְּתִילָה
52 הַנִּהְפָּכֶת לֵאשׁ – כִּךָּ אִיזוֹ
53 הַשְּׂכִינָה שׂוֹרָה עַל נֶפֶשׁ
54 הָאֱלֹהִית – שהיא "נר" – "נר"
55 ה' נשמת אדם", עַל יְדֵי
56 כְּלִיֹן נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית
57 וְהַתְּהַפְּכוּתָהּ מִחֲשׂוֹכָא
58 לְנֹהָרָא – מחושך (הקליפה)
59 לאור (הקדושה), וּמִקְרִירוֹ
60 לְמִתְקָא – ממרירות
61 (הקליפה) למתיקות
62 (הקדושה) בְּצִדִּיקִים, –
63 שבהם הדבר כך, כאמור
64 לעיל פרק י', שהם מהפכים
65 את מזהות ועצמות נפש
66 הבהמית, מזהותה ושכלה,
67 מרע לטוב וקדושה, או לְפָחוֹת עַל יְדֵי כְּלִיֹן לְבוּשִׁיָּה – של הנפש
68 הבהמית, שֶׁהֵן מִחֲשָׁבָה דְּבוֹר וּמַעֲשֵׂהָ, – שהיו לפני כן לבושים של
69 הנפש הבהמית, שהיא נפש של קליפה, וְהַתְּהַפְּכוּתָהּ מִחֲשָׁד
70 הַקְּלִפָּה לְאִדָּר ה' אֵינִיֶסוֹס בְּרוּךְ־הוּא – הַמְלַכֵּשׁ וּמִיָּחַד
71 בְּמִחֲשָׁבָה דְּבוֹר וּמַעֲשֵׂהָ שֶׁל תְּרִי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה, בְּבִינּוּנִים – כפי
72 שלמדנו בפרק י"ב, ש"בבינונים" לא נהפכות מהות ועצמות הנפש
73 הבהמית לטוב ולקדושה, כפי שהדבר בצדיקים, אלא רק הלבושים,
74 מחשבה, דיבור ומעשה של הנפש הבהמית, נהפכים לטוב על ידי
75 מחשבה, דיבור ומעשה של התורה והמצוות שלהם – וביחס
76 ל"בינונים" זה נקרא כליון ה"פתילה", של הנפש החיונית שלהם,
77 הנהפכת לאור ולקדושה. כִּי עַל יְדֵי הַתְּהַפְּכוּתָהּ נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית
78 הַבָּאָה מִקְּלִפַּת נֶגֶה מִחֲשׂוֹכָא לְנֹהָרָא וְכוּ' – הנהפכת מחושך
79 הקליפה לאור הקדושה. נַעֲשֶׂה בְּחִינַת "הַעֲלָאת מִן נוֹקְבִין", – כפי
80 שכבר למדנו, והכוונה להתעוררות שהעבודה של המקבל, מעוררת
81 למעלה, לְהַמְשִׁיךְ אִיזוֹ הַשְּׂכִינָה, – לא רק שמן-חכמה – תורה –
82 שהוא כלי לאור השכינה, "לקלוט" את האור, כי אם היא ממשיכה
83 את אור השכינה, הִיא בְּחִינַת גְּלוּי אִיזוֹ־אֵיֶסוֹס בְּרוּךְ־הוּא, עַל
84 נֶפֶשׁוֹ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּמִחוּץ שֶׁבְּרָאשׁוֹ – שלכן אומר ה"ינוקא" "ההוא
85 נהורא דעל רישיה" – האור שעל ראשו (על המוחין) של יהודי –
86 איצטרך למשחא" – צריך ל"שמן", ואיננו עובדין טבין" – ואלה הם

1 להלן, מסיים רבנו הזקן, מה שהחל להסביר (בפרק נ"א) בתוספת
2 ביאור, לשון ה"ינוקא" ב"זוהר", שאמר שאור השכינה המאיר על
3 ראש האדם – צריך ל"משחא", לשמן, והינוקא מוסיף "ואיננו עובדין
4 טבין" – ואלה הם מעשים טובים, מעשה המצוות; בכל מקום מציין
5 "שמן" את הענין ה"חכמה" –
6 איזו שייכות, איפוא, יש
7 למעשה המצוות, ל"חכמה"
8 הנקראת "משחא" – שמן? –
9 יוסבר להלן, שעל אור
10 השכינה להתלבש בחכמה,
11 שהיא שמן, מפני שחכמה,
12 מוחין, היא כלי ולבוש לאור
13 השכינה, והיא החכמה
14 המלוכשת בתורה; ברם, כדי
15 להמשיך את אור השכינה
16 שיאיר בנפשו האלקית של
17 יהודי – צריכים לא רק לשמן
18 (חכמה) הנהפך כולו לאור,
19 אלא גם ל"פתילה" שהיא
20 (על ידי השמן) פועלת
21 שהאש (שטבעה להימשך
22 למעלה) תחזיק עצמה בנר –
23 ה"פתילה" בנפש האדם, היא
24 הנפש החיונית המחיה את הגוף, בחיים גשמיים, זוהי הפתילה
25 הנשרפת על ידי תורה ומצוות: כמו ב"פתילה" גשמית, שהחלק
26 העליון שלה – נשרף מהאש, כך גם באדם, שעל ידי תורה ומצוות,
27 נשרפים הלבושים של מחשבה, דיבור ומעשה של הנפש הבהמית,
28 באש של אור השכינה, על ידי המחשבה, דיבור ומעשה של תורה
29 ומצוות; ולכן, על ה"שמן" להתבטא ב"עובדין טבין", מעשה המצוות,
30 הבאים מחכמתו יתברך, ולא די בתורה בלבד (שהיא הרי חכמה)
31 שתשמש ל"שמן", כי, מעשה המצוות דוקא מביאים לכך שאור
32 השכינה יימשך ב"פתילה" – בנפש החיונית, ואת על ידי שהנפש
33 החיונית נשרפת באור השכינה המאיר על ראשו. ובלשון ה"תניא":
34 וְזֶה שֶׁאָמַר הַיְּנוּקָא: – ב"זוהר", מובא לעיל בפרק ל"ה: "הַיְּנוּקָא
35 עֹלָא דְאִדָּרִיק עַל רִישִׁיה" – הִיא שְׂכִינְתָא – אִצְטְרִיךְ לְמִשְׁחָא",
36 – האור העליון המאיר על ראשו (של יהודי), שהוא "שכינה" – צריך
37 ל"שמן", פִּירוּשׁ לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּחִכְמָה, הַנִּקְרָא "שֶׁמֶן מִשְׁחַת קִדְשׁ",
38 – "קדש" זה "חכמה", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֹהַר – ש"שמן משחת קדש" הוא
39 "חכמה" – ואור השכינה ש"על ראשו", צריך ל"שמן", כלומר: עליו
40 להתלבש בחכמה שהיא הלבוש, הכלי, לאור השכינה – וה"זוהר"
41 מסיים שם, את דברי הינוקא: וְ"אֵינִינוּ עוֹבְדִין טַבִּין" – ואלה (השמן)
42 הם, מעשים טובים, מעשה המצוות, הֵן תְּרִי"ג – 613, מִצְוֹת –
43 לכאורה, צריך להבין: איזו שייכות יש למעשה המצוות – ל"שמן",

1 מעשים טובים. וְכֵן יוֹכֵן הֵיטֵב מֶה שֶׁכָּתוּב: "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ
2 אֹכֶלֶת הוּא", – כלומר: כמו שאי אפשר לאש להיאחו בדבר, רק על
3 ידי שאותו דבר נשרף ונכלה
4 על ידי האש – כך מאיר אור
5 השכינה, שה' יהיה אלקיך –
6 אלקה שלך, שיאיר על נפש
7 יהודי – הרי זה דוקא על ידי
8 שהוא "אש אוכלת", אש
9 שורפת ומכלה את הפתילה

ליקוטי אמרים

נפשו האלהית שבמוחין שבראשו וכוה יוכן היטב מ"ש
כי ה' אלהיך אש אוכלת הוא וכמ"ש במ"א:

נשלים חלק ראשון בעז"ה ית' וית'

יום רביעי ו' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עה, ליקוטי אמרים... עד עמ' עה, יתברך ויתעלה.

10 של הנפש החיונית, שהנפש החיונית שהיא באה מקליפה – נשרפת
11 ונהפכת לאש של קדושה, וְכֵן שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקְוֶה אַחֲרֵי – שדוקא
12 התבטלותו של יהודי,
13 שמבטל את עצמו להקב"ה,
14 ומתבטל ממציאותו – כמו
15 דבר ש"נשרף" ומאבד את
16 מציאותו – דבר זה דוקא
17 ממשיך עליו את אור
18 השכינה:

19 חינוך קטן
20 לְקוּטֵי אֲמָרִים חֵלֶק שְׁנֵי הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "חֲנוּךְ קָטָן" מִלֵּקֶט מִפִּי
21 סְפָרִים וּמִפִּי סוֹפְרִים – כִּי
22 הוא גם לשונו הקדוש של
23 רבנו הזקן בדף-השער של
24 החלק הראשון – "מלוקט
25 מפי ספרים ומפי סופרים" –
26 וכפי שהרבי הקודם נשמתו
27 עדן מביא בשיחותיו
28 הקדושות, מקובל שהכוונה
29 ב"ספרים" לספרי השל"ה
30 הקדוש והמהר"ל מפראג,
31 וב"סופרים" – לבעל שם טוב
32 ולהרב המגיד ממזריטש,
33 קְדוּשֵׁי עֲלִיּוֹן נִשְׁמָתָם עָדוּ,
34 מִיֶּסֶד עַל פְּרִשָּׁה רִאשׁוֹנָה
35 שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע* – לפי דברי רבנו הזקן להלן, באות מילים אלו
36 כדי להסביר שני אופני ההבנה באחדות ה', המתבטאים ב"שמע
37 ישראל" וב"ברוך שם כבוד מלכותו כו'", עליהם נאמר בזהר,
38 ש"שמע ישראל" הוא "יחודא עילאה" – הפן הנעלה יותר בהבנת
39 אחדות ה', ו"ברוך שם" – "יחודא תתאה" – הפן הנמוך יותר בהבנת
40 אחדות ה'. על שני אלה מיוסד החלק השני של "ליקוטי אמרים",
41 הנקרא "שער היחוד והאמונה".
42 (מלות כותרת אלו הן גם כן לשון המחבר, רבנו הזקן):
43 "חֲנֹךְ לְנֶעֶר עַל פִּי דְרַבּוֹ, גַּם כִּי יִזְקִין לֹא יִסּוּר מִמֶּנָּה". הֵנָּה,
44 מְדַבְּרֵיב – ממה שהפסוק אומר: "עַל פִּי דְרַבּוֹ", – שיש לחנך
45 את הנער לפי הדרך שלו, מִשְׁמַע שְׁאִינָה – דרך זו, דְּרַךְ הָאֱמֶת
46 לְאֱמֶתוֹ, – זוהי דרך לנער בלבד, ואינה הדרך האמיתית, וְאִם כֵּן
47 מֵאִי מַעֲלִיּוֹתָא – מהי המעלה בכך עד, שֶׁגַּם כִּי יִזְקִין לֹא יִסּוּר
48 מִמֶּנָּה? – אדרבה, כשיתבגר – עליו, אכן, לסור מדרכו של
49 ה"נער", כדי להגיע לדרך האמיתית. מהי המעלה, איפוא, שלא

חנוך

ו"א"כ מאי מעלייתא שגם כי יזקין
לא יסור ממנה. אך הנה מודעת
זאת כי שרשי עבודת ה' ויסודותיה
הן החילו ורחימו היראה שרש ויסוד
לסור מרע והאבהה לועשה טוב וקיום
כל מ"ע דאוריית' ודרבנן כמו שיתב'ר
במקומן (ומצות החינוך היא ג"כ
במ"ע במ"ש בא"ח סימן שצ"ג):
כפי המוסבר להלן: הִירָאָה – שֶׁרֶשׁ יִיְסוּר לְ"סוּר מִרֵּעַ", – שלא
לעשות מה שאסור לעשות¹, וְהִאֲהָבָה – היא שורש ויסוד,
לְ"וַעֲשֵׂה טוֹב", וְקִיּוּם כָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה דְאִוְרֵיתָא וְדִרְבָּנָן, –
מצוות שמן התורה ומצוות שמדברנן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקְוֶה. –
בחלק הראשון של ספר ה"תניא". כפי המקובל בין חסידים, היתה
סברא אצל רבנו הזקן, שחלק זה (השני מספר ה"תניא") יהיה
החלק הראשון, וחמישים ושלשה הפרקים של החלק הראשון, יהיו
החלק השני. לכן, כשהוא מתייחס כאן לחלק הראשון, הוא
משתמש בלשון "כמו שיתבאר" להלן. (ומצות החינוך – לחנך
את הקטן, הֵנָּה גַּם בֵּין בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאַחַר חֲמִישִׁים
סִימָן שְׁמֹנֶה) – כיוון שיש לחנך את הקטן לא רק במצוות
לאיתעשה אלא גם במצוות-עשה, ומאחר שאבהת ה' היא השורש
והיסוד לכל מצוות-עשה (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נוסף ע"ז
שאהבה עצמה – וכן יראה – הן מ"ע פרטיות") יש לומר שקיימת
בחינת אבהה המשמשת שורש ויסוד למצוות-העשה שמקיימים

8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להנדפס בלקו"ת ר"פ אחריי". 1. משלי כב, ו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' ה' יל"ה: שרש – שממנו נמצאים ונמשכים. יסוד – שגם בשעת מעשה המצוה מתקיים ע"ז נובפ"ד: נמשכות... קיום אמיתי". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצ"ע שלא הוסיף כאן "כל מל"ת" כדלקמן באבהה. וכדלעיל בפ"ד. ואולי נשמטה תיבה אחת וצ"ל לקמן "כל מ"ע ומל"ת דאורייתא". (* הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדאי להוסיף שבסו"ס פלח הרמון ח"א (קה"ת, תשי"ד) הערות מר"ה מפאריטש ע"ז. מראי מקומות – נמצאו באוה"ת להצ"צ (לחנוכה)."

אהבה המתלקחת בנפש עצמה; שכן, בנפש קיימת אהבה זו, אלא
שבתחילה כיסה עליה חומר הגוף ולא היה באפשרותה להתגלות –
ועתה היא מתגלה, וְתִגַּל וְתִשְׁמַח בַּח' עוֹשָׂה, וְתִתְעַנֵּג עַל ה' –
בקב"ה, תִּעֲנִיג נִפְלָא. – בעבודה מסוג אחר משמש התענוג כשכר
על העבודה, ואילו באהבה
ועבודה זו, התענוג הוא
באהבה ובעבודה עצמית.
וְהוֹזְכִים לַמַּעֲלָה אֲהָבָה
רַבָּה זו – הֵם הַנִּקְרָאִים
צִדִּיקִים, – אופן האהבה
של צדיקים הוא בתענוג
ושמחה, בְּרַבְתִּיב: – כמו
שכתוב: "שִׂמְחוּ צִדִּיקִים
בַּח' – כלומר, אופן
העבודה בצדיקים הוא
אהבה בשמחה ותענוג.
למרות שכאמור לעיל, זוהי

אהבה שמצד הנפש האלקית הנמצאת בכל אחד מישראל, ואם כך,
הרי היתה צריכה להיות יכולת בכל יהודי להגיע לאהבה כזו –
מוסבר מיד להלן, שלא כל אחד יכול להגיע לכך, שכן, לשם כך
נדרשת עבודה רבה ועבודה גדולה מאוד, כדי לזכך את החומר שלא
יפריע ליכולת קליטת אהבה כזו. אֲךָ, לֹא כָּל אָדָם זֹכֵךְ לָזֶה, –
להגיע לאהבה זו, שאז הוא במדרגת צדיק, בִּי לָזֶה צִדִּיק – לשם
כך נדרש, וְזִכְרָה הַחֲמֹר – של הגוף, בְּמֵאֵד מְאֹד, וְגַם – נדרשים
לשם כך, לַיְמֵד תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים הַרְבֵּה, כדי לְזַכֵּת לַנִּשְׁמָה
עֲלִיוֹנָה שְׁלִמְעֵלָה מִמְּדֵרְגַת רוּחַ – שעל ידי כך זוכה האדם לדרגת
נשמה" שהיא העליונה בין שלש הדרגות: "נפש", "רוח", "נשמה",
שכן, מצד מדרגת ה"רוח" העבודה היא במדות שכלל, וְנִפְשָׁה, –
מצד ה"נפש" אופן קיום המצוות הוא בקבלת עול – אלא זו מדרגה
של נשמה, שמבחינתה העבודה היא של שכל – כלשון הכתוב:
"ונשמת שדי תבינם" – המשפיע על החומר להכניעו ולזככו. בְּמֹד
שִׁכְתָּב בְּרִאשִׁית חֲכָמָה שֶׁרַח הֶאֱהָבָה. – שאהבה כזו קשורה
במדרגה של נשמה דוקא – על כל פנים מובן, שעל אהבה זו לא
מתאים לומר שהאדם יפעל וייער אותה בתוכו – שכן, אין
באפשרותו ליצור אותה; הוא יכול רק להכשיר ולזכך את עצמו, כך
שהאהבה שמהנפש תתגלה בתוכו, וכן אין ביכולת כל אחד להגיע
לכך. וְהַשְׁנִית, – הבחינה השניה של אהבה היא אֲהָבָה שְׁכָל אָדָם
יֻכַּל לְהִגִּיעַ אֵלֶיהָ, – כל אדם יכול להגיע למדרגת אהבה זו, –
כיצד? – בְּשִׁיתְבוֹנֵן הַיָּטִב בְּעִמְקָא דְלִבָּא – בעומק הלב,
שהתבוננות היא באופן שהיא באה בלב, בְּדִבְרֵים הַמְעוֹרְרִים אֶת
הָאֲהָבָה לַח' כָּלֵב בַּל יִשְׂרָאֵל. – ישנם ענינים המעוררים את
האהבה (השניה) להקב"ה בלב יהודי – וכאשר הוא יתבונן בענינים
אלה – הֵן דֶּרֶךְ כָּלֵל, – גם כשהוא מתבונן באופן כללי, בִּי הוּא –
הקב"ה, הֵינִי מִמֶּשֶׁ, – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמבואר לעיל
פמ"ד, וְכֹאשֶׁר הָאָדָם אוֹהֵב אֶת נַפְשׁוֹ וְחַיָּיו – בִּן יֵאָהֵב אֶת ה',
כֹּאשֶׁר יִתְבּוֹנֵן וַיִּשִׁים אֶל לִבּוֹ בִּי ה' הוּא נַפְשׁוֹ הָאֱמִתִּית וְחַיָּיו

1 מצד חינוך. כלומר, אהבה זו אינה דומה למדרגת האהבה
2 המשמשת שורש ויסוד למצוות־העשה הנעשות על ידי האדם
3 במצב של תמידיות, בהיותו גדול ומחוייב במצוות. אלא, מכיון
4 שאהבה זו משמשת שורש לקיום מצוות־העשה שמקיימים אותן
5 בתור חינוך בלבד, נכללת
6 גם אהבה זו בסוג של חינוך
7 – לא אהבה יציבה, שאפשר
8 להישאר אתה לתמיד. להלן
9 יוסבר אופן חינוך – אהבה זו,
10 שגם עליה מתאים לומר
11 "חנך לנער על פי דרכו",
12 שכן, קיימת כאן מעלה שגם
13 "כי יזקין" לא יסור ממנה.
14 וְהִנֵּה, בְּאֲהָבָה פְּתִיב –
15 כתוב, בְּסוֹף פְּרִשְׁת עֲקָב:
16 "אֲשֶׁר אֲנִי מִצִּינָה אֲתָם
17 לְעִשְׂתָּהּ, לְאֲהָבָה אֶת ה'

18 וְגו'". וְצִדִּיק לְהִכִּין, אִיךְ שִׁדְךָ לְשׁוֹן "עֲשִׂיהָ" גַּבִּי אֲהָבָה – שהיא
19 רגש שְׁכָלֵב? – הלשון "עשיה" מתאים על דבר של מעשה. כיצד,
20 איפוא, מתאים להשתמש בלשון עשיה לגבי אהבה שהיא רגש
21 שכלל? – להלן יוסבר, שישנה אהבה שאדם משיג אותה על ידי
22 התבוננות, על ידי התעמקות בענינים המעוררים אהבה זו. לכן
23 מתאים להשתמש לגבי אהבה זו בלשון של עשיה – ליצור ולפתח
24 בתוכו אהבה זו. דבר זה יוסבר להלן אחרי הדיון במדרגה העליונה
25 יותר של אהבה, שלגביה לא מתאים להשתמש בלשון עשיה, מפני
26 שאין זו אהבה הנוצרת ונפעלת על ידי האדם: הוא רק עושה הכנה
27 שאהבה זו תוכל להתגלות אצלו. אֲךָ הַעֲנִין הוּא, דִּישׁ שְׁנֵי מִינֵי
28 אֲהָבָה ה'. הָאֶחָת, הִיא כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּמַבְעָה אֶל בּוֹרְאָהּ, –
29 בטבע הנפש ישנה אהבה כזו של "כלות הנפש". שהרי הנפש
30 האלקית היא "חלק אלקה ממעל ממש", היא חלק מעצם ה"אין סוף"
31 – לכן יש בה, מצד הטבע, אהבה כזו של כליון לעצמותה, ל"אין
32 סוף" ברוך הוא. הרי מובן שאהבה זו אין צורך ליצור – ואף אין
33 יכולת ליצור אותה – כיוון שהיא נמצאת בטבע הנפש האלקית; אך
34 יש לגלות אהבה זו של הנפש האלקית, שגם לב הבשר הגשמי
35 ירגיש באהבה ובכלות הנפש אלו. כיצד היא אכן מתגלה? בְּאֲשֶׁר
36 תִּתְנַבֵּר נֶפֶשׁ הַשְּׁכָלִית עַל הַחֲמֹר – של הגוף, וְתִשְׁפִּילָהּ
37 וְתִכְנִיעֶהוּ תַּחְתֶּיהָ, – דבר המתבטא בעבודת הנפש האלקית –
38 לתקן את הנפש הבהמית ולזכך את הגוף על ידי הנפש השכלית: על
39 ידי שהשכל מבין עניני אלקות. שכן, השכל של הנפש האלקית
40 והשגתו באלקות הם במצב מרוגם ונעלה יותר מאשר להשפיע על
41 הגוף, ואילו הנפש השכלית שהיא השכל הטבעי של האדם, כאשר
42 הוא מבין אלקות, הרי זה כבר קרוב לגוף ומשפיע על חומר הגוף,
43 להכניעו אל הנפש באופן של "הגברת הצורה על החומר".
44 וכשהנפש השכלית יוצרת השפלת והכנעת חומר הגוף – אֲזִי
45 תִּתְלַחֵב וְתִתְלַחֵב – הנפש, בְּשִׁלְחָתָהּ הַעוֹלָה מֵאֵלֶיהָ, – לא
46 שלהבת של אהבה הנוצרת על ידי התבוננות, אלא שלהבת של

1 **מִמֶּשׁ**, – שהרי הקב"ה הוא הנפש והחיות של נפשו, וממילא הקב"ה
2 הוא חייו האמיתיים – לכן ההתעמקות בזה תעורר בו אהבה
3 להקב"ה, כאהבת האדם לנפשו ולחייו, **כְּמוֹ שֶׁבָּתוּב בְּזוֹהַר עַל**
4 **פְּסוּקִים: "נִפְשִׁי אֲוִיתִי וְגו'".** – הזוהר מפרש, ש"נפשי" הכוונה על

5 הקב"ה: "נפשי", מפני
6 שאתה, ריבונו של עולם,
7 הוא נפשי וחי, לכן
8 "אֲוִיתִיךָ", אני אוהב אותך
9 ומתאוה לך⁵. **וְהֵן הִרְדֵּךְ**
10 **פָּרְמִי**, – וגם כשיתבונן באופן
11 פרטי – "במבואר לעיל פמ"ד"
12 – הערת כ"ק אדמו"ר
13 שליט"א, **שְׁכַּשְׁבִּין וְיִשְׁכְּבִיל**
14 **בְּגִדְלָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מְלָכֵי**
15 **הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשִׁים בְּרִדְךָ**
16 **הוּא הִרְדֵּךְ פְּרָמִית** – כגון,
17 בפרטי גדלות האלקות,
18 שהקב"ה הוא "ממלא כל
19 עלמין וסורב כל עלמין,
20 וכולא קמיה כלא חשיבי" –
21 הרי כשיתבונן בפרטי
22 הגדלות, **בְּאֲשֶׁר יוֹכֵל שְׂאֵת**

כמ"ש בזהר ע"פ נפשי אֲוִיתִיךָ וְגו'.
והן דרך פרט שכשיבין וישיביל
בגדולתו של מלך הקב"ה דרך פרטית
כאשר יוכל שאת בשכלו ומה שלמעלה
משכלו ואח"כ יתבונן באהבת ה'
הגדולה ונפלאה אלינו לירד למצרים
ערות הארץ להוציא נשמותינו מכור
הכבול שהוא חס"א ר"ל לקרבנו אליו
ולדבקנו בשמו ממש והוא ושמו אחד
דהיינו שרוממנו מתכלית השפלות
והטומאה לתכלית הקדושה וגדולתו
ית' שאין לה קץ ותכלית אוי כמים
הפנים אל פנים תתעורר האהבה בלב
כל משכיל ומתבונן בענין זה בעומק
דלוא לאהוב את ה' אהבה עזה
ולדבקה בו בלב ונפש כמו שיתבאר
במקומה באריכות. והנה ענין אהבה

ליקוטי חלק שני אמרים

זו רצה מרע"ה לימץ בלב כל ישראל
כפרשה ועתה ישראל וְגו' בפסוק הן
לה' אלהיך השמים וְגו' רק באבותיך
חשק וְגו' ומלתם וְגו' בשבעים נפש
וְגו' ואהבת וְגו'. ולכן סיים דבריו על
אהבה זו אשר אנכי מצוה אתכם
לעשותה שהיא אהבה עשויה בלב
ע"י הבינה והדעת בדברים המעוררים
את האהבה וע"ז צוה כבר תחלה והיו
הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום
על לבבך כדי שעי"ז תבא לאהבה
את ה' כדאיתא בספרי ע"פ זה.
והנה על אהבה זו השנית שיך לשון
מצוה וציווי דהיינו לשום לבו ודעתו
בדברים המעוררים את האהבה אבל
באהבה ראשונה שהיא שלחבת העולה
מאליה לא שיך לשון צווי ומצוה בלב

45 **אֶהְבֶּה עֹזָה, וְלִדְבָקָה בּוֹ בְּלֵב וְנִפְשִׁי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקּוֹמָהּ**
46 **בְּאַרְיֵכוֹת**. – היכן שמדובר אודות האהבה שבבחינת "כמים הפנים",
47 והוא בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרקים מ"ו עד מ"ט.
48 **וְהֵנָּה, עֲנִין אֶהְבֶּה זו** – האהבה הבאה מהתבוננות, **רָצָה מִשָּׁה**
49 **רְבִנּוּ עָלֵיו הַשְּׁלוֹם לְמִעַ** –
50 לטעת, **בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל,**
51 **כְּפִרְשָׁה⁷: "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל**
52 **וְגו', בְּפִסּוּקִים: "הֵן לֵה' "**
53 **אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וְגו',** –
54 בפסוק זה מדובר אודות
55 גדלות ה'; ובפסוקים הבאים
56 אחריו מובאים ענינים
57 המראים על אהבתו הגדולה
58 של הקב"ה לבני ישראל: **רַק**
59 **בְּאֲבוֹתֶיךָ חֶשֶׁק וְגו',**
60 **וּמִלֵּתָם וְגו', בְּשִׁבְעִים נִפְשִׁי**
61 **וְגו',** – ירדו אבותיך
62 מצרימה ועתה שמך ה'
63 אלקיך ככוכבי השמים
64 לרוב, דבר הדורש, כפי
65 שהפסוק אומר להלן, את
66 הענין של: **וְאֶהְבֶּת וְגו'⁸**. –

להגיע לאהבת ה'. **וְלִכְּנֹן סִיִּם דְּבָרָיו** – בפרשה זו, **עַל אֶהְבֶּה זו:**
67 **"אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוָה אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ",** – שלכאורה לא מובן, כיצד
68 מתאים לומר על אהבה – שהיא רגש שבלב – לשון עשייה? – אלא,
69 מפני שמדובר על אהבה הבאה מהתבוננות, עליה מתאים הלשון
70 "לעשותה", משום, **שְׁהִיא אֶהְבֶּה עֲשׂוּיָה בְּלֵב, עַל יְדֵי הַבִּינָה**
71 **וְהַדְעָתָה** – ההבנה והעמקה, **בְּדְבָרִים הַמְעֻרְרִים אֶת הָאֶהְבָּה**. –
72 ברם, לכאורה אפשר לשאול: מכיוון שיש לעורר אהבה זו על ידי
73 התבוננות, היה על הפסוק להורות בתחילה שצריכים להתבונן?
74 מעיר רבנו חזקן מיד, שאכן: **וְעַל זֶה צִוָּה בְּכָר תַּחֲלָה** – בפרשה
75 ראשונה של "קריאת שמע": **"וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי**
76 **מִצְוֶה הַיּוֹם עַל לְבָבְךָ¹⁰, כְּדִי שֶׁעַל יְדֵי זֶה תָּבֹא לְאֶהְבֶּה אֶת**
77 **ה', כְּדִאִיתָא** – כפי שמובא בפספרי על פסוק זה¹¹. **וְהֵנָּה, עַל**
78 **אֶהְבֶּה זו הַשְּׁנִיתָ** – הבאה מהתבוננות, **שִׁיךְ לְשׁוֹן מִצְוָה וְצִוּוִי**, –
79 כלשון הפסוק "אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה". שהרי,
80 לכאורה, לא מתאים להשתמש לגבי אהבה זו בלשון של ציווי, כיוון
81 שאהבה היא הרי רגש הלב, וממה נפשך: אם יש לו רגש זה, מיותר
82 הרי הציווי; ואם חסר לו רגש זה, מה יועיל הציווי? – ברם, לגבי
83 אהבה זו מכיון שהיא באה מהתבוננות, מתאים להשתמש בלשון
84 ציווי: ציווי שיתבונן ויעורר את האהבה. **דְּהֵינּוּ** – כלומר, כוונת
85 הציווי היא: לשום לבו ודעתו **בְּדְבָרִים הַמְעֻרְרִים אֶת הָאֶהְבָּה**.
86 **אֲבָל בְּאֶהְבֶּה רִאשׁוֹנָה**, – לגבי מדריגת האהבה הראשונה אודותה
87 דובר לעיל, **שְׁהִיא שְׁלֻחָתָה הַעֲלִיָּה מְאִלְיָה**, – ואין היא אהבה

23 **בְּשִׁבְלֵי וְזֶה שְׁלִמְעֵלָה מִשְׁכָּלוֹ**. – ענינים שבכוח שכלו להבין, יבין
24 אותם ב"דיעת החיוב" – וענינים שלמעלה מזהבנתו, יבין אותם
25 ב"דיעת השלילה", שאין הוא מבין את הדבר עצמו, אלא רק כפי
26 שהדבר מושלל מענינים וגדרים מסויימים. כלומר, עניני האלקות
27 שלמעלה מזהבנתו, יבין אותם לכל הפחות איך אלקות מושללת
28 מענין ומושג זה וזה – בכך יש כבר גם מדה מסויימת של ידיעה
29 באלקות: **וְאַחֵר בְּךָ** – אחרי שיתבונן בפרטי גדלות ה', **וְיִתְבֹּנֵן**
30 **בְּאֶהְבֶּת ה' הַגְּדוֹלָה וְנִפְלְאוֹתָ אֵלֵינוּ**, – בני ישראל, אהבה שהביאה
31 לכמה פרטי ענינים: **לִירֵד** – לרדת, **לְמַצְרִים "עֲרֹת הָאֲרִיזִין"**, – שם
32 "ירד" כביכול הקב"ה, **לְהוֹצִיא נְשָׁמוֹתֵינוּ מִ"כּוֹר הַכְּבֹד", שְׁהוּא**
33 **ה"סְמִרָא אֲחֵרָא רַחֲמָנָא לְצֹלֵן**, – בה היו בני ישראל שקועים
34 רחמנא ליצלן בהיותם במצרים – והוא יתברך הוציאנו משם,
35 **לְקַרְבְּנוּ אֵלָיו וְלִדְבָקְנוּ בְּשָׁמוֹ מִמֶּשׁ, וְהוּא וְשָׁמוֹ אֶחָד**, – ועל ידי
36 היותנו דבוקים בשמו התדבקנו בו יתברך. **דְּהֵינּוּ**, – כלומר:
37 **שְׁרומְמָנוּ מִתְכַּלִּית הַשְּׁפִלוֹת וְהַטְּמָאָה לְתַכְלִית הַקְּדוּשָׁה,**
38 **וְגִדְלָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁאִין לֵה קֵץ וְתַכְלִית**, – ואחרי שיבין במפורט
39 את גדלות הקב"ה, ולאחרי שיתעמק באהבת הקב"ה הגדולה לבני
40 ישראל – **אִיזִי "כְּמִים הַפְּנִים אֶל פְּנִים"** – הרי "לב האדם לאדם",
41 הלב, האהבה שחש אדם לזולתו, מעוררת אהבה חוזרת מהזולת
42 אליו: כך גם בעניננו, האהבה שהראה ומראה הקב"ה לבני ישראל,
43 תשפיע "כמים הפנים לפנים", **שֶׁתִּתְעוֹרֵר הָאֶהְבָּה בְּלֵב כָּל מִשְׁכִּיל**
44 **וּמִתְבֹּנֵן בְּעֵינָיו זֶה בְּעִמְקָא דְּלִבָּא**, – בעומק הלב, **לְאַהֵב אֶת ה'**

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שכ"ז הוא ענין כללי – חיים ואהבת חיים. ואין שיך בזה (כ"כ) חילוקי דבקות ופרטים וכו'". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וככל שידע בפרטיות יותר ריחוק הערך וכו' תגדל יותר האהבה – עיין פמ"ו". 7. עקב י, יב – יד – טו – טז – כד. 8. שם יא, א. 9. יא, כב. 10. ואתחנן ו, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז מובנים דברי הספרי הסתומים שם: איני יודע כו' ת"ל כו'

1 שיוצרים אותה, לא שִׁיף לְשׁוֹן צוּי וּמִצְוָה בְּלֵל. ולא עוד, – לא
2 זו בלבד שמדריגת אהבה ראשונה זו אי אפשר ליצור על ידי
3 התבוננות, שלכן לא מתאים לגביה לשון ציווי, אֱלֵא שְׁהִיא – אהבה
4 זו היא מִתֵּן שִׁכָּרָן שֶׁל צִדִּיקִים, לְמַעַם מַעֲיֵן עוֹלָם הַבָּא בְּעוֹלָם
5 הַזֶּה, – העולם הבא הוא
6 הרי הענין של "נדהנין מזיו
7 השכינה" – תענוג מאלקות,
8 ומוזה נהנים צדיקים בעולם
9 הזה, באהבה זו, שְׁעָלֶיהָ –
10 על מדרגת אהבה זו,
11 נֶאֱמָר¹²: "עֲבֹדֶת מִתֵּנָה
12 אֶתְּנֶנָּה אֶת בְּהֶנְתֶּכֶם"¹³, –
13 שישנו אופן עבודה שבא
14 כמתנה מלמעלה, כְּמוֹ
15 שְׁיִתְבָּאֵר בְּמִקְוָה – היכן
16 שמדובר אודות מדרגת
17 אהבה בתענוגים. להלן

18 מסיים רבנו הזקן את אשר התחיל להסביר במה מתבטאת מעלת
19 "חנוך לנער על פי דרכו", עד ש"גם כי יזקין לא יסור ממנה", כלומר,
20 כש"יזקין", כשיגיע למדרגה עליונה יותר, לא יסור מדרך העבודה
21 שהיא ענין של "חנוך לנער" בלבד. כדי להקל על הבנת הענין, הרי
22 הביאור בקצרה הוא: למרות שהאהבה הנמוכה יותר, הבאה על ידי
23 התבוננות, היא בבחינה של "חינוך" (דרך העבודה של "נער" שכל
24 אחד יכול להגיע אליה) בהשוואה למדרגה העליונה יותר של
25 אהבה, שהיא עצמותית ותמידית (והשייכת לצדיקים בלבד) – הרי
26 יש בה (באהבה של "חינוך") מעלה, שגם כשנמצא במדרגת צדיק,
27 הכוללת מדרגת האהבה העליונה יותר – עליו להזדקק גם אז
28 לאהבה של "חינוך" הבאה על ידי התבוננות. שכן, גם בצדיק יכול
29 להיות אי־פעם, שהמדרגה העליונה שלו באהבה בתענוגים לא
30 תהיה אצלו בגילוי; במיוחד משום שכשעולים ממדרגה למדרגה,
31 נדרש, לפני שמגיעים למדרגה העליונה יותר, לסגת מהמדרגה
32 הקודמת, וזאת כדי שהיא לא תפריע להגיע למדרגה העליונה יותר
33 – ואז, כשחסרה לו המדרגה שלו באהבה, הוא עובד את ה' במה
34 שנשאר לו ממדרגת האהבה הראשונה שלו, האהבה של "חינוך"
35 הבאה על ידי התבוננות, בה "התחנך" לפני שהגיע למדרגת צדיק.
36 אֵךְ הִנֵּה יָדוּעַ לְיוֹדְעִים, מַעֲמָא דְקָרָא מֵאֵי דְבְּתִיב: – טעם
37 הפסוק מה שנאמר: "כִּי שָׁבַע יְפֹלֵ צִדִּיק וְקָם"¹⁴, – שגם בצדיק
38 שייך ענין ה"נפילה", שהוא נופל ממדרגתו ועולה לאחר מכן שוב –
39 כך, שישנו זמן שאין הוא במדרגת אהבה בתענוגים, וּבְפֶרֶט –
40 שמצד סדר העבודה נדרש שבזמנים מסויימים לא יעמוד הצדיק
41 במדרגתו, מפני שְׁהָאֲדָם נִקְרָא "מְהֻלָּךְ" ולא "עוֹמֵד", – האדם
42 נקרא "מהלך", הוא הולך ועולה ממדרגה למדרגה, ובאופן
43 שהמדרגה אליה הגיע היא באין־ערוך למעלה מהמדרגה
44 הקודמת, וזה ענינו האמיתי של "מהלך", ולא "עומד" הנמצא תמיד
45 במדרגה אחת, או גם כשהעליונות של המדרגה השניה היא ביחס

ליקוטי חלק שני אמרים

יפול לא יוטל בתיב ואינה נקראת
נפילה אלא לגבי מדרגתו הראשונה
ולא לגבי שאר כל אדם ח"ו שאעפ"כ
הוא למעלה מכל האדם בעבודתו כי
נשאר בה בחי' רשימו ממדרגתו
הראשונה אך עיקרה מאהבה שנתחנך
והורגל בה מנעוריו בטרם שהגיע
למדרגת צדיק וז"ש גם כי יזקין וגו'.
ותנה ראשית הדברים המעוררים האהבה
והיראה ויסודן היא האמונה הטהורה
ונאמנה ביחודו ואחדותו יתברך וית':

מסויים למדרגה הראשונה, שאז לא נדרש (כפי שיוסבר להלן)
שלפני שהוא מגיע למדרגה השניה, הוא מוכרח לסור ממדרגתו
הראשונה. להיפך, המדרגה הראשונה מסייעת למדרגה השניה.
ואילו ב"מהלך" אמיתי, ההולך ועולה ממדרגה אחת למדרגה
שניה, שהיא עליונה שלא
בערך – מפריעה אז
המדרגה הראשונה
למדרגה העליונה השניה,
ולכן מן ההכרח שיסור
לגמרי ממדרגתו הראשונה,
כדי שיוכל להגיע למדרגה
השניה¹⁵, וְצִדִּיק – האדם
המהלך, לִילָךְ – ללכת,
מִמְדְּרָגָה לְמִמְדְּרָגָה, וְלֹא
לְעֹמֵד בְּמִדְּרָגָה אֶחָת
לְעוֹלָם, – שכאמור, גם
כשהמדרגה (העליונה)

השניה היא בערך למדרגה הראשונה, הן נקראות שתיהן מדרגה
אחת, וְכִינ מִדְּרָגָה לְמִדְּרָגָה טָרָם שְׁיִגִיעַ לְמִדְּרָגָה עֲלִיּוֹנָה מִמֶּנָּה,
הוא בְּבִחִינַת "נְפִילָה" מִמְדְּרָגָה הָרְאשׁוֹנָה. – כך, שאז אין לו את
מדרגתו הגבוהה של אהבה בתענוגים. אֵךְ "כִּי יִפֹּל לֹא יוֹטֵל"
בְּתִיב¹⁶, – גם כשהוא נופל, אין הוא ניטל לגמרי מעבודתו, וְאִינָה
נִקְרָאת נְפִילָה – מה שאומרים "כי יפול" ו"שבע יפול צדיק",
שלפעמים הצדיק הוא במצב של נפילה, אין זה נקרא נפילה, אֱלֵא
לְגַבֵּי מִדְּרָגָתוֹ הָרְאשׁוֹנָה, – בהשוואה למדרגתו המעולה הקודמת
לפני ה"נפילה", זה נקרא נפילה, וְלֹא לְגַבֵּי שְׂאָר כָּל אָדָם חָם
וְשָׁלוֹם, – שיהיה חלילה למטה מאלה שאינם במדרגת צדיק,
שְׂאֵף־עַל־פִּיכֶן – למרות ה"נפילה" שלו, הוא לְמַעַלָּה מִכָּל
הָאָדָם בְּעֹבְדוֹתוֹ, כִּי נִשְׁאָר בָּהּ – בעבודתו, בְּחִינַת רְשִׁימוֹ –
רושם, מִמְדְּרָגָתוֹ הָרְאשׁוֹנָה. אֵךְ עֲקָרָה – עיקר עבודתו באה אז
מֵאֲהֶבָה שְׁתֵּתֶנָּה וְהִרְגֵּל בָּהּ מִנְּעוּרָיו, בְּטָרָם – לפני, שְׁהִגִיעַ
לְמִדְּרָגַת צִדִּיק. – ולמדרגה העליונה יותר של אהבה; שאז היתה
עבודתו בהאהבה הבאה מהתבוננות, האהבה של "חינוך" – הנה גם
כעת עיקר עבודתו הוא באהבה זו. וְהוּא שְׂכָתוֹב: "גַּם כִּי יִזְקִין
וְגו'". – מ"דרכו", בה מחנכים את ה"נער". – לא נאמר "גם בזקנתו
לא יסור ממנה", שגם כשיהיה קשיש לא יסור מהדרך בה נתחנך,
אלא כתוב "כי יזקין" – כשהוא בתהליך של התבוננות כלומר:
בהליכתו ועלייתו ממדרגה למדרגה, ובהיותו בין מדרגה אחת
לשניה (שזה "כי יזקין", שהוא בתהליך של התבוננות ושל התעלות
למדרגה עליונה יותר) – לא יסור אז מהדרך (מהאהבה) בה נתחנך
בנערותו. וְהִנֵּה, רִאשִׁית הַדְּבָרִים הַמְעוֹרְרִים הָאֵהֶבָה וְהִירָאָה
וְיִסּוּדָן – אהבה ויראה הן הרי, כאמור, השורש והיסוד לעבודת ה',
וראשית ויסוד האהבה והיראה¹⁷, הִיא הָאֱמוּנָה הַטְּהוֹרָה וְנֶאֱמָנָה
בְּיָחֳדוֹ וְאֶחָדוֹתָ וְיִתְבָּרָךְ וְיִתְעַלָּה: – "אחדותו" היינו מה שכל
הנבראים מאוחדים אתו ובטלים לגמרי אליו. – אמונה טהורה, היינו

לבבך – מה מוסיף בזה על מש"נ (ומובא שם) ואהבת את ה"א בכל לבבך וק"ל". 12. קרח יח, ז. 13. על הפירוש שבחינת כהונה בעבודת
האדם היא מדרגת אהבה בתענוגים, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ג אם כן הוא – ויל"ע אגה"ק רס"ח". 14. משלי כד, טז. 15. הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בדוגמא דר"ז צם דלישכח בבלי כו' (ב"מ פה, א)". 16. תהלים לז, כד. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה

1 ש"לוקחים" באמונה את הענינים שלמעלה מהשכל ונתפסים בכוח
2 האמונה בלבד. שכן, זה הרי ענין כוח האמונה לתפוס מה שלמעלה
3 מהשכל. שהרי דבר שהשכל יכול לתפוס ו"לוקחים" אותו באמונה,
4 אין זו תפיסה בחוש ובכוח הנכון, כי "כל חוש תופס מוחשו"; על שכל
5 "לקחת" ענינים של שכל, ועל אמונה "לקחת" ענינים שלמעלה
6 מהשכל. וכיוון שבענינים שהוא מאמין בהם ישנם כאלה שאפשר

7 להבין אותם – אין זו אמונה טהורה. דוקא כשבשכל מבינים מה שניתן
8 להבנה, והאמונה היא רק במה שלמעלה מהבנה, אז היא אמונה
9 טהורה. כמו בענין אחדות ה', שישנם בו ענינים שהשכל יכול וצריך
10 להבין אותם, וישנם בו ענינים שהם למעלה מהבנה, צריכים איפוא
11 להסביר את הענינים שביכולת השכל להבינם, כדי שהאמונה תהיה
12 טהורה ונקיה רק בענינים שלמעלה מההבנה.

יום חמישי ז' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 152, שער היחוד והאמונה... עד עמ' עז, וקב"ה כולא חד:

13 שער היחוד והאמונה
14 (השורות דלהלן, משמשות כמבוא ל"שער היחוד והאמונה")
15 להבין מעט מזהר מה שכתוב בזהר, ד"שמע ישראל כו" –
16 הוא יחודא עלאה, ו"כרוד שם כבוד מלכותו לעולם ועד" –
17 הוא יחודא תתאה. –
18 הערת כ"ק אדמו"ר
19 שליט"א: "תוכן שער היחוד
20 והאמונה הוא" – להבין, ולו
21 במעט משהו ממה שכתוב
22 בזהר (ח"א יח, א. יב, א. –
23 ועוד), ש"שמע ישראל ה'
24 אלקינו ה' אחד" הוא האופן
25 העליון ביותר בהבנת
26 אחדות ה', ו"ברוך שם כבוד
27 מלכותו לעולם ועד" (המלה
28 "ועד" בחילופי אותיות היא
29 "אחד", כנאמר בזהר), הוא
30 האופן התחתון יותר בהבנת
31 אחדות ה', להבין, איך יתכנו
32 שני אופני הבנה באחדות ה',
33 עליון ותחתון, וביאורם –

34 פרק א. כתוב: "וידעת
35 היום והשבת אל לבבך, כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל
36 ועל הארץ מתחת" – אין עוד² – פירושו הפשוט של הפסוק
37 הוא, שאין א"ל נוסף בשמים ממעל ועל הארץ ומתחת לארץ.
38 וצריך להבין: וכי תעלה על דעתך שיש אלהים נשרה –
39 שריו פנים מתחת לארץ, שצריך להזהיר כל כך "והשבת
40 אל לבבך"? – כלומר, להתבונן היטב ולשים לב כי אין הדבר
41 כך; הנה, פתיב: "לעולם, ה', דברך נצב בשמים", ופרש

שער היחוד והאמונה

להבין מעט מזהר מ"ש בזהר דשמע ישראל כו' הוא יחודא עילאה
ובשכמל"ו הוא יחודא תתאה:
פרק א וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא
האלהים בשמים ממעל ועל הארץ
מתחת אין עוד. וצריך להבין וכי תעלה על דעתך שיש
אלהים נשרה במים מתחת לארץ שצריך להזהיר כ"כ
והשבות אל לבבך. הנה כתיב לעולם ה' דברך נצב
בשמים ופי' הבעש"ט ז"ל כי דברך שאמרת יהי רקיע
בתוך המים וגו' תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות
לעולם בתוך רקיע השמים ומלוכשות בתוך כל הרקיעים
לעולם להחיותם כדכתיב ודבר אלהינו יקום לעולם
ודבריו חיים וקיימים לעד כו' כי אילו היו האותיות
מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן היו כל השמים

הפעל-שם-טוב ו"ל: – הסביר באריכות, ובביאור באופן של
הפצה⁴ שפירוש הפסוק הוא: כי דברך – של הקב"ה, שאמר
"יהי רקיע בתוך המים וגו'" – שמדיבור ואותיות אלו נברא
רקיע השמים, תבות ואותיות אלו, הן נצבות ועומדות
לעולם בתוך רקיע
השמים, ומלכשות בתוך
כל הרקיעים לעולם¹
2 להחיותם, – הערת כ"ק
3 אדמו"ר שליט"א: "ול"ק –
4 שהדבר נאמר מכבר, לפני
5 כמה אלפים שנה" –
6 פדכתיב: – כמו שכתוב:
7 "ודבר אלהינו יקום
8 לעולם", "ודבריו חיים
9 וקיימים לעד כו" – ולא
10 זו בלבד שהדברים
11 מתייחסים לנברא כמו
12 "בשמים", הקיים תמיד
13 (השמים) וצבא השמים
14 שמש וירח כו' "קיימים
באש": כל פרט שבהם
קיים תמיד) – אלא גם צבא
הארץ (ה"קיימים במין": המין בלבד קיים, ואילו הנבראים הפרטיים
מתחלפים) מן ההכרח שבכל נברא תתקיים תמיד החיות האלקית
שבראה אותו, ותיצור ותחיה אותו מחדש, כפי שהדבר הוא לגבי
"שמים", שהדיבור מוכרח לעמוד בו תמיד, כפי שהוא מבאר להלן,
כי אלו היו האותיות – של המאמר האלקי שברא את השמים,
מסתלקות פגנע חס ושלום וחוזרות למקורן – לאותה דרגה
באלקות שממנה באות האותיות, היו כל השמים – כל הרקיעים,

כ"מ (קצת הפי' גם בפלח הרמון, אלא שלפ"ז זהו סותר הנ"ל – שבאים ע"י הבינה ודעת כו' (היפך, דאמונה, ובפרט – טהורה), או ע"י האהבה העליונה – (דרך באבותיך גו'). – וכנראה הפי' שצ"ל האמונה הטהורה ביחודו כו' (יחז"ע ויחז"ת וכו'). שבא לבארם (עתה) ואין מעוררת האהוי"ר כו' ? ע"י הבינה ודעת בכ"ז (ושאעפ"כ באבותיך חשק גו' והוא חייו כו') וכו'. ולפי' הפי': ראשית הדברים – שכמה 'דברים' ישנם (שה' חייו, גדלות ה' וכו' – כדלעיל) וראשית כולם האמונה כו'. והוא ע"ד מש"כ פל"ג 'כשיעמיק כו' באמונה כו' באמונתו ביחוד ה' כו' כל התרי"ג מצות. ועד"ז באגה"ק להצ"צ (דרמ"צ סוף ע' 226): אמונת ה' אחד כו' אך כדי שיבוא... בגילוי כו' ע"י התבוננות כו' (עיי"ש). ועייג"כ הקדמה לשער האמונה (ע' 14): ואחר חיזוק האמונה כו' התבוננות ביחז"ע ויחז"ת כו' אהוי"ר כו'". 1. ואתחנן ד, לט. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה בא בהמשך לקודמו אתה הראת (בעת מ"ת), שאז וידבר גו' (ד, יב) פן תשחיתון גו' (- מלמטה מטה) דגה אשר במים מתחת לארץ (ועד למעלה) תשא עיניך השמימה גו'". 3. תהלים קיט, פט. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמובא בלקו"ר ר"פ אחרי שנקודת הענין היא במד"ת" [על הפסוק]. 5. ישעי' מ, ח.

1 אין ואפס ממש, והיו בלא היו כלל, וכמו קדם מאמר "יהי
2 רקיע כו" ממש – שאז לא הייתה קיימת כלל שום מציאות של
3 רקיע, כך גם עתה לא הייתה קיימת שום מציאות של רקיע אילו
4 האותיות היו מסתלקות ממנו. להלן מסביר רבנו הזקן, שהדברים
5 אמורים לא רק לגבי רקיע,
6 אלא כך הדבר גם בכל
7 הנבראים: וכן בבל
8 הנבראים שבבל העולמות
9 עליונים ותחתונים, ואפלו
10 ארץ הלזו הנשמית
11 ובחינת דומם ממש, –
12 הדברים הדוממים שבהם
13 לא נראית שום תנועה של
14 חיות ושל רוחניות, גם לא
15 החיות הנראית ב"צומח"
16 כשגדל מקטן לגדול, ואילו
17 ב"דומם", כמו אדמה, אבנים
18 וכדומה, לא נראית שום
19 חיות, אלא חומר בלבד – אף
20 על פי כן גם ב"דומם" קיים
21 תמיד הכוח האלקי שברא
22 אותו, אלו היו מסתלקות
23 ממנה פגיע חס ושלום
24 האותיות מעשרה
25 מאמרות שבהן נבראת
26 הארץ בששת ימי
27 בראשית – בתחילת בריאת
28 העולם, היתה – הארץ,
29 חוזרת לאין ואפס ממש,
30 כמו לפני ששת ימי
31 בראשית ממש – שאז הרי
32 לא הייתה קיימת שום
33 מציאות של ארץ, כך לא
34 הייתה קיימת גם עתה שום
35 מציאות של ארץ. והו' שכתב 'האר' ו'ל, שגם בדומם ממש,
36 כמו אבנים ועפר ומים, – בהם לא נראית שום חיות ושום
37 רוחניות, יש בחינת נפש וחיות רוחנית. דהיינו, – איזו חיות
38 רוחנית ישנה ב"דומם", מאחר שגם החיות שקיימת ב"צומח", איננה
39 נמצאת בו? – זו בחינת התלבשות אותיות הדבור, מעשרה
40 מאמרות המחיות ומהוות את הדומם, לחיות – שיהא הדומם
41 יש מאין ואפס שלפני ששת ימי בראשית – שבמקום המצב
42 שלפני ששת ימי בראשית שאז לא הייתה קיימת שום מציאות של
43 "דומם", כי אם רק "אין ואפס" – תהיה עכשיו מציאות של "דומם",
44 באמצעות האותיות של "עשרה מאמרות" – ואם כן, האותיות של
45 "עשרה מאמרות" הן הנפש והחיות הרוחנית של ה"דומם".

שער היחוד והאמונה

אין ואפס ממש והיו בלא היו כלל וכמו קודם מאמר
יהי רקיע כו' ממש וכן בכל הנבראים שבכל העולמות
עליונים ותחתונים ואפי' ארץ הלזו הגשמית ובחי' דומם
ממש אילו היו מסתלקות ממנה כרגע ח"ו האותיות
מעשרה מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי
בראשית היתה חוזרת לאין ואפס ממש כמו לפני ששת
ימי בראשית ממש וז"ש האר' ו'ל שגם בדומם ממש
כמו אבנים ועפר ומים יש בחי' נפש וחיות רוחנית
דהיינו בחי' התלבשות אותיות הדבור מעשרה מאמרו'
המחיות ומהוות את הדומם להיות יש מאין ואפס
שלפני ששת ימי בראשית ואפי' שלא הזכר שם אבן
בעשרה מאמרות שבתורה אעפ"כ נמשך חיות לאבן
ע"י צירופים וחילופי אותיות המתגלגלות ברל"א שערים
פנים ואחור כמ"ש בס' יצירה עד שמשתלשל מעשרה
מאמרות ונמשך מהן צירוף שם אבן והוא חיותו של
האבן וכן בכל הנבראים שבעולם השמות שנקראים
בהם בלשון הקדש הן הן אותיות הדבור המשתלשלו'
ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה ע"י
חילופים ותמורות האותיות ברל"א שערים עד שמגיעות
ומתלבשות באותו נברא להחיותו לפי שאין פרטי
הנבראים יכולים לקבל חיותם מעשרה מאמרות עצמן
שבתורה שהחיות הנמשך מהן עצמן גדול מאד מבחי'
הנבראים פרטיים ואין כח בהם לקבל החיות אלא ע"י
שיורד החיות ומשתלשל ממדרגה למדרגה פחותה
ממנה ע"י חילופים ותמורות האותיות וגימטריאות

46 ואפי' שלא הזכר שם "אבן" בעשרה מאמרות שבתורה, –
47 כיצד, איפוא, אנו אומרים שב"אבן" נמצאות האותיות של "עשרה
48 מאמרות" שבתורה? אפי' בן נמשך חיות לאבן – מ"עשרה
49 מאמרות", על ידי צירופים וחילופי אותיות, – אות אחת מחליפה
50 את השניה, לדוגמה: האות
51 אל"ף מתחלפת באות ה"א,
52 כי שתייהן הן ממוצא אחד,
53 וכדומה, המתגלגלות
54 ברל"א שערים פנים
55 ואחור, – המתגלגלות
56 ומתחלפות לפי מאתים
57 שלשים ואחד אופנים,
58 באופן של "פנים ואחור"²⁶,
59 כמו שכתוב בספר יצירה,
60 עד שמשתלשל מעשרה
61 מאמרות ונמשך מהן
62 צירוף – האותיות המהוות
63 שם "אבן", והוא – צירוף
64 האותיות המשתלשלות
65 מעשרה מאמרות
66 ומצטרפות למלה "אבן", הן
67 חיותו של האבן. וכן בכל
68 הנבראים שבעולם,
69 השמות שנקראים בהם –
70 הנבראים, בלשון הקדש –
71 לשון הקודש היא הלשון
72 שבה נברא העולם –
73 והשמות בלשון הקודש של
74 הדברים קשורים למהותם –
75 שלא כמו בשפות אחרות,
76 שהן שפות הסכמה בלבד,
77 שבני אדם החליטו לקרוא
78 לדבר מסויים בשם מסויים –
79 הרי השמות בהם נקראים
80 הנבראים בלשון הקודש – הן הן אותיות הדבור, המשתלשלות
81 ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה, על ידי חילופים
82 ותמורות האותיות ברל"א שערים, עד שמגיעות ומתלבשות
83 באותו נברא להחיותו. לפי שאין פרטי הנבראים – (לא
84 הנבראים הכלליים כמו שמים, ארץ, או שמש וירח, אלא) הנבראים
85 הפרטיים אינם, יכולים לקבל חיותם מעשרה מאמרות עצמן
86 שבתורה, שהחיות הנמשך מהן – מעשרה מאמרות עצמן –
87 גדול מאד מבחינת הנבראים פרטיים, – מלהיות החיות של
88 הנבראים, ואין כח בהם – הנבראים הפרטיים, לקבל החיות,
89 אלא על ידי שיורד החיות ומשתלשל ממדרגה – שלה,
90 למדרגה פחותה ממנה, – וירידה זו נעשית על ידי חילופים

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מע"ח ש"נ (פ"ב, יוד)". 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אויסגערעכנט בפרטיות בס' הפרדס ש' הצירוף פ"ה" – מחושבים בפרוטרוט בספר הפרדס שער הצירוף פרק ה.

- 1 ותמורות האותיות, וגימטריאות שהן חשבון האותיות, - מעשרה מאמרות שבתורה, שיש בהם - ב"עשרה מאמרות", 13
 2 החיות היא לא רק על ידי
 3 חילוף אות אחת בשניה,
 4 אלא גם על ידי חישוב
 5 חשבון האות, עד שיובל - 2
 6 שתוכל החיות, להצמצם
 7 ולהתלבש ולהתהוות
 8 ממנו - מהחיות, נברא
 9 פרטי. וזה שמו אשר
 10 יקראו לו - השם שקוראים
 11 לנברא, בלשון הקדש,
 12 הוא כלי לחיות המצמצם באותיות שם זה, שגשגתלשל
- 1 ותמורות האותיות, וגימטריאות שהן חשבון האותיות, - מעשרה מאמרות שבתורה, שיש בהם - ב"עשרה מאמרות", 13
 2 החיות היא לא רק על ידי
 3 חילוף אות אחת בשניה,
 4 אלא גם על ידי חישוב
 5 חשבון האות, עד שיובל - 2
 6 שתוכל החיות, להצמצם
 7 ולהתלבש ולהתהוות
 8 ממנו - מהחיות, נברא
 9 פרטי. וזה שמו אשר
 10 יקראו לו - השם שקוראים
 11 לנברא, בלשון הקדש,
 12 הוא כלי לחיות המצמצם באותיות שם זה, שגשגתלשל

יום שישי ח' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עז, פרק ב. והנה... עד עמ' 154, המים אינו כן.

- 25 פרק ב. בפרק הקודם, פרק א', הסביר רבנו חזקן, שהכוח האלקי שברא כל
 26 נברא, חייב להתקיים תמיד בנברא, לברוא אותו ולהחיותו מחדש. שכן, אם
 27 הכוח האלקי שברא את הנברא היה חוזר למקורו, היה הופך הנברא ל"אין
 28 ואפס", הוא היה מתבטל ממציאיותו, כפי שהיה לפני שנברא.
 29 והנה, מכאן - ממה
 30 שהוסבר עד עתה, שהכוח
 31 האלקי שברא את הנברא
 32 חייב להתקיים תמיד בנברא,
 33 לבראו ולהחיותו מחדש,
 34 תשובת המינים - התשובה
 35 למינים, וגילוי שרש
 36 טעויתם, - של המינים.
 37 הכוונה ב"מינים" כאן, היא
 38 לא לאלה שכופרים בחידוש
 39 העולם, שהעולם נברא על
 40 ידי הבורא - בכך הם מודים,
 41 אלא הכופרים בהשגחה
 42 פרטית ובאותות ומופתים
 43 התורה, - הם כופרים בכך
 44 שהקב"ה משיג בהשגחה
 45 "פרטית" על כל נברא ויצור, וכופרים גם באותות ובמופתים
 46 הכתובים בתורה; מדוע הם אכן כופרים בכך, למרות שהם מודים
 47 שהקב"ה ברא את העולם? הרי זה מפני שטועים בדרמיונם הפזיז,
 48 הם טועים בהשוואתם הכוזבת והם טועים גם בנוסף לכך. שכן, גם
 49 לפי השוואתם הכוזבת צריך להיות אחרת מכפי שהם חושבים, כפי
 50 שמוכן מזהסבר הבא: שדרמין - שהם משווים מעשה ח' "עשה
 51 שמים וארץ" למעשה אנוש ותחבולותיו, כי כאשר יצא לצורף
 52 כלי - כשכלי יוצא מתחת ידי האומן, שוב אין הכלי צריך לידי
 53 הצורף, כי - שהרי, אף שידיו - של האומן, מסלקות הימנו -
 54 מהכלי, והולך לו בשוק - הכלי קים בתבניתו וצלמו ממש
 55 כאשר יצא מיד הצורף, כך דרמין - משווים, הסכלים האלו
 56 מעשה שמים וארץ. - שאחרי שהקב"ה ברא שמים וארץ, אין הם
 57 צריכים להדוקק יותר, חלילה, להקב"ה, בוראם, ולכן הם כופרים
- בהשגחה פרטית ובאותות ובמופתים שבתורה המראים שהקב"ה
 משיג על הנבראים ולפעמים גם משנה, על ידי נסים ומופתים, את
 טבע הנבראים. אך קח מראות עיניכם, - את, ההבדל הגדול
 שבין מעשה אנוש ותחבולותיו, שהוא - מעשה האנוש, יש
 מיש, - מדבר שכבר קיים
 יוצר האדם יצירה נוספת,
 כפי המשל המובא להלן, על
 כלי הנוצר מחתיכת כסף,
 שהכסף הוא דבר שכבר
 קיים, רק שמשנה - האומן
 את הצורה והתמונה - של
 החומר: מתמונת חתיכת
 כסף לתמונת כלי, - הרי
 כיוון שלא יצר כאן מציאות
 חדשה, שהרי, המציאות,
 החומר של הכלי, היתה
 קיימת גם לפני עשיית הכלי,
 וגם הצורה והתבנית של
 הכלי שיצר האומן מחתיכת
 הכסף, אין בהם באמת
 משום חידוש בכסף, שכן, מציאות הכסף נבראה כך, שהיא ניתנת
 לעיצוב בכל מיני צורות ותבניות של כלים - הרי שהאדם לא חידש
 חידוש מהותי במציאות הכסף, ולכן אין הכלי, אחרי יצירתו, צריך
 להדוקק לידי האדם שיצר אותו - ואילו ה"מינים" אינם רואים כיצד
 אי אפשר להשוות יצירת כלי - למעשה שמים וארץ, שהוא יש
 מאין. - לפני שנבראו השמים והארץ, הם היו אין ואפס, הם לא היו
 קיימים כלל, ועם התהוותם הם נעשו בבחינת "יש" דבר ממשי - הרי
 שנתחדש כאן דבר חדש שלא היה קיים מקודם כלל. ומכיוון
 שנוצרת כאן יצירה מהותית חדשה - יסביר להלן - מן ההכרח,
 אפוא, שהכוח שיצר חידוש זה יהווה תמיד את החידוש, שאם לא
 כן - יתבטל הדבר ממציאיותו. והוא - בהתהוותם של שמים וארץ
 "יש מאין", פלא גדול יותר מקריעת ים סוף על דרך משל, -
 שהיתה על ידי שהוליד ח' את הים בריח קדים עזה כל חלילה

1 – כלומר, הכוח שבקע את הים התלבש ברוח הקדים וַיִּקְעוּ הַיָּם,
2 וַנִּצְבּוּ כְמוֹ נֶדַךְ וַיִּחַזְקוּהָ, – שלא זו בלבד שהמים לא המשיכו
3 בדימתם הטבעית, אלא גם עמדו כחומה בצורה. וְאֵלֹהֵי הַפֶּסֶק ה'
4 אֶת הָרוּחַ כִּרְגֵעַ – הָיוּ הַיָּם הַזֵּה וְנִגְרִים כְּמִוֶּדֶד כִּדְרָכָם
5 וְכִמְבָּעִם, וְלֹא כְמוֹ כְּחוֹמָה
6 בְּלִי סֶפֶק, – כלומר, אין
7 מקום לחשוב כלל, שהמים
8 היו נשארים עומדים כחומה
9 אחרי שהרוח היתה מפסיקה
10 לנשוב עליהם בחזקה, אלא
11 בוודאי היו המים חוזרים
12 לטבעם וניגרים מלמעלה
13 למטה. אֵפֶךְ שֶׁהַטֵּבַע תָּוָה
14 כְּמִיָּם גַּם בֵּן נִבְרָא וּמִחֲדָשׁ
15 יֵשׁ מֵאֵין, – שבמקום שמקודם היה "אין", שלא היה טבע כזה –
16 נעשה "יש", נתהווה טבע כזה. כלומר, כפי שמפרש הרבי שליט"א –
17 שטבע זה במים, הניגרים תמיד ואינם עומדים כחומה, גם הוא נברא
18 "יש מאין": לא רק מציאות המים נבראה "יש מאין", אלא שגם נברא
19 במים הטבע להיות ניגרים ולא לעמוד כחומה. הרי כשהרוח החזקה
20 משפיעה על המים שיעמדו כחומה, אין זה באופן שנוצר דבר חדש
21 לגמרי, "יש מאין", אלא רק שינוי "יש" אחד (טבע המים להיות
22 ניגרים) ל"יש" שני (לעמוד כחומה). ואף על פי כן, כדי שהמים יעמדו
23 באופן של חידוש, מן ההכרח שעל הכוח הפועל חידוש זה, לברוא
24 את החידוש בלי הפסק – הרוח מוכרחה תמיד ובאופן סדיר לעשות
25 את המים עומדים כחומה – וכשכוח זה מפסיק לרגע פעילותו זו,
26 מתבטל החידוש. אם כן מוכיח הדבר שגם בחידוש של "יש" מ"יש",
27 מן ההכרח שהכוח המחודש לא יפסיק מלברוא את החידוש. וכלפי
28 מה שדובר שטבע המים להיות ניגרים הוא בריאה "יש מיש" ולא
29 ענין עצמי במים – כלומר, שנאמר, שאם נוצרת מציאות של מים,
30 מן ההכרח שעליהם להיות ממילא דבר שניגר מלמעלה למטה (כמו
31 למשל, הענין מה שנברא תופס מקום, הרי זה ענין עצמי בנברא,
32 באופן שעל תפיסת המקום שלו אין בריאה מיוחדת "יש מאין", אלא

ליקוטי אמרים

שהולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה ויבקעו
המים ונצבו כמו נד וכחומה ואילו הפסיק ה' את הרוח
כרגע היו המים חוזרים וניגרים כמורד כדרכם וטבעם
ולא כמו כחומה בלי ספק אף שהטבע הזה במים גם כן
נברא ומחודש יש מאין שהרי חומת אבנים נצבת
מעצמה בלי רוח רק שטבע המים אינו כן

עם יצירת נברא הוא ממילא באופן שהוא תופס מקום, ואילו מה
שהמים ניגרים אינו כך, אלא טבע זה עצמו הוא בריאה "יש מאין"
– על כך מביא רבנו הזקן מיד להלן ראייה ממנה שישנם נבראים, כמו
קיר, חומה, העומדים מעצמם מבלי להזדקק לכוח אחר שיחזיק
אותם – שֶׁהָרִי חֹמֶת
אֲבָנִים נִצְבֶּת מֵעַצְמָה בְּלִי
רוּחַ – שיחזיק אותה, רַק
שֶׁטֶבַע הַיָּם אֵינוֹ כֵּן; –
ואם למים יש טבע לא
להיות עומדים, אלא להיות
ניגרים מלמעלה למטה, הרי
שטבע זה הוא בריאה "יש
מאין" במים עצמם הרי,
שהכוח האלקי שברוח, לא
היה צריך ליצור מציאות חדשה "יש מאין", דבר חדש שלא היה
לפני כן בנבראים, אלא רק שינוי "יש" אחד ל"יש" שני – מן הטבע
להיות ניגרים, לטבע של עמידה כחומה – ואף על פי כן יש בכך
משום פלא-חידוש גדול, עד שלשם כך מוכרח הכוח מחודש לברוא
תמיד את החידוש (ובאם לאו – מתבטל החידוש מיד), הרי מכל שכן
וקל וחומר שבחידוש של "יש מאין", שזה התהוותם של כל
הנבראים, על הכוח האלקי שברא אותם, לברוא את החידוש תמיד
ובלי הפסק, שיהיו "יש" ולא יחזור ל"אין" כלפני בריאתם – הרי שגם
לפי ההשוואה הכחבת, מה שהמינים מדמים מעשה שמים וארץ
("יש מאין") ליצירתו של אדם שהיא רק "יש מיש", צריכים לומר
שגם בשינוי מ"יש" אחד ל"יש" שני ובאופן של חידוש (כמו מטבע
המים להיות ניגרים, לטבע של עמידה כחומה) מוכרח הכוח לחדש
זאת באופן תמידי; דבר זה עצמו כבר מחייב, שהכוח האלקי שברא
את הנברא חייב לעמוד תמיד בנברא ולברוא אותו תמיד בלי הפסק.
כך, שנוסף על הכוב שבהשוואתם, הם גם טועים, בחשבם שהכוח
המחדש אינו מוכרח לעמוד תמיד בחידוש – ואם בקריעת ים סוף,
שינוי "יש" אחד לשני בלבד, מן ההכרח שהכוח המחודש יברא את
החידוש תמיד ובלי הפסק

יום שבת קודש ט' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 154, וכ"ש וק"ו בבריאת... עד עמ' 154, בעולם הבריאה:

65 וְכָל שֶׁבֶן וְקָל וְחֶמֶר בְּבְרִיאת – הנבראים, יֵשׁ מֵאֵין, שֶׁהָיָה
66 לְמַעַלָּה מֵהַטֵּבַע, וְהַפְּלָא
67 וְהַפְּלָא יוֹתֵר מִקְרִיעַת יָם
68 סוּף, עַל אַחַת בְּמָה וּבְמָה
69 שֶׁבְּהַסְתַּלְּקוֹת בֶּחַ הַבְּרָא
70 מִן הַנִּבְרָא חֵם וְשִׁלּוּם –
71 יָשׁוּב הַנִּבְרָא לְאֵין וְאִפְסָם
72 מִמֶּשֶׁ. אֲלָא צָרִיד לְהוֹיֹת
73 בֶּחַ הַפּוֹעֵל – המהווה את
74 הַנִּבְרָא, בְּנִפְעָל – בנברא,

תמיד, לְהַחְיֹתוֹ וּלְקַיְּמוֹ. וְהֵן הֵן בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַדְּבִדּוֹר מֵעַשְׂרָה
מֵאֲמֻרֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָאוּ –
הנבראים. לכן אומר הפסוק:
"לעולם הוי' דברך נצב
בשמים" – הדיבור, שהוא
הכוח האלקי שברא את
הנברא, מוכרח לעמוד תמיד
בנברא לברוא אותו
ולחיותו מחדש* וְעַל זֶה
נִאֶמַר: – על מה שדובר

ליקוטי אמרים

וב"ש וק"ו
בבריאת יש מאין שהיא למעלה מהטבע והפלא ופלא
יותר מקריעת ים סוף עאכ"ו שבהסתלקו' כח הבורא מן
הנברא ח"ו ישוב הנברא לאין ואפס ממש אלא צריך
להיות כח הפועל בנפעל תמיד להחיותו ולקיימו והן הן
בחי' אותיות הדבור מעשרה מאמרות שבהם נבראו

(* על השאלה, כיצד אפשר לשכנע את ה"מינים" הכופרים במופת התורה וגם בקריעת ים סוף, על ידי השתמשות בדוגמה של קריעת ים סוף? – ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אין זה מכוון אליהם – שהרי אומרים להד"ם – כ"א זהו מעין מאמר המוסגר, המבאר אליבא דאמת –

1 לעיל, שהחיות האלקית שבראה את הנברא מוכרחת לעמוד תמיד
2 בנברא לבראו ולהחיותו מחדש, אומר הפסוק: **"וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת**
3 **כָּל־בְּלִים**" – אתה מחיה את השמים ואת הארץ ואת כל הנבראים
4 שבתוכם – הנזכרים בתחילת הפסוק, **אֶל תִּקְרִי מִמֶּיָּה" אֵלָּא**
5 **"מִמֶּיָּה"**, – כך נאמר
6 ב"ראשית חכמה" ובשל"ה
7 (מח, ב. ע, א) שלמרות
8 שנאמר "מחיה", אין הכוונה
9 שהקב"ה מחיה בלבד את
10 הנבראים, שבתחילה ברא
11 אותם ועתה הוא רק נותן
12 להם חיים בלבד, כמו מה
13 שהנשמה נותנת לגוף, אלא
14 הכוונה היא שהחיות גם
15 מחדשת את קיומו של
16 הנברא, **דִּתְּיָנוּ יֵשׁ מֵאִיו**, –
17 דבר קיים מדבר שלא היה
18 קיים, ובלעדי החיות
19 האלקית לא היה הדבר
20 נמצא כלל, ועל ידי החיות
21 הדבר הוא **"יש"**, דבר קיים. **"וְאַתָּה"** – המלה "אתה", הן בְּחִיָּה
22 **הָאוֹתִיּוֹת מֵאֵלֶיךָ** – האות הראשונה באותיות – **וְעַד תִּי"ו**, – האות
23 האחרונה באותיות – **וְהוּא ה' וְהוּא** שבלמה "אתה", **וְהוּא ה'** –
24 שבמלת "אתה", **הוּא** – רומזת על ה' **מוֹצֵאֵת הַפֶּה**, – חמשת
25 המוצאות של הדיבור, **מִקְוֶה הָאוֹתִיּוֹת**. – זהו פירוש "ואתה מחיה
26 את כולם", ש"אתה" – האותיות שלמעלה, הבאות מה' המוצאות
27 שלמעלה, מקור האותיות, הן מחיות כל הנבראים באופן של
28 התהוות **"יש מאין"**, שהתהוות **"יש מאין"** באה בעיקר מצד
29 **האותיות**, ולא מצד האור המאיר על ידי האותיות. **וְאַף שֶׁאֵין לוֹ**
30 – להקב"ה, **דְּמוּת הַגּוֹף** – כיצד, איפוא, אומרים אנו שקיים ענין

31 האותיות למעלה, ואשר מהן דוקא באה ההתהוות **"יש מאין"**? **"הָרִי**
32 **מִקְרָא מְלֵא דְּכָר הַכְּתוּב: "וְיִדְבֵּר ה'", "וְיֹאמֶר ה'", – ענין של**
33 דיבור ושל אותיות, **וְהוּא** – מה שכתוב **"וידבר ה' ויאמר ה'"**,
34 הכוונה לְבְּחִיָּה הַתְּגִלּוֹת הַכ"ב **אוֹתִיּוֹת עֲלִיּוֹנוֹת לְנִבְיָאִים,**
35 **וּמִתְלַבְּשׁוֹת** – האותיות
36 העליונות, **בְּשִׁכְלָם**
37 **וְהַשְׁתָּם** – של הנביאים,
38 **בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה**, – ולא
39 רק בשכלם ובהשגתם, אלא
40 **וְגַם בְּמַחְשַׁבְתָּם וּדְבוּרָם,**
41 **כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "רוּחַ ה' וּמִלְתּוֹ עַל**
42 **הַנְּבוּאָה וְגַם בְּמַחְשַׁבְתָּם וּדְבוּרָם כְּמִשְׁכָּן רֹחַ ה' דָּבַר בִּי**
43 **וּמִלְתּוֹ עַל לְשׁוֹנִי וְכִמִּי"ש הָאֵרִי ז"ל** [בשער הנבואה]
44 **הָאֵרִי ז"ל** [בשער הנבואה]
45 **וְהַשְׁתָּם** – הרי, שקיים
46 למעלה ענין של אותיות,
47 השייכות להתלבש עד
48 במחשבתם ודיבורם של
49 הנביאים. **וְכַעֲשֵׂן זֶה** – דומה
50 לכך, **הוּא הַתְּלַבְּשׁוֹת**
51 **הָאוֹתִיּוֹת** – שלמעלה, **בְּכִרְוֹאִים, בְּכִרְוֹאִים: "כְּדָבָר**
52 **ה' שְׁמִים נַעֲשׂוּ, וּכְרוּחַ פִּיּוֹ** – נבראו, **כָּל צִבְאָם**, – הרי זה ענין
53 של "דיבור" ו"רוח פה", כמו שבנבואה הוא ענין של "דיבור" ו"רוח
54 ה'". **רַק שְׁתִּיָּא** – מה שהדיבור מתלבש בנבראים, הוא על ידי
55 **הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת רְבוּת וְעֲצוּמוֹת, עַד שְׁיִוְרָדוֹת לְעִשְׂיָה גּוֹפְנִית,** –
56 בעולם העשיה, שהוא עולם גופני בעל נבראים גופניים **מִה שֶׁאֵין**
57 **בֵּין הַשְׁתָּה הַנְּבִיאִים הוּא** – בעולם **בְּאֲצִילוֹת הַמִּתְלַבְּשֵׁת בְּעוֹלָם**
58 **הַבְּרִיאָה:** – וממדרגה עליונה זו, מאיר ומתגלה לנביאים. ברם, על
59 כל פנים, מדובר כאן על האותיות שלמעלה המתלבשות בנבראים
60 להחיותם באופן של התהוות יש מאין.

איך שזהו פלא גדול וכו' נכן בזה מסולקת קושיא עצומה לכאורה ודוקא אצל המאמינים דאין לדמות מעשה ה' עושה שו"א למעשה כו' ולכן מעשיו עצמאים לגמרי אחרי שבראם – אלא שקרי"ס שהולך ה' מוכיחה שאינו[1]. 1. נחמיה ט, ו. 2. שמואל ב, כג, ב. 3. תהלים לג, ו.

היום יום . . .

יום ראשון ראשון

ג סיון, מז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: יח"כב.
תניא: פרק גג. והנה . . . 148" ל"ה.

בְּשִׁתְּפָרוּ בִּימֵי הַגְּבֻלָּה, קָדָם עָרַב חַג הַשְּׁבֻעוֹת, לֹא הָיְתָה רוּחַ אֲדוֹנֵי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי (הַרְש"ב) נוֹחָה מְּוָה. הַמְּעִיץ בְּשִׁטַּת תּוֹסֵפוֹת דְּבוּר הַמִּתְחִיל "תּוֹרָה" (שִׁבְת פט. א) יָבִין, שְׁחַג הַשְּׁבֻעוֹת הוּא זְמַן עַת רְצוֹן לְמַעֲלָה, וְה' יִתְבָּרַךְ מְטָרִיד אֶת הַמְּקַטְרֵג עַל עַם יִשְׂרָאֵל, כְּדָגְמַת הַטָּרְדָתוֹ בְּשַׁעַת הַתְּקִיעוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַקָּדוֹשׁ דְּצוּם כְּפוּרִים.

יום שני	יום שני ד סיון, מח לעומר ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: נשא, שני עם פירש"י. תהלים: כג"כח. תניא: ובבית שני . . . "148" ברתא. חג השבועות הוא זמן המכשיר לעשות הכל לטובת למוד התורה והעבודה ביראת שמים, וכן להתעסק בתשובה בהנוגע לתורה באין מפריע משטן המקטרג, כדגמת זמן התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום הכפורים.

יום שלישי	יום שלישי ה סיון, עזה"ש, מט לעומר ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: נשא, שלישי עם פירש"י. תהלים: כט"לד. תניא: וז"ש הינוקא . . . במ"א. ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבינו הזקן תורה: וקדשתם היום ומחר גו' וקדשתם היום ומחר זהו מלמעלה, אבל וכבסו שמלותם דאס דארף מען אליין. דאס איז געווען די גאנצע תורה. דער צ"צ האט מבאר געווען: וקדשתם איז געזאגט געווארען צו משה'ן, און אתפשותא דמשה בכל דרא ודרא, וואס זיי קענען הייליג מאכען דעם היינט און דעם מארגען, אבער מ'דארף דערצו וכבסו שמלותם – לבושי מחשבה דבור ומעשה, וואס דאס דארף מען אליין.

ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבינו הזקן תורה:
"וקדשתם היום ומחר גו'". "וקדשתם היום ומחר" זהו מלמעלה, אבל "וכבסו שמלותם" זה צריך [לעשות] לבד. זו היתה כל התורה. ה'צמח צדק" באר: "וקדשתם" נאמר למשה, ואתפשותא דמשה בכל דרא ודרא – שהם יכולים לקדש את ה'יום' ואת ה'מחר'; אך נחוצ לך "וכבסו שמלותם" – לבושי מחשבה דבור ומעשה, שזה צריך [לעשות] לבד.

יום רביעי	יום רביעי ו סיון, א דחה"ש ה'תש"ג
	בשעת קריאת צערת הדברות עומדים ופניהם אל הספר תורה, אין אומרים אקדמות. שיעורים. חומש: נשא, רביעי עם פירש"י. תהלים: לה"לח. תניא: לקוטי אמרים .. הנקרא בשם . . . ואחדותו ית'. הסתלקות הפעל שם טוב – ביום הרביעי א דחג השבועות תק"ך, ומנוחתו פבוד במעזיבוש. אדמו"ר הזקן אמר על זה – יום ד כ בכסלו תקנ"ט בפעטערבונג – ביום הרביעי גסלו המאורות.

יום חמישי	יום חמישי ז סיון, ב דחג השבועות [בחול] ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: נשא, חמישי עם פירש"י. תהלים: לט"מג. תניא: שער היחוד . . . כולא חד. בשיאות בפנים: כשאומרים תבת יברכך – המתברך ראשו באמצע. ה' – מסב ראשו לימינו, שהיא שמאל

היום יום . . .

המברך. וישמרך - באמצע. יאר - לשמאלו שהיא ימין המברך וכו'. שלום - ראשו באמצע. אמירת רבוננו של עולם - בשעה שהכהנים מנגנים דוֹקא, אבל כשאומרים התבות צריך לשמוע. כשמנגנים ל"וישם", אומרים רבוננו של עולם . . . הצדיק. כשמנגנים לתבת "לך" - ואם . . . אלישע. ל"שלום" - וכשם . . . לטובה. כשאומרים [הכהנים] "שלום" - אומרים [הקהל] "ותשמרני ותחנני ותרחני". "אדיר במרום" אומרים אחר עזית אמן, כשעדין הטלית על פניו.

יום
שני

יום שני

ח סיון, אסרו חה"ש [בחול"ל]

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, ששי.

תהלים: מדרח.

תניא: פרק ב. והנה . . . "154" אינו כן.

דער עולם הזה הגשמי איז א געמיש פון גינזיא של הקב"ה (א צוזאמענקונפט פלאץ, וואו השי"ת כביכול קומט זיך צוזאמען מיט דעם אדם בחיר הנבראים) און גנת אגוז (בגימטריא חטא). און השי"ת גיט א בחירה חפשית צום מענשען, אז דער מענש קען זיך אליין אויסקלייבן א וועג אין לעבען.

העולם הזה הגשמי הוא תערובת של "גינזיא" של הקדוש ברוך הוא (מקום מפגש, שבו ה' יתברך כביכול מוזמן עם האדם בחיר הנבראים) ו"גנת אגוז" [=המלה 'אגוז' עם הכולל] (בגימטריא חטא). והשם יתברך מעניק בחירה חפשית לאדם, שהאדם יכול לבחר בעצמו דרך בחיים.

שבת
קורש

שבת

ט סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: מט"ד.

תניא: וכ"ש . . . "154" הבריאה.

די וועלט דארף האבען טהרת האויר. טהרת האויר איז נאך דורך אותיות התורה. די אותיות שבתורה זיינען א שמירה כללית און א שמירה פרטית. חלוקת השתא סדרי משנה (בעל-פה) איז א "ובלכתך בדרך" דיקער. די משנה משניות וואס מען וועט חזר'ן וואו מען וועט זיין, אין וואס פאר א פלאץ מען וועט זיין, וועט באלייכטען די פארבינדונג פון ישראל מיט קוב"ה. משנה איז אותיות נשמה. עס איז זייער שווער צו געפינען די ווערטער אויסצודריקען דעם גרעסטען תועלת בעזה"י אין דער שמירה כללית און דער שמירה פרטית, וואס דער כסדר/דיגער חזר'ן משניות וועט בעזה"י בריינגען. און עס פעלען אויס די ווערטער צו באשרייבען דעם גרויסען נחת רוח, וואס מען וועט פארשאפען דעם בורא עולם ב"ה.

העולם זקוק לטהרת האויר. טהרת האויר היא רק על ידי אותיות התורה. האותיות שבתורה הן שמירה כללית ושמירה פרטית. חלקת הששה סדרי משנה (בעל פה) היא "ובלכתך בדרך". המשנה-משניות שישננו אותם היכן שימצאו, באיזה מקום שימצאו - יאירו את הקשר של ישראל עם קודשא בריך הוא. משנה היא אותיות נשמה. קשה מאד למצא את המלים להביע את התועלת הגדולה ביותר, בעזרת ה' יתברך, בשמירה הכללית ובשמירה פרטית, שהתורה הסדירה של משניות תביא, בעזרת ה' יתברך, וחסרות המלים לתאר את גדל נחת הרוח שיגרמו לבורא עולם ברוך הוא.

יום ראשון ג' סיון ה'תשע"א

למה שולחים מנות?

הטעם הוא כדי להרבות ידידות צריך שהמקבל יידע מי השולח (ש"ר כת"ס סי' קמ"א).
ב. לפי שיטת הרמב"ם שהחיוב הוא לשתף אחרים בסעודתו, מובן חידושו של ה'מגן אברהם' (סי' תרצ"ה סק"ג) שהסמוך על שולחן חברו ולא הכין סעודה לעצמו פטור ממשלוח מנות, אך לפי שני הטעמים הראשונים מצוות משלוח מנות אינה תלויה בסעודתו שלו (כת"ס עה"ת ס"פ תצוה).
ג. ב'פורים משולש', כאשר קריאת המגילה ומתנות לאביונים היא ביום שישי והסעודה היא ביום ראשון, נחלקו הדעות לגבי משלוח מנות: ה'כנסת הגדולה' (סי' תרצ"ה הגהות הטור) כתב - "כמה נראין הדברים תמוהין שיקיימו משלוח מנות ביום שלאחר הפורים", אך לדעת רוב הפוסקים המשלוח הוא ביום ראשון (משנ"ב שם סק"ח). והדבר תלוי בטעמים אלו: אם מצות משלוח מנות שייכת לסעודה (כדי שיוכל המקבל לקיימה או כדי לשתף אחרים בסעודת השולח) יש לקיימה ביום הסעודה; אך אם עניינה להרבות אחווה, יש לקיימה ביום ו' שהוא עיקר הפורים (קהלות הקודש שם).

הלכות מגילה פרק ב, הלכה טו: **בַּיּוֹם הַזֶּה חֻבֵּת סְעֻדָּה וְזוֹ שְׂמֵיכָל בֶּשֶׂר וַיִּתְּקֵן סְעֻדָּה נְאֻמָּה... וְכֵן חֵיב אָדָם לְשַׁלַּח שְׁתֵּי מְנוֹת... שְׁנֵאמַר: וּמְשַׁלֵּחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ.**
כתב ה'תרומת הדשן' (סי' קי"א) שמשלוח מנות הוא "כדי שיהא לכל אחד די וספק לקיים הסעודה כדינה", ולכן אין יוצאים ידי חובה במשלוח בגדים וכד' אלא רק במאכל ומשקה. ויש שכתבו (מנות הלוי על מג"א פ"ט, י"ז) שמטרתה להרבות בשלום ורעות כניגוד לדברי המן שאמר "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד". אך הרמב"ם הביא את מצות משלוח מנות כהמשך לדיני סעודת פורים (ואילו את מצות מתנות לאביונים כתב בהלכה בפני עצמה), ונראה שלדעתו המצוה היא שכחלק מחיוב הסעודה שלו ישתף אחרים בסעודתו, כי העושה סעודה של שמחה משתף בה את ידידיו (לקו"ש ט"ז ע' 368. קהלות הקודש עמ"ס מגילה סי' י"א).

ונפקא-מינה בין הטעמים:

א. לפי הטעם הראשון, שהמשלוח הוא כדי שהמקבל יקיים סעודה כדינה גם השולח בעילום שם יצא ידיו חובתו, אך אם

יום שני ד' סיון ה'תשע"א

נר ישועות

ההמשך, "הנסים שעשה לנו" בלשון רבים, מכוון כלפי העובדה שבהדלקת נר חנוכה יש גם שבח והודיה על כל הנסים שאירעו בימים ההם, כולל נס התשועה וההצלה מיד היוונים.
ויתרה מזו:
הזכר לניצחון המלחמה כטעם לקביעות נר חנוכה הוא עניין עיקרי, כי אם כל תקנת ההוראה על נס הישועה אינה אלא ב"ועל הנסים", קשה: הרי הדין הוא שאם לא אמר "ועל הנסים" אין מחזירין אותו (טורש"ע אור"ח סתרפ"ב ס"א) ונמצא שהתקנה היא באופן שאין הכרח שיודה על נס זה! ועוד: כיון שתפילת ערבית רשות, נמצא שאין חיוב להודות בלילה – ומה שונה מישועת ישראל בפורים שחיוב קריאת המגילה הוא ביום ובלילה?
אלא וודאי שגם בנרות שמדליקין בלילה יש זכר ל"ישועות", והרי חיוב הדלקת הנרות הוא חיוב גמור. ומכאן שהזכרת הישועות בנרות אינו פרט צדדי בזכר הישועות בחנוכה, אלא הוא יסוד ועיקר.

(לקו"ש חט"ו עמ' 366)

הלכות חנוכה פרק ד, הלכה יב: **מְצוֹת נֵר חֲנֻכָּה - מְצוֹת חֲבִיבָה הִיא עַד מָאֵד, וְצִדִּיק אָדָם לְהִזְהֵר בָּהּ כְּדִי לְהוֹדִיעַ הַנֶּסֶם וּלְהוֹסִיף בְּשִׁבְחָה הָאֵל וְהוֹדִיָּה לֹו עַל הַנְּסִים.**
לפי פשוטו נתקנה הדלקת נרות חנוכה לזכר נס פך השמן, אך יש לומר שיש בה גם משום זכר להצלת וישועת ישראל בימי החנוכה, כמפורש בנוסח "הנרות הללו" שאומרים לאחר ההדלקה: "אנו מדליקין על התשועות".
וראיה לכך מדברי הגמרא (שבת כג, א) "נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס", פירש רש"י שאין הכוונה לנס פך השמן אלא לנס הצלת ישראל מיד היוונים, ומחמת שהנשים היו באותו הנס, שאף הן זכו להצלה, חייבות גם הן בנר חנוכה. וכך מוכח גם מלשון הרמב"ם, שכתב: "מצוות נר חנוכה... צריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה".
ורקדוק הלשון ברור: "להודיע הנס" בלשון יחיד מתייחס לנס פך השמן, שהוא עיקר הטעם של הדלקת נר חנוכה, ואילו

יום שלישי ה' סיון ה'תשע"א

לקדש אשה מבלי לראותה

לא יראנה.
וה'בית יוסף' (אהע"ז סי' ל"ה ד"ה ומה"ש אבל) דקדק מלשון הטור שהאיסור לקדש אשה כשאניה מכירה הוא כשיש לו אפשרות לראותה ולקדשה בעצמו, אך אם אינו יכול לקדשה "כגון שהוא במקום רחוק ממנה, ואי אפשר לו לילך למקומה לראותה" יכול לקדשה על ידי שליח בלי לראותה.
והנה, אמרו חז"ל (בבא בתרא טז, א) שאברהם אבינו לא ראה את אשתו עד שאמר "הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את"

הלכות אישות פרק ג, הלכה יט: **וְלֹא יִקְדַּשׁ אִשָּׁה עַד שְׂרָאָנָה וְתִהְיֶה בְּשֵׁרָה בְּעֵינָיו שְׂמָא לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו.**
בגמרא (קידושין מא, א) נאמר "אסור לאדם שיקדש את האישה עד שיראנה", ואילו מלשון הרמב"ם משמע שאין איסור בדבר, וכך כתב גם בהל' איסורי ביאה (פכ"א א') שראוי להסתכל בפני האישה לפני הנישואין.
ומבאר ה'לחם משנה': אם אינו מכירה כלל אכן אסור לקדשה עד שיראנה, אבל אם מכירה אין איסור לקדשה אף אם

(מכלל דמיקרא לא הוה ידע בה").

והקשה המהרש"א: איך יתכן שאברהם אבינו לא הכיר את אשתו, הרי אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה, ואמרו חז"ל (יומא כח, ב) שאברהם קיים גם מצוות מדרבנן?

ותירץ שני תירוצים:

א. אברהם אבינו ראה את שרה קודם הנישואין, אך בכל השנים

מאז הנישואין לא הביט בה מחמת צניעותה והיה סבור שבחלוף השנים כבר נחלש יופיה וכאשר כן ראה אותה ועדיין היא ביופיה הקודם, אמר "הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את".
ב. אברהם אבינו התחיל לקיים את התורה רק לאחר שנימול, וכאשר נשא את שרה עדיין לא קיים את התורה ולכן לא הקפיד לראותה לפני הקידושין.

אסור בהנאה למקדש ומותר למתקדשת

יום רביעי ו' סיון ה'תשע"א

ממון, ודבר האסור לו בהנאה אינו נחשב ממון.

וכן כתב גם ה"ד המלך, שאיסורי הנאה אינם ברשותו של אדם, ואפילו חמץ בפסח שהכתוב עשהו כאילו הוא ברשותו (פסחים ו, ב) הרי זה רק כדי לחייבו ב'בל יראה ובל ימצא', אבל אין לבעליו זכות בו יותר מכל אדם ונמצא שלא נתן כלום. ולכן, גם אם האשה כן יכולה ליהנות מכך הרי זו כהנאה מההפקר ואינה מקודשת.

והטעם שבמוכר איסור הנאה ומקדש בדמיו מקודשת, הוא משום שלאחר שעבר ומכר את הדבר האסור וקנה בדמיו דבר אחר מותר להשתמש בו כי 'חליפי חליפין' מותרים ולכן נחשבים הדמים ברשותו וממנו באה ההנאה לרשות האשה ומקודשת, מה שאין כן המקדש באיסור הנאה עצמו, אף שאם יעבור וימכרנו ויקנה בדמיו יהא מותר להשתמש בדבר הקנוי, הרי זה משום שאין האיסור 'נתפס' בדמים ונחשב כאילו הגיע אליו במתנה אבל אי אפשר לייחסו למקדש.

הלכות אישות פרק ה, הלכה א: המקדש פְּדָרָה שְׁחָוָה אָסוּר

בְּהִנָּא, כְּגוֹן חֲמִין בְּפֶסַח... אֵינָהּ מְקַדֶּשֶׁת.

הסתפק ה'משנה למלך': המקדש אשה באיסורי הנאה המותרים לה (כגון איסורי הנאה דאורייתא בחולה שיש בה סכנה, או איסורי הנאה מדרבנן בחולה שאין בה סכנה), האם הגורם הקובע הוא מצב האשה וכיוון שלה מותר בהנאה, מקודשת, או כיוון שלגבי הבעל הדבר אסור בהנאה וחסר ערך אינה מקודשת?

ורצה להוכיח מההלכה דלהלן (ה"ב) שאם עבר ומכר דבר האסור בהנאה וקידש בדמיו – מקודשת, ופירש רש"י (ע"ז נד, ב, ד"ה למעוטי) ש'חליפי איסור הנאה', היינו הדמים, האסורים בהנאה למקדש, כי אף שנאסרו למחילה, לאשה הם מותרים. הרי שיכולה להתקדש בדבר שיש לו שווי ממוני לגביה אף שלגבי המקדש אין לו כל ערך.

ואולם הביא את דעת הריטב"א (קידושין נו, ב) והרדב"ז (ח"ז סי'

לה) שאין הקידושין חלים כי המקדש צריך לתת דבר השווה

ברכת חתנים

יום חמישי ז' סיון ה'תשע"א

החופה, לפני הכניסה לחדר ייחוד, ומתקיים בזה דין 'עובר לעשייתו' (פרישה שם ס"א. ב"ש סק"א).

אך יש השוללים הסבר זה כי לכאורה קשה לדעת הרמב"ם: איך מברכים לפני הכניסה לחופה והרי הברכה נעשית במקום אחד והנישואין במקום אחר וההליכה ביניהם נחשבת כהפסק? אלא שהברכה נעשית בבית החתונה לפני הכניסה לחדר הייחוד והליכה מחדר לחדר אינה הפסק. אך הברכה תחת החופה אכן אינה בשביל הייחוד הנעשה אחר כך, כי ההליכה מהחופה למקום החתונה נחשבת הפסק.

והטעם שאין מברכים לפני החופה כשיטת הרמב"ם והטור הוא משום שדבריהם נאמרו רק לפי המנהג הקדום שהאירוסין נעשו זמן רב לפני הנישואין, וניתן לברך ברכת חתנים לפני הכניסה לחופה שהרי הוא כבר חתן, אך למנהגינו שהאירוסין, היינו הקידושין, נעשים תחת החופה אי אפשר לברך קודם כי לפני הקידושין עדיין אין כאן חתן וכלה ולכן מברכים אחרי הקידושין (המקנה שם, מובא בפת"ש סק"א).

הלכות אישות פרק י, הלכה ג: וְצִרְיָהּ לְבָרָךְ בְּרִכַּת חֲתָנִים

בְּבֵית הַחֲתָן קֹדֶם הַנִּשְׁוּאִין.

יש אומרים שטעם הקדמת הברכה הוא מדין 'כל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן' (ב"י שם). אך יש דוחים טעם זה (ר"ן פסחים ז, ב) בנימוק שברכות אלו אינן ברכת המצוות אלא ברכות תפילה ושבח, והראיה, שמברכים אותן כל שבעת ימי המשחה אף שכבר נגמרו הנישואין. ולכן מפרשים שטעמו של הרמב"ם הוא לשיטתו (בהלכה הקודמת) שהחופה קונה רק כאשר ראוייה לייחוד, וחופת נידה אינה קונה, ולכן צריך לברך קודם החופה כי כלה בלא ברכה אסורה לבעלה, ואם לא יברכו קודם החופה הרי זו כחופת נידה שאינה קונה.

וכתב ה'דרכי משה' (שם) שלפי מנהגינו מברכים ברכת חתנים אחר הכניסה לחופה, כי להלכה נפסק כדעת הרא"ש שהחופה אינה צריכה להיות ראוייה ליחוד. ועוד שבזמנינו ה'חופה' (בד המתוח על כלונסאות) איננה ייחוד, ועיקר החופה היא ב'חדר ייחוד', ולכן אפילו לדעת הרמב"ם מועילה ברכת חתנים שתחת

מצוה לדור בארץ בימינו

יום שישי ח' סיון ה' תשע"א

בני זוג הגרים בחו"ל ואחד מהם מבקש לעלות לארץ ישראל – חייב השני להצטרף. אם מסרבת האשה – תצא בלא כתובה, ואם האיש מסרב יוציא ויתן כתובה.

הלכות אישות פרק י"ג, הלכה כ: אָמַר הָאִישׁ לְעֻלּוֹת לְאַרְצִי

וְשָׂרְאֵל, וְהִיא אֵינָה רוֹצֶה – תֵּצֵא בְלֹא כֶּתֻבָּה. אִמְרָהּ הִיא לְעֻלּוֹת,

וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה – יוֹצֵא וְיֵתֵן כֶּתֻבָּה.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסה"צ פא

בין זמן הזה לזמן המקדש, ורק אם יש סכנה אין כופין את שניהם".

ואכן ב"יורה דעה" (ס"ו, רס, פד) כתב המחבר: "עבד שאמר לעלות לארץ ישראל כופין את רבו לעלות עמו או ימכור אותו למי שיעלהו שם... ודין זה בכל זמן, אפילו בזמן הזה שהארץ ביד עובדי כוכבים". ומקורו ברמב"ם (הל' עבדים פ"ח ה"ט), זאת ועוד:

ה'שואל ומשיב' מוסיף להוכיח שלדעת הרמב"ם אין הברל בין זמן הבית לזמן הזה מכך שכאן, בהלכות אישות, לא חילק הרמב"ם בין זמן הזה לזמן שבית המקדש היה קיים, ואם כן משמע שבשניהם כופין לעלות. ואם כן, כיוון שהרמ"א לא השיג על המחבר משמע שגם הוא סובר כמותו.

ובשולחן ערוך (אהע"ז סי' עה, ה) כתב (לדעה אחת) שכופים לעלות לארץ ישראל רק כשאפשר לבצע את העליה מבלי להסתכן. "הלכך מסוף המערב עד נוא אמן אין כופין לעלות, ומנוא אמן ולמעלה כופין לעלות דרך יבש, וגם דרך ים בימות החמה, אם אין שם ליסטים". ואמנם בהגהותיו על הטור הביא הרמ"א (בדרכי משה שם סי' ק) את שיטת רבנו חיים שבזמן הזה אין מצוה לדור בארץ ישראל, אבל בהגהותיו על השולחן ערוך לא הביא דעה זו.

וכתב על זה ה'שואל ומשיב' (ח"א סי' קנא): "זה שהרמ"א לא הגיה (באהע"ז שם) לחלק בין הזמן הזה לזמן שבית המקדש היה קיים, [הוא] משום שגם כאן פסק כרמב"ם. ודברי הבית שמואל [כאן] שכתב: עיין במדריכ וברא"ש שבזמן הזה אין כופין אותה אלא אותו, הוא תמוה... דאנן קיימא לן כהרמב"ם, ואין חילוק

שבת קודש ט' סיון ה'תשע"א

מתי מותר לדחות נישואין?

בתורה לאחר את נישואיו (קובץ הערות יבמות, הוספות א). ואדמו"ר הזקן סלל דרך חדשה בענין זה.

לימוד תורה שבעל פה יש בו שני חלקים: א. ידיעת התורה. ב. פלפול ועיון. החלק העיקרי הוא הלימוד לצורך ידיעת התורה, דהיינו "כל ההלכות בטעמיהן בקצרה". בנוסף לכך, צריך ללמוד כדי להבין דבר מתוך דבר, וזאת "על ידי עיון ופלפול בעמקי ההלכות".

הלימוד בדרך עיון ופלפול הוא בלתי מוגבל, בבחינת "ארוכה מארץ מידה", ומכיוון שכך "אין לו ליבטל ממצות עשה המוטלת עליו, בשביל לימוד שאין לו קץ וסוף". מה שאין כן הלימוד העיקרי, ידיעת ההלכות, חז"ל קבעו לו זמן קצוב, "חמש שנים משנה, חמש שנים תלמוד" (אבות ה, כב), ועל כן "אין ידיעת התורה נדחית מפני מצוה זו דפרו ורבו, אף שאי אפשר לעשות על ידי אחרים" (שו"ע אדמו"ר הל' ת"ת ג, א, ובק"א שם).

הלכות אישות פרק ט"ו, הלכה ב: ה'איש מ'צוה על פ'רה ור'בה... ואם ה'ה עוסק בתורה... תרי זה מ'תר להתאחר; ש'העוסק במ'צוה פ'טור מן המ'צוה.

הלכה זו - שעוסק במצוה פטור מן המצוה - לא נאמרה לכאורה לענין תלמוד תורה, שהרי גמרא מפורשת היא, לענין מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, אומרים לאדם "תבטל תלמוד תורה ועסוק במצוה" (מ"ק ט, י, וברש"י שם). מדוע אם כן, נדחית מצוות פריה ורביה - שאין יכולים לעשותה על ידי אחרים - מפני תלמוד תורה?

מסביר הגר"א וסרמן, שיש להבדיל ביו ביטול המצוה לאיחורה: אם העיסוק בלימוד תורה יביא לביטול המצוה לגמרי, עליו לקיים את המצוה, אך אם ביטול המצוה הוא באופן זמני ואחר כך יוכל להשלים ולקיימה - אין לבטל תורה, שהרי המצוה תתבצע בסופו של דבר. ולכן התיר הרמב"ם לעוסק

המשך ביאור למסכת מנחות ליום ראשון עמ' ב

שנאמר בפסוק (שם) 'כפר וְהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ אֵת כָּל הַכִּלִּים הָאֵלֶּה', שממנו למד רבי נחמיה שגם הנרות נעשו מהכבר. בא הפסוק ללמד ש'היו כלים של וְהָב, כלומר אף את שאר הכלים יעשה מזהב אבל לא מזהב הכבר. מקשה הגמרא: וְהָב בְּהִדְיָא בְּתִיב בּוּ - אם להשמיענו שהיו של זהב הרי מקרא מפורש נאמר בזה (שם בה לו-לח) 'וַעֲשִׂיתָ אֵת נִרְתִּיהָ שִׁבְעָה,

המשך ביאור למסכת מנחות ליום חמישי עמ' ב

סְמִיכָה, מַעֲשֶׂר בהמה שִׁמְקֶדֶשׁ לַפְּנִי וְלִאֲחֵרָיו - שיכול לקדש גם את הבהמה התשיעית והאחת עשרה, שכן התחדש במעשר בהמה, שאם בשעה שהעביר את הבהמות לפניו ומנה אותן, קרא לבהמה התשיעית או לבהמה האחת עשרה בשם 'עשירית', נתפסות גם הן בקדושה, האם אינו דין שִׁמְעוֹן סְמִיכָה. תלמוד לומר, 'קָרְבָּנוּ וְלֹא מַעֲשֶׂר'. דרשה שלישית, 'קָרְבָּנוּ וְלֹא פֶסַח', שאין קרבן פסח טעון סמיכה. שִׁיבּוֹל וְהָלֹא דִין הוּא, ומה קרבן שְׁלָמִים שְׁאִינוּ בְּצִוּיָו של 'עֲמוּד וְהָבָא' - שאין חיוב להביא שלמים, אלא הם באים בנדר או נדבה, מַעֲוִינֵין סְמִיכָה, קרבן פֶּסַח שֶׁהוּא בְּעֲמוּד וְהָבָא' - שחיבים להביא

וְהַעֲלָה אֵת נִרְתִּיהָ וְהָאִיר אֶל עֶבֶר פְּנִיָּה, וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחֲתֹתֶיהָ וְהָב מְהוֹר'. מתרצת הגמרא: לֹא נִצְרָבָא - לא הוצרך הכתוב להשמיענו שיהיו של זהב, אֵלֶּה לְפִי נְרוֹת - למקום שהפתילה דולקת, סְלָקָא דַּעֲתָךְ אֲמִינָא - היה עולה בדעתך לומר הואיל ופִי נְרוֹת אֲשַׁחֲרִי מִשְׁחָר - כיון שמקום שהפתילה דולקת משחיר, תִּתְּנוּהָ חֶסֶה עַל מִזְוֵין שֶׁל יִשְׂרָאֵל,

קרבן פסח, אינו דין שִׁמְעוֹן סְמִיכָה. תלמוד לומר, 'קָרְבָּנוּ וְלֹא פֶסַח'. מקשה הגמרא: אֵיכָא לְמִיפְרָךְ - אפשר לפרוך את הקל וחומר, שכן מה לְשָׁלָמִים שִׁבְּן מַעֲוִינֵין הבאת נִסְכִּים וְתִנּוּפֹת חוּה וְשׁוֹק, ולכן הם טעונים סמיכה, מה שאין כן בכור ומעשר ופסח, שאין בהם הבאת נסכים ולא תנופת חוה ושוק, ולכן אינם טעונים סמיכה, ואם כן מדוע צריכים למעט זאת מפסוקים. מתרצת הגמרא: באמת אי אפשר היה ללמוד מקל וחומר, ואין צריך למעט זאת מפסוקים, וקָרְבָּא אֲסֻמְכָתָא בְּעֻלָּא - הפסוקים הללו אינם אלא אסמכתא לדין זה. מקשה הגמרא: אֵלֶּה

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ג' ט' סיון ה'תשע"א

יום ראשון ג' סיון ה'תשע"א

הלכות תעניות

פרק חמישי

- א. יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שארעו בהן, כדי לעורר הלבבות לפתח דרכי התשובה. ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים, ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה, עד שגרים להם ולנו אותן הצרות. שפירושן דברים אלו נשוב להיטיב. שנאמר: והתודו את עונם ואת עון אבתם וגו'.
- ב. ואלו הן: יום שלישי בתשרי, שבו נהרג גדליה בן אחיקם, ונכתב גחלת ישראל הנשארת, וסבב להם גלותם.² ועשירי בטבת, שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלים, והביאה במצור ובמצוק. ושבעה עשר בתמוז חמשה דברים ארעו בו: נשתפרו הלוחות,³ ובטל התמיד מבית ראשון,⁴ והקצעה ירושלים בחרבן שני,⁵ ושרף אפוסטמוס הרשע⁶ את התורה,⁷ והעמיד צלם בהיכל.
- ג. ותשעה באב חמשה דברים ארעו בו: נגזר על ישראל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

- (1) נתבארו בו עניני הארבעה צומות, שהם מדברי קבלה, וממנהג, כמבואר שם. והיה רוב הבאור בענין צום תשעה באב, לפי שהוא חמור מן השאר, בהרבה דברים. ונמשך לזה ביאור מה שאסור לעשותו בזמן הזה מפני חורבן הבית. והרואה ירושלים ובית המקדש וערי יהודה, מה הוא חייב לעשות מפני אבילות. ונסתיים זה הפרק האחרון בביאור שהצומות האלו עתידין להיות ימי ששון ושמחה בימות המשיח. (2) שמינוהו לראש לאחר החורבן על הפליטה הנשארה, ועל ידי שנהרג, גלו כולם. וכתב רבנו ירוחם: "אמרו כי בראש השנה נהרג ונרדח תעניתו ליום חול". (3) בששה בסיון ניתנו עשרת הדברות, בשבעה בסיון בהשכמה עלה משה לקבל שאר התורה ושהה שם ארבעים יום, נמצאו כלים בשבעה עשר בתמוז וכשירד ראה שעשו ישראל את העגל וישבר את הלוחות לעניהם. (4) כשצר נבוכדנצר על ירושלים. וקבלה בידיו כי זה התחיל ב"ז בתמוז. (5) כי בבית הראשון כתוב "בעשתי עשרה שנה לצדיקיהו בתשעה לחודש הובקעה העיר". כן הוא לפי התלמוד הבבלי בתענית כח: אבל הירושלמי סובר כי "קלקול חשבונות יש כאן", מרוב צרות של החורבן נשכח מישאל התאריך, שבו הובקעה העיר ונרשם בטעות לתשעה בתמוז, אבל לאמיתו של דבר היה גם בבית ראשון בשבעה עשר בתמוז. (6) שר יוני בימי חורבן בית שני. (7) וקבלה בידיו כי זה היה ב"ז בתמוז. (8) בפרשת מרגלים נאמר: "ויבכו העם בלילה ההוא" - ו"אמר רבה אמר רבי יוחנן, אותו לילה ליל תשעה באב היה, אמר להם הקדוש ברוך הוא, אתם בכיתם בכייה של חניס, ואני קובע לכם בכייה לדורות". (9) בית המקדש. (10) שכתוב: "ובחודש החמישי בשבעה לחודש... בא נבוזראדן רב טבחים עבד מלך בבל ירושלים, וישרוף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלים", וכתבי: "ובחודש החמישי בעשור לחודש... בא נבוזראדן רב טבחים... וישרוף את בית ה'..." הא כיצד? בשבעה באב ננסו גויים להיכל ואכלו וקלקלו בו, ובתשעה סמוך לחשיכה הציתו בו את האור והיה דולק והולך כל היום כולו. (11) "מגלגלין זכות ליום זכאי וחוב ליום חייב". (12) בן כוזיבא המלך. (13) "תני רבי שמעון בן יוחי, עקיבא רבי היה דורש: "דרך כוכב מיעקב" - דרך כוזבא מיעקב, רבי עקיבא כד הווה חמי בר כוזבא הווה אמר: זין הוא מלכא משיחא". (14) וקבלה בידיו כי זה היה בתשעה באב. (15) אף זו קבלה ביד חכמים. (16) שניסן הוא ראש השנה לחדשים, שנאמר "החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה". (17) "קרי להו צום (צום הרביעי...) וקרי להו ששון ושמחה (יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה)? - אמר רב פפא הכי קאמר, בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה, יש גזרת המלכות צום, אין גזרת המלכות ואין שלום רצו מתענים רצו אין מתענים", ובא הרמב"ם לקבוע שבזמן הזה, שאין שלום ואין גזרת המלכות, נהגו כל ישראל להתענות, וכבר קבלו עליהם את הצומות לחובה. (18) בשאליות דרב אחאי גאון (פקודי): "בין כרכים בין כפרים בין עיירות כולן מתענין בשלושה עשר באדר, דאמר רבי שמואל בר יצחק שלושה עשר זמן קהילה לכל הוא, שנאמר: נקהלו ועמוד על נפשם בשלושה עשר בו מאי קהילה? יום תענית". (19) ולמדו זאת מהמשנה במגילה ה. "באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין", שכשם שמקדימים מקרא מגילה - מקדימים את צום י"ג אדר, שאינו לפורענות אלא זכר לנס. (20) שבערב שבת אין להתענות מפני כבוד השבת. (21) כי בערב שבת אין להתענות מפני כבוד השבת. (22) עשרה בטבת, כי שאר הצומות אינן חלים ביום שישי לפי קביעות

- במדבר שלא ינסו לארץ.⁸ וחרב הבית⁹ בראשונה¹⁰ ובשניה¹¹. ונלכדה עיר גדולה, וביתר שמה. והיו בה אלפים ורבעות מ ישראל. והיה להם מלך גדול¹², ודמו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא מלך המשיח¹³, ונפל ביד הרומיים, ונהרגו כלם, והיתה צרה גדולה כמו חרבן בית המקדש¹⁴. וביום¹⁵ המוכן לפרענות חרש טורגוסופוס הרשע את ההיכל ואת סביביו, לקים מה שנאמר: ציון שדה תחרש. ד. וארבעה ימי הצומות האלו, הרי הן מפרשין בקבלה: צום הרביעי וצום החמישי וגו'. צום הרביעי - זה שבעה עשר בתמוז, שהוא בחדש הרביעי¹⁶; וצום החמישי - זה תשעה באב, שהוא בחדש החמישי; וצום השביעי - זה שלשה בתשרי, שהוא בחדש השביעי; וצום העשירי - זה עשרה בטבת, שהוא בחדש העשירי.
- ה. ונהגו כל ישראל בזמנים אלו להתענות¹⁷, ובשלשה עשר באדר¹⁸, וזכר לתענית שהתענו בימי המן, שנאמר: דברי הצמות ונעקתם. ואם חל שלשה עשר באדר להיות בשבת, מקדימין¹⁹ ומתענין בחמישי²⁰, שהוא אחד עשר. ואכל אחד מארבעה ימי הצומות שחל להיות בשבת, דוחין אותו לאחר השבת²¹. חל להיות בערב שבת²², מתענין

הסנדל, ובתשמיש המטה - פיוס הכפורים. ומקום שנהגו
לעשות בו מלאכה - עושין, ומקום שנהגו שלא לעשות
- אין עושין. ובכל מקום תלמידי חכמים בטלין. ואמרו
חכמים, שהעושה בו מלאכה אינו רואה סימן ברכה
לעולם.
יא. תלמידי חכמים אין נוהגין זה לזה שלום בתשעה באב,
אלא יושבים דוים³⁹ ונאנחים פאבלים. ואם נתן להם עם
הארץ שלום, מחזירים לו בשפה רפה וכבד ראשו⁴⁰. ואסור
לקרות בתשעה באב בתורה או בנביאים או בכתובים,
ובמשנה ובהלכות ובגמרא ובהגדות⁴¹. ואינו קורא אלא
באיוב ובקינות ובדברים הרעים שבקריאה. ותינוקות של
בית רבן בטלין בו⁴². ומקצת החכמים נוהגין שלא להניח
בו תפלין של ראש⁴³.
יב. משחרב בית המקדש, תקנו חכמים שהיו באותו הדור,
שאין בוגין לעולם בגין מסדי ומכיר⁴⁴ בגבן המלכים; אלא
טח ביותו⁴⁵ בטיט וסד בסיד ומשיר מקום אמה על אמה
בנגד הפתח⁴⁶ בלא סיד. והלוקח חצר מסייד ומכירתו, הרי
זו בנזקתה⁴⁷, ואין מחיבים אותו לקלף הכתלים.
יג. וכן התקינו, שהעורף שלחן לעשות סעדה לאורחים,
מחסר ממנו מעט⁴⁸, ומניח מקום פנוי בלא קערה מן
הקערות הראויות לתת שם. וכשהאשה עושה תכשיטי
הכסף והזהב, משירת מין ממני התכשיט שנוהגת בהן,
כדי שלא יהיה תכשיט שלם. וכשהחתן נושא אשה, לוקח⁴⁹
אפר מקלה ונותן בראשו מקום הנחת התפלין. וכל אלו
הדברים - כדי לזכר ירושלים, שנאמר: אם אשפחך
ירושלים, תשפח ימיני. תדבק לשוני לחכי אם לא אפרכי,
אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי.
יד. וכן גזרו שלא לגנן בכלי שיר. וכל מיני זמר וכל
משמיעי קול של שיר אסור לשמח בהן ואסור לשמען,
מפני התרפין. ואפלו שירה בפה על היין אסורה, שנאמר:
בשיר לא ישתו יין. וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי
תשבחות או שיר של הודאות לאל וכיוצא בהן⁵⁰ על היין.

1 בערב שבת. ובכל הצומות האלו אין מתריעין ולא
2 מתפללין בהן תפלת נעילה, אכל קורין בתורה שחרית
3 ומנחה ב' ויחל משה. ובכל אוקלים ושותין בלילה²³, חוץ
4 מתשעה באב.
5 ו. משפכנס אב ממעטין בשמחה. ושבת²⁵ שחל תשעה באב
6 להיות בתוכה, אסור לספר²⁶ ולכבס²⁷ וללבש כלי מגהץ²⁸,
7 אפלו כלי פשתן²⁹, עד שיעבר התענית. ואפלו לכבס
8 ולהניח לאחר התענית אסור. וכבר נהגו ישראל שלא לאכל
9 בשיר בשבת זו, ולא יכנסו למרחץ, עד שיעבר התענית. ויש
10 מקומות שנהגו לבטל השחיטה מראש החדש עד התענית.
11 ז. תשעה באב לילו כיזמו לכל דבר. ואין אוכלין אלא מבעוד
12 יום. ובין השמשות של אסור, פיוס הכפורים. ולא יאכל
13 בשיר ולא ישתה יין בסעדה המפסיק בה³⁰; אכל שותה הוא
14 יין מגתו שיש לו שלשה ימים או פחות³¹, ואוכל בשיר מליח
15 שיש לו שלשה ימים או יותר³². ולא יאכל שני תבשילין.
16 ח. במה דברים אמורים³³? שאכל ערב תשעה באב אחר
17 חצות. אכל אם סעד קדם חצות, אף על פי שהוא מפסיק
18 בה, אוכל כל מה שירצה. וערב תשעה באב שחל להיות
19 בשבת - אוכל ושותה כל צרכו, ומעלה על שלחנו אפלו
20 פסעדת שלמה³⁴. וכן תשעה באב עצמו שחל להיות בשבת,
21 אינו מחסר כלום³⁵.
22 ט. זו היא מדת כל העם, שאין יכולין לסבל יותר מדי;
23 אכל חסידים הראשונים, כך היתה מדה: ערב תשעה באב
24 היו מביאין לו לאדם לבדו³⁶ פת חרבה במלח, ושויה
25 במים, ויושב בין תנור וכירים, ואוכלה, ושותה עליה קיתון
26 של מים בדאגה ובשממון ובכיה, כמי שמתו מטל לפניו.
27 כזה ראוי לחכמים לעשות, או קרוב מזה. ומימינו לא
28 אכלנו ערב תשעה באב תבשיל, אפלו של עדשים, אלא
29 אם פן היה בשבת.
30 י. עברות ומניקות מתענות ומשלימות בתשעה באב³⁷.
31 ואסור ברחיצה, בין בחמין בין בצונן, ואפלו להושיט
32 אצבעו במים. ואסור בסיכה של תענוג³⁸, ובנעילת

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

החדשים שלנו. (23) ליל יום התענית. (24) שכיון שעל פי הדין אין חיוב להתענות בהם, שהרי אין שלום ואין גזירה, אלא שכן
נהגו, לא נהגו ביתר הצומות, חוץ מתשעה באב, אלא כתענית יחידים. (25) שבוע. (26) להסתפר. (27) בגדים. (28) בגד
מגוהץ. אבל ללבוש בגד מכובס, שאינו מגוהץ, שכבסוהו לפני שבת זו - מותר. (29) אף על פי שאין הגיהוץ ניכר בו כל כך.
(30) שמיום שחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות והנסכים, היינו צריכים להינזר מבשר ויין בכל ימות השנה, אלא שאין לגזור על
הציבור דבר שאינו יכול לעמוד בו ולכן החמירו לפחות, בסעודה המפסקת. (31) שאינו כשר לכתחילה לנסכים. (32) בגמרא
אמרו: "כל זמן שהוא כשלמים", כלומר לאחר שעברו עליו יום ולילה ויום, ששוב אין בו שמחה. (33) שלא יאכל בסעודה שני
תבשילין. (34) "שהיה אוכל הוא ושריו כור סולת" (רש"י שם). (35) ונדהה הצום ליום ראשון. (36) "ישב בדד וידום".
(37) אבל בשלושת הצומות האחרים אינן מתענות. שחולא אף על פי שאין בו סכנה אינו מתענה בתשעה באב. (38) אבל
להעביר הוזהמא מותר. (39) עציבם מכאב וצער על החורבן. (40) משום דרכי שלום. (41) שנאמר: "פקודי ה' ישרים משמחי
לב". (42) שההתקדמות בלימוד גורמת להם שמחה. (43) שנקראים פאר, ובחורבן כתוב: "השליך משמים ארץ תפארת ישראל".
וסוברים חכמים אלו, שדין תשעה באב כדין אכל ביום ראשון, שאסור בתפלין. (44) ציורים נאים על הקיר. (45) יש אומרים
כי בית הכנסת ובית המדרש אינם בכלל זה. (46) שיראוהו בכניסה לבית. (47) שעשה זאת אינו יהודי. (48) אבל לסעודת שבת
יום טוב אינו צריך לחסר תבשיל. (49) החתן בעצמו, כמו שעושים כל העם בעת תענית צבור, שהרי נאמר "על ראש שמחתי".
(50) כגון: בבית חתן וכלה.

1 **טו.** ואחר כך⁵¹ גזרו על עטרות חתנים, שלא להניחם כלל.
2 ושלל יניח החתן בראשו שום כליל, שנאמר: הסר המצנפת
3 והרם העטרה. וכן גזרו⁵² על עטרות כלות⁵³, אם היה של
4 כסף או זהב, אבל של גדיל מתר לפלה.
5 **טז.** מי שראה ערי יהודה בחרבנם⁵⁴, אומר: ערי קדש היו
6 מדבר, וקורע. ראה ירושלים בחרבנה, אומר: ירושלים מדבר
7 וגו'⁵⁵. בית המקדש בחרבנו, אומר: בית קדשנו ותפארתנו
8 וגו', וקורע. ומהיכן חזיב לקרע? מן הצופים⁵⁶. וכשיגיע
9 למקדש, קורע קרע אחר. ואם פגע במקדש תחלה, כשיבוא
10 מדרך המדבר - קורע על המקדש, ומוסיף על ירושלים.
11 **יז.** כל הקרעים האלו כלם קורע בידו⁵⁷ מעמד. וקורע כל
12 פסות שעליו, עד שיגלה את לבו⁵⁸. ואינו מאחה⁵⁹ קרעים
13 אלו לעולם. אבל רשאי הוא לשללן, למללן, ללקטן
14 ולתפרן כמין סלמות⁶⁰.
15 **יח.** היה הולך ובא לירושלים, הולך וכא, תוף שלשים יום -
16 אינו קורע קרע אחר; ואם לאחר שלשים יום - חוזר וקורע⁶¹.
17 **יט.** כל הצומות האלו עתידים לבטל לימות המשיח. ולא
18 עוד, אלא שהם עתידים להיות יום טוב וימי ששון ושמחה.
19 שנאמר: כה אמר ה' צבאות, צום הרביעי וצום החמישי
20 וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון
21 ולשמחה ולמצודים טובים, והאמת והשלום אהבו⁶².
22 סליק הלכות תעניות

הלכות מגילה וחנוכה

23 **י**ש בכללן שתי מצות עשה מדברי סופרים, ואין מן
24 המנזן.
25 ובאור שתי מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

26 **א.** קריאת המגילה בזמנה מצות עשה מדברי סופרים.
27 והדברים ידועים שהיא תקנת הנביאים. והכל חייבים
28 בקריאתה: אנשים ונשים, וגרים ועבדים משחררים.
29 ומחנכין את הקטנים לקרותה. ואפלו כהנים בעבודתן
30 מבטלין עבודתן ובאין לשמע מקרא מגילה. וכן מבטלים
31 תלמוד תורה לשמע מקרא מגילה; קל וחמר לשאר מצות
32 של תורה, שכלן נדחין מפני מקרא מגילה. ואין לה דבר

33 שנדחה מקרא מגילה מפניו, חוץ ממת מצוה שאין לו
34 קובצין; שהפוגע בו - קוצרו תחלה ואחר כך קורא.
35 **ב.** אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו.
36 והוא, שישמע מפי מי שהוא חזיב בקריאתה. לפיכך אם
37 היה הקורא קטן או שוטה, השומע ממנו לא יצא.
38 **ג.** מצוה לקרות את פלה. ומצוה לקרותה בלילה וביום.
39 וכל הלילה כשר לקריאת הלילה, וכל היום כשר לקריאת
40 היום. ומכרף קדם קריאתה בלילה שלש ברכות. ואלו הן:
41 ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו
42 וצונו על מקרא מגילה. ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם
43 שעשה נסים לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה. ברוך אתה
44 יי אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.
45 וביים אינו חוזר ומכרף "שהחיינו". ומקום שנהגו לברך
46 אחריה, מכרף: ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, האל
47 הרב את ריבנו, והדן את דיננו, והנוקם את נקמתנו, והנפרע
48 לנו מצרינו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו. ברוך אתה
49 יי, הנפרע לישראל מכל צריהם, האל המושיע.
50 **ד.** איזהו זמן קריאתה? זמנים הרבה תקנו לה חכמים,
51 שנאמר: בזמניהם. ואלו הן זמני קריאתה: כל מדינה
52 שהיתה מקפת חומה מימי יהושע בן נון, בין בארץ בין
53 בחוצה לארץ, אף על פי שאין לה עכשו חומה, קורין
54 בתמשה עשר באדר. ומדינה זו היא הנקראת כרך. וכל
55 מדינה שלא היתה מקפת חומה בימות יהושע, ואף על פי
56 שהיא מקפת עתה, קוראין בארבעה עשר. ומדינה זו היא
57 הנקראת עיר.
58 **ה.** שושן הבירה, אף על פי שלא היתה מקפת חומה בימי
59 יהושע בן נון, קוראין בתמשה עשר. וכלה תלו הדבר בימי
60 שנאמר: ונח בתמשה עשר בו. ולמה תלו הדבר בימי
61 יהושע? כדי לחלק כבוד לארץ ישראל, שהיתה חרבה
62 באותו הזמן. כדי שיהיו קוראין בכגי שושן, ויחשבו כאלו
63 הן כרפין המקפין חומה, אף על פי שהן עתה חרובין, הואיל
64 והיו מקפין בימי יהושע קורין בתמשה עשר, ויהיה זכרון
65 לארץ ישראל בנס זה.
66 **ו.** בני הכפרים, שאינם מתקבצים בבתי כנסיות אלא בשני
67 ובחמישי, תקנו להם שיהיו מקדימין וקוראים ביום
68 הפניסה. כיצד? אם חל יום ארבעה עשר להיות בשני או

מתוך רמב"ם ל – הוצאת מוסד הרב קוק

(51) בפולמוס (= חיל מלחמה) של אספסינוס, שצר על ירושלים בעת החורבן. (52) בפולמוס של טיטוס, שנחרב הבית על ידו והצרה הייתה יותר גדולה. (53) דיוקא בחתנים וכלות גזרו אבל אחרים מותרים. (54) וכתבו הבית יוסף והב"ח ש"חורבנו" היינו, שיד גויים עודנה שלטת עליהן. (55) בנוסח אחר נוסף כאן: "וקורע". ואף על פי שכבר קרע על ערי יהודה, חוזר וקורע על ירושלים עיר הקודש. (56) מקום מסביב לירושלים שאפשר לראות משם את מקום המקדש. (57) ולא על ידי כלי. (58) שעושה הקרע בצד שמאלו כנגד ליבו. וסובר רבינו, שקריעות אלו דינן כקריעה על אב ואם, כשם שהשוו אותן בגמרא לעניין יחוי הקריעה. והראב"ד חולק על זה. (59) תפירה מיושרת שמחברת את הקרעים כבראשונה. (60) תפירות שאינן מיושרות שהיכר הקרע נשאר. (61) וכן הדין בערי יהודה ומקום המקדש. (62) "אותם ימים עתידים להיות ימים טובים לישראל, שנאמר כה אמר ה' צום הרביעי וגו', וכל המתאבלים עליה בעולם הזה, שמחים הם עימה לעולם הבא, שנאמר שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה וגו'". (1) נתבאר בו המחוייבים בקריאה, וזמן קריאת המגילה, וחילופו לפי חילוף המקומות.

בני כרפים מקדימין וקוראין בערב שבת, שהוא יום ארבעה
עשר; ובני עזרות קוראין בו ביום, שהוא זמנם; ונמצאו
הכל קוראין בארבעה עשר.

פרק שני

א. הקורא את המגלה למפרע - לא יצא. קרא ושכח פסוק
אחד, וקרא פסוק שני לו, וחזר וקרא פסוק ששכח, וחזר
וקרא פסוק שלישי - לא יצא, מפני שקרא פסוק אחד
למפרע. אלא כיצד עושה? מתחיל מפסוק שני ששכח
וקורא על הסדר.

ב. מצא צבור שקראו חציה, לא יאמר: אקרא חציה
האחרון עם הצבור ואחזר ואקרא חציה ראשון, שזה קורא
למפרע; אלא קורא מתחלה ועד סוף על הסדר. קרא ושהה
מעט וחזר וקרא - אף על פי ששהה כדי לגמור את כללה,
הואיל וקרא על הסדר - יצא.

ג. הקורא את המגלה על פה, לא יצא ידי חובתו. הלויעז
ששמע את המגלה הפתוכה בלשון הקדש ובכתב הקדש -
אף על פי שאינו יודע מה הן אומרים, יצא ידי חובתו. וכן
אם היתה פתוכה ונזית ושמעה - יצא, אף על פי שאינו
מכיר. ואפלו היה השומע עברי.

ד. היתה פתוכה תרגום או בלשון אחרת מלשונות הגוים
- לא יצא ידי חובתו בקריאתה אלא המכיר אותו הלשון
בלבו. והוא, שתהיה פתוכה בכתב אותו הלשון. אבל אם
היה פתוכה בכתב עברי וקראה ארמית לארמי - לא יצא;
שנמצא זה קורא על פה, וכיון שלא יצא ידי חובתו הקורא
- לא יצא השומע ממנו.

ה. הקורא את המגלה בלא פונה - לא יצא. כיצד? היה
פותכה או דורשה או מגיהה, אם כן את לבו לצאת
בקריאה זו - יצא, ואם לא כן לבו - לא יצא. קרא והוא
מתנמנם, הואיל ולא נרדם בשנה - יצא.

ו. במה דברים אמורים שהמכנן לבו בכתיבה יצא?
בשנתכנן לצאת בקריאה שקורא בספר שמעתיק ממנו
בשעה שהוא כותב; אבל אם לא נתכנן לצאת בקריאה זו
שכתב - לא יצא. שאינו יוצא ידי חובתו אלא בקריאתה
מספר שכלה פתוכה בו בשעת קריאה.

ז. הקורא את המגלה וטעה בקריאתה וקרא קריאה
משבשת - יצא, לפי שאין מדקדקין בקריאתה. קראה עומד
או יושב - יצא, ואפלו בצבור. אבל לא יקרא בצבור יושב
לכתחלה, מפני כבוד הצבור. קראה שנים, אפלו עשרה
באחד - יצאו הקוראין והשומעים מן הקוראין. וקורא
אותה גדול עם הקטן ואפלו בצבור.

ח. אין קוראין בצבור במגלה הפתוכה בין הפתוכים. ואם

בחמישי, קוראין בו ביום. ואם חל ביום אחר חוץ משני
וחמישי, מקדימין וקוראין בשני או בחמישי הסמוך
לארבעה עשר.

ז. כיצד? חל ארבעה עשר להיות באחד בשבת - מקדימין
וקוראין בחמישי, שהוא יום אחד עשר. חל להיות בשלישי
- קוראין בשני, שהוא יום שלשה עשר. חל להיות ברביעי
- קוראין בשני, שהוא יום שנים עשר. וכל אלו שמקדימין
וקוראין קדם ארבעה עשר, אין קוראין אותה בפחות
מעשרה.

ח. כפר שמקדימין וקוראין ביום הכניסה, בזמן שאין
נכנסין בו בשני ובחמישי אין קוראין אותה אלא בארבעה
עשר. וכל עיר שאין בה עשרה בטלנין קבועין בבית הכנסת
לצרכי הצבור - הרי היא ככפר, ומקדימין וקוראין ביום
הכניסה. ואם אין שם עשרה בני אדם - תפננו קלקלתו,
והרי הם כאנשי עיר גדולה ואין קוראין אלא בארבעה עשר.
ט. במה דברים אמורים שמקדימין וקוראין ביום הכניסה?
בזמן שיש להם לישראל מלכות; אבל בזמן הזה אין
קוראין אותה אלא בזמנה, שהוא יום ארבעה עשר ויום
חמשה עשר; בני הכפרים ובני עזרות קוראין בארבעה
עשר, ובני כרפין קוראין בחמשה עשר.

י. בן עיר שהלך לברך, או בן כפר שהלך לעיר, אם היה
דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה, ונתעכב ולא חזר - קורא
במקומו; ואם לא היה בדעתו לחזור אלא לאחר זמן
הקריאה - קורא עם אנשי המקום שהוא שם. וברך וכל
הסמוך לו וכל הנראה עמו, אם אין ביניהם יתר על אלפים
אמה, הרי זה ככפר וקוראין בחמשה עשר.

יא. עיר שהיא ספק ואין ידוע אם היתה מקפת חומה
בימות יהושע בן נון או אחר בן הקפה, קוראין בשני
הימים, שהן ארבעה עשר וחמשה עשר, ובכיליהם.
ומברכין על קריאתה בארבעה עשר בלבד, הואיל והיא זמן
קריאתה לרב העולם.

יב. קראו את המגלה באדר ראשון, ואחר כך עברו בית
דין את השנה - חוזרים וקוראים אותה באדר השני בזמנה.
יג. אין קוראין את המגלה בשבת. גזירה שמה שטל אותה
בידו וילך אצל מי שהוא בקי לקרותה, ויעבירה ארבע
אמות ברשות הרבים. שהכל חייבים בקריאתה, ואין הכל
בקריאתה בקריאתה. לפיכך אם חל זמן קריאתה בשבת,
מקדימין וקוראין אותה קדם השבת. ושואלין ודורשין
בהלכות פורים באותה שבת, כדי להזכיר שהוא פורים.

יד. כיצד? יום ארבעה עשר שחל להיות בשבת - בני
עזרות מקדימין וקוראין בערב שבת, ובני כרפים קוראים
בזמנם באחד בשבת. חל יום חמשה עשר להיות בשבת -

קרא - לא יצא. אלא אם כן היתה יתרה על שאר היריעות
או חסרה, כדי שיהא לה הכר. אבל היחיד קורא בה ואפלו
אינה חסרה ולא יתרה, ויוצא בה ידי חובתו.
ט. אין כותבין המגלה אלא בדין על הגויל או על הקלף,
כספר תורה. ואם כתבה במי עפצא וקנקנתום - כשרה.
כתבה בשאר מיני צבעונין - פסולה. וצריכה שרטוט בתורה
עצמה. ואין העור שלה צריך לעבד לשמה. היתה כתובה
על הנר או על עור שאינו מעבד, או שכתבה עכו"ם או
אפיקורוס - פסולה.
י. היו בה אותיות מטשטשות או מקרעות: אם רשומן נפר,
אפלו היו רבה - כשרה; ואם אין רשומן נפר, אם היה רבה
שלם - כשרה, ואם לאו - פסולה, והקורא בה לא יצא.
השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים, וקראן הקורא את
המגלה על פה - יצא.
יא. המגלה צריכה שתהא תפורה פלה עד שיהיו כל
עורותיה מגלה אחת. ואינה נתפרת אלא בגידין, כספר
תורה. ואם תפרה שלא בגידין - פסולה. ואינו צריך לתפר
את כל היריעה בגידין כספר תורה, אלא אפלו תפר בגידין
שלש תפירות בקצה היריעה ושלש באמצעה ושלש בקצה
השני - כשרה, מפני שנקראת אגרת.
יב. וצריך הקורא לקרות עשרת בני המן ו"עשרת"
בנשימה אחת, כדי להודיע לכל העם שכלם נתלו ונהרגו
כאחד. ומנהג כל ישראל, שהקורא המגלה קורא ופושט
כאגרת, להראות הנס; וכשיגמר, חוזר וכורכה פלה ומברך.
יג. שני הימים האלו, שהן ארבעה עשר וחמשה עשר,
אסורין בהספד ותענית לכל אדם בכל מקום. בין לבני
כרפין שהן עושין חמשה עשר בלבד, בין לבני עירות שהן
עושין ארבעה עשר בלבד. ושני הימים אסורין בהספד
ותענית באדר הראשון ובאדר השני. אנשי כפרים שהקדימו
וקראו בשני או בחמישי הסמוך לפורים - מתרים בהספד
ותענית ביום קריאתה, ואסורין בהספד ותענית בשני הימים
האלו, ואף על פי שאין קוראין בהן.
יד. מצות יום ארבעה עשר לבני כפרים ועירות ויום חמשה
עשר לבני כרפין להיתן יום שמחה ומשתה, ומשלות
מנות לרעים ומתנות לאביונים. ומתיר בעשית מלאכה. ואף
על פי כן אין ראוי לעשות בו מלאכה. אמרו חכמים: כל
העושה מלאכה ביום פורים, אינו רואה סימן ברכה לעולם.
בני כפרים, שקדמו וקראו בשני או בחמישי, אם חלקו
מעות לאביונים ביום קריאתן - יצאו. אבל השמחה
והמשתה אין עושין אותם אלא ביום ארבעה עשר, ואם
הקדימו - לא יצאו. וסעדת פורים שעשאה בלילה - לא
יצא ידי חובתו.

טו. ביצד חובת סעדה זו? שיאכל בשר ויתקן סעדה נאה
כפי אשר תמצא ידו. ושותה יין עד שישתכר ויגדל
בשכרותו. וכן חייב אדם לשלח שתי מנות בשר או שני מיני
תבשיל או שני מיני אכלין לחברו, שגאמר: ומשלות מנות
איש לרעהו - שתי מנות לאיש אחד. וכל המרבה לשלח
לרעים - משבח. ואם אין לו - מחליף עם חברו: זה שולח
לזה סעדתו, וזה שולח לזה סעדתו. כדי לקיים: ומשלות
מנות איש לרעהו.
טז. וחייב לחלק לעניים ביום הפורים. אין פוחתין משני
עניים. נותן לכל אחד מתנה אחת או מעות או מיני תבשיל
או מיני אכלין. שגאמר: ומתנות לאביונים - שתי מתנות
לשני עניים. ואין מדקדקין במעות פורים, אלא כל הפושט
ידו לטל נותנין לו. ואין משנין מעות פורים לצדקה אחרת.
יז. מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות
בסעדתו ובשלות מנות לרעיו. שאין שם שמחה גדולה
ומפארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים.
שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה, שגאמר:
להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדבכים.
יח. כל ספרי הנביאים וכל הכתובים צתידין לבטל לימות
המשית, חוץ ממגלת אסתר. והרי היא קימת בחמשה חמשי
תורה וכתובות של תורה שבעל פה, שאינן בטלין לעולם.
ואף על פי שכל זכרון הצרות יבטל, שגאמר: כי נשכחו
הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני - ימי הפורים לא
יבטלו, שגאמר: וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך
היהודים, וזכרם לא יסוף מזרעם.

יום שני ד' סיון ה'תשע"א

פרק שלישי - הלכות חנוכה

א. בבית שני, בשמלכי גן גזרו גזרות על ישראל, ובטלו
דתם, ולא הניחו אותם לעסק בתורה ובמצות, ופשוטו ידם
במזמור ובכנותיהם, ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו
הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם, ולחצום לחץ
גדול; עד שרחם עליהם אלהי אבותינו, והושיעם מידם
והצילם. וגברו בני חשמונאי, הפהנים הגדולים, ונהרגום,
והושיעו ישראל מידם. והעמידו מלך מן הפהנים, וחררה
מלכות לישראל יתר על מאתים שנה, עד החרבן השני.
ב. וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום, בחמשה ועשרים
בחדש כסלו היה. ונכנסו להיכל, ולא מצאו שמן טהור
במקדש אלא פך אחד. ולא היה בו להדליק אלא יום אחד
בלבד, והדליקו ממנו גרות המערכה שמונה ימים, עד
שכתשו יתים והוציאו שמן טהור.

הפפורים אין בהן הלל, לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד, לא ימי שמחה יתרה¹⁹. ולא תקנו הלל בפפורים, שקריאת המגלה היא ההלל²⁰.

ז. מקומות שעושין יום טוב שני ימים, גומרין את ההלל אחד ועשרים יום: תשעה ימי החג, ושמונה ימי חנוכה, ושני ימים של פסח, ושני ימים של עצרת. אבל בראשי חודשים קריאת ההלל מנהג ואינו מצוה²¹. ומנהג זה - בצבור, לפיכך קוראין בדלוג²². ואין מברכין עליו, שאין מברכין על המנהג. ויחיד לא יקרא כלל. ואם התחיל - ישלים²³, ויקרא בדלוג כדרך שקוראין הצבור. וכן בשאר ימי הפסח קוראין בדלוג²⁴, בראשי חודשים.

ח. כיצד מדליגין? מתחילין מתחלת ההלל עד "חלמיש למעינו מים", ומדלג, ואומר "ה' זכרנו יברך" וכו' עד "הללויה", ומדלג, ואומר "מה אשיב לה'" עד "הללויה", ומדלג, ואומר "מן המצר קראתי יי"ה" עד סוף ההלל. זה הוא המנהג הפשוט. ויש מדלגין דלוג אחר²⁵.

ט. כל היום פשוט לקריאת ההלל. והקורא את ההלל למפרע²⁶ - לא יצא²⁷. קרא ושהה וחסור וקרא - אף על פי ששהה כדי לגמר את כלו, יצא. ימים שגומרין בהן את ההלל, יש לו להפסיק בין פרק לפרק, אבל באמצע הפרק לא יפסיק. וימים שקוראין בהן בדלוג, אפלו באמצע הפרק פוסק.

י. כל יום שגומרין בו את ההלל, מברך לפניו. ומקום שנהגו לברך אחריו - מברך. כיצד מברך? יהללוה' ואלהינו כל מעשיך, וצדיקים וחסידים עושי צוונך, וכל עמך בית ישראל בנהג יודו לשמך. פי אתה ה', לך טוב להודות, ונעים לשמך לזמר, ומעולם ועד עולם אתה האל. ברוך אתה ה', המלך המהלל המשבח המפאך חי וקיים תמיד? מלך לעולם ועד.

ג. ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור, שיהיו שמונת ימים האלו, שתחלתן כ"ה בכסלו, ימי שמחה והלל. ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות, להראותם ולגלות הנס. וימים אלו הן הנקראין חנוכה. והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים. והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים, בקריאת המגלה.

ד. כל שחייב בקריאת המגלה, חייב בהדלקת נר חנוכה⁵. והמדליק אותה בלילה הראשון, מברך שלש ברכות, ואילו הן: ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה. ו"שעשה נסים לאבותינו" וכו'. ו"שהחיינו וקיימנו" וכו'. וכל הרוצה אותה ולא ברוך⁶, מברך שתיים: "שעשה נסים לאבותינו" ו"שהחיינו"⁷. ובשאר הלילות - המדליק מברך שתיים⁸, והרואה מברך אחת. שאין מברכין "שהחיינו" אלא בלילה הראשון.

ה. בכל יום יום משמונת הימים אלו גומרין את ההלל⁹. ומברך לפניו: אשר קדשנו במצותיו וצונו לגמור¹⁰ את ההלל; בין יחיד בין צבור. אף על פי שקריאת ההלל מצוה מדברי סופרים¹¹, מברך עליו "אשר קדשנו במצותיו וצונו"¹², כדרך שמברך על המגלה ועל הערוב. שכל ודאי של דבריהם¹³ מברכין עליו. אבל דבר שהוא מדבריהם ועקר עשייתו לו מפני הספק, כגון מעשר דמאי¹⁴, אין מברכין עליו. ולמה מברכין על יום טוב שני¹⁵, והם לא תקנוהו אלא מפני הספק? כדי שלא יזלזלו בו¹⁶.

ו. ולא הלל של חנוכה בלבד הוא שמדברי סופרים, אלא קריאת ההלל לעולם מדברי סופרים בכל הימים שגומרין בהן את ההלל¹⁷. ושמונה עשר יום¹⁸ בשנה מצוה לגמר בהן את ההלל, ואילו הן: שמונת ימי החג, ושמונת ימי חנוכה, וראשון של פסח, ויום עצרת. אבל ראש השנה ויום

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

הנס⁴. ומשום כך אין להדליק ביום, כמו שהדליקו במנורה שבמקדש, כי "שרגא בטיהרא מאי מהני" (אין אור הנר נראה ביום). ואף הנשים בכלל זה, שאף על פי שהן פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא - חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס וכמו כן חייבות בנר חנוכה מאותו הטעם. אף על פי שהדליקו עליו בביתו - כיוון שהוא עצמו לא הדליק. ואינו מברך "להדליק", שהרי כבר הדליקו עליו בביתו. (8) "להדליק" ו"שעשה נסים". (9) קורין את כל ההלל בלי דילוגים. (10) ורבי מאיר מרזטנברג נהג לומר "לקרוא את ההלל". (11) "והלל זה מי אמרו? נביאים שביניהם תקנו להם לישראל שיהיו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבוא עליהן, ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתן". (12) "והיכן ציונו? רב אויא אמר מלא חסור". (13) מדרבנן. (14) שהפרשתו אינו אלא מספק שמא לא הפריש עם-הארץ. (15) של גלויות. (16) אם יראו שלא מברכין על יום טוב שני, יקילו לעצמם לעשות בו מלאכה. (17) וכן מפורש בתלמוד: "קריאת שמע דאורייתא - הלל דרבנן". (18) בארץ ישראל. אבל בחוץ לארץ נוספו על אלה שלושה ימים. (19) "אמר רבי אבהו: אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש-ברוך-הוא, רבונו של עולם מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכפורים? אמר להם: אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה לפני??" (20) ולפי זה חידש המאירי שאם אין לו מגילה, חייב לקרוא הלל. (21) "רב אקלע לבבל, חזיניהו דקא קרי הלילא בריש ירחא, סבר לאפסקיניהו, כיוון שחזי דקא מדלגי דלוגי, אמר: שמע מינה מנהג אבותיהם בידיהם" = רב הגיע לבבל, וראה שקוראים שם הלל בראש חודש, סבר להפסיק אותם, אך כאשר ראה שהם אומרים את ההלל בדילוגים אמר: שמע מינה מנהג אבותיהם בידיהם. (22) להראות שאינו אלא מנהג, כנ"ל. (23) "תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר". (24) רק בימי הסוכות גומרים את ההלל לפי שכל יום חלוק מחבירו בקרבנותיו אבל ימי הפסח שווים בקרבנותיהם. (25) ואנו נוהגים לדלג "לא לנו" ו"אהבתי". (26) מהסוף להתחלה [=הורבי מסביר בשם הבעל שם טוב: "למפרע" שהוא סובר שכל זה קרה פעם בעבר ואין לזה כל קשר לזמננו]. (27) למדו זאת ממה

1 יא. יש מקומות שנהגו לכפל. מ"אודך כי עניתני²⁸ עד
2 סוף ההלל כופלין כל דבר ודבר שתי פעמים. ומקום שנהגו
3 לכפל - יכפל, ומקום שנהגו שלא לכפל - אין כופלין.
4 יב. מנהג קריאת ההלל בימי חכמים הראשונים כף ה'ה:
5 אחר שמברך הגדול שמקרא את ההלל, מתחיל ואומר
6 "הללויה", וכל העם עונין "הללויה". וחזור ואומר "הללו
7 עבדי ה'", וכל העם עונין "הללויה". וחזור ואומר "הללו
8 את שם ה'", וכל העם עונין "הללויה". וחזור ואומר "יהי
9 שם ה' מברך מעתה ועד עולם", וכל העם עונין "הללויה".
10 וכן על כל דבר. עד שנמצאו עונין בכל ההלל "הללויה"
11 מאה ושלש ועשרים פעמים. סימן להם: שנותיו של אהרן²⁹.
12 יג. וכן כשהקורא מגיע לראש כל פרק ופרק³⁰, הן חוזרין
13 ואומרים מה שצריך? כשהוא אומר "בצאת ישראל
14 ממצרים", כל העם חוזרין ואומרים "בצאת ישראל
15 ממצרים". והקורא אומר "בית ישראל מעם לעז", וכל העם
16 עונין "הללויה". עד שיאמר "אהבתי כי ישמע ה' את קולי
17 תחנוני", וכל העם חוזרין ואומרים "אהבתי כי ישמע ה'".
18 וכו'. וכן כשיאמר הקורא "הללו את ה' כל גוים", כל העם
19 חוזרין ואומרים "הללו את ה' כל גוים".
20 יד. הקורא אומר "אנא ה' הושיעה נא", והם עונין אחרי
21 "אנא ה' הושיעה נא", אף על פי שאינו ראש פרק. הוא
22 אומר "אנא ה' הצליחה נא", והם עונים "אנא ה' הצליחה
23 נא". הוא אומר "ברוך הבא", וכל העם אומרים "ברוך
24 הבא". ואם היה המקרא את ההלל קטן או עבד או אשה,
25 עונה אחריהם מה שהן אומרים מלה מלה בכל ההלל. והו
26 המנהג הראשון, ובו ראוי לילך. אבל בזמנים אלו ראיתי
27 בכל המקומות מנהגות משנות בקריאתו ובצנית העם, ואין
28 אחד מהם דומה לאחד.

29 **פרק רביעי**

30 א. כמה גרות הוא מדליק בחנכה? מצותה שיהיה כל בית
31 ובית מדליק גר אחד, בין שהיו אנשי הבית מרבין בין שלא
32 היה בו אלא אדם אחד. והמהדר את המצוה, מדליק גרות
33 כמנין אנשי הבית, גר לכל אחד ואחד, בין אנשים בין
34 נשים. והמהדר יותר על זה ועושה מצוה מן המבחר,
35 מדליק גר לכל אחד בלילה הראשון ומוסיף והולך בכל
36 לילה ולילה גר אחד.

37 ב. כיצד? הרי שהיו אנשי הבית עשרה - בלילה הראשון

38 מדליק עשרה גרות, ובליל שני עשרים, ובליל שלישי
39 שלשים, עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמונים גרות.
40 ג. מנהג פשוט בכל ערינו בספרד, שהיו כל אנשי הבית
41 מדליקין גר אחד בלילה הראשון ומוסיפין והולכין גר בכל
42 לילה, עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמונה גרות, בין
43 שהיו אנשי הבית מרבים בין שהיה אדם אחד.
44 ד. גר שיש לו שתי פיות, עולה לשני בני אדם. מלא קצרה
45 שמן והקיפה פתילות, אם כפה עליה כלי - כל פתילה
46 ופתילה נחשבת כגר אחד; לא כפה עליה כלי - נעשית
47 כמדורה, ואפלו כגר אחד אינה נחשבת.
48 ה. אין מדליקין גרות חנכה קדם שתשקע החמה, אלא עם
49 שקיעתה; לא מאחרין ולא מקדימין. שכח או הזיד ולא
50 הדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה רגל
51 מן השוק. וכמה הוא זמן זה? כמו חצי שעה או יתר. עבר
52 זמן זה, אינו מדליק. וצריך שיתן שמן בגר כדי שתהיה
53 דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק. הדליקה וכביתה,
54 אינו זקוק להדליקה פעם אחת. ונשארה דולקת אחר
55 שכלתה רגל מן השוק - אם רצה לכבותה או לסלקה,
56 עושה.

57 ו. כל השמנים וכל הפתילות כשרות לגר חנכה, ואף על
58 פי שאין השמנים נמשכים אחר הפתילה, ואין האור נחלית
59 יפה באותן הפתילות. ואפלו בלילי שבת שבתוך ימי חנכה
60 מתיר להדליק השמנים והפתילות שאסור להדליק בהן גר
61 שבת, לפי שאסור להשתמש לגר חנכה בין בשבת בין בחול.
62 ואפלו לבדק מעות או למנותן לאורה אסור.

63 ז. גר חנכה מצוה להניחו על פתח ביתו מבחוץ בטפח
64 הסמוך לפתח על שמאל הנכנס לבית, כדי שתהיה מזוזה
65 בימין וגר חנכה משמאל. ואם היה דר בעליה, מניחו בחלון
66 הסמוכה לרשות הרבים. וגר חנכה שהניחו למעלה
67 מעשרים אמה - לא עשה כלום, לפי שאינו נכר.

68 ח. בימי הספנה מניח אדם גר חנכה בתוך ביתו מבפנים.
69 ואפלו הניחו על שלחנו - דיו. וצריך להיות בתוך הבית גר
70 אחר להשתמש לאורו. ואם היתה שם מדורה, אינו צריך
71 גר אחר. ואם אדם חשוב הוא, שאין דרכו להשתמש
72 למדורה - צריך גר אחר.

73 ט. גר חנכה שהדליקו חרש שוטה וקטן או עכו"ם - לא
74 עשה כלום, עד שידליקנו מי שהוא חב בהדלקה. הדליקו
75 מבפנים והוציאו דלוק והניחו על פתח ביתו - לא עשה

שנאמר בהלל "ממזרח שמש עד מבואו", כשם ששקיעת השמש וזריחתה לא ייחפכו, כך מהולל שם ה' ולא למפרע. (28) לפי שכל הפרק כפול ומ"אודך" ולמטה אינו כפול ולפיכך נהגו לכפול הפסוקים. (29) "מאה ועשרים וג' פעמים שישאל עונין הללויה כנגד שנותיו של אהרן, הללויה הללו אל- בקדשו, לאהרן קדושו, לאהרן קדש ה'". (30) "שמצוה לענות ראשי פרקים". (1) נתבאר בו משפטי ההדלקה בשלמות, כמה גרות הם מדליקין, ובאי זה זמן, ושיעור השמן, ובאי זה שמן, ואם אסור ליהנות ממנו, ובאי זה מקום מניחין אותו ומדליקין אותו, ומי הם הראויים להדליקו, ואם אדם נפטר מפני שמדליקים בשבילו. ונסתיים הפרק בביאור מעלת המצוה, ושהיא קודמת לקידוש היום, ואחר כן נתבאר שגר ביתו קודם לגר חנוכה מפני השלום ונכנס רבינו בספר זה בשביתה ויצא בשלום.

גרושין. ג. הלכות יבום וחליצה. ד. הלכות נערה בתולה. 42
ה. הלכות סוטה. והמצות הנכללים בהם מפרשים 43
בשמותם במקומותם. 44

הלכות אישות

יש בכללן ארבע מצות. שתי מצות עשה, ושתי מצות 46
לא-תעשה, וזה הוא פרטן: (א) לשא אשה בכתבה 47
(ב) שלא תבעל אשה בלא כתבה ובלא קדושין. 48
(ג) שלא ימנע שאר כסות ועונה. (ד) לפרות ולרבות ממנה. 49
ובאור מצות אלו בפרקים אלו: 50

פרק ראשון

א. קדם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק, אם רצה 52
הוא והיא לשא אותה - מכניסה לתוך ביתו ובוועלה בינו 53
לבין עצמו, ותהיה לו לאשה. כיון שנתנה תורה נצטוו 54
ישראל, שאם ירצה האיש לשא אשה - יקנה אותה תחלה 55
בפני עדים, ואחר כך תהיה לו לאשה; שנאמר: כי יקח 56
איש אשה ובא אליה. 57

ב. ולקוחין אלו - מצות עשה של תורה הם. ובאחד 58
משלשה דברים אלו האשה נקנית: בכסף, או בשטר, או 59
בביאה. בביאה ובשטר - מהתורה, ובכסף - מדברי 60
סופרים. ולקוחין אלו, הן הנקראין קדושין או ארוסין בכל 61
מקום. ואשה שנקנית באחד משלשה דברים אלו, היא 62
הנקראת מקדשת או מאוסת. 63

ג. וכיון שנקנית האשה ונעשית מקדשת, אף-על-פי שלא 64
נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה - הרי היא אשת איש, והבא 65
עליה חוץ מבעלה - חייב מיתת בית דין. ואם רצה לגרש 66
- צריכה גט. 67

ד. קדם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק, אם רצה 68
הוא והיא - נוהגין לה שכרה ובוועל אותה על אם הדרך 69
והולך. וזו היא הנקראת קדשה. משנתנה התורה נאסרה 70
הקדשה, שנאמר: לא תהיה קדשה מבנות ישראל. לפיכך, 71
כל הבעל אשה לשם זנות בלא קדושין - לוקה מן התורה, 72
לפי שבעל קדשה. 73

ה. כל שאסר ביאתו בתורה, וחייב על ביאתו כרת - והם 74
האמורות בפרשת אחרי מות - הן הנקראות עריות. וכל 75
אחת מהן נקראת ערוה. כגון אם ואחות וכת וכיוצא בהן. 76
ו. גיש נשים אחרות, שהן אסורות מפי הקבלה, ואסורן 77
מדברי סופרים. והן הנקראות שניות, מפני שהן שניות 78
לעריות. וכל אחת מהן נקראת שניה. ועשרים נשים הן, 79
ואלו הן: (א) אם אמו. וזו אין לה הפסק, אלא אפלו אם 80
אם אם אמו עד מעלה מעלה - אסורה. (ב) אם אבי אמו 81
בלבד. (ג) אם אביה. וזו אין לה הפסק, אלא אפלו אם אם 82

כלום, עד שידליקנו במקומו. אחז הנה בידו ועמד - לא 1
עשה כלום, שהרואה אומר: לצרכו הוא עומד. עששית 2
שהיתה דולקת כל היום בלו, למוצאי שבת מכבה ומכריף 3
ומדליקה. שההדלקה היא המצוה, ולא ההנחה. ומתיר 4
להדליק נר חנוכה מנר חנוכה. 5

י. חצר שיש לה שני פתחים בשתי רוחות, צריכה שתי 6
גרות; שמה יאמרו העוברים ברוח זו: לא הניח נר חנוכה. 7
אבל אם היו ברוח אחת, מדליק באחד מהן. 8

יא. אורח שמדליקין עליו בתוך ביתו, אינו צריך להדליק 9
עליו במקום שנתארח בו. אין לו בית להדליק עליו בו, 10
צריך להדליק במקום שנתארח בו, ומשתתף עמהן בשמן. 11
ואם היה לו בית בפני עצמו - אף על פי שמדליקין עליו 12
בתוך ביתו, צריך להדליק בבית שהוא בו, מפני העוברים. 13

יב. מצות נר חנוכה - מצוה חביבה היא עד מאד, וצריך אדם 14
להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו 15
על הנסים שעשה לנו. אפלו אין לו מה יאכל אלא מן 16
הצדקה, שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק. 17
יג. הרי שאין לו אלא פרוטה אחת, ולפניו קדוש היום 18
והדלקת נר חנוכה - מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה 19
על היין לקדוש היום; הואיל ושניהם מדברי סופרים, מוטב 20
להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס. 21

יד. היה לפניו נר ביתו ונר חנוכה, או נר ביתו וקדוש היום 22
- נר ביתו קודם, משום שלום ביתו; שהרי השם נמחק 23
לעשות שלום בין איש לאשתו. גדול השלום, שכל התורה 24
נתנה לעשות שלום בעולם. שנאמר: דרכיה דרכי נעם, וכל 25
נתיבותיה שלום. 26

נגמר ספר שלישי, והוא ספר זמנים. 27
הלכותיו עשר, ופרקיו שבעה ותשעים: 28
הלכות שבת - שלשים פרקים. 29
הלכות ערובין - שמונה פרקים. 30
הלכות שביית עשור - שלשה פרקים. 31
הלכות שביית יום טוב - שמונה פרקים. 32
הלכות חמץ ומצה - שמונה פרקים. 33
הלכות שופר וספה ולולב - שמונה פרקים. 34
הלכות שקלים - ארבעה פרקים. 35
הלכות קדוש החודש - תשעה עשר פרקים. 36
הלכות תעניות - חמשה פרקים. 37
הלכות מגילה וחנוכה - ארבעה פרקים. 38

תורת חכם מקור חיים, לסור ממקשי מות

ספר רביעי והוא ספר נשים

הלכותיו חמש. וזהו סדורן: א. הלכות אישות. ב. הלכות 41

יום שלישי ה' סיון ה'תשע"א

פרק שני

1 אם אביו עד למעלה - אסורה. (ד) אם אבי אביו בלבד.
 2 (ה) אשת אבי אביו. וזו אין לה הפסק, אפלו אשת יעקב
 3 אבינו אסורה על אחד ממנו. (ו) אשת אבי אמו בלבד. (ז)
 4 אשת אחי האב מן האם. (ח) אשת אחי האם, בין מן האם
 5 בין מן האב. (ט) פלת בנו. וזו אין לה הפסק, אפלו פלת
 6 בן בן בנו עד סוף כל העולם - אסורה, עד שתהיה
 7 אשת אחד ממנו שניה על יעקב אבינו. (י) פלת בתו בלבד.
 8 (יא) בת בת בנו בלבד. (יב) בת בן בנו בלבד. (יג) בת בת
 9 בתו בלבד. (יד) בת בן בתו בלבד. (טו) בת בן בן אשתו
 10 בלבד. (טז) בת בת בת אשתו בלבד. (יז) אם אם אבי אשתו
 11 בלבד. (יח) אם אב אם אשתו בלבד. (יט) אם אם אם אשתו
 12 בלבד. (כ) אם אב אבי אשתו בלבד. נמצאו השניות שאין
 13 להן הפסק - ארבע: אם האם עד למעלה, ואם האב עד
 14 למעלה, ואשת אבי האב עד למעלה, ואשת בן בנו עד
 15 למטה.
 16 ז. כל שאסר ביאתו בתורה, ולא חיב עליו כרת -
 17 הן הנקראים אסורי לאוין. ועוד נקראין אסורי קדשה.
 18 ותשעה הן, ואלו הן: אלמנה לכהן גדול. גרושה או
 19 זונה או חללה בין לכהן גדול בין לכהן הדייט.
 20 וממזרת לבן ישראל. ובת ישראל לממזר. ובת ישראל
 21 לעמוני ומואבי. ובת ישראל לפצוע דבא וקרית שפכה.
 22 וגרושתו אחר שנשאת לאחר. ויבמה שנשאת לזר ועדין
 23 רשות היבם עליה. החלוצה - הרי היא כגרושה, והיא
 24 אסורה לכהן מדברי סופרים. והנתינים - הרי הם
 25 כממזרים, אחד זכרים ואחד נקבות, ואסורים מדברי
 26 סופרים. ובהלכות אסורי ביאה יתבאר לך מה הם
 27 הנתינים.
 28 ח. ויש שאסור ביאתן בעשה, ואינו מחייב לאוין. ושלושה
 29 הם: מצרי ואדומי, דור ראשון ודור שני, אחד זכרים ואחד
 30 נקבות. ובעולה לכהן גדול. לפי שלא נאמר באלו 'לא
 31 יבוא' או 'לא יקח', אלא מכלל שגאמר 'דור שלישי יבא
 32 להם בקהל ה' אתה למד, שדור ראשון ושני לא יבוא;
 33 ומכלל שגאמר 'והוא אשה כבתוליה יקח' אתה למד,
 34 שאינה בתולה לא יקח. ולאו הפא מכלל עשה - הרי הוא
 35 בעשה.

36

37

א. הכת מיום לדתה עד שתהיה בת שתיים עשרה שנה
 גמורות - היא הנקראת קטנה², ונקראת תינקת. ואפלו
 הביאה כמה שערות בתוך הזמן הזה - אינם אלא כשומא³.
 אכל אם הביאה שתי שערות למטה בגוף במקומות
 הידועות להבאת שער, והיא מבית שתיים עשרה שנה ויום
 אחד ומעלה - נקראת נערה⁴.
 ב. והבאת שתי שערות בזמן הזה⁵ נקרא סימן התחתון.
 ומאחר שתביא סימן התחתון תקרא נערה עד ששה חדשים
 גמורים⁶. ומתחלת יום תשלוש הששה חדשים ומעלה תקרא
 בוגרת⁷. ואין בין נערוה לבגרות אלא ששה חדשים בלבד⁸.
 ג. הגיעה לשתיים עשרה שנה ויום אחד ולא הביאה שתי
 שערות, אף-על-פי שגאמר בה סימני אילונית⁹ - עדין קטנה
 היא, עד עשרים שנה. וכשתביא שתי שערות, אפלו בשנת
 עשרים¹⁰ - תהיה נערה ששה חדשים, ואחר כך תקרא
 בוגרת¹¹.
 ד. היתה בת עשרים שנה פחות שלשים יום ולא הביאה
 שתי שערות, ונראו בה כל סימני אילונית - הרי היא
 אילונית¹². ואם לא נראו בה כל סימני אילונית - עדין קטנה
 היא, עד שתביא שתי שערות¹³ או עד שתהיה בת חמש
 ושלשים שנה ויום אחד¹⁴.
 ה. הגיעה לזמן הזה ולא הביאה שתי שערות - הרי זו
 נקראת אילונית, אף-על-פי שלא נראה בה סימן מסימני
 אילונית. נמצאת אתה למד, שהאילונית אין לה ימי
 נערוה¹⁵, אלא מקטנותה תצא לבגרות¹⁶.
 ו. ואלו הן סימני אילונית: כל שאין לה דדין, ומתקשה
 בשעת תשמיש¹⁷, ואין לה שפולי מעים כנשים¹⁸, וקולה
 עבה ואינה נפרת בין איש לאשה. והנערה והבוגרת
 והאילונית - כל אחת משלשתן נקראת גדולה¹⁹.
 ז. ויש בבת סימני מלמעלה, והן הנקראין סימן העליון.
 ואלו הן: משתחזיר ידיה לאחרונה ויעשה קמט במקום
 הדדין. ומשישחיר ראש הדד²⁰. ומשייתן אדם ידו על עקץ
 הדד, והוא שוקע ושוקה לחזר. ומשיפצל ראש חטם הדד

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) ביאר בו מה הן קטנה, נערה ובוגרת ואילונית וסימניהן, קטן וגדול, וסריס וסימניהם, בדיקת הסימנים ועל פי מי בודקין, אנדרוגינוס וטומטום ודיניהם, חרש וחרשת, פקח ופקחת. (2) ואינה בת עונשים. (3) מין יבלת ודרכה לגדל שיער. (4) והרי היא גדולה לכל עונשים שבתורה. (5) מגיל שנים עשרה שנה ומעלה. (6) מיום ליום. (7) כלומר, מלאה שער, כי תרגום ירושלמי של איש שעיר - גבר בגר. ומשברה הבת אין לאביה רשות בה, והרי היא מקבלת קידושה לדעתה, בעוד שהנערה היא ברשות אביה ואינה מתקדשת שלא לדעת אביה. וכן האב זכאי במציאתה ובמעשה ידיה של בתו הנערה עד שתיבגר. (8) משעה שהביאה סימני נערוה אינה שווה להיות בוגרת אלא שיש חדשים. (9) אשה עקרה מטבעה ודמות גבר לה במקצת, איילונית - הרי היא כאיל שאינו יולד. (10) ואף על פי שנראו בה סימני אילונית. (11) כי כל שאין לה דדין משתחזיר ידיה לאחרונה ויעשה קמט במקום הדדין. (12) אין לה ימי נערוה, אלא מקטנותה תצא לבגרות. (13) ואז תהיה נערה. (14) ואז היא איילונית, כי גיל זה הוא רוב שנותיו של אדם, כי ימי שנותינו הם שבעים שנה. (15) כי הרי עד שהוקבעה לאילונית הייתה קטנה, ומשנקראה איילונית הרי היא כבוגרת. (16) שהנערוה בסימנים (שתי שערות) תלויה, וזו אין לה סימנים. (17) התשמיש קשה לה. (18) כמין כף (מקום תפוח) למעלה מן הערוה לעומת הבטן. (19) לכל עונשים שבתורה. וכן לעניין מיאון, שאינן ממאנות. (20) הפטמה.

סריס; אלא הרי הוא בקטנותו, עד שיולדו לו כל סימני סריס, או עד שיהיה בן חמש ושלשים שנה ויום אחד. יג. ואלו הן סימני סריס: כל שאין לו זקן³², ושעריו לקויים³³, ובשרו מחליק³⁴, ואין מימי רגליו מעלים רתחה³⁵, וכשמיטיל מים אינו עושה כפה³⁶, ושכבת זרעו דקה, ואין מימי רגליו מחמיצין³⁷, ורוחץ בימות הגשמים ואינו מעלה בשרו הבל³⁸, וקולו לקוי³⁹ ואינו נכר בין איש לאשה. יד. וסריס זה הוא הנקרא סריס חמה⁴⁰ בכל מקום. אבל הבן שחתכו⁴¹ או נתקו⁴² או מצכו גידיו או ביציו, כמו שזכרנו⁴³ עושים - הוא הנקרא סריס אדם⁴⁴. וכשהיה בן שלש עשרה שנה ויום אחד נקרא גדול, שאין זה מביא סימן לעולם⁴⁵.

טו. בן שלש עשרה שנה ויום אחד שלא הביא סימן שלמטה, ונראו בו כל הסימנים של מעלה⁴⁶ - הרי זה ספק בין גדול לקטן. ואם לא נבדק מלמטה - בין שנראה בו סימני בגרות מלמעלה, הרי זה בחזקת גדול.

טז. שתי שערות האמורות בבן ובבת בכל מקום, שעורן כדי לכף ראשן לעקרון. ומשיצמחו ויהיו יכולות להנטל בפי הזוג⁴⁷ עד שגיעו לכף ראשן לעקרון, דנין בהן להחמיר בכל מקום. לפיכך, בבן ובבת נחשב אותם גדולים להחמיר, הואיל וצמחו כדי להנטל בפי הזוג; ונחשב אותם קטנים להחמיר, הואיל ולא הגיעו לכף ראשן לעקרון.

יז. שתי שערות אלו צריכות שיהיו במקום הערוה. ובית הערוה פלו מקום סימני - בין למעלה, בין למטה, בין על איברי הזרע עצמן, וצריכות להיות במקום אחד⁴⁸. ושהיה בעקרון⁴⁹ גמות. ואפלו שתיהן בגמא אחת - הרי אלו סימן. נמצאו שתי גמות זו בצד זו, ואין בהן שער - הרי אלו סימן; וזקקה אין גמא בלא שער, ושערות היו בהן ונשרו.

יח. הבת שהביאה שתי שערות בתוך שתיים עשרה שנה, והבן שהביא בתוך שלש עשרה - שניהם שומא, כמו שזכרנו. אף-על-פי שאתן שערות במקומן הם עומדות אחר שלש עשרה לזכר ואחר שתיים עשרה לנקבה - אינן סימן.

יט. במה דברים אמורים? כשנבדקו בתוך הזמן ונודע שהן

ויעשה בראשו כדור קטן. ורבותי פשו, משיפצל החטם עצמו. וכן משיטו הדדין. ומשינתק שקשו הדדין. ומשפתקיף העטרה, שהוא מקום הבשר התפנית שלמעלה מן הערוה לעצמת הבטן. ומשינתמעץ הבשר הזה ולא יהיה קשה.

ח. כל אלו הסימנים שמונה. נראה בבית סימן אחד מכל אלו או כלן, והיא בת שתיים עשרה שנה או פחות - אין משגיחין בו, והרי היא קטנה. נעשית בת שתיים עשרה שנה ויום אחד, ונראה בה סימן התחתון - אין משגיחין באחד מכל אלו²¹. ואם לא נראה התחתון, ונראה בה אחד מכל אלו - הרי היא ספק בין נערה לקטנה, ודנים בה להחמיר²². ואם נראו כלן, [ולא נראה סימן התחתון] - הרי זו גדולה ודאית²³; שאי אפשר שיבואו כלן²⁴, אלא בכך בא סימן התחתון ונשר²⁵.

ט. הבת שילדה אחר שתיים עשרה שנה, אף-על-פי שלא הביאה סימנים, לא תחתון ולא עליון - הרי זו גדולה. בנים הרי הם כסימנים.

י. הבן משיולד עד שיהיה בן שלש עשרה שנה - נקרא קטן, ונקרא תינוק²⁶. ואפלו הביא כמה שערות בתוך הזמן הזה - אינו סימן, אלא שומא. הביא שתי שערות למטה במקומות הידועות לשער, והוא מכן שלש עשרה שנה ויום אחד ומעלה - נקרא גדול, ונקרא איש²⁷.

יא. הגיע לזמן הזה²⁸ ולא הביא שתי שערות, אף-על-פי שנראו בו סימני סריס - הרי הוא קטן, עד שיהיה בן עשרים שנה פחות שלשים יום. הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות למטה, ולא הביא שתי שערות בזקן, אם נראה בו אחד מסימני סריס²⁹ - הרי הוא סריס³⁰, ודינו דין הגדול לכל דבר; ואם לא נראה בו סימן מסימני סריס - עדין קטן הוא, עד שיביא שתי שערות למטה במקום הראוי להן, או עד שיהיה בן חמש ושלשים שנה ויום אחד³¹.

יב. הגיע לזמן הזה ולא הביא - הרי זה סריס, אף-על-פי שלא נראה בו אחד מסימני סריס. הגיע לשנת עשרים פחות שלשים יום ולא הביא שתי שערות למטה, והביא שתי שערות בזקן, אף-על-פי שנולד לו אחד מסימני סריס - אינו

מתוך רמב"ם לטעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(21) והרי היא נערה, למרות שאין בה סימן העליון. (22) אינה ממאנת שמה נערה היא ואינה חולצת שמה עדיין קטנה היא. (23) אף על פי שלא נראה בה הסימן התחתון. (24) וסימן התחתון עדיין לא בא. (25) ונפל. (26) ואינו בר עונשים. היוצא מזה שהבת מקדימה להיות גדולה יותר מהבן - בשנה שלמה. והחמירו זכרונם לברכה מצאו לזה סמך בתורה: "ויבן ה' את הצלע - מלמד שנתן הקדוש-ברוך-הוא בינה יתירה באשה יותר מבאיש". דרשו "ויבן" מלשון בינה. (27) איש כי יפליא לגדור נדר - מה תלמוד לומר "איש" לרבות בן י"ג שנה ויום אחד שאף על פי שאינו יודע להפליא (לפרש לשם מי נדר) נדריו קיימים. וכן הכתוב אומר: איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם. (28) י"ג שנה ויום אחד. (29) סריס הוא זה שאין לו כוח ההולדה. (30) כל מי שלא הביא שתי שערות בזקן ואפילו אם לא נראה בו אלא אחד מסימני סריס, הרי הוא סריס. (31) כי כבר נכנס לרוב שנותיו, שהן שבעים שנה. (32) שלא נתמלא זקנו. (33) רך. (34) חלק כבשר אשה בלי שער. (35) קצף. (36) שאין קלוח השתן הולך ועושה כיפה (=קשת) כשמיטיל מים כלפי מעלה אלא יורדים מיד. (37) מסריחים כאשר שוהים בכלי. (38) אדים וחמימות כעין עשן. (39) "וקולו דק עד שאינו ניכר בין קולו לקול הנשים". (40) שמש. כלומר שנולד סריס מבטן אמו. שלא ראה שעה אחת בכשרותו. (41) בכלי. (42) ביד. (43) שנסתרס בידי אדם לאחר שנולד. (44) של שתי שערות. (45) שערות הזקן, ושערות בית השחי. (46) של מספריים. שהוא שיעור קטן משיעור של לכוף ראשן לעיקרן. (47) שתיהן למעלה או למטה. (48) בשרשם.

1 שומא; אָבֵל אִם לֹא נִבְדָּקוּ אֶלָּא אַחֵר זְמַן, וְנִמְצְאוּ שָׁם שְׁתֵּי
2 שְׁעָרוֹת - הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת סִימָנִין, וְאֵין אוֹמְרִין: שְׁמָא קִדְּם
3 זְמַן צִמְחוּ, כִּדִּי שִׁהִיוּ שׁוּמָא.
4 כ. כְּשֶׁבֹדֶקֶין הֵבֵת - בֵּין בְּתוֹךְ הַזְּמַן, שֶׁהוּא כָּל שְׁנַת שְׁתֵּים
5 עָשָׂרָה, בֵּין קִדְּם זְמַן זֶה, בֵּין לְאַחֵר הַזְּמַן - בּוֹדֶקֶין עַל פִּי
6 נָשִׁים כְּשָׁרוֹת וְנִאֲמָנוֹת. וְאִפְּלוּ אִשָּׁה אַחַת בּוֹדֶקֶת, וְשׁוּמָעִין
7 לָהּ אִם הִכְיָאָה וְאִם לֹא הִכְיָאָה.
8 כא. כָּל הַשָּׁנִים הָאֲמֹרוֹת כִּבְּן וּבְכֵת וּבְעֶרְכִּין⁴⁹ וּבְכָל מְקוֹם,
9 אֵינֶן לֹא שְׁנֵי הַלְבָּנָה וְלֹא שְׁנֵי הַחֲמָה, אֶלָּא שְׁנֵים שֶׁל סֹדֶר
10 הָעֵבֹר, שֶׁהֵן פְּשׁוּטוֹת וּמַעֲבֻרוֹת, עַל פִּי בֵּית דִּין, כְּמוֹ שֶׁהֵם
11 קוֹבְעִין אוֹתָן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת קְדוּשׁ הַחֹדֶשׁ. וּבִאֲוֹתָן
12 הַשָּׁנִים מוֹנִין לְכָל דְּבָרֵי הַדָּת.
13 כב. אֵין סוֹמְכִין עַל הַנָּשִׁים בְּמִנְיַן הַשָּׁנִים, וְלֹא עַל
14 הַקְּרוֹבִים, אֶלָּא עַל פִּי שְׁנֵים אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים לְהַעֲדִי.
15 כג. הָאֵב שְׁאָמַר: בְּנִי זֶה בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, בְּתִי זֹו
16 בֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - נֶאֱמָן לְקַרְבָּן, אָבֵל לֹא לְמַכּוֹת⁵⁰
17 וְלֹא לְעִנְשִׁים. בְּנִי זֶה בֶּן שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, בְּתִי
18 זֹו בֵּת שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד - נֶאֱמָן לְנִדְרִים וְלְעֶרְכִּין
19 וְלִחְרָמוֹת וְלִהְקַדְשׁוֹת, אָבֵל לֹא לְמַכּוֹת וְלֹא לְעִנְשִׁים.
20 כד. מִי שֵׁישׁ לוֹ אֶכָּר וְזָכוֹת וְאֶכָּר וְנִקְבוֹת - הוּא הַנִּקְרָא
21 אֲנִדְרוֹגִינוֹס, וְהוּא סָפֵק אִם זָכָר סָפֵק אִם נְקֵבָה. וְאֵין לוֹ
22 סִימָן שֶׁיִּדְעֶה בּוֹ אִם הוּא זָכָר וְדָאִי אִם הִיא נְקֵבָה וְדָאִית
23 לְעוֹלָם.
24 כה. וְכָל מִי שֶׁאֵין לוֹ לֹא זָכוֹת וְלֹא נִקְבוֹת, אֶלָּא אֲטוּם⁵¹
25 - הוּא הַנִּקְרָא טְמָטוּם, וְגַם הוּא סָפֵק. וְאִם נִקְרָע⁵² הַטְּמָטוּם
26 וְנִמְצָא זָכָר - הָרִי הוּא כְּזָכָר וְדָאִי; וְאִם נִמְצָא נְקֵבָה - הָרִי
27 הוּא נְקֵבָה. וְטְמָטוּם וְאֲנִדְרוֹגִינוֹס שֶׁהִיוּ בֶּן שְׁתֵּים עָשָׂרָה
28 שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד - הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת גְּדוּלִים. וְהֵם שְׁנִדְבָּר בִּהְיוֹן
29 בְּכָל מְקוֹם.
30 כו. חֶרֶשׁ וְחֶרֶשֶׁת הָאֲמֹרִים בְּכָל מְקוֹם⁵³, הֵן הָאֱלָמִים שֶׁאֵין
31 שׁוּמָעִין וְלֹא מְדַבְּרִים⁵⁴; אָבֵל מִי שֶׁמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוּמָעֵץ⁵⁵, אוֹ
32 שׁוּמָעֵץ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר⁵⁶ - הָרִי הוּא כְּכָל אָדָם. וְאִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁהֵן
33 שְׁלָמִים בְּדַעְתָּן, וְאֵינֶן לֹא חֶרְשִׁים וְלֹא שׁוֹטִים⁵⁷ - נִקְרָאִין
34 פֶּקֶח וּפִקְחָת.
35 כז. נִמְצְאוּ כָּל הַשְּׁמוֹת⁵⁸ שֶׁבִּאֲרָנוּ עֲנִינִם בְּשְׁנֵי פְּרָקִים אֵלּוּ
36 - עֲשָׂרִים שְׁמוֹת. וְאֵלּוּ הֵן: קְדוּשִׁין. עֲרֻה. שְׁנִיָּה. אֲסוּרִי
37 לְאוּיִן. אֲסוּרִי עֲשָׂה. קִטְנָה. נַעֲרָה. בּוֹגֶרֶת. אִילוּנִית. גְּדוּלָּה.
38 סִימָן הַתַּחֲתוֹן. סִימָן הָעֲלִיוֹן. קֶטֶן. סָרִיס חֲמָה. סָרִיס אָדָם.

39 גְּדוּל. אֲנִדְרוֹגִינוֹס. טְמָטוּם. חֶרְשִׁים. פֶּקֶחִים. שִׁים כָּל
40 הַשְּׁמוֹת הָאֵלּוּ לְעֻמַּתָּךְ תָּמִיד, וְאֵל זִלְזוּל מִעֲיִיף כָּל עֲנִינִיָּהֶם,
41 כִּדִּי שְׁלֹא נִהְיָ צָרִיכִין לְבָאֵר כָּל שֵׁם מִהֵן בְּכָל מְקוֹם
42 שֶׁנִּזְכָּר אוֹתוֹ.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

43 א. בִּיצֵד הָאִשָּׁה מִתְקַדְּשֶׁת? אִם בְּכֶסֶף הוּא מְקַדֵּשׁ - אֵין
44 פְּחוּת מִפְּרוּטָה כֶּסֶף אוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה. אוֹמֵר לָהּ: הָרִי אַתָּה
45 מְקַדְּשֶׁת לִי, אוֹ: הָרִי אַתָּה מְאֲרֶסֶת לִי, אוֹ: הָרִי אַתָּה לִי לְאִשָּׁה
46 בָּזָה, וְנוֹתֵן לָהּ בִּפְנֵי עֲדִים. וְהָאִישׁ הוּא שְׁאוּמֵר דְּבָרִים
47 שֶׁמְשַׁמְעֵן שְׁקוּנָה אוֹתָהּ לוֹ לְאִשָּׁה, וְהוּא שִׁיתֵּן לָהּ הַכֶּסֶף.
48 ב. נִתְּנָה הִיא וְאָמְרָה לוֹ: הָרִי אֲנִי מְקַדְּשֶׁת לָךְ, הָרִינִי
49 מְאֲרֶסֶת לָךְ, הָרִינִי לָךְ לְאִנְתּוֹ, אוֹ בְּכָל לְשׁוֹן הַקְּנָאָה - אֵינָה
50 מְקַדְּשֶׁת. וְכֵן אִם נִתְּנָה הִיא לוֹ וְאָמַר הוּא - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת.
51 וְאִם נִתֵּן הוּא וְאָמְרָה הִיא - הָרִי זֹו מְקַדְּשֶׁת מִסָּפֵק.
52 ג. וְאִם קִדַּשׁ בְּשֹׁטֶר - כּוֹתֵב עַל הַנִּזָּר אוֹ עַל הַחֶרֶס אוֹ עַל
53 הָעֵלָה אוֹ עַל כָּל דְּבָר שִׁירְצָה: הָרִי אַתָּה מְקַדְּשֶׁת לִי, אוֹ: הָרִי
54 אַתָּה מְאֲרֶסֶת לִי, וְכָל כִּיּוֹצָא בְּדָבָרִים אֵלּוּ, וְנוֹתְנָה לָהּ בִּפְנֵי
55 עֲדִים.
56 ד. וְצָרִיף שִׁיכְתָּב אוֹתוֹ לְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמְתַּקְדֶּשֶׁת, כִּגֹּט. וְאֵינוֹ
57 כּוֹתֵבוֹ אֶלָּא מִדַּעְתָּהּ. כְּתָבוּ שְׁלֹא לְשִׁמָּה, אוֹ לְשִׁמָּה שְׁלֹא
58 מִדַּעְתָּהּ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּתְּנָה לָהּ לְדַעְתָּהּ בִּפְנֵי עֲדִים - אֵינָה
59 מְקַדְּשֶׁת.
60 ה. וְאִם קִדַּשׁ בְּכִיָּאָה - אוֹמֵר לָהּ: הָרִי אַתָּה מְקַדְּשֶׁת לִי, אוֹ:
61 הָרִי אַתָּה מְאֲרֶסֶת לִי, אוֹ: הָרִי אַתָּה לִי לְאִשָּׁה בְּכַעֲלָהּ זֹו, וְכָל
62 כִּיּוֹצָא בָּזָה, וּמִתְיַחַד עֲמָה בִּפְנֵי שְׁנֵי עֲדִים וּבְכַעֲלָהּ. וְהַמְקַדֵּשׁ
63 בְּכִיָּאָה - מִסְתַּמָּא דַּעְתּוֹ עַל גִּמְרֵי בִיָּאָה, וְכִשְׁנִיגְמֵר בִּיָּאָתוֹ
64 תִּהְיֶה מְקַדְּשֶׁת. (וּבֵין שְׁכָא עֲלֶיהָ בְּדִרְכָּהּ וּבֵין שְׁכָא עֲלֶיהָ
65 שְׁלֹא בְּדִרְכָּהּ - הָרִי זֹו מְקַדְּשֶׁת).
66 ו. הַדְּבָרִים שֶׁאִמַּר הָאִישׁ כְּשִׁינִקְדַּשׁ, צָרִיף שִׁהִיָּה מִשְׁמַעַם
67 שֶׁהוּא קוֹנֶה הָאִשָּׁה, וְלֹא שִׁהִיָּה מִשְׁמַע שֶׁהִקְנָה עֲצָמוֹ לָהּ.
68 בִּיצֵד? הָרִי שְׁאָמַר לָהּ, אוֹ שֶׁכְּתֵב בְּשֹׁטֶר שֶׁנִּתְּנָה לָהּ: הָרִינִי
69 בְּכַעֲלָהּ, הָרִינִי אֲרוּסִיָּה, הָרִינִי אִשְׁיָה, וְכָל כִּיּוֹצָא בָּזָה - אֵין
70 כָּאֵן קְדוּשִׁין כָּלָל. אָמַר לָהּ, אוֹ כְּתֵב לָהּ: הָרִי אַתָּה אֲשֵׁתִי,
71 הָרִי אַתָּה אֲרוּסָתִי, אוֹ: הָרִי אַתָּה קְנוּיָה לִי, הָרִי אַתָּה שְׁלִי, הָרִי
72 אַתָּה לְקוֹחָתִי, הָרִי אַתָּה חְרוּפָתִי, הָרִי אַתָּה בְּרִשׁוּתִי, הָרִי אַתָּה
73 זְקוּקָה לִי, וְכָל כִּיּוֹצָא בִּהְיוֹן - הָרִי זֹו מְקַדְּשֶׁת.
74 ז. אָמַר לָהּ, אוֹ כְּתֵב לָהּ: הָרִי אַתָּה מִיַּחֲדָת לִי, הָרִי אַתָּה

(49) שהערך משתנה לפי גיל הנערך. (50) אם חטא האשם בשוגג. (51) סתום. (52) שהסירו ממנו את הקרום המכסה את ערוותו. (53) השוו אותם לשוטה. לפוטרים מכל דבר, מפני שאינם בני דעת. (54) שנולד חרש ממעי אמו, וכיוון שלא שמע מעולם מה שמדברים עימו אי אפשר שידבר. (55) תחילתו היה פיקח עד שלמד לדבר ואחרי כן נתחרש. (56) שנשתתק וניטל דיבורו. (57) ואיזהו שוטה? המקרע את כסותו, והמאבד כל מה שנותנים לו. ולשון רבינו הלכות עדות ט, ט: "ולא שוטה שהוא מהלך ערום ומשבר כלים. . . אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים". (58) מושגים, מונחים. (1) נתבארו בו דיני קידושי כסף ומי הוא הנותן, קידושי שטר וביאה. הקנה עצמו לה. קידש ולא פירש, קדשה לחצאים. קידש בחצי פרוטה, שהאב זכאי בביתו עד שתבגר או עד שתנשא, שליחות בקדושין, שלא לקדש בביאה, בלא שידוכין, ובשוק, ברכת ארוסין.

זו מקדשת בספק, לפיכך צריכה גט מספק. יש לאיש
לעשות שליח לקדש לו אשה, בין אשה פלונית בין אשה
משאר הנשים. וכן האשה הגדולה עושה שליח לקבל
קדושה, בין מאיש פלוני בין מאיש משאר אנשים. וכן
האב עושה שליח לקבל קדושי בתו כשהיא ברשותו.
ואומר האב לבתו הקטנה: צאי וקבלי קדושיך.
טו. כל העושה שליח לקבל הקדושין, צריך לעשותו בפני
עדים. אבל האיש שעשה שליח לקדש לו אשה, אינו צריך
לעשותו בעדים. שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא
להודיע אמתת הדבר, לפיכך אם הודו השליח והמשלח -
אין צריכין עדים. כמו שליח הגט, וכמו שליח שהרשהו
להפריש לו תרומה, וכיצא בזה בכל מקום - ששלוחו של
אדם כמותו, ואינו צריך עדים.
טז. השליח נעשה עד. לפיכך, אם עשה שני שליחין לקדש
לו אשה, והלכו וקדשו אותה - הן הן שליחיו והן הן עדי
הקדושין, ואין צריכין לקדשה לו בפני שנים אחרים.
יז. הכל כשרין לשליחות, חוץ מחרש שוטה וקטן - לפי
שאין בני דעת, והעכו"ם - לפי שאינו בן ברית, ונאמר: בן
תרימו גם אתם - לרבות השליח; ומה אתם בני ברית, אף
שליחכם בני ברית, להוציא את העכו"ם. אבל העבד,
אף-על-פי שהוא נעשה שליח לדבר שבממון, הרי הוא פסול
לשליחות הקדושין והגטין, לפי שאינו בתורת גטין וקדושין.
יח. שליח האיש שמקדש אומר לה: הרי את מקדשת
לפלוגי בכסף זה או בשטר זה. אם שליח האשה הוא
שמקבל הקדושין, אומר לו: הרי פלונית ששלחה אותך
מקדשת לי. והוא אומר לו: קדשתיה לך, או: ארסתיה לך,
או: נתתיה לך לאשה, וכל כיוצא בזה. וכן המקדש על ידי
האב אומר לו: הרי בתך פלונית מקדשת לי. והוא אומר
לו: קדשתיה לך. אם אמר האב או השליח: הן - דיו.
ואפלו שתק. ואם היו עסוקין באותו ענין, ונתן לאב או
לשליח ולא פרש ולא אמר דבר - דיו, והיא מקדשת. ואם
קדש בשטר, אינו כותבו אלא מדעת האב או מדעת
השליח. וכן בכל הדברים בלן של קדושין, דין האיש עם
האשה כדן שליח עם שליח או עם האב.
יט. מצוה שיקדש אדם את אשתו בעצמו יותר מעל ידי
שלוחו. וכן מצוה לאשה שתקדש עצמה בידה יותר מעל
ידי שליחה. ואף-על-פי שיש רשות לאב לקדש בתו
כשהיא קטנה וכשהיא נערה לכל מי שירצה - אין ראוי
לעשות כן. אלא מצות חכמים שלא יקדש אדם בתו כשהיא
קטנה, עד שתגדיל ותאמר: לפלוגי אני רוצה. וכן האיש
אין ראוי לקדש קטנה, ולא יקדש אשה עד שיראנה ותהיה
כשרה בעיניו; שמה לא תמצא חן בעיניו, ונמצא מגרשה
או שוכב עמה והוא שונא.
כ. המקדש בביאה - הרי אלו קדושי תורה. וכן מתקדשת
בשטר מן התורה. כשם שגומר ומגרש, שנאמר: וכתב לה
ספר בריתות, כך גומר ומכניס. אבל הכסף מדברי סופרים
(וכן דין הכסף דין תורה, ופרושו מדברי סופרים), שנאמר:

מיעדת לי, הרי את עזרתי, הרי את נגדתי, הרי את צלעתי,
הרי את סגורתי, הרי את תחתית, הרי את עצורתי, הרי את
תפוסתי - הרי זו מקדשת בספק. והוא, שיהיה מדבר עמה
תחלה על עסקי קדושין; אבל אם אינו מדבר עמה תחלה
על עסקי קדושין - אין חוששין למלות אלו:
ח. יש לאיש לקדש האשה בכל לשון שהיא מקרת בו,
ויהיה משמע הדברים באותה הלשון שקנאה, כמו שבארנו.
היה מדבר עם האשה על עסקי הקדושין ורצתה, ועמד
וקדש, ולא פרש ולא אמר לה כלום, אלא נתן בידה או
בעל - הואיל והן עסוקין בענין - דיו, ואינו צריך לפרש.
וכן עדי הקדושין והגרושין אינו צריך לומר להם: אתם
עדי, אלא כיון שגרש או קדש בפניהם - הרי זו מקדשת
או מגרשת.
ט. האומר לאשה: התקדשי לחצי - הרי זו מקדשת. הא
למה זה דומה? לאומר לה: תהי אשתי את ואחרת, שנמצא
שאין לה אלא חצי איש. אבל אם אמר: חציך מקדשת לי
- אינה מקדשת, שאין אשה אחת ראויה לשנים. וכן אם
אומר: הרי את מקדשת לי ולזה - אינה מקדשת.
י. אמר לה: הרי חציך מקדשת לי בפרוטה, וחציך
בפרוטה; או שאמר לה: חציך מקדשת לי בחצי פרוטה,
וחציך האחרת מקדשת בחצי פרוטה - הרי זו מקדשת.
אמר לה: חציך מקדשת לי בפרוטה היום, וחציך בפרוטה
למחר; שתי חציין בפרוטה; שתי בנותיך לשני בני
בפרוטה; בתך מקדשת לי ופרתך מכורה לי בפרוטה; או:
בתך וקרקעתך לי בפרוטה - בכל אלו מקדשת בספק.
יא. האב מקדש את בתו שלא לדעתה כל זמן שהיא קטנה,
וכן כשהיא נערה רשותה בידו, שנאמר: את בתי נתתי
לאיש הזה לאשה. וקדושה לאביה. וכן הוא זכאי
במציאתה ובמעשה ידיה ובכתבתה. אם נתגרשה או
נתאלמנה מן הארוסין, הוא זכאי בכל עד שתבגר. לפיכך
מקבל האב קדושי בתו מיום שתולד עד שתבגר. ואפלו
היתה חרשת או שוטה וקדשה האב - הרי היא אשת איש
גמורה. ואם היתה בת שלש שנים ויום אחד, מתקדשת
בביאה מדעת אביה; פחות מכן, אם קדשה אביה בביאה
- אינה מקדשת.
יב. בגרה הבת - אין לאביה בה רשות, והרי היא כשאר
כל הנשים שאינם מתקדשות אלא לדעתן. וכן אם השיאה
אביה, ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה - הרי היא ברשות
עצמה, ואף-על-פי שעדין היא קטנה. כיון שנושאת, אין
לאביה בה רשות לעולם.
יג. נתקדשה קדם שתבגר שלא לדעת אביה - אינה
מקדשת, ואפלו אם נתרצה האב אחר שנתקדשה. ואפלו
אם נתאלמנה או נתגרשה מן אותן הקדושין - אינה אסורה
לכהן. וכן היא וכן אביה יכולין לעכב. בין אם נתקדשה
בפניו בין שנתקדשה שלא בפניו - אינה מקדשת.
יד. היתה הבת ספק בוגרת, בין שקדשה אביה שלא
לדעתה בין שקדשה היא עצמה שלא לדעת אביה - הרי

1 כִּי יָקַח אִישׁ אִשָּׁה, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: לְקוּחִים אֵלּוּ יִהְיוּ בְּכֶסֶף,
2 שְׁנָאָמַר: נִתְּתִי כֶסֶף הַשְּׂדֶה קֹחַ מִמֶּנִּי.
3 **כא.** אֶף-עַל-פִּי שֶׁעָקַר הַדָּבָר כִּף הוּא, כִּכָּר נִהְגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל
4 לְקַדֵּשׁ בְּכֶסֶף אוֹ בְשׂוּה כֶסֶף. וְכֵן אִם רָצָה לְקַדֵּשׁ בְּשֹׁטֶר -
5 מְקַדֵּשׁ. אָבָל אֵין מְקַדְשִׁין בְּבִיאָה לְכַתְּחִלָּה. וְאִם קִדַּשׁ
6 בְּבִיאָה - מִכֵּין אוֹתוֹ מִבֵּית מִרְדּוּת, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל
7 פְּרוּצִים בְּדָבָר זֶה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁקְדוּשָׁיו קְדוּשִׁין גְּמוּרִין.
8 **כב.** וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ בִּלְאִי שְׂדוּכִין אוֹ הַמְקַדֵּשׁ בְּשׂוֹק -
9 אֶף-עַל-פִּי שֶׁקְדוּשָׁיו קְדוּשִׁין גְּמוּרִין, מִכֵּין אוֹתוֹ מִבֵּית
10 מִרְדּוּת, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר זֶה הַרְגֵּל לְזִנוּת, וַיִּדְמָה לְקִדְשָׁה
11 שְׁהִיתָה קֹדֶם מִתֵּן תּוֹרָה.
12 **כג.** כָּל הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה - בֵּין עַל יְדֵי עֲצָמוֹ בֵּין עַל יְדֵי שְׂלִיחַ
13 - צָרִיף לְבָרֶךְ קֹדֶם הַקְדוּשִׁין, אוֹ הוּא אוֹ שְׁלִיחוֹ, כְּדָרָף
14 שֶׁמְבָרְכִין עַל כָּל הַמִּצְוֹת, וְאַחֲרֵי כֵן מְקַדֵּשׁ. וְאִם קִדַּשׁ וְלֹא
15 בָּרַךְ - לֹא יִבְרָךְ אַחֲרֵי הַקְדוּשִׁין, שֶׁזוֹ בְּרָכָה לְבִטּוּלָהּ. מֵה
16 שְׁנַעֲשֶׂה - כִּכָּר נַעֲשֶׂה.
17 **כד.** בִּיצַד מְבָרֵךְ? בִּרְוֹךְ אִתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר
18 קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְהַבְדִּילָנוּ מִן הָעַרְיוֹת, וְאָסַר לָנוּ אֶת
19 הָאֲרוּסוֹת, וְהִתִּיר לָנוּ אֶת הַנִּשְׁאוֹת עַל יְדֵי חֹפֶה וְקְדוּשִׁין.
20 בִּרְוֹךְ אִתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל. זֶה הִיא בְּרַכַּת אֲרוּסִין. וְנִהְגוּ
21 הָעָם לְהַסְדִּיר בְּרָכָה זֹאת עַל כּוֹס שֶׁל יַיִן אוֹ שֶׁל שֶׁכָּר. וְאִם
22 יֵשׁ שָׁם יַיִן - מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן תַּחֲלָה, וְאַחֲרֵי כֵן מְבָרֵךְ בְּרַכַּת
23 אֲרוּסִין, וְאַחֲרֵי כֵן מְקַדֵּשָׁה. וְאִם אֵין לוֹ יַיִן אוֹ שֶׁכָּר - מְבָרֵךְ
24 אוֹתָהּ בְּפָנֶי עֲצָמָה.
25 **פֶּרֶק רְבִיעִי**
26 **א.** אֵין הָאִשָּׁה מִתְקַדֶּשֶׁת אֶלָּא לְרִצּוֹנָה. וְהַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה בְּעַל
27 כְּרִחָה - אֵינָה מְקַדֶּשֶׁת. אָבָל הָאִישׁ שֶׁאֲנִסּוּהוּ עַד שֶׁקִּדַּשׁ
28 בְּעַל כְּרָחוּ - הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת. וַיֵּשׁ לָאִישׁ לְקַדֵּשׁ נָשִׁים רַבּוֹת
29 בְּאַחַת. וְהוּא, שְׁהִיָּה בְּכֶסֶף - אִם קִדַּשׁ בְּכֶסֶף - פְּרוּטָה לְכָל
30 אַחַת וְאַחַת. וַיֵּשׁ לְאַחַת מֵהֶן אוֹ לְאַחֲרֵי לְקַבֵּל הַקְדוּשִׁין עַל
31 יְדֵי כָּל מִדְּעָתָה.
32 **ב.** הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה וְנִתֵּן הַקְדוּשִׁין מִדְּעָתָה בְּיַד חֲבֵרְתָּהּ,
33 וְאָמַר לְחֲבֵרְתָּהּ כְּשֶׁנִּתֵּן הַקְדוּשִׁין בְּיָדָהּ: וְאַתָּה נָמִי, אוֹ: וְכֵן
34 גַּם אִתָּה, וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה - הָרִי שֶׁתִּיָּהֵן מְקַדְשׁוֹת. אָבָל אִם נִתֵּן
35 בְּיָדָהּ וְאָמַר לָהּ: וְאַתָּה - הָרִי זֶה שֶׁקִּבְּלָה הַקְדוּשִׁין מְקַדֶּשֶׁת
36 בְּסֶפֶק; שְׁמָא לֹא נִתְּכֹן אֶלָּא לְרִאוּת מֵה בְּלָבָהּ, וְכֵאלּוֹ אָמַר
37 לָהּ: וְאַתָּה מֵה תֹאמְרִי בְּדָבָר זֶה? וַיִּלְפִּיכָהּ קִבְּלָה הַקְדוּשִׁין
38 הִיא, שְׁהִרִי זֶה עֲדִין שׂוֹאֵלָה לְרִאוּת מֵה בְּלָבָהּ, וּמִפְּנֵי זֶה
39 הִיא סֶפֶק מְקַדֶּשֶׁת.
40 **ג.** אָמַר לָהּ: הַתְקַדְּשִׁי לִי בְּדִינִי זֶה, נִטְלָתוֹ וְזִרְקָתוֹ לִפְנֵי
41 אוֹ לִים אוֹ לְאוֹר אוֹ לְדָבָר הָאֶבֶד - אֵינָה מְקַדֶּשֶׁת. אָמְרָה

42 לוֹ: תִּנְהוּ לְאָבָא, אוֹ לְאָבִיד, אוֹ לְאִישׁ פְּלוֹנִי, וְנִתֵּן - אֵינָה
43 מְקַדֶּשֶׁת. וְאִם אָמְרָה לוֹ: תִּנְהוּ לוֹ שְׁיִקְבְּלָהּ לִי, וְנִתֵּן - הָרִי
44 זֶה מְקַדֶּשֶׁת.
45 **ד.** אָמְרָה: הִנֵּיחֵהוּ עַל הַסֵּלַע - אֵינָה מְקַדֶּשֶׁת. וְאִם הָיָה
46 סֵלַע שְׂלֵה - מְקַדֶּשֶׁת. הָיָה סֵלַע שֶׁל שְׁנֵיהֶם - הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת
47 בְּסֶפֶק. אָמַר לָהּ: הַתְקַדְּשִׁי לִי בְּכָכָר זֶה, אָמְרָה לוֹ: תִּנְהוּ
48 לְעֵנִי - אָפְלוּ הָיָה עֵנִי הַסֵּמוּף עָלַיָּה, אֵינָה מְקַדֶּשֶׁת. תִּנְהוּ
49 לְכָלָב - הָרִי זֶה אֵינָה מְקַדֶּשֶׁת. וְאִם הָיָה הַכָּלָב שְׂלֵה -
50 מְקַדֶּשֶׁת. וְאִם הָיָה רֵץ אַחֲרֶיהָ לְנִשְׁכָּהּ, וְאָמְרָה לוֹ: תִּנְהוּ
51 לְכָלָב זֶה - הָרִי זֶה סֶפֶק מְקַדֶּשֶׁת.
52 **ה.** הָיָה מוֹכֵר פְּרוֹת אוֹ פְּלִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, בָּאָה אִשָּׁה
53 וְאָמְרָה לוֹ: תֵּן לִי מַעֲט מֵאֲלוֹ, וְאָמַר לָהּ: אִם אִתָּן לָךְ תִּהְיִי
54 מְקַדֶּשֶׁת לִי - אִם אָמְרָה: הֵן, וְנִתֵּן לָהּ - הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת;
55 אָבָל אִם אָמְרָה לוֹ: תֵּן לִי מִהֵן, אוֹ: הַשְּׁלֶךְ לִי, אוֹ דְּבָרִים
56 שְׁעֵנִינִם: לֹא תִשְׁחַק עִמִּי בְּדָבָרִים אֵלּוּ, אֶלָּא תֵּן לִי בְּלִבְךָ,
57 וְנִתֵּן - אֵינָה מְקַדֶּשֶׁת. וְכֵן אִם הָיָה שׂוֹתָה יַיִן, וְאָמְרָה לוֹ:
58 תֵּן לִי כּוֹס אֶחָד, וְאָמַר לָהּ: אִם אִתָּן לָךְ הָרִי אֶת מְקַדֶּשֶׁת
59 לִי בּוֹ, וְאָמְרָה: הַשְּׁקֵנִי הַשְּׁקוֹת, אוֹ: תֵּן, הַשְּׁקָה, הַשְּׁלֶךְ -
60 אֵינָה מְקַדֶּשֶׁת; שְׂאִין הַדְּבָרִים נִרְאִין אֶלָּא: הַשְּׁקֵנִי בְּלִבְךָ,
61 וְלֹא תִשְׁחַק עִמִּי בְּדָבָר אַחֵר.
62 **ו.** הַמְקַדֵּשׁ בְּעַד אֶחָד - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְקְדוּשָׁיו, וְאֶף-עַל-פִּי
63 שְׁשֵׁנִיָּהֶם מוֹדִין. קָל וְחֹמֶר לְמְקַדֵּשׁ בִּלְאִי עֲדִים. הַמְקַדֵּשׁ
64 בְּפִסּוּלֵי עֲדוּת שֶׁל תּוֹרָה - אֵינָה מְקַדֶּשֶׁת; בְּפִסּוּלֵי עֲדוּת שֶׁל
65 דְּבָרֵי סוֹפְרִים, אוֹ בְּעֲדִים שֶׁהֵן סֶפֶק פְּסוּלֵי תּוֹרָה, אִם רָצָה
66 לְכַנֵּס - חֲזוֹר וּמְקַדֵּשׁ בְּכָשָׁרִים, וְאִם לֹא רָצָה לְכַנֵּס - צָרִיכָה
67 גַּם מִמֶּנּוּ מִסֶּפֶק. וְאָפְלוּ בְּפָרָה הָאִשָּׁה וְהַכַּחֲשִׁיָּה אֶת הָעֲדִים
68 וְאָמְרָה: לֹא קִדַּשְׁתָּנִי - בּוֹפִין אוֹתָהּ לִקַּח גִּט. וְכֵן דִּין כָּל
69 קְדוּשֵׁי סֶפֶק: אִם רָצָה לְכַנֵּס - חֲזוֹר וּמְקַדֵּשׁ וְדָאִי, וְאִם לֹא
70 רָצָה לְכַנֵּס - צָרִיכָה גַּם מִמֶּנּוּ מִסֶּפֶק.
71 **ז.** קִטֵּן שֶׁקִּדַּשׁ - אֵין קְדוּשָׁיו קְדוּשִׁין. אָבָל גְּדוֹל שֶׁקִּדַּשׁ אֶת
72 הַקִּטְנָה הִתְיַמָּה, אוֹ קִטְנָה שֶׁיּוֹצֵא מִרְשׁוֹת אֲבִיהָ, אִם הִתְיַמָּה
73 פְּחוּתָהּ מִבֵּית שֵׁשׁ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא נְבוֹנָה לַחֹשׁ בְּיֹתֶהּ
74 וּמִכְרָת וּמִכְחָת - אֵין כָּאֵין שָׁם קְדוּשִׁין, וְאֵינָה צָרִיכָה לְמֵאֵן;
75 וְאִם הִתְיַמָּה מִבֵּית עֶשְׂרִי שָׁנִים וּלְמַעְלָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא
76 סְכֵלָה בְּיֹתֶהּ - הוֹאִיל וְנִתְקַדְּשָׁה לְדַעְתָּהּ, הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת
77 לְמֵאֵן. הִתְיַמָּה מִבֵּית שֵׁשׁ וְעַד סוֹף עֶשְׂרִי - בּוֹדֵקִין אֶת יָפִי
78 וְדַעְתָּהּ, אִם מִכְרָת וּמִכְחָת עֲסָקִי הַנִּשְׁאוֹת וְהַקְדוּשִׁין -
79 צָרִיכָה לְמֵאֵן, וְאִם לֹא - אֵינָה מְקַדֶּשֶׁת לְמֵאֵן, וְאֵינָה
80 צָרִיכָה לְמֵאֵן.
81 **ח.** בִּיצַד מְקַדֶּשֶׁת לְמֵאֵן? שְׂאִם נִתְקַדְּשָׁה וְלֹא רָצָתָה לִישֹׁב
82 עִם בְּעִלָּה, צָרִיכָה לְמֵאֵן בְּפָנֶי שָׁנִים וְלֹאמַר: אֵינִי רוֹצָה בּוֹ,
83 וַיּוֹצֵאָה בִּלְאִי גִט, כִּמּוֹ שֶׁיִּתְּבָאֵר בְּהִלְכוֹת גְּרוּשִׁין. וְזֶה הִיא

44 שחציו עבד וחציו בן חורין שקדש בת חורין - הרי זו ספק
45 קדושין.
46 יח. שכור שקדש - קדושו קדושין, ואף-על-פי שנשפך
47 הרבה. ואם הגיע לשכרותו של לוט - אין קדושו קדושין.
48 ומתלשבין בדבר זה.
49 יט. המקדש בפחות מפרוטה - אינה מקדשת. קדשה באכל
50 או בכלי וכיצא בו ששנה פחות מפרוטה - הרי זו מקדשת
51 בספק, וצריכה גט מספק; שמה דבר זה שנה פרוטה
52 במקום אחר. הא למדת, שכל המקדש בשנה כסף; אם היה
53 באותה המדינה שנה פרוטה - הרי אלו קדושי ודאי, ואם
54 אינו שנה פרוטה - הרי אלו קדושי ספק. גרעה לי, שאם
55 קדש בתכשיל או בירק שאינו מתקיים וכיצא בהם, אם לא
56 היה שנה פרוטה באותו המקום - אינה מקדשת כלל; שהרי
57 דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד ויאבד, ולא יהא
58 שנה פרוטה. ודבר של טעם הוא זה, וראוי לסמוך עליו.
59 כ. המקדש אשה בפחות מפרוטה, או שקדש שתי נשים
60 בפרוטה, אף-על-פי ששלח סבלונות לאחר מכן - אינה
61 מקדשת. וכן קטן שקדש, אף-על-פי ששלח סבלונות לאחר
62 שהגדיל - אינה מקדשת. שמחמת קדושין הראשונים
63 שלחן, שהיו קדושין פסולין.
64 כא. המקדש את האשה בכסף או בשטר, אינו צריך שיתן
65 הקדושין לתוך ידה; אלא בינו שרצתה לזרק לה קדושיה,
66 וזרקן - בין לתוך ידה בין לתוך חיקה, או לתוך חצרה או
67 לתוך שדה שלה - הרי זו מקדשת. היתה עומדת ברשות
68 הבעל, צריך שיתן לתוך ידה או לתוך חיקה. היתה עומדת
69 ברשות שהיא של שניהן, וזרק לה קדושיה מדעתה, ולא
70 הגיעו לידה או לחיקה הרי זו מקדשת קדושי ספק. ואפלו
71 אמרה לו: הנח קדושין על מקום זה, ואותו המקום של
72 שניהם - הרי אלו קדושי ספק.
73 כב. היו עומדים ברשות הרבים או ברשות שאינו של
74 שניהם, וזרק לה קדושיה: קרוב לו - אינה מקדשת;
75 קרוב לה - הרי זו מקדשת; מחצה על מחצה, או שהיו
76 ספק קרוב לו ספק קרוב לה, ואבדו קדם שגיעו לידה
77 - הרי זו ספק מקדשת. כיצד הוא קרוב לו וקרוב לה?
78 כל שהוא יכול לשמר אותן, והיא אינה יכולה - זה הוא
79 קרוב לו. היא יכולה לשמר אותן, והוא אינו יכול - זהו
80 קרוב לה. שניהן יכולין לשמר אותן, או שניהן אין
81 יכולים לשמר אותן - זה הוא מחצה על מחצה.

יום רביעי ו' סיון ה'תשע"א

פרק חמישי

84 א. המקדש בדבר שהוא אסור בהנאה, כגון חמץ בפסח

1 הנקראת ממאנת. ולמה יוצאה בלא גט? מפני שאין
2 קדושיה קדושין גמורין מן התורה, אלא מדברי סופרים,
3 והן תלוין: שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה - גמרו
4 קדושיה, ונעשית אשת איש גמורה, ואינו צריך לחזר
5 לקדשה אחר שגדלה; ואם לא רצתה לישב - צריכה למאן,
6 ותצא בלא גט.
7 ט. חרש שנשא פקחת, וכן חרשת שנשאת לפקח - אין
8 קדושיהן גמורין מן התורה, אלא מדברי סופרים. לפיכך,
9 אם בא פקח וקדש אשת חרש הפקחת - הרי זו מקדשת
10 לשני קדושין גמורין. ונותן גט, והיא מתרת לבעלה החרש.
11 אבל השוטה שקדש פקחת, או פקח שקדש שוטה - אין
12 כאן קדושין כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.
13 י. סרים שקדש, בין סרים חמה בין סרים אדם, וכן אילונית
14 שנתקדשה - הרי אלו קדושין גמורין.
15 יא. טמטום ונאדרוניס שקדשו אשה, או שקדשן איש -
16 הרי אלו קדושי ספק, וצריכין גט מספק.
17 יב. המקדש אחת מן העריות - לא עשה כלום, שאין
18 קדושין תופסין לערוה; חוץ מן הנדה, שהמקדש את הנדה
19 - הרי זו מקדשת קדושין גמורין. ואין ראוי לעשות כן.
20 יג. אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר בפני
21 בעלה - הרי זו מקדשת לשני; שהאשה שאמרה לבעלה
22 בפניו: גרשתי - נאמנת. חזקה אין אשה מעזה פניה בפני
23 בעלה. אבל אם קדשה אחר שלא בפני בעלה - אין קדושין
24 תופסין בה, עד שתביא ראיה שנתגרשה קדם שתקבל
25 הקדושין. כל שלא בפניו - מעזה.
26 יד. המקדש אחת מן השניות או מאסורי לאוין או מאסורי
27 עשה, וכן יבם שקדש צרת יבמה - הרי זו מקדשת קדושין
28 גמורין; חוץ מיבמה שנתקדשה לזר, שהיא מקדשת בספק.
29 נסתפק לחכמים, אם הקדושין תופסין ביבמה כשאר חכי
30 לאוין, או אין קדושין תופסין בה כערוה. ואף-על-פי
31 שאסור לו לנכס אחת מפל אלו, הרי זה מגרש בגט.
32 טו. המקדש כותית או שפחה - אין קדושין, אלא הרי היא
33 אחר הקדושין כמו שהיתה קדם הקדושין. וכן עכו"ם ועבד
34 שקדשו בת ישראל - אין קדושיהן קדושין. ישאל מומר
35 שקדש, אף-על-פי שהוא עובד עבודת כוכבים ומזלות
36 כרצונו - הרי אלו קדושין גמורים, וצריכה גט ממנו.
37 טז. המקדש אשה שחציה שפחה וחציה בת חורין - אינה
38 מקדשת קדושין גמורין עד שתשפחה, וכיון שנשפחה
39 - גמרו קדושיה, קדושי קטנה שגדלה, ואינו צריך לקדשה
40 קדושין אחרים. בא אחר וקדשה אחר שנשפחה - הרי
41 זו ספק קדושין לשניהם.
42 יז. ואי זו היא שפחה חרופה האמורה בתורה? זו מי
43 שחציה שפחה וחציה בת חורין שקדשה עבד עברי. ומי

- 1 או בשר בחלב² וכיוצא בהן משאר אסורי הנאה - אינה
 - 2 מקדשת³. ואפילו היה אסור בהנאה מדבריהם, כגון חמץ⁴
 - 3 בשעה ששית מיום ארבעה עשר⁵ - אינה מקדשת.
 - 4 ב. עבר ומכר דבר האסור בהנאה וקדש בדמיו - הרי זו
 - 5 מקדשת; חוץ מעבודת כוכבים ומזלות, שאם קדש בדמיה
 - 6 - אינה מקדשת, מפני שדמי עבודת כוכבים ומזלות אסורין
 - 7 בהנאה כמוה. המקדש בפרש עגלי עבודת כוכבים ומזלות
 - 8 - אינה מקדשת; שהכל מעבודת כוכבים ומזלות אסור
 - 9 בהנאה, שנאמר: ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. אבל
 - 10 המקדש בפרש שור הנסקל⁶ - הרי זו מקדשת. אף-על-פי
 - 11 ששור הנסקל אסור בהנאה - פרשו אינו אסור בהנאה,
 - 12 שאינו דבר חשוב לגבי השור.
 - 13 ג. המקדש בפרות שביעית או באפר פרה אדמה או במים
 - 14 שמלאן לעשותן מי נדה - הרי זו מקדשת. המקדש בהקדש
 - 15 של פדק הבית⁷ בשוגג⁸ - הרי זו מקדשת⁹, והוא ישלם קרן
 - 16 וחמש להקדש, ויביא אשמו, בדין כל מועל בשגגה. ואם
 - 17 קדש בו אשה במזיד - אינה מקדשת¹⁰.
 - 18 ד. קדשה במעשר שני¹¹, בין בשוגג בין במזיד - אינה
 - 19 מקדשת; לפי שאין לו לעשות בו שאר חפציו עד שיתחלל,
 - 20 שנאמר במעשר: לוי הוא.
 - 21 ה. כהן שקדש בחלקו¹² מקדשי קדשים¹³ או מקדשים
 - 22 קלים¹⁴ - אינה מקדשת, מפני שלא התרו אלא לאכילה
 - 23 בלבד¹⁵. אבל כהן שקדש בתרומה גדולה¹⁶ ובתרומת מעשר
 - 24 ובכבורים¹⁷, וכן לוי שקדש במעשר ראשון¹⁸, וישיראל
 - 25 שקדש במעשר עני¹⁹ - הרי זו מקדשת²⁰.
- ו. מתנות²¹ שלא הורמו²², הרי הם כמו שהורמו²³. לפיכך,
- ישיראל שנפלו לו²⁴ טבלים²⁵ מבית אבי אמו כהן, והפריש²⁶
- מהן תרומה ומעשרות - הרי הן בתרומות ומעשרות שנפלו
- לו בירשה מאבי אמו²⁷. ואם קדש בהן אשה - הרי זו
- מקדשת; שאף-על-פי שאין ראויין לו לאכילה²⁸, יש לו
- למכרן למי שהן ראויין לו²⁹. אבל ישיראל שקדש בתרומה
- שהפריש מגורו³⁰ - אינה מקדשת; שהרי אין לו למכרה³¹,
- ואין לו בה אלא טובת הנאה, לפי שנותנה לכל כהן
- שירצה³², וטובת הנאה אינה ממון³³.
- ז. המקדש את האשה בגזל או בגנבה או בחטא³⁴, אם
- נתיאשו הבעלים ונדע³⁵ שקנה אותו דבר ביאוש³⁶ - הרי
- זו מקדשת, ואם לאו - אינה מקדשת.
- ח. הנכנס לבית חבירו ולקח לו פלי או אכל וכיוצא בהן
- וקדש בו אשה, וכא בעל הבית, אף-על-פי שאמר לו: למה
- לא נתת לה דבר זה, שהוא טוב ממה שנתת לה? - אינה
- מקדשת; שלא אמר לו דבר זה אלא כדי שלא להתביש עמו,
- והואיל וקדש בממון חבירו שלא מדעת חבירו - הרי זה גזל
- ואינה מקדשת. ואם קדשה בדבר שאין בעל הבית מקפיד
- עליו, כגון תמרה או אגוז - הרי זו מקדשת מספק³⁷.
- ט. היתה סחורה בינו ובין חבירו³⁸, וחלקה שלא מדעת
- חבירו, וקדש בחלקו - הואיל וצריכה שומת בית דין³⁹,
- אינה מקדשת; שאין זה נוטל לעצמו מה שירצה ויניח⁴⁰
- מה שירצה⁴¹.
- י. גזל את האשה או גנב ממנה או חטסה, וחזר וקדשה
- בגזל ובגנבה ובחטא שלה, ואמר לה: הרי את מקדשת בו

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(2 שנתבשל בחלב. (3 שהרי אינה יכולה ליהנות מכסף קידושי, נמצא שלא נתן לה כלום. (4 היינו חמץ גמור שאסור בהנאה מן התורה ולפיכך אינה מקודשת, אף על פי שבשעה ששית אינו אסור אלא מדרבנן, אבל חמץ שאינו אסור אלא מדרבנן, קידושי קידושי. (5 בניסן. שמן התורה אין החמץ אסור אלא מתחילת שעה שביעית ביום. (6 שור שהמית אדם, ודינו להיסקל ומשנגמר דינו אסור בהנאה. (7 כסף הניתן לגזבר בית המקדש לצרכי תיקון הבית. (8 שלא ידע בו שהוא של הקדש. (9 כי על ידי מעילתו נתחללה קדושתו ויצא הכסף לחולין. (10 כי אין הקדש מתחלל אלא בשוגג שנאמר בו מעילה. (11 הוא החלק העשירי מהתבואה, הנאכל בירושלים בקדושה. (12 שחולק עם אחיו הכוהנים. (13 כגון קרבנות החטאת והאשם. (14 כגון שלמים שקדושתם קלה. (15 כי אין הם ממונו הפרטי של הכהן, אלא משולחן גבוה (שולחנו של הקב"ה) זכה בהם לאכילה. (16 אחד מחמישים (לאדם ממוצע) בפירות ובתבואה שהישראל מפרש לכהן, ונקראת גדולה, שהיא ראשית כל הפרשות אחרי מריחת הכרי, בניגוד לתרומת מעשר הניתנת לכהן מידי הלוי המפריש מעשר מן המעשר, שהוא [=הלוי] קיבל, ואינה אלא אחד ממאה. (17 הניתנים אף הם לכהן ונאכלים בירושלים. (18 שקיבל מהישראל ונקרא ראשון, בהבדל ממעשר שני הבא אחריו שהוא נאכל לבעלי בירושלים. (19 בשנה השלישית והשישית לשמיטה מפרשים מעשר עני. ובשנה הראשונה, השנייה הרביעית והחמישית - מעשר שני. (20 שכל אלה הם קניינו של המקבל וממונו. (21 התרומות והמעשרות הנזכרות לעיל, הניתנות במתנה לכהן, ללוי ולעני. (22 שלא הופרשו על ידי בעליהן ועדיין מעורבות הן בין הפירות. (23 הואיל ועומדים להרים כמורמים הם. (24 בירושה. (25 תבואה שלא הופרשו ממנה מתנותיה הרי היא טבל ואסורה באכילה, ולשון טבל, מלה מורכבת. (26 הישראל, הנכד. (27 כי כבר זכה בהן זקנו הכהן בחייו שלא הוטל עליו אלא להפרישן ולקיימן לעצמו, ואף יורש זה יפרישן וימכרן לכוהנים. (28 כי תרומה אסורה באכילה לזר (ישראל). (29 והכסף הוא שלו. (30 שלא נפל לו בירושה מזקנו הכהן. (31 אלא לתיתה מתנה לכהן. (32 שרשאי ליטול דבר מועט מאוהבו [=הכהן] בשביל שיתנה לו [=ולא לכהן אחר]. (33 לקדש בו אשה. (34 שנתן דמי החפץ לבעליו ולקחו ממנו בעל כורחו. (35 לעדי הקידושין, בשעת מעשה הקידושין. כי אם לא ידעו עדי הקידושין את דבר היאוש (אפילו נתיאשו בעליו) הרי זה כמקדש ללא עדים שאינה מקודשת. (36 ואף על פי שהלכה היא: יאוש בלבד אינו קונה - אך מכיוון שהגיע החפץ ליד האשה, יש כאן יאוש ושינוי רשות וקנאות האשה, וממילא קנה אותה הבעל. (37 כי שמא בכל זאת הקפיד בעל הבית. (38 בשותפות. (39 "של שלושה ואפילו הם הדיוטות ובלבד שיהו נאמנים ויודעים בשומא". (40 לשותף חבירו. (41 ואפילו נתן לה שווה שתי פרוטות שמגיע לחלקו לפחות שוה פרוטה - אינה מקודשת, לפי

- 1 - אם קדם ביניהן שדוכין⁴², ונטלה ושתקה - הרי זו
2 מקדשת⁴³; ואם לא שדך אותה מעולם⁴⁴, אף-על-פי
3 ששתקה כשנתן לה דברים אלו בתורת קדושין - אינה
4 מקדשת⁴⁵; ואם אמרה: הן⁴⁶ - הרי זו מקדשת.
5 יא. וכן אם נתן לה פקדון, ואמר לה: כנסי פקדון זה, וחזר
6 ואמר לה: הרי את מקדשת לי בו - אם אמר לה קדם
7 שנטלתו, ונטלתו ושתקה - הרי זו מקדשת⁴⁷; ואם אחר
8 שנטלתו בתורת פקדון אמר לה: הרי את מקדשת בו,
9 ושתקה - אין זה כלום, שכל שתיקה שלאחר מתן מעות
10 אינה מועלת⁴⁸; אבל אם אמרה 'הן' אחר שנטלה - הרי זו
11 מקדשת⁴⁹.
- 12 יב. החזיר לה חוב שהיה לה אצלו, ואמר לה⁵⁰ 'הרי את
13 מקדשת בו'⁵¹ קדם שנטלתו, ונטלתו ושתקה: אם היה
14 ביניהן שדוכין⁵² - הרי זו מקדשת⁵³, ואם לא שדך - אינה
15 מקדשת, עד שתאמר 'הן'. ואם אמר לה אחר שנטלה החוב
16 שלה 'הרי את מקדשת בו' - אפילו אמרה 'הן', אינה
17 מקדשת⁵⁴; שהרי לא הגיע לידה ממנו כלום, אלא שלה
18 נטלה, וכבר נפרע חובו משעה שנטלה, ואינה יכולה לחזר
19 ולתבעו בחוב פעם אחרת⁵⁵.
- 20 יג. המקדש במלוה, אפילו היתה בשטר - אינה מקדשת.
21 כיצד? כגון שהיה לו אצלה חוב דינר, ואמר לה: הרי את
22 מקדשת לי בדינר שיש לי בידך - אינה מקדשת; מפני
23 שהמלוה להוצאה נתנה⁵⁶, ואין כאן שום דבר קיים⁵⁷ להנות
24 בו מעתה, שכתב הוציאה אותו דינר⁵⁸ ועברה הנאתו⁵⁹.
- יד. היה לו אצלה מלוה על המשכון⁶⁰, וקדשה באותה
המלוה, והחזיר לה המשכון - הרי זו מקדשת; שהרי היא
נהנית במשכון מעתה, והרי הגיע הנאה לידה.
טו. המקדש בהנאת מלוה - הרי זו מקדשת. כיצד? כגון
שהלוה אותה עתה⁶¹ מאתים זוז, ואמר לה: הרי את
מקדשת לי בהנאת זמן שאריות⁶² לך במלוה זו, שתהיה
בידך כך וכך יום, ואיני תובע ממך עד זמן פלוני - הרי
זו מקדשת; שהרי יש לה הנאה מעתה להשתמש במלוה זו
עד סוף זמן שקבע. ואסור לעשות כן, מפני שהיא כרביית⁶³.
ופרשו רבותי בהנאת מלוה דברים שאין ראוי לשמעין⁶⁴.
טז. אמר לה: הרי את מקדשת לי בפרוטה זו ובחוב שיש
לי אצלך - הרי זו מקדשת. וכן אם אמר לה: במלוה שיש
לי אצלך ובפרוטה זו - הרי זו מקדשת⁶⁵.
יז. היה לו חוב ביד אחרים ואמר לה: הרי את מקדשת לי
בחוב שיש לי ביד זה במעמד שלשם⁶⁶ - הרי זו מקדשת⁶⁷.
יח. קדשה בפקדון שיש לו בידה או בשאלה⁶⁸ שהשאלה,
אם היה הפקדון והשאלה פרוטה או שוה פרוטה באחד
מהן קיים בפרוטה⁶⁹ - הרי זו מקדשת.
יט. אמר לה: הרי את מקדשת לי בשטר שאדבר עליך⁷⁰
לשלטון⁷¹, ודבר עליה לשלטון, והניח השלטון ולא
תבעה⁷² - אינה מקדשת, אלא אם נתן לה פרוטה משלו;
שההנאה שבאה לה מדבריו הרי היא במלוה, והמקדש
במלוה - אינה מקדשת.
כ. הרי את מקדשת לי במלאכה זו שאעשה עמך⁷³, ועשה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שרצונה להתקדש בכל הסכום ולא בחציו, אלא אם כן פירש לה: "התקדשי לי במה שיש לי בו". (42) דברי שידול וריצוי להסכים להצעת נישואיו. ואפילו היו אלה לפני שגול ממנה. (43) מתוך שנטלתו ושתקה סימן שמחלה לו וקבלתו לשם קידושין. (44) אפילו לפני הגזילה. (45) כי שלה לקחה, ולא לשם קידושין. (46) בשעת הקידושין. (47) ואפילו לא קדם ביניהם שידוכין. כי קבלת הפיקדון הייתה לשם קידושין. (48) כי לא איכפת לה כלום באמירתו, הואיל ומתחילתו קיבלתו רק לשם פיקדון. (49) הואיל והפיקדון קיים, הרי זה כאומר התקדשי לי בפיקדון שיש לי בידך - שמקודשת. (50) בשעת החזרת החוב. (51) ודעתו שתתקדש וגם תהיה נפרעת בכסף זה. (52) ונתרצית לו. (53) כי קבלתו לשם קידושין ואת החוב מחלה לו. (54) כי יכולה לומר: בתורת פירעון חובי קיבלתי. ואם לא הזכיר לה בתחילה אודות הפירעון, אלא שהוא חייב לה כסף והגיע זמנו לפרוע, ואמר הרי את מקודשת לי בכסף זה ונטלתו ושתקה מקודשת אף על פי שלא שידך, ואפילו תאמר אחרי כן לא לקידושין נתכוונתי אלא לפירעון חובי קבלתי, אינה נאמנת. (55) נמצא שלא נתן לה כלום לשם קידושין. (56) הלווה רשאי להוציאה [=להשתמש בה] ואינו חייב להעמידה שתהא מצוייה בכל עת שיתבענו המלווה. (57) הנמצא מול עיניו. (58) ואפילו המעות עדיין בידה הרי הן כאילו כבר הוציאתן. (59) וקידושי כסף נלמדים מקניין שדה עפרון שנאמר בו: "נתתי כסף השדה קח ממני" הרי שבשעת הקניין צריך ליתן הכסף. ואפילו החזיר לה השטר [=חוב] ויש בנייר שווה פרוטה, אינה מקודשת, מפני שעיקר דעתה על כסף המלווה. (60) בין שמשכנה בשעת ההלוואה, בין שלא בשעת ההלוואה, אלא כשהגיע זמן הפירעון תבע מעותי ומשכנה על ידי בית דין. (61) בשעת הקידושין. (62) שאריות (כלומר שאריות). (63) שבשכר המתנתו בגביית כספו מקדשה, אולם אם זו ריבית גמורה אלא "כריבית", שהרי כשנושא אשה נתחייב לה בעשרה דברים, נמצא שאין זו הנאה גמורה, והרי היא הערמת ריבית. והרב גמורי סובר, הואיל וההנאה מגעת לשניהם אין כאן ריבית גמורה. (64) הכוונה לרבוני צחק אלפסי [=הרי"ף] המפרש: הנאת מלווה - כגון שהלווה לה מכבר, והגיע עכשיו זמן הפירעון, ואמר לה, התקדשי לי באותה הנאה שאסכים להאריך לך את זמן הפירעון עד יום פלוני. אולם רבינו דוחה פירושו והואיל ואינו נותן לה עכשיו כל כסף, אינה יכולה להתקדש כי הרווחת זמן הפירעון אינה עדיפה ממחילת המלווה גופא שכבר אמרנו שהיא מקודשת. (65) אף על פי שהקדים את דבר המלווה לנתינת הפרוטה אין זה נחשב כמקדש במלווה, הואיל ונתן לה פרוטה בשעת הקידושין - דעתה לפרוטה שהיא מקבלת כעת בזמן מעשה הקידושין. (66) (1) הלווה (2) המקדש (3) המתקדשת. (67) ההלכה היא שעל ידי מעמד שלושתן אפשר להקנות את החוב למקבל, ללא כל הקנאה נוספת. (68) שאלת כלים וכדומה, שאינם ניתנים להוצאה, אלא חוזרים לבעליהם בעינם. (69) שלא נגב או אבד, כי אם אבד הרי זה כמו "מלווה" ואינה מקודשת. (70) לטובתך. (71) מושל. (72) למשפט. (73) למענך, וכגון שנתנה לו זהב ואמרה לו: עשה לי ממנו נזמים וטבעות.

1 - אינה מקדשת, אלא אם כן נתן לה פרוטה משלו; לפי
2 שהשכירות יזכה בה הפועל מתחלה ועד סוף, כל זמן
3 שיעשה מקצת מן המלאכה זוכה במקצת מן השכר, ונמצא
4 השכר כלו מלון אצלה, והמקדש במלון - אינה מקדשת.
5 **כא.** האשה שאמרה: תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש אני
6 לה, ונתן, ואמר לה: הרי את מקדשת לי בהנאת מתנה זו
7 שנתתי על פיך - הרי זו מקדשת. אף-על-פי שלא הגיע לה
8 כלום - הרי נהנית ברוצח שנועשה, ונהנה פלוני בגללה.
9 וכן אם אמרה לו: תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש לו, ונתן
10 לו, וקדשה אותו פלוני ואמר לה: הרי את מקדשת לי
11 בהנאת מתנה זו שקבלתי ברוצח - הרי זו מקדשת.
12 **כב.** אמר לה: הילך דינר זה במתנה והתקדשי לפלוני,
13 וקדשה אותו פלוני ואמר לה: הרי את מקדשת לי בהנאה
14 זו הבאה ליך בגללי - הרי זו מקדשת, אף-על-פי שלא נתן
15 לה המקדש כלום. אמרה לו: הילך דינר זה מתנה ואתקדש
16 לה, וילקח, ואמר לה: הרי את מקדשת לי בהנאה זו
17 שקבלתי ממך מתנה - אם אדם חשוב הוא, הרי זו
18 מקדשת; שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה, ובהנאה זו
19 הקנת עצמה לו.
20 **כג.** האומר לאשה: התקדשי לי בדינר, והרי זה המשכון
21 בידך עד שאאתן הדינר - אינה מקדשת לו; לפי שלא הגיע
22 הדינר לידיה, ולא המשכון נתן להיותו שלה. הנה בידו
23 משכון על חוב שיש לו אצל אחרים, וקדש בו אשה -
24 אף-על-פי שאינו שלו, הרי זו מקדשת; לפי שבעל חוב יש
25 לו מקצת קנן בגופו של משכון.
26 **כד.** האומר לאשה: הרי את מקדשת לי בדינר זה על מנת
27 שתחזיריה לי - אינה מקדשת, בין החזירה בין לא
28 החזירה; שאם לא החזירתה - לא נתקם התנאי, ואם
29 החזירתה - הרי לא נהנית ולא הגיע לידיה כלום.
30 **כה.** נתן לה אגדה של חסד וכיוצא בה ואמר לה: הרי את
31 מקדשת לי בזו, וקבלה אותו, אמרו לו: והלא אין בה שוה
32 פרוטה, ואמר: התקדש בארבעה זווים המכפאים בתוך
33 האגדה - אם אמרה 'הן' - הרי זו מקדשת, ואם שתקה -
34 אינה מקדשת במעות אלו, שהשתיקה שלאחר מתן מעות
35 אינה מועלת כלום; ותהיה מקדשת בספק מפני האגדה,
36 שמא שוה פרוטה במקום אחר.
37 **כו.** האומר לאשה: התקדשי לי בתמרה זו, התקדשי לי
38 בזו, התקדשי לי בזו - אם יש באחת מהן שוה פרוטה -
39 הרי זו מקדשת, ואם לאו - אינה מקדשת אלא מספק, שמא
40 תשוה תמרה אחת פרוטה במקום אחר.
41 **כז.** אמר לה: התקדשי לי בזו וכזו וכזו - אם יש בכלם
42 שוה פרוטה - מקדשת⁷⁴, ואם לאו - אינה מקדשת אלא
43 מספק. היתה אוכלת ראשונה ראשונה אם יש באחרונה

44 שוה פרוטה - מקדשת, ואם לאו - אינה מקדשת אלא
45 מספק; שאותן תמרים שאכלה הרי הן במלון, והמקדש
46 במלון - אינה מקדשת, ונמצא שאין הקדושין אלא בתמרה
47 אחרונה.
48 **כח.** אמר לה: הרי את מקדשת לי באלו, אם יש בכלן שוה
49 פרוטה - מקדשת; אף-על-פי שהיא אוכלת ראשונה
50 ראשונה - שלה היא אוכלת, ומקדשת.
51 **כט.** האומר לאשה: הרי את מקדשת לי בכוס זה - אם
52 היה מלא מים - הרי זו מקדשת בו וכמה שבתוכו, ואם
53 היה מלא יין - הרי זו מקדשת בו ולא כמה שבתוכו, ואם
54 היה מלא שמן - הרי זו מקדשת כמה שבתוכו ולא בו.
55 לפיכך: אם לא היה בשמן שוה פרוטה - הרי זו מקדשת
56 בספק, ואם היה בשמן שוה פרוטה - הרי זו מקדשת ודאי.
57 ואין משגיחין על הכוס.

פרק ששי

58
59 **א.** המקדש על, תנאי אם נתקם התנאי - מקדשת, ואם
60 לאו - אינה מקדשת. בין שיהיה התנאי מן האיש, בין
61 שיהיה מן האשה. וכל תנאי שבעולם - בין בקדושין, בין
62 בגרושין, בין במקח, בין במקדש, בין בשאר דיני קמוץ -
63 צריך להיות בתנאי ארבעה דברים.
64 **ב.** ואלו הן הארבעה דברים של כל תנאי: שיהיה כפול,
65 ושיהיה הן שלו קודם ללאו, ושיהיה התנאי קודם למעשה,
66 ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקימו. ואם חסר התנאי אחד
67 מהן - הרי התנאי בטל, וכאלו אין שם תנאי כלל; אלא תהיה
68 זו מקדשת או מגרשת מיד, ונתקם המקח או המתנה מיד,
69 וכאלו לא התנה כלל, הואיל וחסר התנאי אחד מן הארבעה.
70 **ג.** ביצד? האומר לאשה: אם תתני לי מאתים וזו הרי את
71 מקדשת לי בדינר זה, ואם לא תתני לי לא תהיי מקדשת,
72 ואחר שהתנה תנאי זה נתן לה הדינר - הרי התנאי קיים,
73 והרי זו מקדשת על תנאי; ואם נתנה לו מאתים וזו - תהיה
74 מקדשת, ואם לא נתנה לו - אינה מקדשת.
75 **ד.** אבל אם אמר לה: הרי את מקדשת לי בדינר זה, ונתן
76 הדינר בידה, והשלים התנאי ואמר: אם תתני לי מאתים וזו
77 תהיי מקדשת, ואם לא תתני לי לא תהיי מקדשת - הרי
78 התנאי בטל, מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואחר כך
79 התנה. ואף-על-פי שהכל בתוך כדי דבור - הרי זו מקדשת
80 מיד, ואינה צריכה לתן לו כלום.
81 **ה.** וכן אם אמר לה: אם תתני לי מאתים וזו הרי את
82 מקדשת לי בדינר זה, ואחר כך נתן הדינר בידה - הרי
83 התנאי בטל, מפני שלא כפל תנאו; שהרי לא אמר לה:
84 ואם לא תתני לא תהיי מקדשת. והרי זו מקדשת מיד,
85 ואינה צריכה לתן לו כלום.

יג. שים כל אלו הדברים של תנאים לנגד עיניך תמיד, וכל מקום שאתה שומע: המקדש על תנאי כך וכך, או הנותן גט על תנאי כך וכך, או המוכר או הנותן על תנאי - תדע, שהתנאי יש בו ארבעה דברים אלו שבארנו, כדי שלא נהיה צריכין לפרש אותן בכל מקום, ואם חסר אחד מהן - אין כאן תנאי.

יד. יש מקצת גאונים אחרונים שאמרו, שאין צריך אדם לכפל תנאו אלא בגטין וקדושין בלבד, אבל בדיני ממון - אינו צריך לכפל. ואין ראוי לסמוך על דבר זה, שפכילת התנאי עם שאר הארבעה דברים מתנאי בני גר ובני ראובן למדו אותן חכמים: אם יעברו בני גר וגו' ואם לא יעברו, ותנאי זה לא היה לא בגטין ולא בקדושין. וכזה הורו גדולי הגאונים הראשונים, וכן ראוי לעשות.

טו. המקדש על תנאי - כשיתקיים התנאי, תהיה מקדשת משעה שנתקיים התנאי, לא משעה שנתקדשה. כיצד? האומר לאשה: אם אתן לך מאתים וזו בשנה זו הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא אתן לך לא תהיי מקדשת, ונתן הדינך לזה בניסן, ונתן לה המאתים וזו שהתנה עמה באלול - הרי זו מקדשת מאלול. לפיכך, אם קדשה אחר קדם שיתקיים התנאי של ראשון - הרי זו מקדשת לשני. וכן הדין בגטין ובקמנות: בשעה שיתקיים התנאי, הוא שיהיה גט או יתקיים המקח או המתנה.

טז. במה דברים אמורים? בשעה שם תנאי ולא אמר 'מעכשיו'; אבל אם אמר לה: הרי את מקדשת לי מעכשיו בדינך זה אם אתן לך מאתים וזו, ולאחר זמן נתן לה מאתים וזו - הרי זו מקדשת למפרע משעת הקדושין, אף-על-פי שלא נעשה תנאו אלא לאחר זמן מרבה. לפיכך, אם קדשה השני קדם שיעשה התנאי - אינה מקדשת. וכן הדין בגטין ובקמון.

יז. כל האומר 'מעכשיו', לא יצטרף לכפל תנאו ולא להקדים התנאי על המעשה, אלא אף-על-פי שהקדים המעשה - תנאו קיים. אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקימו, ואם התנה בדבר שאי אפשר לקימו - הרי זה כמפליג בדברים, ואין שם תנאי. וכל האומר 'על מנת' - כאומר 'מעכשיו', ואינו צריך לכפל התנאי ולא להקדימו למעשה.

יח. כיצד? האומר לאשה: הרי את מקדשת לי על מנת שתתני לי מאתים וזו, הרי זה גטין על מנת שתתני לי מאתים וזו, הרי חצר זו נתונה לך במתנה על מנת שתתני לי מאתים וזו - הרי תנאו קיים, ונתקדשה או נתגרשה וזכתה זו בחצר, והם יתנו המאתים וזו; ואם לא נתנו - לא תהיה זו מקדשת ולא מגרשת ולא תזכה זו בחצר. ואף-על-פי שלא כפל תנאו, ואף-על-פי שהקדים המעשה לתנאי ונתן הקדושין או הגט בידה והחזיקה זו בחצר ואחר כך השלים תנאו; שהרי כשיתקיים התנאי, תזכה זו בחצר ונתקדש זו ונתגרש משעה ראשונה שבה נעשה המעשה כאלו לא היה שם תנאי כלל.

ו. וכן אם אמר לה: אם לא תתני לי מאתים וזו לא תהיי מקדשת לי, ואם תתני לי מאתים וזו הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואחר כך נתן הדינך בידה - הרי התנאי בטל, לפי שהקדים לאו להן. והרי זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן לו כלום.

ז. וכן אם אמר לה: אם תעלי לרקיע או תרדי לתהום הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תעלי לרקיע ולא תרדי לתהום לא תהיי מקדשת, ואחר כך נתן הדינך בידה - הרי התנאי בטל והרי היא מקדשת מיד; שהדבר ידוע שאי אפשר לה לקיים תנאי זה, ואין זה אלא כמפליג בדברים דרך שחוק והתול.

ח. הרי שהתנה בדבר שאפשר לעשותו אלא שהתורה אסרה אותו, כגון שאמר לאשה: אם תאכלי חלב ודם הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תאכלי לא תהיי מקדשת; אם תאכלי בשר חזיר הרי זה גטין, ואם לא תאכלי לא יהא גט; ואחר שהתנה נתן הדינך או הגט בידה - הרי התנאי קיים; ואם עברה ואכלה - תהיה מקדשת או מגרשת, ואם לא אכלה - אינה מקדשת ואינה מגרשת. ואין אומרים בזה: הרי התנה על מה שכתוב בתורה, שהרי בידה שלא תאכל ושלל תתקדש ולא תתגרש.

ט. ובמה אמרו חכמים: כל המתנה על מה שכתוב בתורה - תנאו בטל, חוץ מדבר שבממון שתנאו קיים? כגון שקדש או גרש או נתן או מכר על תנאי, שהוא רוצה בתנאו שיזכה עצמו בדבר שלא זכתה לו תורה ומנעה ממנו, או יפטר עצמו בתנאו מדבר שחייבה אותו בו התורה; שאומרים לו: תנאך בטל, וכבר נתקדשו מעשיך, ואין אתה נפטר מדבר שחייבה אותך בו התורה, ולא תזכה בדבר שמנעה אותך ממנו.

י. כיצד? כגון שקדש אשה על תנאי שאין לה עליו שאר פסות ועונה; שאומרים לו: בפסות ושאר, שהוא תנאי שבממון - תנאך קיים, אבל בעונה - תנאך בטל, שהתורה חייבה אותך בעונה, והרי זו מקדשת, ואתה חייב בעונתה, ואין בידך לפטר עצמך בתנאך. וכן כל פיוצא בזה. וכן המקדש יפת תאר על תנאי שיתעמר בה - הרי זו מקדשת, ואין לו להתעמר בה; שהרי התורה מנעה אותו מלהשתעבד בה אחר שנבעלה, ולא מפני תנאו יזכה בדבר שמנעה אותו תורה, אלא תנאו בטל. וכן כל פיוצא בזה.

יא. התנה על האשה בשעת קדושין או בשעת גרושין שתבעל לאביה ולאחיה או לבנה וכיוצא בזה - הרי זה כמי שהתנה עליה שתעלה לרקיע או שתירד לתהום, ותנאו בטל; שאין בידה שיעברו אחרים ויבואו על הערוה, ונמצא שהתנה עמה בדבר שאינו בידה לקימו. וכן כל פיוצא בזה. יב. אבל אם התנה עליה שיתן לי פלוני חצרו או שישא בתו לבני וכיוצא בזה - תנאו קיים; שהרי אפשר בידה לקימו, ונתן לפלוני ממון רב עד שיתן לו חצרו ועד שישא בתו לבנו, שהרי אין כאן עברה. וכן כל פיוצא בזה.

פרק שביעי

1
2 א. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי על מנת שירצה
3 אבי: רצה האב - מקדשת; לא רצה, או ששחק, או שמת
4 קדם שישמע הדבר - אינה מקדשת. על מנת שלא ימחה
5 אבי: שמע ומחה - אינה מקדשת; לא מחה, או שמת -
6 הרי זו מקדשת. מת הבן ואחר כך שמע האב - מלמד
7 האב שיאמר: איני רוצה, כדי שלא יהו קדושין ולא תפל
8 לפני יבם.

9 ב. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי בזה על מנת שיש
10 לי מאתים וזו או בית כור עפר: אם יש שם עדים שיש לו
11 - הרי זו מקדשת; ואם אין לו - הרי זו מקדשת מספק,
12 שמא יש לו, והוא אומר 'אין לי' כדי לקלקלה.

13 ג. הרי את מקדשת לי בזה על מנת שיש לי מאתים וזו או
14 בית כור עפר במקום פלוני, אם יש לו באותו מקום - הרי
15 זו מקדשת; ואם אין לו באותו מקום שאומר - הרי זו
16 מקדשת מספק, שמא יש לו שם, והוא מתכבד לקלקלה.

17 ד. הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאראך מאתים וזו או
18 בית כור עפר - הרי זו מקדשת, ויראנה. הראה הזוהם ביד
19 אחרים, או שהראה בית כור עפר בשדה אחרים - אינה
20 מקדשת, עד שיראנה משלו. לקח המעות בהלוואה או
21 בשתפות, או ששכר השדה או לקחה באריסות, והראה -
22 אינה מקדשת, עד שיראנה משלו; שמשמע 'שארך' -
23 שאראך משל עצמי דבר זה שאמרתי לך.

24 ה. היה לו בית כור עפר, והיה בו נקעים עמקים עשרה
25 טפחים, או סלעים גבוהים עשרה טפחים, אם היו הנקעים
26 מלאים מים - הרי הן כסלעים, ואין נמדין עמו, מפני
27 שאין ראויין לזריעה; ואם אין מלאים מים - נמדין עמו,
28 מפני שהן ראויין לזריעה.

29 ו. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאין
30 עליך נדרים, ונמצא עליה אחד משלשה נדרים אלו: שלא
31 תאכל בשר, או שלא תשתה יין, או שלא תחשט במיני
32 צבעונים - אינה מקדשת. נמצא עליה נדר חוץ מאלו,
33 אף-על-פי שהוא אומר: מקפיד אני אפלו על זה - הרי זו
34 מקדשת. ואם אמר לה: על מנת שאין עליך כל נדר - אפלו
35 נמצאת שנדרה שלא תאכל חרובין, אינה מקדשת.

36 ז. הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאין בך מומין, ונמצא
37 בך אחד מן המומין הפוסלין בנשים - אינה מקדשת. נמצא
38 בך מום אחר חוץ מאותן המומין, אף-על-פי שאמר:
39 מקפיד אני אפלו על זה - הרי זו מקדשת. ומה הן המומין
40 הפוסלין בנשים? כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין
41 בנשים. ובהלכות ביאת מקדש יתבארו כל מומין של

42 כהנים. ויותר עליהן בנשים: ריח רע. וזיעה. וריח הפה.
43 וקול עבה. ונדין גסין מחברותיה טפח. וטפח בין דר לדר.
44 ונשיכת כלב ונעשה המקום צלקת. ושומא שעל הפדחת -
45 אפלו היתה קטנה ביותר, ואפלו קרובה לשער ראשה,
46 ואף-על-פי שאין בה שער. וזו היא השומא שיתרה אשה
47 על הכהנים. אבל אם היתה שומא שיש בה שער בשאר
48 הפנים, או שומא גדולה באיבר אף-על-פי שאין בה שער
49 - הרי זה מום בין בכהנים בין בנשים.

50 ח. המקדש אשה סתם, ונמצא עליה אחד מן המומין
51 הפוסלין בנשים, או נמצא עליה אחד משלשה נדרים - הרי
52 זו מקדשת מספק. קדשה על מנת שאין עליה נדרים, והיו
53 עליה נדרים, והלכה אצל חכם והתיר לה - הרי זו מקדשת.
54 ט. קדשה על מנת שאין בה מומין, והיו בה מומין, והלכה
55 אצל רופא ורפא אותה - אינה מקדשת. אבל אם התנה
56 האיש שאין עליו נדרים ושאין בו מומין, והיו עליו נדרים
57 והיו בו מומין, והלך אצל חכם והתירו, אצל רופא ורפאו
58 - הרי זו מקדשת; שאין גנאי לאיש במומין שכתב נרפאו,
59 והאשה אינה מקפדת על זאת.

60 י. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאאתן
61 ליך מאתים וזו מכין ועד שלשים יום: אם נתן לה בתוך
62 שלשים יום - מקדשת, ואם עברו שלשים יום ולא נתן לה
63 - אינה מקדשת. הרי את מקדשת לי בזוהם אלו לאחר
64 שלשים יום, אף-על-פי שנתאכלו המעות בתוך שלשים יום
65 - הרי זו מקדשת לאחר שלשים יום. ואם חזר בו בתוך
66 השלשים או חזרה היא - אינה מקדשת.

67 יא. בא שני וקדשה בתוך שלשים יום - הרי זו מקדשת
68 לשני לעולם. לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה
69 מקדשת, והפסדו בה קדושי שני, ונעשת אשת איש; ולאחר
70 השלשים יום, כשיבואו קדושי ראשון, ימצאו אותה אשת
71 איש, ונמצא הראשון כמי שקדש אשת איש, שאין
72 הקדושין תופסין בה.

73 יב. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי מעכשיו ולאחר
74 שלשים יום בדינך זה, ובא אחר וקדשה בתוך השלשים
75 יום - הרי זו מקדשת מספק לשניהם. לפיכך שניהם נותנין
76 גט, בין בתוך השלשים יום בין לאחר השלשים יום. הרי
77 את מקדשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום, ובא אחר
78 ואמר: הרי את מקדשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום, ובא
79 אחר ואמר: הרי את מקדשת לי מעכשיו ולאחר עשרה
80 ימים, אפלו הן מאה על הסדר הזה - קדושי כלן תופסין
81 בה, וצריכה גט מכל אחד ואחד, מפני שהיא ספק מקדשת
82 לכלן.

במאה דינרים אקדש אותך, והיא אומרת: איני מתקדשת
 לך אלא במאתים, והלך זה לביתו וזו לביתה, ואחר כך
 תבעו זה את זה וקדשו סתם: אם האיש תבע את האשה
 - יעשו דברי האשה, ואם האשה תבעה את האיש - יעשו
 דברי האיש.
 כ. העושה שליח לקדש לו אשה, והלך השליח וקדשה על
 תנאי - אינה מקדשת. וכן אם אמר לו לקדשה על תנאי,
 והלך וקדשה סתם, או על תנאי אחר, או ששנה את התנאי
 - אינה מקדשת.
 כא. אמר לו: קדשה לי במקום פלוני, והלך וקדשה
 במקום אחר - אינה מקדשת. קדשה לי והרי היא במקום
 פלוני, והלך וקדשה במקום אחר - הרי זו מקדשת, מפני
 שמראה מקום הוא לו. וכן היא שאמרה לשלוחה: קבל לי
 קדושי במקום פלוני, וקבלם לה במקום אחר - אינה
 מקדשת. הרי הבצל במקום פלוני, וקבל לה במקום אחר -
 הרי זו מקדשת, מפני שמראה מקום היא לו.
 כב. המקדש את האשה וחזרו בו מיד הוא או היא,
 אף-על-פי שחזרו בתוך כדי דבור - אין חזרתם פלוס, והרי
 היא מקדשת.
 כג. המקדש על תנאי, וחזר אחר כמה ימים ובטל התנאי,
 אף-על-פי שבטלו בינו לביתה שלא בפני עדים - בטל
 התנאי, והרי היא מקדשת סתם. וכן אם היה התנאי מן
 האשה, ובטלה אותו אחר כך בינה ובינו - בטל התנאי.
 לפיכך, המקדש על תנאי, וכנס סתם או בעל סתם - הרי
 זו צריכה גט, אף-על-פי שלא נתקם התנאי; שמא בטל
 התנאי כשבעל או כשפנס. וכן המקדש בפחות משנה
 פרוטה או במלוה, וחזר ובעל סתם בפני עדים - צריכה
 גט; שעל בעילה זו סמך, ולא על אותן הקדושין הפסולין.
 חזקה היא, שאין אדם מישאל הכשרים עושה בעילתו
 בעילת זנות, והרי בידו עתה לעשותה בעילת מצוה.

יום חמישי ז' סיון ה'תשע"א

פרק שמיני

א. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי בכוס זה של זין,
 ונמצא של דבש; של דבש, ונמצא של זין;² בדינר זה של
 כסף, ונמצא של זהב; של זהב, ונמצא של כסף;³ על מנת
 שאני כהן, ונמצא לוי; לוי, ונמצא כהן; נתין, ונמצא ממזר;
 ממזר, ונמצא נתין; בן עיר, ונמצא בן כרך; בן כרך, ונמצא
 בן עיר; על מנת שאני עני, ונמצא עשיר; עשיר, ונמצא עני;
 על מנת שבייתי קרוב למרחץ, ונמצא רחוק; רחוק, ונמצא

יג. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי חוץ מפלוני,
 כלומר, שלא תאסר עליו, אלא תהיה אשת איש על כל
 העולם ולפלוני כפנויה - הרי זו מקדשת מספק. אבל אם
 אמר לה: הרי את מקדשת לי על מנת שתהיי מתרת לפלוני
 - הרי זו מקדשת, ותהיה אסורה עליו כשאר העם, מפני
 שהתנה בדבר שאי אפשר לקימו.
 יד. הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה: הרי את מקדשת
 לי היום באחת, ובאחת לאחר שאגרשך - הרי זו מקדשת,
 וכשיגרש אותה תהיה מקדשת, עד שיגרש אותה פעם שניה
 מן קדושי פרוטה שניה. אבל אם אמר לאשה: הרי את
 מקדשת לי בזה לאחר שאתגרש, לאחר שתתגרשי, לאחר
 שאשתחרר, לאחר שתשתחררי, לאחר שימות בעליך,
 לאחר שתמות אחותיך - אינה מקדשת, לפי שאינו יכול
 עתה לקדשה.
 טו. האומר ליכמה: הרי את מקדשת לי בזה לאחר שיתלץ
 ליך ויכמף - הרי זו מקדשת; הואיל ואלו קדשה עתה, היו
 קדושין תופסין בה מספק.
 טז. האומר לחברו: אם ילדה אשתך נקבה הרי היא
 מקדשת לי בזה - לא אמר פלוס. ואם היתה אשת חברו
 מעוברת והכר העבר - הרי זו מקדשת. ויראה לי, שצריך
 לחזר ולקדש אותה אחר שתלד על ידי אביה, כדי שיכניס
 אותה בקדושין שאין בהן דפי.
 יז. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי במאה דינרין, ונתן
 לה אפלו דינר אחד - הרי זו מקדשת משלקחה הדינר.
 והוא, שישלים לה השאר. שנה כמי שאמר: הרי את
 מקדשת לי בדינר זה על מנת שאשלים לך מאה דינרים,
 שהיא מקדשת לו מעכשיו. במה דברים אמורים? כשאמר
 לה 'במאה דינרים' סתם; אבל אם פרש ואמר לה: הרי את
 מקדשת לי במאה דינרין אלו, והתחיל למנות לתוך ידה -
 אינה מקדשת עד שישלים [לה מאה], ואפלו בדינר האחרון
 שניהם יכולים לחזר זה בזה. וכן אם נמצא מנה חסר דינר,
 או נמצא מהן דינר נחשת - אינה מקדשת. נמצא בהם דינר
 רע: אם יכולה להוציאו על ידי הדחק - יחליפנו, ואם לאו
 - אינה מקדשת.
 יח. אמר לה: הרי את מקדשת לי בכגדים אלו שהן שוין
 חמשים דינרים, והיו של משי וכיוצא בהן שהאשה מתאוה
 להן: אם היו שוין חמשים - הרי זו מקדשת משעת לקיחה,
 ואינו צריכין שומא בשוק ואחר כך תהיה מקדשת, כדי
 שתסמך דעתה, אלא הואיל והן שוין כמו שאמר לה - הרי
 זו מקדשת משעה ראשונה; ואם אינן שוין - אינה מקדשת.
 יט. איש ואשה שהיו עסוקין בדברי ארוסין, הוא אומר:

1 קרוב; על מנת שיש לי שפחה או בת גודלת⁴ או אופה, ואין
 2 לו; על מנת שאין לו, ויש לו⁵; על מנת שיש לי אשה
 3 ובנים, ואין לו; על מנת שאין לי, ויש לו – בכל אלו וכל
 4 הדומה להן⁶ אינה מקדשת. וכן היא שהטעתו.
 5 ב. ובכלם, אף-על-פי שאמרה: בלבי היה להתקדש לו
 6 אף-על-פי שהטעני ואין הדבר כמו שאמר, וכן אם אמר
 7 הוא: בלבי היה לקדשה אף-על-פי שהטענתי – אינה
 8 מקדשת, לפי שהדברים שבלב אינם דברים⁷.
 9 ג. הרי את מקדשת לי על מנת שאני בסם⁸, ונמצא בסם
 10 וברסי⁹; על מנת שאני בן עיר, ונמצא בן עיר וכן כרף; על
 11 מנת ששמי יוסף, ונמצא שמו יוסף ושמעון – הרי זו מקדשת.
 12 אבל אם אמר לה: על מנת שאין שמי אלא יוסף, ונמצא שמו
 13 יוסף ושמעון; שאני אלא בסם, ונמצא בסם וברסי; שאני
 14 אלא בן עיר, ונמצא בן כרף וכן עיר – אינה מקדשת.
 15 ד. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי על מנת שאני יודע
 16 לקרות, צריך שיקרא התורה ויתרגם אותה תרגום אנקלוס
 17 הגר. ואם אמר לה: על מנת שאני קורא, צריך להיות יודע
 18 לקרות תורה וביאית וכתובים בדיקדוק יפה. על מנת שאני
 19 יודע לשנות, צריך להיות יודע לקרות המשנה. ואם אמר:
 20 על מנת שאני תנא, צריך להיות יודע לקרות המשנה
 21 וספרא¹⁰ וספרי¹¹ ותוספתא¹² של רבי חייא¹³.
 22 ה. על מנת שאני תלמיד – אין אומרים: כפן עזאי וכן
 23 זומא, אלא כל ששואלין אותו דבר אחד בתלמודו ואומרו;
 24 ואפלו בהלכות הקה, שמלמדין אותן בפרים מדברים
 25 הקלים סמוך לחג, כדי שיהיו כל העם בקיאים בהן. על מנת
 26 שאני חכם – אין אומרים: ברבי עקיבא וחבריו, אלא כל
 27 ששואלין אותו בכל מקום דבר חכמה¹⁴ ואומר. על מנת
 28 שאני גבור – אין אומרים: פאבגר בן גר¹⁵ וכיוצא¹⁶, אלא
 29 כל שחבריו מתייראים ממנו מפני גבורתו. על מנת שאני
 30 עשיר – אין אומרים: [ברבי אלעזר בן חרסום¹⁷] וברבי
 31 אלעזר בן עזריה¹⁸, אלא כל שבגיו עירו מכבדין אותו מפני
 32 עשרו. על מנת שאני צדיק – אפלו רשע גמור, הרי זו
 33 מקדשת מספק, שמא הרהר תשובה בלבד¹⁹. על מנת שאני

רשע – אפלו צדיק גמור, הרי זו מקדשת מספק, שמא
 הרהר בעבודת כוכבים ומזלות בלבד; שעון עבודת כוכבים
 ומזלות גדול הוא, ומשינה הרהר לעבד בלבד נעשה רשע,
 שנאמר: פן יפתה לבככם, וכתוב: למען תפוש את בית
 ישראל בלבם.
 ו. המקדש את האשה, ואמר: הייתי סבור שהיא כהנת,
 והרי היא לוי; לוי, והרי היא כהנת; עניה, והרי היא
 עשירה; עשירה, והרי היא עניה – הרי זו מקדשת, מפני
 שלא הטעתו²⁰. וכן היא שאמרה: סבורה הייתי שהוא כהן,
 והרי הוא לוי; לוי, והרי הוא כהן; עשיר, והרי הוא עני;
 עני, והרי הוא עשיר – הרי זו מקדשת, מפני שלא הטעה
 אותה.

פרק תשיעי

א. המקדש שתי נשים, שאסור לשא שתיהן משום ערוה,
 כאחת – אינן מקדשות. כיצד? כגון שקדש אשה ובתה או
 שתי אחיות כאחת – אין אחת מהן מקדשת.
 ב. קדש נשים רבות כאחת, ואמר: הרי כלכם מקדשות לי,
 והיו בהן שתי אחיות או אשה ובתה וכיוצא בהן – אין
 אחת מהן מקדשת. ואם אמר להן: הראויה מקם לי לביאה
 מקדשת לי – הרי כלן מקדשות לו, חוץ מאחיות או אשה
 ובתה וכיוצא בהן. וכן אם אמר להן: הרי כלכם מקדשות
 לי, והיתה בהן שפחה או עכו"ם או אשה אחת ערוה, כגון
 אשת איש או בתו או אחותו וכיוצא בהן – אין אחת מהן
 מקדשת. ואם אמר: הראויה מקם לי לביאה תהיה מקדשת
 לי – הרי כלן מקדשות לו, חוץ מאותה אשה שאין קדושין
 תופסין בה.
 ג. אמר לשתי אחיות: הרי אחת מהן מקדשת לי בזה, ונתן
 להן פרוטה או שקבלתה אחת על יד חברתה; וכן האומר
 לאב: אחת מבנותיך מקדשת לי, וקבל האב קדושה – כלן
 צריכות גט ממנו, ואסור לו לבוא על אחת מהן, מפני
 שהקדושין תופסין בהן אף-על-פי שאי אפשר לבוא על
 אחת מהן.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מקודשת, ואף על פי שהמקדש עצמו לא אמר שהוא של זהב אלא העדים אמרוהו, אלא שלמעשה יש להחמיר לא להתירה בלי גט.
 ומטעם זה "נוהגין תחת החופה לשאול לעדים אם הטבעת שווה פרוטה, כדי שתדע הכלה שאינו מקדשה אלא בשווה פרוטה".
 (4) קולעת שערות. (5) כי לפעמים אם יש לו גודלת זהו חיסרון, כי הגודלת מתוך שהיא מצוייה בבתי שכינותיה תלך לספר עליה
 דברים שהם נגד רצונה. וכן הדין באופה שמצוייה אצל הרבה אנשים. (6) בין למעלה בין לחיסרון. כי אפילו בשבח באחרים אינה
 מרוצה, שאומרת: "מנעל הגדול ממידת רגלי איני חפצה בו". (7) כי היה לה לפרש בפה בשעת הקידושין. (8) מוכר בשמים.
 (9) מעבד עורות וריחו רע. (10) תורת כהנים, וחיבור רב. (11) מדרש הלכה לספרים. (12) תוספת למשנה בברא.
 עניינה השנויים בלשון קצרה. (13) שהיא מוסמכת ביותר. (14) דבר התלוי בסברא. (15) שר צבא של שאול המלך. (16) בן
 צוריה, שר צבא של דוד המלך. (17) היה עשיר גדול ואביו הניח לו אלף עיירות ביבשה וכנגדן אלף ספינות בים. (18) אף הוא
 היה עשיר גדול והיה מפריש מעשר מעשרו שנים עשר אלף עגל בכל שנה ושנה. (19) ובכל זאת, המקדש בפסולי עדים [=רשעים]
 אינה מקודשת ואין חוששים שמא הרהרו תשובה בליבם, כי רק כאן שאומר בפירוש לפנינו: "על מנת שאני צדיק", יש לחוש
 שמא הרהר בליבו, אבל כאשר אין העדים אומרים כלום למה נחוש להם. (20) אלא הוא הטעה את עצמו ודברים שבלב אינם
 דברים. (1) נתבאר בו דין קדושין שלא נמסרו לביאה, שליח שמת בדרך, קדש אחת מבנותיו סתם, נאמנות האב על בתו בקידושין,
 האומר לאשה קדשתך והיא כופרת, ושליח שקדש האשה לעצמו, ביטול השליחות, קול בקידושין, והכחשות בהם.

הגדולה - שאין בבנותיו גדולה ממנה, ומשמע בתו הקטנה
 - שאין בהן קטנה ממנה.
 י. נאמן האב לומר על בתו קדם שתבגר שהיא מקדשת,
 ואוסרה על הכל.
 יא. האב שאמר: קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתי
 - הרי זו אסורה לעולם על כל אדם, עד שיאמר האב: נודע
 לי שלפלוני קדשתי, ונתתה צריכה ממנו גט בלבד.
 ואף-על-פי שנודע לו אחר שבגרה.
 יב. אמר האב: איני יודע למי קדשתי, וכא אחד ואמר:
 אני הוא שקדשתי - נאמן אף לכנס, ואינו צריך קדושין
 אחרים.
 יג. באו שנים, זה אומר: אני קדשתי, וזה אומר: אני
 קדשתי - שניהן נותנין גט. ואם רצו, אחד נותן גט ואחד
 כונס. כנסה, ואחר כך בא אחר ואמר: אני הוא שקדשתי
 - אינו נאמן, ואינו אוסרה על בעלה.
 יד. האשה שאמרה: נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי,
 וכא אחד ואמר: אני הוא שקדשתי - נאמן לתן גט, ונתתה
 מתרת לכל אדם חוץ ממנו; אבל אינו נאמן לכנס, שמא
 יצרו תקפו והיא תגיל לו כדי להתירה.
 טו. האומר לאשה: קדשתי, והיא אומרת: לא קדשתי -
 הוא אסור בקרובותיה, והיא מתרת בקרובי. קדשתי, והוא
 אומר: לא קדשתי - הוא מתר בקרובותיה, והיא אסורה
 בקרוביו. קדשתי, והיא אומרת: לא קדשתי אלא בתי -
 הוא אסור בקרובות גדולה, וגדולה מתרת בקרובי; ומתת
 בקרובות הבת, והבת מתרת בקרובי. קדשתי את בתך,
 והיא אומרת: לא קדשתי אלא אותי - הוא אסור בקרובות
 הבת, והבת מתרת בקרובי; ומתת בקרובות האם, והאם
 אסורה על קרובי.
 טז. וכל אלו שטוענין הקדושין, בשטען הטוען שהיו שם
 קדושין בפני עדים והלכו למדינה אחרת או מתו; אבל אם
 הודו שהיו הקדושין בלא עדים - אין כאן קדושין, כמו
 שבארנו. וכל מקום שתאמר אשה לאיש: קדשתי, והוא
 אומר: לא קדשתי - מבקשים ממנו שיכתב לה גט
 להתירה לשאר העם, שאין לו בזה הפסד. ואם נתן לה גט
 מעצמו - כופין אותו לתן כתובה.
 יז. העושה שליח לקדש לו אשה, והלך וקדשה לעצמו -
 הרי זו מקדשת לשליח. ואסור לעשות כן. וכל העושה דבר
 זה וכיצא בו בשאר דברי מקח וממכר - נקרא רשע.
 יח. העושה שליח לקדש לו אשה, והלך וקדשה, השליח
 אומר: לעצמי קדשתי, והאשה אומרת: לראשון ששלחו
 נתקדשתי - אם לא עשה השליח בעדים - הרי השליח
 אסור בקרובותיה, והיא מתרת בקרובי; והאשה אסורה
 בקרובי המשלח, והמשלח מתר בקרובותיה; ואם החזק
 השליח בעדים - הרי זו מקדשת לראשון.
 יט. אמרה: איני יודעת למי נתקדשתי, אם לשולח או
 לשלוחו: אם לא החזק השליח בעדים - הרי זו מקדשת

ד. העושה שליח לקדש לו אשה פלונית, והלך וקדשה לו,
 וקדש המשלח בעצמו לאמה או לבתה או לאחותה, ואין
 ידוע אי זו מהן נתקדשה ראשונה - שתייהן צריכות גט,
 ואסורות עליו. וכן אשה שעשתה שליח לקדשה, והלך
 וקדשה, והלכה וקדשה היא עצמה לאחר, ואין ידוע אי זו
 מהן קודם - שניהן נותנין לה גט. ואם רצו, אחד נותן גט
 ואחד כונס.
 ה. במה דברים אמורים? ברחוקין; אבל אם קדשה השליח
 לאב, וקדשה היא עצמה לבן או לאח וכיצא בהן - שניהם
 נותנין גט, והיא אסורה לשניהם.
 ו. האומר לשלוחו: צא וקדש לי אשה, ומת השליח, ואינו
 יודע אם קדש אם לא קדש לו אשה - הרי זה בחזקת
 שקדש, שחזקת שליח לעשות שליחותו. והואיל ואין ידוע
 אי זו אשה קדש לו - הרי זה אסור בכל אשה שיש לה
 קרובות שהן ערוה עמה, כגון אשה שיש לה בת או אם או
 אחות וכיצא בהן; שאם תאמר ישא זו, שמא אמה קדש
 לו שלוחו או אחותה או בתה. ומת באשה שאין לה
 קרובות כגון אלו. היתה לה קרובה, כגון אם או אחות
 וכיצא בהן, ונתתה הקרובה אשת איש בשעה שעשה הוא
 שליח, אף-על-פי שנתגרשה קדם שימות השליח - הרי זה
 מתר בה; ואין אומרים: שמא קדש השליח את קרובתה
 אחר שנתגרשה, מפני שלא היתה ראויה בשעה שעשה
 השליח, ואין אדם עושה שליח לקדש לו אלא אשה שיכול
 הוא לקדשה בשעת השליחות.
 ז. מי שהיו לו חמשה בנים, ועשו כלן שליח את אביהם
 לקדש להם אשה, ואמר אבי הבנים לאיש שיש לו חמש
 בנות: אחת מבנותיך מקדשת לאחד מבני, וקבל האב
 הקדושין - כל אחת מהן צריכה חמשה גטין מכל האחין,
 הואיל וכלן נתנו רשות לאב לקדש להן אשה. מת אחד
 מהם - כל אחת מהן צריכה ארבעה גטין, וחליצה מאחד
 מהם.
 ח. האב שהיתה לו בת קטנה או נערה, שהיא ברשותו,
 ובת בוגרת, ונתנה לו הבוגרת רשות לקדשה, וקדש בתו
 סתם לאחד - אין הבוגרת בכלל, עד שיפרש ויאמר: בתי
 הבוגרת שעשתה אותי שליח. לפיכך אין הבוגרת מקדשת
 (ואחותה מקדשת).
 ט. מי שיש לו שתי בתי בנות משתי נשים, וכלן ברשותו,
 וקדש אחת מהן, ובשעת הקדושין אמר לבעל: קדשתי לך
 את בתי הגדולה, אף-על-פי שיש לומר: שמא גדולה
 שבגדולות קדש לו או גדולה שבקטנות, או קטנה
 שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות - הרי כלן
 מתרות חוץ מן הגדולה שבגדולות, שהיא לבדה המקדשת.
 וכן אם קדש בתו הקטנה, אף-על-פי שיש לומר: שמא
 קטנה שבקטנות או קטנה שבגדולות, או גדולה שבקטנות
 שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות - הרי כלן מתרות חוץ
 מן הקטנה שבקטנות, והיא לבדה המקדשת. שמשמע בתו

1 לשני, ואם החזק שהוא שלוחו - שניהן נותנין גט; ואם
2 רצו, אחד נותן גט ואחד כונס.
3 כ. האשה שעשתה שליח לקדשה, והלך וקדשה, ובעת
4 הליכתו בטלה השליחות וחזרה בה, ואין ידוע אם קדם
5 שקבל לה הקדושין חזרה או אחר הקדושין - הרי זו
6 מקדשת מספק. וכן האיש שעשה שליח וחזר בו.
7 כא. המקדש אחת מחמש נשים ואינו יודע אי זו מהן
8 קדש, וכל אחת ואחת אומרת: אותי קדש - אסור בקרובות
9 פלן, ונותן גט לכל אחת ואחת, ומניח כתובה אחת ביניהן
10 ומסתלק. ואם קדש בכיאה - קנסו אותו חכמים, שיתן
11 כתובה לכל אחת ואחת. והדבר ידוע שכתובה שכתב לאחת
12 מהן אבדה, וכל אחת ואחת אומרת: אני היא שקדשתי
13 וכתבת לי כתובה ואבדה כתובתי.
14 כב. האשה שיצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוני - הרי
15 זו בחזקת מקדשת, אף-על-פי שאין שם ראיה ברורה. וכל
16 קול שלא החזק בבית דין, אין חוששין לו. וכיצד הוא
17 הקול שתחזק זו בו שהיא מקדשת? כגון שבאו שנים
18 והעידו, שראו הנרות דולקות, ומטות מצעות, ובני אדם
19 נכנסין ויוצאין, ונשים שמחות לה ואומרות: נתקדשה
20 פלונית היום. שמעו אותן אומרות: פלונית תתקדש היום -
21 אין חוששין לה, שמה נודמנו לקדש ולא נתקדשה, עד
22 שישמעו שנתקדשה. וכן אם באו שנים ואמרו: ראינו כמו
23 שמחת ארוסין, ושמענו קול הכרה, ושמענו מפלוני ששמע
24 מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני, והלכו להם
25 העדים למדינה אחרת או מתו - הרי זה קול שמחזיק אותה
26 מקדשת.
27 כג. במה דברים אמורים? שלא היתה שם אמתלא; אבל
28 אם היתה שם אמתלא, ושמעו האמתלא כששמעו
29 שנתקדשה - לא החזקה מקדשת. כיצד היא האמתלא?
30 פלונית נתקדשה על תנאי, או קדושי ספק - לא החזקה,
31 אלא שואלין אותה, וסומכין על דבריה, הואיל ואין שם
32 ראיה ברורה ולא קול חזק.
33 כד. יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני, ולאחר ימים אמרו
34 אמתלא, אם נראין הדברים לבית דין שהוא כן - סומכין
35 על האמתלא, ולא תחזק מקדשת; ואם לאו - הואיל ולא
36 נשמעה האמתלא בעת ששמעו הקדושין, אין חוששין
37 לאמתלא.
38 כה. מעשה באחת, שיצא עליה קול שנתקדשה לבנו של
39 פלוני, ולאחר זמן שאלו לאביו ואמר: על תנאי כן
40 נתקדשה לו ולא נתקם התנאי. ולא סמכו חכמים על
41 דבריו, אלא אמרו: הרי זו ספק מקדשת, וכאלו אין שם
42 אמתלא.
43 כו. יצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוני, ובא שני וקדשה

44 בפנינו - בודקין על קדושי ראשון שהן בקול: אם באו
45 עדים בראיה ברורה שהיא מקדשת לראשון - אין קדושי
46 שני כלום; ואם לאו - מגרש ראשון שקדושו בקול, ונושא
47 השני שקדושו ודאי. ואם גרש השני - לא יכנס הראשון,
48 שמה יאמרו: החזיר גרושתו מן הארוסין אחר שנתאסרה
49 לאחר.
50 כז. יצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוני, ויצא קול אחר
51 כמותו שהיא מקדשת לאחר - אחד כותב גט ואחד כונס,
52 בין ראשון בין אחרון.
53 כח. מקום שנהגו לשלח סבלונות לארוסה אחר שתתארס,
54 ובאו עדים שראו סבלונות שהובלו לה - חוששין לה שמה
55 נתקדשה, וצריכה גט מספק, אף-על-פי שרב אנשי העיר
56 אין משלחין סבלונות אלא קדם הארוסין. ומקום שנהגו
57 פלן לשלח סבלונות בתחלה ואחר כך מקדשין, וראו
58 סבלונות - אין חוששין לה.
59 כט. החזק שטר כתובה: אם דרך מקצת אנשי המקום
60 שמקדשין ואחר כך כותבין - חוששין לה; ואף-על-פי
61 שאין שם סופר, אין אומרים: שמה מפני הסופר שמצא
62 הקדים וכתב; ואם דרך כל אנשי המקום שכותבין הכתובה
63 קדם הקדושין - אין חוששין לה.
64 ל. שנים אומרים: ראינוה שנתקדשה ביום פלוני, ושנים
65 אומרים: לא ראינוה - אף-על-פי שכלם שכנים בחצר אחת,
66 הרי זו מקדשת; שאין [טענת] 'לא ראינוה' ראיה, שדרך
67 העם לקדש בצנעה.
68 לא. אמר עד אחד: מקדשת היא זו, והיא אומרת: לא
69 נתקדשתי - הרי זו מתרת. אחד אומר: מקדשת, ואחד
70 אומר: אינה מקדשת - לא תנשא; ואם נשאת - לא תצא,
71 שהרי היא אומרת: לא נתקדשתי. אמרה: מקדשת אני,
72 ולאחר זמן עמדה וקדשה עצמה: אם נתנה אמתלא
73 לדבריה, ואמרה: מפני כך וכך אמרתי בתחלה שאני
74 מקדשת, וראינו בדבריה ממש - הרי זו מתרת לשני; ואם
75 לא נתנה אמתלא, או שנתנה ואין בהן ממש - הרי זו
76 אסורה, וקדושי שני קדושי ספק. לפיכך נותן לה גט,
77 ותהיה אסורה עליו ועל הכל עד שיבוא ארוסה. וכן האשה
78 שבאת ואמרה: אשת איש אני, וחזרה ואמרה: פנויה אני
79 - אם נתנה אמתלא לדבריה ויש בדבריה ממש, הרי זו
80 נאמנת.

פרק עשירי

81 א. הארוסה אסורה לבעלה מדברי סופרים כל זמן שהיא
82 בבית אביה. והבא על ארוסתו בבית חמיו - מפיין אותו
83 מפת מרדות. ואפלו אם קדשה בכיאה - אסור לו לבוא
84 עליה ביאה שניה בבית אביה, עד שייביא אותה לתוך ביתו
85

ח. דינרים אלו לא תקנו אותם מן הפסך הטהור, אלא
ממטבע שהיה באותן הימים, שהיה שבועה חלקים נחשת
ואחד פסף, עד שהיה בסלע חצי וזו פסף. ונמצא מאתם
דינרים של בתולה - חמשה ועשרים וזוין של פסף טהור,
ומאה דינרים של בעולה - שנים עשר וזוים ומחצה.
ומשקל כל זה - שש ותשעים שעורות, כמו שבארנו
בתחלת ערוכין. והדינר הוא הנקרא זה בכל מקום, בין
שהיה מן הפסך הטהור בין שהיה ממטבע אותן הימים.
ט. אין פוחתין לבתולה ממאתים ולבעולה ממאה, וכל
הפוחת - בעילתו בעילת זנות. אחד הפוחת את הפתה
בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו מידו שהוא חייב לה
מאה או מאתים - הרי זה מתר. וכן אם נתן לה משלטין
כנגד כתבתה - הרי זה מתר לבעל עד שהיה לו פנאי
לכתב.
י. הכנס את האשה ולא כתב לה פתה, או שכתב ואבד
שטר הפתה, או שמחלה כתבתה לבעלה, או שמכרה לו
כתבתה - חוזר וכותב לה עקר כתבה, אם רצה לקימה, לפי
שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו אפלו שעה אחת בלא
כתבה. אבל המוכרת כתבתה לאחרים בטובת הנאה - אינו
צריך לכתב לה פתה אחרת; שלא תקנו פתה אלא כדי
שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ואם הוציא זה - משלם
כתבתה ללוקח בדרך שהיה משלם לה אם לא מכרה.
יא. המאסר את האשה וכתב לה פתה, ולא נכנסה לפתה
- עדין ארוסה היא, ואינה נשואה; שאין הפתה עושה
נשואין. ואם מת או גרשה - גובה עקר כתבתה מבני חורין,
ואינה גובה תוספת כלל, הואיל ולא נכנסה. אבל אם ארס
אשה ולא כתב לה פתה, ומת או גרשה והיא ארוסה -
אין לה כלום, ואפלו העקר; שלא תקנו לה עקר פתה עד
שתנשא או עד שכתב. והמאסר את בתו, וכתב לה פתה,
ומת או גרשה פשהיתה נערה - פתבתה לאביה, כמו
שבארנו למעלה בפסק שלישין.
יב. וכן תקנו חכמים, שכל הנשוא בתולה יהיה שמח עמה
שבועת ימים. אינו עוסק במלאכתו, ולא נושא ונותן בשוק,
אלא אוכל ושותה ושמח. בין שהיה בחור, בין שהיה
אלמן. ואם היתה בעולה - אין פחות משלשה ימים.
שתקנת חכמים היא לבנות ישראל, שהיה שמח עם
הבעולה שלשה ימים, בין בחור בין אלמן.
יג. יש לו לאדם לשא נשים רבות כאחת ביום אחד, ומכר
ברכת חתנים לכלן כאחת. אבל לשמחה - צריך לשמח עם
כל אחת שמחה הראויה לה: עם בתולה - שבועה, עם
בעולה - שלשה; ואין מערבין שמחה בשמחה.
יד. מתר לארס בכל יום חול, אפלו בתשעה באב, בין ביום
בין בלילה. אבל אין נושאין נשים לא בערב שבת ולא
באחד בשבת, גזירה שמא יבוא לידי חלול שבת בתקון
הסעדה, שהחתן טרוד בסעדה. ואין צריך לומר שאסור
לשא אשה בשבת. ואפלו בחלו של מועד אין נושאין
נשים, כמו שבארנו, לפי שאין מערבין שמחה בשמחה,

ויתחד עמה ונפרישנה לו. ויחיד זה הוא הנקרא פניסה
לחפה והוא הנקרא נשואין בכל מקום. והבא על ארוסתו
לשם נשואין אחר שקדשה - משיערה בה קנאה, ונעשית
נשואה, והרי היא אשתו לכל דבר.
ב. פיון שנכנסה הארוסה לחפה - הרי זו מתרת לבוא עליה
בכל עת שירצה, והרי היא אשתו גמורה לכל דבר.
ומשתכנס לחפה נקראת נשואה, אף-על-פי שלא נבעלה.
והוא, שתהיה ראויה לבעילה; אבל אם היתה נדה,
אף-על-פי שנכנסה לחפה ונתיחד עמה - לא גמרו
הנשואין, והרי היא בארוסה עדין.
ג. וצריך לברך ברפת חתנים בבית החתן קדם הנשואין.
והן שש ברכות, ואלו הן: ברוך אתה יי אלהינו מלך
העולם, שהכל ברא לכבודו. ברוך אתה יי אלהינו מלך
העולם, יוצר האדם. ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם,
אשר יצר את האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו, והתקין
לו ממנו בנים עדי עד. ברוך אתה יי, יוצר האדם. שוש
תשיש ותגל עקרה בקבוץ בניה לתוכה בשמחה. ברוך אתה
יי, משמח ציון בבניה. שמח תשמח רעים האהובים,
כשמחך יצריך בן עין מקדם. ברוך אתה יי, משמח חתן
וכלה. ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר ברא ששון
ושמחה, חתן וכלה, גילה רנה דיצה וחדוה, אהבה אהבה
שלום ורעות. מהרה יי אלהינו ישמע בצרי יהודה ובחוצות
ירושלים קול ששון קול שמחה קול חתן וקול כלה, קול
מצהלות חתנים מחפתם ונערים מנגינתם. ברוך
אתה יי, משמח החתן עם הכלה.
ד. ואם יהיה שם זין - מביא כוס של זין, ומכרף על הזין
תחלה, ומסדר את כלן על הכוס, ונמצא מכרף שבע ברכות.
ויש מקומות, שנהגו להביא הדס עם הזין, ומכרף על הדס
אחר הזין, ואחר כך מכרף השש.
ה. ואין מכרכין ברפת חתנים אלא בעשרה גדולים ובני
חורין, וחתן מן המנין.
ו. המאסר את האשה וברך ברפת חתנים ולא נתיחד עמה
בביתו - עדין ארוסה היא; שאין ברפת חתנים עושה
הנשואין, אלא פניסה לחפה. ארס ונכנס לחפה ולא ברח
ברפת חתנים - הרי זו נשואה גמורה, וחוזר ומכרף אפלו
אחר כמה ימים. ולא תנשא נדה עד שתטהר, ואין מכרכין
לה ברפת חתנים עד שתטהר. ואם עבר ונשא וברך - אינו
חוזר ומכרף.
ז. וצריך לכתב פתה קדם פניסה לחפה, ואחר כך יהיה
מתר באשתו. והחתן נותן שכר הסופר. וכמה הוא כותב
לה? אם היתה בתולה - אין כותבין לה פחות ממאתים
דינרים; ואם בעולה - אין כותבין לה פחות ממאה דינרים.
ונה הוא הנקרא עקר פתה. ואם רצה להוסיף לה, אפלו
כפר זהב - מוסיף. ודין התוספת ודין העקר אחד הוא לרב
הדברים. לפיכך, כל מקום שנאמר בו פתה סתם, הוא
העקר והתוספת כאחד. וחכמים הם שתקנו פתה לאשה,
כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה.

שנאמר: מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת. ושאר
הימים מתר לשא אשה בכל יום שרצה. והוא, שיטרח
בסעדת נשואין שלשה ימים קדם הנשואין.
טו. מקום שאין בתי דינים יושבין בו אלא בשני ובחמישי
בלבד, בתולה נשאת ביום רביעי; שאם היתה לו טענת
בתולים, ישכים לבית דין. ומנהג חכמים, שהנשוא את
הבעולה ישאנה בחמישי, כדי שיהיה שמח עמה חמישי
וערב שבת ושבת, ויוצא למלאכתו יום ראשון.
טז. המאיר את בתו קטנה, ויתבעה הבעל לנשואין - בין
היא בין אביה יכולין לעכב שלא תנשא עד שתגדיל ותעשה
נערה. ואם רצה לכנסה - פוגם. ואין ראוי לעשות כן.
יז. ארסה ושהה כמה שנים ויתבעה לנשואין והרי היא
נערה - נותנין לה שנים עשר חדש מיום התביעה לפרנס
את עצמה ולחמן מה שהיא צריכה לה, ואחר כך תנשא.
תבעה אחר שבגרה - נותנין לה שנים עשר חדש מיום
הבגור. וכן אם קדשה ביום הבגור - נותנין לה שנים עשר
חדש מיום הקדושין, שהוא יום הבגור. קדשה אחר שבגרה,
אם עברו עליה שנים עשר חדש בבגרותה ולאחר כך
נתקדשה - אין נותנין לה אלא שלשים יום מיום התביעה.
וכן המאיר את הבעולה - נותנין לה שלשים יום מיום
התביעה.
יח. כשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל לפרנס את
עצמה ואחר כך תנשא, כך נותנין זמן לאיש לפרנס את
עצמו משתבעה האשה אותו. וכמה נותנין לו? כמו שנותנין
לה: אם שנים עשר חדש - שנים עשר חדש, ואם שלשים
יום - שלשים יום.
יט. הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשאה - נתחייב במזונותיה,
אף-על-פי שלא פנס. ואם הגיע הזמן באחד בשבת או
בארבע שבת - אינו מעלה לה מזונות באותו היום, מפני
שאינו יכול לכנס. וכן אם חלה הוא או היא או שפרסה
נדה כשהגיע הזמן - אינו מעלה לה מזונות; שהרי אינה
ראויה להנשא עד שתטהר או עד שתכריא, וכן הוא אינו
יכול לשא אשה עד שיכריא.

יום שישי ח' סיון ה'תשע"א

פרק אחד עשרי

א. הנשוא בתולה שנתאלמנה או שנתגרשה או נחלצה. אם

מן הארוסין נתאלמנה או נתגרשה או נחלצה - כתבתה³⁷
מאתים, ואם מן הנשואין - כתבתה מאה, שמשנשאת הרי
היא כבעולה³⁸. וכן הנשוא בתולה משתחררת³⁹ או גירת או
שבוייה: אם נשתחררה השפחה ונתגרשה הכותית ונפדית
השבוייה והן פחותות מבת שלש שנים ויום אחד - כתבתן
מאתים⁴⁰, ואם היו בנות שלש שנים ויום אחד ומעלה -
כתבתן מאה.
ב. ומפני מה תקנו חכמים לאלו כתבה מאה ואף-על-פי
שהן בתולות? הואיל וחקת הנשואה שתבעל, וחקת
השפחה והכותית והשבוייה שתבעל⁴¹, תקנו לאלו מאה בין
נבעלו בין לא נבעלו, והרי הן כבעולות לכל דבר.
ג. מפת עץ⁴² - כתבתה מאה. אפלו נשאת על מנת שהיא
בתולה שלמה, ונמצאת מפת עץ - כתבתה מאה. קטנה
מבת שלש שנים ולמטה שנבעלה, אפלו בא עליה אדם
גדול - כתבתה מאתים; סופה שתחזור בתולה כשאר
הבתולות. וכן גדולה שפא עליה קטן מכן תשע שנים
ולמטה - כתבתה מאתים, כאלו לא נבעלה כלל; שביאת
בן תשע שנים ויום אחד - ביאתו ביאה, פחות מזה - אין
ביאתו ביאה.
ד. בתולה שהיא בוגרת או סומא או אילונית⁴³ - כתבתן
מאתים. אבל החרשת והשוטה לא תקנו להן כתבה.
השוטה - לא תקנו לה נשואין כלל; והחרשת, אף-על-פי
שיש לה נשואין מדבריהם - לא תקנו לה כתבה, כדי שלא
ימנעו מלשאת אותה. וכשם שאין לה כתבה, כך אין לה
מזונות ולא תנאי מתנאי כתבה⁴⁴. ואם פנס החרשת
ונתפקחה⁴⁵ - יש לה כתבה⁴⁶ ותנאי כתבה, וכתבתה מאה.
ה. נשא חרשת או שוטה וכתב להן מאה מנה - כתבתן
קנימת, מפני שרצה להזיק נכסיו⁴⁷.
ו. חרש או שוטה שנשאו נשים פקחות, אף-על-פי
שנתפקח החרש ונשתפה⁴⁸ השוטה - אין לנשיהם עליהם
כלום. רצו לקמן אחר שהכריאו - יש להן כתבה, וכתבתן
מאה. ואם בית דין הם שהשיאו החרש וכתבו לה כתבה
על נכסיו - נוטלת כל מה שכתבו לה בית דין. אבל השוטה
אין בית דין משיאין אותו בכל מקום. ומפני שאין תקנת
חכמים עומדת בו, לא תקנו לו נשואין. וכן הקטן לא תקנו
לו חכמים נשואין, הואיל וסופו לבוא לידי נשואין גמורין.
ומפני מה תקנו נשואין לקטנה ואף-על-פי שהיא באה לידי
נשואין גמורין? כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר⁴⁹. ואין

(1) ביאר בו רבינו כמה היא כתובת בתולה, אלמנה וגרושה, בעולה, ומוכת עץ, בוגרת, אילונית, סומא חרשת ושוטה, וחרש שוטה וקטן שנשאו נשים, גר וגירת, טענת בתולים או פתח פתוח. (2) מהבעל השני. (3) אפילו יש עדים שלא נסתרה (נתייחדה) עם הראשון או שנכנסה לחופה ומת בעלה מייד. (4) שהייתה שפחה כנענית ושוחררה. (5) שאפילו נבעלו, סופן שיחזרו להיות בתולות כשאר הבתולות. (6) כיוון שראויות לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בנכריות והשבוייה בשבייתה. (7) שנפלה והכה אותה עץ והלכו בתוליה. (8) וכגון שידע בה, ומתחילה נשאה לשם איילונית, אבל לא הכיר בה שהיא איילונית אין לה כתובה. (9) כגון רפואה או פריונה אם נשבת. (10) שחזרה לשמוע ולדבר. (11) אם רוצה לקיימה אחר שנתפקחה, שאין תשב עם בעלה - והיא בת דעת - בלא כתובה. (12) אף על פי שלא תקנו לה חכמים כתובה הרי הוא כתב לה, הואיל ורצה להפסיד ולהיות נזוק מנכסיו - תנאו קיים. (13) נצטללה דעתו. (14) אם לא תינשא אין מי שישמרנה וינהגו בה מנהג הפקר בזנות.

- 1 משיאין את הקטן¹⁵ עד שבדקין אותו ויודעים שהביא
2 סימנין¹⁶.
- 3 ז. קטן, אפלו בן תשע שנים ויום אחד¹⁷, שנשא אשה -
4 אין לה כתובה¹⁸. ואם הגדיל וקיימה אחר שהגדיל¹⁹ - יש
5 לה עקר כתובה. וכן גר שנתגר הוא ואשתו - כתובה מנה,
6 שעל מנת בן קיימה²⁰.
- 7 ח. כל בתולה שכתובה מאתים - יש לה טענת בתולים²¹;
8 וכל שכתובה מאה²², או שלא תקנו לה חכמים כתובה²³ -
9 אין לה טענת בתולים²⁴. והמתיחד עם ארוסתו קדם נשואין
10 - אין לה טענת בתולים²⁵.
- 11 ט. ומה היא טענת בתולים? זה שנשא אשה שחזקה
12 שהיא בתולה, וטוען ואומר: לא מצאתיה בתולה. ושני
13 סימנין הן לכתובה: האחד - דמים ששותתין ממנה בסוף
14 ביאה ראשונה. והשני - הדחק שימצא בה בביאה ראשונה
15 בפשע תשמיש²⁶.
- 16 י. הנושא את הבתולה שכתובה מאתים, וטוען ואומר: לא
17 מצאתיה בתולה - שואלין אותה: אם אמרה: אמת הוא,
18 לא מצאני בתולה, מפני שנפילתי והפני עץ או קרקע והלכו
19 בתולי - הרי זו נאמנת, ונתחזר כתובה למנה²⁷. אף-על-פי
20 שהוא טוען ואומר: שמא איש בא עליך ואין לך כלום²⁸ -
21 אין משגיחין בטענתו²⁹. ויש לו להחרים סתם שלא בא
22 עליה איש, שאין הדבר ודאי לו³⁰.
- 23 יא. אמרה היא: אמת אומר, שלא מצאני בתולה, ואיש בא
24 עלי באנס אחר שנתארסתי לו³¹ - הרי זו נאמנת, וכתובה
25 מאתים כמו שהיתה. ואם טען ואמר: שמא עד שלא
26 ארסתיך נאנסת ומקחי מקח טעות³², או אחר שארסתיך
27 נבעלת בצונף - הרי זה מחריס סתם על מי שטוען שקר
28 כדי לחיבני ממון שאיני חייב בו³³.
- 29 יב. טען ואמר: לא מצאתיה בתולה, והיא אומרת: לא בא
30 עלי ועדין אני בתולה - בודקין אותה³⁴, או חוזר ובעל
31 בפני עדים³⁵. אמרה: בא עלי ובתולה מצאני בכל
- הפתולות, ושקר הוא טוען - שואלין אותו ואומרים לו: מה
היה הדבר עד שאמרת שאינה בתולה? אם אמר: מפני
שלא מצאתי לה דם - בודקין במשפחה, שמא אין להם
דם כלל, לא דם נדה ולא דם בתולים. אם נמצאו כלן בן
- הרי זו בחזקה; לא נמצאו בנות משפחה בן - בודקין
אותה, שמא חלי גדול יש בה שיבש לחלוחית האיברים,
או שהיתה מתענית ברכב. מרטיבין אותה³⁶ ומאכילין אותה
ומשקין אותה עד שתבריא, ותבעל שנית, ונראה אם תוציא
דם אם לאו. ואם אין שם חלי ולא רעב ולא פיוצא בו -
הרי זו טענת בתולים. ואף-על-פי שמצא דחק בעת תשמיש
- הואיל ולא יצא דם, אין כאן בתולים; שכל בתולה יש
לה דם - בין קטנה בין גדולה, בין נערה בין בוגרת - אלא
מפני החלי, כמו שבארנו. ואם אמר: מפני שלא מצאתי
דחק, אלא פתח פתוח מציאתי - שואלין על שנותיה, שמא
בוגרת היא; שרוב הבוגרות אין להן דחק שמרגישין בו
הרבה, שהרי גדלה ונתרפו איבריה וכלו בתוליה. ואם לא
בגרה עדין - אומרים לו: שמא הטיחה או בעלתה בנחת
ולפיכך לא הרגשת בדחק? אם אמר: לא כי, אלא ודאי
פתח פתוח היה - הרי זו טענת בתולים לכל בתולה שלא
בגרה, בין קטנה בין נערה, בין בריאה בין חולה; שכל
נערה בתולה - פתחה סתום הוא. ואף-על-פי שיש לה דם
- הואיל ומצא פתח פתוח, אין כאן בתולים.
- יג. יש גאונים שהורו, שהבוגרת אין לה טענת דמים ויש
לה טענת פתח פתוח. ואין דרך הגמרא מראה דבר זה,
וטעות היה בנסיחאות שלהם. וכבר בדקתי על ספרים רבים
וקדמונים, ומצאתי שהדבר כמו שבארנו, שאין לבוגרת
אלא טענת דמים בלבד.
- יד. חכמים הם שתקנו עקר כתובה לאשה, והם התקינו
ואמרו, שכל הטוען טענת בתולים והאשה מכחשת אותו -
נאמן³⁷, ועליה להביא ראיה, לא על האיש; שחזקה היא,
שאין אדם טורח בסעדה ומפסידה³⁸, והופך שמחתו אכל.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(15) שזוהי כביאת זנות. (16) סימני בגרות המפורשים למעלה. (17) שביאתו ביאה. (18) "שאינ קניין קטן כלום עד שיביא שתי
שערות". (19) ובא עליה כשהגדיל. (20) כתובתה מנה - שהרי עכשיו בעולה היא. (21) שאם טען לא מצאתיה בתולה הפסידה
כל כתובתה. (22) כגון אלמנה מן הנישואין שאף על פי שעדיין לא נתייחדה עם בעלה הראשון - הרי היא כבעולה. (23) כגון
חרשת ושוטה והוא כתב להן כתובה. (24) שאין טענת בתולים אלא להפסידה ממה שהוא תנאי בית דין (=מאתים לכתולה)
אבל במה שהוא עצמו כתב להן אין לו טענה כלל. (25) שמא בא עליה ושכח. (26) וכל הטענה [=היא רק כדן] להפסידה כתובתה.
אבל לבעלה מותרת אם אינה אשת כהן שיש כאן שני ספיקות שמא נבעלה לפני הקידושין ואפילו אם נבעלה לאחר הקידושין -
שמה באונס. (27) קידשה בחזקת בתולה ונמצאת מוכת עץ כתובתה מנה. (28) נמצאת בעולה מקחה טעות. (29) כי טענתה -
וודאי, וטענתו - ספק, וברי ושמה ברי עדיף. (30) כלומר, אינו יכול להשביעה מספק, אבל יכול להחרים סתם ולומר בחרם יהיה
מי שמוציא ממני ממון שאיני חייב בו. (31) וכתובתי מאתים שהרי בתולה נתארסתי ומולך גרם שנתקלקלתי. (32) ואין לך
כלום. (33) אבל להשביעה אינו יכול כי היא טוענת - וודאי, והוא טוען - שמא, וגם יש לכל אשה חזקת הגוף המסייעת לה,
שהרי בתולה נולדה ונעמידנה על חזקתה ובתולה נתארסה ואחרי כן נאנסה. (34) "אמר רבן גמליאל בר רבי הביאו לי שתי שפחות
אחת בתולה ואחת בעולה, הושיבן על פי חבית של יין, בעולה ריחה נודף (מפיה מריחים ריח יין) בתולה - אין ריחה נודף, אף
זו הושיבה ולא היה ריחה נודף, אמר לו: לך זכה במקחך". (35) שרק מתייחד בפני עדים ומכניס לה מפה לראות טיפי דמים
שאחר הביאה. אבל לבעול ממש בפניהם אסור. (36) מכניסים אותה למרחץ. (37) להפסידה כתובתה. (38) "שאם היה שונא
אותה מתחילה לא היה טורח בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו חנם אלא היה מגרשה תחילה". משמע מזה אילו לא טרח בסעודה

1 טו. ועד מתי יש לו לטען טענת בתולים? אם נסתרה -
2 מיד³⁹, ואם לא נסתרה - אפילו לאחר שלשים יום.
3 טז. הורו כל הגאונים, שזה שאמרו חכמים שהוא נאמן
4 אם הכחישו אותו - להפסידה עקר הכתובה⁴⁰, אבל
5 התוספת - יש לה⁴¹; אלא אם כן נודע בראיה ברורה
6 שהיתה בעולה, או שהודת לו שהיא בעולה קדם שתתארס
7 והטעתה⁴². לפיכך⁴³ יש לו להשביעה בנקיטת חפץ⁴⁴, כדין
8 כל הנשבעין ונוטלין, ואחר כך תגבה התוספת. ואין לה
9 להשביעו שלא מצאה בתולה ואחר כך תפסיד עקר כתבה,
10 שתזקה היא שאין אדם טורח בסעדה ומפסידה; ויש לה
11 להחרים סתם על מי שטען עליה שקר.
12 יז. הרי שרצה לקימה אחר שהפסידה עקר הכתובה⁴⁵ -
13 חוזר וכותב לה מאה, לפי שאסור לאדם לשהות עם אשתו
14 שעה אחת בלא כתבה, כמו שבארנו.

15 **פרק שנים עשר**

16 א. כשנשא אדם אשה - בין בתולה בין בעולה, בין גדולה
17 בין קטנה, אחת בת ישראל ואחת הגויה או המשחררת -
18 יתחייב לה בעשרה דברים, ויזכה בארבעה דברים.
19 ב. והעשרה - שלשה מהן מן התורה, ואלו הן: שארה,
20 כסותה, ועונתה. שארה - אלו מזונותיה. כסותה -
21 כמשמעה. עונתה - לבוא עליה כדרך כל הארץ. והשביעה
22 מדברי סופרים. וכל תנאי בית דין הם. האחד מהם - עקר
23 כתבה, והשאר - הם הנקראין תנאי כתבה, ואלו הן:
24 לרפאתה אם חלתה, ולפדותה אם נשפית, לקברה אם מתה,
25 ולהיות נזונה מן נכסיו ויושבת בביתו אחר מותו כל זמן
26 אלמנותה, ולהיות בנותיה ממנו נזונות מנכסיו אחרי מותו
27 עד שתתארסנה, ולהיות בניה הזכרים ממנו יורשין כתבתה
28 יותר על חלקם בירשה שפעם אחיהם.
29 ג. והארבעה שזוכה בהן - כלם מדברי סופרים, ואלו הן:
30 להיות מעשה ידיה שלו, ולהיות מציאתה שלו, ושיהיה
31 אוכל כל פרות נכסיה בחייה, ואם מתה בחייו - יירשנה,
32 והוא קודם לכל אדם בירשה.
33 ד. ועוד תקנו חכמים, שיהיו מעשה ידי האשה כנגד
34 מזונותיה, ופדיונה - כנגד אכילת פרות נכסיה, וקבורתה -
35 כנגד ירשתו לכתבתה. לפיכך, אם אמרה האשה: איני נזונה
36 ואיני עושה - שומעין לה, ואין בופין אותה. אבל אם אמר

37 הפעל: איני ונך ואיני נוטל כלום ממעשה ידיך - אין
38 שומעין לו, שמא לא יספקו לה מעשה ידיה במזונותיה.
39 ומפני תקנה זו יחשבו המזונות מתנאי הכתבה.
40 ה. כל הדברים האלו, אף-על-פי שלא נכתבו בשטר
41 הכתבה, ואפילו לא כתבו כתבה אלא נשא סתם - כיון
42 שנשאה, זכה בארבעה דברים שלו, וזכתה האשה בעשרה
43 דברים שלה, ואין צריכין לפרש.
44 ו. התנה הפעל שלא יתחייב באחד מן הדברים שהוא חייב
45 בהן, או שהתנה האשה שלא יזכה הפעל באחד מן הדברים
46 שהוא זוכה בהם - התנאי קיים; חוץ משלשה דברים, שאין
47 התנאי מועיל בהן, וכל המתנה עליהן - תנאו בטל. ואלו
48 הן: עונתה, ועקר כתבתה, וירשתה.
49 ז. ביצד? התנה עם האשה שאין לה עליו עונה - תנאו
50 בטל, וחיוב בעונתה; שהרי התנה על מה שכתוב בתורה,
51 ואינו תנאי ממוין.
52 ח. התנה עמה לפדות מעקר כתבה, או שכתב לה מאתיים
53 או מאה עקר כתבה, וכתבה לו שנתקבלה מהן כך וכך,
54 והיא לא נתקבלה - תנאו בטל; שכל הפדות לכתולה
55 ממאתיים ולא למנה ממאה - הרי בעילתו בעילת זנות.
56 ט. התנה עמה אחר שנשאה שלא יירשנה - תנאו בטל.
57 ואף-על-פי שירשת הפעל מדברי סופרים, עשו חזוק
58 לדבריהם כשל תורה. וכל תנאי שבירשה בטל ואף-על-פי
59 שהוא ממוין, שנאמר בה: לחקת משפט. ובשאר הדברים -
60 תנאו קיים. כגון שהתנה עמה שאין לה שאר וכסות, על
61 מנת שלא יאכל פרות נכסיה, וכל ביצא בזה - תנאו קיים.
62 י. כמה מזונות פוסקין לאשה? פוסקין לה לחם שתי
63 סעודות בכל יום. סעודה בינונית של כל אדם באותה העיר,
64 כגון שאינו לא חולה ולא גרגרן. ומאותו מאכל של אנשי
65 אותה העיר: אם חטים - חטים, ואם שעורים - שעורים,
66 וכן ארז ודחן או משאר מיני שנהגו בהן. ופוסקין לה
67 פרפרת לאכל בה את הפת, כגון קטנית או ירקות וכיוצא
68 בהן. ושמן לאכילה, ושמן להדלקת הנר, ופרות, ומעט יין
69 לשותות, אם היה מנהג המקום שישתו הנשים יין. ופוסקין
70 לה שלש סעודות בשבת, ובשאר או דגים כמנהג המקום.
71 ונותן לה בכל שבת ושבת מעה כסף לצרכיה, כגון פרוטה
72 לכבוס או למרחץ וכיוצא בהן.
73 יא. כמה דברים אמורים? בעני שבישראל; אבל אם היה

אינו נאמן. ואף על פי שיש לו חזקת ממוין (הממוין נמצא אצלו), אך חזקת גופה עדיפה, שהרי בתולה נולדה. (39) אבל אינו יכול לטעון לאחר זמן, כי מכיוון שנתייחד איתה בוודאי בעל אותה ומכיוון ששתק עד עכשיו ודאי מצאה בתולה ולפיכך שתק ורק עכשיו הוא כועס ומעליל עליה. (40) שהוא תקנת חכמים והם אמרו שיהיה נאמן. (41) שאינה מחמת תקנה אלא שנתחייב מרצונו והרי הוא כשאר החייבים שאינם יכולים להפקיע את חיובם בלי ראיה ברורה. (42) וכל שכניסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה הרי זה מקח טעות. (43) הואיל וכל כוח גבייתה הוא מחמת השטר שכתב לה תוספת זו. (44) באחיזת חפץ קדוש. (45) ויש שאסור לו לקיימה אפילו כשירצה כגון אם אשת כהן היא ובעלה טוען שמצאה בעולה נאסרה עליו. (1) כלל בו רבינו עשרה דברים שחייב האיש לאשתו ושזכאי בה, מזונותיה ומעשה ידיה, מזונות בניו ובנותיו הקטנים, הלך הבעל למדינת הים, הדיר את אשתו או שנדרה היא.

47 כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ, וְאִם לֹא תוֹצִיא שְׁטֵר כְּתֻבָּה - אֵין
48 לָהּ מְזוֹנוֹת; שְׂמָא נָטְלָה כְּתֻבָּתָהּ מִבְּעֵלָהּ אוֹ מִחֻלָּה לוֹ
49 כְּתֻבָּתָהּ, שְׂאִין לָהּ מְזוֹנוֹת, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה,
50 שְׁפוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת בְּחֻזְקַת שְׂלֵא נָטְלָה וְלֹא מִחֻלָּה, וְאֵין
51 מְצִירִין אוֹתָהּ לְהַבִּיא כְּתֻבָּה. וְדַעְתִּי נוֹטָה לָזֶה בְּמִי שֶׁהִלֵּךְ
52 בְּעֵלָהּ, הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת מִן הַתּוֹרָה; אֲבָל אִם מֵת
53 בְּעֵלָהּ - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת עַד שֶׁתְּבִיא כְּתֻבָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא
54 אוֹכֶלֶת בְּתַקְנַת חֲכָמִים. וְעוֹד, שֶׁנִּזְוֹנָת מִנְכָּסֵי יוֹרְשִׁים,
55 וְלַעֲדוֹלָם טוֹעֲנִין לְיֹרֶשׁ.
56 **יט.** הִלֵּךְ בְּעֵלָהּ, וְלוֹתָהּ וְאֶכְלָה - כְּשִׁיבּוֹא חֵיב לְשֵׁלֵם. עַמֵּד
57 אֶחָד מִדַּעַת עֲצָמוֹ וְזָנָה מִשְׁלוֹ - אִם יָבֹא הַבְּעַל, אֵינוֹ חֵיב
58 לְשֵׁלֵם לוֹ; וְהָרִי זֶה אֲבָד אֶת מַעֲוָתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא צִוְּהוּ לְזוֹנָה
59 וְהִיא לֹא לוֹתָהּ מִמֶּנּוּ.
60 **כ.** הַבְּעַל שְׂאָמַר לְאִשְׁתּוֹ בְּשַׁעֲהָ שֶׁהִלֵּךְ: טְלִי מַעֲשֶׂה יְדִידָךְ
61 בְּמִזְוֹנוֹתֶיךָ - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת; שְׂאֵלוֹ לֹא רָצָתָה בְּדַבָּר זֶה וְלֹא
62 סָמְכָה דַּעְתָּהּ - הִיא לָהּ לְתַבְּעָהּ, אוֹ לֹמַר לוֹ: אֵין מַעֲשֶׂה
63 יְדִי מִסְּפִיקִין לִי.
64 **כא.** הָרִי שֶׁעָמְדָה בְּדִין וּפְסָקוֹ לָהּ מְזוֹנוֹת, וּמְכָרוּ בֵּית דִּין
65 וְנִתְּנוּ לָהּ, אוֹ שֶׁמְכָרָהּ הִיא לְעַצְמָהּ, וְכֹא הַבְּעַל וְאָמַר:
66 הִנֵּחְתִּי לָהּ מְזוֹנוֹת - הָרִי זֶה נִשְׁבַּעַת בְּנִקְיִטַת חֶפֶץ שֶׁלֹּא הֵנִיחַ
67 לָהּ. לֹא תִבְעָה וְלֹא מְכָרָהּ, אֲלֵא שֶׁהִתָּה עַד שֶׁכָּא, הוּא
68 אוֹמֵר: הִנֵּחְתִּי, וְהִיא אוֹמֵרֶת: לֹא הִנֵּחְתָּ, אֲלֵא לְוִיתִי מְזָה
69 וְנִתְּפָרְנִסְתִּי - נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת שֶׁהֵנִיחַ לָהּ וּנְפָטָר, וְיִשְׁאָר
70 הַחֹב עָלֶיהָ.
71 **כב.** מְכָרָהּ מִטְּלָטְלִין וְאָמְרָה: לְמִזְוֹנוֹת מְכָרְתִּי, וְהוּא
72 טוֹעֵן וְאוֹמֵר: מְזוֹנוֹתֶיךָ הִנֵּחְתִּי - נִשְׁבַּעַת שְׁבוּעַת הַסֵּת
73 שֶׁלֹּא הֵנִיחַ. הָרִי שֶׁלֹּא תִבְעָה וְלֹא לוֹתָהּ וְלֹא מְכָרָהּ, אֲלֵא
74 דְחָקָה עֲצָמָהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָהּ וְעִשְׂתָּהּ וְאֶכְלָה - אֵין לָהּ
75 כָּלוּם.
76 **כג.** הַמְדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלְּהֵנוֹת לוֹ - בֵּין שֶׁפָּרַשׁ עַד
77 זְמַן פְּלוּגִי, בֵּין שֶׁלֹּא פָּרַשׁ אֲלֵא סָתֵם - מִמֵּתִינִין לוֹ
78 שְׁלֹשִׁים יוֹם: אִם תָּמוּ יָמֵי נִדְרוֹ אוֹ שֶׁלֹּא תָּמוּ וְהִתִּיר
79 נִדְרוֹ - הָרִי זֶה מוּטָב, וְאִם לֹא - יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.
80 וּבִאֲוָתָן הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם תִּהְיֶה הִיא עוֹשֶׂה וְאוֹכֶלֶת, וְיִהְיֶה
81 אֶחָד מִמְּכָרָיו מִפְּרִנְס אוֹתָהּ דְּכָרִים שֶׁהִיא צָרִיכָה לָהּ
82 יֵתֵר עַל מַעֲשֶׂה יְדִידָהּ, אִם אֵין מַעֲשֶׂה יְדִידָהּ מִסְּפִיקִין
83 לְכָל.
84 **כד.** הַמְדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִטַּעַם אֶחָד מִכָּל הַפְּרוֹת -
85 מִמֵּתִינִין לוֹ עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם; יֵתֵר עַל כֵּן - יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.
86 אֲפִלּוֹ הִדְרָה שֶׁלֹּא תֹאכַל מֵאֶכָל רַע, אֲפִלּוֹ הִדְרָה מִמֵּין
87 שֶׁלֹּא אֶכְלָה אוֹתוֹ מִמֵּמִיָּה - יוֹצִיא אַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם וְיִתֵּן
88 כְּתֻבָּה. נִדְרָה הִיא שֶׁלֹּא תֹאכַל אֶחָד מִכָּל הַפְּרוֹת, וְקִיָּם לָהּ
89 הוּא אֶת נִדְרָהּ, אוֹ נִדְרָה בְּגוּיָר וְלֹא הִפָּר לָהּ: אִם רָצָה
90 שֶׁתִּשְׁכַּח תַּחְתִּיו וְלֹא תֹאכַל פְּרוֹת אוֹ תִּהְיֶה נְזִירָה - תִּשְׁכַּח, וְאִם
91 אָמַר: אֵינִי רוֹצֶה בְּאִשָּׁה נְדָרְנִית - יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה; שֶׁהָרִי
92 הִיא בְּיָדוֹ לְהַפֵּר, וְהוּא קִיָּם לָהּ בְּרִצּוֹנוֹ.

1 עֲשִׂיר - הַכֹּל לְפִי עֲשָׂרוֹ. אֲפִלּוֹ הִיא מְמוֹנוֹ רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת לָהּ
2 כְּמֵה תִבְשְׁלִי בְּשֵׁר בְּכָל יוֹם - כּוֹפִין אוֹתוֹ וּפּוֹסְקִין לָהּ
3 מְזוֹנוֹת כְּפִי מְמוֹנוֹ. וְאִם הִיא עֲנִי בְּיֹתֵר וְאֵינוֹ יָכוֹל לִתֵּן לָהּ
4 אֲפִלּוֹ לֶחֶם שֶׁהִיא צָרִיכָה לוֹ - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא, וְתִהְיֶה
5 כְּתֻבָּתָהּ חוֹב עָלֶיהָ עַד שֶׁתִּמָּצֵא יָדוֹ וְיִתֵּן.
6 **יב.** בְּעַל שְׂרָצָה לִתֵּן לְאִשְׁתּוֹ מְזוֹנוֹתֶיהָ הֵרְאוּנוֹת לָהּ, וְתִהְיֶה
7 אוֹכֶלֶת וְשׂוֹתָה לְעַצְמָהּ, וְהוּא שׂוֹתָה וְאוֹכֶל לְעַצְמוֹ -
8 הֵרְשׁוֹת בְּיָדוֹ; וּבִלְבָד שִׁיאֲכַל עִמָּה מִלִּילִי שֶׁבַת לְלִילִי
9 שְׁבֵת.
10 **יג.** הָאִשָּׁה שֶׁפָּסְקוֹ לָהּ מְזוֹנוֹת, וְהוֹתִירוֹ - הַמּוֹתֵר לַבְּעַל.
11 הִיא בְּעֵלָהּ כִּפֶּן - אֵינוֹ נוֹתֵן לָהּ כָּל מְזוֹנוֹתֶיהָ תְּרוּמָה, מִפְּנֵי
12 שֶׁטָּרַח גְּדוֹל הוּא לָהּ לְשִׁמְרָן מִדְּכָרִים הַמְטַמְּאִין וּלְאֶכָל
13 בְּטָהֳרָה; אֲלֵא נוֹתֵן לָהּ מִחֻצָּה חֲלִין וּמִחֻצָּה תְּרוּמָה.
14 **יד.** כִּשְׁם שְׂאָדָם חֵיב בְּמִזְוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ, כִּף הוּא חֵיב
15 בְּמִזְוֹנוֹת בְּנֵיו וּבְנֹתָיו הַקָּטָנִים, עַד שֶׁיִּהְיוּ בְּנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים;
16 מִכָּאן וְאֵילָךְ - מֵאֶכָלִין עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ, כְּתַקְנַת חֲכָמִים. וְאִם
17 לֹא רָצָה - גּוֹעֲרִין בּוֹ, וּמְכַלְמִין אוֹתוֹ, וּפּוֹצְרִין בּוֹ. וְאִם
18 לֹא רָצָה - מְכַרְזִין עָלָיו בַּצִּבּוֹר וְאוֹמְרִים: פְּלוּגִי אֲכֹזְרִי
19 הוּא, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְזוֹן בְּנֵיו, וְהָרִי פָחוֹת הוּא מַעוֹף טָמֵא
20 שֶׁהוּא זֶן אֶת אֶפְרוֹחָיו. וְאֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְזוֹנֵם אַחֵר
21 שֵׁשׁ.
22 **טו.** בְּמֵה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּאִישׁ שֶׁאֵינוֹ אָמוּד, וְאֵין יָדוּעַ
23 אִם רְאוּיָה לִתֵּן צְדָקָה אוֹ אֵינוֹ רְאוּיָה; אֲבָל אִם הִיא אָמוּד שֵׁשׁ
24 לוֹ מְמוֹן הֵרְאוּיָה לִתֵּן מִמֶּנּוּ צְדָקָה הַמְסַפֶּקֶת לָהּ - מוֹצִיאִין
25 מִמֶּנּוּ בְּעַל כִּרְחוֹ מִשּׁוֹם צְדָקָה, וְנִזְנִין אוֹתָהּ עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ.
26 **טז.** מִי שֶׁהִלֵּךְ לְמַדְיָנָה אַחֲרָת, וּבָאָה אִשְׁתּוֹ לְבֵית דִּין
27 לְתַבְּעַ מְזוֹנוֹת: שֶׁלֹּשָׁה חֳדָשִׁים הֵרְאִישׁוּנִים מִיּוֹם הִלִּיכָתָהּ
28 - אֵין פּוֹסְקִין לָהּ כִּפֶּן מְזוֹנוֹת, שֶׁחֻזָּקָה שְׂאִין אָדָם מִנִּיחַ
29 בֵּיתוֹ רִיקָן; מִכָּאן וְאֵילָךְ - פּוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת. וְאִם
30 הָיוּ לוֹ נִכְסִים - בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנִכְסָיו וּמוֹכְרִין
31 לְמִזְוֹנוֹתֶיהָ. וְאֵין מְחַשְׁבִּין עִמָּה עַל מַעֲשֶׂה יְדִידָהּ, עַד
32 שִׁיבּוֹא בְּעֵלָהּ; אִם מִצָּאָה שֶׁעִשְׂתָּהּ - הָרִי אֵלּוֹ שְׁלוֹ.
33 וְכֵן אִם לֹא עָמְדָה בְּדִין, אֲלֵא מְכָרָהּ לְעַצְמָהּ לְמִזְוֹנוֹת
34 - מְכָרָהּ קִנְיָן. וְאֵינָה צָרִיכָה הַכְרָזָה וְלֹא שְׁבוּעָה, עַד
35 שִׁיבּוֹא בְּעֵלָהּ וְיִטַּעֵן, אוֹ עַד שֶׁתְּבֹא לְגִבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ
36 אַחֵר מוֹתוֹ - מִגְּלָגְלִין עָלֶיהָ שֶׁלֹּא מְכָרָהּ אֲלֵא לְמִזְוֹנוֹת
37 שֶׁהִיא צָרִיכָה לָהּ.
38 **יז.** וְכִשְׁם שֶׁבֵּית דִּין מוֹכְרִין לְמִזְוֹן הָאִשָּׁה שֶׁהִלֵּךְ
39 בְּעֵלָהּ, כִּף מוֹכְרִין לְמִזְוֹן בְּנֵיו וּבְנֹתָיו כִּשְׁהֵן בְּנֵי שֵׁשׁ
40 שָׁנִים אוֹ פָחוֹת; אֲבָל יֵתֵר עַל שֵׁשׁ - אֵינֶן וְנִזְנִין אוֹתָן
41 מִנְכָּסָיו שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא אָמוּד. וְכֵן מִי
42 שֶׁנִּשְׁתַּטָּה - בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנִכְסָיו וּמוֹכְרִים, וְנִזְנִין
43 אִשְׁתּוֹ וּבְנֵיו וּבְנֹתָיו שֶׁהֵן בְּנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים אוֹ פָחוֹת,
44 וּמִפְּרִנְסִין אוֹתָן.
45 **יח.** יֵשׁ מִן הַגְּאוּנִים שֶׁהוֹרָה, שְׂאִין פּוֹסְקִין מְזוֹנוֹת לְאִשָּׁה
46 שֶׁהִלֵּךְ בְּעֵלָהּ לְמַדְיָנָה הֵיטָּם אוֹ שִׁמַּת בְּעֵלָהּ, עַד שֶׁיִּהְיֶה שְׁטֵר

פרק שלשה עשר

1
2 א. במה הפסות שהוא חייב לתן לה? בגדים של חמשים
3 וזו משנה לשנה, ממטבע אותן הימים, שנמצאו החמשים
4 - ששה דינרין ורכייע דינר כסף. נותנין לה חרשים בימות
5 הגשמים, ולבשת בלאותיהן בימות החמה. והשחקים, והם
6 מותר הפסות - הרי הן שלה, כדי שתתכסה בהם בימי
7 גדתה. ונותנין לה חגורה למתניה וכפה לראשה ומנעל
8 ממועד למועד.
9 ב. במה דברים אמורים? באותן הימים ובארץ ישראל;
10 אבל בשאר זמנים ושאר המקומות - אין הדמים עקר. יש
11 מקומות שיהיו שם הבגדים ביקר הרבה או בזול הרבה.
12 אלא העקר שסומכין עליו, שמחזיבין אותו לתן לה בגדים
13 הראויים בימות הגשמים ובימות החמה, בפחות שלובשת
14 כל אשה בעלת בית שבאותה המדינה.
15 ג. ובכלל הפסות - שהוא חייב לתן לה כלי בית, ומדור
16 שישבת בו. ומה הן כלי בית? מטה מצעת, ומפץ או
17 מחצלת לישב עליה, וכלי אכילה ושתייה, כגון קדרה
18 וקערה וכוס ובקבוק וכיוצא בהן. והמדור? ששוכר לה בית
19 של ארבע אמות על ארבע אמות, ותהיה רחבה חוצה לה
20 כדי להשתמש בה, ויהיה לו בית הפסא חוץ ממנו.
21 ד. וכן מחזיבין אותו לתן לה תכשיטים, כגון בגדי צבעונין
22 להקיף על ראשה ופדחתה, ופוף ושרק וכיוצא בה, כדי
23 שלא תתגנה עליו.
24 ה. במה דברים אמורים? בעני שבישראל; אבל בעשיר -
25 הכל לפי עשורו. ואפלו היה ראוי לקנות לה כלי משי
26 ורקמה וכלי זהב - כופין אותו ונותן. וכן המדור - לפי
27 עשורו, והתכשיט וכלי הבית - הכל לפי עשורו. ואם קצרה
28 ידו לתן לה אפלו בעני שבישראל - כופין אותו להוציא,
29 ותהיה הכתבה עליו חוב עד שיעשיר.
30 ו. ולא האשה בלבד, אלא בניו ובנותיו הקטנים, בני שש
31 או פחות - חייב לתן להם פסות המספקת להם, וכלי
32 תשמיש, ומדור לשכן בו. ואינו נותן להם לפי עשורו, אלא
33 כפי צרכן בלבד. זה הכלל: כל מי שיש לו עליו מזונות בין
34 בחייו בין אחר מותו - יש לו פסות וכלי בית ומדור; וכל
35 שבית דין מוכרין למזונותיו, כן מוכרין לכסותו וכלי ביתו
36 ומדורו.
37 ז. האשה שהלך בעלה, ופסקו לה בית דין מזונות ופסות
38 וכלי בית ושכר מדור - אין פוסקין לה תכשיט, שהרי אין
39 לה בעל שתתקשט לו; אבל מי שנשתטה בעלה או
40 שנתחרש - פוסקין לה תכשיט. ודין הבעל עם אשתו
41 בטענת הפסות והכלים ושכר המדור - בדינים בטענת
42 המזונות. אם אמר הוא: נתתי, והיא אומרת: לא נתת - דין
43 אחד לכל.

44 ח. המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין -
45 בעניות: שנה אחת - ימים, יתר על כן - או יתיר את נדרו
46 או יוציא ויתן כתבה; ובעשירות: שלשים יום - ימים, יתר
47 על כן - יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתבה.
48 ט. הדירה שלא תלך למרחץ: בכרכים - שבת אחת,
49 בכפרים שתי שבתות. שלא תנעל מנעל: בכפרים - שלשה
50 ימים, ובכרכים - מעת לעת. יתר על זה - יתיר את נדרו
51 או יוציא ויתן כתבה.
52 י. הדירה שלא תשאל ולא תשאל מכלי הבית שדרך כל
53 השכנות לשאל אותן ולהשאילן, כגון נפה וכברה, רחים
54 ותנור וכיוצא בהם - יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתבה,
55 מפני שמשיאה שם רע בשכנותיה. וכן היא שנדרה שלא
56 תשאל ולא תשאל נפה וכברה ורחים ותנור וכיוצא בהם,
57 ושלא תארג בגדים נאים לבנים, במקום שדרכן לארג אותם
58 לבנים - תצא בלא כתבה, מפני שמשיאותו שם רע בשכנותו
59 שהוא כילי.
60 יא. מקום שדרכן שלא תצא אשה לשוק בכפה שעל ראשה
61 בלבד, עד שיהיה עליה רדיד החופה את כל גופה כמו
62 טלית - נותן לה בכלל הפסות רדיד הפחות מכל הרדידין.
63 ואם היה עשיר - נותן לה לפי עשורו. כדי שתצא בו לבית
64 אביה או לבית האב או לבית המשתה. לפי שכל אשה יש
65 לה לצאת ולילך לבית אביה לבקרו, ולבית האב ולבית
66 המשתה לגמל חסד לרעותיה או לקרובותיה, כדי שיבואו
67 הם לה, שאינה בבית הסתר עד שלא תצא ולא תבוא. אבל
68 גנאי הוא לאשה שתהיה יוצאה תמיד, פעם בחוץ פעם
69 ברחובות. ויש לבעל למנע אשתו מזה, ולא יניחנה לצאת
70 אלא כמו פעם אחת בחדש או כמו פעמים בחדש, לפי
71 הצרך. שאין יפי לאשה אלא לישב בנזות ביתה, שפך
72 כתוב: כל כבודה בת מלך פנימה.
73 יב. המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה - בזמן שהוא
74 עמה בעיר, חדש אחד - ממתינין לו, שנים - יוציא ויתן
75 כתבה; ובזמן שהוא בעיר אחרת: רגל אחד - ממתינין לו,
76 שנים - יוציא ויתן כתבה.
77 יג. המדיר את אשתו שלא תלך לבית האב או לבית
78 המשתה - או יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתבה; שנה
79 כמי שאסרה בבית הסתר ונעל בפניה. ואם היה טוען מפני
80 בני אדם פרוצים שיש באותו בית האב או בבית המשתה,
81 והחזקו שם פרוצים - שומעין לו.
82 יד. האומר לאשתו: אין רצוני שיבואו לביתי אביך ואמך,
83 אחיך ואחיותיך - שומעין לו. ותהיה היא הולכת להם
84 כשיצארה להם דבר, ותלך לבית אביה פעם בחדש ובכל רגל
85 ורגל; ולא יכנסו הם לה אלא אם ארע לה דבר, כגון חלי
86 או לדה. שאין כופין את האדם שיכנסו אחרים בךשותו.

כ. אמר האיש לעלות לארץ ישראל, והיא אינה רוצה - 38
תצא בלא כתובה. אמרה היא לעלות, והוא אינו רוצה - 39
יוצא ויתן כתובה. והוא הדין לכל מקום מארץ ישראל עם - 40
ירושלים. שהכל מעלין לארץ ישראל, ואין הכל מוציאין - 41
משם; הכל מעלין לירושלים, ואין הכל מוציאין משם. 42

יום שבת קודש ט' סיון ה'תשע"א

פרק ארבעה עשר

א. עונה האמורה בתורה² - לכל איש ואיש פפי כחו וכפי - 45
מלאכתו. כיצד? בני אדם הבריאים והרפים והעניים³, שאין - 46
להם מלאכה שמכשלת כחן, אלא אוכלין ושותין ויושבין - 47
בבתיהן - עונתן בכל לילה. הפועלין, כגון החיטין - 48
והאורגין והבונים וכיוצא בהן, אם היתה מלאכתן בעיר - 49
עונתן פעמים בשבת, ואם היתה מלאכתן בעיר אחרת - 50
עונתן פעם אחת בשבת. החמרים⁴ - פעם אחת בשבת. 51
והגמלים⁵ - אחת לשלשים יום. והמלחין⁶ - אחת לששה - 52
חדשים. תלמידי חכמים - עונתן פעם אחת בשבת, מפני - 53
שתלמוד תורה מתיש כחן. ודרך תלמידי חכמים לשמש - 54
מטתן מלילי שבת ללילי שבת. 55
ב. יש⁷ לאשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה אלא - 56
למקום קרוב, שלא ימנע מעונתה ולא יצא אלא ברשותה. 57
וכן יש לה למנוע לצאת ממלאכה שעונתה קרובה למלאכה - 58
שעונתה רחוקה, כגון חמר שבקש להעשות גמל, או גמל - 59
להעשות מלח⁸. ותלמידי חכמים יוצאין לתלמוד תורה - 60
שלא ברשות נשותיהן שתים ושלש שנים. וכן רף וענג - 61
שנעשה תלמיד חכם - אין אשתו יכולה לעכב. 62
ג. נושא אדם בפה נשים, אפלו מאה, בין בבת אחת בין - 63
בזו אחר זו, ואין אשתו יכולה לעכב⁹. והוא, שיהיה יכול - 64
לתן שאר כסות ועונה כראוי לכל אחת ואחת. ואינו יכול - 65
לכף אותן לשכן בחצר אחת, אלא כל אחת ואחת - 66
לעצמה¹⁰. 67
ד. וכמה היא עונתן? לפי מנן¹¹. כיצד? פועל¹² שהיו לו - 68
שתי נשים - יש לזו עונה אחת בשבת, ויש לזו עונה אחת - 69
בשבת¹³. היו לו ארבע נשים - נמצא עונת כל אחת מהן - 70
פעם אחת בשתי שבתות¹⁴. וכן אם היה מלח ויש לו ארבע - 71
נשים - תהיה עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שנים. 72

וכן היא שאמרה: אין רצוני שיפנסו אצלי אמך ואחיותיך, 1
ואני שוכנת עמם בחצר אחת, מפני שמרעין לי ומצרין 2
לי - שומעין לה; שאין כופין את האדם שישוב אחרים 3
עמו ברשותו. 4
טו. האיש שאמר: אני דר במדור זה, מפני שבני אדם 5
רעים או פרוצים או עכ"ם בשכונתי ואני מתירא מהם - 6
שומעים לו, ואף-על-פי שלא החזקו בפריצות, שכן צוה 7
חכמים: הרחק משכן רע. ואפלו היה המדור שלה - 8
מוציאין אותה ממנו, ושוכן בין בני אדם כשרים. וכן היא 9
שאמרה כן, אף-על-פי שהיא אומרת: אני איני מקפיד 10
עליהם - שומעין לה, מפני שהיא אומרת: אין רצוני שיצא 11
עלי שם רע בשכונת אלו. 12
טז. כל הישוב ארצות ארצות הוא, כגון ארץ כנען וארץ 13
מצרים וארץ תימן וארץ כוש וארץ שנער וכיוצא בהן. וכל 14
ארץ וארץ - ממדינות וכפרים. וערי ישראל לענין נשואין 15
שלש ארצות הן: יהודה, ועבר הירדן, והגליל. 16
יז. איש שהיה מארץ מן הארצות, ונשא אשה בארץ אחרת 17
- כופין אותה ויוצאה עמו לארצו, או תצא בלא כתובה; 18
שעל מנת כן נשאה, אף-על-פי שלא פרש. אבל הנושא 19
אשה באחת מן הארצות, והיא מאנשי אותה הארץ - אינו 20
יכול להוציאה לארץ אחרת; אבל מוציאה ממדינה למדינה 21
ומכפר לכפר באותה הארץ. ואינו יכול להוציאה ממדינה 22
לכפר, ולא מכפר למדינה; שיש דברים ששייבת המדינה 23
טובה להם, ויש דברים ששייבת הכפרים טובה להם. 24
יח. וכשמוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותה 25
הארץ - אינו יכול להוציאה מנה הנה הנה הרע, ולא 26
מרע לנפה; מפני שהיא צריכה להטפל ולבדק עצמה בנה 27
הנפה, כדי שלא תהיה בו קלה וכעורה. וכן לא יוציאה 28
ממקום שרבו ישראל למקום שרבו עכו"ם. ובכל מקום 29
מוציאין ממקום שרבו עכו"ם למקום שרבו ישראל. 30
יט. כמה דברים אמורים? מחוצה לארץ לחוצה לארץ, או 31
מארץ ישראל לארץ ישראל; אבל מחוצה לארץ לארץ 32
ישראל - כופין אותה לעלות. אפלו מנה הנה הרע, 33
ואפלו ממקום שרבו ישראל למקום שרבו עכו"ם - מעלין. 34
ואין מוציאין מארץ ישראל לחוצה לארץ, ואפלו מנה הרע 35
לנה הנה, [ואפלו ממקום] שרבו עכו"ם למקום שרבו 36
ישראל. 37

(1) כלולים בו דיני עונה, ואם יכולה לעכבו שלא יעזוב ביתו, דין תלמידים היוצאים ללמוד, אם יכולה האשה לעכב שלא ישא בעלה אשה אחרת, שלא ישא אדם יותר מארבע נשים, המדיר אשתו מחיי משפחה, דיני מורדת או מורד, פדיונה וקבורתה. (2) חיי אישות. (3) מפונקים. (4) מוליכים תבואה על חמורים מכפרים לשוק שבעיר. (5) מביאים סחורות על הגמלים ממקום רחוק. (6) פורשים לים הגדול ולקצווי ארץ. (7) יכולה. (8) ואף על פי שהמלאכה השנייה מפרנסת יותר, כי "רוצה אשה בקב ותפילות (להיות בעלה עימה) מעשרה קבים ופרישות". (9) "ובמקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה אחרת על אשתו" ואחרי תקנת "חרם דרבינו גרשום" אסור לישא אשה שנייה אפילו אם הראשונה מסכימה. (10) כדי שלא יתקנאו זו בזו. (11) לפי מספר הנשים. (12) שמלאכתו בעיר ועונתו פעמים בשבוע. (13) ואף על פי שעונתה מתמעטת, הואיל והמנהג במקום לישא עוד נשים הרי זה כאילו התנה עימה ליקח עוד נשים. (14) כי העונה שקבעו חכמים אינה לאשה אחת אלא שהאיש לא יימנע מלפרות ולרבות פחות מהזמן שקבעו לו.

1 לפיכך¹⁵ צוו חכמים, שלא ישא אדם¹⁶ יותר על ארבע
2 נשים, אף-על-פי שיש לו מומן הרבה, כדי שתגיע להן
3 עונה פעם אחת בחדש¹⁷.
4 ה. המדיר את אשתו שתאמר לאחרים מה שאמר לה או
5 מה שאמרה לו מדברי שחוק וקלות ראש שמדבר אדם עם
6 אשתו על עסקי תשמיש - הרי זה יוציא ויתן כתובה; שאין
7 זו יכולה להעז פניה ולומר לאחרים דברי קלון. וכן אם
8 הדירה שתהיה פועלת בעת תשמיש שלא תתעבר, או
9 שהדירה שתעשה מעשה שוטים ודברים שאין בהן ממש
10 אלא כשטות - הרי זה יוציא ויתן כתובה.
11 ו. המדיר את אשתו מתשמיש המטה: שבת אחת¹⁸ -
12 ממתינין לה¹⁹, יתר על כן - יוציא ויתן כתובה או יפר נדרו.
13 אפלו היה מלח, שעונתו לששה חדשים; שפיון שנדר -
14 הרי צערה ונתיאשה. וכיצד מדידה? אם אמר לה: תשמישי
15 אסור עליך, או שנשבע שלא ישמש מטתו - לא נדר כלום,
16 ואם נשבע - נשבע לשוא, מפני שהוא משעבד לה²⁰. אמר
17 לה: הנאת תשמישך אסורה עלי²¹ - הרי זה נדר, ואסור
18 לשמש; שאין מאכילין לאדם דבר האסור לה²².
19 ז. אסור לאדם למנע אשתו מעונתה. ואם עבר ומנע כדי
20 לצערה - עבר בלא תעשה שבתורה, שנאמר: שארה כסותה
21 ועונתה לא יגרע. ואם חלה או תשש כחו ואינו יכול לבצע
22 - ימתין ששה חדשים שמא יבריא, שאין לה עונה גדולה
23 מזו²³, ואחר כך או יטל ממנה רשות או יוציא ויתן כתובה.
24 ח. האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה, היא הנקראת
25 מורדת. ושואלין אותה מפני מה מרדה. אם אמרה:
26 מאסתיהו ואני יכולה להבצע לו מדעתי²⁴ - כופין אותו
27 לשעתו²⁵ לגרשה, לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוא לה.
28 ותצא בלא כתובה כלל²⁶. ותטל בלאותיה²⁷ הקימין - בין
29 מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותו²⁸, בין מנכסי
30 מלוג שלא נתחייב באחריותו²⁹. ואינה נוטלת בשל בעל
31 כלום. ואפלו מנעל שברגליה ומטפחת שבראשה שלקחן
32 לה, פושטת ונותנת לו. וכל מה שנתן לה מתנה מחזרת
33 אותו, שלא נתן לה על מנת שתטל ותצא.
34 ט. ואם מרדה מתחת בעלה כדי לצערו, ואמרה: הריני
35 מצערת אותו בכך מפני שעשה לי כך וכך, או מפני
36 שקללני, או מפני שעשה עמי מריבה, וכיוצא בדברים אלו
37 - שולחים לה מבית דין ואומרים לה: הוי יודעת, שאם את
38 עומדת במרדך - אפלו כתבתך מאה מנה, הפסדת אותה.
39 ואחר כך מקריזין עליה בכתי כנסיות ובכתי מדרשות בכל

40 יום, ארבע שבתות זו אחר זו, ואומרים: פלונית מרדה על
41 בעלה.
42 י. ואחר ההכרזה שולחין לה בית דין פעם שניה ואומרים
43 לה: אם את עומדת במרדך, הפסדת כתבתך. אם עמדה
44 במרדה ולא חזרה - נמלכין בה, ונתאבד כתבתה, ולא יהיה
45 לה כתבה כלל. ואין נותנין לה גט עד שנים עשר חדש,
46 ואין לה מזונות כל שנים עשר חדש. ואם מתה קדם הגט
47 - בעלה יורשה.
48 יא. כסדר הזה עושין לה אם מרדה כדי לצערו. ואפלו
49 היתה נדה או חולה, שאינה ראויה לתשמיש. ואפלו היה
50 בעלה מלח, שעונתו לששה חדשים. ואפלו יש לו אשה
51 אחרת.
52 יב. וכן ארוסה שהגיע זמנה להנשא, ומרדה כדי לצערו
53 ולא נשאת - הרי זו מורדת מתשמיש. וכן יבמה שלא רצתה
54 להתכנס כדי לצערו, כסדר הזה עושין לה.
55 יג. המורדת הזאת, כשהיא יוצאת אחר שנים עשר חדש
56 בלא כתבה, תחזיר כל דבר שהוא של בעל. אבל נכסים
57 שהכניסה לו ובלאותיהן קימים, אם תפסה - אין מוציאים
58 מידה, ואם תפסן הבעל - אין מוציאים מידו. וכן כל מה
59 שאבד מנכסיה שקבל הבעל אחריותו עליו, אינו משלם לה
60 כלום. זה הוא דין הגמרא במורדת.
61 יד. ואמרו הגאונים, שיש להם בכבל מנהגות אחרות
62 במורדת. ולא פשטו אותן המנהגות ברב ישראל, ורבים
63 וגדולים חולקין עליהם ברב המקומות. וכדין הגמרא ראוי
64 לתפס ולדון.
65 טו. המורד על אשתו ואמר: הריני זן ומפרנס אותה, אבל
66 אני בא עליה מפני ששנאתיה - מוסיפין לה על כתבתה
67 משקל שש ושלושים שעורות של כסף בכל שבת ושבת.
68 וישב ולא ישמש כל זמן שתתקן היא לישב. ואף-על-פי
69 שכתבתה הולכת ונוספת, הרי הוא עובר בלא תעשה,
70 שנאמר: לא יגרע. שאם שנאה - ישלחה, אבל לענות -
71 אסור. ולמה לא ילקה על לאו זה? מפני שאין בו מעשה.
72 טז. איש ואשתו שבאו לבית דין, הוא אומר: זו מורדת
73 מתשמיש, והיא אומרת: לא פי, אלא כדרך כל הארץ אני
74 עמו; וכן אם טענה היא ואמרה שהוא מורד מתשמיש,
75 והוא אומר: לא פי, אלא כדרך כל הארץ אני עמה -
76 מחרימין בתחלה על מי שהוא מורד ולא יודה בבית דין,
77 ואחר כך, אם לא הודו, אומרים להם: התיחדו³⁰ בפני עדים.
78 נתיחדו, ועדין הם טוענין³¹ - מבקשין מן הנסעין ועושין

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(15) הואיל ועונתו לפי מניין. (16) המתנהג כחכם שעונתו פעם בשבוע. (17) אבל הענוגים הבטלים ממלאכתם שעונתם בכל לילה יכולים לישא יותר מארבע נשים. (18) שבוע אחד. (19) שמא יתיר את נדרו. (20) מן התורה. והנדר והשבועה אינם יכולים להפקיע שעבוד זה. (21) כגון לא אסר הנאת תשמישו עליה אלא להיפך: הנאת תשמישה עליו. (22) ושעבודו בטל מאליו כיוון שאסור הוא. (23) זוהי העונה הרחוקה ביותר הנוהגת במלח. (24) מרצוני. (25) מיד, ללא כל שהיות ודחיות. (26) כי במרדה זה ביטלה תנאי האישות שקבעו לה חכמים. (27) בגדים שבלו או נשחקו מרוב שימוש. והוא הדין לשאר נכסים שנפחתו מרוב שימוש. (28) ונקראים: "נכסי צאן ברזל". (29) אלא הרי הם ברשות האשה אם פחתו - פחתו לה, אם הותירו - הותירו לה. מלוג - על שם שהבעל אוכל פירות אותם נכסים ומולג אותם כמליגת התרנגולים. (30) לשם ביאה. (31) שאחד מורד על

- 1 פְּשָׁרָה כְּפִי כַח הַדִּין³². אָכַל לִבְעַל בְּפָנֵי בְּנֵי אָדָם אִי אֶפְשָׁר,
2 לְפִי שְׁאִסּוֹר לִבְעַל בְּפָנֵי כָל בְּרִיָּה.
3 יז. הָאִשָּׁה שֶׁחִלְתָּה - חַיִּב לְרַפֵּאת אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּכְרִיא. רָאָה
4 שֶׁחִלְתָּ אֶרֶץ וַיִּפְסִיד מִמּוֹן הָרֶבֶה לְרַפּוּאָה, וְאָמַר לָהּ: הֲרִי
5 כְּתֻבָּתְךָ³³ מִנִּיחַת, אוּ רָפְאִי עֲצָמְךָ מִכְּתֻבְתְּךָ אוּ הֲרִינִי
6 מִגְרָשֶׁךָ וְנוֹתֵן כְּתֻבָּה וְהוֹלֵךְ - שׁוֹמְעִין לוֹ³⁴. וְאִין רָאִי
7 לַעֲשׂוֹת בֵּן, מִפְּנֵי דֶרֶךְ אֶרֶץ³⁵.
8 יח. נִשְׁבִּיתָ³⁶ - חַיִּב לְפִדּוּתָהּ. וְאִם הָיָה כֹהֵן, שֶׁכָּבַר נֶאֱסָרָה
9 עָלָיו³⁷ - פֹּדֶה אוֹתָהּ³⁸ וּמַחְזִירָהּ לְבֵית אָבִיהָ. אֶפְלוּ הָיָה
10 בְּעִיר אַחֶרֶת - מִטְּפֵל לָהּ עַד שֶׁמַּחְזִירָהּ לְמִדְּנֶתָהּ. וּמִגְרָשָׁהּ
11 וְנוֹתֵן לָהּ כָּל כְּתֻבָּתָהּ. הָיָה בְּעֵלָה יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִשְׁבִּיחָהּ מִתַּרְתָּ
12 לוֹ³⁹, מַחְזִירָהּ לוֹ לְאִשָּׁה כְּמוֹ שֶׁהִתְּהָה. וְאִם רָצָה אַחֵר כֹּהֵן,
13 מִגְרָשָׁהּ⁴⁰ וְנוֹתֵן לָהּ כְּתֻבָּתָהּ.
14 יט. אִין מַחְזִיבִין אֶת הַבְּעַל לְפִדּוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ יוֹתֵר עַל
15 דְּמִיָּה, אֲלֹא כִּמְהָ שֶׁהִיא שְׁוִיָּה⁴¹ כְּשֶׁאֵר הִשְׁבִּיחָהּ⁴². הֵיוּ דְּמִיָּה
16 יוֹתֵר עַל כְּדֵי כְּתֻבָּתָהּ, וְאָמַר: הֲרִינִי מִגְרָשָׁהּ, וְזוֹ כְּתֻבָּתָהּ,
17 וְחֹלֶךְ וְתַפְּדָה אֶת עֲצָמָה - אִין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֲלֹא כּוֹפִין אוֹתוֹ
18 וּפֹדֶה אוֹתָהּ. אֶפְלוּ הֵיוּ דְּמִיָּה עַד עֲשָׂרָה בְּכֻתֻּבָּתָהּ, וְאֶפְלוּ
19 אִין לוֹ אֲלֹא כְּדֵי פְדִיּוּנָהּ. כִּמְהָ דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּפֶעַם
20 רִאשׁוֹנָה; אָכַל אִם פְּדָאָה וְנִשְׁבִּיתָ פֶּעַם שְׁנִיָּה, וְרָצָה לְגַרְשָׁהּ
21 - הֲרִי זֶה מִגְרָשָׁהּ וְנוֹתֵן כְּתֻבָּהּ, וְהִיא תַּפְּדָה אֶת עֲצָמָהּ⁴³.
22 כ. מִי שֶׁנִּשְׁבִּיתָ אִשְׁתּוֹ וְהוּא בְּמִדְּנֶת הָיָם - בֵּית דִּין יוֹרְדִין
23 לְנִכְסָיו⁴⁴ וּמוֹכְרִין בִּהְכָרְזָהּ⁴⁵, וּפּוֹדִין אוֹתָהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁהַבְּעַל
24 פֹּדֶה.
25 כא. הַמְדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ גִּדֵּר שֶׁהוּא חַיִּב בְּגִלּוֹ לְגַרְשָׁהּ וְלִתֵּן
26 כְּתֻבָּהּ, וְנִשְׁבִּיתָ אַחֵר שֶׁהִדְיָהּ - אִינוּ חַיִּב לְפִדּוּתָהּ; שֶׁמִּשְׁעָה
27 שֶׁהִדְיָהּ נִתְחַיֵּב לְגַרְשָׁהּ וְלִתֵּן לָהּ כְּתֻבָּהּ.
- 45 **פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר**
- 46 א. הָאִשָּׁה שֶׁהִרְשִׁית אֶת בְּעָלָהּ אַחֵר הַנִּשְׁוֹאִין שִׁמְנֵעַ עוֹנָתָהּ
47 - הֲרִי זֶה מִתֵּר. כִּמְהָ דְּכָרִים אֲמֹרִים? בִּשְׁהִיּוּ לוֹ בָּנִים,
48 שֶׁכָּבַר קָיָם מִצּוֹת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה; אָכַל לֹא קָיָם - חַיִּב לִבְעַל
49 בְּכָל עוֹנָה עַד שִׁיְהִיּוּ לוֹ בָּנִים, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצּוֹת עֲשָׂה שֶׁל
50 תוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר: פְּרוּ וּרְבוּ.
51 ב. הָאִישׁ מִצְוָה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, אָכַל לֹא הָאִשָּׁה. וְאִמְתִּי
52 הָאִישׁ נִתְחַיֵּב מִצְוָה זוֹ? מִכֵּן שָׁבַע עֲשָׂרָה. וְכִינֵן שֶׁעָבְרוּ
53 עֲשָׂרִים שָׁנָה וְלֹא נִשָּׂא אִשָּׁה - הֲרִי זֶה עוֹבֵר וּמִכְבֹּשׁ מִצְוֹת

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

השני מתשמיש. (32) "השמים ביני לביןך יעשו דרך בקשה" ופירשו בירושלמי: שהאשה טוענת "כשם שהשמים רחוקים מעל הארץ כן אשה זו הורחקה מבעלה". יעשו דרך בקשה - "יעשו סעודה והם מתרגלים לבוא דרך סעודה". וסובר רבינו "דרך בקשה" - הכוונה לפשרה, ועשיית סעודה היא אחת מדרכי הפשרה. ורבינו בפירוש המשנה אומר: דרך בקשה - שתתפייס, אין כופין על הגירושין וגם אין מכריחין שתישאר עימו ואין דנים אותה דין מורדת על בעלה אלא מאריכים העניין וממצעים ביניהם על דרך השלום, ואין פוסקים ביניהם דין עד שיתרצו שניהם על מה שיתרצו. (33) כסף כתובתך. (34) ובזמן הזה שאין מגרשים בעל כורחה, משום חרם דרבינו גרשום, וודאי שמחוייב לרפאותה ואינו מועיל מה שנותן לה גיטה וכתובתה. (35) שְׁנִינִי: "ושלחתה לנפשה" - "שאם הייתה (אשת יפת תואר) חולה ימתין לה עד שתבריא, קל וחומר לבנות ישראל שהן קדושות וטהורות". (36) בין הגויים. (37) כי אשת כהן אפילו נאנסה אסורה לבעלה. (38) שלא תיטמע בין הגויים. (39) כי אפילו נבעלה בשבי, אשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה. (40) שרוצה להחמיר על עצמו אולי נבעלה ברצון, או שהיא מאוסה עליו אפילו כשנאנסה. וכיום שאין מגרשים בעל כורחה, אינו יכול לגרשה. (41) כשפחה העומדת להימכר בשוק. (42) שאין פודים אותן יותר מכדי שוויין מפני תיקון העולם שלא יהיו האויבים ורופים אחריהן לשבותן. (43) פדיון אחד תקנו לה חכמים ולא שניים. (44) על כל תנאי בית דין שבכתובתה מוכרין. (45) שמכריזים על מכירה פומבית עד שיפסקו המוסיפים. (46) כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה לכהן הדיוט, או ממזרת לישראל וכן גרושתו אחר שנשאת לאחר. (47) "כל שאיסור שבייה גורם לה חיוב לפדותה, איסור דבר אחר (כגון אלו שמינתו בהערה הקודמת) גורם לה אינו חייב לפדותה". (48) שירי אבל ויגון על ידי מקוננת. (49) כלי ניגון חלולים שקולם מעורר בכי. (50) אשה מקוננת בקול דברי הספד. (51) כי אין פנאי להמתין להכרזה. ואפילו אם משהו הלווה לצורך קבורה, הרי כשבא בית דין לפרעו מוכרים בלא הכרזה כדי שלא תנעל דלת בפני גומלי חסדים. (52) אם הוא יותר מכבודו. (1) נתבארו בו דין מחלה על עונתה, מצות פריה ורביה, עמד עם אשתו עשר שנים ולא ילדה, הטוענת על בעלה שאינו יכול להוליד, שלא ישב בלא אשה ולא היא בלא איש, שחייב לקנא לאשתו, שלא יבעול אלא מדעתה, שתהא האשה צנועה בביתה ותשמע לבעלה, שיכבדו זה את זה.

1 עשה. ואם היה עוסק בתורה וטרוד בה, והיה מתגרר
2 מלשא אשה, כדי שלא יטרח במזונות בעבור אשתו ויבטל
3 מן התורה - הרי זה מתר להתאחר; שהעוסק במצוה פטור
4 מן המצוה, וכל שכן בתלמוד תורה.
5 ג. מי שחשקה נפשו בתורה תמיד ושוהה בה ככן עזאי,
6 ודבק בה כל ימיו ולא נשא אשה - אין בידו עון. והוא,
7 שלא יהיה יצרו מתגבר עליו; אבל אם היה יצרו מתגבר
8 עליו - חייב לשא אשה, ואפלו היו לו בנים, שמא יבוא
9 לידי הרהור.
10 ד. כמה בנים יהיו לאיש ותתקיים מצוה זו בידו? זכר
11 ונקבה. שנאמר: זכר ונקבה בראם. היה הבן סריס, או
12 שהיתה הבת אילנית - לא קיים מצוה זו.
13 ה. נולדו לו ומתו והניחו בנים - הרי זה קיים מצות פריה
14 ורביה. בני בנים הרי הם כבנים. כמה דברים אמורים?
15 בששהיו בני הבנים זכר ונקבה, והיו באים מזכר ונקבה.
16 אף-על-פי שהזכר בן בתו והנקבה בת בנו - הואיל והם
17 משגני בניו הן באים, הרי קיים מצות פריה ורביה. אבל אם
18 היו לו בן ובת ומתו, והניח אחד מהן זכר ונקבה - צדין
19 לא קיים המצוה.
20 ו. היו לו בנים בגיורתו, ונתגרר הוא והם - הרי זה קיים
21 מצוה זו. היו לו בנים והוא עבד, ונשתחרר הוא והם - לא
22 קיים מצות פריה ורביה עד שילדי אחר שנשתחרר;
23 שהעבד אין לו יחוס.
24 ז. לא ישא אדם עקרה וקנה ואילנית וקטנה שאינה
25 ראויה לילד, אלא אם בן קיים מצות פריה ורביה, או
26 שהיתה לו אשה אחת לפרות ולרבות ממנה. נשא אשה
27 ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה - הרי זה יוציא ויתן
28 כתובה, או ישא אשה הראויה לילד. ואם לא רצה להוציא
29 - כופין אותו ומפין אותו בשוט עד שיוציא. ואם אמר:
30 איני בועלה, והריני שוכן עמה בפני עדים כדי שלא אתיחד
31 עמה - בין שאמרה היא, בין שאמר הוא - אין שומעין,
32 אלא יוציא או ישא אשה הראויה לילד.
33 ח. שהתה עשר שנים ולא ילדה, והרי הוא יורה כחץ שכבת
34 ורע - חזקת החלי ממנה, ותצא שלא בכתובה. ויש לה
35 תוספת. לא תהיה זו פחותה מאילנית שלא הכיר בה, שיש
36 לה תוספת, כמו שיתבאר. ואם אינו יורה כחץ - חזקת החלי
37 ממנו בלבד, ויוציא ויתן הכתובה כלה, עקר ותוספת.
38 ט. הוא אומר: ממנה נמנע הולדה, והיא אומרת: ממנו
39 נמנע, מפני שאינו יורה כחץ - נאמנת. ויש לו להחריס סתם
40 על מי שטוענת דבר שאינה יודעת בו בודאי, ואחר כך יתן
41 כתובה. ואם אמרה: איני יודעת אם ממני אם ממנו - אין
42 לה עקר כתובה, כמו שאמרנו. העמד ממון בחזקת בעליו,
43 עד שתטען בודאי שאינו יורה כחץ. ולמה נאמנת היא
44 בטענה זו? מפני שהיא מרגשת אם יורה כחץ אם לא יורה
45 כחץ. והוא אינו מרגיש.
46 י. האשה שבאה לתבע מבעלה לגרשה אחר עשר שנים
47 מפני שלא ילדה, והיא אומרת שאינו יורה כחץ - שומעין

48 לה. אף-על-פי שאינה מצוה על פריה ורביה, צריכה היא
49 לבנים לזנותה. וכופין אותו להוציא, ויתן עקר כתובה
50 בלבד; שלא כתב לה התוספת על מנת שתצא לרצונה
51 ותטל.
52 יא. הלך בסחורה בתוך עשר שנים, או שהיה הבעל חולה,
53 או שהיתה היא חולה, או שהיו חבושין בבית האסורין -
54 אין עולה להן אותו זמן מן המנזן.
55 יב. הפילה - מונה מיום שהפילה. אם הפילה וחררה
56 והפילה שלש פעמים - החזקה לנפלים, ושמא לא זכה
57 להבנות ממנה, ויוציא ויתן כתובה.
58 יג. הוא אומר: הפילה בתוך עשר, כדי שישקה עמה, והיא
59 אומרת: לא הפלתי - נאמנת, שאינה מחזקת עצמה
60 בעקרות. הוא אומר: הפילה שנים, והיא אומרת: הפלתי
61 שלשה - נאמנת, שאינה מחזקת עצמה במפלת, ויוציא ויתן
62 כתובה. וככל זה משביעה שבועת הסת שלא הפילה או
63 שהפילה שלשה, שבטענה זו יתחייב לתן כתובה.
64 יד. נשאת לראשון ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה
65 והוציאה - מתרת להנשא לשני. שהתה עם השני עשר
66 שנים ולא ילדה - לא תנשא לשלישי. ואם נשאת לשלישי
67 - תצא שלא בכתובה, אלא אם בן יש לו אשה אחת או
68 שקים מצות פריה ורביה.
69 טו. האשה שבאה לבית דין ואמרה: בעלי אינו יכול
70 לשמש כדרך כל הארץ שמוש שמוליד, או שאינו יורה
71 כחץ - יעשו הדינין פשרה. ואומרים לה: ראוי לך שתנהגי
72 עם בעליך עד שתשגי עשר שנים ולא תולדי, ואחר כך
73 תתבעי. ומגלגלין עמה בדרך זה. ואין כופין אותה לישב,
74 ולא דנין אותה בדין המורדת, אלא מאריכין בדרך זה עד
75 שיעשו פשרה.
76 טז. אף-על-פי שקיים אדם מצות פריה ורביה, הרי הוא
77 מצוה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן
78 שיש בו כח; שכל המוסיף נפש אחת בישראל - כאלו בנה
79 עולם. וכן מצות חכמים היא, שלא ישב אדם בלא אשה,
80 שלא יבוא לידי הרהור; ולא תשב אשה בלא איש, שלא
81 תחשד.
82 יז. וחובה על כל איש לקנאת לאשתו. אמרו חכמים: אין
83 אדם מקנא לאשתו אלא אם בן נכנסה בו רוח טהרה. ולא
84 יקנא לה ביותר מדאי. ולא יאנס אותה ויבעל בעל כרחה,
85 אלא בדעתה ומתוך שיחה ושמחה.
86 יח. וכן צווי חכמים על האשה, שתהיה צנועה בתוך ביתה,
87 ולא תרבה שחוק וקלות ראש בפני בעלה. ולא תתבע
88 תשמיש המטה בפייה, ולא תהיה מדברת בעסק זה. ולא
89 תמנע מבעלה כדי לצער עד שיוסיף באהבתה, אלא
90 נשמעת לו בכל עת שירצה. ותזהר מקורביו ובני ביתו, כדי
91 שלא יעבר עליו רוח קנאה. ותתרחק מן הפעור ומן הדומה
92 לפעור.
93 יט. וכן צווי חכמים, שיהא אדם מכבד את אשתו יותר
94 מגופו, ואוהבה כגופו. ואם יש לו ממון, מרבה בטובתה

40 שהשביח הלוקח, אף-על-פי שבעל חוב גובה את השבחה.
41 ודברים אלו מקלי כהנה הם.
42 ו. וכן מקלי כהנה, שתטל האשה בכהנה מן הפחות
43 שבמטבעות. כיצד? נשא אשה במקום אחד, וגרשה במקום
44 אחר: אם היו מעות מקום הנשואין טובים ממעות מקום
45 הגרושין - נותן לה ממעות מקום הגרושין; ואם היו מעות
46 מקום הגרושין טובים ממעות מקום הנשואין - נותן לה
47 ממעות מקום הנשואין. כמה דברים אמורים? בשניה
48 בכהנה מעות סתם; אבל אם פרש בה מטבע ידוע, בין
49 בעקר בין בתוספת - הרי היא כדין המלה את חברו מטבע
50 ידוע, שנותן לו כמה שהלוחו, כמו שיתבאר בהלכות
51 הלואה.
52 ז. תקנו הגאונים בכל הישיבות, שתהיה האשה גובה
53 כהנה אחרי מות בעלה אף מן המטלטלין, כדרך
54 שהתקינו לבעל חוב לגבות מן המטלטלין. ופשטה תקנה
55 זו ברב ישראל. וכן שאר תנאי כהנה - כלן כהנה הן,
56 וישנן במטלטלין כבקרקה. חוץ מכתבת 'בני דכרין', שלא
57 מצאנו מנהג ירשתן פשוט בכל הישיבות. לפיכך אני אומר:
58 מעמידין אותה על דין הגמרא, שאין יורשין כתבת אמן
59 אלא מן הקרקע.
60 ח. כבר נהגו בכל המקומות שידענו ושמענו שמעון,
61 שיכתבו כהנה: בין ממקרקעי בין ממטלטלי. ודבר זה
62 תקון גדול הוא, ואנשים גדולים ונבונים הנהיגו דבר זה;
63 שהרי זה תנאי שבממוץ, ונמצא האלמנה גובה מן
64 המטלטלין בתנאי זה, לא כתבת אחרונים.
65 ט. הרי שלא כתב כך בשטר הכהנה, אלא נשא סתם: אם
66 היה יודע בתקנה זו של גאונים - גובה, ואם לאו, או
67 שנסתפק לנו הדבר - מתישבין בדבר הרבה; שאין כח
68 בתקנת הגאונים לדון בה אף-על-פי שלא נתפרשה, כדין
69 תנאי כהנה שהם תקנת הסנהדרין הגדולה, עד שנוציא בה
70 קמון מן הירשים.
71 י. ועוד תקנו חכמים, שיהיו כל נכסי הבעל אחרין
72 וערבאין לכהנה. אפילו כהנה מנה, ויש לו קרקע בארץ
73 זהובים - הכל תחת שעבוד הכהנה. וכל שימכר אחר
74 הנשואין מנכסיו, אף-על-פי שממכרו קדם ויש לו למכר כל
75 נכסיו אם ירצה - יש לה לטרף אותן כהנה כשיגרשנה
76 או כשיממות, אם לא תמצא נכסים בגי חורין. וכשתטרף -
77 לא תטרף אלא בשבועה בנקיטת חפץ, כדין כל בעלי
78 חובות. ותקנה זו, כדי שלא תהיה כהנה קלה בעיני.
79 יא. כשמשיעין בית דין או היורשין את האלמנה

1 כפי ממונו. ולא יטיל עליה אימה יתרה. ויהיה דבורו עמה
2 בנחת. ולא יהיה עצב ולא רגון.
3 כ. וכן צוה על האשה, שתהיה מכבדת את בעלה ביותר
4 מדאי, ויהיה עליה מורא ממנו, ותעשה כל מצויה על פיו.
5 ויהיה בעיניה כמו שר או מלך, מהלכת בתאנות לבו
6 ומרחקת כל מה שישנא. וזה דרך בנות ישראל ובני ישראל
7 הקדושים והטהורים בזווגן. ובדברים אלו יהיה לשון נאה
8 ומשבח.

פרק ששה עשר

10 א. הנכסים שמכנסת האשה לבעלה - בין קרקע, בין
11 מטלטלין, בין עבדים - אף-על-פי שהן נכתבין בשטר
12 הכהנה, אין נקראין כהנה, אלא נדוניא שמים. ואם קבל
13 הבעל אחריות הנדוניא עליו ונעשית ברשותו - אם פחתה
14 פחתה לו, ואם הותירה הותירה לו - הרי זו נקראת נכסי
15 צאן פרזל. ואם לא קבל אחריות הנדוניא עליו, אלא הרי
16 היא ברשות האשה - אם פחתה פחתה לה, ואם הותירה
17 הותירה לה - הרי זו נקראת נכסי מלוג.
18 ב. וכן כל נכסים שיש לאשה, שלא הכניסה אותן לבעלה
19 ולא כתבו אותן בכהנה, אלא נשארו לעצמה, או נפלו לה
20 בירשה אחר שנתארסה, או נתנו לה במתנה - הכל נקראין
21 נכסי מלוג, שכלן ברשותה הן. ואין נקראין כהנה אלא עקר
22 כהנה, שהוא מאה או מאתים, עם התוספת בלבד.
23 ג. כבר הודענו, שחכמים תקנו כהנה לאשה, ודין התוספת
24 כדין העקר. ולא תקנו לגבותה כל זמן שתחיה, אלא הרי
25 היא כחוב שיש לו זמן, ואין הכהנה נגבית אלא לאחר
26 מיתת הבעל או אם גרשה. וכן התקינו, שאם היו לבעל
27 שדות טובות ורעות ובינוניות, וכאה האשה לגבות כהנה
28 ממנו, שלא תגבה אלא מן הרעה שבנכסיו, והיא הנקראת
29 זבורית.
30 ד. וכן התקינו, שכתבוא לגבות כהנה אחר מותו - לא
31 תגבה עד שתשבע בנקיטת חפץ שלא הניח אצלה כלום,
32 ולא מכרה לו כהנה, ולא מחלה אותה. ושמין לה כל מה
33 שעליה, ופוחתין אותו מכהנה. אבל אם גרשה לרצונו -
34 גובה בלא שבועה, ואין שמין פסות שעליה; שהרי לקחן
35 לה וזכתה בהן, והוא רוצה להוציאה, לא היא.
36 ה. וכן התקינו, שלא תגבה האלמנה כהנה אלא מן
37 הקרקע. ואינה גובה משבח ששכחו נכסים לאחר מיתת
38 הבעל. ואין הגנות נזונות לאחר מיתת אביהן משבח
39 ששכחו נכסים לאחר מיתתו. ואינה טורפת כהנה משבח

כ. התנת עמו שתגבה כתבתה מיורשיו בלא שבועה, או
 שתהיה נאמנת בכל מה שתטען על יורשיו - הרי זו נוטלת
 מהן בלא שבועה. אבל אם באה לטרוף מנכסים משעבדים
 - לא תטרוף אלא בשבועה, ואף-על-פי שהאמינה בפעל;
 שאין תנאי הפעל מועיל אלא עליו ועל יורשיו, אבל
 להפסיד ממון אחרים אינו מועיל.
 כא. אלמנה שהיה שטר כתבה יוצא מתחת ידה - נשבעת
 וגובה כתבתה לעולם, אפלו אחר מאה שנה. בין שהיתה
 בבית בעלה, בין שהיתה בבית אביה. ואם אין שטר כתבה
 יוצא מתחת ידה - אין לה כלום, ואפלו עקר כתבה, ואפלו
 תבעה ביום מיתת בעלה. וכן הגרופשה, אפלו עקר כתבה
 אין לה עד שתוציא שטר כתבה.
 כב. כמה דברים אמורים? במקום שדרכן לכתב כתבה;
 אבל במקום שאין דרכן לכתב כתבה, אלא סומכין על תנאי
 בית דין - הרי זו גובה עקר כתבה אף-על-פי שאין כידה
 שטר כתבה - בין נתגרשה בין נתאלמנה, בין שהיתה בבית
 בעלה בין שהיתה בבית אביה, אבל תוספת אין לה בכל
 מקום אלא בראיה ברורה.
 כג. ועד כמה תגבה האלמנה העקר במקום שאין כותבין
 כתבה? אם היתה בבית בעלה - גובה לעולם, ואם היתה
 בבית אביה - עד עשרים וחמש שנה. ואם באה לתבע אחר
 עשרים וחמש שנה - אין לה כלום; שאלו לא מחלה - לא
 שתקה כל זמן זה, והרי אינה עם היורשים כדי שתאמר:
 נכלמתי מלתבען והן עמי בפית.
 כד. לפיכך, אם היה היורש עצמו מוליד מזונותיה לבית
 אביה ומטפל בה - יש לה לתבע כתבתה ואפלו אחר
 עשרים וחמש שנה; מפני שזו ששקה ולא תבעה, מפני
 שהיא בוששה מן היורש.
 כה. היא אומרת: בתולה נשאתי ועקר כתבתי מאתים,
 והפעל או יורשיו אומרים: בעולה נשאת ואין לה אלא
 מאה - אם יש עדים שראו שעשו לה המנהגות שנהגו אנשי
 אותה העיר לעשותן לכתולה, כגון מיני שמחה או כתרים
 או מלבוש ידוע, או שאר דברים שאין עושין כף אלא
 לכתולה - הרי זו נוטלת מאתים; ואם אין לה עדים בזה -
 הרי זו נוטלת מנה. ואם היה הפעל קים - יש לה להשביעו
 שבועת התורה, שהרי הודה במקצת הטענה. ונאמן הקטן
 להעיד בגדלו ולומר: זכור אני כשהייתי קטן שנעשה
 לפלונית מנהג הפתולות. וכל הידברים האלו - במקום שאין
 כותבין כתבה, כמו שאמרנו.
 כו. האשה שאמרה לבעלה: גרשתי - נאמנת, שאינה
 מעזה פניה בפני בעלה. לפיכך, האשה שהוציאה שטר
 כתבה ואין עמה גט, ואמרה לבעלה: גרשתי ואבד גטי,
 תן לי כתבתי, והוא אומר: לא גרשתיך - חייב לתן לה עקר
 כתבה; אבל אינו נותן לה התוספת, עד שתביא ראיה
 שגרשה, או שצא גט עם הכתבה מתחת ידה.
 כז. אמר לה הבעל: כף היה, גרשתי ונתתי לה כל הכתבה,
 עקר ותוספת, וכתבה לי שובר, ואבד שוברי - מתוך שיכול

1 כשתבוא לגבות כתבתה - אין משביעין אותה אלא חוץ
 2 לבית דין; מפני שפתי דינין היו נמנעין מלהשביעה,
 3 שחוששין לה שמה לא תדקדק על עצמה בשבועה. ואם
 4 רצו היתומים להדירה - נודרת להן כל מה שירצו, ומדירין
 5 אותה בבית דין, ואחר כך נוטלת כתבתה.
 6 יב. מתה האלמנה קדם שתשבע - אין יורשיה יורשין
 7 מכתבתה כלום; שאין לה כתבה עד שתשבע. ואם נשאת
 8 קדם שתשבע - הרי זו נשבעת אחר הנשואין, ונוטלת כל
 9 זמן שתירצה; אבל אינה נודרת ונוטלת, שמה יפר לה הבעל.
 10 יג. יחד לה קרקע בכתבתה - בין שייחד לה בארבעת
 11 המצרים, בין במצר אחד - גובה את כתבתה ממנה בלא
 12 שבועה. וכן אם כתב לה משלטין, והן עצמן קימין -
 13 נוטלת אותן בלא שבועה. וכן אם נמכרו ונלקח בהן
 14 משלטין אחרים, ונודע שאלו השניים מדמי המשלטין
 15 הראשונים - נוטלתן בלא שבועה.
 16 יד. הפוגמת בכתבתה - לא תפרע אלא בשבועה. כיצד?
 17 הוציאה שטר כתבה שיש בו אלוף וזו, הבעל אומר:
 18 נתקבלת הכל, והיא אומרת: לא נתקבלתי אלא כף וכך.
 19 ואפלו יש עליה עדים במקצת שנטלה, ואפלו דקדקה
 20 עצמה בחשבון מה שנטלה בחצי פרוטה - לא תטל השאר
 21 אלא בשבועה.
 22 טו. אמר הבעל: נתקבלת הכל, והיא אומרת: לא נתקבלתי
 23 כלום, ועד אחד מעיד עליה שנתקבלה הכל או מקצת - לא
 24 תפרע כל הכתבה אלא בשבועה.
 25 טז. הנפרעת שלא בפניו - לא תפרע אלא בשבועה. כיצד?
 26 הרי שגרש את אשתו והלך לו - בית דין יורדין לנכסיו
 27 אחר שתשבע ומגבין אותה בכתבה. והוא, שהיה במקום
 28 רחוק, שיש להן טרח להודיעו; אבל אם היה במקום קרוב
 29 להודיעו - שולחין לו ומדיעין אותו, ואם לא יבוא -
 30 תשבע ותטל.
 31 יז. הפותחת בכתבה - נפרעת שלא בשבועה. כיצד?
 32 הוציאה שטר כתבה באלף וזו, הוא אומר: נתקבלת הכל,
 33 והיא אומרת: לא נתקבלתי כלום, ואין לי אלא חמש מאות
 34 וזו; וזה שכתב לי אלוף, אמנה היתה ביני לבינו - הרי זו
 35 נפרעת שלא בשבועה. אבל אם אמרה: אין בשטר כתבתי
 36 אלא חמש מאות - אינה נפרעת בשטר זה שיש בו אלוף
 37 וזו כלום, שהרי בטלה אותו וכאלו הודת שהוא שקר.
 38 לפיכך נשבע שבועת הסת ונפטר.
 39 יח. כל מקום שאמרנו: לא תפרע אלא בשבועה - אומרים
 40 לה בית דין: השבועי וטלי; ומקום שאמרנו: תפרע שלא
 41 בשבועה - אומרים לבעל: צמד ותן לה, ואין אתה נאמן
 42 בטענה זו עד שתביא ראיה לדברך.
 43 יט. אמר הבעל מעצמו: תשבע לי על טענתי - אומרין
 44 לה: השבועי וטלי, ותשבע בנקיטת חפץ. התנית עמו
 45 שתגבה בכתבה שלא בשבועה, או שתהא נאמנת בכל מה
 46 שתטען - גובה ממנו בלא שבועה כלל. אבל אם באה
 47 לגבות מיורשיו - תשבע ואחר כך תטל.

19 דרכן לכתב כתבה, וגובה כל מה שיש בכתבה זו, שהרי
20 זכתה בה במיתתו; ואם כתבה קדמה את הגט - אין לה
21 אלא כתבה אחת, שעל כתבה הראשונה החזירה.
22 לא. האשה נאמנת לומר 'מת בעלי' כדי שתנשא, כמו
23 שיתבאר בהלכות גרושין. ומתנאי הכתבה - שאם תנשא
24 לאחר אחר מותו, תטל כל מה שכתב לה בכתבה.
25 לפיכך, אם באה לבית דין ואמרה: מת בעלי, התיירני
26 להנשא, ולא הזכירה שם כתבה בעולם - מתיירן אותה
27 להנשא, ומשביעין אותה ונותנין לה בכתבה. באה
28 ואמרה: מת בעלי, תנו לי את כתבתי - אף להנשא אין
29 מתיירן אותה; שעל עסקי הכתבה באה, והרי זה בחזקת
30 שלא מת, ואין דעתה להנשא, אלא לטל כתבה מחיים
31 בלבד. באה ואמרה: מת בעלי, התיירני להנשא ותנו לי
32 את כתבתי - מתיירן אותה להנשא ונותנין לה בכתבה,
33 מפני שעקר דכריה על עסקי הנשואין באה; אבל אם באה
34 ואמרה: תנו לי את כתבתי והתיירני להנשא - מתיירן
35 אותה, ואין נותנין לה בכתבה. ואם תפשה - אין מוציין
36 מידה.

1 לומר 'לא גרשתי' ולא יתחייב בתוספת, נאמן. ומשביעה
2 בנקיטת חפץ, ונותן לה את העקר, ונשבע הוא שבועת הסת
3 על התוספת.
4 כח. הוציאה גט ואין בידה שטר כתבה, אם דרך אותו
5 מקום שלא יכתבו כתבה - גובה עקר כתבה בגט שבידה;
6 ואם דרכן לכתב כתבה - אפלו עקר אין לה עד שתוציא
7 שטר כתבה, כמו שבארנו. ונשבע הבעל שבועת הסת על
8 טענתה, ונפטר.
9 כט. הוציאה שתי גטין ושתי כתבות - גובה שתי כתבות.
10 הוציאה שתי כתבות וגט אחד - אינה גובה אלא כתבה
11 אחת. ואי זו מהן גובה? אם שתייהן שוות - בטלה
12 האחרונה את הראשונה, ואינה טורפת אלא מזמן
13 האחרונה; ואם היה באחת משתייהן תוספת על חכרתה -
14 גובה באיזה מהן שתוצא, ותבטל השניה.
15 ל. הוציאה שתי גטין וכתבה אחת - אין לה אלא כתבה
16 אחת; שהמגרש את אשתו והחזירה סתם - על כתבה
17 הראשונה החזירה. הוציאה גט וכתבה אחר מיתת הבעל:
18 אם גט קודם לכתבה - גובה בגט זה עקר כתבה, אם אין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ג'ט' סיון ה'תשע"א

58 ולא של מתכת, מפני שהוא מכביד; אבל עושהו של זית
59 ושל אגוזים ושל שקמה ושל אשכנז וכו' צדקה.
60 ו. אין עושין את המחק צדו אחד קצר וצדו אחד עבה.
61 ולא ימחק מעט מעט, מפני שמפחיתו למוכר; ולא ימחק
62 בכת אחת, מפני שמפחיתו ללוקח.
63 ז. אין טומנין את המשקלות במלח כדי שיפחתו. ולא
64 ירתיח במדת הלח בעת שמוכר, ואפלו היתה המדה קטנה
65 ביותר; שהרי התורה הקפידה על המדות בכל שהוא,
66 שנאמר: ובמשורה, והיא מדה אחת קטנה משלשים
67 ושלשה בלג.
68 ח. מוכרי עששיות של ברזל וכו' צדקה - צריך להיות
69 חוטי המאזנים שאוחזי השוקל בידו תלוי באויר שלשה
70 טפחים, וגבוהין מן הארץ שלשה טפחים, וארץ קני
71 המאזנים וארץ החוטים שנים עשר טפח.
72 ט. מאזנים של מוכרי צמר ושל מוכרי זכוכית - יהיה
73 ארץ החוטים שהן תלויין בו שני טפחים, וגבוהין מן
74 הארץ שני טפחים, והקנה והחוטין ארץ תשעה
75 טפחים.
76 י. מאזנים של חנוני ושל בעל הבית - יהיה ארץ החוט
77 שהן תלויים בו טפח, וגבוהין מן הארץ טפח, והקנה
78 והחוטין ארץ שלשה טפחים.
79 יא. החוט שתולין בו הפלס, וכן חוט מאזנים של זהב ושל
80 מוכרי ארגמן טוב - ארכו שלש אצבעות, וגבוהין מן הארץ

יום ראשון ג' סיון ה'תשע"א

37

הלכות גניבה

38

פרק שמיני

39

40 א. מצות עשה לצדק המאזנים והמשקלות והמדות יפה
41 יפה ולדקדק בחשבונן בשעת עשייתן, שנאמר: מאזני צדק
42 וגומר. וכן במדת הקרקע צריך לדקדק בחשבון משיחת
43 הקרקע על פי העקרים המתבארים בכתבי הגימטריא.
44 שאפלו מלא אצבע מן הקרקע רואין אותה כאלו היא
45 מלאה פרסם.
46 ב. ארבע אמות הסמוכין לחריץ - מזולזלין במשיחתן.
47 והסמוכים לשפת הנדר - אין מושחין אותן כלל, מפני שהן
48 של בני רשות הרבים.
49 ג. והמודד את הקרקע לא ימד לאחד בימות החמה ולאחד
50 בימות הגשמים, מפני שהחבל מתקצר בימות החמה.
51 לפיכך, אם מדר בקנה או בשלשלת של ברזל וכו' צדקה בהם
52 - אין בכך כלום.
53 ד. אין עושין משקלות לא של ברזל ולא של עופרת ולא
54 של שער מיני מתכות כאלו, מפני שמעלין חלדה
55 ומתחסרין; אבל עושין של צחיח סלע ושל זכוכית ושל
56 אבן שהם וכו' צדקה.
57 ה. אין עושין את המחק לא של דלעת, מפני שהוא מקל,

1 שלש אצבעות, וארץ הפלס וארץ השלשלאות שלו - כפי
2 מה שהוא רוצה.
3 **יב.** מנין שחייב המוכר להכריע ללוקח בעת ששוקל לו?
4 **שנאמר:** אכן שלמה וצדק יהיה לך. אמרה תורה: צדק
5 משלך ותן לו.
6 **יג.** וכמה? בלח - אחד למאה, ובכש - אחד לארבע
7 מאות. כיצד? מכר לו עשר לטרא לח - נותן לו גרומין אחד
8 מעשרה בלטרא, ואם מכר לו עשרים לטריין יבש - נותן לו
9 גרומין אחד מעשרים בלטרא. וכן לפי חשבון זה בין רב
10 בין מעט.
11 **יד.** במה דברים אמורים? במקום שנהגו למכר עין בעין;
12 אבל במקום שנהגו להכריע - חייב להכריע לו טפח.
13 **טו.** הנה שוקל לו עשר לטריין - לא יאמר לו: שקל אחת
14 אחת והכרע; אלא שוקל לו עשרה בכת אחת, והכרע אחד
15 לכלן.
16 **טז.** מקום שנהגו למד בדקה - לא ימד בגסה; בגסה - לא
17 ימד בדקה. למחוק - לא יגדש ויוסיף בדמים; וכן אם נהגו
18 לגדש - לא ימחק ויפחת מן הדמים. אלא מורד במנהג
19 המדינה.
20 **יז.** בני מדינה שרצו להוסיף על המדות או על המשקלות
21 - לא יוסיפו יתר על שותות. שאם היה הקב מכיל חמשה,
22 ועשאוהו מכיל ששה - הרשות בידי; יתר על ששה - לא
23 יעשו.
24 **יח.** הסיטון מקנח את מדותיו אחת לשלשים יום, ובצל
25 הבית אחת לשנים עשר חדש. והתנגני מקנחין פעמים
26 בשבת, וממחה משקלותיו פעם אחת בשבת, ומקנח
27 מאזנים על כל משקל ומשקל, כדי שלא יחלידו.
28 **יט.** המבקש לשקל שלשה רביעי לטרא - נותן לטרא בכף
29 מאזנים והבשר ורביע לטרא בכף שניה; שאם אתה אומר
30 נותן חצי לטרא ורביע לטרא בכף אחת, שמא פל רביע
31 הלטרא ואין הלוקח רואהו.
32 **כ.** חייבין בית דין להעמיד שוטרים בכל מדינה ומדינה
33 ובכל פלך ופלך, שיהיו מחזירין על החניות ומצדקין את
34 המאזנים ואת המדות ופוסקין השערים. וכל מי שנמצא
35 עמו משקל חסר או מדה חסרה או מאזנים מקלקלין - יש
36 להם רשות להכותו כפי כחו ולקנסו כפי ראות בית דין
37 לחזק הדבר. וכל מי שמפקיע את השער ומוכר ביקר -
38 מפין אותו וכופין אותו ומוכר פשעו השוק.

יום שני ד' סיון ה'תשע"א

פרק תשיעי

41 **א.** כל הגונב נפש אדם - עובר בלא תעשה, שנאמר: לא
42 תגנב. פסוק זה האמור בעשרת הדברים היא אזהרה לגונב
43 נפשות. וכן המוכרו - עובר בלא תעשה, שנה בכלל: לא
44 ימכרו ממכרת עבד. ואין לוקין על שני לאוין אלו, מפני

45 שהוא לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין, שנאמר: כי ימצא
46 איש גנב נפש מאחיו וגומר. ומיתתו בחנק.
47 **ב.** אין הגנב חייב מיתת חנק עד שיגנב את הישראלי,
48 ויכניסנו לרשותו, וישתמש בו, וימכרנו לאחרים; שנאמר:
49 והתעמר בו ומכרו. ואפלו לא נשתמש בו אלא בכחות
50 משה פרוטה, כגון שנשען עליו או נסמך בו, אף על פי
51 שהגנב לשן - הרי זה נשתמש בו.
52 **ג.** גנבו ונשתמש בו ומכרו, ועדין הגנב ברשות עצמו ולא
53 הכניסו הגנב לרשותו - פטור. גנבו והוציאו לרשותו
54 ונשתמש בו ולא מכרו, או מכרו קדם שנשתמש בו, או
55 נשתמש בו ומכרו לאחד מקרוביו של גנב, כגון שמכרו
56 לאביו או לאחיו - הרי זה פטור; שנאמר: גנב נפש מאחיו
57 - עד שיכדילנו מאחיו ומקרוביו במכירה. וכן אם גנבו
58 והוא ישן, ונשתמש בו כשהוא ישן, ומכרו ועדין הוא ישן
59 - הרי זה פטור.
60 **ד.** וכן אם גנב אשה ומכרה לעבדיה בלבד, כגון שהתנה
61 על הלוקח: שזו השפחה לי, ואין לך אלא הולדות - הרי
62 זה פטור.
63 **ה.** הגונב את בנו או את אחיו הקטן, וכן האפטרופין
64 שגנבו את היתומים שהן סמוכין אצלם, ובעל הבית שגנב
65 אחד מבני ביתו הסמוכין על שלחנו, ומלמד תינוקות שגנב
66 אחד מן הקטנים הלומדים אצלו, אף על פי שנשתמש בו
67 ומכרו - פטור; שנאמר: ונמצא בידו - פרט לאלו שהן
68 מצויין בידם.
69 **ו.** אחד הגונב את הגדול או הגונב את הקטן בן יומו שקלו
70 לו חדשיו, בין זכר בין נקבה, בין שהיה הגנב איש או אשה
71 - הרי אלו נהרגין; שנאמר: גנב נפש - מפל מקום. ואחד
72 הגונב את ישראל או שגנב גר או עבד משחרר; שנאמר:
73 נפש מאחיו, ואלו בכלל אחינו הן בתורה ובמצות. אבל
74 הגונב את העבד או מי שחציו עבד וחציו בן חורין - פטור.
75 **ז.** הבא במחתרת, בין ביום בין בלילה - אין לו דמים;
76 אלא אם הרגו בעל הבית או שאר האדם - פטורין. ורשות
77 יש לכל להרגו, בין בחל בין בשבת, בכל מיתה שייכולין
78 להמיתו; שנאמר: אין לו דמים.
79 **ח.** ואחד הבא במחתרת או גנב שנמצא בתוך גגו של אדם
80 או בתוך חצרו או בתוך קרפיו, בין ביום בין בלילה.
81 ולמה נאמר מחתרת? לפי שדרך רב הגנבים לבוא במחתרת
82 בלילה.
83 **ט.** ומפני מה התירה תורה דמו של גנב אף על פי שבא
84 על עסקי ממונו? לפי שחזקתו, שאם עמד בעל הבית לפניו
85 ומנעו - יתרגנו, ונמצא זה הנכנס לבית חבירו לגנב כרוף
86 אחר חבירו להרגו, ולפיכך יתרג. בין שהיה גדול בין שהיה
87 קטן, בין זכר בין נקבה.
88 **י.** היה הדבר ברור לבעל הבית שזה הגנב הבא עליו אינו
89 הורגו, ואינו בא אלא על עסקי ממונו - אסור להרגו, ואם
90 הרגו - הרי זה הורג נפש; שנאמר: אם זרחה השמש עליו

ה. כל הגזול חייב להחזיר הגזלה עצמה, שנאמר: והשיב
את הגזלה אשר גזל. ואם אבדה או נשתנית - משלם דמיה.
בין שהודה מפי עצמו בין שכאו עליו עדים שגזל - הרי
זה חייב לשלם הקרן בלבד. אפלו גזל קורה וכןאה בבירה
- הואיל ולא נשתנית, דין תורה הוא שיהיה את כל הבגין
ויחזיר קורה לבדליה; אבל תקנו חכמים מפני תקנת
השבים, שיהיה נותן את דמיה ולא יפסיד הבגין. וכן כל
פיוצא בזה. אפלו גזל קורה ועשאה בספת הקה, וכא בעל
הקורה לתבועה בתוך הקה - נותן לו את דמיה; אבל אחר
הקה - הואיל ולא נשתנית ולא בנאה בטיט, מחזיר את
הקורה עצמה.
ו. הגזול פחות משנה פרוטה, אף על פי שעבר - אינו
בתורת השבת גזלה. גזל שלש אגדות שוות שלש פרוטות,
והזול, והרי שלשתן שוות שתי פרוטות, והחזיר לו שתיים
- חייב להחזיר השלישית, הואיל ובתחלה היתה שנה
פרוטה. גזל שתיים שוות פרוטה, והחזיר אחת - גזלה אין
פאן, מצות השבת גזלה אין פאן.
ז. הגזול את חברו בשוב, והחזיר לו גזלתו במדבר -
הרשות ביד הנגזל: אם רצה - נוטל; ואם לאו - אומר לו:
איני נוטל אלא בשוב, שמא תאנס ממני פאן. והרי היא
ברשות הגזלן ובאחריותו עד שיחזירנה לו בשוב. וכן
בדמי הגזלה.
ח. הגזול את חברו והכליע לו בחשבון - יצא. ואם החזיר
לכיסו שיש בו מעות - יצא; שאדם עשוי למשמש בכיסו
בכל שעה, והרי מנה המעות שהחזיר לו בכלל מעותיו,
ומנן שלא מדעת פוטר. ואם החזיר לכיס שאין בו כלום
- לא יצא, וחייב באחריות הגזלה עד שיודיעו שהחזיר לכיס
פלוגי.
ט. כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חברו, או
דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו, והכביר עליו ברעים והפציר
בו עד שלקחו ממנו, אף על פי שנתן לו דמים רבים - הרי
זה עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תחמד. ואין לוקין על
לאו זה, מפני שאין בו מעשה. ואינו עובר בלאו זה עד
שיקח החפץ שחמד, כענין שנאמר: לא תחמד כסף וזהב
עליהם ולקחתם לך - חמוד שיש בו מעשה.
י. כל המתאנה ביתו או אשתו וכליו של חברו, וכן כל
פיוצא בהן משאר דברים שאפשר לו לקנותן ממנו - בין
שחשב בלבו היאץ יקנה דבר זה ונפתה בלבו בדבר עבר
בלא תעשה; שנאמר: לא תתאנה, ואין תאנה אלא בלב
בלבד.
יא. התאנה מביאה לידי חמוד, והחמוד מביא לידי גזל;
שאם לא רצו הבעלים למכר אף על פי שהרבה להם
בדמים והפציר ברעים - יבוא לידי גזל; שנאמר: ותחמדו
בתים וגזלו. ואם עמדו הבעלים בפני להציל ממנם או
מנעוהו מלגזל - יבוא לידי שפיכות דמים. צא ולמד
ממעשה אחאב ונבואה.
יב. הא למדת, שהמתאנה - עובר בלאו אחד, והקונה דבר

1 - אם ברור לך הדבר פשמש שיש לו שלום עמך, אל
2 תהרגהו. לפיכך, אם הבא במחתרת על בנו - אינו נהרג,
3 שוודאי שאינו הורגו; אבל הכן הבא על אביו - נהרג.
4 יא. וכן הנגב שנגב ויצא, או שלא נגב ומצאו יוצא מן
5 המחתרת - הואיל ופנה ערף ואינו רודף, יש לו דמים. וכן
6 אם הקיפוהו בני אדם או עדים, אף על פי שעדין הוא
7 ברשות זה שבא עליו - אינו נהרג. ואין צריך לומר אם בא
8 לבית דין שאינו נהרג.
9 יב. וכן הבא במחתרת לתוף גנתו או לתוף שדהו או לתוף
10 הדיר והסתר - יש לו דמים; שחזקתו שבא על הממון
11 בלבד, לפי שאין רב הבעלים מצויים במקומות אלו.
12 יג. כל גנב שיש לו דמים, אם נפל עליו גל בשבת -
13 מפקחים עליו, ואם שבר פלים בביאתו - חייב בתשלומין;
14 אבל מי שאין לו דמים ששבר פלים בביאתו - פטור, כמו
15 שבארנו.
16 סליקו להו הלכות גנבה בסיעתא דשמיא
17 יום שלישי ה' סיון ה'תשע"א
18 **הלכות גזלה ואבידה**
19 יש בכללן שבע מצות. שתי מצות עשה, וחמש מצות לא
20 תעשה, וזה הוא פרטן:
21 (א) שלא לגזל. (ב) שלא לעשק. (ג) שלא לחמד. (ד) שלא
22 להתאנות. (ה) להשיב את הגזלה. (ו) שלא יתעלם מן
23 האבדה. (ז) להשיב האבדה.
24 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:
25 **פרק ראשון**
26 א. כל הגזול את חברו שנה פרוטה - עובר בלא תעשה,
27 שנאמר: לא תגזל. ואין לוקין על לאו זה, שהרי הכתוב
28 נתקו לעשה, שאם גזל - חייב להחזיר; שנאמר: והשיב את
29 הגזלה אשר גזל - זו מצות עשה. ואפלו שרף הגזלה - אינו
30 לוקה; שהרי הוא חייב לשלם דמיה, וכל לאו שנתן
31 לתשלומין אין לוקין עליו.
32 ב. ואסור לגזל כל שהוא דין תורה. אפלו עובד פוכבים
33 אסור לגזלו או לעשקו; ואם גזלו או עשקו - יחזיר.
34 ג. אי זהו גזול? זה הלוקח ממון האדם בחזקה. כגון
35 שחטף מידו מטלטלין, או שוננס לרשותו שלא ברצון
36 הבעלים ונטל משם פלים, או שתקף בעבדו ובבהמתו
37 ונשתמש בהן, או שירד לתוף שדהו ואכל פרוטתה, וכל
38 פיוצא בזה - הוא גזול. כענין שנאמר: ויגזל את התנית
39 מיד המצרי.
40 ד. אי זהו עושק? זה שבא ממון חברו לתוף ידו ברצון
41 הבעלים, וכיון שתבעוהו כבש הממון אצלו בחזקה ולא
42 החזירו. כגון שהיה לו ביד חברו הלואה או שכירות, והוא
43 תובעו, ואינו יכול להוציא ממנו מפני שהוא אדם וקשה.
44 ועל זה נאמר: לא תעשק את רעך.

1 שֶׁהִתְאָוָה בְּהַפְצֵר שֶׁהַפְצִיר בְּבַעֲלִים אוֹ בְּכַקְשָׁה מִהֵן - עוֹבֵר
2 בְּשָׁנֵי לֵאוּיִן. לִכְךָ נֶאֱמַר: 'לֹא תִחְמַד' וְלֹא תִתְאָוֶה'. וְאִם גִּזַּל
3 - עֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לֵאוּיִן.
4 יג. כָּל הַגִּזְלָן אֶת חֲבֵרוֹ שֹׁה פְרוּטָה - כִּאֲלוֹ נוֹטֵל נִשְׁמָתוֹ
5 מִמֶּנּוּ; שֶׁנֶּאֱמַר: כֵּן אַרְחֻת כָּל בֹּצֵעַ בֹּצֵעַ אֶת נַפְשׁוֹ וְגוֹמֵר.
6 וְאִם עַל פִּי כֹן, אִם לֹא הִיָּתָה הַגִּזְלָה קְנִימָה, וְרָצָה הַגִּזְלָן
7 לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְכֹא מֵאֲלִיו וְהַחֲזִיר דְּמֵי הַגִּזְלָה - תִּקְנֵת
8 חֲכָמִים הִיא שֶׁאֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ, אֲלֹא עוֹזְרִין אוֹתוֹ וּמוֹחֲלִין
9 לוֹ, כְּדִי לִקְרֹב הַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה עַל הַשֹּׁבִים. וְכָל הַמְקַבֵּל מִמֶּנּוּ
10 דְּמֵי הַגִּזְלָה - אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה מִמֶּנּוּ.

יום רביעי ו' סיון ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁנִי

13 א. הַגִּזְלָה שְׁלֹא נִשְׁתַּנִּית אֲלֹא הִרִי הִיא כְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה, אִם
14 עַל פִּי שְׁנֵתִיָּאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנָּה, וְאִם עַל פִּי שְׁמַת הַגִּזְלָן
15 וְהִרִי הִיא בִּיד בְּנִי - הִרִי זֶה חוֹזֶרֶת לְבַעֲלֶיהָ בְּעֶצְמָהּ. וְאִם
16 נִשְׁתַּנִּית בִּיד הַגִּזְלָן, אִם עַל פִּי שְׁעִדִּין לֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים
17 מִמֶּנָּה - קִנְיָהּ בְּשָׁנֵי, וּמִשְׁלֵם דְּמֶיהָ כִּשְׁעַת הַגִּזְלָה.
18 ב. וְדִין זֶה דִּין תּוֹרָה הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָשִׁיב אֶת הַגִּזְלָה אֲשֶׁר
19 גִּזַּל. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ: אִם הִיא בְּשִׁגְזָה - מִשְׁלֵם אוֹתָהּ,
20 וְאִם נִשְׁתַּנִּית בִּידוֹ - מִשְׁלֵם דְּמֶיהָ. נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנָּה
21 וְלֹא נִשְׁתַּנִּית - קִנְיָהּ הַגִּזְלָן כָּל הַשִּׁבְחָה שֶׁהִשְׁבִּיחָה אַחֵר יָאוֹשׁ,
22 וְאִינוּ מִשְׁלֵם אֲלֹא כִּשְׁעַת הַגִּזְלָה. וְדָבָר זֶה מִדְּבָרֵיהֶם, מִפְּנֵי
23 תִּקְנַת הַשֹּׁבִים. וְכִשְׁמַחֲזִיר לוֹ הַגִּזְלָה, שְׁמִין לוֹ הַשִּׁבְחָה וְנוֹטֵל
24 מִן הַגִּזְלָן.
25 ג. מְכָרָה הַגִּזְלָן אוֹ נִתְּנָה בְּמִתְנָה, אִם עַל פִּי שְׁלֹא נִשְׁתַּנִּית
26 הַגִּזְלָה - אֵינָה חוֹזֶרֶת בְּעֶצְמָהּ מִיַּד הַלּוֹקֵחַ; הוֹאִיל וְנִתְיָאֲשׁוּ
27 הַבְּעָלִים, בֵּין לִפְנֵי מְכִירָה וְנִתְּנָה בֵּין לְאַחֵר מְכִירָה וְנִתְּנָה,
28 קִנְיָהּ הַלּוֹקֵחַ בְּיָאוֹשׁ וּשְׁנֵי רִשּׁוֹת.
29 ד. הַגִּזְלָן וְהַשִּׁבִּית, וְכֹרֵם אוֹ הוֹרִישׁ לִפְנֵי יָאוֹשׁ - מֵה
30 שֶׁהִשְׁבִּית הוֹרִישׁ וּמֵה שֶׁהִשְׁבִּית מְכָר, וְקִנְיָהּ לּוֹקֵחַ אוֹ יוֹרֵשׁ
31 אֶת הַשִּׁבְחָה, וְנוֹטֵל דְּמֵי הַשִּׁבְחָה מִן הַגִּזְלָן וּמִחֲזִיר לוֹ הַגִּזְלָה,
32 וְחוֹזֵר הַגִּזְלָן וְנוֹטֵל דְּמֵי הַשִּׁבְחָה מִן הַגִּזְלָן, שֶׁהִרִי לֹא
33 נִתְיָאֲשׁ. וְכֵן אִם הַשִּׁבִּית הַלּוֹקֵחַ אוֹ הַיּוֹרֵשׁ - נוֹטֵל הַשִּׁבְחָה
34 מִן הַגִּזְלָן.
35 ה. מְכָר הַגִּזְלָן לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים, אִם עַל פִּי שֶׁהִשְׁבִּית הַעוֹבֵד
36 כּוֹכְבִים - חוֹזֶרֶת לְבַעֲלֶיהָ. מְכָרָה הַעוֹבֵד כּוֹכְבִים לְיִשְׂרָאֵל
37 אַחֵר שֶׁהִשְׁבִּית - הוֹאִיל וְהַגִּזְלָן יִשְׂרָאֵל וְזֶה שֶׁהִיא בִּידוֹ
38 יִשְׂרָאֵל, קִנְיָהּ הַשִּׁבְחָה; וְאִם תִּפְשׁ הַגִּזְלָן - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.
39 ו. כְּכֹר בְּאַרְנוֹ, שֶׁהַגִּזְלָה שֶׁהִשְׁבִּיחָה אַחֵר יָאוֹשׁ אוֹ אַחֵר
40 שְׁנֵתִיָּאֲשׁוּ - הַשִּׁבְחָה לְגִזְלָן, מִפְּנֵי תִּקְנַת הַשֹּׁבִים, אִם עַל פִּי
41 שֶׁהִשְׁבִּיחָה מֵאֲלֶיהָ. כִּיצַד? גִּזַּל פְּרָה וְנִתְעַבְּרָה אֲצֻלוֹ, בֵּין
42 שִׁילְדָה קֹדֶם שֶׁתִּבְעוּ בִּידֵין בֵּין שְׁעִדִּין לֹא יִלְדָה; גִּזַּל רֹחֵל
43 וְנִטְעָנָה אֲצֻלוֹ, בֵּין שְׁגִזָּה קֹדֶם שֶׁתִּבְעוּ בִּידֵין בֵּין שְׁעִדִּין לֹא
44 גִּזָּה - הוֹאִיל וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, מִשְׁלֵם כִּשְׁעַת הַגִּזְלָה. וְאִם
45 יִלְדָה וְגִזָּה - הַגִּזְלָה וְהַיָּלְדוֹת שֶׁל גִּזְלָן; וְאִם עִדִּין לֹא יִלְדָה

46 וְלֹא גִזָּה - שְׁמִין לוֹ, וְנוֹטֵל הַשִּׁבְחָה מִן הַגִּזְלָן, וּמִחֲזִיר
47 הַבְּהֵמָה עֲצָמָה.
48 ז. גִּזַּל פְּרָה מִעֲבָרָה, וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, וְאַחֵר כִּף יִלְדָה;
49 רֹחֵל טְעוּנָה, וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, וְאַחֵר כִּף גִּזָּה - מִשְׁלֵם דְּמֵי
50 פְּרָה הַעוֹמֶדֶת לִילָד וְדִמֵּי רֹחֵל הַעוֹמֶדֶת לְגִזּוֹ. וְאִם לִפְנֵי
51 יָאוֹשׁ אוֹ קֹדֶם שֶׁנִּשְׁתַּנִּית יִלְדָה אוֹ גִּזָּה - הִרִי הַגִּזְלָה וְהַיָּלְדוֹת
52 שֶׁל בְּעָלִים, וְאִם עַל פִּי שֶׁנִּתְעַבְּרָה אוֹ נִטְעָנָה בִּיד הַגִּזְלָן;
53 הוֹאִיל וְלֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים וְלֹא נִשְׁתַּנִּית הַגִּזְלָה - בְּרִשּׁוֹת
54 בְּעִלְיָהּ הִיא עִדִּין, אִם עַל פִּי שֶׁהַגִּזְלָן חָיִב בְּאַנְסִיָּה.
55 ח. גִּנֵּב אוֹ גִּזַּל, וְהִקְדִּישׁ וְטָבַח אַחֵר שְׁנֵתִיָּאֲשׁוּ הַבְּעָלִים -
56 הִרִי הִיא בְּרִשּׁוֹת הַגִּזְלָן מִשְׁעָה שֶׁהִקְדִּישָׁה בְּלִבּוֹ, כְּדִי שְׁלֹא
57 יִהְיֶה חוֹטֵא נֶשְׁכָּר; וְכָל יָלְדוּתֶיהָ וְגוֹזָתֶיהָ מִשְׁעַת גִּנְבָה עַד
58 שְׁעַת הַקֹּדֶשׁ - שֶׁל בְּעָלִים.
59 ט. בְּמֵה דְבָרִים אֲמורִים? בְּשִׁבְחָה הִבָּא מֵאֲלִיו, כְּגוֹן גִּזְלָה
60 וְיָלְדוֹת; אֲכָל אִם הִיָּתָה כְּחוּשָׁה וּפְטוּמָה - אֲפִלוּ לִפְנֵי יָאוֹשׁ
61 נוֹטֵל מִן הַגִּזְלָן שִׁבְחָה פְטוּמָה. וְכֵן כָּל כְּפִיּוּצָא בְּזֶה מִשְׁבַּח
62 שִׁישׁ בּוֹ הוֹצָאָה.
63 י. שְׁנֵי הַחֲזוֹר לְבָרִיתוֹ - אֵינוֹ שְׁנֵי. כִּיצַד? הַגִּזְלָן עֲצִים
64 וְרִבְקָן בְּמִסְמָרִים וְעָשָׂה מִהֵן תְּכָה - אֵינוֹ שְׁנֵי; שֶׁהִרִי אֲפִשֹּׁר
65 לְפָרֶקֶן, וְחוֹזְרִין לְוַחֲתוֹת כְּשֶׁהִיוּ.
66 יא. גִּזַּל עֶפֶר וְעִשְׂאָהוּ לְבָנָה - לֹא קִנְיָהּ; שְׁאֵם יֶדֶק הַלְבָּנָה,
67 תִּחְזוֹר עֶפֶר כְּשֶׁהִיָּתָה. גִּזַּל לְשׁוֹן שֶׁל מִתְכָּת וְעִשְׂאָהוּ מְטָבֵעַ
68 - לֹא קִנְיָהּ; שְׁאֵם יִתִּיד הַמְטָבֵעַ יִחְזוֹר לְשׁוֹן כְּשֶׁהִיָּתָה. וְכֵן כָּל
69 כְּפִיּוּצָא בְּזֶה.
70 יב. אֲכָל הַגִּזְלָן עֲצִים וְשֹׁפֵן וְקָצָץ אוֹ חֶקֶק בֶּהֱן וְעִשְׂאָן
71 פְּלִים, אוֹ שְׁגוֹל צֶמֶר וְצָבָעוֹ אוֹ נִפְצוֹ וְלִבְנוֹ, אוֹ שְׁגוֹל טוֹי
72 וְעִשְׂאָהוּ בְּגָד, אוֹ שְׁגוֹל לְבָנָה וְעִשְׂאָהוּ עֶפֶר, אוֹ אֲבָנִים וְסִתְתָּן,
73 אוֹ מַעוֹת וְהִתִּיכֵן - הִרִי זֶה שְׁנֵי בִידוֹ; שְׁאֵם יַעֲשֶׂם מַעוֹת
74 אַחֲרוֹת - פָּנִים חֲדָשׁוֹת הֵן. וְכֵן כָּל כְּפִיּוּצָא בֶּהֱן.
75 יג. הַגִּזְלָן מַעוֹת יִשְׁנוֹת וְשֹׁפֵן וְחִדְשָׁן - לֹא קִנְיָהּ; שֶׁהִרִי
76 מִתְיָשְׁנִין וְחוֹזְרִין כְּשֶׁהִיוּ. גִּזַּל מַעוֹת חֲדָשִׁים וְיִשְׁנָם - קִנְיָהּ;
77 שְׁאֵם יַחֲדָשִׁים - פָּנִים חֲדָשׁוֹת הֵן. גִּזַּל דָּגָל מִחֲבֵר וְקָצָצוֹ -
78 לֹא קִנְיָהּ, וְאֲפִלוּ כִּרְתוֹ חֲלִילוֹת חֲלִילוֹת; עִשְׂאָהוּ קוֹרוֹת - קִנְיָהּ.
79 יד. גִּזַּל קוֹרוֹת גְּדוֹלוֹת וְעִשְׂאָן קְטָנוֹת - לֹא קִנְיָהּ; עִשְׂאָן
80 לְוַחֲתוֹת עַד שֶׁנִּשְׁתַּנִּית שְׁמָם - קִנְיָהּ. גִּזַּל לִוְלֵב וְהַפְרִיד עָלָיו -
81 קִנְיָהּ הָעֲלִים. גִּזַּל עֲלִים וְעִשְׂאָן חוֹפֶיָה - קִנְיָהּ. גִּזַּל טֶלֶה
82 וְנִעֲשָׂה אֵיל, עֲגֹל וְנִעֲשָׂה שׁוֹר - הִרִי זֶה שְׁנֵי בִידוֹ וְקִנְיָהּ,
83 וּמִשְׁלֵם כִּשְׁעַת הַגִּזְלָה, וְאִם עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים.
84 טו. גִּזַּל כְּלִי וְשִׁבְרוֹ - אֵין שְׁמִין לוֹ הַפְּחָת; אֲלֹא מִשְׁלֵם
85 דְּמִיו, וְהַכְּלִי הַשִּׁבְרוֹ שֶׁל גִּזְלָן. וְאִם רָצוּ הַבְּעָלִים לְטַל הַכְּלִי
86 הַשִּׁבְרוֹ - נוֹטֵלִין, וּמִשְׁלֵם הַפְּחָת; שֶׁזֶה תִּקְנָה הִיא לְבַעֲלִים,
87 וְאִם לֹא רָצוּ - הַרְשׁוֹת בִּידֵין. וְכֵן כָּל כְּפִיּוּצָא בְּזֶה.
88 טז. גִּזְלָה שְׁלֹא נִשְׁתַּנִּית וְהוֹקְרָה, אִם עַל פִּי שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ
89 הַבְּעָלִים מִמֶּנָּה - הִרִי זֶה חוֹזֶרֶת לְבַעֲלִים, וְאֵין לְגִזְלָן בָּהּ
90 כְּלוּם. שְׁלֹא תִקְנֵנוּ לְגִזְלָן אֶת הַשִּׁבְחָה אַחֵר יָאוֹשׁ אֲלֹא כְּגוֹן
91 גִּזְלָה וְיָלְדוֹת; אֲכָל שִׁבְחָה הִיָּקֵר, אִם הִיָּתָה הַגִּזְלָה חוֹזֶרֶת
92 בְּעִנְיָהּ, אֵינוֹ זֹכֶה בָּהּ.

פרק שלישי

1. הגזול חבית של זין מחברו, והרי היא שנה דינר בשעת הגזלה, והוקרה אצלו ועמדה בארבעה: אם שבר החבית או שתה אותה או מכרה או נתנה במתנה אחר שהוקרה - משלם ארבעה, בשעת הוצאה מן העולם; שאלו הניחה, היתה חוזרת בעצמה. נשברה מאליה או אכדה - משלם דינר, בשעת הגזלה.
2. ב. היתה שנה בשעת הגזלה ארבעה, ובשעת הוצאה מן העולם דינר - משלם ארבעה, בשעת הגזלה, בין ששברה או שתאה בין שנשברה או אכדה מאליה. וכן כל פיוצא בזה.
3. ג. הגזול חותל שיש בו חמשים תמרים, וכשימכר החותל כלו פאחת ימכר בתשעה, וכשימכר אחת אחת ימכר בעשרה - אינו משלם אלא תשעה, ואין הנגזל יכול לומר לו: אני אחת אחת הייתי מוכר. וכן הדין במזיק, וכן כל פיוצא בזה, בנכסי הדיוט; אכל בהקדש אינו כן, אלא משלם עשרה.
4. ד. גזל בהמה והזקינה או פחשה פחש שאינו יכול לחזר, כגון חללים שאין להם רפואת תעלה, או שגזל מטבע ונסדק או פסלו המלך, או שגזל פרות והקריבו כלן, או שגזל זין והחמיץ - הרי זה כמי שגזל כלי ושברו, ומשלם בשעת הגזלה. אכל אם גזל בהמות וכחשו פחש שאפשר לחזר, או שגזל עבדים והזקינו, או שגזל מטבע ונפסל במדינה זו והרי הוא יוצא במדינה אחרת, או שגזל פרות והקריבו מקצתם, או תרומה ונטמאת, או שגזל חמץ ועבר עליו הפסח, או בהמה ונעבדה בה עברה, או נפסלה מלקרב, או שהיתה יוצאה להסקל - אומר לו: הרי שלך לפניך, ומחזיר אותה בעצמה.
5. ה. במה דברים אמורים? כשהחזיר הגזלה; אכל אם נשרפה הגזלה או אכדה אחר שנאסרה בהנאה - חייב להחזיר לו דמיה בשעת הגזלה. לפיכך, אם כפר בו אחר שנאסרה בהנאה ונשבע - חייב לשלם קרן וחמש ואשם.
6. ו. הגזול בהמה ונשא עליה משא או רכב עליה או חרש או דש בה וכיוצא בזה, והחזיר לבעליה, אף על פי שעבר בלא תעשה - אינו חייב לשלם כלום, שהרי לא הפסידה ולא הכחישו. ואם החזיק אדם זה לגזל או לעשוק או לעשות מעשים אלו פעם אחר פעם - קונסין אותו, ואפלו בחוצה לארץ, ושמן השכר או השבח שהשביח בבהמה ומשלם לנגזל.
7. ז. התוקף עבדו של חברו ועשה בו מלאכה, ולא בטלו ממלאכה אחרת - פטור; שנות לו לאדם שלא יבטל עבדו. ואם בטלו ממלאכה אחרת - משלם לו כפועל.
8. ח. התוקף ספינתו של חברו ועשה בה מלאכה: אם אינה

- עשויה לשכר - שמין במה פחתה ומשלם; ואם היא עשויה לשכר: אם ירד לה בתורת שכירות - הואיל וירד שלא ברשות, אם רצה הפעל לטל שכרה - נוטל, רצה לטל פחתה - נוטל; ואם ירד לה בתורת גזל - נותן הפחת. וכן כל פיוצא בזה.
9. ט. הדר בחצר חברו שלא מדעתו: אם אותה חצר אינה עשויה לשכר - אינו צריך להעלות לו שכר, אף על פי שדרך זה הדר לשכר מקום לעצמו, שזה נהנה וזה אינו חסר; ואם החצר עשויה לשכר, אף על פי שאין דרך זה לשכר - צריך להעלות לו שכר, שהרי חסרו ממון.
10. י. מי שהיה לו צמר וסמנים שרויין, וכא אחד וצבע הצמר בפסמין שלא מדעת חברו - משלם לו דמי מה שהפסיד בצמר, ואינו מחשב לו שכח סמנים שעל גבי הצמר. ואם תפש הנזק דמי מה שחסרו מן הסמנים - אין מוציאין מידו.
11. יא. השולח יד בפקדון, בין ששלח יד בעצמו או על יד בנו ועבדו ושלוחו - הרי זה גזלן; ונתחייב באנסיו, ונעשית הגזלה ברשותו, כדין כל הגזלנים. חשב לשלח יד בפקדון - אינו חייב באחריותו, עד שישלח יד. ומששלח יד נתחייב בו. אף על פי שלא חסר ממנו כלום, אלא נטל הפקדון ממקום למקום ברשותו כדי לשלח בו יד - הרי זה חייב; ששליחות יד אינה צריכה חסרון.
12. יב. הגביה את החבית לטל ממנה רביעית - נתחייב באנסיה, אף על פי שלא נטל. אכל אם הגביה את הכיס לטל ממנו דינר, וכיוצא בכיס מדברים שאינן גוף אחד - הרי זה ספק אם נתחייב בכל הכיס או לא נתחייב אלא בדינר בלבד.
13. יג. היו פרות מפקדין אצלו ונטל מקצתן - אינו חייב אלא באחריות הפרות שנטל, ושאר הפקדון המנח במקומו - ברשות בעליו הוא. ואם נפסד השאר מחמת זה שנטל - חייב בכל. פיצד? הטה את החבית במקומה ונטל ממנה רביעית או יתר: אם נשברה אחר שנטל והיא במקומה - אינו חייב אלא במה שנטל, שהרי לא הגביה החבית; ואם החמיצה - משלם את דמי פלה בשעת הגזלה. וכן כל פיוצא בזה.
14. יד. הכופר בפקדון בבית דין, אם היה ברשותו בשעה שפטר - נעשה עליו גזלן, וחייב באנסו.
15. טו. השואל שלא מדעת הבעלים - הרי זה גזלן. היה כלי ביד בנו של בעל הבית או ביד עבדו, ולקחו אחד מהן ונשתמש בו - הרי זה שואל שלא מדעת; ונעשה ברשותו, ונתחייב באנסיו, עד שיחזירונו לבעלים. לפיכך, אם החזירו לקטן שהיה בידו או לעבד, ואבד מהן או נשבר - חייב לשלם. וכן כל פיוצא בזה.
16. טז. החוטף משכונ מיד הלזה שלא ברשות בית דין - הרי זה גזלן, אף על פי שהוא חייב לו. ואין צריך לומר אם נכנס לתוך בית חברו ומשכנו שהוא גזלן, שגנאמר: בחוץ תעמד.

יום שישי ח' סיון ה'תשע"א

פרק רביעי

- א. קנס קנסו חכמים לגזלנין, שיהיה הנגזל נשבע על כל מה שטיפען ונוטל מן הגזלן. והוא, שיהיה זה מחזק שגזלו בשני עדים.
- ב. כיצד? הרי שנקנס לתוך בית חבירו למשכנו בפני עדים, ולא היה כלום תחת כנפיו, ויצא וכלים מטלין לו תחת כנפיו, ולא ידעו העדים מה הן, ובעל הבית אומר: כך וכך גזלתי - בין שאמר הגזלן: מעולם לא נכנסתי ולא נטלתי כלום, בין שאמר: נכנסתי למשכן כמו שראו העדים, אבל לא נטלתי, ולא היה תחת כנפי אלא כלים שלי, בין שאמר: נטלתי כלי זה, ובעל הבית טוען שנטל זה וכלי אחר - הרי בעל הבית נשבע בנקיטת חפץ, ונוטל כל מה שטיפען.
- ג. במה דברים אמורים? בשטען דברים שהוא אמוד בהן או שהוא אמוד שמפקדין אצלו אותן דברים שטען, וטען בדברים שאפשר שיעטלו תחת הכנפים כמו שהעידו העדים.
- ד. ראוהו עדים שנקנס למשכן את חבירו ולא ראוהו בעת שיצא, או שיצא ואין נראה תחת כנפיו כלום, ובעל הבית טוען ואומר: כך וכך נטל, אפלו אומר: מעולם לא נכנסתי, שהרי מכחיש את העדים - הרי זה פטור. שאם אמר: נכנסתי ולא נטלתי - נשבע שבועת הסת שלא נטל כלום, והולך; שאפשר שיכנס לגזל ולא גזל.
- ה. היה עד אחד מעידו שנקנס ונטל כלים תחת כנפיו, ואינו יודע מה הן, והוא אומר: לא גזלתי כלום, או שאמר: בחובי נטלתי - הואיל ואין העד יודע מה היה תחת כנפיו, הרי זה נשבע בנקיטת חפץ שלא גזל; שאינו מחזק בגזלנות אלא בשני עדים.
- ו. כשם שבעל הבית נשבע ונוטל מן הגזלן, כך שומר של בעל הבית. אפלו אשתו של שומר נשבעת שזה נטל כך וכך, ומשלם הגזלן.
- ז. היה שם לקיטו או שכירו של בעל הבית - אינן נשבעין ונוטלין; ואין הנגזל יכול לשבע, שהרי לא היה בביתו בפשעה שנגזל; ואין העדים יודעים מה נטל תחת כנפיו כדי לחיב הגזלן להחזיר; ואין משיביעין את הגזלן, מפני שהוא חשוד על השבועה.
- ח. וכיצד עושים בדין זה? מחזרים בעל הבית חרם סתם על מי שנטל מביתו כלום ואינו מודה בבית דין. ואפלו הודה הגזלן שגזל קצת - מחזיר המקצת שהודה בה בלבד, שהרי אין בעל הבית טוענו טענת ודאי.
- ט. הגזל אחד מחמשה ואין ידוע מי הוא הנגזל, וכל אחד ואחד מהן תובעו ואומר: לי גזלת, אף על פי שאין שם עדים שגזל - הרי כל אחד מהן נשבע שזה גזלו, ומשלם גזלה לכל אחד ואחד. אף דבר זה קנס הוא שקנסוהו

- חכמים, מפני שעבר עברה וגזל; אבל דין תורה אינו חיב לשלם מספק.
- י. אמר לשנים: גזלתי אחד מכם או אביו של אחד מכם ואיני יודע איזהו, אם בא לצאת ידי שמים - חיב לשלם גזלה לכל אחד ואחד; אבל בדין אינו נותן אלא גזלה אחת, והן חולקין אותה ביניהן. שהרי אין אחד מהן יודע שנגזל, אלא זה בא והודיעם, ולא קנסו חכמים בדבר זה, מפני שאין לו תובע.
- יא. הטוען את חבירו ואמר לו: גזלתי מאה, אם אמר: לא גזלתי - נשבע שבועת הסת, כדין כל נתבע; ואם הודה שגזלו חמשים - משלם, ונשבע שבועת התורה על השאר, כדין כל מודה במקצת, שהרי לא החזק גזלן בעדים. וכן הטוען את חבירו שנקנס לביתו וגזלו כלים, והוא אומר: דרך משכון לקחתי בחובי שיש לי אצלך, ובעל הבית אומר: אין לך בדי כלום - אף על פי שהודה שמשכנו שלא ברשות, הואיל ואין שם עדים שמעידים שגזל, הרי זה נשבע וגובה חובו מן המשכון; שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. והואיל והוא נשבע ונוטל, הרי זה נשבע בנקיטת חפץ, כמו שיתבאר בהלכות טוען.
- יב. ראוהו עדים שנקנס לתוך בית חבירו שלא בפני בעל הבית ונטל משם כלים, אף על פי שהוציאן מגזלן ואף על פי שבעל הבית הזה עשוי למכר את כליו, אם טען ואמר: דרך גזל לקחתי, והלה אומר: ברשותך באתי, ואתה מכרתם לי או נתתם לי, או בחוב שיש לי אצלך תפשתים - אינו נאמן; שכל הנכנס לבית חבירו שלא בפניו ונטל כלים משם והוציאן בפני עדים - הרי זה בחזקת גזלן. לפיכך מחזיר הכלים לבעל הבית. ואין כאן שבועה, שהרי העדים ראו מה גזל. ואחר שיחזיר חזיר ותובע את בעל הבית בכל מה שטיפען, והדין ביניהן.
- יג. וכן אם היה שם עד אחד בלבד, ובעל הבית טוען שגזול הוא כלי זה בידו, והלה אומר: לקוח הוא בידך, או בחוב גביתו, או שלי היה ופקדון הוא אצלך - הרי זה חיב להחזיר הכלי לבעליו בלא שבועה. שאלו היה שם שני עדים, היה חיב לשלם; ועכשו, שאין שם אלא עד אחד, חיב שבועה; ואינו יכול לשבע, שהרי אינו מכחיש את העד; וכל המחזיר שבועה ואינו יכול לשבע - משלם. לפיכך, אם פיר ואמר: לא נכנסתי לביתו ולא נטלתי כלום - הואיל ואין שם אלא עד אחד והוא מכחישו, הרי זה נשבע שבועת התורה שלא לקח מביתו כלום, ונפטור.
- יד. מעשה באחד שחטף לשון של כסף מיד חבירו בפני עד אחד, ובא החוטף ואמר: חטפתי ושלי חטפתי, וחיבוהו חכמים להחזיר, מפני שהוא מחזיר שבועה בעד זה, ואינו יכול לשבע, שהרי הודה כמו שאמר העד. ואלו לא היה שם עד כלל, היה נשבע שבועת הסת ששלו חטף; ואלו

ז. דין הלוקח מטלטלין מן הגזולין פלוקח מן הגנב: אם
גזולין מפרסם הוא - לא עשו בו תקנת השוק; ואם אינו
מפרסם - עשו בו תקנת השוק, ונותן הנגזל דמים שנתן
ולוקח גזולתו, וחוזר ותובע הגזולין בדמי הגזולה. ואם כבר
נתיאשו הבעלים - קנה לוקח עצמה של גזולה ואינו
מחזירה.
ח. אסור להנות מן הגזולין. ואם היה מעוט שלו, אף על פי
שרב ממנו גזול - מתר להנות ממנו, עד שידע בודאי
שדבר זה גזול בידו.
ט. בגי אדם שחזקתו גזולין וחזקת כל ממון מן הגזול,
מפני שמלאכתו מלאכת גזולין, כגון המוכסין והלסטים -
אסור להנות מהן; שחזקת מלאכה זו שהיא גזול. ואין
מזרפים דינרים מן התבה שלהן, שהכל בחזקת גזולה.
י. נטלו מוכסים כסותו והחזירו לו אחרת, (נטלו חמורו
והחזירו לו חמור אחר) - הרי אלו שלו; מפני שזו כמכירה
היא, וחזקתה שנתאשו הבעלים ממנה, ואינו יודע בודאי
שזו גזולה. ואם היה ותיק ומחמיר על עצמו - מחזיר
לבעלים הראשונים.
יא. במה דברים אמורים שהמוכס פלסטים? בזמן
שהמוכס עובד פוכבים, או מוכס העומד מאליה, או מוכס
העומד מחמת המלך ואין לו קצבה, אלא לוקח מה שירצה
ומניח מה שירצה; אבל מוכס שפסקו המלך, ואמר שיקח
שליש או רביע או דבר קצוב, והעמיד מוכס ישראל לגבות
חלק זה למלך, ונודע שאדם זה נאמן ואינו מוסיף כלום
על מה שגזר המלך - אינו בחזקת גזולין, לפי שדין המלך
דין הוא. ולא עוד, אלא שהוא עובר המכירת ממוכס זה,
מפני שהוא גזול מנת המלך, בין שהיה המלך עובד פוכבים
בין שהיה המלך ישראל.
יב. וכן מלך שמשלים מס על בני העיר או על כל איש
ואיש דבר קצוב משנה לשנה, או על שדה ושדה דבר
קצוב; או שגזר, שכל מי שיעבר על דבר זה - ילקחו כל
נכסיו לבית המלך; או כל מי שימצא בשדה בשעת הגרן
- הוא יתן המס שעליה, בין שהיה הוא בעל השדה בין
שאינו בעל השדה; וכל פיוצא מדברים אלו - אינו גזול,
וישראל שגבה אותן למלך - אינו בחזקת גזולין, והרי הוא
כשר. והוא, שלא יוסיף ולא ישנה ולא יקח לעצמו כלום.
יג. וכן מלך שבעס על אחד מעבדיו ושמשיו מבני
המדינה, ולקח שדהו או חצרו - אינה גזול, ומתר להנות
בה, והלוקחה מן המלך - הרי היא שלו, ואין הבעלים
מוציאין אותה מידו; שזה דין המלכים כלם, לקח כל ממון
שמשיהם כשפועסין עליהם, והרי המלך הפקיע שעבודן,
ונעשת חצר זו או שדה זו כהפקר, וכל הקונה אותה מן
המלך - זכה בה. אבל מלך שלקח חצר או שדה של אחד
מבני המדינה שלא בדין שחקק - הרי זה גזול; והלוקח
ממנו - מוציאין הבעלים מידו.
יד. כללו של דבר: כל דין שיחקק אותו המלך לכל ולא
יהיה לאדם אחד בפני עצמו - אינו גזול; וכל שיקח מאיש

הכחיש העד ואמר: מעולם לא חטפתי, היה נשבע שבועת
התורה שלא חטף. וכדין זה דנין בכל פיוצא בזה בכל
מקום.
טו. חטף ממנו זהובים [בעד אחד], והוא אומר: שלי
חטפתי ועשרים היו, אף על פי שאין העד יודע כמה חטף
- הרי זה משלם העשרים. שהרי ידע בודאי שהובים חטף,
ואלו היו שנים היה חייב לשלם, ונמצא בעד אחד מחיב
שבועה ואינו יכול לשבע, כמו שבארנו.
טז. אמר החוטף: עשרים חטפתי ושלי הן, והנגזל אומר:
מאה חטף - הואיל ואין העד יודע מנינו, הרי משלם
העשרים שהודה בהן שחטפן, ונשבע שבועת התורה על
השאר, שהרי נתחייב במקצת. ודעתי נוטה בזה שישבע
הסת, שהרי לא הודה כלום, אלא אמר 'שלי חטפתי'.
יז. נכנס לביתו של חברו שלא בפניו ונטל משם פנים בפני
עד אחד, ואין העד יודע כמה נטל, (הרי) בעל הבית אומר:
עשרים פנים היו בביתי, והגזול אומר: לא נטלתי אלא
עשרה והם שלי - חייב להחזיר העשרה, מפני שהוא מחייב
שבועה ואינו יכול לשבע. ואינו נשבע על השאר אפילו
שבועת הסת, מפני שאינו יכול לטען על הגזול טענת ודאי.

יום שבת קודש ט' סיון ה'תשע"א

פרק חמישי

א. אסור לקנות דבר הגזול מן הגזולין. ואסור לסעדו על
שניו כדי שיקנהו. שכל העושה דברים אלו וכיוצא בהן -
מחזק ידי עוברי עברה, ועובר על 'ולפני עור לא תתן
מכשלו'.
ב. אסור להנות בדבר הגזול, ואפילו לאחר יאוש. והוא,
שידע בודאי שדבר זה הוא הגזולה עצמה. ביצד? ידע
בודאי שבהמה זו גזולה - אסור לרפכ עליה או לחרש בה.
ג. גזל בית או שדה - אסור לעבר בתוכה או לנגס בה
בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. ואם דר
בתוכה - חייב להעלות שכן לבעלים, כדין הדר בחצר חברו
שלא מדעתו. גזל דקלים ועשה מהן גשר - אסור לעבר
עלי. וכן כל פיוצא בזה.
ד. מי שעבר ואכל הגזולה אחר יאוש - פטור מלשלם. ואם
אכל קדם יאוש, ורצו הבעלים לגבות מן האוכל - גובין,
שעדין ברשותן היא; ואם רצו, גובין מן הגזולין.
ה. הגזול ומת, בין שהאכיל את הגזולה לבנים אחר יאוש
בין שלא האכילם אלא מכרה או אגדה: אם הניח קרקע -
חייבין לשלם, אבל מן המטלטלין - אינן חייבין לשלם;
שדמי הגזולה חוב הן על הגזולין, ואין המטלטלין משתעבדין
לבעל חוב.
ו. כבר תקנו הגאונים לגבות בעל חוב מן המטלטלין
ואפילו במלוה על פה. לפיכך חייבין לשלם בין אכלו בין
לא אכלו, בין נתיאשו בין לא נתיאשו, בין מן הקרקע בין
מן המטלטלין שהניח.

1 זה בלבד שלא פדת הידועה לכל, אלא חמס את זה - הרי
2 זה גזל. לפיכך, גבאי המלך ושוטריו שמוכרים השדות במס
3 הקצוב על השדות - ממכרן ממכר; אבל מס שעל כל איש
4 ואיש אינו גובה אלא מן האדם עצמו, ואם מכרו השדה
5 במס שעל הראש - הרי זה אינו ממכר, אלא אם פן היה
6 דין המלך בך.
7 טו. מלך שהיו דיניו, שכל שלא יתן המס שעל השדה -
8 תהיה השדה לגנות המס, ויכרז בעל השדה מפני המס, וכא
9 זה ונתן מס שעליה למלך ואכל פרוחיה - אין זה גזל, אלא
10 אוכל פרות ונותן המס עד שיחזרו הבעלים; שדין המלך
11 דין הוא, כמו שאמרנו.
12 טז. וכן מלך שגזר, שכל מי שיתן מס הקצוב על האיש

13 ישתעבד בזה שלא נתן, וכא ישראל ונתן המס שעל ישראל
14 זה העני - הרי זה עובד בו יותר מדי, שדין המלך דין;
15 אבל אינו עובד בו כעבד.
16 יז. מלך שפיר אילנות של בעלי בתים ועשה מהן גשר -
17 מתר לעבר עליו. וכן אם הרס בתים ועשאן דרך או חומה
18 - מתר להנות בה. וכן כל פיוצא בזה. שדין המלך דין.
19 יח. במה דברים אמורים? במלך שמתבעו יוצא באותן
20 הארצות; שהרי הסכימו עליו בני אותה הארץ, וסמכה
21 דעתן שהוא אדוניהם והם לו עבדים. אבל אם אין מתבעו
22 יוצא - הרי הוא גנולן בעל זרוע, וכמו חבורת לסטים
23 המזיגין שאין דיניהם דין, וכן מלך זה וכל עבדיו גזלנין
24 לכל דבר.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ג'ט' סיון ה'תשע"א

יום ראשון ג' סיון ה'תשע"א

25

מצות עשה נט:

26

27 הלכות מגילה וחנוכה פרק א-ב. נדפס לעיל עמ'
28 פד-פו בשיעור לג' פרקים.

29 המצוה הנ"ט — הצווי שנוצטוינו לתקע
30 בחצוצרות במקדש בעת הקרבת כל-קרבן
31 מקרבנות המועדות, והוא אמרו יתעלה: "וביום
32 שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם
33 בחצוצרות" (במדבר י, י). ובפרוש אמרו (ראש השנה
34 כו:), שמצות היום בחצוצרות. וכבר נתבאר דיני
35 מצוה זו בספרי (פרשת בהעלותך) וראש השנה
36 (כו: ו) ותעניות (טו). וכן אנו מצוים לתקע
37 בחצוצרות בזמן הצרות והרעות כשנצטק אליו
38 יתעלה כמו שאמר: "וכי-תבאו מלחמה בארצכם
39 וגו'" (שם, ט).

48 שקונה בביאה. ואמר "ויצאה והיתה" (שם, ב) —
49 כשם שציאתה בשטר (גט) כך ההויה (הנשואין)
50 בשטר. וכן למדנו שהיא נקנית בכסף ממה-
51 שנאמר באמה עבריה: "אין כסף" (שמות כא, יא),
52 אמרו: אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון
53 אחר, ומנו? (מיהו?) אב. (וזהו כאשר קידשו בתו
54 בכסף) אבל קדושין דאורייתא הם בביאה, כמו
55 שנתבאר בכמה מקומות בכתבות (ג). וקדושין
56 (פרק א משנה א) ונדה (פרק ה משנה ד). וכבר
57 נתבאר דיני מצוה זו בשלמות במסכתא המיוחדת
58 לכה, כלומר: מסכת קדושין. ובפרוש אמרו על
59 קדושין בביאה שהם דאורייתא הנה נתבאר שמצות
60 קדושין דאורייתא.

יום שלישי ה' סיון ה'תשע"א

61

מצות עשה ריג.

62

63 המצוה הרי"ג — הצווי שנוצטוינו לבעול
64 בקדושין ובמתן דבר ביד האשה, או בשטר, או
65 בביאה — וזהו מצות קדושין. והרמז על כך
66 אמרו: "כי-יקח איש אשה ובעלה" (דברים כד, א),
67 משמע שקונה בביאה. ואמר "ויצאה והיתה"
68 (שם, ב) — כשם שציאתה בשטר (גט) כך ההויה
69 (הנשואין) בשטר. וכן למדנו שהיא נקנית בכסף
70 ממה-שנאמר באמה עבריה: "אין כסף" (שמות

יום שני ד' סיון ה'תשע"א

40

41 הלכות מגילה וחנוכה פרק ג-ד. נדפס לעיל עמ'
42 פד-פט בשיעור לג' פרקים.

מצות עשה ריג.

43

44 המצוה הרי"ג — הצווי שנוצטוינו לבעול בקדושין
45 ובמתן דבר ביד האשה, או בשטר, או בביאה —
46 וזהו מצות קדושין. והרמז על כך אמרו: "כי-יקח
47 איש אשה ובעלה" (דברים כד, א), משמע

לו בכך פיון שזה זכות מזכיותיו, כלומר: 32
 החמשים כסף (שנקנס האונס או המפתה) שהם 33
 לאבי הנערה; או שימסרנה לו על מנת שיתן לו 34
 כף וכף דינרים. לפיכך הזהר על זה ונאמר לו: 35
 "אל-תחלל את-בתך להזנותה" (ויקרא שם), לפי 36
 שזה שדנתי בו בתשלומי ממון בלבד אינו אלא 37
 אם קרה שפתה או אנס; אבל שיעשה הדבר 38
 ברצון שניהם ובהתר – אין דרך לכך. וגלה 39
 את-הטעם לכך ואמר: "ולא-תזנה הארץ ומלאה 40
 הארץ זמה" (שם). לפי שהאונס והפתוי קורה 41
 מעט, ואם יהיה הדבר ברצון ובהתר – יתרבה 42
 ויתפשט בארץ. וזה טעם יפה ונאה לפסוק זה, 43
 והוא מתאים לכל-מה-שהזכירו חכמים ולמה 44
 שיחבו משפטי התורה. ולאו זה, כלומר: לאו 45
 דפנויה – לוקין עליו. וכבר נתבאר דיני מצוה 46
 זו בכתבות וקדושין. 47

יום שבת קודש ט' סיון ה'תשע"א

המצוה הרס"ב – האזהרה שהזהר קונה אמה 49
 עבירה מלהציק לה אם נשאה. פונתי באמרי 50
 להציק לה. שלא יצמצם לה מזונותיה או כסותה 51
 או ימנע ממנה עונתה בכדי להציק לה ולצער, 52
 והוא אמרו יתעלה: "שארה כסותה וענתה לא 53
 יגרע" (שמות כא, י). ולאו זה בעצמו, כולל כל- 54
 הנושא בת ישראל שלא יציק לה באחד משלשת 55
 הדברים האלה כדי לצער ולענותה, והוא אמרו 56
 יתעלה באמה עבירה שהזהיר מלמנוע ממנה 57
 שארה כסותה וענתה, כמשפט הכנות יעשה-לה 58
 (שם, ט), מכאן למדנו שמשפט הכנות הוא: שלא 59
 ימנע שאר כסות ועונה, והוא אמרם במכילתא 60
 (פרשת משפטים): "וכי מה-למדנו למשפט הכנות 61
 מעתה? הרי זה בא ללמד ונמצא למד. ושם אמרו: 62
 "שארה – אלו מזונותיה; כסותה – כמשמעו; 63
 עונתה – זו דרך ארץ" (אישות). 64

כא, יא), אמרו: אין כסף לאדון זה אבל יש כסף 1
 לאדון אחר, ומנו? (מיהו?) אב. וזהו כאשר קידשו 2
 בתו בכסף) אבל קדושין דאורייתא הם בביאה, כמו 3
 שנתבאר בכמה מקומות בכתבות (ג). וקדושין 4
 (פרק א משנה א) ונדה (פרק ה משנה ד). וכבר 5
 נתבאר דיני מצוה זו בשלמות במסכתא 6
 המיוחדת לכך, כלומר: מסכת קדושין. ובפרוש 7
 אמרו על קדושין בביאה שהם דאורייתא הנה 8
 נתבאר שמצות קדושין דאורייתא. 9

יום רביעי ו' סיון ה'תשע"א

יום חמישי ז' סיון ה'תשע"א

יום שישי ח' סיון ה'תשע"א

המצוה השנ"ה – האזהרה שהזהרנו מלבעול 13
 בלא כתבה וקדושין, והוא אמרו יתעלה: "לא- 14
 תהיה קדשה מבנות ישראל" (דברים כג, יח), וכבר 15
 כפל האזהרה בענין זה בלשון אחר והוא אמרו 16
 יתעלה: "אל-תחלל את-בתך להזנותה" (ויקרא 17
 יט, כט). ולשון ספרא (פרשת קדושים): "אל-תחלל 18
 את-בתך" – זה המוסר בתו פנויה שלא לשם 19
 אישות, וכן המוסרת עצמה שלא לשם אישות. 20
 ושמע ממני למה כפל לאו זה בלשון זה ואיזה 21
 ענין נוסף יש בו, והוא: שכבר קדם במשפטיו 22
 יתעלה, שהבועל בתולה בין שהיה מפתה או 23
 אונס – אינו חייב שום ענש מן-העונשים אלא 24
 תשלום ממון בלבד ושישא אותה אשה שפגע, 25
 כמו שנתבאר בכתוב. והיה עולה בדעתנו, פיון 26
 שאין בדבר זה אלא קנס ממון הרי הוא נוהג 27
 בכל-דבר שבממון, וכשם שרשאי אדם למסור 28
 לחברו מממונו כל-מה-שירצה או למחול לו 29
 במה-שהוא חייב לו, כך גם יהיה רשאי לקחת בתו 30
 הנערה ולמסרה לאיזה אדם לבוא עליה וימחול 31

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

59 שהלך להחזירו לנחיו בתשובה, ולא חזר, אמר לו אלישע לגחיו חזור
60 בך, אמר לו גחיו, כך מקובלני ממך, כל מי שחטא והחטיא את
61 הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. ומבאר הגמרא, מאי עבר
62 גחיו להחטיא את הרבים, איכא דאמרי, אכן שואבת - שמגבתה את
63 המתכת מן הארץ תלה לו להטאת ידבועם - לעגלי הזהב שהעמיד
64 ירבעם, והעמידו בין שמים לארץ, והטעה בכך את הרבים שסברו
65 שמאליהם עומדים. ואיכא דאמרי, שם חקק לה אפומה - על פיה של
66 חטאת ירבעם, והיתה אומרת אנכי ולא יהיה לך, והטעה בכך את
67 הרבים שסברו שמאליה מדברת. ואיכא דאמרי שבכך החטיא גחיו את
68 הרבים, שכל עוד היה אצל אלישע רבן דהה מקמיה - היה דוחה את
69 התלמידים מלבוא ללמוד לפני אלישע, דכתיב מיד אחר שגרשו גחיו
70 וינאמרו בני הנביאים אל אלישע הנה נא המקום אשר אנחנו יושבים
71 שם לפניך צר ממנו, מכיל דעד האידנא לא תהו דחיק - משמע
72 מכך, שעד עתה לא היה המקום דחוק, משום שעתה כשהלך גחיו, נוספו
73 התלמידים.

74 אומרת הגמרא, יהושע בן פרחיה שאמרנו לעיל שדחה את אחד
75 מתלמידיו בשתי ידיים מאי היא, דהיה קא קטיל ינאי מלכא לרבן -
76 כשהרג ינאי המלך את חכמי ישראל, שמעון בן שטח אטמינהו אחתיה
77 - אחותו של שמעון בן שטח, שהיתה אשתו של ינאי המלך החביאה אותו
78 וכך ניצל. רבי יהושע בן פרחיה ניצל גם הוא, שבאותה שעה אול ערק
79 - ברח אל אלכסנדריא של מצרים, בי הנה שלמא - כשהשלים ינאי
80 המלך עם החכמים, שלח ליה שמעון בן שטח אגרת לרבי יהושע בן
81 פרחיה רבו, כך כתב לו מני - ממני יושללי עיר תקודש, שלוחה
82 אגרת לך אלכסנדריא של מצרים אחותי, בעלי - רבי יהושע בן פרחיה
83 שהוא נשיא ישראל שריו בתוכך, ואני יושבת שוממה, אמר רבי
84 יהושע בן פרחיה כשקיבל האגרת, שמע מינה מדברים אלו, הנה ליה
85 שלמא - כבר יש שלום לחכמים, ועלי לשוב. בי אתא לארץ ישראל,
86 אקלע להווא אושפיזא - נודמן לאבסניא אחת, קם קפיהו ביקרא
87 שפיר - קם בעל אבסניא לפני רבי יהושע בן פרחיה ותלמידיו בכבוד
88 ראוי, עברי ליה בקרא טובא - ועשו לו כבוד הרבה, ותיב רבי יהושע
89 בן פרחיה וקא מושתב בן אבסניא זו, בפה נאה אכסניא זו שמכבת
90 את החכמים, אמר ליה אחד מתלמידיו, רבי, עיניה של בעלת
91 האבסניא מרוזות - עגולות ואינן נאות, אמר לו רבי יהושע בן פרחיה,
92 רשע, בכך אתה עוסק, אפיק ארבע מאה שפירי ושמתיה - הוציא
93 ארבע מאות שפורות ונידה, כל יומא אתא לקמיה אותו תלמיד להחזיר
94 לו נידויו, ולא קבליה רבי יהושע, וימא חד הנה רבי יהושע קרי קרית
95 שמע, ובתוך כך אתא לקמיה אותו תלמיד, ובאותו יום הנה דרעמיה
96 של רבי יהושע בן פרחיה לקבוליה, וכיון שלא היה יכול להפסיק אחיו
97 ליה בידיה - הראה לו סימן בידו שימתין, אך התלמיד סבר שבסימן זה
98 רבי יהושע מדקא דחי ליה לגמרי, אול זקה לבינתא פלחא - הלך וחקק
99 לבנה לעבודה זרה ועבדה, אמר ליה רבי יהושע בן פרחיה, חזור בך,
100 אמר ליה, כך מקובלני ממך, כל החוטא ומחטיא את הרבים אין
101 מספיקין בידו לעשות תשובה, וכיצד החטיא את הרבים, דאמר מר,
102 אותו תלמיד בישאף והסית והרית והחטיא את ישראל.
103 תנאי, רבי שמעון בן אלעזר אומר, יצר של תמישי, תינוק, ואשה,
104 לא ידחה אדם אותם בשתי ידיים, אלא תהא שמואל דוחה וימין מקרבת.
105 משנה. נמצא ההורג עד שלא נערפה העגלה, נמצא העגלה ותערע
106 בעדר שעדיין חולץ היא, נמצא משנערפה העגלה, תקבר במקומה
107 ואסורה בהנאה, ואין אומרים שנערפה בטעות, לפי ששל ספק פאתה
108 מתחילתה, שלא נודע מי ההורג, ובשעת עריפה ביפרה ספיקה והלכה
109 לה - היא עשתה את שלה, וכיפרה על הספק, וכשנמצא אחר כך ההורג
110 לא בטלה כפרתה בכך. נערפה העגלה ואחר כך נמצא ההורג, אינו
111 נפטר מעונשו בעריפת העגלה, אלא הרי זה תרה.
112 עד אחד אומר ראיתי את ההורג, ועד אחד אומר לא ראיתי, וכן אשה
113 אומרת ראיתי, ואשה אחת אומרת לא ראיתי, היו עורפין, שמתוך
114 שיש הכחשה, אין לפנינו שום עדות.
115 עד אחד אומר ראיתי את ההורג, ושנים אומרים לא ראיתי, היו
116 עורפין, שאין דבריו של אחד עומדים במקום שנים. שנים אומרים

1 רב ושמואל נחלקו במעשה זה כיצד נעשה, חד אמר, שנעשה בו רק גם
2 אחד, וחד אמר שנעשה בו גם בתוך גם. ומבאר הגמרא, מאן דאמר
3 גם אחד סבר, יצר הנה שם מכבר, דופים לא הוו בו, ונעשה נס ובאו
4 דופים. מאן דאמר שנעשה גם בתוך גם סבר, לא יצר הנה שם ולא
5 דופים הוו, ונעשה נס ונהיה שם יצר, ועוד נס, שהיו בו דופים. שואלת
6 הגמרא, אם לא היה שם יצר, לשם מה היה צריך לנס זה, וליהיו רק
7 דופים ולא ליהיו יצר. משיבה הגמרא, משום דבעיתי - יראים הדופים
8 ואינם מוזקים כשאין להם יצר להסתתר בו, ולכך הוצרכו שני נסים.

9 אמר רבי חנינא, בשביל ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלך בלך
10 מואב כשבא בלעם לקלל את ישראל, ולא עלתה בידו לקללם, עלה בידו
11 זאת שתחול עליהם כלתא אלישע, ועל ידי כך הוכקעו מישראל
12 ארבעים ושנים ילדים כמספר קרבנותיו. מקשה הגמרא, איני - וכי זה
13 היה שכו, והאמר רב יהודה אמר רב, לעולם יעסק אדם בתורה
14 ובמצות ואף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה,
15 שבשכר ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלך בלך מואב למרות
16 שלא היתה כוונתו למצוה, אלא לקבל רשות לקלל את ישראל, ובה
17 ויצתה ממנו רות המואביה, שיצא ממנה שלמה, שכתוב ביה "אלף
18 עולות יעלה שלמה", ואמר רבי יוסי בן חוני, שאכן כך הוא. כי רות
19 בתו של עגלון בנו של בלך היתה, הרי ששכר אחר היה לו על
20 קרבנותיו. מתרצת הגמרא, למרות ששכרו היה שיצאה ממנה רות, בכך
21 לא הגיע לשכרו, שהרי תאנתו מיהא על ידי קרבנות אלו לקללה הני -
22 שיוכל לקלל את ישראל, ועלתה את בידו בתינוקות אלו.

23 הגמרא חוזרת לענין ארבעים ושנים ילדים כדי לרפא את המים שבה.
24 נאמר שם, "ויאמרו אנשי העיר אל אלישע הנה נא מושב העיר טוב
25 באשר אנני רואה והמים רעים והארץ משכבת" וגו', ותמחה הגמרא,
26 וכי מאחר דמים רעים וארץ משכבת, אלא מה שכתבה. אמר רבי
27 חנין, אפילו מקום רע, בעיני יושבי המקום טוב הוא, כי הן מקום על
28 יושביו.

29 אמר רבי יוחנן, שלשה מיני חיות הן שבהם גם דבר גרוע נראה לו
30 טוב, הן מקום על יושביו, הן אשה על בעלה, הן מקח על מקחו
31 ולקוחו.

32 תנו רבנן, שלשה חלאין חלה אלישע, אחד בעון שגירה דופים
33 בתינוקות, ואחד בעבור שדחפו לנחיו וגרשו ממנו בשתי ידיים, כפי
34 שיתבאר בהמשך, ואחד שמת בו, שנאמר, "ואלישע חלה את חליו
35 אשר ימות בו", הרי שלשה חלאים אמורים, 'חלה', 'את חליו', 'ראשר
36 ימות בו'.

37 תנו רבנן, לעולם תהא שמאל של אדם דוחה את החוטא וימין מקרבת
38 אותו, לא כאלישע שדחפו לנחיו בשתי ידיו, ולא ביהושע בן פרחיה
39 שדחפו לאחד מתלמידיו בשתי ידיו.

40 מבאר הגמרא, אלישע מאי היא, דכתיב בשעה שריפא אלישע את
41 נעמן שר צבא ארם מצרעתו, וסירב לקבל ממנו כל מתן, הלך אחריו גחיו
42 משרתו ובקש ממנו כבר כסף ושתי חליפות, "ויאמר נעמן הוצא קח
43 בכרים" ונתן לגחיו שתי ככרות כסף, ושתי חליפות בגדים, וכתב כשבו
44 אל אלישע, הוכיחו אלישע "ויאמר אליו לא בפי הלך באשר הפך איש
45 מעל מרבכתו לקראתך, עת לקחת את הכסף ולקחת בגדים וייתם
46 ויכרים ויצאו ויבקר ועבדים ושפחות" הרי שמונה דברים הוזכרו כאן,
47 ותמחה הגמרא, ומי שקיל בולי האי - וכי כל כך הוא לקח, הלא כסף
48 ובגדים בלבד הוא דשקיל בכתוב שם. אמר רבי יצחק, באותה שעה
49 שבא נעמן לפני אלישע היה אלישע עוסק עם תלמידיו ועם גחיו בשמנה
50 שרצים שהם אב הטומאה, ובשלוק גחיו כסף ובגדים, שיש בהם כדי
51 לקנות כל דברים הללו, אמר לו אלישע, רשע, הגיע עת ליטול שכר
52 תורתך שעסקת בסוגיית שמנה שרצים וכגון זה קבלת כשיעור שמונה
53 דברים בעולם הזה, ותידחה לעולם הבא, ונוסף על כך, "וצרעת נעמן
54 תדבק בך ויבועד לעולם". נאמר בספר מלכים, "וארבעה אנשים היו
55 מצורעים" וישבו בפתח שער שומרון, אמר רבי יוחנן, ארבעה מצורעים
56 אלו זה גחיו ושלושה בניו שנענש בצרעת הוא וחרעו.

57 עוד מביאה הגמרא מה שנאמר מיד אחר מעשה גחיו וילך אלישע
58 דמשק, שואלת הגמרא, למה חלה אלישע לדמשק. אמר רבי יוחנן,

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד א

רש"י

1 ליהיו דבים ולא ליהיו יער. מאי עבר ליה יער דקרת ליה נס: דבעית. הדבים
2 להתגרות בהם בשאין מקום קרוב להם לנס ולהתחבאות. וכשהן קרובים ליער
3 יוצאין בהבטחה: וזה ויצתה ממנו רות. שיצאו ממנה דוד ושלמה שהרבו
4 להקריב קרבנות. אלמא זה היה שבר: לקללה הוה. למעט את ישראל ואותה
5 כונה כאן נתקמה: ואלא מאי טיבותיה.
6 דמקום הואיל והמים רעים והארץ משכבת: 1
7 חן מקום על יושביו. ואפלו הוא רע נראה
8 להם טוב: חן האשה. תמיד על בעלה.
9 ואפי' היא מכערת נשאת חן בעיניה: אחד
10 שגרה דבים. בעון שגרה דבים בתינוקות:
11 חלה. חד. את חליו תרי. וחד אשר ימות בו:
12 מי שקיל בלי האי. בהאי קרא כתיב
13 שמונה דברים, כסף ובגדים וצאן ובקר
14 ועבדים ושפחות וזיתים וכרמים: כסף
15 ובגדים הוא דשקל. דכתיב ויצר ככרים
16 כסף בשני חריטים ושתי חליפות בגדים:
17 בשמונה שרצים. בפרק שמונה שרצים
18 (סנה. פ.): הניע עת ליטול שבר. תורתך
19 בעולם הזה: אכן שואבת. שמגבתה את
20 המסתכת מן הארץ ומעמידה בארץ וועי'
21 אותו אכן העמיד העגלים של ירבעם
22 בארץ: רבנן דהה. דוחה היה את
23 התלמידים מפני אלישע כשהיה משמש
24 לקניו. דכתיב לאתר שפרש ממנו המקום
25 אשר אנחנו יושבין בית המדרש של רבנן
26 צר ממנו. שנתוספו התלמידים שהיה נהני'
27 דוחה: ינאי מלכא קמליה לרבנן.
28 בדאמרין בקדושין בהאומר לשלחו (דף
29 טו): בעלי שרי בתובה. נשיא היה
30 בדאמרין בחגיגה (דף טו): קם קמיהו

רש"י

31 שפיר. כדחת: אכסניא זו יפה. במעשיה: טרוטות. עגלות. בכך אתה עוסק.
32 מסתכל באשת איש: אחיו ליה בידיה. שיקבלנה יצרי. של תשמש תקרבנו בגימין
33 שלא יקוץ בפרהי ורביה. וכן תינוק פן יברח ויאבד את עצמו, ואשה אף היא
34 דעתה קלה ואם ירדפה תצא לתרבות רעה. מתני'. תצא ותרעה בער. כשאר
35 חלין, והאי תנא לית ליה הא דאמרין
36 בכמה דוכתי עגלה ערופה נאסרה מחיים
37 וירידתה לנחל איתן אוסרתה, ובמסכת
38 כריתות מוקמינן לה למלתא בפלוגתא
39 דתנאי בפרק בתרא (דף טו): בפרה ספקה.
40 היא עשתה את שלה. ואם לא נמצא ההורג
41 נחפז הספק ולכשנמצא נעשה ודאי
42 ויהרג. ומיהו היא באסור הנאה דידה קימא
43 דכפרה בתיב בה כקדשים: שנים אומרים
44 ראינו לא היו עורפין. דהא נודע מי הכהו
45 ואע"פ שאינו עכשיו בפניו לדנו: בטלה
46 עגלה ערופה. שהרי מכירין (דף טו) בהן מי
47 הרגיל בהן להרוג: לא אפקוד. על ניאוף
48 נשותיהם לבדן, ומפני מה על בנותיהם כי
49 תזנינה, ועוד כי הם עם הזונות יפרדו. הם
50 ענין גאופין בפרדים הללו: האשכולות.
51 מפרש בגמרא שהכל בהן. עד ימיו לא
52 היה מחלקת בחכמי ישראל. כלן היו
53 אומרים דברים כותינן למשה מסיני. והן
54 הראשונים שנקלקו בסמיכת קרבנות ביום
55 טוב בדאמרין בחגיגה (דף טו). והוא היה
56 מחלוקת ראשון שהיה בישראל בדברי
57 תורה: העביר הודית הפעשר. שלא יהיו
58 מתודין בערתי הקדש בו, ובגמרא מפרש
59 טעמא: עוררין וגופיין. בגמרא מפרש
60 טעמא:

עד

22 ידיו, ולא כיהושע בן פרחיה שדחפו לישו הנוצרי בשתי ידיו. אלישע מאי היא? דכתיב: "ויאמר נעמן הואל קח פפרים" וכתיב: "ויאמר
23 אליו לא לבי הלך באשר הפך איש מעל מרפבתו לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת בגדים וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים
24 ונשפחות" וכי שקיל פולי האי? כסף ובגדים הוא דשקיל! אמר ר' יצחק: באותה שעה היה אלישע עוסק בשמנה שרצים. אמר לו:
25 רשע, הניע עת ליטול שבר שמונה שרצים "וצרעת נעמן תרפק בך ויברשך לעולם". "וארבעה אנשים היו מצרעים" אמר ר' יוחנן: זה
26 גחוי ושלשת בניו. "ויבא אלישע דמשק" למה הלך? אמר ר' יוחנן: שהלך להתחורר לגחוי בתשובה, ולא חור. אמר לו: חזור בך. אמר
27 לו: כך מקובלני מנף, כל מי שחטא והחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. מאי עבר? איפא דאמרי: אכן שואבת
28 תלה לו לחפאת ירבעם, והעמידו בין שמים לארץ. ואיפא דאמרי: שם חקק לה אפומה, והיתה אומרת "אנכי" ו"לא יהיה לך". ואיפא
29 דאמרי: רבנן דהה מקמיה דכתיב "ויאמרו בני הנביאים אל אלישע הנה נא המקום אשר אנחנו יושבים שם לפניך צר ממנו" מכלל
30 דעד האידנא לא הוה דחיק. יהושע בן פרחיה מאי היא? ברחיה קא קמיל ינאי מלכא לרבנן, שמעון בן שטח אטמיניהו אחתיה, ר'
31 יהושע בן פרחיה אול ערק לאלכסנדראי של מצרים. כי הוה שלמא, שלח ליה שמעון בן שטח, מני ירושלים עיר הקודש לך אלכסנדראי
32 של מצרים: אחותי! בעלי שרי בתובה ואני יושבת שוממה. אמר: שמע מינה, הוה ליה שלמא. כי אחא, אקלע להווא אושפזיא. קם
33 קמיהו ביקרא שפיר, עבדי ליה יקרא טובא. יתיב וקא מושתבחה, כמה נאה אכסניא זו! אמר ליה ישו הנוצרי: רבי, עיניה טרוטות. אמר
34 ליה: רשע, בכך אתה עוסק? אפיק ארבע מאה שפורי ושמתינה. כל יומא אתא לקמיה ולא קבליה. יומא חד הוה קרי קרית שמע,
35 אתא לקמיה, הוה ברעמיה לקבוליה אחיו ליה בידיה, סבר מרחא דחי ליה, אול זקף לבינתא, פלחא, אמר ליה: חזור בך! אמר ליה:
36 כך מקובלני מנף, כל החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. דאמר מר: ישו הנוצרי פישף והסית והדיח
37 והחטיא את ישראל. תנאי ר' שמעון בן אלעזר אומר: יצרי, תינוק ואשה, תהא שמאל דוחה וימין מקרבת: מתני'. נמצא ההורג עד
38 שלא נערפה העגלה, תצא ותרעה בער. משנערפה העגלה, תקבר במקומה, שעל ספק באתה מתחילתה. בפרה ספיקה, והלכה לה.
39 נערפה העגלה ואחר כך נמצא ההורג, הרי זה יתגר. עד אחד אומר "ראיתי את ההורג" ועד אחד אומר "לא ראיתי", אשה אומרת
40 "ראיתי" ואשה אומרת "לא ראיתי", היו עורפין. עד אחד אומר "ראיתי" ושנים אומרים "לא ראיתי", היו עורפין. שנים אומרים "ראינו"
41 ואחד אומר להן "לא ראיתם", לא היו עורפין. משרבו הרוצחנין, בטלה עגלה ערופה. משבא אליעזר בן דינאי, ותחניה בן פרישה היה
42 נקרא, חזרו לקרותו "בן הרצחן". משרבו המנאפים פסקו הפוסקים, ור' יוחנן בן זבאי הפסיקו, שנאמר: "לא אפקוד על בנותיהם
43 כי תזנינה ועל פלותיהם כי תנאפנה כי הם וגו'". משמת יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יהודה איש ירושלים, בטלו האשכולות,
44 שנאמר: "אין אשכול לאכול בכורה אותה נפשי". יוחנן כהן גדול העביר הודית הפעשר, אף הוא בטל את המקוררין ואת הנקפין.

עד

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד ב

רש"י

1 עד ימיו היה פטוש מכה בירושלים. בבית הנפחים בחלו של מועד לעשות
2 מלאכת דבר האבד שמתרת במועד, ועמד הוא וגור על הנפחים אפילו בדבר
3 האבד, מפני שכולן נשמע למרחוק ואין הכל יודעין שהיא לדבר האבד, והכי
4 אמרינן לה במועד קטן (פ"א) כל ימיו לא הצריך אדם לשאל לחברו על
5 הדמאי. אם מעשר אם לא, שהוא התקין
6 שיהיו כל הלוקחין מעם הארץ מעשרין.
7 גמ' אפילו אחר בסוף העולם. הכיר בו:
8 והא אמר עולא כו'. סוגיא זו כלה
9 פרשתייה בפרק מי שקנא (פ"ג ח"א) ואינה
10 חלוקה כאן כלום: אלא על חספה.
11 ועבשיו יודעים את ההורגים מי הם: מנקה
12 מעון. נאוף באשה האסורה לו, בין מזה
13 שנסתרה בין מאחרת: עון דבניה
14 ודבנותיה. שהם נואפין: לא. אינו מונע את
15 אשתו מלבדק: תא שמע לא אפקוד.
16 לבדוק את הנשים, ומה טעם על בנותיהם
17 כי תזנינה: נתעוררו הדינים. דמתוך שהם
18 בעלי הנאה אין מטריחין עצמן לענן בדיו
19 ובאסור וחתר להורות לצבור, ומתוך כך
20 נתקלקלו מעשיהם, וכיון שכן אין להקשה
21 נחת רוח בעולמו ואין עולמו נוח לו.
22 לוחשי לחישות. עורכי הדינים, ומתלחשים
23 עם הדינים לפתוח להם פתח בזכותו של זה
24 ובחובתו של זה: רבה חרון אתה. שעל
25 הדין המשפט חרון אף בא, שנאמר (שמות
26 כז) אם ענה תענה אותו וגו' והרה אפי:

רש"י

27 נאב בערת אל. בזמן שקברך אלהים ישפט: הולכי אחר בצעם. להנאתם:
28 האומרים לרע טוב. שמשבחין את הרשעים: רבו היו. דכתיב הו' הו'
29 בההיא פרשתא טובא: מושבי הרוק. מאריכין הרוק, ומדת גאון הוא:
30 ונתמעטו התלמידים. בדק"ל (קט"ז דף ע"ט) סימן לגסות הרוח עניות של תורה:
31 חוזרת על לומדיה. מחזרת אולי תמצא
32 לומדיה: ולבסוף מתויל עליהו. נמאס
33 בעיניהם: מטילי מלאי. הדינים משליך
34 מלאי פרקמטיא שלהם על בעלי בתים
35 היודעים בטיב סחורה שישתכרו הדינים על
36 דו: רבו איש הישר בעיניו יעשה.
37 שהוראה שהדינים מסבירים לו פנים מפני
38 טובה שעשה לו ואינו מתירא מהם:
39 שפלים חנניהו. שאין אימת הגדולים על
40 הקטנים, ואין נכר בין גבוה לשפל:
41 ומלכותא. מלכותם של ישראל אולא
42 ונולא. הולכת ומתנולת: צרי עין. מלהות
43 אחרים בממונם: מורפי טרף. גוללים
44 ומאמצי חלב מן העניים לרחם: רבו מים
45 המרים. רבו המקנאים לנשותיהם והיה
46 למים המרים להרבות: אלא שפסקו
47 מלהשקותם. כדאמרין שאין המים
48 בודקין משרבו המנאפים: וחוחי חלב.
49 שאין משין את אונם לשמוע ופה מפי רבם
50 וסומכים על בינתם לדקדק שמועתם:
51 וישראל לפנים. כנוי הוא: שהכל בו.
52 תורה באמתה ואין דפי ושכחה ומחלקת: ואין

19 אומרים "לא ראית" היו עורפין. הא חד וחד, לא היו עורפין. תיובתא דרבי תינא. ולישמעיה, אימא סיפא: שנים אומרים "ראינו"
20 ועד אחד אומר "לא ראיתם" לא היו עורפין, הא חד וחד, היו עורפין. אלא מתניתין בפסולי עדות, וכו' נחמיה, דאמר: כל מקום
21 שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים איש אחד כשני אנשים באיש אחד. ואיפא דאמרי, כל היכא דאתא
22 עד אחד בשר מעיקרא, אפילו מאה נשים כי אחד דמיין. והכא במאי עסקינן? בגון דאתאי אשה מעיקרא. ותרצה לדרבי נחמיה הכי,
23 ר' נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד.
24 אבל שתי נשים באיש אחד, כי פלגא ופלגא דמי. ותרתי פסולי עדות למה לי? מהו דתימא: כי אולינן פתר רוב דעות לחומרא אבל
25 לקולא לא, קא משמע לן: משרבו הרוצחין כו'. תנו רבנן: משרבו הרוצחין במלה עגלה ערופה, לפי שאינה באה אלא על חספה.
26 משרבו הרוצחין בגלוי, במלה עגלה ערופה: משרבו הנאפין כו'. תנו רבנן, "ונקה האיש מעון" בזמן שהאיש מנוקה מעון, הפים
27 בודקין את אשתו. אין האיש מנוקה מעון, אין הפים בודקין את אשתו. ואומר: "לא אפקוד על בנותיהם כי תזנינה" כו'. מאי ואומר?
28 וכי תימא: עון ידיה אין, דבניה ודבנותיה לא, תא שמע "לא אפקוד על בנותיהם כי תזנינה ועל פלותיהם כי תנאפנה". וכי תימא:
29 עון אשת איש אין, עון דפניה לא, תא שמע "פי הם עם הזנות יפרדו ועם הקדושות יזכחו" וגו'. מאי "ועם לא יבין ויבט"? אמר ר'
30 אלעזר: אמר להם נביא לישראל: אם אתם מקפידין על עצמכם, מים בודקין נשותיהם. ואם לאו, אין הפים בודקין נשותיהם. משרבו
31 בעלי הנאה, נתעוררו הדינים ונתקלקלו המעשים ואין נוח בעולם. משרבו רואי פנים בדין, במל "לא תגורו" ופסק "לא תכירו" ופרקו
32 עול שמים, ונתנו עליהם עול בשר ודם. משרבו לוחשי לחישות בדין, רבה חרון אף בישראל, ונסתלקה השכינה, משום שנאמר:
33 "בקרב אלהים ישפט". משרבו "אחרי בצעם לבם הלך", רבו "האמרים לרע טוב ולטוב רע". משרבו האומרים לרע טוב ולטוב
34 רע, רבו "הוי הוי", בעולם. משרבו מושבי הרוק, רבו היהירים ונתמעטו התלמידים, ונתורה חוזרת על לומדיה. משרבו היהירים,
35 התחילו בנות ישראל להנשא ליהירים, שאין דורינו רואה אלא לפנים. איני? והאמר מר: האי מאן דמיתר, אפילו איניש ביתיה לא
36 מיפבל, שנאמר: "גבר יהיר ולא ינוה" לא ינוה אפילו בנהו שלו, מעיקרא קפצה עליה, לסוף מיתויל עליהו. משרבו מטילי מלאי על
37 בעלי בתים, רבה השוחד והטיות משפט, ופסקה טובה. משרבו "מקבלי טובתך" ו"מחזקי טובותיך", רבו "איש הישר בעיניו יעשה"
38 שפלים הונבהו והגבוהים השפלו, ומלכותא אולא ונולא. משרבו צרי עין וטורפי טרף, רבו מאמצי חלב וקופצי ידים מלהלוות, ועברו
39 על מה שכתוב בתורה השמר לך פן וגו'. משרבו "נמיות גרון ומשקרות עינים", רבו מים המרים אלא שפסקו. משרבו מקבלי מתנות,
40 נתמעטו הימים ונתקצרו השנים, דכתיב: "ושונא מתנת יתיה". משרבו וחוחי חלב, רבו מחלוקת בישראל. משרבו תלמידי שמאי והילל
41 שלא שימשו כל צורפן, רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה בשתי תורות. משרבו מקבלי צדקה מן הגוים. היו ישראל למעלה והם
42 למטה, ישראל לפנים והם לאחור: משמט יוסי בן יעזר כו'. מאי "אשכולות"? אמר רב יהודה אמר שמואל, איש שהכל בו: ויתכן כהן
43 גדול העביר הודיות המעשר כו'. מאי מעמא? אמר ר' יוסי בר' חנינא: לפי שאין נותנין אותו בתקיפון, דרמקנא אמר דיהבי ללוים,

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

העדות של השנים השנויה בה, בפסולי עדות המעידים כנגד עד אחד
עוסקת, ולגופה נשנית כשיש אחד כנגד שנים, ולא לדקדק מכאן דין אחד
כנגד אחד, ובדברי נחמיה דאמר, כל מקום שהאמינה תורה עד אחד,
כשבאו עדים אחרים להכחישו, הלך אחר רוב דעות והעדות שיש בה
דעות רבות יותר, היא המכרעת, ועשו משום כך עדות שתי נשים באיש
אחד - המעידות כנגד איש אחד, שמבטלות את דבריו בשני אנשים
באיש אחד ואין הבדל בכך בין אנשים לנשים, ומשמעה לנו המשנה,
שכיון שעדות עד אחד אינה עדות גמורה, רוב דעות מכריעות אותו, וכך
פירוש המשנה, עד אחד כשר אומר ראיתי את ההורג ושתי נשים אומרות
לא ראית, היו עורפין, שתי נשים אומרות ראינו, ועד אחד כשר אומר לא
ראיתו, לא היו עורפין.
ואיבא דאמר, כל היבא דאתא עד אחד בשר מעיקרא, אפילו מאה
נשים שמעידות כנגדו כי אחד דמיין - הרי הן כאחד המכחישו, ואחר
שנתקבלה עדותו של ראשון אין עד אחד יכול להכחישו, וכאמור לעיל,
והבא במשנתנו, שהעמדנו אותה שהשנים המעידים הם פסולי עדות,
כגון נשים, כפא עסקינן, כשהעד האחד האמור במשנה, גם הוא היה
מפסולי עדות, כגון דאתאי אשה מעיקרא - שבאה אשה מתחילה
ואמרה ראיתי את ההורג, ונתקבלה עדותה, ואחר כך באו שתי נשים
ואמרו לא ראית, ומשמעה המשנה, שאף שנתקבלה עדותה, רוב דעות
מכריעות אותה, וכך הוא פירוש המשנה, ותרצה לרבי נחמיה הכי -
ולפי זה תפרש כך את דברי רבי נחמיה שאמרנו לעיל, רבי נחמיה אומר
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, כשבאו עדים אחרים להכחישו,
הלך אחר רוב דעות והעדות שיש בה דעות רבות יותר, היא המכרעת,
ועל כך תוסיף פירוש, ועשו שתי נשים באשה אחת שמכרעת אותה
בשני אנשים באיש אחד שמכריעים אותו, ודווקא שתי נשים המעידות
כנגד אשה, אבל שתי נשים באיש אחד, כי פלגא ופלגא דמי הרי הם
כמחצה על מחצה, ולכך, כשבאו בבת אחת, הרי הן מכחישות אותו
והעגלה נערפת, אבל כשבאו אחר שנתקבלה עדותו, נעשית עדות האחד
כשנים, ואין שתי נשים יכולות להכחיש את עדותו.
שואלת הגמרא, אחר שהעמדנו את המשנה בפסולי עדות, וחיידשה הוא
שהולכים בהם אחר רוב דעות, ותרתי בבות על פסולי עדות למה לי
הרי לכך די לנו ברישא, כשעד אחד אומר ראיתי ושנים אומרים לא
ראית, ולשם מה הוצרכה הסיפא, כששנים אומרים ראינו ואחד אומר לא
ראיתם. משיבה הגמרא, אם היתה נשנית רק הרישא, מהו דתיבא - היית
אומר, כי אולינן בתר רוב דעות, רק בכגון הרישא שהוא להומרא שעל
ידי כך נערוף את העגלה, אבל כשאין לקולא שעל ידי כך לא נערוף
את העגלה כגון ששני פסולים אומרים ראינו ואחד אומר לא ראיתם, הנה
נלך אחר רוב דעות, ויובל האחד להכחישם, ונערוף את העגלה, קא
משמע לן הסיפא, שגם אז הולכים אחר רוב דעות, ואין האחד יכול
להכחישם, ואין עורפים את העגלה.
שנינו במשנה, משרבו הרוצחין בו, תנו רבנן, משרבו הרוצחין במלה
עגלה ערופה, לפי שאינה באה אלא על הפסוק שאין יודעים מי ההורג,
ולכן משרבו הרוצחין בגלוי והרי ההורגים מוכרים לנו, במלה עגלה
ערופה.
שנינו במשנה, משרבו הנואפין בו, תנו רבנן, נאמר בפרשת סוטה
'ונקה האיש מעון', מכאן אנו למדים, אבל ששתי נשים מנוקה מעון, המים
בודקין את אשתו אם חטאה או לא, וכאן ששני נשים מנוקה מעון,
אין המים בודקין את אשתה, וכן שרבו הנואפין, הרי אין האנשים
מנוקים מעוון, ולכן בטלו מי המרים, ואומר פסוק נוסף, "לא אפקוד על
בנותיכם כי תזנינה בו" שואלת הגמרא על דברי הברייתא, מאי ואומר
- מה מלמדנו פסוק זה, משיבה הגמרא, ובי תיבא, עון ידיה אין - הוא
בלבד מעבב את בדיקת מי המרים, אבל עון דבניה ודבניה לא
מעבבים את הבדיקה, לכך תא שמע פסוק נוסף "לא אפקוד על
בנותיכם כי תזנינה ועל בנותיכם כי תנאפנה" שאף עון בנותיו
ובנותיו מעבבים את הבדיקה, ומבארת הגמרא שגם המשך הפסוק
הוצרך ללמדנו, ובי תיבא, עון האיש הובעל אשת איש אין - הוא
בלבד מעבב את הבדיקה, אבל עון דפניה לא מעבב, לכך תא שמע את
המשך הפסוק, "כי הם עם הזונות יפדרו ועם הקרשות יבחו וגו'"

עד ימיו של יוחנן כהן גדול היה פמיש מכה בירושלים בבית הנפחים
בחול המועד, לצורך מלאכת דבר האבד, המותרת בחול המועד, והוא
גור על כל ואסר זאת, משום שנשמע קולם למרחק, ואין כולם יודעים
שהיא מלאכת דבר האבד.
ובבבאי של יוחנן כהן גדול אין אדם הנוהר במעשרות צריך לשאול על
הדמאי - על פירותיו של עם הארץ כשקונה אותם מחבירו החבר, האם
הם מעושרים או לא, משום שתיקן שכל הקונה פירות מעם הארץ חייב
להפריש מהם מעשרות.
גמרא. תנו רבנן, מנין שאם נערפה העגלה ואחר כך נמצא ההורג,
שאין עריפת העגלה פוטרת אותו ממיתה, תלמוד לומר, "ולא יראו לא
יבופר לרם אשר שפך דם כי אם כדם שפכה".
שנינו במשנה, עד אחד אומר ראיתי את ההורג ועד אחד אומר לא
ראיתי בו' היו עורפין. מדייקת הגמרא, טעמא דמכחיש ליה - דווקא
כשעד אחר מכחישו, הא אם לא מכחיש ליה אחר, עד אחד מהימן
להעיד שראה את ההורג, ולפטור בכך מעריפת העגלה, מבארת הגמרא,
מנחני מילי שעד אחד נאמן בכך, דתנו רבנן, נאמר בפסוק "לא נודע מי
הכה", הא - משמע מכאן, שאם נודע למישהו מי הכהו, אפילו אחד
בסוף העולם הכירו, לא היו עורפין ומכאן שעד אחד נאמן. רבי עקיבא
אומר, מנין לסנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש, ואין מבירין
אותו, שלא היו עורפין, תלמוד לומר מה שנאמר בפסוק שעל הזקנים
לומר 'ועינינו לא ראו', והלא ראו, ומכאן שבסנהדרין גם ראיה לבדה
פוטרת מעריפה, אבל ראית עד אינה פוטרת עד שיכיר מי הוא.
מקשה הגמרא, השתא דאמרית שבעריפת עגלה עד אחד מהימן, איך
חד היב מצי מכחיש ליה - כיצד יכול העד האחר להכחישו, ולגרום
בכך שתבטל עדותו ושתערף העגלה, והאמר עולא, כל מקום
שהאמינה תורה עד אחד, הרי פאן עדות גמורה כאילו הוא שנים, ואין
דבריו של אחד הבא להכחישו עומדים במקום שנים.
מתרצת הגמרא, אמר לך עולא אין לשון המשנה שאמרה 'היו עורפין'
מתוקן, אלא תני במשנה, 'עד אחד אומר ראיתי את ההורג ועד אחד
אומר לא ראית, לא היו עורפין' כי אין עד אחד יכול לבטל את העדות
הראשונה. וכן אמר רבי יצחק, תני במשנה 'לא היו עורפין', ורבי חייא
אמר, תני במשנה 'היו עורפין' כפי הלשון שלפנינו, שמועילה העדות
השניה לבטל את הראשונה.
מקשה הגמרא, ולרבי חייא שאינו מתקן את לשון המשנה, קשיא דעולא
שאמר אין דבריו של העד האחרון עומדים כנגד העד הראשון, וכאמור.
מתרצת הגמרא, לא קשיא, פאן במשנתנו שמועילה העדות השנייה
לבטל את הראשונה, מדובר שבאו שני העדים בבת אחת והעיד השני
בתוך כדי דיבור של הראשון, ובין שעדיין לא נתקבלה עדותו של
הראשון, יכול השני להכחישו ולגרום שלא תתקבל, אבל פאן בדברי
עולא שאמר שאין השני יכול להכחיש את הראשון, הוא כשבאו העדים
בזה אחר זה, שכיון שכבר נתקבלה העדות של הראשון, הרי היא כשנים,
ואין השני יכול להכחישו.
מקשה הגמרא, תנן בהמשך המשנה, עד אחד אומר ראיתי את ההורג,
ושנים אומרים לא ראית, היו עורפין, ולכאורה אין בכך שום חידוש,
ששני עדים מבטלים עדותו של אחד, אלא ודאי נשנה דין זה לדקדק
ממנו, שרק משום ששנים הם המכחישים את הראשון, בטלה העדות
הראשונה, הא אם היו חד וחד, לא היו עורפין משום שנתקבלה עדות
הראשון, ואין אחר יכול להכחישו, ובדברי עולא שיש לשנות במשנה
שבאחד ואחד לא היו עורפין, ומכאן תיובתא דרבי חייא ששנה שגם
באחד ואחד היו עורפין.
מתרצת הגמרא, ולישמך - שפירשת ברישא, שלא נשנה הדין לגופו
אלא לדקדק ממנו את הדין באחד כנגד אחד, איבא סיפא בהמשך
המשנה, שנים אומרים ראינו את ההורג ועד אחד אומר לא ראיתם,
לא היו עורפין, והרי גם שם אין שום חידוש בכך, שאין עד אחד יכול
להכחיש שנים, וכי גם כאן תוכל לדקדק, שרק משום שאחד מכחיש את
השנים אין העדות הראשונה בטלה, הא אם היו חד וחד, היו עורפין
משום שהעדות הראשונה מתבטלת, ואם כך, הרי יש סתירה בכך מן
הרישא לסיפא. אלא בהכרח מתניתין בולא הן הרישא והן הסיפא,

ביאורים למסכת סוטה דף מח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ופוסקות מִיִּשְׂרָאֵל בְּהִדְרָגָה, מִשְׁבַּטְלָה סְנֵה־דֶרֶךְ, בְּטֵל הַשִּׁיר מִבֵּית
הַמִּשְׁתָּאוֹת, שְׁנָאֲמַר 'כִּשְׁמִיר לֹא יִשְׁתּוּ יָיִן וְגו'. מִשְׁמָתוֹ נִבְיָאִים
הָרַשְׁוֹנִים, בְּטֵלוֹ אוֹרִים וְתוֹמִים. מִשְׁחַרְבֵּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בְּטֵל הַשְּׁמִיר,
וְנוֹפֶת צוֹפִים, וּפְסִקוֹ אֲנָשִׁי אֲמָנָה מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנָאֲמַר, 'הוֹשִׁיעָה ה' בִּי
נֶגֶד חֲסִיד' וְגו' וּמִסִּים הַפֶּסֶק 'כִּי פֶסֶק אֲמוֹנִים מִבְּנֵי אֲדָם.
רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, הָעִיר רַבִּי יְהוֹשֻעַ, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ אֵין יוֹם שָׂאִין בּוֹ קָלָלָה, וְלֹא יָרֵד הַטֵּל לִכְרֶכֶת, וְיִפֹּל מֵעַם
הַפִּירֹת. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אֵף נִפֹּל שׁוֹמֵן הַפִּירֹת. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
אֱלֵעָזָר אוֹמֵר, הַתְּהֵרָה שֶׁלֹּא נִשְׁמְרָה נִפְלָה אֵת (הַפֶּסֶק וְאֵת) הָרִיתָ,
הַפִּעֲשֵׁרוֹת שֶׁלֹּא נִיתְּנוּ נִפְלוּ אֵת שׁוֹמֵן הָרֶגֶן. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים, הַנוֹת
וְהַכְּשָׁפִים כִּלּוֹ אֵת הַכֵּל.
גְּמָרָא. שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה, שֶׁשְּׁבַטְלָה סְנֵה־דֶרֶךְ בְּטֵל הַשִּׁיר מִבֵּית הַמִּשְׁתָּאוֹת,
וְלִמְדוּ זֹאת מִבִּשְׁמִיר לֹא יִשְׁתּוּ יָיִן. שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא, וּמָמַי דְּמִשְׁבַּטְלָה
סְנֵה־דֶרֶךְ בְּתֵיב מִקְרָא זֶה. אָמַר רַב הוֹנָא בְּרִיהַ דְּרַבִּי יְהוֹשֻעַ, דְּאָמַר קִרְא
אֲחֵר, בְּאִיכָה, "קִנְיִם מִשְׁעָר שְׁכֵתוֹ בְּחוּרִים מְנַגְּנִתָם", הִרִי שֶׁהִשְׁבִּיתָהּ
מִהַגְּנִינָה תְּלִיָה בַּהֲשַׁבְתָּ הַסְּנֵה־דֶרֶךְ.
אָמַר רַב, אוֹרֵנָא דְּשִׁמְעָא וְזָמְרָא - אֵינִן שְׁשׁוּמַעַת זִמְרָה תַּעֲקֵר. אָמַר רַבָּא,
וְזָמְרָא שְׁנִשְׁמַעַת בְּבִיתָא, הוֹרְבָא מִזְּמִנְתָּ בְּסִיפָא - בַּמִּפְתָּן הַבֵּית,
שְׁנָאֲמַר, "קוֹל יִשְׁוֹרֵר בְּחִלּוֹן חֶרֶב בִּפְסָה כִּי אֲרֻהָ עֲרָה" וּמִדְּרָשׁוֹ, שֶׁבַעוֹן
קוֹל הַמְּשׁוֹרֵר בְּחִלּוֹן, יִהְיֶה חוֹרֵב בַּמִּפְתָּן הַבֵּית. אוֹמֵר הַגְּמָרָא, מָאִי 'כִּי
אֲרֻהָ עֲרָה', אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְכִי בֵּית הַמְּסוֹבֵף בְּאֲרוֹנִים עֵיזֵר הוּא -
הָאֵם הוּא כְּעִיר שֶׁקֶשֶׁה לַחֲתוּבֶיהָ. אֵלָּא אֲפִילוּ בֵּית הַמְּסוֹבֵף בְּאֲרוֹנִים גַּם
הוּא מִתְּרוּעֵץ וְנִשְׁבֵּר. אָמַר רַב אִשִּׁי, שְׁמַע מִינָהּ מִפְּסוֹק זֶה, כִּי מִתְּחִיל
הוֹרְבָא בְּבֵית, בְּסִיפָא - בַּמִּפְתָּן הַבֵּית הוּא מִתְּחִיל, שְׁנָאֲמַר 'חֶרֶב בִּפְסָה'.
וְאִיבְעִיתִי אֵימָא יֵשׁ לְלִמּוּד דְּבַר זֶה מִהֶבְרָא, 'וְשִׁאֵיהָ יוֹכֵת שְׁעָר' - בֵּית
הַשֶּׁמֶם מֵאֵין יוֹשֵׁב, הַשְּׂדִים מִכְּתָנִים אֵת שַׁעֲרֵי. אָמַר מַר בַּר רַב אִשִּׁי,
לְדִידִי חַיִּי לִיָּה - אֲנִי רֵאִיתִיו לְאוֹתוֹ שֶׁד וּמִנְגַּח כִּי תוֹרָא - וּמִנְגַּח אֵת
שַׁעֲרֵי הַבֵּית כְּשׁוֹר.
אָמַר רַב הוֹנָא, וְזָמְרָא דְנֶגְבִי - הַזִּמְרָא שֶׁמִּזְמְרִים מוֹשְׁכֵי הַסְּפִינוֹת, שֶׁמִּטְרָתוֹ
לְזֹרוֹם בְּמִלְאֲכָתָם, וְדִבְרֵי - וְשֵׁל הַחוּרִשִׁים בְּשׁוּרִים, שֶׁמִּטְרָתוֹ לְכוּן אֵת
הַשׁוּרִים לְתַלְמִידָם, שְׁרִי - מוֹתֵרִים, וְאֵין בָּךְ מִשׁוּם אִיסוּר זִמְרָה. אֲבָל
דִּנְרָדָא - שֶׁל אֲוֹרִים אֲסִיר לִפְיֵי שֶׁמִּטְרָתוֹ לִי לְשׁוֹק. מִסְּפֵרָה הַגְּמָרָא,
רַב הוֹנָא בְּטֵל וְזָמְרָא - אִסֵּר עַל בְּנֵי דְּרוֹר לִזְמֹר בְּבֵיתָם וּבֵיתֵי הַמִּשְׁתָּה,
עַקֵּב כִּי בֹא שֶׁפֶע לְעוֹלָם, קָם מֵאָה אוֹנוֹי בּוֹזוּא וּמֵאָה סָאָה חִטִּי בּוֹזוּא
- עַמְדוֹ מֵאָה אוֹחִים בַּמַּחֲזִיר זֶה, וּמֵאָה סָאָה חִטִּים בּוֹזוּ, וְלֹא אִיבְעִי - וְלֹא
רָצוּ לְקַנּוּתָם אֲפִילוּ בָכֶךְ, אֵתָא רַב חֲסִדָא, וְלִזְוִיל בֵּיה - זִלְזוּל בְּגוֹזְרָתוֹ שֶׁל
רַב הוֹנָא, וְלֹא הִקְפִיד לְמַחֲזוֹת בְּמִזְמֹרִים, עַקֵּב כִּי הוֹפֶסֶק הַשֶּׁפֶע, אִיבְעִיא
אוֹנוֹא בּוֹזוּא וְלֹא מִשְׁתַּבַּח - הַתְּבַקֵּשׁ אוֹזֹא אֶחָד בּוֹז וְלֹא נִמְצָא.
אָמַר רַב יוֹסֵף, וְזָמְרָא גְבִירִי וְעֵנִי נִשִּׁי - מִזְמְרִים אֲנָשִׁים וְעַנּוֹת לָהֶם נָשִׁים,
הִרִי זֶה בְּגֵד פְּרִיצוֹתָא, לִפִּי שִׁקוֹל בֹּאשָׁה, עֲרוּחַ, וְאִילוּ וְזָמְרָא נִשִּׁי וְעֵנִי
גְבִירִי - מִזְמֹרֹת נָשִׁים וְעַנּוֹת לָהֶם אֲנָשִׁים, הִרִי זֶה מִבְּעִיר אֵת הַיֵּצֵר בֹּאשָׁה
שֶׁנֶּאֱחָזֵת בְּנִעְזָרָתָהּ, שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא, מֵאַחֵר שֶׁשְׁנֵי הַדְּבָרִים אֲסוּרִים, לְמָאִי
נִפְקָא מִינָהּ עֵלֵינוּ לְדַעַת אֵיזָה יוֹתֵר חָמוּר, עוֹנָה הַגְּמָרָא, לְכַפֹּלִי אִישׁ
מִקְּמָא - לְהַעֲדִיף לְבַטֵּל אֵת הַחֲמוּר מִפְּנֵי הַקֵּל, שֶׁאֵם אֵין בְּכוֹחֵנוּ לְבַטֵּל
אֵת שְׁנֵיהֶם, עֲלֵינוּ לְבַטֵּל אֵת זִמְרָה הַנָּשִׁים וְעַנִּיתֵי הָאֲנָשִׁים, שֶׁהוּא כֹאשׁ
בְּנִעוּרָתָהּ.
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַשְּׁוֹתָה יֵין בְּאַרְבַּעָה מִינֵי זֶמֶר, מִכֵּיא חֲמֵשׁ
פּוֹרְעִנִיּוֹת לְעוֹלָם, שְׁנָאֲמַר, "הוּא מִשְׁכִּימִי בְּכֶךְ שֶׁכֶר יִרְדְּפוּ, מֵאַחֲרֵי
כִּנְשָׁה לִין דִּלְיָקָם, וְהָיָה כְּנוֹר וְנָבֵל תוֹף וְחִלְלִי לִין מִשְׁתַּחֲבֵּהֶם, וְאֵת
פּוֹעֵל ה' לֹא יִבְשׁוּ", הִרִי אֲרַבְעָה מִינֵי זֶמֶר בֵּינָה, כְּנוֹר וְנָבֵל תוֹף וְחִלְלִי.
מָה פּוֹרְעִנִיּוֹת בְּתֵיב אַחֲרָיו, לָכֵן גִּלָּה עָמִי מִכָּל דַּעַת, זֹו פּוֹרְעִנִיּוֹת אֶחָת
שְׁנוֹרְמִין גִּלָּה לְעוֹלָם. וְכִבְדוֹ מִתִּי רַעֲב, זֹו פּוֹרְעִנִיּוֹת שְׁנֵיהֶם שְׁמִיבִיאִין
רַעֲב לְעוֹלָם. וְהִמְנוֹ צַחַח צָמָא, זֹו פּוֹרְעִנִיּוֹת שְׁלִישִׁתִּי שְׁנוֹרְמִין לְתוֹרָה
שֶׁתִּשְׁתַּבַּח מְלוֹמְדִיָּה, שֶׁנִּמְשַׁלָּה תוֹרָה לְמִים. וְיִישׁ אֲדָם וְיִשְׁפֹּל אִישׁ,
זֹו פּוֹרְעִנִיּוֹת רַבִּיעִיתִי שְׁנוֹרְמִין כִּיכּוֹל שְׁפִלוֹת לְשׁוֹנָא שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בִּלְשׁוֹן סִגִּי נִהוֹר, וְאֵין אִישׁ הָאֲמוּר כֹּאן אֵלָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
שְׁנָאֲמַר 'ה' אִישׁ מִלְחָמָה'. וְעֵינֵי גְבוּהִים תִּשְׁפֹּלְנָה, זֹו פּוֹרְעִנִיּוֹת
חֲמִישִׁיתִי שְׁנוֹרְמִין שְׁפִלוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְמָה בְּתֵיב אַחֲרָיו - אֲחֵר כָּל
חֲמֵשׁ הַפּוֹרְעִנִיּוֹת, לָכֵן

וְאֵין קָא יְהִיבִין לְכַהֲנִים - וְאֵינוּ נוֹתֵנִים אוֹתוֹ לְכַהֲנִים, לִפִּי שֶׁקֶסֶס עוֹרָא
הַסּוֹפֵר אֵת הַלְוִיִּים, עַל שֶׁלֹּא עָלוּ עִמּוֹ מִבְּבֵל, וְלִכְךָ אֵינוּ יוֹכֵל לִזְמֹר 'כָּכֵל
מִצוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתִנִי'. שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא, וְלֹדִי - יִתּוּדָה אֲשָׁאֵר מַעֲשֵׂרוֹת
שׁוֹתֵם נָתַן כִּדְּיוֹ. אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, כָּל בֵּית שָׂאִין מִתּוֹדָה עַל מַעֲשֵׂר
רִאשׁוֹן, שׁוֹב אֵין מִתּוֹדָה עַל שָׂאֵר מַעֲשֵׂרוֹת. אוֹמֵר הַגְּמָרָא, מָאִי
מַעֲמָא, אָמַר אֲבִי, הוֹאִיל וּפְתַח בּוֹ הַכְּתוּב בְּפִרְשַׁת יוֹדִי מַעֲשֵׂרוֹת
תְּחִלָּה שְׁנֵאֲמַר 'וְנָתַת לָלוֹי, לִגְר לִיתוֹם וְלֹאֲלִמְנָה', וְלָלוֹי הוּא מַעֲשֵׂר
רִאשׁוֹן הַנִּתֵּן לְלוֹיִם, וְכִיּוֹן שֶׁהוּא נִכְתָּב תְּחִלָּה, הוּא הַעֵיִקֵר, וְאֵם אֵינוּ
מִתּוֹדָה עֲלֵיו, אֵינוּ מִתּוֹדָה אֵף עַל יִתֵּר הַמַּעֲשֵׁרוֹת.
מַקְשָׁה הַגְּמָרָא, מִכָּלָל - מִתּוֹךְ שֶׁעָמַד רַבִּי יוֹסִי בִּרְ חֲנִינָא, שֶׁלֹּא הִיוּ
נוֹתֵנִים מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן כִּדְּיוֹ, מִשְׁמַע דְּאִפְרוּשִׁי הוּוּ מִפְּרָשׁ אֵת הַמַּעֲשֵׂר
כִּדְּיוֹ, אֲלֵא שֶׁהִתְנִינָה לֹא הִיָּה כִּדְּיוֹ, וְהָאֵת תִּנְיָא, אֵף הוּא - יוֹחֲנָן כֹּהֵן
גָּדוֹל בִּיטֵל אֵת הַיּוֹדִי, וְנִגְדֵר עַל הַדְּמָא - עַל פִּירוֹת עִם הָאֲרֵץ, לִפִּי
שְׁשִׁלָּח לְבִדּוֹק כָּכֵל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל הָאֵם מִפְּרִישִׁים תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׁרוֹת
כְּרָאוֹ, וְרָאָה שָׂאִין הָעַם מִפְּרִישִׁין אֵלָּא תְּרוּמָה גְּדוּלָּה בְּלָכֵךְ לִפִּי שִׁישׁ
עַל הָאוֹכֵלָה עוֹן מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, מִקְּצָתָן
מַעֲשֵׂרִין וּמִקְצָתָן אֵין מַעֲשֵׂרִין, אָמַר לָהֶם, כִּנִּי, בּוֹאֵא וְאוֹמַר לָכֶם, כִּשֶּׁם
שֶׁתְּרוּמָה גְּדוּלָּה שֶׁל בֵּית עֶזְרָא מִיתָה, כִּי תְּרוּמָה מַעֲשֵׂר וְטָבֵל יֵשׁ בְּתוֹךְ עֶזְרָא
מִיתָה, עֶמֶד וְהִתְקִין לָהֶם שָׂאִין עִם הָאֲרֵץ נֶאֱמַר עַל הַמַּעֲשֵׁרוֹת אֲלֵא עַל
תְּרוּמָה גְּדוּלָּה בְּלָכֵךְ, לִפְיֵכֶךְ, הִלְקַח פִּירוֹת מֵעַם הָאֲרֵץ, מִפְּרִישׁ מִן
מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, מַפְרִישׁ מִמֶּנָּה עֲשִׂירִית לֶשֶׁם
תְּרוּמָה מַעֲשֵׂר, וְנוֹתַנָּה לְכֹהֵן, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, עוֹלָה וְאוֹכֵל בִּירוּשָׁלַיִם,
מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי כִּיּוֹן שֶׁפִּירוֹת אֵלֶּה הֵם סֶפֶק מַעֲשֵׁרִים, מְהוּצִיא
מִחֲבִירֹו עָלָיו הָרָאָה וְאֵינוּ חַיִּיב לִיתֵּנָם מִסְּפֵק לְלוֹיִם אוֹ לְעַנִּיִּים, אֲלֵא
קוֹרָא לָהֶם שֶׁם לְהוֹצִיאֵם מִיַּד טָבֵל, הִרִי שְׁבִימִי יוֹחֲנָן כֹּהֵן גָּדוֹל, לֹא הִיוּ כָל
הָעַם מִפְּרִישִׁים מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן.
מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא, תְּרִבִּיתִי תִקְנוֹת שׁוֹנוֹת תִּקְנוֹן יוֹחֲנָן כֹּהֵן גָּדוֹל, בִּיטֵל יוֹדִי
הַמַּעֲשֵׁרוֹת דְּחִבְרִים הַזֵּהִרִים לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, וְתִקְנוֹן שֶׁלֹּא יִתּוּדוֹ
מִשׁוּם שָׂאִין נוֹתֵנִים אוֹתוֹ לְלוֹיִם. וְנִגְדֵר עַל דְּמָא שֶׁל פִּירוֹת עִמִּי הָאֲרֵץ,
שֶׁהִלּוֹק מֵהֶם יִפְרִישׁ מַעֲשֵׁרוֹת כִּמְפּוֹרֵט לְעִיל, מִשׁוּם שֶׁחֲשׂוּדִים עַל
הַמַּעֲשֵׁרוֹת.
שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה, וְאֵף הוּא בִּיטֵל אֵת הַמַּעֲשֵׁרוֹרִים. שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא, מָאִי
מַעֲשֵׁרוֹרִים. אָמַר רַחֲבֵי, כָּכֵל יוֹם יוֹם שְׁהִיוּ עוֹמְדִים לְיוֹם עַל דְּיוֹן
וְאוֹמְרִים אֵת הַמְּזוֹמֵר 'עוֹרָה לָמָּה תִּישָׁן ה'', לִכְךָ נִקְרָא מַעֲשֵׁרוֹרִים,
וְאוֹתֵם בִּטֵּל יוֹחֲנָן כֹּהֵן גָּדוֹל, וְכִי אָמַר לָהֶן יוֹחֲנָן כֹּהֵן גָּדוֹל, וְכִי יֵשׁ שִׁנְיָה
לִפְנֵי הַמִּקְדָּשׁ, וְהָלֵא כִּכֵּר נֶאֱמַר, "הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר
יִשְׂרָאֵל", אֵלָּא, בּוֹמֵן שִׁישְׂרָאֵל שְׁרִוּיִן בְּצִעֵר, וְעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים בְּנִתָּה
וְשִׁלְוָה, הִרִי זֶה דוֹמָה כֵּאִילוּ יֵשׁ שִׁנְיָה לִפְנֵינוּ, לָכֵךְ נֶאֱמַר 'עוֹרָה לָמָּה
תִּישָׁן ה'.'
שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה וְאֵת הַנּוֹקְפִים. שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא, מָאִי נּוֹקְפִים. אָמַר רַב
יְהוֹדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, שְׁהִיו מִפְּרָשִׁין לְעָגֵל בֵּין קֶרְנָיו, כִּדִּי שִׁפּוֹל דָּם
בְּעֵינָיו וְלֹא יִרְאֶה כִּשְׁהוֹלָכִים לְשַׁחֲטוֹ, אֵתָא אֵיהוּ בְּטֵל, מִשׁוּם דְּמִיחֵיו
כִּי מוֹקָם - מִשׁוּם שֶׁנִּרְאָה כְּמוֹם. בְּמִתְנִיתָא תִנָּא, שְׁהִיו חוֹבְטִין אוֹתוֹ
בְּמִקְלֹתָהּ לְהַפִּיל לֵארוֹץ בְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׁין אוֹתוֹ לִפְנֵי עֹבְדֹת בּוֹכְבִּים
וְנוֹקְפִים הוּא מִלְשׁוֹן מִכָּה. אָמַר לָהֶם יוֹחֲנָן כֹּהֵן גָּדוֹל, עַד מָתִי אֵתָם
מֵאֲבִילִין גְּבִילוֹת לְמוֹצֵת, וְתִמְחָה הַגְּמָרָא, וְכִי גְבִילוֹת הֵן, הָאֵם שְׁחִיטָה
לָהוּ, אֵלָּא כִי אֲמַר, עַד מָתִי אֵתָם מֵאֲבִילִין מִפְּרִישׁוֹת לְמִזְבֵּחַ, הִרִי יֵשׁ לְחוּשׁ
שְׁמָא עַל יַד הַחֲבִטוֹת נִיקֵב קְרוֹם שֶׁל מוֹת, עֶמֶד וְהִתְקִין לָהֶם מַעֲשֵׁרוֹת
בְּתִרְקָע לְהַכְנִים בָּהֶם אֵת רֹאשׁ הַבְּהֵמָה.
שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה, עַד יָמָיו הִיָּה פְּטִישׁ מִכָּה בִּירוּשָׁלַיִם. אוֹמֵר הַגְּמָרָא,
שֶׁהוּא בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד שְׁהִיו עוֹשִׂים מִלֵּאכָה בְּבֵית הַנֶּפֶס לְצוֹרֵךְ הַמוֹעֵד,
וְכֵן יוֹחֲנָן כֹּהֵן גָּדוֹל וְאִסֵּר זֹאת, מִשׁוּם שֶׁנִּשְׁמַע קוֹל לְמַרְחָק, וְאֵין כּוֹלֵם
יודֵעִים שֶׁהִיא מִלֵּאכָה דְּבַר הָאֲבֵד.
שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה, כָּל יָמָיו לֹא הָיָה אֲדָם צָרִיד לְשִׁאֻל עַל דְּמָמַי. אוֹמֵר הַגְּמָרָא,
בְּדָמָרְךָ לְעִיל בְּסוּגָא. שׁוֹתֵנִין כֹּהֵן גָּדוֹל גּוֹר עַל הַדְּמָא, שֶׁהִקְנוּהוּ
פִירוֹת מֵעַם הָאֲרֵץ עֲלֵיו לְהַפְרִישׁ מֵהֶם מַעֲשֵׁרוֹת, וְלִכְךָ לֹא הִיוּ שׁוֹאֵלִים
חֶבֶר שֶׁלֶקַח פִּירוֹת מֵעַם הָאֲרֵץ אִם מַעֲשֵׁרִים הֵם, שׁוּדָאִי עֵישָׁרָם, כִּתְקַנָּה
יוֹחֲנָן כֹּהֵן גָּדוֹל.
מִשְׁנָה. הַמִּשְׁנָה מִמְּשִׁיכָה לְמִנְתָּה אֵת הַמַּעֲלֹת הַטּוֹבוֹת שֶׁהִיוּ הוֹלְכוֹת

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מח עמוד א

רש"י

ואנן יהבי ליה לכהנים. קנסיהו עזרא כדאמר' ביבמות דף טז: וכיון דאין
 נותנין בתקנא אין יכולין לומר וגם נתתי ללוי ככל מצותי: תחלה. ונתת ללוי זה
 מעשר ראשון, לגר זה מעשר עני, בשעריך זה מעשר שני דכתיב לא תוכל
 לאכול בשעריך (דברים יט: אף הוא. יתכן כן גדול: טבל ותרומת מעשר עין
 מיתה. באלו דין השערים (סנהדרין פג: ורפי'
 לה. וכשאתם לוקחין מעם הארץ והם לא
 הפרישו אלא תרומה עודנו טבל למעשרות
 ואתם גורשים מיתה: מפרשי תרומת
 מעשר ונותנה לכהן. מפרשי כל
 המעשרות ממנה להוציא מידי טבל. ואחר
 כך מפרשי מתוך מעשר ראשון תרומת
 מעשר מה שעל הלוי להפריש ונתנו
 לכהן, משום דאית ביה עון מיתה אחר
 עליוהו שלא לעבבו אצלו ולמכור לבתן
 בשם שהוא מעבב אצלו מעשר ראשון
 ומעשר עני ואומר המוציא מחבירו עליו
 הראיה, גזירה דלמא כי משה ליה גביה
 אביל ליה. אבל מעשר ראשון ומעשר עני
 מתרים לזרים ואין בהן אלא גזל כהן.
 הלכך המוציא מחבירו עליו הראיה, אלמא
 אפרוש נמי לא הוה מפרשי ואת אמרת לפי
 שאין נותנין אותו בתקנא הא אפרשי
 מפרשי ליה: תרתי תקון. לעולם העברת
 הדואות מעשר משום שאינם נותנין אותו
 ללזים הוא, והא דתניא לפי ששלח כו' לאו
 אבשל את הדדי קאי אלא אגור על הדמאי
 קאי, ותרתי תקנות תקן, בטל דדי של
 חברים אע"פ שמפרישין אותו לפי שאין
 נותנין אותו בתקנוהו, וגזר על הדמאי על
 לוקח מעם הארץ לפי ששלח כו' מפרשי.
 בשחיו רוצין להפילו לארץ לשחט: שיפול
 דם בעיניו. ואינו רואה ואינו מתחזק כל
 כך על גבולו. ונוקפין לשון ונקפ סבכי היער
 (שעשע י: חובטין. להפילו לארץ. ונוקפין
 לשון חקטה ומכה, כדאמר' אין אדם מנקף

רש"י

אפי' אצבעו, דף נקוף מרצה כדם עולה (חולין דף יט: טענות. להכניס צואר בהמה
 לתוכו: כדאמרין. שתקן שיהיו כל הלוקחין מפרשין ולא היה אדם צריך לשאל
 לחברו חבר שלקח מעם הארץ הפרשת דמאי: מתני' בשיר לא ישתו יין, ובגמ'
 מפרש מנא לן דמשפטלה סנהדרין הוא: נביאים הראשונים. במגרא מפרשי
 נפת צופים. מפרש בגמ': אנשי אמה.
 בוטחים בהקפ"ה וסומכין עליו לעשות טוב
 ואין דואגין לחסרו: נמי' אמר רב יוסף.
 הכי קאמר, וכי בית המסבך בארזים עיר
 הוא שלא יהא נוח לחרב: מתרועע. לשון
 ערה כמו ערו ערו (ספ"ס קל): בסיפא
 מתחיל. מאיסקופת הבית ופתחו מתחיל:
 ושאינה. לשון בית השאה מאין יושב,
 ומתוך כך שערים מוקדים שם ומנגזין
 וכותחין את שעריה: זמרי' דנגדי. ומשכי
 ספינות בחבל שרי, שאינו אלא לרום
 במלאכתם: ודכפרי. שמומין בשעה
 שחורשין, ואינו אלא לבן את השורים
 לתלמיחם שהולכין לקול השיר דערב
 עליהם: דנגדיא. אינו אלא לשחוק: כמיל
 זמריא. גזר על דורו שלא ימורו בביתם
 ובבית משתאות: ולא איבעי. ולא היו
 רוצים לקנותם בכר: ולול' ביה. ולא הקפיד
 למחות בידם: באש בנעורת. לפי שהעונה
 משה אנו לשמוע את המזמר לענות
 אחריו ונמצאו האנשים נותנים לבם לקול
 הקשים וקול באשה ערוה דכתיב
 השמיעני את קולך (ס"ג, ו). ומכיר את יצור
 באש בנערת. אבל זמרי גברי ועגן נשי
 קצת פריצות יש דקול באשה ערוה, אבל
 אינו מכיר יצור כל כך, שאין המזמרים
 משים אונם לקול העונים: לבטולי' האי
 מקמי' האי. אם אין שומעין לנו לבטל את
 שניהם, נקדים לבטל את זה שהוא באש
 בנערת: צחה צמא. צמא (ספ"ס י) מתרם
 צחותא:

הרחיבה

אותו במקלות בדרך שעושין אותו לפני עבודה זרה. אמר להם עד מתי אתם מאכילין גבילות למזבח! גבילות? הא שחית להו! אלא
 מריפות, שמו ניקב קרום של מוח, עמד והתקין להם טענות בפרקע: עד ימיו היה פטוש מכה בירושלים: בחולו של מועד: כל ימיו
 לא היה אדם צריך לשאל על הדמאי: כדאמרן: מתני' משפטלה סנהדרין, בטל השיר מבית המשתאות, שנאמר: "בשיר לא ישתו
 יין" וגו'. משמתי נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, בטל השמיר ונפת צופים, ופסקו אנשי אמה מישראל,
 שנאמר: "הושיעה ה' כי גמר חסיד". רבן שמעון בן גמליאל אומר: העיר ר' יהושע: מיום שחרב בית המקדש, אין יום שאין בו
 קללה. ולא ירד הטל לברכה, וניטל טעם הפירות. ר' יוסי אומר: אף ניטל שומן הפירות. ר' שמעון בן אלעזר אומר: הטהרה נטלה
 את הטעם ואת הריח, המעשרות נטלו את שומן הדגן. וחכמים אומרים: הזנות והבשפים פילו את הפל: נמי' וממאי דמשפטלה
 סנהדרין כתיב? אמר רב הונא בריה דרב יהושע: אמר קרא "קנים משער שבתו בחורים מנגינתם". אמר רב: אודנא דשמעא זמרא
 תעקר. אמר רבא: זמרא בביתא חורבא בסיפא, שנאמר: "קול ישורר בחלון חרב בסף כי ארוה ערה" מאי "כי ארוה ערה"? אמר ר'
 יצחק: וכי בית המסבך בארזים, עיר הוא? אלא אפילו בית המסבך בארזים, מתרועע. אמר רב אשי: שמע מינה, כי מתחיל חורבא,
 בסיפא מתחיל, שנאמר: "חרב בסף". ואיבעית אימא מהכא "ושאינה יפת שער". אמר רב בר רב אשי: לדידי חזי ליה, ומנגח כי
 תורא. אמר רב הונא: זמרא דנגדי ודכפרי שרי, דנגדיא אסיר. רב הונא בטיל זמרא, קם מאה אוווי בווזא ומאה סאה חיטי בווזא,
 ולא איבעי. אתא רב חסדא, ולול' ביה, איבעא אוזא בווזא ולא משתכח. אמר רב יוסף: זמרי גברי ועגני נשי, פריצותא. זמרי נשי
 ועגני גברי, באש בנעורת. למאי נפקא מינה? לבטולי' הא מקמי' הא. אמר ר' יוחנן: כל השוטה בארבעה מיני זמר, מביא חמש פורעניות
 לעולם, שנאמר: "הו' משכימי בבקר שבר ירדפו מאחרי בגשף יין ידליקם ויהיה כגור ונגל תה ותליל ויין משתיהם ואת פעל ה' לא
 יביטו" מה פתיב אחריו: "לכן גלה עמי מבלי דעת" שגורמין גלות לעולם, "וכבודו מתי רעב" שמביאין רעב לעולם, "והמונו צחה
 צמא" שגורמין לתורה שתשתכח מלומדיה, "וישח אדם וישפל איש" שגורמין שפלות לשונא של הקדוש ברוך הוא, ואין "איש"
 אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר: "ה' איש מלחמה". "ועיני גבהים תשפלתה" שגורמין שפלות של ישראל, ומה פתיב אחריו, "לכן

הרחיבה

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מח עמוד ב

רש"י

הרחיבה שאל נפשה. לאחר שהביאו חמש פורעניות הקלו לעולם סופן נופלין
בגיהנם: זימנין סליק. פנמים עולים ועולה) בידם שנענים ופעמים שלא עלה
בידם, שהרי כשברך דוד מפני אבשלום יצא מירושלים שאל צדוק באורים
ותומים ועלתה לו להשיבוהו, ושאל אביתר ולא עלתה לו שנאמר ויעל אביתר
שנסתלק מן הכהנה מפני שלא נענה
באורים ותומים, והכי תניא בסדר עולם גבי
ארון ובכרחו מפני אבשלום יצא עמו עד
שעלה במעלה היזתים ונשאל באורים
ותומים ונסתלק אביתר מן הכהנה גדולה
ונכנס צדוק תחתיו בדכתיב (שמואל ב טו) ואמר
המלך לצדוק השב את הארון וגו' בימי
זכריהו. והוא בנו של יהוידע שהיה בימי
יואש: ערי מגרש. עיר ליום שהטעין
הכתוב מגרשות: עד עמוד כהן וגו'.
אלמא הוה אורים בבית שני: אמור לו. לא
שדיו אורים ותומים אלא באדם שאומר
לחברו כו', אלמא כל ימי המקדש ראשון
הוה דתניא. חגי זכריה ומלאכי נקראו
אחריהם: שמעון וישמעאל. רבן שמעון
שהיה נשיא ורבי ישמעאל בן אלישע
ושניהם כהן גדול שהרגתם מלכות יון:
לחריבא. שפסידין להרג בהרב: לקטלא.
לשאר מיתות. כגון רבי עקיבא ששרקו
בשרו במסרקות פפיות של ברזל בדאמר
בברכות (דף סא:) ור' תנחומי בן חרדין
שנשרף, ורבי יהודה בן בבא בלוגביאות של
ברזל בדאמר בסנהדרין (דף יז:) שאין
מספידין על הרוגי מלכות מאמת
המלך, לפיכך מהו בידם: דברי כהנא.
במשמעון, אבן שלמה מסע כמה שהסיעה
מן ההר, ולא סתתה שוב בכלי ברזל: והלא
כבר נאמר. מגורות במגרה וגו': שמיר
למאי אתא. דאמר' במס' גטין (דף סח.)

הרחיבה שאל נפשה ופערה פיה לכלי חק וירד הדרה
והמונה ושמונה ועלו בה: משמותו נביאים הראשונים:
מאן "נביאים הראשונים"? אמר רב הונא: זה דוד
ושמואל ושלמה, רב נחמן אמר: בימי דוד, זימנין סליק
וזימנין לא סליק, שהרי שאל צדוק ועלתה לו, שאל
אביתר ולא עלתה לו, שנאמר: "ועל אביתר". מתיב
רבה בר שמואל: "ויהי לדרש אלהים בימי זכריה המכין
בראת האלהים" מאי לאו, באורים ותומים. לא,
בנביאים. תא שמע, משחרב בית המקדש ראשון, בטלו
ערי מגרש, ופסקו אורים ותומים, ופסק מלך מביט דוד.
ואם לחשוד אדם לומר "ויאמר התרשאת להם אשר לא
יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ולתמים
באדם שאומר להבירו" עד שיחיו מתים ויבא משיח בן
דוד". אלא אמר רב נחמן בר יצחק: מאן "נביאים
הראשונים" לאפוקי מחגי זכריה ומלאכי, דאחרונים
נינהו. דתנו רבנן: משמותו חגי זכריה ומלאכי, נסתלקה
רוח הקודש מישראל. ואף על פי כן היו משתמשים בבת
קול, שפעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריא ביריחו,
נתנה עליהן בת קול מן השמים ואמרה: יש בכם אדם
אחד שראוי שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו ראוי
לכך. נתנו עיניהם בהלל הזקן, ובשמת הספידוהו הי
חסיד, הי עניו, תלמידו של עזרא. ושוב פעם אחרת, היו
מסובין בעלייה ביבנה, נתנה להן בת קול מן השמים

שהביאו שמיר ע"י אשמדאי מלכא דשדאי: אבנים הללו, שבאפוד וחשן: שתוחי
חותם. חקק משמע: במלואותם. שיהיו שלמות שלא יחסרו מהם כלום: ומראה
להם שמיר. על פני הדין כחריץ האות: אימני של אבר. גובתא מש"א בלע"ז:
שריא פרגדא. מין משי הוא: סלת צפה על גבי נפה. מרוב שמנה מדבקת ברגמי
נפה ודומים לעסה חיה שנלושה ביין כו'.
נפת דרב הנפה, צופים שצפה: שתי בברות
הנדבקות כו'. שהיתה ברכה מצויה
בעסה, וכשנדבקין בברות ברגמי התנור
אחת ברגמי זה ואחת ברגמי זה שכנגדו וכן
תפוחות אצפול"ר בלע"ז עד שמגעת פני זו
לזו, כצוף זה שגדל ומתפשט והולך ותולה
באור, כן אלו צפות ותפוחות באור: מן
הצופים. ההרים הגבוהים שמשם צופה
למרחוק: מאי משמע. מהיכא ילפת שדבש
בא מן ההרים: בדמתרגם רב יוסף. כאשר
תעשינה הדבורים: כל הנצוק. המערה
מכלי טהור לכלי טמא אין הקלות מצרפן
להיות חבור לטמא את מה שבתוך הכלי
שהוא מערה ממנו: חוץ מדבש זימנין.
שהוא עב מאוד ודורי הוא במחבר,
שכשהקלות פוסק הוא הולך מלקטה
למעלה, והכי אמרינן במדות: הצפחה.
ברש"א שכן צבוב ונכנסת ונכנסת
השעה עם הדבש: שזימנין כו'. מתוך
שהוא טוב ועב מערבין בו מים ויון ואין
נכרות בו: שזימנין. שקנים והולכי רכיל:
שפאמינים בהקדוש ברוך הוא. לוהר
ממונם לנוי הדור מצוה ולצדקה ולהוצאת
שבתות וימים טובים: שיתבון שלחנא:
לעתיד לבא. שאין מקבלין שכר שלם,
והכי משמע כי מי כז ליום הבא את
הצדיקים: קטנות. קטנות אמנה: קטני
רשעי בני ישראל. שמתו כשהיו קטנים:
שכחובין

ואמרה להן: יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו זכאי לכך. נתנו עיניהם בשמואל הקטן, ובשמת
הספידוהו הי עניו, הי חסיד, תלמידו של הלל. ואף הוא אמר בשעת מיתתו: שמעון, וישמעאל, לחריבא. וחברוהו לקטלא, ושאר
עמא לבויא. ועקן סגיאין עתידין למיתי על עמא. ואף על ר' יהודה בן בבא בקשו לומר "הי חסיד הי עניו", אלא שנמרפה שעה,
שאין מספידין על הרוגי מלכות: משחרב בית המקדש בטלו השמיר כו'. תנו רבנן: שמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש, שנאמר:
"והבית בהבנתו אבן שלמה מסע נבנה" הדברים ככתבן, דברי ר' יהודה. אמר לו ר' נחמיה: וכי אפשר לומר כן? והלא כבר נאמר
"כל אלה אבנים יקרת מגררות בפגרה". אם כן, מה תלמוד לומר "לא נשמע בבית בהבנתו"? שהיה מתקין מבחוץ, ומכנים מבפנים.
אמר רבי: נראה דברי ר' יהודה באבני מקדש, ודברי ר' נחמיה באבני ביתו. ור' נחמיה, שמיר למאי אתא? מופעו ליה לכדתניא:
אבנים הללו אין פותבין אותן בדיו, משום שנאמר: "פתוחי חותם". ואין מסרטין עליהם באיזמל, משום שנאמר: "במלואותם". אלא
פותב עליהם בדיו, ומראה להן שמיר מבחוץ, וכן נבקעות מאליהן פתאינה זו שנבקעת בימות החמה ואינה חסירה כלום, ובבקעה
זו שנבקעת בימות הגשמים ואינה חסירה כלום. תנו רבנן: שמיר זה, ברייתו בשעורה, ומששת ימי בראשית נברא. ואין כל דבר קשה
יכול לעמוד בפניו. כמה משמרין אותו? פורבין אותו בספוגין של צמר, ומניחין אותו באימני של אבר, מליאה סופי שעורין. אמר ר'
אמי: משחרב מקדש ראשון, בטלה שריא פרגדא וזכוית לבנה. תניא נמי הכי: משחרב מקדש ראשון, בטלה שריא פרגדא וזכוית
לבנה ורכב ברזל, ויש אומרים: אף יין קרוש הבא משניר הדומה בעיגולי דבילה: ונפת צופים: מאי "נפת צופים"? אמר רב: סולת
שצפה על גבי נפה, ודומה לעיסה שנלושה בדבש ושמון. ולוי אמר: שתי בברות הנדבקות בתנור ותפוחות וזכאות עד שמגיעות זו
לזו. ור' יהושע בן לוי אמר: זה דבש הבא מן הצפיא. מאי משמע? בדמתרגם רב שישת, כמא דנתון דבראיתא ושייטן ברומי עלמא
ומתין דובשא מעישי טורא. תנן התם: כל הנצוק טהור, חוץ מדבש וזיפים והצפחים. מאי "זיפים"? אמר ר' יוחנן: דבש שזימנין
בו, וריש לקיש אמר: על שם מקומו, בדכתיב "זיף וטלם ובעלות". ביצא בדבר אתה אומר "בבוא הזיפים ויאמרו לשאול הלא דוד"
וגו', מאי "זיפים"? אמר ר' יוחנן: בני אדם המזייפין דבריהם. ור' אלעזר אומר: על שם מקומו, בדכתיב "זיף וטלם ובעלות". ופסקו
אנשי אמנה: אמר ר' יצחק: אלו בני אדם שהן מאמינין בהקדוש ברוך הוא. דתניא, ר' אליעזר הגדול אומר: כל מי שיש לו פת
בסלו ואומר "מה אוכל למחר", אינו אלא מקטני אמנה, והיינו דאמר ר' אלעזר: מאי דכתיב "כי מי כז ליום קטנות" מי גרם לצדיקים
שיתבזבו שולחנן לעתיד לבא? קטנות שהיה בהן, שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא רבא אמר: אלו קטני בני רשעי ישראל

ביאורים למסכת סוטה דף מח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

נשמע כלי ברזל, אלא שהיה מתקין אותם מבחוץ, ומכנים אותם
מוכנות מבפנים. אמר רבי, נראין דברי רבי יהודה שהיו האבנים
שלמות כחציבתן באבני מקדש, ודברי רבי נחמיה שהיו האבנים
מסותות באבני ביתו של שלמה המלך, שהרי הפסוק שהביא רבי
נחמיה שהיו האבנים מגורות במגרה, בענין בני ביתו נאמר.
שואלת הגמרא, ורבי נחמיה שאמר שהיו מתקנים את האבנים מבחוץ
בכלי ברזל, לדבריו שמיר למא אמת - לאיזה צורך הביאנו. משיבה
הגמרא, השמיר מיבעי ליה, לכתוב עליהם שמות שבטי ישראל, אין בותבין אותן
בדיו, משום שנאמר עליהם פתוחי חותם, שמשמעו חקוק בתוכם,
ואין מסרמין עליהם את האותיות באיזמל, משום שנאמר עליהם
במלואותם, שמשמעו שהתיינה שלמות בלי חסרון, אלא בותב עליהם
תחילה את השמות בדיו, ומראה להן - לאבנים הרשומות בדיו את
השמיר מבחוץ, והן נבקעות מאליהן בצורת האותיות, בתאניה זו
שנבקעת מאליה בימות החמה ואינה חסירה כלום, ובבקעת זו
שנבקעת אדמתה בימות הגשמים ואינה חסירה כלום.
תנו רבנן, שמיר זה, בדייתו בשעורה, במשה ימי בראשית נברא,
ואין כל דבר קשה וכול לעמוד בפניו. במה משמירין אותו, בותבין
אותו בספוגין של צמר, ומניחין אותו באיזמני של אבר - בארגו של
עופרת מליאה סוכי שעורין.
אמר רבי אמי, משחרב מקדש ראשון במלך שירא פנדא - מי משי
חשוב, וזוכיות לבנה. תניא נמי הכי, משחרב מקדש ראשון במלך
שירא פנדא, וזוכיות לבנה, ורכב פרזל. ויש אומרים, אף יין קרוש
- שנעשה מוצק הקא משני, הדומה בעיניו דביקה בטל או.
שנינו במשנה, משחרב בית המקדש בטל השמיר ונזפת צופים. שואלת
הגמרא, מאי נזפת צופים. אמר רב, סולת שצפה ונדבקת על גבי נפה
מרב שומנה בשעת הניפוי, ודומה לעיסה שנילושה כבר בדבש ושמן,
ונופת' הוא על שם דבק הנפה, וצופים' הוא על שם שצפה עליה. ולוי
אמר, נופת צופים הם שתי בפרות חורגות בפתור על גבי שתי
דופניו מן הצדדים, כבר בדופן זו, וכבר בדופן שנגדה, ותופחות ופאות
כל כך בתנור, עד שגמיעות זו לזו ונופת' הוא מלשון נוף, שגדל הכבר
כמו ענפי עץ, וצופים' הוא מלשון צף, שהכברות תופחים וצפים. ורבי
יהושע בן לוי אמר, נופת צופים זה דבש הקא מן הצופים - מן ההרים
הגבוהים שמהם צופים למרחק. שואלת הגמרא, מאי משמע שהדבש בא
מן המקומות הגבוהים, בדרמיתרגם רב ששית על הפסוק כאשר תעשינה
הדבורים, קמא דתתון דבריאתה ושיתון ברומי עלמא ומיתין דובשא
מעשיב טורא - כמו שעפות הדבורים ושטות בגובה העולם, ומביאים
דבש מעשבי ההרים, הרי שהדבש המשובח בא ממקומות הגבוהים.
כיון שעסקין בדבש שהזכר, מביאה הגמרא משנה במסכת מכשירין
העוסקת בענין זה, תנן התם, כל משקה הנצזק מכלי טהור לכלי טמא,
טהור - אינו חיבור להעביר את הטומאה מהכלי הטמא לכלי הטהור,
חוזן מדבש וזיפים והצפיתים שהם משקים עבים מאד, עד כדי
שכשנפסק הקילות, חוזר למעלה. שואלת הגמרא, מאי וזיפים, אמר רבי
יוחנן, זהו דבש שמוזיפין בו ומעריבים בו יין ומים, ומתוך שהוא עב אין
הדבר ניכר. וריש לקיש אמר, הוא קרוי וזיפים על שם מקומו, בדרבתיב
ביהושע שיש מקום ששמו כך וזיף וסלם ובעלות, ביוצא בדבר אתה
אומר במה שנאמר בתהילים, כבוא הזיפים ויאמרו לשאול הלא דוד
וגו', ואף שם שאלו מאי וזיפים, אמר רבי יוחנן, אלו בני אדם המוזיפין
דבריהם ואומרים דברי שקר וריכות. ורבי אלעזר אומר, קרויים כך על
שם מקומן, בדרבתיב וזיף וסלם ובעלות.
שנינו במשנה, ופסקו אנשי אמת. אמר רבי יצחק, אנשי אמת אלו
בני אדם שהם מאמינים בתקדוש ברוך הוא ומצאיתם ממון למצות
ואינם דואגים, דתניא, רבי אליעזר הגדול אומר, כל מי שיש לו פת
פסלו להיום, ואומר, מה אוכל למחר, אינו אלא מקטני אמת.
ומביאה הגמרא, שאף רבי אלעזר אמר כך, והיינו דאמר רבי אלעזר,
מאי דכתיב כי מי בו ליום קטנות, מי גרים לצדיקים שיתקבצו
שולחנן ולא יהיה שלם לעתיד לבא, קטנות שהיה בהן, שלא האמינו
בתקדוש ברוך הוא. רבא אמר, יום קטנות' אלו קטני בני רשעי
ישראל שמתו בעודם קטנים,

הרחיבה שאול נפשה ופעה פיה לכלי חק וידר הדרה והמונה
ושאונה ועלו בה' שבסופו של דבר, כל המון הרשעים הללו יפלו
ביניהם.

שנינו במשנה, משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים. שואלת
הגמרא, מאן נביאים הראשונים שבמותם בטלו אורים ותומים. אמר רב
הונא, זה דוד ושמואל ושלמה. רב נחמן אמר, אף בימי דוד, וימינו
סליק וימינו לא סליק - פעמים עלתה להם תשובה באורים ותומים,
ופעמים שלא עלתה, שהרי שאל צדוק באורים ותומים, כשברח דוד
מפני אבשלום ועלתה לו תשובה, שאל אביתר באורים ותומים ולא
עלתה לו תשובה, שנאמר באותו ענין וצל אביתר, ופירושו, שנסתלק
מן הכהונה כיון שלא נענה.

מקשה הגמרא, מתיב רבה בר שמואל, כיצד אמרת שמשמתו דוד
ושמואל ושלמה בטלו אורים ותומים, והרי נאמר ויהי לדרוש אלהים
כל ימי זכריה ובימי זכריהו המבין בראות האלהים, מאי לאו ראה
זו היא באורים ותומים, הרי שהיו גם בימי אורים ותומים. מתרצת
הגמרא, לא באורים ותומים, אלא ראה בנביאים.

עוד מקשה הגמרא בברייתא. תא שמע, משחרב בית המקדש ראשון,
במלו ערי מגדל - ערי הלויים שנצטוו להניח סביבם מגדש, ופסקו
אורים ותומים, ופסק מלך מבית דוד, ואם להשך אדם לומר כיצד
אתה אומר שפסקו אז אורים ותומים, והלא נאמר בעליית זרובבל, בבנין
בית שני, כשחלק מהכהנים לא מצאו את כתב יחוסם, ויאמר התרשפתא
להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד בהן לאורים ותומים,
הרי שגם אז היו אורים ותומים. [אומר לו], אין הפירוש כך, אלא באדם
שאומר להבירו עד שיחיו מתים ויבא משיח בן דוד, כך גם אמר להם
התרשפתא, שלא יאכלו מן הקדשים עד שיבא המשיח ויהיו אורים
ותומים, הרי מפורש בברייתא זו שאורים ותומים פסקו רק משחרב בית
המקדש ראשון, וקשה על רב הונא שאמר שנביאים הראשונים הם דוד
שמואל ושלמה.

אמר רב נחמן בר יצחק, מאן נביאים הראשונים שבמותם פסקו
אורים ותומים, כל הנביאים שבימי בית ראשון, לאפוקי מחגי זכריה
ומלאכי שהתנבאו בתחילת הבית השני, דאחרונים ניהו ובימיהם לא
היו אורים ותומים, ומצינו כך בברייתא, שהם היו הנביאים האחרונים,
דתנו רבנן, משמתו חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש של
נבואה מישראל, הרי שהם היו הנביאים האחרונים, ואף על פי כן היו
משתמשים בבת קול מן השמים, שפעם אחת היו חכמים מסובין
בעליית בית גוריא ביריחו, נתנה עליהן בת קול מן השמים ואמרה,
יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי
לכה, נתנו עיניהם בחלל תקון, ובשמת הלל הזקן, הספידוהו, הי חסיד
הי עניו תלמידו של עזרא. ושוב פעם אחת היו חכמים מסובין
בעליית ביבנה, נתנה להן בת קול מן השמים ואמרה להן, יש בכם
אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לכה,
נתנו עיניהם בשמואל תקון, ובשמת, הספידוהו, הי עניו הי חסיד,
תלמידו של הלל, ואף הוא - שמואל הקטן. אמר בשעת מיתתו ברוח
הקודש ששרתה עליו אז, שמעון - רבן שמעון בן גמליאל נשיא ישראל,
וישמעאל - רבי ישמעאל כהן גדול, ינתנו לחרבא - להריגה בחרב
בגורת המלכות, וזכרוהי אף הם היו לקמלא - להריגה במיתות משונות
אחרות, ושאר עמא יהיו לביא - לבו, ועקן סגיאין עתידין למיתי על
עמא - וצרות רבות עתידות לבא על העם, ואף על רבי יהודה בן קבא
בקשו לומר במוות כשנהרג, הי חסיד הי עניו, אלא שנמרה שעה
מלחסידי, לפי שאין מספידין על הרגו מלכות מאימת המלכות.

שנינו במשנה, משחרב בית המקדש בטל השמיר בו, תנו רבנן, שמיר
זהו שבו בנה שלמה את בית המקדש, שנאמר בבנין הבית שבנה
שלמה, ויהפית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה ומקבות והגרזן כל כלי
ברזל לא נשמע בבית בהבנותו' דהקברים בכתבן, כמו שחצבו אותה מן
ההר על ידי השמיר ולא סיתתה בכלי ברזל. דברי רבי יהודה. אמר לו
רבי נחמיה, וכי אפשר לומר כן, והלא כבר נאמר בפסוק אחר, כל
אלה אבנים יקרות וגו' מגורדות במגרה - בכלי ברזל מלאה גפימות,
הרי שהיו האבנים חתוכות ומסותות בכלי ברזל, אם כן, מה תלמוד
לומר כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו, פירושו, שבבית לא

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שְׁמִינִיזוֹן - שמבטלים דין אביהם הרשעים לעתיד לבוא, וכך אומרים
לפניו רבוננו של עולם, מאחר שאתה עתיד ליפרע מהן, למה
הקחיתם שמיניהם גם לענשם במיתתו בקטנותו.
אמר רבי אלעאי בר ירכיה, אלמלא תפלתו של דוד, היו כל ישראל
בגלות מוקרי רבב - שומנים ודברים מאוסים, מתוך עניותם, שנאמר
בתהילים, שבקש דוד על ישראל, שגם כשהיו בגלות, 'שיתגה' מורה
להם שפירושו, תתן לעניים מרות ועושר, כדי שלא יהיו פחותים ונבזים
כל כך בעיני האומות.

ואמר רבי אלעאי בר ירכיה, אלמלא תפלתו של חבקוק, היו שני
תלמידי חכמים מתבכסים בטלית אחת מרוב עניותם ועוסקין בתורה,
שנאמר בתפלתו של חבקוק, "ח' שמעתי שמעך יראתי ח' פעלך בקרב
שנים חייהו", אל תקרא בקרב שנים, אלא בקרב שנים, וכך הוא
נדרש, פעלך, שהיא התורה, כששנים מתקרים ללמוד אותה בכסות
אחת מחמת עניים, חיה אותם לכל יהיו עוסקים בה בעניות מרובה.

ואמר רבי אלעאי בר ירכיה, שני תלמידי חכמים המתלכין בדרך
ואין ביניהם דבר תורה, ראוי לישרף באש, שנאמר כשהלכו אליהו
הנביא ואלישע תלמידו, ויהי הקה הולכים הלוך ודבר והנה רבב אש
וגו'" והפריד ביניהם, ולקח את אליהו, מעמא שלא נשרפו אש של
מעלה, הוא משום דאיכא דיבור תורה ביניהם, הא אם ליכא דיבור,
היו ראויין לישרף.

ואמר רבי אלעאי בר ירכיה, שני תלמידי חכמים הדרין בעיר אחת
ואין נוהגין זה לזה בהלכה, אחד מהם מת על ידי חברו, ואחד - ההורג
בשגגה גולה על ידו, שנאמר בפרשת ערי מקלט, שמטרת עיר מקלט
היא "לנום שמה רוצח אשר רוצח את רעהו בקלי דעת", ואין דעת
אלא תורה, שנאמר על ישראל כשעברו על מצוות התורה 'נדמו עמי
מבלי הדעת' שפירושו, שנטפשו עמי מתוך שלא עסקו בתורה, ונדרש
הפסוק של עיר מקלט כך, שהרציחה נגרמה משום שלא עסקו יחד בדעת
שהיא תורה.

אמר רבי יהודה בריה דרבי חיאי, כל תלמיד חכם העוסק בתורה
מתוך הדחק, תפלתו נשמעת, שנאמר, "כי עם בציון יושב בירושלים
בכה לא תבכה חנון יתנד לקול ועקב בשמעתו ענה", ונדרש,
שהקדוש ברוך הוא עונה לקול זעקת אלו היושבים ישיבה של תורה,
ובתיהם בתירה, שבאיהו עסק התורה הדברים אמורים, ונתן ח' להם
לחם צר ומים לחץ, ומכאן, ששייבה זו היא על ידי הדחק, רבי אבהו
אומר, אותו העוסק בתורה מתוך הדחק משביעין אותו מיו שכינה,
שנאמר בסוף הפסוק, ויהיו עיניך רואות את מוריד. רבי אחא בר
חנינא אומר, אף אין תפגוד ננעל בפניו, שנאמר באתו הפסוק "ולא
יבנה עוד מוריד", שפירושו, שלא יסתר ממך מוריד, שהוא הקדוש ברוך
הוא, ולא תנעל המחיצה בינך לבינו.

שנינו במשנה, רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהושע, מיום
שחרב בית המקדש אין יום שאין קללה וכו'. אמר רבא, לא זו בלבד
שאין יום שאין בו קללה, אלא וכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו,
שנאמר בתוכחת הגלות, 'בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי
יתן בקר', ויש לשאול, הי בקר - על איזה בקר הכוונה שבערב תאמר
עליו מי יתן ויבא, אילימא תאמר כך על בקר דלמחר, מי ידע מאי הוי
וכי יודע הוא שיהיה טוב יותר, אלא תאמר כך על הבקר דהליף -
שעבר, מי יתן ויבא שוב יום כזה, משום שהיה טוב יותר מן הערב
שאחריו. שואלת הגמרא, ואלא אם כל יום מתרבה הקללה, עלמא
אמאי קא מקיים - על מה העולם עומד. עונה הגמרא, אקדושה
דיסדרא - על סדר קדושה שאומרים על הסדר בשחרית אחר תפילת
שמונה עשרה, ואיחא שמייה רבא דאנתא - ועל 'אמן יהא שמיה רבא'
שעונים העם אחר הדרשה בדברי אגדה כל שבת, שנאמר, "אריץ עפתי
במו אופל צלמות ולא סדרים", שמשמעו, שהארץ חשכה צלמות
כשאין בה סדרים, וסוף הפסוק הוא, 'ותופע כמו אופל', ופירושו, הא אם
יש סדרים - סדר קדושה יהא שמיה רבא, אזי תופיע הארץ מאופל.

שנינו במשנה, העיד רבי יהושע מיום שחרב בית המקדש וכו' ולא ירד
טל לכרכה וניטל טעם פירות וכו'. מביאה הגמרא ברייתא בענין זה,
תניא, רבי שמעון בן אלעאי אומר, שהיה בטלה טעם וריח, מעשר
בטל שומן דגן. מספרת הגמרא, רב הונא אשכח תומרתא דחנינייתא
- מין תמרה שמנה שאף יש בה ריח טוב, שקלה פרקה בסודרית - נטלה
רב הונא ועטפה בסודרו, אתא רבא בריה של רב הונא, אמר ליה לרב
הונא, מוקחניא ריחא דחנינייתא - מריח אני ריח של תמרה חניניתא.
אמר ליה רב הונא לרבה בנו, בני, כיון שהרחת את ריחא, ודאי שהיה
יש בך שלכך לא ניטל ממך ריח הפירות, יתבה ניהליה - נתנה לו רב
הונא לרבה, אדחכי אתא אבא בריה - בין כך בא אבא בנו של רבא בר
רב הונא, שקלה יתבה ניהליה - נטלה רבא בר רב הונא ונתנה לאבא
בנו, אמר ליה רב הונא לרבה בנו, בני, שחקת את לבי בכך שיש בך
טהרה, ונקחיתא את שניי בכך שהראית לי שאתה אודה את בנך יותר
ממני, שלקחת אותה ממני ונתת לה, היינו דאמרי אינשי, רחמי דאבא
אבני - רחמי האב על בניו, רחמי דבני אבני דהוו ליה - ורחמי הבן
אינם על האב, אלא על הבנים שלו.

עוד מספרת הגמרא, רב אחא בר יעקב אישפול היה פרב יעקב בר
בריתא - טרח בגידולו של רב יעקב בן בתו, כי גדל, אמר ליה רב אחא
בר יעקב לנכדו, אשקניי מנא - השקניי מים, אמר לו רב יעקב, לאו ברך
אנא - איני בנך, ואיני חייב לכבדך כאב, ותינו דאמרי אינשי, רבי רבי,
בר ברתך אנא - גדל גדל את נכדך, ולבסוף יאמרו לך בן בתך אני.
משנה. בפולמוס של אספסיינוס - בביאת חילו של אספסיינוס קיסר
רומי על ירושלים בסוף ימי בית שני, גזרו חכמים על עמרות חתנים, ועל
האירוסים. בפולמוס - בביאת חילו של מיטוס, כשהביא הורקנוס
להילחם עם אריסטובלוס אחיו, גזרו חכמים על עמרות בלות, ושלא
ילמד אדם את בנו ויוניו. בפולמוס - בביאת החיל האחרון על
ירושלים, שבו בא מיטוס והחריב את בית המקדש, גזרו חכמים שלא
תצא תפלה באפריזון - בחופת כבוד של מעילים וטליתות מזהבות
בתוך העיר כשמולכים אותה מבית אביה לבית בעלה, ורבותינו התירו
שתצא תפלה באפריזון בתוך העיר.

משמט רבי מאיר, בטלו מושלי משלים - מלמדים את החכמה דרך
משל ומליצה, כגון משלי שועלים. משמט בן עזאי, בטלו השקדנים -
שוקדים על דלתות בית המדרש לילה ויום. משמט בן זומא, בטלו
הדשנים - דורשים את פסוקי התורה. משמט רבי עקיבא, בטל כבוד
התורה - שהיה דורש כל קוץ וקוץ של אותיות, וכל שכן אותיות, וזהו
כבוד התורה שאין בה דבר לבטלה. משמט רבי חנינא בן דוסא, בטלו
אנשי מעשה - בטוחים בצדקתם ועושים מעשי פלא. משמט רבי יוסי
קמנא, פסקו חסידים, ולמה נקרא שמו קמנא, שהיה קמנא
וטופס של חסידים. משמט רבן יוחנן בן זבאי, בטל זיו התכבדה.
משמט רבן גמליאל הזקן, בטל כבוד התורה - שהיו עד אז עוסקים
בה בעמידה, ומשמט ירדה חולשה לעולם ועוסקים בה בישיבה, ומתה
מהרה ופרישות. משמט רבי ישמעאל בן פאבי, בטלה זיו תהנהגה -
שהיה חכם ועשיר וכהנים רבים אוכלים על שולחנו. משמט רבי, בטלה
ענוה ויראתא.

[גמרא. תנו רבנן], רבי פנחס בן יאיר אומר, משחרב בית המקדש
בושו חברים - תלמידי חכמים ובני חורין - מיוחסים, וקפז ראשם לפי
שהיו הממזרים ועזי הפנים בגדולה ועושר, והתלמידים והמיוחסים
בעניות, ונרדלו אנשי מעשה, ונברו פעלי דווע ובעלי לשון, ואין
דורש לישראל ואין מבקש עליהם רחמים, ואין שואל בשלום חבירו,
ואם כך, על מי לנו להשען, על אבינו שבשמים.

רבי אליעזר הגדול אומר, מיום שחרב בית המקדש, שרו חבימיא
למחוי בספרא - התחיל ערך החכמים להיות כמלמדי תינוקות, וספרא
בחינא - וערך מלמדי התינוקות התחיל להיות כשמי הצבור, וחינא
בעמא דאיעא - וערך שמי הצבור התחיל להיות כעם הארץ, ועמא
דאיעא

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד א

רש"י

שְׁמִינִיּוֹתָיִם דִּין אֲבִיהֶם. קורעים דין אביהם, ששכבין לדונם אומרים לפניו וכו':
הַקְהִיתָה שְׁנֵיהֶם. למה האבלתם וצערתם עלינו במותנו ונפרעת מהם בחייהם:
מוֹכְרֵי רֶכֶב. רכב הוא דבר מאוס, כגון חלב ושמן ונדק בבערים ונמאסין, ואין
לך אדם מתעסק בהם אלא עני שיתח' מורה להם. לעיל מניה כתיב כי לא

לִצַּח יִשְׁכַּח אֲבִיוֹן תְּהוֹת עֲנִיִּים תֹּאבֵד לַעַד
שִׁיתָה ה' מורה להם, תן להם מרות לאותן
עֲנִיִּים עֲשֵׂר שְׁתֵּי הַגּוֹיִם נוֹחֲגִין בְּהֶם כְּבוֹד.
וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם שֶׁהֵן אֲנֹשׁ וְאֵינֶם אֱלֹהִים, שֶׁאֵין
כֵּל הַכְּבוֹד וְהַגְּדֻלָּה שֶׁלָּהֶם: מִתְפַּסֵּין
בְּטִלִּית אַחֶת. משום עני בקרב שנים.
אוֹתָהּ פִּעֲלָה שֶׁלֹּף דִּיחֵנו דבר תורה שהיא
קְרוֹב שְׁנֵים, שְׁנֵים צִרְיִין לַהֲתַקְרֵב יַחַד
בְּסִימָן אֶחָד: יִתְּנָה. רפאוה ותרון להם וכן
לָהֶם חִיּוּתָם: הֵמָּה הוֹלְכִים הַלּוֹךְ וְדִבֵּר.
בְּדַבְרֵי תוֹרָה. באלהו ובאלישע כתיב:
רִאיוֹנִי לַשֵּׁרָף. שַׁעַל מֵת כֵּן בֶּא הֶרֶב אֵשׁ
עֲלֶיהָ: אֶחָד מֵת. ע"י חברו שהרגו בשוגג
וְהָ גֹלָה לַעֲרִי מַקְלָט, וְאֵם אֵין כָּאן מִיתָה
סִימָן לַמִּיתָה וְאִיכָא, וְגִלּוֹת סִימָן לְגִלּוֹת
שֶׁאֵחָד מֵת וְאֶחָד גֹּלָה: בְּכָלִי. דעת. על
שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם דַּעַת לְהִיטּוּ מִלְּמִדּוֹן זֶה אֵת
זֶה וּלְמִדּוֹן זֶה מִיָּה: נִדְמוּ עִמִּי. וספיה דקרא
וְתִשְׁכַּח תּוֹרַת אֱלֹהֵיךָ. כִּי עַם בְּצִיּוֹן יֵשֵׁב.
אֵלּוּ יוֹשְׁבֵי יְשִׁיבַת תּוֹרָה, וְסִיפָא דקרא הֵנוּ
יִתְרָךְ לְקוֹל יַעֲקֹב: לָהֶם צָר. בְּמִי הַחֲבוּב
מִדָּבָר, עֲשֵׂר שְׁמוֹנוֹתָיו קִשְׁין עָלָיו וְאֵעִיב
יֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה: וְהָיָה עֲצִינָךְ יְגוֹל, וְכֵן
בְּתַרְיָה כְּתִיב וְלֹא יִכְנָה: פְּרִגּוֹד. מִחֲצָה: לֹא
יִכְנָה. לֹא יִתְכַּסֶּה מִמֶּךָ כִּכְנָה בְּגָדוֹ וּמִחֲצָאוֹ:
דִּלְמָחָר. מִי יִתֵּן שִׁיבָא יוֹם: מִי יִדַּע. אִם יִשָּׁב
כִּי הִלְלָה: אֵלָּא דְחִלְיָה. מִי יִתֵּן וְהָיָה זֶה יוֹם
הַבָּא כֹּה שְׁעָבָר: אֵלָּא עֲלֵמָא אִמְרָא
מִכָּסֵּם. מֵאֲחֵר שֶׁהִשְׁקֵלָה הוֹלֵכַת מִמִּיד וְרָבָה:
אֶקְרֹשָׁה דִּסְדִּירָא. סדר קדשה, שֶׁלֹּא תִּתְּנָה
אֵלָּא שְׁתֵּי: כֵּל יִשְׂרָאֵל עוֹסְקִין בַּתּוֹרָה בְּכָל
יוֹם דָּבָר מוֹעֵד, שֶׁאִמְרָא קִרְיָאָה וְתַרְגּוּמוֹ
וְכֵן כְּעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, וְכִיּוֹן שְׁנוּהָ בְּכָל
שָׁתַיִם כְּתוּבִים מִלְּמִידִים וּבְעַמִּי הֶאֱרַךְ יוֹשׁ כָּאן
שְׁתַּיִם קִדְשַׁת הַשֵּׁם וְתַלְמוּד הַתּוֹרָה חֲבִיב
הוּא, וְכֵן יֵהָא שְׁמִיָּה רַבָּה מִבְּרַךְ שְׁעוֹנִין
אַחֵר הִנֵּה שֶׁהֶרְשֵׁן דוֹרֵשׁ בְּרִיבִים בְּכָל
שָׁבָת הָיָה נוֹחֲגִין בָּהּ, וְשֵׁם הָיָה נִקְבְּצִין כֵּל
הָעַם לַשְׁמוּעָה לִפְי שְׁאִינוּ יוֹם שֶׁל מִלְּאֲכָה
וְכֵן כָּאן תּוֹרָה וְקִדּוּשׁ הַשֵּׁם: סְדִירִים. סְדִיר
פְּרָשִׁיּוֹת דְּתוֹרָה: מִתְּרָה. שֶׁסִּפְקָה מִיִּשְׂרָאֵל:
בְּטוֹלָה מַעֲם. הַפְּרִיט וְרִיבִים, שְׁמוֹתָיו שְׁתֵּי
טְהוֹרִים וְנוֹחֲגִין בְּטְהָרָה אֶף הַקֶּבֶ"ה מִטְהַר
פְּרוּתֵיהֶן מִרִּיחַ רַע וּמִטְּעַם רַע: מַעֲשֵׂר בְּכָל
שָׁמֶן דָּגָן. בְּעוֹן פְּסוּק מַעֲשֵׂרוֹת פֶּסֶק שָׁמֶן
הִדְגָן כִּשְׁמוֹ שֶׁל מַעֲשֵׂר דִּאיִקְרִי חֵלֶב
בְּדִכְתִּיב כֵּל חֵלֶב יִצְהָר יְגוֹ' (בְּמִקְדָּשׁ יוֹה)
דְּהוֹנִינֵיהֶם. שְׁמֵנָה וְיֵשׁ בָּהּ רִיחַ טוֹב, וְכִיּוֹן

רש"י

תמרים הוא לעצמן: טְהָרָה יֵשׁ בָּהּ. לִפְקֵיךְ מִרִּיחָה לָךְ וְלֹא בְטֵל הָרִיחַ מֵאֲפִלָּה:
אֵתָא בְּרִיָּה. דְּרָבָה בַּר רַב הוּנָא: א"ל. רַב הוּנָא לְבִרְיָה: שְׁמִחָה אֵת לְבִי.
בְּטְהָרָתָהּ: וְהַקְהִיתָה אֵת שְׁנֵי. שֶׁהִרְאִיתִי שֶׁאֲהַבְתָּה עַל בְּנֵךְ יוֹתֵר מֵעָלִי, שְׁטַחְתָּ
מִמֶּנִּי וְנָתַתָּ לֹה רַחֲמֵי. אֲהַבָּה: אִיפְסָל בִּיה. גְּדוֹל בְּבִיתוֹ: רַבִּי רַבִּי. גְּדוֹל גְּדוֹל אוֹתִי
וְאֵעִיף כֵּן אֵינִי בְּנֵךְ: בַּר בְּרַתְךָ אֲנִי. וְאֵין
עָלִי לְכַדְדָךְ בְּכֵן: מִתְּנִי בְּפִילּוּסוֹם. חֵל
שֶׁהִבֵּי אֶסְפִּיקוֹסוֹ עַל יְרוּשָׁלַיִם: עֲשֵׂרוֹת
חֲתָנִים וְאִרוֹם. מִפְּרֵשׁ בְּגִמְרָא: בְּפִילּוּסוֹם
שֶׁל מִיטוּס. שֶׁהִבֵּי אֶסְפִּיקוֹסוֹ
אֶרִיסְתוּבִלוֹס אֲחִיו, וְכִיּוֹן זֶה לֹזָה הָיָה
חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה בְּדָאמֵר בְּסִדֵּר עוֹלָם:
עֲשֵׂרוֹת בָּלוֹת. מִפְּרֵשׁ בְּגִמְרָא: בְּפִילּוּסוֹם
הַחֲחִירִי. הוּא שֶׁל חֲרָב לְבִית וְשֶׁל מִיטוּס
נִמִּי הָיָה: בְּאִפְרִיּוֹן בְּתוֹךְ הָעִיר. שְׁהָיָה
מוֹלִיכִין אוֹתָהּ מִבֵּית אֲבִיהָ לְבֵית בַּעֲלָהּ
וְאִפְרִיּוֹן שֶׁל מַעֲלִים וְטָלִיתוֹת מִזְּהוּבוֹת
מִקְפּוֹת לֹה: מוֹשְׁלֵי מִשְׁלוֹת. לָתֵת אוֹת
אֲמָתָלָא וְטַעַם לַחֲכָמָה לְכַנֵּס בָּהּ בְּשַׁעֲרֵי
בֵּיתָה. כְּגוֹן מַמְשָׁלוֹת שׁוֹעֲלִים דְּאִמְרָא
בְּסִטְרֵיהֶן (דף סא) כִּי הָיָה דִּרְשֵׁי רִמִּי בְּפִירְקָא
הָיָה דִּרְשֵׁי תַלְתָּא שְׁמַעְתָּא וְתַלְתָּא אֲגֻדָּתָא
וְתַלְתָּא מִתְלֵי: שְׁקִדְנִים. שׁוֹקֵדִין עַל דְּלִחוֹת
בֵּית הַמִּדְרָשׁ לְלֵילָה וְיוֹם כְּדָאמֵר בִּיבְמוֹת (דף
סא) אֲבָל מִזֶּה אֲעֻשָׂה שְׁנַפְשִׁי חֲשָׁקָה בַּתּוֹרָה:
הִתְרַשְׁנִים. שְׁהָיָה בְּקִי בְּטַעְמֵי הַמִּקְרָאוֹת
כְּדָאמֵר אֵין זְכִינִי שְׁמַעְתָּא יִצְאֵת מִצְרָא:
בְּלִילוֹת עַד שֶׁדִּרְשָׁה בֵּן זִוְמָא (פְּקֻלָּה דף יבא)
בְּטֵל בְּבוֹד תּוֹרָה. שְׁהָיָה נוֹתֵן לְבֹו לְדִרְשֵׁי
כֵּל קוֹץ וְקוֹץ שֶׁל כָּל אוֹת, וְכִישׁ תְּבוֹת
יְתֵרוֹת וְאוֹתוֹת יְתֵרוֹת כְּגוֹן בַּת וְבַת אֲנִי
דוֹרֵשׁ (פְּקֻלָּה דף סא). וְהָיָה בְּבוֹד תּוֹרָה גְּדוֹל
שֶׁאֵין בָּהּ דָּבָר לְבִטְלָה: אֲנִשִּׁי מַעֲשֵׂה. בְּטוֹחַ
בְּחִשְׁבוֹתָיו וְעוֹשֵׂה מַעֲשִׂים מִפְּקָלִים כְּדָאמֵר
בְּתַעֲנִית (דף סא) נִמְטִי כְּשִׁרְיָךְ יֹאמֵר לַחֲמֹץ
וְיִדְלֹק וְלַעֲוִים לְהִבִּיא וְאֵבִים בְּקִרְיָנִיהֶם:
קְטוֹנוֹתָם שֶׁל חֲסִידִים. שְׁהָיָה חֲסִידִים
הוֹלְכִים וְכָלִים וְהוּא הָיָה מִקְטְנוֹתֵיהֶם וְסוֹפָן:
זִו הַקְּהִלָּה. זֶה לֹא יִדְעָנָא מֵאִי הָיָה:
מִשְׁמַתָּה (דף סא) הָיָה בְּטֵל בְּבוֹד הַתּוֹרָה.
בְּמִשְׁכַּת מִגְדָּה (דף סא) אִמְרָא שְׁעַד שְׁמוֹת הוּא
הָיָה בְּרִיאוֹת בְּעוֹלָם וְלֹא הָיָה לְמִדּוֹן תּוֹרָה
אֵלָּא מַעֲשֵׂה. מִשְׁמַתָּה הוּא יָרֵד חָלִי לַעֲוֹלָם
וְהַצֵּרְכּוֹ לַלְמוּד תּוֹרָה מִיָּשׁוּב: בְּטֵל זִו
הַקְּהִלָּה. שְׁהָיָה חֲכָם וְעִשְׂרִי וְכֹהֲנִים רַבִּים
אוֹכְלִין עַל שִׁלְחָנוֹ: וְכֵן חוֹרִין מִחֲסִידֵי: חָפּוֹ
רִאשֹׁם. שְׁבָגָה יָד עֲזָרָה מִמְּהוּרִים שֶׁהִם
עֲשִׂירִים וְאֵלּוֹ עֲנִיִּים: גְּדִלְדָּלוֹ אֲנִשִּׁי מַעֲשֵׂה.
אֵין חֵשׁ לָהֶם: וְאֵין דוֹרֵשׁ. לִישְׁרָאֵל: וְאֵין
מִכְּבָשׁ. עֲלִיהֶם רַחֲמִים: שְׁרוֹ חֲכִימָא.
הַתְּחִילוּ הַחֲכָמִים: סְפִירָא. מִלְּמִידֵי תִינוּקוֹת,
שֶׁהִם קִטְנִים מִן הַחֲכָמִים: כְּעִמָּא דִּיאֲעָא.
כְּעַמִּי הֶאֱרַךְ:

שְׁמִינִיּוֹתָיִם דִּין אֲבִיהֶם לַעֲתִיד לְכוּ. אוֹמְרִים לִפְנֵינוּ: רְבוּנוּ
שֶׁל עוֹלָם, מֵאֲחֵר שֶׁאֲמָתָה עֲתִיד לִפְרַע מִיָּה, לִמָּה הַקְהִיתָה
שְׁנֵיהֶם בָּם. אִמְרָא ר' אִילְעָא בַר יְבִרְכִיָּה: אֵלְמָלָא תִּפְלְתוּ שֶׁל
דָּוִד, הָיָה כֵּל יִשְׂרָאֵל מוֹכְרֵי רֶכֶב, שְׁנֵי אִמְרָא: "שִׁיתָה ה' מוֹרָה
לָהֶם". וְאִמְרָא ר' אִילְעָא בַר יְבִרְכִיָּה: אֵלְמָלָא תִּפְלְתוּ שֶׁל
חֲבִיקוֹן, הָיָה שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים מִתְפַּסֵּים בְּטִלִּית אַחֶת
וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, שְׁנֵי אִמְרָא: "ה' שְׁמַעְתִּי שְׁמַעְתָּ יִרְאֵתִי ה'
פִּעֲלָךְ בְּקֶרֶב שְׁנֵים חִיּוּ" אֵל תִּקְרָא "בְּקֶרֶב שְׁנֵים" אֵלָּא
"בְּקֶרֶב שְׁנֵים". וְאִמְרָא ר' אִילְעָא בַר יְבִרְכִיָּה: שְׁנֵי תַלְמִידֵי
חֲכָמִים הַמְּהַלְכִין בְּדֶרֶךְ וְאֵין בִּינְיָהן דְּבִרֵי תּוֹרָה, רִאיוֹן
לִישְׁרָף בָּאֵשׁ, שְׁנֵי אִמְרָא: "וְהָיָה הֵמָּה הוֹלְכִים הַלּוֹךְ וְדִבֵּר וְהִנֵּה
רֶכֶב אֵשׁ". מַעֲמָא, דִּיאֲפָא דִּיבּוּר. הָא לִיכָא דִּיבּוּר, רִאיוֹן
לִישְׁרָף. וְאִמְרָא ר' אִילְעָא בַר יְבִרְכִיָּה: שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים
הִתְרַיְבֵי אַחֶת וְאֵין נוֹחֲגִין זֶה לֹזָה בְּהַלְכָתָה, אֶחָד מֵת וְאֶחָד
גֹּלָה, שְׁנֵי אִמְרָא: "לָכֵן שְׁמָה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר רֹצַח אֵת רַעְיוֹ בְּכָלִי
דַּעַת" וְאֵין דַּעַת אֵלָּא תּוֹרָה, שְׁנֵי אִמְרָא: "נִדְמוּ עִמִּי מִכְּבִלִי
הַדַּעַת". אִמְרָא ר' יְהוֹדָה בְּרִיָּה דְר' חִיָּיא: כֵּל תַּלְמִיד חֲכָם
הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה מִתּוֹךְ הַדְּחָק, תִּפְלְתוּ נִשְׁמַעְתָּ, שְׁנֵי אִמְרָא: "כִּי
עַם בְּצִיּוֹן יֵשֵׁב בִּירוּשָׁלַם כְּבוֹ לֹא תִבְכֶּה חֲזוֹן יִתְנֶה לְקוֹל יַעֲקֹב
כְּשֶׁמַּעְתָּ עֲנֶךָ" וְכִתִּיב בַּתְּרִיָּה: "וְנָתַן לָכֵם ה' לָחֶם צָר וּמִים
לֶחֶם". ר' אֲבָהוּ אוֹמֵר: מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ מִזִּו שְׂכִינָה, שְׁנֵי אִמְרָא
וְהָיָה עֲנִיד רִאשׁוֹת אֵת מוֹרִיד". ר' אֲחָא בַר חֲנִינָא אִמְרָא: אֶף
אֵין הַפְּרִגּוֹד נִגְעַל בְּפִינוּ, שְׁנֵי אִמְרָא: "וְלֹא יִכְנָה עוֹד מוֹרִיד":
רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם ר' יְהוֹשֻׁעַ: מִיּוֹם שֶׁחֲרַב
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין זְכוֹל: אִמְרָא רַבָּא: בְּכָל יוֹם וְיוֹם מְרֻבָּה
קָלְתוֹ מִשְׁלַח חֲבִירוֹ, שְׁנֵי אִמְרָא: "בְּבִקְרָא תֹאמַר מִי יִתֵּן עָרֵב
וּבְעָרֵב תֹאמַר מִי יִתֵּן בֶּקֶר" הִי בֶּקֶר? אִילְיָמָא בֶּקֶר לְמַחֵר, מִי
יִדַּע מֵאִי הָיָה? אֵלָּא דְחִלְיָה. וְאֵלָּא, עֲלִמָּא אִמְרָא קֹא מִקְנִים?
אֶקְדוּשָׁה דִּסְדִּירָא וְאֵ"הָא שְׁמִיָּה רַבָּא" דִּאֲגֻדָּתָא, שְׁנֵי אִמְרָא:
"אֲרֵץ עַפְתָּה כְּמוֹ אֶפֶל צִלְמוֹת וְלֹא סְדִירִים" הָא יֵשׁ סְדִירִים,
תּוֹפִיעַ מֵאִפְסָל: לֹא יֵרֵד טַל לְבִרְכָה וְיִפְטַל מַעַם פִּירוֹת וְכו':
תְּנִיָּא, ר' שְׁמַעוֹן בֵּן אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִתְּרָה בְּטוֹלָה מַעַם וְרִיחַ,
מַעֲשֵׂר בְּיִטַּל שְׁמִיָּן דָּגָן. רַב הוּנָא אֲשִׁפַּח תּוֹמִירָתָא
דְּחִינוּנִיתָא, שְׁקֵלָה, בְּרִכָּה בְּסוֹדֵרִיָּה. אֵתָא רַבָּה בְּרִיָּה, אִמְרָא
לִיָּה: מוֹרְחִינָא רִיחָא דְּחִינוּנִיתָא. אִמְרָא לִיָּה: בְּנִי, מִתְּרָה יֵשׁ
בָּךְ, יִתְבָּה נִיחָלִיָּה. אֲדִיחִי, אֵתָא אֲבָא בְּרִיָּה. שְׁקֵלָה, יִתְבָּה
נִיחָלִיָּה. אִמְרָא לִיָּה: בְּנִי, שְׁמַחְתָּ אֵת לְבִי וְהַקְהִיתָה אֵת שְׁנֵי.
חֵינִי דִּיאֲמִירִי אִינְשִׁי: רַחֲמֵי דִּאֲבָא, אֲבִי. רַחֲמֵי דְבִנִּי, אֲבִי

דְּהוּוֹ לִיָּה. רַב אֲחָא בַר יַעֲקֹב, אִיפְסָל בִּיה בְּרַב יַעֲקֹב בַּר בְּרַחְמִיָּה. כִּי גָדַל, אִמְרָא לִיָּה: אֲשִׁקִּין מֵאִי. אִמְרָא לֹו: לֹא בִרְיָךְ אֲנִי. וְהֵינִי דִּיאֲמִירִי אִינְשִׁי:
רַבִּי רַבִּי, בַּר בְּרַתְךָ אֲנִי: מִתְּנִי בְּפִילּוּסוֹם שֶׁל אֶסְפִּיקוֹסוֹ גִּזְרוּ עַל עֲמֻרוֹת חֲתָנִים, וְעַל הָאִירוֹם. בְּפִילּוּסוֹם שֶׁל מִיטוּס גִּזְרוּ עַל עֲמֻרוֹת בָּלוֹת,
וְשִׁלָּא יִלְמַד אֲדָם אֵת בְּנֵי יוֹנוֹת. בְּפִילּוּסוֹם הַחֲחִירִי גִזְרוּ שֶׁלֹּא תֵצֵא תִפְלָה בְּאִפְרִיּוֹן בְּתוֹךְ הָעִיר, וְרַבּוֹתֵינוּ הִתִּירוּ שֶׁתֵּצֵא תִפְלָה בְּאִפְרִיּוֹן בְּתוֹךְ
הָעִיר. מִשְׁמַתָּה ר' מֵאִיר בְּטָלוּ מוֹשְׁלֵי מִשְׁלִים. מִשְׁמַתָּה בֵּן עֲזַרְיָה בְּטָלוּ הַשְּׁקִדְנִים. מִשְׁמַתָּה בֵּן זִוְמָא בְּטָלוּ הַדִּרְשָׁנִים. מִשְׁמַתָּה ר' עֲקִיבָא בְּטָלוּ בְּבוֹד
הַתּוֹרָה. מִשְׁמַתָּה ר' חֲנִינָא בֵּן דּוּסָא בְּטָלוּ אֲנִשִּׁי מַעֲשֵׂה. מִשְׁמַתָּה ר' יוֹסִי קְטָנָתָא פֶּסְקִי חֲסִידִים. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ "קְטָנָתָא"? שְׁהָיָה קְטָנָתָא שֶׁל
חֲסִידִים. מִשְׁמַתָּה ר' יוֹחָנָן בֵּן זְאִי בְּטָלוּ זִו הַחֲכָמָה. מִשְׁמַתָּה רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הָקָן בְּטָלוּ בְּבוֹד הַתּוֹרָה, וּמִתָּה מִתְּרָה וּפְרָשִׁיּוֹת. מִשְׁמַתָּה ר' יִשְׁמַעְעָל בֵּן
פֶּאֲבִי בְּטָלוּ זִו הַכְּהוּנָה. מִשְׁמַתָּה רַבִּי בְּטָלוּ עֲגוּרָה וִירָאֵת חֲטָא: (גמ' תנו רבנן): ר' פִּנְחָס בֵּן יֵאִיר אוֹמֵר: מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בּוֹשׁוּ חֲבִירִים וְכֵן
חוֹרִין וְחָפּוֹ רִאשֹׁם, וְגִדְלְדָּלוֹ אֲנִשִּׁי מַעֲשֵׂה. וְגִבְרוּ בְּעָלִי וְרַע וּבְעָלִי לְשׁוֹן, וְאֵין דוֹרֵשׁ וְאֵין מִכְּבָשׁ וְאֵין שׁוֹאֵל, עַל מִי לֵנוּ לְהִשְׁעֵן עַל אֲבִינוּ שְׁבַשְׁמִים.
ר' אִילְעֶזֶר הַגְּדוֹל אוֹמֵר: מִיּוֹם שֶׁחֲרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁרוֹ חֲכִימָא לְמַהוּ כְּסָפְרָא, וְכָפְרָא כְּפִינוּיָא, וְחִזְנָא כְּעִמָּא דִּיאֲרַעָא, וְעִמָּא דִּיאֲרַעָא

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד ב

רש"י

לאותן שבחוץ נעין צפרניו נודעוה. מחמת המלך שבערה על חלול שמו: ועל
אותה שנה שנינו כו'. שאותה שנה החריבו החילות את הורעים ששביבות
מדינת ירושלים והצרך להביא אותה שנה את העמר מגנות צריפים, ובשאר
השנים מצות העמר להביא מן הקרוב לירושלים דכתיב (ויקרא ט) כרמל תקריבו

שיאה הנזר לח והקר מלא ממנו, ובשואו
כא מרחוק מתיבש ומתמעך ואין פר
השבלת מלא מן הנזר: לשון סורסי.
קרוב הוא ללשון ארמי ואומר אני שזה
לשון גמרת ירושלמי, ואמנות העולם קורין
אותו לינג'א שוריא: או לשון יוני. שהיו
קורבין לארץ זון, ולשון זון יפה מזה והיה
לו לספר בו: מאי דכתיב. לא גרס אלא
רש קרא מקרא זה על עצמו ואמר שקלי
לעול את עיני בכבי יותר מן הכל:
עוללה. מנולת את עיני לגפשי. על נפשי
מפני קורותי: מספר קומי. שעור שלפני
ומניח בלורית מאחוריה מדרכי האמורי.
שהן מניחין בלורית לשם עבודת כוכבים:
נגנו ספר תורה. שהיה בעל הלכות מפי
שמועה הרבה, וסודות פניו כאלו כתוב
בספר בדאמר בסנהדרין (ף טו) הרבה
תורה למדתי מרבותי, ולא עוד אלא שאני
שונה שלשת אלפים הלכות בנטיעות
קשואין ושלש מאות בבחרת עזה: עצה
ויחשקה. שהיה זהיר בדרשות ובקי
בהלכות ובתשובות האפיקורסים והקבין
ברמזיהם בדאמר בפי' דתניגה (ף טו) כי
נח נפשיה אמרו ליה רבנן מאי תהוי עלן
ממינים. אמר להן אבדה עצה מבני ישראל
נכרחה חכמה של עובדי כוכבים: ורועי
תורה. עמק סכרא ולסמוך טעמי תורה
שבעל פה על מדרשי המקראות ואותיות
היתרים ולשונות המשנתנים במקרא: רבי
אלעזר בן עזריה. עשיר היה בדאמר (מגן
זק מ) תריסר אלפי עגלי הוה מעשר
מעדריה כל שתא: דאיכא אגא. שאני
ענות:

הדרן עלך עגלה ערופה
וסליקא לה מסכת סוטה

רש"י

אזלא ונולא. הולכים ודלים ומתנוללים: בעקבות המשיה. בסוף הגלות לפני
ביאת משיח: והיו ביקר. שהכל עוסקין במשקאות: ואין תובתה. אין לה אדם
שיוכל להוכיח. שכלם נכשלים בחטאות וכשמוכחין אומר לו אתה כמותי: ובית
הנזר. של חכמים יהיו לבית נזר. שכלו החכמים ואין לומר תורה, והיא תרוב

מאין איש, ובעלי דימה מתגורדים שם מפני
שחיו לעיר היו בתי מדרשות שלהם: גמ'.
של מלח ושל נפירות. ענין עטרה עושין
מאבן של מלח שהוא צלול כאבן הבדלח
וקורין שלימי"א, וצובעין אותה במין ציורין
בנפירות בשם שעושין בכלי זהב וכסף וקורין
נאול"א: חילת. לישק"א במין גמא הגדל
במים: מכלא דחר פומא. זוג של עגבל
אחד שמקשקשין בו לשרי בבית
המשקאות: מנבורא. כך קורין אותו בלשון
לעז טנבור, והוא עשוי דפנותיו עגלות בעין
נפה וקושרין דפנותיו חוטין של ברזל
ושוחטין על פיו עור כשהוא לח ומוחת
והוא מתיבש שם מאליו, וכשמכין עליו
במקל דק הוא מוציא קול צלול, ויש אומנין
שיודעין להכות עליו מכה אחר מכה בסדר
עד שנשמע במין שיר: מיתחלף במכלא
דחר פומא. זוג של עגבל שעושים בבית
משקאות ודומה לו בקול, ואתי למעבד
ההוא דגזר עליה: קפיוא. כלי מחזיק ג'
לוגין: עיר של זהב. עטרה של זהב ועיר
של זהב מצורת עליה: כפה. כמו כובע של
צמר לבן שקורין פילטרא: והורית
המוהבות. טלית צבועה שני ובו קבועין
טפי זהב עד שמעמידין אותה במין כפה:
אבל עושה הוא פריפרי. במין כפה של
מעגלי עץ כמו שאנו עושין, ותולין בה
צניפין וירידי זהב כמו שאנו עושין: חכמת
יוני. לשון חכמה שמדברים בו בני פלטין
ואין שאר העם מכירין בו: מלכי בית
חשמונאי. שני אחים שהיו מתקוטטין על
המלוכה הורקנוס ואריסטובלוס: היה
הורקנוס מבחוץ, צר על ירושלים והביא
עמו חיל רומיים: משלשלים להם דינרי
בכסף. מחרמות הלשכה לתמידים:
היה שם זון אחד. מבפנים: לעי להם.

היו מושלשלין דינרים בקופה, ומעלין להן תמידים. היה שם זון אחד שהיה מפיר בחכמת יונית, לעי להם בחכמת יונית, אמר להן:
כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם. למחר, שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר. כיון שהגיע לחצי חומה, נעין צפרניו,
נודעוה ארץ ישראל איבע מאות פרסה. אותה שעה אמרו: ארור אדם שישגד חזירים, וארור אדם שילמד לבנו חכמת יונית. ועל
אותה שנה שנינו: מעשה ובה עומר מגנות צריפים, ושתי הלחם מבקעת עין סוכר, איני? והאמר רבי: בארץ ישראל לשון סורסי למה?
אלא, אי לשון הקודש אי לשון יונית. ואמר רבי יוסף בבבלי לשון ארמי למה? אלא, או לשון הקודש או לשון פרסי. לשון יונית לחור,
וחכמת יונית לחור. וחכמת יונית מי אסירא? והאמר רבי יהודה אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל: מאי דכתיב "עיני עוללה
לנפשי מפל בנות עיר"? אלף ילדים היו בבית אבא, חמש מאות למדו תורה, וחמש מאות למדו חכמה יונית, ולא גשתייר מהן אלא
אני כאן, וכן אחי אבא בעסיא. שאני של בית רבן גמליאל, דקרובין למלכות הוה, דתניא מספר קומי, הרי זה מדרכי האמורי. אבטולום
בן ראובן התירו לו לספר קומי, שהוא קרוב למלכות. של בית רבן גמליאל התירו להן חכמה יונית מפני שקרובין למלכות: בפולמוס
האחרון גזר שלא תצא כלה באפריון וכו': מאי טעמא? משום צניעותא: משמת רבן יוחנן בטלה החכמה: תנו רבנן: משמת ר' אלעזר
נגנו ספר תורה. משמת ר' יהושע בטלה עצה ומחשבה. משמת ר' עקיבא בטלו ורועי תורה ונסתתמו מעיינות החכמה. משמת ר'
אלעזר בן עזריה בטלו עטרות חכמה, ש"עטרת חכמים עשרם". משמת ר' חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה. משמת אבא יוס' בן
קטנתא בטלו חסידים, ולמה נקרא שמו אבא יוס' בן קטנתא? שהיה מקטני חסידים. משמת בן עזאי בטלו השקדנין. משמת בן זוכא
בטלו הדרשנין. משמת רבן שמעון בן גמליאל עלה גזבאי ורבו צרות. משמת רבי הובלפלו צרות: משמת רבי בטלה עגנה ויראת חטא:
אמר ליה רבי יוסף לתנא: לא תיתני עגנה, דאיכא אגא. אמר ליה רבי נחמן לתנא: לא תיתני יראת חטא, דאיכא אגא:

הדרן עלך עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

טלה, כיון שהגיע לחצי חומה, נעץ צפרניו בה, ואז נודעוה ארץ
 ישראל ארבע מאות פרסה מחמת חילול כבוד שמים, אותה שעה
 אמרו חכמים, ארור אדם שיגדל חזירים, וארור אדם שילמד לבנו
 חכמת יוונית, ועל אותה שנה שבאו הרומאים והחריבו את סביבות
 ירושלים, שנינו, מעשה וכן עומר מנגות צריפים ושהי הלחם מפקעת
 עין סוכר שהם מקומות רחוקים, אף שמצוה להביא ממקום קרוב, כיון
 שלא נמצא בסביבות ירושלים.
 מקשה הגמרא, איני - וכי אכן חכמת יוונית אסורה, והאמר רבי, בארץ
 ישראל לשון סוכסי למה לדבר בו, אלא אי לדבר לשון הקודש, אי
 לשון יוונית שהיא לשון צד ויפה ואילו לשון סורסי הוא לשון עילג,
 ואמר רב יוסף, בבבל לשון ארמי למה לדבר בו, אלא או לשון
 הקודש או לשון פרסי שהוא יפה יותר מארמי, הרי מבואר בדברי רבי,
 שלשון יוונית מותרת. מתרצת הגמרא, לשון יוונית לחוד, וחכמת
 יוונית לחוד שאמנם לשון יוונית מותרת, אבל חכמת יוונית, שהיא שפת
 רמזים שהקרובים למלכות משתמשים בה, אסורה.
 שוב מקשה הגמרא, וחכמת יוונית מי אסרה, והאמר רב יהודה אמר
 שמואל משום מהם שמעון בן גמליאל, מאי דכתיב באיכה "עני
 עוללה לנפשי מכל בנות עיר" לי יש להצטער לבכות ולנולד את עיני
 יותר מכל משפחות עירי, אלא לידים היו בבית אבא - רבן גמליאל
 דיבנה, חמש מאות מהם למדו תורה, וחמש מאות מהם למדו חכמת
 יוונית, ולא נשתתף מהן אחר החורבן אלא אני בלא, וכן אחי אבא
 בעסיא, הרי שמונת ללמוד חכמת יוונית. מתרצת הגמרא, שאני של בית
 רבן גמליאל דקרובין למלכות הווי והיה להם צורך להשתמש בחכמת
 יוונית לצורך ישראל, דתניא, מי שהוא מוסר קומי - מסתפר מלפניו
 ומניח בלורית מאחוריו, תרי זה מדרבנן האמורי שהיו נוהגים לעשות כך
 לשם עבודה זרה, אולם אבטולוס בן ראובן התירו לו חכמים לספר
 קומי, לפי שהוא קרוב למלכות, וכן של בית רבן גמליאל התירו להן
 ללמוד חכמת יוונית מפני שקרובין למלכות.
 שנינו במשנה, בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא בלה באפריון וכו',
 ושנינו שם שרבותינו התירו גזרה זו. אומרת הגמרא, מאי טעמא התירו
 רבותינו שתצא הכלה באפריון, משום צניעותא - שתהיה הכלה מכוסה
 בצאתה מבית אביה לבית בעלה.
 שנינו במשנה, משמת רבן יוחנן בן זכאי במלה זיו תחבמה. תנו
 רבנן, משמת רבי אלעזר בן הורקנוס, נגנז ספר תורה - שהיו
 הלכות שבתורה שבעל פה סדורות בפיו ככתובות בספר. משמת רבי
 יהושע, במלה עצה ומחשבה - שהיה זהיר בדרשות ובקי בהלכות,
 ויודע להשיב על קושיות המינים. משמת רבי עקיבא, במלו ורועי
 תורה - עומק הסברה בתורה, ונפחתמו מעיינות החכמה - שהיה
 סומך את הלכות תורה שבעל פה על דרשות הפוסקים ועל האותיות
 היתירות והלשונות המשתנים במקרא. משמת רבי אלעזר בן עזריה,
 במלו עטרת חכמה - שהיה עשיר מופלג, ש"עמרת חכמים
 עשרם". משמת רבי חנינא בן דוסא, במלו אנשי מעשה. משמת
 אבא יוסי בן קטונתא, במלו חסידים, ולמה נקרא שמו אבא יוסי
 בן קטונתא, שהיה מקטני וסופם של חסידים. משמת בן עזאי,
 במלו חשקנין. משמת בן זומא, במלו הדרשנין. משמת רבן
 שמעון בן גמליאל, עלה גובאי ורבו צרות. משמת רבי, הוכפלו
 צרות.
 שנינו במשנה, משמת רבי, במלה ענוה ויראת חטא. אמר ליה רב
 יוסף לתנא השונה את המשנה, לא תיתני במשנתך ענוה, דאיבא אנא
 - שהרי יש אותי, שאני עניו. אמר ליה רב נחמן לתנא, לא תיתני
 במשנתך יראת חטא, דאיבא אנא - שהרי יש אותי, שאני ירא חטא.

אולא וירללה - ועם הארץ הולך ומידלדל, ואין שואל ישראל ואין
 מבקש, על מי יש להשען, על אבינו שבשמים.
 בעקבות משיחא חוצפא יסנא - לקראת ביאת המשיח תרבה החוצפה
 בעולם, ויוקר יאמר - היוקר יגדל, הנפח תתן פריה ותנין למרות כן
 ביקר משום שישתמשו בו הכל למשתה, ומלכות תהפך למינוח, ואין
 תובחת - לא יהיה מי שראוי להוכיח, בית וועד של החכמים יהיה שמם
 מן הלומדים ותחת זה יהיה לזנות - למקום שמתאספים בו בעלי זמה,
 והגליל, שהיה שם תלמידי חכמים וחסידים יתרכ, והנבילן יאשום - יהיה
 שמם, ואנשי הנבול - אנשי גבול ארץ ישראל יסוככו מעיר לעיר, ולא
 יחוננו - אין מי שיחון אותם, וחכמות סופרים תפסח - יהיה לבז, וירא
 חטא וימאסו, והאמת תהא נעדרת, נערים פני זקנים וילבינו, זקנים
 יעמדו מפני קטנים, כן מנוול אב, בת קמה כאמה להרפה ולביישה,
 בלה בחמתה, אויבי איש אנשי ביתו, פני הדור בפני הקלב -
 שתהיה עזות ולא יתביישו זה מזה, תנן אינו מתבניש מאביו, ועל מה
 יש לנו להשען, על אבינו שבשמים.
 (גמרא) אמר רב, מה שגזרו על עטרות חתנים, לא שנו, אלא עטרה
 של מלח ונפירת - העשויה מאבן מלה, או מכסף וזהב, ומציריים אותו
 בגפרית, אבל עטרה של תרם ושל וורד מותר. ושמואל אומר, אף
 עטרה של תרם ושל וורד אסור, אבל של קנים ושל חילת - צמח כמין
 גומא הגדל במים מותר. ולוי אמר, אף עטרה של קנים ושל חילת
 אסור, וכן תני לוי במתניתיה - וכן שנה לוי בברייתא שלו, אף של
 קנים ושל חילת אסור.
 שנינו במשנה, בפולמוס של אספסינוס גזרו על וכו' ועל האירוס. שואלת
 הגמרא, מאי אירוס. אמר רבי אלעזר, מבלא דחד פומא - פעמון שיש
 בעינבל אחד, שמקשקים בו בבתי משתה. מספרת הגמרא, רבה בר רב
 הונא עבר ליה לבריה מנבנר - עשה לבנו מין תוף שקולו צלול,
 ואפשר להשמיע בו צליל של שיר. אתא אבא תבריה - בא רב הונא,
 אביו של רבה בר רב הונא, ושברו, וכך אמר ליה רב הונא לרבה, גם דבר
 זה בכלל האיסור, כי מיהלף במבלא דחד פומא שהוא האירוס שנאסר,
 מפני שקולו דומה, אלא, ויל עבדי ליה תוף אפומא דחצבא - על פי
 חבית או אפומא דקפיוא - על פי כלי ששמו קפיוא שמכיל שלשה
 לוגים, ובכך לא יתחלף באירוס.
 שנינו במשנה, בפולמוס של גיטוס גזרו על עטרות בלות וכו'. שואלת
 הגמרא, מאי עטרות בלות. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן,
 עיר של זהב - עטרה עשויה מזהב, ועיר של זהב מצוירת עליה. תניא
 נמי הכי, איחור עטרות בלות עיר של זהב, אבל עושה אותה כיפה
 של מילת - כמין כובע של צמר נקי.
 תנא בברייתא, אף על חופת חתנים גזרו. מבארת הגמרא, מאי חופת
 חתנים, וחורית המזוהבות - בגד צמר צבוע שני, וקבועים בו רצועות
 של זהב, שמעמידים אותו ככיפה. תניא נמי הכי, אלו הן חופת חתנים
 שאסורות, וחורית המזוהבות, אבל עושה פפירית - עיגולים מעץ כמין
 כיפה, ותולה בה כל מה שירצה כגון רצועות של זהב.
 שנינו במשנה, ושלא ילמד את בנו יוונית. תנו רבנן, בשצרו מלכי
 בית השמונאי זה על זה, שנלחמו שני האחים על המלוכה, והביא
 הורקנוס עמו את חיל רומי לעזרו, היה הורקנוס מבחין לחומה,
 ואריסטובולוס מבפנים, בכל יום יום היו משלשלין אלו שבפנים
 דינרים בקופה מתרומת הלשכה, ומשלשלין להן אלו שבחוץ טלאים
 לצורך המידים, היה שם זמן אחד שהיה מכיר בחכמת יוונית, לעו
 להם לאותם שבחוץ בחכמת יוונית באופן שאין הכל מבינים, אמר להן,
 כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם, למחר שלשלו להם
 אותם שבפנים דינרים בקופה, והעלו להם אותם שבחוץ חזיר במקום

הדרן עלה עגלה ערופה וסליקא לה מפקת סוטה

שמואל ב ג כג-לד

ג כג וַיֹּאבֵב וְכָל־הַצָּבָא אֲשֶׁר־אִתּוֹ בָּאוּ וַיִּגְדּוּ לַיּוֹאֵב לֵאמֹר בְּאֶבְנֵי בֶן־נֵר אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַחְהוּ וַיִּלְךְ בְּשָׁלוֹם: כד וַיָּבֹא יוֹאֵב אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר מַה עָשִׂיתָ הִנֵּה־בָא אֲבִנִי אֵלַיִךְ לְמַה־זֶּה שְׁלַחְתָּ וַיִּלְךְ הָלוֹךְ: כה וַיִּדְעַת אֶת־אֲבִנֵי בֶן־נֵר כִּי לִפְתָּתָךְ בָּא וַלְדַּעַת אֶת־מוֹצְאָךְ וְאֶת־מְבֹאֵךְ (מִבֹּאֵךְ קרי) וַלְדַּעַת אֶת כָּל־אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה: כו וַיֵּצֵא יוֹאֵב מֵעַם דָּוִד וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אַחֲרֵי אֲבִנֵי וַיִּשְׁבּוּ אֹתוֹ מִבּוֹר הַסָּרֵחַ וְדָוִד לֹא יָדָע: כז וַיֵּשֶׁב אֲבִנֵי חֲבֵרֹן וַיִּטְהוּ יוֹאֵב אֶל־תּוֹךְ הַשָּׁעַר לְדַבֵּר אִתּוֹ בְּשָׁלִי וַיִּכְהוּ שָׁם הַחֲמִישׁ וַיָּמָת בָּדָם עֲשֵׂהָאֵל אַחִיו: כח וַיִּשְׁמַע דָּוִד מֵאַחֲרֵי כֵן וַיֹּאמֶר נָקִי אֲנִי וּמַמְלַכְתִּי מֵעַם יְהוָה עַד־עוֹלָם מִדְּמֵי אֲבִנֵי בֶן־נֵר: כט וַיְחַלֵּץ עַל־רֹאשׁ יוֹאֵב וְאֵל כָּל־בֵּית אָבִיו וְאֶל־יִפְרַת מִבֵּית יוֹאֵב זָב וּמִצָּרַע וּמַחְזִיק בַּפֶּלֶךְ וּנְפֹל בַּחֶרֶב וְחֹסֵר־לָחֶם: לו וַיּוֹאֵב וְאֲבִישִׁי אַחִיו הֲרִגוּ לְאֲבִנֵי עַל־אֲשֶׁר הָמִית אֶת־עֲשֵׂהָאֵל אַחִיהֶם בְּגִבְעוֹן בְּמַלְחָמָה: פ לא וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־יוֹאֵב וְאֶל־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ קְרָעוּ בְּגֵדֵיכֶם וַחֲגֹרוּ שָׁקִים וְסָפְרוּ לִפְנֵי אֲבִנֵי וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד הִלָּךְ אַחֲרֵי הַמַּטָּה: לז וַיִּקְבְּרוּ אֶת־אֲבִנֵי בַּחֲבֵרֹן וַיֵּשֶׂא הַמֶּלֶךְ אֶת־קוֹלוֹ וַיִּבְכֶּה אֶל־קִבְרֵי אֲבִנֵי וַיִּבְכּוּ כָל־הָעָם: פג וַיִּקְּן הַמֶּלֶךְ אֶל־אֲבִנֵי וַיֹּאמֶר הַפְּמוֹת נָבֵל יָמוֹת אֲבִנֵי: לד וַיִּדְדֵה לֹא־אֲסוּרוֹת וְרַגְלִיךְ לֹא־לִנְחָשְׁתִּים הִגָּשׁוּ בְּנִפּוֹל לִפְנֵי בְּנֵי־עוֹלָה נִפְלָתָ וַיִּסְפּוּ כָל־הָעָם לִבְכּוֹת עָלָיו:

רש"י

חולי הרגלים: (ל) הרגו לאבנר. כמו את אבנר, ודומה לו (ישעיהו לח יד): 'עשקה לי ערבני', עשקה אותי; וכן (במדבר יב יג): 'רפא נא לה', רפא אותה; וכמוהו (דברי הימים ב יז ז): שלח לשריו לבן חיל לעובדיה וגו' ללמד בערי יהודה, ופתרונו, שלח את שריו את בן חיל: (לג) הכמות נבל. הכמות רשע בחרב: (לד) ידיך לא אסורות. היו ואיך נפל גבור כמותך לפני בני עולה:

מצודת ציון

(כו) הסרה. מין קוצים, כמו (קהלת ז ז): כקול הסירים: (כז) בשלי. ענין שגגה ושכחה, כמו (לקמן ו ז): על השל; וכן (רות ב טז): גם של תשלו: (כט) יחולו. יחנו וישכנו, כמו (ירמיהו ל כג): על ראש רשעים יחול: זב. חולי שנוטף מאמתו כעין זרע: בפלך. ענין משענת ומטה, ודומה לו (משלי לא יט): וכפיה תמכו פלך, והוא המטה שטוות בו הנשים: (ל) לאבנר. את אבנר, כמו (שמות כז ג): לכל כליו, ומשפטו: את כל כליו: (לב) אל קבר. כמו על קבר: (לג) נבל. אדם פחות המעלה: (לד) אסורות. קשורות: לנחשתים. שלשלות נחושת, אוסרים בהם רגלי השבויים:

מצודת דוד

(כג) וכל הצבא. ולא נפקד מהם איש, ובא לומר שבעבור זה ובעבור רוב השלל שהביא, מלאו לבו לסכל מעשה המלך, וכאשר יאמר: (כה) ידעת. הלא ידעת את אבנר אשר הוא שונא לך, ולא בא כי אם לפתותך אחר דעתו: ולדעת וגו'. ובכדי לדעת את כל מוצאך, רצה לומר: מה אתה עושה בעיניי המלחמות, ומה אתה עושה בבית: (כו) וישלח. לקראו בשם המלך, כאלו שכח מה בדברו עמו: מבור הסרה. מן הבור העומד במקום הסירים, כי שם מצאוהו מלאכי יואב: (כז) ויטוהו. הטוה אותו מן הדרך אל תוך חלל השער: בשלי. בדבר השכחה אשר שכח המלך לדבר עמו: ויכהו שם. בעת דברו עמו ולא היה נזהר, אז הכהו בתוך השער ההוא:

החומש. אל דופן החמישית, מקום שכבד ומרה תלוין (פסחדין מט א): בדם עשהאל. בעבור ששפך דם עשהאל אחיו: (כח) נקי אנכי. רצה לומר: לא מדעתי נעשתה, ואהיה נקי מהעונש, הן עונש בגוף, הן בדבר המלכות: (כט) יחולו. עונשי דמי אבנר יחולו על ראש יואב: אל כל וגו'. הואיל ובעצתם נעשתה: ואל יכרת. רצה לומר: לא יופסק להיות חרל: ומחזיק בפלך. אוהז במשענת, מחמת חולי הרגלים: (ל) ואבישי. לפי שנכנס עם יואב לתוך השער להיות לו לעזר, מעלה עליו הכתוב כאילו גם הוא הרגו: במלחמה. כאילו יאמר: הנה לא כן עשו, כי אבנר הרג את עשהאל במלחמה, והם הרגו לאבנר בשלום: (לא) אל יואב. להיות גם הוא כדואג על מיתתו, ומתחרט על מה שהרגו: הולך. היה הולך אחר המטה, למען דעת הכל שלא נעשתה בעצת: (לג) הכמות נבל. וכי מה ראוי הוא שימות אבנר בחרב בזולת מלחמה, כמות איש נבל: (לד) ידיך לא אסורות. היות רבות פעמים יקרה, יקחו בשבי שר וגדול ויאסרו ידיו ורגליו ויהרגוהו בסוף בחרב בזולת מלחמה, לזה אמר הלא ידיך לא היו אסורות וכו', כי לא נלקחת בשבי, ומדוע אם כן הרגו בחרב בזולת מלחמה: כנפול וגו'. כאומר עם היות כי מעולם לא נעשתה כדבר הזה להמית שר וגדול בחרב זולת מלחמה, הנה לפעמים נעשתה על ידי בני עולה, וכמו כן נפלת גם אתה, כאשר פול הנופל לפני בני עולה, כי גם בני צוריה לבני עולה יחשבו:

תהלים כב כה-לב

כב כה כִּי לֹא-בֹהַּ וְלֹא שִׁקֵּץ עֲנוֹת עָנִי וְלֹא-הִסְתִּיר פָּנָיו מִמֶּנּוּ וּבִשְׁוֹעוֹ אֱלֹהֵי שָׁמַע: כו מֵאֲתָךְ תִּהְלָתִי בִקְהֵל רַב נִדְרֵי אֲשֶׁלֶם נִגַּד יִרְאִיו: כז יֹאכְלוּ עֲנוּיִם | וַיִּשְׁכְּעוּ יִהְלְלוּ יִהְיוּ דִרְשָׁיו יָחִי לְבַבְכֶּם לְעַד: כח יִזְכְּרוּ | וַיֵּשְׁבוּ אֶל-יְהוָה כָּל-אֲפִסֵּי-אֶרֶץ וַיִּשְׁתַּחֲווּ לִפְנֵיךְ כָּל-מִשְׁפָּחוֹת גּוֹיִם: כט כִּי לִיהוָה הַמְּלוּכָה וּמוֹשֵׁל בַּגּוֹיִם: ל אֲכָלוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ | כָּל-דֹּשְׁנֵי-אֶרֶץ לִפְנֵיו יִכְרְעוּ כָּל-יֹרְדֵי עֶפְרָ וְנִפְשׁוּ לֹא חִיָּה: לא זֶרַע יַעֲבֹדֵנוּ יִסְפָּר לְאֹדְנֵי לְדוֹר: לב יָבֹאוּ וַיִּגִּידוּ צִדְקָתוֹ לְעַם נוֹלָד כִּי עָשָׂה:

רש"י

(כח) **ענות עני**. צעקת דל כל ענייה שבמקרא לשון צעקה. ועוד יש לפתור ענות לשון הכנעה כמו (שמות י') לענות מפני. שהוא נכנע ומתפלל לפניך: (כז) **יאכלו ענוים**. לעת הגאולה לימות המשיח: **יחי לבבכם לעד**. כל זה אומר לפנייהם: (כח) **יזכרו וישבו אל ה'**. יזכרו האומות הרעה שמצאתנו כשיראו את הטובה וישבו אל ה': (כט) **כי לה' המלוכה**. כי יראו שחזרת לך המלוכה והממשלה: (ל) **אכלו וישתחוו כל דשני ארץ**. הרי זה מקרא מסורס אכלו ענוים כל דשני ארץ וישתחוו לה' בהלל והודאה על הטובה, דשני ארץ טוב חלב הארץ כל זה יראו אפסי הארץ וישבו אל ה': **לפניו יכרעו**. אז כל מתי הרשעים מתוך גיהנם ולא ירחם עליהם לחיות את נפשם מגיהנם: **ונפשו**. של כל אחד ואחד: **לא חיה**. לא יחיה, רבותינו דרשו מן המקרא הזה שהמתים לפני מיתתם בשעת נטילת נשמה רואין פני שכינה: (לא) **זרע יעבדנו וגו'**. זרע ישראל אשר תמיד עובדים אותו: **יסופר לאדני לדור**. סרס המקרא ודרשהו יסופר לדור אחרון לשם ה' ולשבחו את אשר עשה לאותו זרע: (לב) **יבאו**. הראשונים ויגידו צדקתו לעם הנולד כי עשה להם צדקה:

מצודת ציון

(כח) **שקץ**. ענין תעוב: **ענות**. הכנעה כמו לענות מפני (שמות י'): (כח) **אפסי**. קצות: (ל) **דשני**. מלשון דשן ושמן:

מצודת דוד

(כח) **כי לא בזה**. על שלא בזה הכנעת העני: **ובשוועו**. אבל כשצעק אל ה' שמע אליו: (כז) **מאתך וגו'**. רצה לומר מה שאהללך בקהל רב באה היא מאתך בעבור התשועה שעשית לי ולזה הנדרים שנדרתי בעת צרה אשלם נגד יראיו לפרסם הנס: (כז) **יאכלו**. מזבחיו שלמי התורה אשר אביא לה': **יחי**. רצה לומר ישמחו בלבבם לעד כי המיצר כאילו לבו מת כמ"ש בנבל הכרמלי וימת לבו (ש"א כ"ה): (כח) **יזכרו**. בגודל פלאי ה' וישבו כולם אליו: (כט) **כי לה' המלוכה**. רצה לומר הכל יכירו אשר לה' המלוכה והוא מושל בכל הגוים: (ל) **כל דשני ארץ**. כל שמנים ובריאים כאשר יאכלו מה ר"ל כאשר יבוא להם טובה ישתחוו לה' כי יכירו שהכל בא מידו: **כל יורדי עפר**. כל בני אדם המעותדים לרדת בעפר הקבר: (לא) **זרע יעבדנו**. כל בני אדם שמאמינים בו ואשר עבדוהו מעולם אותם יחיה והם יספרו מעשה ה' להדור שאחריהם: (לב) **יבואו**. הם יבואו ויגידו צדקתו לעם הנולד אחריהם: **כי עשה**. אשר עשה עמהם:

יהל אור

ר"פ אחרי ע"פ כי תשב ללחום את מושל בין תבין וגו' שהקב"ה נק' בכתוב מושל וכמ"ש ומושל בגוים ולכן יאמר כי תשב ללחום את מושל כשתתישב להתבונן בהשגת החכמה שהיא מזון הנפש כו'. בין תבין את אשר לפניך כלומר מתוך דרכיו ופעולותיו כו'. זח"ג פינחס רמ"ד ב' מטרונתא עילאה עלמא דאתי דאתמר עלה כי לה' המלוכה ומושל בגוים ר"ל כי כשיהיה גילוי עלמא עילאה תנטל המלוכה מעמלקים וישאר רק ממשלה אצלם:

כט כי לה' המלוכה ומושל בגוים. רבות באסתר ס"פ בימים ההם כשבת המלך דקיי"ט ב' לשעבר היתה מלכות בישראל. ור"ל ובעכומ"ז ה' רק ממשלה ע"ד מלך אין באדום נצב מלך. כיון שחטאו ניטלה מל' מהם ונתנה כו'. היינו ע"י שט"ס דמל' ירדו ונתלבשו בקי"ג כעין אמלאה החרבה לא נתמלאה צור. וע' בע"ח שער מ"ט ושער ל"ד ובזח"ג במדבר קי"ט ב' וכשישראל עושין תשובה כו' אימתי ועלו מושיעים בהר ציון כו' ועמ"ש בלק"ט פ' צו סד"ה ענין ימי המלואים פ"ד ואז רק ומושל כו'. זח"ג עמוד תנ"ב ע"מ מ"ד ב' ק"י ב'. בחיי

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת חג השבועות, ה'תשד"מ

"קבלת התורה בשמחה ובפנימיות ולהמשיך כל זה ובנשיאת ראש במשך כל השנה כולה ויום טוב

שמח וידעו כי אתה שמך הוי' לבדך עליון על כל הארץ".

את מי אביא תחתיו – איזה מדה אפרש שהיתה במקדש במקום
מדת ה'ה' להשלים לשבע המדות שהיו שם, אלא מדה תיחדה של
לוג ומחצה היתה שם, שבו היה מודד שמן לחתי כהן גדול, לוג
ומחצה בבקר לוג ומחצה בין הערבים. אמרו לו חכמים, הלא מדה
של חצי לוג היתה שם – במקדש ואפשר לשער את הלוג ומחצה
במדת חצי הלוג, שלשה חצאי לוג בבקר ושלשה בערב, ומדוע
הוצרכו לתקן לכך מדה מיוחדת. אמר להם רבי שמעון, אף
לדבריהם יקשה, [חצי לוג] ולוג לא יעשה במקדש, שהרי מדת
רביעית היתה שם, ואפשר לשער אותם פרביעית, שימודד פעמיים
לחצי לוג, וארבע פעמים ללוג, אלא מזה שהתקינו מדות אלו על
כרחו לומר, זה הכלל היה נהוג במקדש, בלי שמשמש למדה זו,
אינו משמש למדוד בו מדה אחרת, ולכך היה נצרך במקדש גם
מדות חצי לוג ולוג וגם מדת לוג ומחצה.

(רבי אלעזר פרבי צדוק אומר שנתות היו בהן וכו').

שנינו בברייתא בענין מדות הלח שהיו במקדש, שרבי יהודה מנאם
מלמטה למעלה, ורבי מאיר מנאם מלמעלה למטה. מבארת הגמרא:
מאי איבא – איזה חילוק יש בין רבי מאיר לרבי יהודה. אמר רבי
יוחנן, בירוצי מדות איבא ביניהם – יש חילוק ביניהם בדין מה
שנשפר מן הכלי על דפנותיו מבחוץ כשממלאים אותו במדה גדושה
הנקרא 'בירוצי'. למאן דאמר – רבי יהודה שמנה את המדות
ממטה למעלה, קסבר בירוצי המדות נתקדשו – אף אותו גודש
הנשפר שנוסף על המדה הרי הוא בכלל הקדושה של המדה,
ורביעית יהיה ליה רחמנא למשה – וכאשר לימד ה' את משה
שיעורי התורה, נתן לו שיעור רביעית לוג ושהיא המדה הקטנה
שבכולם ואמר ליה שער את שאר המדות לפי מדת הרביעית, עשה
מדת חצי לוג על ידי שתמודד לתוכה שתי רביעיות, ומדת לוג על ידי
שני חצאי לוג, וכן הלאה עד הין, והטעם שהורוה להתחיל במדה
הקטנה, דקא ציילי להו בירוצין – כדי שיעלו ויצטרפו גם הברורצין
למדות, שכן הדרך כשאדם שופך מכלי קטן לכלי גדול הוא שופך
במהרה, ונשפכים גם הברורצין לכלי הגדול. ומשום כך התחיל רבי
יהודה למנות משיעור רביעית שהוא תחילה לכל המדות. ולמאן
דאמר – רבי מאיר שמנה את המדות ממעלה למטה, קסבר בירוצי
מדות לא נתקדשו, והין יהיה ליה רחמנא למשה ואמר ליה שער
בהא – הקב"ה נתן למשה את מדת ה'ה' ואמר לו שער את שאר
המדות לפי מדה זו, כלומר עשה את מדת חצי הין על ידי שתשפוך
מחצית הכלי הגדול של ה'ין לכלי קטן המחזיק מחציתו, וכן יעשה
בשאר המדות שלמטה מן, והטעם שהורוה לשער את המדות
ממדת ה'ה'ין, דקא נפקי בירוצין – כדי שיצאו ה'בירוצין' ולא יכללו
במדות, מפני שכשאדם שופך מכלי גדול לקטן שפיתו נעשית לאט
ובנחת, ועד שהוא שווה בשפיכה נופלים ה'בירוצין' ארץ, ומשום כך
התחיל רבי מאיר למנות משיעור הין שהוא תחילה לכל המדות.

הגמרא מבאיר ביאור נוסף במחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה: אפי' אמר, דבולי עלמא – בין רבי מאיר ובין רבי יהודה בדין בירוצי המדות איבא למימר – אפשר לומר שסוברים שנתקדשו, ואיבא למימר שסוברים לא נתקדשו, והבא ב'מלאים' קא מיפלגי – וכאן נחלקו במה שנאמר בתורה בקרבן הנשיאים (במדבר טז) 'שניהם מלאים סולת', מאן דאמר – רבי מאיר שמנה מלמעלה למטה קא סבר מה שאמרה התורה 'מלאים' היינו שלא יחסר ושלל ויתיר בשיעור הסולת, וכן הדין בשאר מדות הלח לא יחסר ולא יותיר, ולכך הראה הקב"ה למשה מדת הין כדי שימודד המדות שלמטה ממנה בצמצום, שכשהוא שופך מדה לשני חצאי הין הרי הוא מודד בצמצום ואינו מותיר, ומאן דאמר – ורבי יהודה שמנה מלמטה למעלה מפרש, 'מלאים' האמור בתורה היינו שלא יחסר, אבל אם יותיר מלאים קרינא ביה, שכשמודד שתי רביעיות ומצרפם למדת חצי לוג, לעולם יש בהם יותר ממה שיש בחצי לוג כשמודדו בפני עצמו, כי בכל מדידה צריך להוסיף מעט שמא החסיר, נמצא כשמודד שתי רביעיות יש שתי תוספות, וכשמודד חצי לוג במדידה אחת יש רק תוספת אחת.

הגמרא ממשיכה לבאר את דברי הברייתא: אמר מר ברייתא לעיל,

רבי שמעון אומר, לא היה שם – [במקדש] מדת ה'ין, וכי מזה היה הין משמש. שואלת הגמרא: שפיר קאמר להו רבי שמעון לרבנן – יפה אמר להם רבי שמעון לחכמים שלא היה צורך במדת הין בבית המקדש. מיישבת הגמרא: ורבנן משיבים לו, ה'ה' הין דעבר משה לשמן המשיחה – היה מדת הין שעשה משה לצורך מדידת שמן המשיחה ושבחו משחו את המשכן וכליו ואת אהרן ובניו, דכתיב (שמות ל כד) 'ושמן זית ה'ין'. ובכך נחלקו, מר – [רבי שמעון] סבר, בין דמדת ה'ין לדורות לא ה'ה' צריך, לפי שעה הוא דעבריה ואינו נעשה רק לשעתו ונגנו. ואידך – [חכמים סוברים], בין דה'ה' ה'ה' – כיון שהיה בימי משה הניחוהו כמות שהוא ולא נטלוהו משם. הגמרא ממשיכה לבאר את דברי רבי שמעון בברייתא: אמר מר ברייתא לעיל, רבי שמעון אומר לא היה שם הין וכו', ואת מי אביא תחתיו. שואלת הגמרא: לא סגיאל דלא מעיל – וכי לא די אם לא יביא מדה אחרת תחת הין, ומה צורך יש בהשלמת שבע מדות. משיבה הגמרא: כדאמר רבינא, גמירי – למדנו הלכה למשה מסיני, שתי משיכות בציבור – בקרבות ציבור לא היתה סמיכה אלא בשתי קרבות, הקא נמי גמירי דשבע מדות של ל'ה' היו במקדש – כמו כן כאן למדו הלכה למשה מסיני שצריכים להיות שבע מדות במקדש.

שנינו במשנה: רבי אלעזר פרבי צדוק אומר, שנתות היו בהין. שואלת הגמרא: ולית ליה שבע מדות – וכי רבי אלעזר אינו סובר את ההלכה למשה מסיני שהיו שבע כלי מדה במקדש. משיבה הגמרא: לית ליה – אכן הוא סובר שלא נתקבלה הלכה בענין זה. ואי בעית אימא – אם רצונך אמור שאף הוא קיבל הלכה זו, אך מפרש מאי הכוונה שבע מדות, שיהיו שבע סימני מדידות, אולם אפשר שכולם יהיו בכלי אחד.

משנה

המשנה מבארת מה היו משמשות שבע המדות שנוכרו במשנה הקודמת: מדת רביעית לוג מה היתה משמשת, למדוד רביעית מים למצורע, שנאמר במצורע המיטהר (ויקרא יד ה) 'ושפט את הצפור האחת אל כלי חרס על מים חיים', ודרשו חכמים (סוטה טו) למים שדם הצפור ניכר בהם, ושיעורוהו רביעית הלוג. וכן למדוד רביעית שמן לנייר – לחלות ורקיקים שמביא הנייר ביום השלמת נזרו, כנאמר (במדבר טו) 'וסל מצות סלת חלת בלולת בשמן ורקיקי מצות משקים בשמן ומנחתם ונספיהם'. חצי לוג מה היה משמש, למדוד חצי לוג מים להשקאת הסוטה, שהיו מוחקים בתוכם את מגילתה. וכן למדוד חצי לוג שמן לתורה – לשלשת מיני המצה שבתורה (חלות רקיקין ורוביה כמבואר להלן (טו)). ובלוג היה מודד לכל המנחות, שכל עשרון סולת שמביאים למנחות טעון לוג שמן. ואפילו מנחה של ששים עשרון, כגון שנדב ששים עשרונים סולת, נותן לה ששים לוג שמן, לוג כנגד עשרון. רבי אלעזר בן עקיבא אומר, אפילו מנחה של ששים עשרון אין לה אלא לוגה – לוג אחד בלבד, שנאמר בקרבן מצורע עני (ויקרא כא) 'ולקח כבש אחד אשם וגו' ועשרון סולת אחד בלול בשמן למנחה ולוג שמן', ודרשו מהתיבות 'למנחה ולוג שמן' שכל מנחה שהיא, אינה טעונה אלא לוג שמן. מדת ששה לוגין שמן דהיינו חצי הדין, היתה משמשת למנחת נסכיו של פר שהיתה באה עם חצי הדין שמן, ומדת ארבעה לוגין דהיינו שלישית הדין היתה משמשת למנחת נסכי אל הבאה עם שליש הדין, ושלשה לוגין דהיינו רביעית הדין משמשת למנחת נסכי כבש. מוסיפה המשנה: שלשה לוגין ומחצה שמן היו נצרכים להללקת המנחה בבית המקדש, חצי לוג לכל נר משבעת הנרות, והוא השיעור שיהיה בהם כדי לדלוך כל הלילה, גם בלילות טבת הארוכים. והיו מודדים אותם במדת חצי הלוג.

נמרא

יתבי – [ישב] רבי וקא קשיא ליה, מדת רביעית למה נמשחה בשמן המשחה במקדש, אי בשביל למדוד בה רביעית מים למצורע

מנחות דף פח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קמג

ולזקופם בשעת ההדלקה. מבארת הגמרא: **קָבֵר רב ששת בי כתיב**
'כָּבֵר' ו'מִקְשָׁה' אֲמִנּוּרָה וְנִרְוִיתָה כְּתִיב – מה שנאמר על המנורה
(שמות כה לו) **'כָּבֵר וְהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ, וְשִׂיחָה כָּל הָעֵשׂוֹי מִהַכְּכָר**
חתיכה אחת, כמו שנאמר (שם כה לא) **'מִקְשָׁה תַּיְעָשֶׂה הַמְּנוֹרָה, הִרִי זֶה**
כולל גם את הנרות שהם מקום הנחת השמן, ו**כִּיּוֹן דְּמִיבְעִינָא הַמְּכָה,**
אִי לֹא דְפָרְקִים הָיוּ לֹא הָיוּ מְפִיכָא לִיה – ומאחר שצריכה
הטבה, לולי שהיו הקנים נכפפים לא היה יכול להטיבה.
הגמרא מקשה על רב ששת: **מִיִּתְבִּי, שִׁנּוּי בְּבִרְיָתָא בִּיצֵד עוֹשֶׂה**
כשאל להיטיב את הנרות, **מִסְקִין את הנרות מהמנורה, וּמִנִּיחִין**
בְּאוֹתָהּ – במקדש, וּמִקְנָנָן בְּסַפּוֹנָא וּמַחֲזִירִין לַמְּנוֹרָה, וְנוֹתֵן בָּהֶן שָׁמֶן
וּמְדַלִּיקָן, הרי מפורש בברייתא שלא היו הנרות מקשה אחת עם
המנורה, ושלא כדברי רב ששת. מתרצת הגמרא: **הוּא דְאָמַר בִּי**
הָאִי תַנָּא – רב ששת סובר כתנא המובא בברייתא להלן. **דְּתַנִּיא**
בברייתא, **חֲכָמִים אוֹמְרִים, לֹא הָיוּ מְיוּזִין אוֹתָהּ** –[את הנר]
מְמַקְוָמָה – מן המנורה בשעת ההטבה, לפי שהיתה מקשה אחת עם
המנורה.
מקשה הגמרא: אדרבה מלשון הברייתא שנקטה 'לא היו מזויזין'
מְכַלֵּל דְאִיבְעִינָא לִיה לְאוֹנוּנָה מִצִּי מְיוּזִי לָהּ – משמע שאם היו רוצים
להזיזה היו יכולים, הרי מוכח מכאן שלא היתה מקשה אחת. מתרצת
הגמרא: **אֵלָּא אֵימָא** – אלא רב ששת גורס בברייתא כן, חכמים
אומרים **לֹא הָיְתָה הֵנָּה זֶה מְמַקְוָמָה, לפי שהיתה במקשה אחת עם**
המנורה. מבארת הגמרא: **וּמֵאֵין חֲכָמִים הַנּוֹכְרִים בְּבִרְיָתָא, רַבִּי**
אֲלֵעָזָר [בְּרַבִּי צִדּוֹק] הוּא, דְּתַנִּיא בְּבִרְיָתָא, רַבִּי אֲלֵעָזָר בְּרַבִּי צִדּוֹק
אוֹמֵר, בְּמִין מִסַּל שֶׁל זֶהב הָיָה לָהּ עַל גִּבָּהּ שֶׁל כָּל נֵר שֶׁבַּמְנוֹרָה,
שהיה הנר עשוי כמין ספינה שבמקום נתינת הפתילה היה הולך
ומיצר, והטס היה מכסה את רובו של נר, עד מקום הפתילה. **בְּשֶׁהוּא**
מְטִיבָה דוֹחֵקוֹ את הטס בְּלִפְי פִּיהָ – כלפי צידו הצר של הנר
שהפתילה מונחת שם, כדי שיתגלה צידו הרחב וישפך השמן יפה
כשמכופף את הנר כלפי מטה. **וּבְשֶׁהוּא נוֹתֵן בָּהּ שָׁמֶן, וְזוֹקֵף את הנר**
וְדוֹחֵקוֹ את הטס חזרה בְּלִפְי רֹאשָׁהּ של הנר, שיכסה את צידו
הרחב, והטס היה מנוקב באמצעו ודרך הנקב היה יוצק שמן למנורה.
מבארת הגמרא: **וּבְכַלּוֹנָתָא דְּתַנִּיא** – רב ששת והתנא בברייתא
שנחלקו אם היו מסלקים את הנרות מהמנורה לצורך ההטבה או לא,
טעמם תלוי במחלוקת התנאים בברייתא להלן. **דְּתַנִּיא בְּבִרְיָתָא,**
מְנוֹרָה וְנִרְוִיתָה – ומקום הנחת השמן, **בְּאוֹת מִן הַכָּבֵד זֶהב**
שנעשתה ממנו המנורה ועליהם נאמר (שמות כה לו) **'מִקְשָׁה אֶחָד, וְאֵין**
מְלַקְחֶיהָ וּמַחְתוֹתֶיהָ מִן הַכָּבֵד, אֵלָּא הֵם נַעֲשׂוּ מִזָּהָב אַחֵר, וְכִשְׁטָה
זו סבר רב ששת שהנרות והמנורה היו מקשה אחת, ולכן אמר
שהיתה עשויה פריקים כדי שיוכלו להטיבה במקומה. **רַבִּי נְחֻמִּי**
אוֹמֵר, מְנוֹרָה בִּלְבַד הָיְתָה בָּאָה מִן הַכָּבֵד, וְלֹא נִרְוִיתָה וּמְלַקְחֶיהָ
וּמַחְתוֹתֶיהָ בְּאוֹת מִן הַכָּבֵד, וְנִמְצָא שֶׁהַמְּנוֹרָה וְהַנּוֹתֵר לֹא הָיוּ מִקְשָׁה
אֶחָד, ואף הברייתא לעיל שאמרה שסילקו את הנרות מן המנורה
בשעת הטבה סוברת כרבי נחמיה.
מוסיפה הגמרא לבאר: **בְּמֵאֵי קָא מִפְּלִגִי תַנָּאִים אֵלּוּ, בְּהָאִי קָרָא,**
דְּתַנִּיא, נֹאמַר בַּמְּנוֹרָה (שמות כה לו) 'כָּבֵר וְהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ,
לְמַדְנֵי לְמְנוֹרָה שְׂבָאָה מִן הַכָּבֵד, מִנִּין לְרִבּוֹת נִרְוִיתָה שֶׁאֵף הֵם בָּאוּ
מִן הַכָּבֵד, תִּלְמוּד לֹאמַר בְּהַמְשָׁךְ הַפֶּסֶק 'אֵת כָּל הַכְּלִים הָאֵלֶּה,
יָבֹול שְׁאֵין מִרְבָּה אֶף מְלַקְחֶיהָ וּמַחְתוֹתֶיהָ, תִּלְמוּד לֹאמַר 'כָּבֵר וְהָב
טָהוֹר יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ, 'אוֹתָהּ' וְלֹא אֵת מְלַקְחֶיהָ וּמַחְתוֹתֶיהָ, אֲבָל הַנּוֹתֵר
הָרִי הֵם חֵלֶק מִהַמְּנוֹרָה, דְּבִרְיָ רַבִּי נְחֻמִּי. קודם שמביאה הגמרא
את השיטה השנייה בברייתא מקשה על שיטה זו: קָשִׁיָּא דְּרַבִּי נְחֻמִּי
אֲדַרְבֵּי נְחֻמִּי – קשה סתירה מדברי רבי נחמיה כאן שהנרות היו
בכלל הכבר, על דבריו בברייתא לעיל שהנרות לא באו מהכבר.
מתרצת הגמרא: **תַּרִּי תַנָּאִי וְאֵלִיבָא דְּרַבִּי נְחֻמִּי** – שני תנאים
נחלקו בדעת רבי נחמיה. ממשיכה הברייתא: **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְיָהָ**
חוֹלֵק עַל רַבִּי נְחֻמִּי וְאוֹמֵר, מְנוֹרָה בִּלְבַד בָּאָה מִן הַכָּבֵד, וְאֵין
מְלַקְחֶיהָ וּמַחְתוֹתֶיהָ וְנִרְוִיתָה בָּאָה מִן הַכָּבֵד, מִבְּאֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֵת
הפסוק שהביא רבי נחמיה באופן אחר, **וְאֵלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּים מָה**

חִיּוֹן הוּא – הלא טהרתו נעשית מחוץ למחנה ואין צריך לקדש את
המים שמיטהר בהם בכלי שרת. **וְאִי נִוִּיר** – אם משום רביעית השמן
של לחמי נזיר, שנצרך למודדו בכלי שרת כדי שיתקדש ויקדש את
הלחם שהיה בולל עמו, גם משום כך אין זה נצרך, שהרי **לָהֶם נִוִּיר**
בְּשִׁחִיטַת אֵיל הוּא דְקָרִישׁ וְנִמָּה צָרִיךְ לִשְׁמֹן שִׁיקְדֻשׁוֹ. אָמַר לִיה רַבִּי
חִיָּיא לְרַבִּי, הוֹצֵרְכוּ לְקֹדֶשֶׁה מִפְּנֵי שֶׁבָּה הָיָה מוֹדֵד לְחִיבִיתִי בָּהֶן
גְּדוּל, שהיה בהם שלשה לוגים שמן לשתיים עשרה חלות, וצריך
לחלקם רְבִיעִית שָׁמֶן לְכָל חֶלֶה וְחֶלֶה, וְכֹזֵה הוֹצֵרְכוּ לִשְׁמֹן שִׁיקְדֻשְׁן
כִּיּוֹן שֶׁאֵין דְּבַר אַחֵר שִׁיקְדָּשָׁם. קָרִי עֲלֵיהּ – קרא רבי על רבי חייא את
הפסוק (וישעה מו יא) **'מֵאֲרִיץ מִרְחֶק אֵישׁ עֲצָתִי', כְּלוּמַר, רַבִּי חִיָּיא עֵלָּה**
מִבְּבֶל לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת לִי לַעֲצָה וּלְהַבְיִנִי טַעַם דִּין זֶה.
שנינו במשנה: **חֲצִי לֹוג מָה הָיָה מְשֻׁשׁ, לְמַדּוּד חֲצִי לֹוג מִיַּם לְסוּטָה,**
וְחֲצִי לֹוג שְׁמֵן לְתוֹרָה. שְׂוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: יְתִיב רַבִּי וְקָא קָשִׁיָּא לִיה,
כְּלִי מִדָּה שֶׁל חֲצִי לֹוג לְמָה נִמְשָׁח בְּשִׁמֹן הַמְּשֻׁחָה לְהַתְקֹדֶשׁ, אִי
סוּטָה – אם לצורך קידוש המים של השקיית סוטה שהיו מודדים בו,
וְכִי חוֹלִין הוּא דְצָרִיכִי לְקֹדֶשֶׁי – שצריך לקדשו בכלי, הרי 'ולקח
הבהן מים קדושים בכלי הַרְס' **כְּתִיב** (במדבר יז יז), ולמדו מכך בספרי
(במדבר פ"ז) שנתקדשו מים אלו בכיור. **אִי תוֹרָה** – ואם כדי לקדש את
השמן הנבלל בלחמי תורה, שיתקדש הלחם על ידו, אף לזה אין
צריך, שהרי **לְחָמֵי תוֹרָה בְּשִׁחִיטַת תוֹרָה הוּא דְקָדְשִׁי וְאֵינִם צָרִיכִים**
לִשְׁמֹן שִׁיקְדָּשָׁם. מְשֻׁבָּה הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי לְרַבִּי
אֲבִי, הִיוּ צָרִיכִים לְקֹדֶשׁ מִשּׁוּם שֶׁבָּה הָיָה מְחַלֵּק חֲצִי לֹוג שָׁמֶן לְכָל
נֵר וְנֵר שֶׁבַּנּוֹת הַמְּנוֹרָה. אָמַר לוֹ רַבִּי לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּנֵי, נֵר יִשְׂרָאֵל
– מֵאִיר עֵינֵי הַחֲכָמִים אֹתָהּ, כֵּךְ הָיָה כְּדַבְרִיךְ, שֶׁהוֹצֵרְכוּ לְקֹדֶשׁוֹ
לְצוּר הַמְּנוֹרָה.
אגב שהזכירה מדת השמן בנרות המנורה, ממשיכה הגמרא לדון
בהלכות המנורה: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר רַבִּי, נֵר שֶׁבַּמְנוֹרָה שְׂבָכָתָהּ**
קוֹדֶם שֶׁהָאִיר הַיּוֹם, נִדְּשֵׁן הַשָּׁמֶן נִדְּשָׁנָה הַפְּתִילָה – כשם
שהפתילה נעשתה דשן, שהיא כבר מעורבת ואינה ראויה ראויה
להדלקה, כך גם השמן שנשאר בנר נעשה כדשן ונפסל לשמוש.
בִּיצֵד עוֹשֶׂה, מְטִיבָה – מנקה את הנר שכבה, דהיינו מסיר ממנו את
הפתילה ואת השמן, **וְנוֹתֵן בָּהּ שָׁמֶן אַחֵר, וּמְדַלִּיקָהּ.**
מבארת הגמרא כמה שמן צריך ליתן במנורה שכבתה: **יְתִיב רַבִּי**
זְרִיקָא וְקָא מִיבְעִינָא לִיה – ישב רבי זריקא ונסתפק, **בְּשֶׁהוּא נוֹתֵן בָּהּ**
שָׁמֶן, כְּמֹה שְׁמֵן נוֹתֵן, הֵאָם בְּמִדָּה רֹאשׁוֹנָה, דְּהֵינָּה חֲצִי לֹוג, כְּמוֹ
שֶׁנוֹתֵן בָּהּ כִּשְׁהַדְלִיקָה בְּתַחֲלִיל הַלֵּילָה, אוֹ כְּמוֹ שֶׁחִקְרָהּ, כְּמֹדֶת
הַשָּׁמֶן שֶׁחֹסֵר בְּמָה שֶׁהִשְׁלִיךְ מִהֵנָּה. אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, פְּשִׁטָּא
דְּכְמָרָה רֹאשׁוֹנָה נוֹתֵן, דְּאִי כְּמָה שֶׁחִקְרָה מֵאֵי יִדְעִינָן מֵאִי חֹסֵר
כִּיצַד נִדַּע כְּמֹה חִסֵּר. וְכִי תֵימָא דְּמִשְׁעָר לִיה – ואם תאמר שישער
אוֹתוֹ, דְּהֵינָּה קוֹדֶם שִׁישְׁלִיכְנוּ יִתְּנוּ בְּכָל מִדָּה, **אִם כֵּן יִקְשֶׁה מִדְּרַע**
שִׁנּוּי בְּמִשְׁנֵה לַעֲלִיל (פ"ז) 'שְׂבַע מִדּוֹת שֶׁל לֹח הִיוּ מִדִּידוֹשׁ' הֵלֵךְ
לְדַבְרִיךְ נְפִישׁ לְהוֹ מִדּוֹת טוֹבָא –היו הרבה יותר כלי מדידות, שהרי
אין החסרון קבוע, שפעם יחסר כך ופעם כך, ולכל מדת חסרון יצטרך
כלי מדה בפני עצמו. מאחר ששמע רבי זריקא תשובה זו, **קָרִי עֲלֵיהּ**
– קרא על רבי ירמיה את הפסוק (תהלים מו ה) 'וְהִדְרֹךְ צֹלַח רִבֵּב עַל
דְּבַר אֱמֶת וְעִנְיָה צֶדֶק', כְּלוּמַר, הִדְרֹו וְהַצִּלְחוֹתוֹ שֶׁל תִּלְמִיד חֹכֵם הוּא
שְׂרוּבֵב עַל דְּבַר אֱמִיתָה שֶׁל תוֹרָה לְהוֹרוֹת עַל פִּיה כְּדַת וְכִהּוֹגֵן
וְלִהְתַּנַּהֵג בְּעֵנוֹת צֶדֶק, וְשִׁיבֵה בְּכָךְ אֵת רַבִּי יְרֵמְיָה שֶׁהִגִּיעַ לְמַעֲלָה זוֹ
שֶׁהִשִּׁיב דְּבַר אֱמֶת. הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאִיָּה לְדַבְרֵי רַבִּי יְרֵמְיָה: אִתְקַמַּר
נָמִי – כִּי גַם נֹאמַר בְּבִית הַמִּדְרָשׁ, אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
וְאָמַר לָהּ אָמַר רַבִּי אֲבָא אָמַר רַבִּי תַנְיִנָא אָמַר רַבִּי, נֵר שְׂבָכָתָהּ,
נִדְּשֵׁן הַשָּׁמֶן נִדְּשָׁנָה הַפְּתִילָה, בִּיצֵד עוֹשֶׂה, מְטִיבָה וְנוֹתֵן בָּהּ שָׁמֶן
'בְּמִדָּה רֹאשׁוֹנָה' וּמְדַלִּיקָהּ, כְּלוּמַר רַבִּי יוֹחָנָן אוֹ רַבִּי פִּירְשׁוּ דְּבָרֵיהֶם
כְּמוֹ שֶׁאִמַּר רַבִּי יְרֵמְיָה.
הגמרא ממשיכה לדון בענין המנורה שבמקדש: **אָמַר רַב הוֹנָא בְּרִיה**
דְּרַב יְהוֹדָה אָמַר רַב שְׁשֵׁת, נֵר שְׂבָכָתָהּ שֶׁל פָּרְקִים הָיוּ – קִנִּי
המנורה שבהם קבועים הנרות, היו דקים ונכפפים כאילו עשויים
מכמה חוליות, כדי שיוכל להטותם ולנקות את הנרות בשעת ההטבה

וְלֵאמֹר וְהָבָה כָּל דָּהוּ – ויוכל לעשות את פי הנרות אפילו מזוהב
שאינו מזוקק, קָא מְשַׁמֵּעַ לָן הכתוב שגם אותם יש לעשות מזוהב
טהור.

שנינו במשנה: מדת חצי לוג משמשת למדידת חצי לוג שֶׁמֶן לַחֲלוֹת
הַתּוֹדָה. מביאה הגמרא ברייתא המבארת מנין למדים זאת: תַּנְיָא,
רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מֵהַ תִּלְמוּד לִזְמַר בַּפֶּרֶשֶׁת לַחֲמֵי תוֹדָה 'בְּשֶׁמֶן'
'בְּשֶׁמֶן' שְׁנֵי פָעִימִים, שְׁנֵי אֲמָר (ויקרא יז) 'אֵם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבוּ וְהִקְרִיב
עַל זֶבֶח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלֹלוֹת בְּשֶׁמֶן וְרִיקְיָ מִצּוֹת מִשְׁחִים
בְּשֶׁמֶן' הִיא דִּי שִׁיאֲמַר 'חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלֹלוֹת וְרִיקְיָ מִצּוֹת מִשְׁחִים
בְּשֶׁמֶן' אֵלֶּא אִילוּ לֹא נֶאֱמַר אֵלֶּא 'בְּשֶׁמֶן' אַחֵר, הֵייתָ אוֹמֵר הֲרֵי
הוּא וְ–לֶחֶם הַתּוֹדָה בְּכָל הַמִּנְחֹת לֹלֹג – דִּינוּ כְּשֶׁאֵר מִנְחֹת
הַטְּעוֹנוֹת לֹג שֶׁמֶן, עֲבָשֵׁי שְׁכֶתֶב 'בְּשֶׁמֶן' 'בְּשֶׁמֶן' שְׁנֵי פַעֲמִים, הֵי
רִיבּוּי אַחֵר רִיבּוּי, וְכָלֵל הוּא בַּתּוֹרָה אֵין רִיבּוּי אַחֵר רִיבּוּי אֵלֶּא
לְמַעַם, מִיַּעַם הַכְּתוּב לַחֲצִי לֹג – שִׁיעוֹר שֶׁמֶן שֶׁל לֶחֶם הַתּוֹדָה
חֲצִי לֹג וְלֹא לֹג כְּשֶׁאֵר מִנְחֹת.

תמדה הגמרא: וכי בפסוק זה יש לדרוש רִיבּוּי אַחֵר רִיבּוּי, הלא חֲדָ
רִיבּוּי הוּא, כִּי רַק כְּפִילוֹת תִּיבַת 'בְּשֶׁמֶן' מִיּוֹתֶרֶת, אֵךְ פַּעַם אַחַת
הוּצָרָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ לְגוֹפֵּי שִׁיתָנוּ בַּה שֶׁמֶן. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֵלֶּא
הַדְּרָשָׁה כִּי הִיא, אִילוּ לֹא נֶאֱמַר 'בְּשֶׁמֶן' כָּל עֵינֶךָ – כָּלֵל בִּקְרָבָן
תּוֹדָה, הֵייתָ אוֹמֵר הֲרֵי הוּא כָּלֵל הַמִּנְחֹת שֶׁל חֲלוֹת וְרִיקְיָן
לְהַצִּיבֵנוּ לֹג שֶׁמֶן, שְׁלֹא נִמְצְאוּ מִנְחָה שֶׁל חֲלוֹת וְרִיקְיָם הַבָּאָה בְּלֹא
שֶׁמֶן, עֲבָשֵׁי שְׁנֵי אֲמָר 'בְּשֶׁמֶן' 'בְּשֶׁמֶן' וְשְׁנֵי מִיּוֹתֶרֶם, הֵי רִיבּוּי
אַחֵר רִיבּוּי, וְאֵין רִיבּוּי אַחֵר רִיבּוּי אֵלֶּא לְמַעַם, מִיַּעַם הַכְּתוּב
לַחֲצִי לֹג – שֶׁאֵין מַעֲרִיבִים בַּה אֵלֶּא חֲצִי לֹג שֶׁמֶן.

ממשיך רבי עקיבא לבאר כיצד מתחלק חצי הלוג בין שלשת מיני
המצה שבתורה: יָכוֹל יֵהָא חֲצִי לֹג זֶה מִתְחַלֵּק בְּשׁוּה לְשִׁלְשֶׁת
הַמִּינִין שֶׁל הַמַּצָּה שִׁבְתּוֹדָה, לַחֲלוֹת וְלִרְקִיקִין וְלִרְבִּיכָה, אֵךְ בְּשִׁהּוּא
אוֹמֵר תִּיבַת 'בְּשֶׁמֶן' גַּם בְּרִבִּיכָה, שְׁנֵי אֲמָר (ויקרא יז) 'וְסֹלֶת מִרְבֶּכֶת
חֶלֶת בְּלֹלוֹת בְּשֶׁמֶן', שְׁאֵין תִּלְמוּד לִזְמַר – שְׁלֹא הִיא לֹא לִזְמַר זֶה,
שְׁהִי כְּבֵר נֶאֱמַר שֶׁמֶן בְּרִיכָה שֶׁבְּחִיבִיתִין וּמִמֶּנָּה יֵשׁ לְלַמּוֹד לְכָאן, בֹּא
לְלַמְדֵּנוּ שִׁרְיָה שִׁיעוֹר שֶׁמֶן לְרִבִּיכָה שִׁיתָנוּ בַּה שֶׁמֶן יוֹתֵר מִשְׁאֵר
הַמִּינִים, הָא בִּיצֵד מִתְחַלֵּק הַשֶּׁמֶן, מְבִיא חֲצִי לֹג שֶׁמֶן וְחוֹצִיָּהוּ,
[חֲצִי]ן דִּהֵינּוּ רִבְעִית לֹג לַחֲלוֹת וְלִרְקִיקִין יָחִיד, וְחֲצִי – רִבְעִית
לֹג לְרִבִּיכָה.

ממשיכה הברייתא: אֲמַר לֹא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה לְרַבִּי עֲקִיבָא,
עֲקִיבָא אֵם אִתָּה מִרְבָּה בְּהוֹכַחַת כָּל הַיּוֹם כּוֹלֵל לְדִרוֹשׁ מַחֲיִיבַת
'בְּשֶׁמֶן' 'בְּשֶׁמֶן' הַמִּיּוֹתֶרֶת, אֵינִי שׁוֹמֵעַ לָהּ, כִּי אֵינִי זֹקֵקִים בּוֹה
לְדִרְשָׁת הַמִּקְרָאוֹת, אֵלֶּא דִּין זֶה שְׁחִיץ לֹג שֶׁמֶן שֶׁמְבִיאִים לַחֲלוֹת
הַתּוֹדָה מִתְחַלֵּק חֲצִי לַחֲלוֹת וְרִיקְיָן וְחֲצִי לְרִבִּיכָה. וְכֵן דִּין רִבְעִית
שֶׁמֶן לְזִיז – שֶׁאֵין לַחֲמֵי זִיז טְעוֹנִים אֵלֶּא רִבְעִית שֶׁמֶן. וְדִין אַחֵר
עֲשֵׂר יוֹם שֶׁבִּין יָמֵי נֶדֶה לִימֵי נֶדֶה שֶׁלֹּאֲחִירֵיהֶם שֶׁהֵם יָמֵי זִיבָה, כָּל
אֵלֶּה הֵם חֲלָקָה לְמַשָּׁה מְסִינִי.

שנינו במשנה: בְּלֹג הִיָּה מוֹדֵד לְכָל הַמִּנְחֹת. וּמְבִיאָה הַמַּשְׁנָה
מַחֲלֻקֶּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב וְחֲכָמִים בְּמִנְחָה שֶׁל שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹנִים
אֵם צֵרִיךְ לִיתֵן בַּה שְׁשִׁים לֹגִין שֶׁמֶן, לֹג כְּנֶגֶד כָּל עֶשְׂרוֹן, או לֹג אַחַד.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְּבִאֶרֶת אֵת טַעַם מַחֲלֻקָתָם: תַּנְיָא רַבִּי
בְּמִצְוֶרַע עֲנִי הַמְּבִיא בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי לְטַהֲרָתוֹ כֵּשׁ אַחַד לֹאֲשֶׁם בְּתִיב
שֶׁמְבִיא בְּמִנְחַת נִסְכּוֹ 'עֶשְׂרוֹן סֹלֶת אַחַד בְּלֹל בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה וְלֹג
שֶׁמֶן' (ויקרא יז כא). וּמִמֶּנָּה שְׁנֵי אֲמָר 'עֶשְׂרוֹן בְּלֹל וְלֹג' לִזְמַר עַל כָּל
עֶשְׂרוֹן וְעֶשְׂרוֹן סוֹלֶת שֶׁל מִנְחֹת שֶׁמֶן לֹג, וְלֹא יִבְלַלְנוּ בַּפְּחוֹת
מִלּוֹג, דְּבִרִּי חֲכָמִים. רַבִּי נְחֵמְיָה וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר [בֶּן יַעֲקֹב] אוֹמְרִים,
אִפְּלוּ מִנְחָה שֶׁל שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹנִים אֵין לָהּ אֵלֶּא לֹגָה – לֹג אַחַד,
כִּי עֲדִין נִבְלַלְתָּ עִמּוּ יָפָה, שְׁנֵי אֲמָר (שם) 'לְמִנְחָה וְלֹג שֶׁמֶן', וּמִשְׁמַע
כָּל מִנְחָה שֶׁהִיא אִפְּלוּ גְדוֹלָה, שִׁיעוֹר שֶׁמֶן שֶׁמֶן לֹג אַחַד.

שואלת הגמרא: וְרַבִּי נְחֵמְיָה וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הֵא – תִּיבּוֹת
אֵלֶּו 'עֶשְׂרוֹן' 'בְּלֹל' 'לֹג' שֶׁמֶן שֶׁמֶן לְמַדּוֹ חֲכָמִים שֶׁצִּירִךְ לֹג לְכָל
עֶשְׂרוֹן, מֵאִי עֲבָדִי לִיָּה – מֵהַ יַעֲשׂוּ עִמָּם. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הֵם סוֹבְרִים

דִּהֵוּא לְגוֹפִיָּה – שֶׁפְּסוֹק זֶה נִצְרָךְ לְלַמֵּד עַל מִצְוֶרַע עֲנִי עֲצָמוֹ, דְּקָא
אֲמַר רַבְּמַנְיָא לִיָּיתִי חֵד עֶשְׂרוֹן – שֶׁאִמְרָה תּוֹרָה שֶׁצִּירִךְ לְהִבִּיא מִנְחַת
נִסְכּוֹ עֶשְׂרוֹן בְּלֹל בְּלֹג שֶׁמֶן. שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְאִידֶךָ – חֲכָמִים כִּיצַד
דְּרָשׁוּ פְּסוֹק זֶה לְשֶׁאֵר מִנְחֹת, הִלָּא הוּא נִצְרָךְ לְגוֹפֵי. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא:
לְגוֹפִיָּה לֹא צִירָךְ, שֶׁכֵּן מְדַנְלִי רַבְּמַנְיָא – מִמֶּנָּה שִׁגִּילְתָּה תּוֹרָה גְּבִי
מִצְוֶרַע עֶשְׂרִי שֶׁמְבִיא שְׁלֹשָׁה קֶרֶבֶת וְחֹסֶת עוֹלָה וְאִשָּׁם וְעָמָם
מְבִיא שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרוֹנוֹת לְנִסְכֵּיהֶם, הָא – בְּמִצְוֶרַע עֲנִי דְּחֵד קֶרֶבֶן
– שֶׁמְבִיא רַק קֶרֶבֶן אַחַד, מוֹבֵן מֵאִלּוּי שֶׁמְבִיא עִמּוּ חֵד עֶשְׂרוֹן לְנִסְכּוֹ.
וְאִידֶךָ – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב סוֹבֵר, אִיצְטְרִיךְ הַכְּתוּב לְלַמֵּד שֶׁמְבִיא
עֶשְׂרוֹן אַחַד, מִשּׁוֹם דְּסִלְקָא דְּעֵתָךְ אֲמִינָא – שְׁהִיא עוֹלָה עַל דְּעֵתָךְ
לִזְמַר הוּאִיל וְחֵם רַבְּמַנְיָא עָלֶיהָ לְאִתְּנִי בְּדִלּוֹת – הוּאִיל וְחֹסֶת עָלֶיהָ
הַתּוֹרָה לְהִבִּיא בְּדִלּוֹת רַק קֶרֶבֶן בְּהִמָּה אַחַד, אִימָא לֹא לִיַּעֲצִי מִנְחָה
כָּלֵל – אוֹמֵר שְׁלֹא יִצְטָרַךְ לְהִבִּיא מִנְחָה כָּלֵל, לְפִיכָךְ הוּצָרָךְ
לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁמְבִיא מִנְחָה. וְאִידֶךָ – חֲכָמִים סוֹבְרִים שְׁלֹא הוּצָרָךְ
לְהַשְׁמִיעֵנוּ זֹאת, שֶׁכֵּן לְנִמְרִי לֹא אֲשַׁכְּחֵן – לֹא מִצְוֶרַע שִׁבּוּא זִבְחָ בְּלֹא
מִנְחָה כָּלֵל.

שואלת הגמרא: וְרַבִּינָן, הֵא – תִּיבּוֹת אֵלֶּו 'לְמִנְחָה וְלֹג שֶׁמֶן' שֶׁמֶן
דְּרָשׁ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב שֶׁאִפְּלוּ מִנְחָה גְּדוֹלָה שִׁיעוֹר שֶׁמֶן שֶׁמֶן לֹג
אַחַד, מֵאִי עֲבָדִי לִיָּה – מֵהַ הֵם עוֹשִׂים עִמָּם. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הֵם
סוֹבְרִים שֶׁהַפְּסוֹק הַהוּא בֹּא לְלַמֵּד לְמִתְנַדֵּב מִנְחָה סַחֵם, שְׁלֹא יַפְחוֹת
מִלִּיתוֹן דְּבָר – שִׁיעוֹר סוֹלֶת מִתְנַדֵּב לֹג שֶׁמֶן, וּמֵאִי נִיָּהוּ – וְכִמָּה הוּא
שִׁיעוֹר זֶה, עֶשְׂרוֹן, שֶׁכֵּן לֹא מִצְוֶרַע לֹג שֶׁמֶן שֶׁבֹא עִם מִנְחָה הַפְּחוֹתָה
מִעֶשְׂרוֹן. שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְאִידֶךָ – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב מִנֵּן לְמַדּוֹ דִּין
זֶה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: תִּרְתִּי שְׁמַעְתָּ מִיָּנָה – הוּא סוֹבֵר שֶׁדְּרָשָׁה זֹו
סוֹבֵלֶת שְׁנֵי מִשְׁמַעוּיּוֹת, הָאֶחָת שֶׁכָּל מִנְחָה יִדְּיָה בַּה לֹג שֶׁמֶן וְאִפְּלוּ
הִיא גְּדוֹלָה בְּשִׁיעוֹרָה, וְהַשְּׁנִיָּה שֶׁכָּל מִנְחָה יִדְּיָה בַּה לְפַחוֹת שִׁיעוֹר
סוֹלֶת הַטְּעוֹן לֹג שֶׁמֶן, דִּהֵינּוּ עֶשְׂרוֹן.

שנינו במשנה: מִדֵּת שֶׁשָּׁה לֹגִים מִשְׁמַשֶּׁת לְמִדִּידַת נִסְכּוֹ שֶׁל פָּר
הַטְּעוֹן שֶׁשָּׁה לֹגִים, וּמִדֵּת אֲרַבְּעָה לֹגִים לְמִדִּידַת נִסְכּוֹ אֵיל, וּמִדֵּת
שֶׁשָּׁה לֹגִים לְמִדֵּת רִבְעִית הַהִין, לְמִדִּידַת נִסְכּוֹ לְכַבֵּשׁ.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה מְקוֹר לְשִׁיעוּרֵיהֶם אֵלֶּו: מִנֵּן לְמַדּוֹ שִׁיעוּרֵיהֶם
אֵלֶּו, דְּכִתְבִּיב בְּנִסְכּוֹם שֶׁל קֶרֶבֶת רֹאשׁ חוֹדֶשׁ (בְּמִדְבָּר כח יז) 'וְנִסְכֵּיהֶם
חֲצִי הַהִין וְחֲצִי לְפָר וְשְׁלִישִׁית הַהִין לְאֵיל וְרִבְעִית הַהִין לְכַבֵּשׁ', הִין
תִּרְסִיס לֹגִי הוּוּיִן – הִין הוּא שְׁנַיִם עֶשְׂרִי לֹג, דְּכִתְבִּיב בְּעֵנִן עֲשִׂית
שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה (שְׁמוֹת ל כד) 'שֶׁמֶן יוֹת הִין', וְכִתְבִּיב – וְעוֹד נֶאֱמַר בּוֹ (שם
ל לא) 'שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדוֹרוֹתֵיכֶם', תִּיבַת 'זֶה'
בְּגִמְטְרִיא תִרְסִיס הוּוּיִן – שְׁנַיִם עֶשְׂרִי, וּמֵאֲחֵר שְׁלֹשֶׁ הוּא הַמּוֹדָה
הַקְּטָנָה הַמְּפּוֹרֶשֶׁת בַּתּוֹרָה, נִמְצָא שֶׁנִּרְמְזוּ כֹּאן שְׁנַיִם עֶשְׂרִי לֹג, וְלִכְךָ
חֲצִי הַהִין הָאִמּוֹר בְּפֶר הוּא שִׁיעוֹר שֶׁשָּׁה לֹגִים, וְשְׁלִישׁ הַהִין הָאִמּוֹר
בְּאֵיל הוּא אֲרַבְּעָה לֹגִים, וְרִבְעִית הַהִין הָאִמּוֹר בְּכִשֵּׁב הוּא שְׁלֹשָׁה
לֹגִים.

שנינו במשנה: שְׁלֹשָׁה וּמִחֲצָה לֹג הוּצָרָכוּ לְמִנְחָה, חֲצִי לֹג לְכָל
נֶר. הַגְּמָרָא מְבִאֶרֶת מִנֵּן שִׁיעוֹר כָּל נֶר חֲצִי לֹג: מִנָּה הֵי מִיָּל –
מֵהִיכֵן לְמַדִּים זֹאת, דְּתַנּוּ רַבִּינָן, נֶאֱמַר בְּעֵנִן הַדִּלְקַת הַנֵּרוֹת
שֶׁבְּמִקְדָּשׁ, 'בְּאֵהָל מוֹעֵד מִחוּץ לְפָרֶכֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֻת יַעֲרָךְ אוֹתוֹ
אֲהֶרֶן וּבְנָיו מִעֶרֶב עַד בֹּקֶר לִפְנֵי ה' וְגו' (שְׁמוֹת כו כא), וְהִי אֵין עוֹרֵכִים
אֵת הַנֵּרוֹת מִזְהָרֵב עַד הַבּוֹקֶר, אֵלֶּא כּוֹנֵנֶת הַכְּתוּב תֵּן לָהּ מִדְּתָה –
מֵלֹא שֶׁמֶן בְּנֶר כְּשִׁיעוֹר שֶׁתִּהְיֶה דוֹלְקָת וְהוֹלֶכֶת מִעֶרֶב עַד בֹּקֶר,
וְלִחֲלֹן תְּבִאֵר הַגְּמָרָא מִזְהָרֵב שִׁיעוּרָה. דְּבָר אַחֵר – דְּרָשָׁה נּוֹסֶפֶת דְּרָשׁוּ,
'מִעֶרֶב עַד בֹּקֶר' אֵין לָהּ עֲבֻדָּה שְׁבִישִׁיָּה מִעֶרֶב עַד בֹּקֶר כְּלוֹמֵר,
כְּשֶׁרָה אַחֵר תְּמִיד שֶׁל הָעֶרְבִים וְאַחֵר כָּל הָעֲבוֹדוֹת, אֵלֶּא זֹו – הַדִּלְקַת
הַנֵּרוֹת בְּלִבָּה.

חוזרת הגמרא לבאר מהו השיעור שתהא דולקת מערב עד בוקר:
וְשִׁיעוּרֵי חֲכָמִים חֲצִי לֹג מִסְפִּיק לְנֶר לְדִלּוֹק מֵאוֹרְתָא וְעַד צִפְרָא –
מִעֶרֶב עַד בּוֹקֶר. מִבִּאֶרֶת הַגְּמָרָא כִּיצַד שִׁיעוּרֵי זֹאת חֲכָמִים, אִיבָא
דְּאִמְרִי – יֵשׁ שֶׁאִמְרוּ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה שִׁיעוּרֵי, כְּלוֹמֵר, בַּתְּחִילָה מֵלֹא
בְּכָל נֶר לֹג שֶׁלֶם, וְכִיּוֹן שֶׁמִּצְאוּ שֶׁנִּשְׁאֵר מִמֶּנּוּ בְּבּוֹקֶר, חֲזוּר וּמֵלֹא

מנחות דף פט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שני) קמז

הוקמר סלתן ושמנו, אם נתערב סלתן ושמנו מערבין גמי יינן –
גם באופן זה מערבים את יינן, כי גם כאן אין לחשוש שמא יבוא לערב
את שמנו ויינן, שהרי כבר נתערבו. ואם לאו – אם לא נתערב סלתן
ושמנו, אין מערבין את יינן, דלמא אתי לאיערובי – שמא יבוא
לערב גם סלת ושמנו לכתחלה ותפסל המנחה אם יערב אותה קודם
בלילה, וזהו האופן שעליו מדובר במציעתא של משנתנו.
שנינו במשנה: כבש הבא עם העומר אף על פי שמנחתו כפולה
משאר מנחות אין נסכיו כפולים. הגמרא מביאה ברייתא המבארת
מנין למדים זאת: תני רבנן, נאמר במנחת העומר (ויקרא כג יג) 'ומנחתו
שני עשרונים', לימד על כבש הבא עם העומר שמנחתו כפולה
בסולתה משאר זבחים. יכול הייתי לומר בשם שמנחתו כפולה כך
יינו יהא כפול, תלמוד לומר – מלמדנו המשך הכתוב (שם) 'ונסכו
יון רביעית תהיו' שמביא רביעית יין לשני העשרונים ואינו כופל את
נסכו. ועדיין יכול הייתי לומר שאמנם לא יהא יינו כפול שהרי אינו
נכלל עם מנחתו, אבל יהא שמנו כפול משום שנכלל עם מנחתו,
ומנחתו הרי היא כפולה. תלמוד לומר – מלמדנו תיבת 'ונסכו' שכל
נסכיו בין של יין ובין של שמן לא יהו אלא רביעית. מבררת הגמרא:
מאי תלמודא – כיצד למדים מכאן למידת שמנו, הרי הפסוק מדבר
ביין. משיבה הגמרא: אמר רבי אלעזר, בפסוק הנזכר 'ונסכו יין' ישנו
קרי וכתבי, כתיב 'ונסכה' וקרינן 'ונסכו', כיצד יתפרש הקרי
והכתבי, ללמדנו שנסכה דמנחה דהיינו השמן, שיעורה כנסכו דיון,
מה יין רביעית בלבד ואינו כפול, אף שמן גמי רביעית כבשאר
כבשים.
במשנה להלן (טז) שנינו שחטאתו של מצורע ואשמו יצאו מכלל שאר
חטאות ואשמות וטעונים נסכים. הגמרא שלפנינו מביאה נידון בענין
אשמו של מצורע שנשחט שלא לשמו מה דינו לענין נסכים, ומקשה
על כך מדין כבש הבא עם העומר האמור במשנתנו: אמר רבי יוחנן,
אשם מצורע ששחטו שלא לשמו, כגון ששחטו לשם אשם אחר,
טעון נסכים כדין אשם מצורע ששחטו לשמו, כלומר, נשאר שמו
עליו אף שאינו עולה לבעליו לשם חובה. שאם אי אתה אומר כן
אלא תאמר שהואיל ואינו מכפר ביאנו בלי נסכים, נמצא שפסלתו
מלהקרב על המזבח, כי אי אפשר לשונו לשם קרבן אחר מאחר
והופרש לשם אשם, ולהקריבו לאשם מצורע אי אפשר, כי אין אשם
מצורע בא בלי נסכים.
מקשה הגמרא: מתקף לה רב מנשיא בר נדא, אלא מעתה,
לדברך שכל קרבן שנתחייב בתוספת מיוחדת כשאר לחובה, אף אם
שחטו שלא לשמו צריך להקריבו עם התוספת כדי שלא יפסל, אם כן
כבש הבא עם העומר שמנחתו שני עשרונים, ששחטו שלא לשמו,
תהא מנחתו כפולה אף שאינו עולה לשם חובה, שאם אי אתה
אומר כן, אלא תקריבנו כשאר כבשי עולה שמנחתם עשרון אחד,
פסלתו מהקריבה. וכמו כן קשה, תמיד של שחר ששחטו שלא
לשמו יהא טעון שני גזירין כבהן אחד, שהואיל וכך הוא סדר
הקרבת התמיד שקדם שמעלהו על המזבח צריך להוסיף למערכה
שני גזירי עצים על ידי כהן אחד, לדברך גם כששחטו שלא לשמו
צריך להיות הדין כן, שאם אי אתה אומר כן, אלא תקריבנו כסתם
עולה שאינה באה בצירוף שני גזירים, פסלתו. וכן תמיד של בין
הערבים ששחטו שלא לשמו יהא טעון שני גזירין בשני כהנים
קודם הקרבנו כדין תמיד של בין הערבים, שאם אי אתה אומר כן
פסלתו. [וכי תימא] אין הכי נמי – ואם תאמר שאכן כך הוא שגם
בשאר הקרבנות שהזכירו, אם יקריבם כסתם קרבנות בלא
תוספותיהם יפסלו, קשה, [הא לא חשיב להו] – הרי רבי יוחנן לא
הזכירם, שהרי אמר רק אשם מצורע, משמע שבהם אין הדין כן.
מביאה הגמרא שני תירוצים: (א) אמר אביי, חדא מיניהו נקט
– רבי יוחנן נקט דוגמא אחת ולעולם הדין כך גם בשאר הקרבנות
שהזכירו כאן. רבי אבא אמר, בשלמא אמר, הנך עולות נינהו – בשאר
הקרבנות שהזכירו מובן הדבר, שהואיל והם עולות,

וכן מערבים נסכי קרבן של יום זה בשל קרבן של אמש אם בלילת
שתי המנחות שוה, כגון ששני הזבחים הם כבשים או פר ואיל
וכדומה. אבל אין מערבין נסכי כבשים בנסכי פרים ואילים, לפי
שמנחת הפרים והאילים היא חריבה לגבי מנחת הכבשים, שבמנחת
הכבשים נותן שלשה לוגים לעשרון, ואילו בשל פרים ואילים רק שני
לוגים לעשרון, וכשמערבן בולעות המנחות זו מזו ונמצאת זו יתירה
זו חסירה. וגורו לאסור אף עירוב יינן מחשש שמא יבוא לערב את
שמנו וסלתן. ואם בתחילה בללן למנחות הפרים או האילים ומנחות
הכבשים אלו בפני עצמן ואלו בפני עצמן, כדינן, ונתערבו לאחר
הבלילה מנחת כבשים במנחת פרים, בשירים בדיעבד להקטירן על
המזבח. אך אם נתערב שמנו או סלתן של פרים בשל כבשים עד
שלא בלל כל אחד בפני עצמו, פסול להקטירן על המזבח אפילו
בדיעבד, מפני שאין שיעור בלילתן שוה ואי אפשר לבוללן כראוי.
הכבש הבא עם מנחת העומר, אף על פי שמנחתו כפולה משאר
מנחות כבשים, שהיא של שני עשרונים, לא היו נסכיו כפולים,
אלא מביא שלשה לוגים יין ושלשה לוגים שמן כמו בשאר קרבנות
כבשים.

גמרא

שנינו ברישא של משנתנו שמותר לערב נסכים בנסכים, הגמרא
מקשה על כך סתירה מברייטא: ורמינהו, שנינו בברייטא, נאמר
בפסוק בענין הקרבת חלבי קרבן שלמים 'והקטירו' הפהן המזבח
'וגו' (ויקרא יא יא) ולא נאמר 'והקטירו', ללמדנו שיקריבנו לבדו ולא יערב
חלבם של קרבן זה בחלבם של קרבן אחר. ויש ללמוד משם גם
לענין נסכים שאין לערבם יחד ולהקטירם, ומדוע שנינו במשנתנו
שמערבים נסכים בנסכים. מתרצת הגמרא: אמר רבי יוחנן, מה
שנינו במשנה 'מערבין', אם נתערבו קא אמר – כוונת התנא
בדיעבד אם כבר נתערבו הרי הם כשרים להקריבה, ומה שדרשו
בברייטא מ'והקטירו' הוא איסור רק לכתחילה.
מקשה הגמרא: אי הכי – אם כדברך שדין הרישא נאמר בדיעבד,
נמצא שהמשך המשנה (הרישא דסיפא) 'אין מערבין נסכי כבשים
בנסכי פרים ואילים' יתפרש ואפילו נתערבו בדיעבד גמי לא
יקריב. וקשה הא מדקתני סיפא לגבי מנחות של פרים וכבשים,
'בללן אלו בפני עצמן ואלו בפני עצמן' ונתערבו בדיעבד בשירי,
מכלל – מתוך זה אתה למד, דרישא לכתחלה קא אמר – שכוונת
הרישא דסיפא לאסור רק לכתחילה, ומכאן שגם ברישא דרישא
הכוונה שמותר לערבם לכתחילה, וחוזרת קושיית הגמרא למקומה
שבברייטא שנינו שאסור לערב.
מתרצת הגמרא: אמר אביי, הכי קאמר מערבין יינן אם נתערב
סלתן ושמנו, כלומר, מה ששנינו ברישא של המשנה 'מערבין' הוא
לכתחילה, אך אין הכוונה לשמן אלא ליין, והיינו שמותר לערב את
יינן לפי שכבר נתערב סלתן ושמנו, שמאחר שמנחה זו כבר נתערבה,
שוב אין בעירוב היין משום איסור עירוב חלבין, אולם זה דווקא
בתערובת פרים ואילים, שמנחותיהם ראיות להיבלל יחד, אבל
בפריים וכבשים שתערובתם תמורה שאם בלל את מנחותיהם יחד
והקטירן נפסלו, החמירו חכמים ואסרו לערב את יינם אפילו כשכבר
נתערב סלתן ושמנו.
מקשה הגמרא: יינן לכתחלה לא – וכי כשלא נתערב סלתן ושמנו
אסור לערב את היין. והתניא, כמה דברים אמורים שאין מערבים
נסכי כבשים בנסכי פרים ואילים, בסלת ושמנו, אבל יין מערבין.
ומסתימת לשון הברייטא משמע שיון מערבים בכל ענין בין נתערבו
שמנו ויינם ובין לא נתערבו.
אלא אמר אביי, (הכי קאמר) היכא דכבר הוקמר סלתן ושמנו
כמזות, אז מערבין יין לכתחלה, כי אין חשש שמא יערב גם את
סלתן ושמנו, שהרי כבר הוקטרו, ועל אופן זה שנינו בברייטא
שמערבים את יינן אף שלא נתערב שמנו וסלתן, וכן היכא דלא

1 **א**י לא חזו לעולת חובה – אם אינם ראויים להקרב לחובתם, לפי
2 ששחטם שלא לשמן, קרבי קרבי לשם עולת נדבה, וכיון שכאשר הם
3 קריבים בעולת נדבה לא נעקר שמם מהם, אפשר להקריבם גם בלא
4 התוספת שנוספה עליהם בעולת חובה, ולכך בעולת העומר יביאה
5 בעשרון אחד, ובעולת התמיד יביאה בלא שני גזירים, **אלא הכא** –
6 אבל באשם מצורע, **אי לא מוקמית ליה במילתיה** – אם לא
7 תעמידנו כדינו הראשון, **אשם נדבה מי איכא** – וכי יש אשם שבא
8 בנדבה, על כן אינו יכול להשאר בשם אשם בלא שיביא עמו נסכים.
9 הגמרא מבאיה ראייה לרבי יוחנן: **תניא בנותיה דרבי יוחנן, אשם**
10 **מצורע ששחטו שלא לשמו, או שלא נתן מדרו על גבי פהונות,**
11 **כנאמר בפרשת טהרתו (ויקרא יד ד)** שצריך הכהן ליתן מדם האשם על
12 תנוך אזנו הימנית ועל בוחן ידו הימנית ועל בוחן רגלו הימנית, ואם
13 לא נתן לא נתכפר, **הרי זו עולה לגבי מופת** – יקריב את האשם על
14 המזבח, **ומעון נסכים** עמו כדין אשם מצורע, כמבואר בדברי רבי
15 יוחנן, **וצריך המצורע להביא אשם אחר** שיקרב לשמו כדי לטהרו
16 **ולתתירו לאכול בקדשים.**

משנה

17 אחר שנתבארו במשניות הקודמות כלי המדה שהיו במקדש, מבאר
18 המשנה את גודלן של מדות היבש: **כל מדות היבש שבמקדש היו**
19 **נגדשות**, שהכלי ששימש למדידת עשרון הכיל עשרון רק עם הגודש
20 שבו, חוץ מהמדה ששימשה למדידת עשרון של מנחת חבית ביהן
21 גדול, **שהיה גודשה לתובה** – שהיתה מדה זו גדולה יותר והכילה
22 עשרון גם כשהיא מחוקה.
23

24 המשנה מבאר את דין הגודש במדות הלח ובמדות היבש: **מדת**
25 **–כלי מדידת הלח, בירוציהן –הגודש שיש בהם קדש, ומדת**
26 **היבש בירוציהן חול. רבי עקיבא אומר, טעם החילוק הוא שמדת**
27 **–כלי מדידת הלח הן עצמן קדש, לפיכך בירוציהן קדש, לפי**
28 **שנתקדשו בכלי, ואילו מדת –כלי מדידת היבש הן חול, לפיכך**
29 **בירוציהן חול לפי שלא קדשו בכלי. רבי יוסי אומר, החילוק בין**
30 **בירוצי מדת הלח לבירוצי מדת היבש הוא לא משום זה שאמר רבי**
31 **עקיבא, שודאי שגם מדת היבש היא קודש, אלא שהלח נעקר מתוך**
32 **הכלי, שכששופך ומוסיף ושופך לתוך הכלי נעקר מה שזהה בו כבר**
33 **ובא למעלה, ונמצא שהבירוצים כבר קדשו בכלי ולפיכך הם קודש,**
34 **ואילו היבש אינו נעקר כאשר מוסיפים עליו, ונמצא שהבירוצים לא**
35 **היו מעולם בתוך הכלי ולא קדשו, ולפיכך הם חול.**

גמרא

36 שנינו במשנה שכל מדות שבמקדש היו נגדשות, חוץ משל כהן גדול.
37 הגמרא מבאר את דברי המשנה וכאיו דעה היא. שואלת הגמרא:
38 **מני – מי הוא התנא ששנה את משנתינו, אי רבי מאיר, שאמר לעיל**
39 **(פס) שהיו במקדש שתי מדות של עשרון, חד גדולש תוה – רק אחת**
40 **מהן היתה גדושה (שהכילה עשרון רק כאשר מילאה עם גודשה),**
41 **והאחרת היתה מחוקה (שהכילה עשרון גם בלא שנגדשה), כאמור**
42 **שם בבביתא, ואין מבואר כאן במשנה שכל המדות היו נגדשות. ואי**
43 **רבנן, שנחלקו שם על רבי מאיר, תרא ומהוק תוה – היתה רק מדה**
44 **אחת ומחוקה היתה, ואילו במשנה מבואר שהיו כמה מדות וגם שהיו**
45 **נגדשות. משיבה הגמרא: אמר רב חסדא, לעולם משנתינו רבי**
46 **מאיר היא, ומאי כוונת המשנה 'כל מדות שבמקדש היו נגדשות',**
47 **כוונתה היא שכל מדידות שמדרו בכלי מדה זה, כגון כאשר מדרו**
48 **שלשה עשרונים לפי שני עשרונים לאיל ועשרון אחד לכבש, היו**
49 **נגדשות, וכדברי רבי מאיר לעיל.**
50 שנינו במשנה: **מדת הלח בירוציהן קדש ומדת היבש בירוציהן חול.**
51 רבי עקיבא אומר, מדת הלח קודש לפיכך בירוציהן קודש, מדת
52 היבש חול לפיכך בירוציהן חול. רבי יוסי אומר, לא משום זה אלא
53 שהלח נעקר והיבש אינו נעקר.

55 הגמרא מבאר את טעמיהם של תנא קמא, רבי עקיבא ורבי יוסי.
56 מבררת הגמרא: **במאי קא מיפלגי – במה נחלקו התנאים במשנה.**
57 **אומרת הגמרא: תנא קמא סבר מדת הלח נמשחה בין מופנים ומה**
58 **שבתוך הכלין בין מופנים (שפת הכלי), ועל כן גם בירוציה שמבחוץ**
59 **קדושים המה, ואילו מדת יבש נמשחה מופנים ולא נמשחה**
60 **מבחוץ ועל כן בירוציה שמבחוץ אינם קדושים. ורבי עקיבא סבר,**
61 **מדת הלח נמשחה בין מופנים בין מבחוץ, לפיכך בירוציה קדושים,**
62 **ואילו מדת יבש לא נמשחה כל עיקר, לא מבפנים ולא מבחוץ, ועל**
63 **כן מה שבתוכה קדוש משום שנתקדש בפה, ואילו מה שעל שפת**
64 **הכלי לא נתקדש בפה שלא קדש אלא את הצריך לו, וכיון שגם**
65 **הכלי אינו מקדשו, הרי הוא חול. ורבי יוסי סבר, אידי ואידי – בין**
66 **מדת היבש ובין מדת הלח, נמשחה מופנים ולא נמשחה מבחוץ,**
67 **והכא היינו טעמא – והטעם לכך שחלוקות הן זו מזו לענין**
68 **הבירוצים, שבירוצי הלח קדושים ובירוצי היבש אינם קדושים, דלח**
69 **נעקר ומתערב בכלי כאשר נותנים עליו עוד ועוד, ונמצא שהגודש**
70 **מגדול דמנא קא אתי – מתוכי הכלי בא, וכבר נתקדש בתוכו,**
71 **ואילו היבש אינו נעקר כאשר מוסיפים עליו עוד ועוד, והגודש**
72 **שמעל הכלי לא היה בתוכו מעולם ולא נתקדש.**

73 הגמרא מבררת כיצד נתקדשו בירוצי מדות הלח ללא דעת האדם.
74 שואלת הגמרא: **וכי נעקר מאי הוי – ומה בכך שהגודש שבלח היה**
75 **קודם לכן בתוך הכלי, וכי נתקדש בכך, והלא נברא למאי דצריך**
76 **קא מפני – האדם התכוון לקדש רק את מה שהוא צריך לו. משיבה**
77 **הגמרא: אמר רב דימי בר שישנא משמיה –(בשמו) דרבי, זאת**
78 **אומרת – מכאן יש ללמוד שכלי שרת מקדשין את מה שבתוכם אף**
79 **שלא מדעת האדם, ועל כן גם כאן נתקדשו הבירוצים אף שלא היה**
80 **בדעת האדם לקדשם.**

81 תירוצ נוסף: **רבנא אמר, לעולם אימא –(אומר) לך שכלי שרת אין**
82 **מקדשין אלא מדעת האדם, ואף בירוצי הלח לא היו צריכים**
83 **להתקדש כיון שלא היתה דעת האדם לקדשם, ומה שאמרו חכמים**
84 **שנתקדשו אינו אלא מדרבנן והרי זו משום גזירה שאם נאמר שלא**
85 **יתקדשו, יש לחוש שפא הוראים שנוהגים בבירוצים כחולין יאמרו**
86 **שמוציאין מכלי שרת לחול, כלומר שיהיו שדבר שנתקדש בכלי**
87 **שרת יכול לצאת לחולין, שעל כן בירוצים אלו שכבר היו בכלי שרת**
88 **יוצאים הם לחול, ולא ידעו שמה שהם חול הרי זה משום שלא היתה**
89 **דעתו לקדשם ולא נתקדשו מעולם. וכל זאת בבירוצי הלח, אבל**
90 **בבירוצי היבש שלא היו בתוך הכלי מעולם, לא יבואו לומר כן, ולכך**
91 **לא גזרו בהם והם חול.**

92 הגמרא מקשה על דברי רבינא: **מותיב רבי יורא, שנינו במשנה (להלן**
93 **ק) אודות סידור לחם הפנים על שולחן הזהב שבהיכל, סידר את**
94 **הלחם ואת הבוצין על השולחן לאחר השבת, והקטיר את הבוצין**
95 **בשבת הבאה, פסולה הקטרת הבוצים, שהרי לא שהו על השולחן**
96 **שבעה ימים משבת לשבת כדינם, וגם הלחם לא נתר לאכילה, כיצד**
97 **יעשה מלכתחילה בכדי שלא יפסלו, ויניחו על השולחן עם הבוצים**
98 **לשבת הבאה, ואז יקטירם ויותר הלחם לכהנים, ומה שיכול הוא**
99 **לעשות כן ואין הם נפסלים בלינה, זהו משום שאפילו הוא מונח על**
100 **השולחן ימים רבים קודם השבת, אין בכך כלום, כיון שלא נתקדש**
101 **קודם השבת, וכל שלא נתקדש לא הוכשר להפסל בפסול לינה, ועל**
102 **כן יכול הוא להשאירו לשבת נוספת, ואז להקטיר את הבוצים**
103 **ולתתיר את הלחם לכהנים. ואמאי –(מדוע) התירו חכמים להשאיר**
104 **את הלחם על השולחן, הרי נמי לימא – גם שם היה להם לומר**
105 **שאף שמן הדין לא נפסל הלחם בלינה, מכל מקום אין לעשות כן**
106 **משום גזירה שפא הוראים את הלחם שוהה על השולחן אחר שבת,**
107 **יאמרו שמתקדשין – משאירים דבר קדוש בבליל שרת כדי שלא יפסל**
108 **בלינה כל זמן שהוא שם.**

109 דוחה הגמרא: **פנים אחוץ קא רמית – האם אתה מדמה ומקשה**
110 **מהנעשה בפנים ההיכל על הנעשה מחוצה לו, בעזרה, הלא יש**
111 **לחלק ביניהם, שמהשהיית הלחם על השולחן הנעשית בפנים**

ואי לא חזו וכו'. אשם נדבה מי איכא - והלכך, לא דותר ליקרב למזבח אלא על ידי נסכים. משנה שויה
 גורשה בתוכה - שויהיה גורלה כל כך, שכשויהיה נמחקה ויהי בה עשרתן. מדת חיבש בירוציתן חול - מה שנופל
 מן הבלי לאחר שנתמלא. דיעו "בירוצין". אלא שוהל נקצר - שבוירוצין נכנסו בכלי ותקשרו בו, ושוב נקצר ממנו
 שנופל חוץ. לפיכך דן קרש - ונכנסו בכלי ותקשרו בו. ובירוצין של יבש אינו נקצר - מותחו בו בלי, שלא כנס
 בתוך הדל ולא תקשרו בו. לפיכך דאז חול. גמרא מני - דא
 דקתי זכל המדות ודו גורשות? אי רבי מאיר - דאמר לעיל
 (פוגא) גורש - שבו דה מורד תכלי המנותח, מותק - מדה של
 בן גורל, שויהיה גורלה כל כך שגורשה בתוכה. ופסוק הוי -
 ואפילו דן גורל לא היה ומאי כל מדות - דלא חסא: כל
 הדעות שדיו שם ודו גורשות, דלא דחה אלא אחת גורשה.
 אלא הכי קתני מהניתין כל מדידות - שדיו מודדין בה ודו
 גורשות. דלא נמשחו בחוץ - לפיכך בירוציתן חול. רבי עקיבא
 סבר מדות יבש לא נמשחו כל עיקר - חול דא. לפיכך
 מה שפנים בכלי - קודשת בה דאז נמקרת ליה. והלכך, מה
 דאמציער ליה - נקשר. בירוצין, דלא צריך ליה - לא נקשר.
 לפיכך בירוציתן חול. היינו נקמא - דלח בירוציתן קודש -
 שבירוציתן נלה נקשר מתוך הבלי. ונמנה דמנא קאתי - מן
 הקדש, להבי דין קודש. לפא דצריך - למה שבתוך הבלי
 אינן למוקדש, ולא לביצוע, ואמאי מוקדש הוירוצין? שלא
 מדידת - שאף על פי שלא נמחין למוקדש - הוירוצין קודשין
 כלי שרת. גוריה שפא יאמרו - דמנא דחי דוק בירוצין לא
 קדש, אף על פי דאזו מניחה דמנא. אמר: דבי בני מוציאן
 מכלי שרת לחול, אבל יבש, דלא אתי מניחה דמנא, לא אתי
 למיט ביה מוציאן מכלי שרת לחול. סידר את הלחם ואת
 הבויכין לאחר השבת - שלא כמעות. דמעות דה לסודר
 בשבת פסולה - לפי שצריך שיהא הלחם על השולחן שחי
 שבתו. ביצר יעשה - שדיו בתוך הלחם הוירוצין ייתנו
 - שלא יקטיר הבויכין, ולא יסלק הלחם עד לשבת שנה הבאה.
 ונמצא הלחם הוירוצין על השולחן תעשה עשר ימים ושני ימי
 שבת. שאפילו דאז על השולחן אתו כמנה ימים שעד לשבת
 יתיר מדי - אין בכך כלום. ודא בני, גימור שלא יניחו לשבת
 הבאה. שמיא יאמרו: כשם שאזן אין נפסלין, אף על פי ששדו שם
 יתיר מדין - כן נפקדין בכלי שרת כל זמן שרדו, ואין נפסל
 בלינה פנים - לחם הפנים דדאז בדיכל, אמות קרית שון
 חוץ בעורה? פנים לאו כולי עלמא ידעי - שכן אירע בה
 הלחם, אלא הוירוצין, ודכני - דיעי טעמא דמילתא, ודכני
 ודחין, וליבא למיגור. חוץ כולי עלמא ידעי - ואיכא למיגור.
 שמיא יאמרו וכו'. לקיין המזבח - שקינן מתן עלות ומקריצן
 בן את המזבח, שכאן שם קרבתו. כד שלא יתא המזבח בשל
 המקבל עליו לספק סלחות - שקבל מעות מן הגבור כד
 לספק סלוח כל השנה, וקבל עליו לתת ארבעה סאין בסלע.
 ודוקה. ועמדו שלשה סאין בסלע - נתון ארבע סאין כנו
 שקבל. קבל עליו לתת שלש סאין בסלע, ודחול.
 ועמדו

רש"י בתי

אי לא חזו לעולת חובה - חזו לעולת נדבה. ודא וכו' דאז עקר שם
 עולה - (ומתוך) לשונות (ולעלה) אחרת, דמקשרא נמי (ולעלה)
 הוה. אשם נדבה מי איכא - אין אשם בא אלא על וטא ואו
 לחתיו למצורע לבא אל המזבח. משנה שויה גורשה
 בתוכה - כשדיו מתוך דה חוץ מוקדש שערין גורש. בירוציתן
 קודש - וכו' והלח מני איכא כדא. מן חם הוא זה -
 כלומר, לא וזה טעם של דבר, דודאי מדת יבש נמי קדש. אלא
 שוהל נקצר - מה שבשולל הבלי תופל ראשן, שבשופיין עליו
 נקצר ועלה למעלה. ונמצא שכבר קדש הוירוצים בתוך הבלי.
 וחובש אינו נקצר - אלא מקדשתו עומד. והלכך, מה שפנים -
 קודש ומה שחוץ - לא קדש. גמרא מני - דא דקתי "כל
 מדת הבלי שבמקדש ודו גורשות?" דתוקתי "חוץ משל כן
 דאמרינן לעיל דעשרין שלש סאין מתוך דה לידברי דכל -
 מכלל דכל מדת יבש שבמקדש ודו גורשות. אי רבי מאיר -
 דאמר שם עשרות דיו שם - אחז דה גורש, וכו' לא! ואי רבנן
 דח - דהוה גופיה מותק, בדאמרינן לעיל: מדידת נארי נשעת לרבנן. כל מדידות שבמקדש
 שדיו מודדין באותו עשרון, כדבש ואל תפר - ודו גורשות. בין מבחין - שפת הבלי. והלכך, שפה מקדשה לביצועין.
 לא נמשחו בו עיקר - כדקתי "ומדת חיבש חול". מיד מה שמודדין בו קדש קדושת דפה, וגברא למאי דצריך - מקדש.
 בירוציתן - לא מקדש, דלא צריך להו. פסולה - דמחוסרת דין ודא. דנשפטה לעמוד על השלחן שבעה ימים, ולא עמדה
 אלא ששה. ויחול לשבת הבאה - שלשה עשר ימים. שאפילו דאז על שלחן יוסף רבים - בנח ששה ימים. שעמד
 על השלחן קודם שבת הבאה. ואמאי - אין בכך כלום? דא נמי דאין ליה פסלה בו למור שלא יאמרו. ספקדין בכלי
 שרת - מניחין בכלי שרת דבר קודש. ודכל זמן שדא בכלי שרת - אין נפסל בלינה. דאז וכו' דאז לחם עומד יתיר בכדי זמן
 על השלחן, ולא נפסל, דאמאי לאמשיור דבר נפסל בלינה. "מפקדין" - בעין פקודין, שלא יאבר ופסל כל זמן שדא שם.
 פנים - סידור לחם הפנים הוא בדיכל. אחוץ - מדידות (מנותח) (מנותח) בעורה, וכו' עלמא חזי להו - ואיכא למיגור.
 אבל פנים, לא כולי עלמא ידעי רעמו שם הלחם כל כך - וליבא למיגור. לקיין המזבח - כשעמד בשל, לוקחין מאותן
 נסכים בשבת לעלות, ומקריצן אותם. ולשון קיר - דיעו דכלת, כאדם שנביאין לו תאנים לאחר סעודה. ודא אמרינן
 בפרק כנס ודשבעות קיין בנחת שדו לאדם. המקבל עליו - דאז שקבל מעות מן הגבור, וקבל עליו לספק לו סלוח
 למנות לכל השנה. מאיכא סאין בסלע - ודוקה ועמדו שלש סאין בסלע - מספק מארבע. דנעתה הקדש קונת. דאז
 (דחיוס) (והקדש) קטו ממנו כמעות, דכתיב "נתון בהקדש וקם לו".

אי לא חזו לעולת חובה - קרבי לעולת נדבה, אלא הבא,
 אי לא מוקמית ליה במילתיה - אשם נדבה מי איכא?
 תנאי פוותיה דרבי יוחנן: אשם מצורע ששחטו שלא
 לשמו, או שלא נתן מדמו על גבי כהונות - הרי זו עולה
 לגבי מזבח. וטעון נסכים, וצריך אשם אחר להחיתו.
 משנה כל מדות שבמקדש היו נגדשות, חוץ משל כהן
 גדול, שהיה גורשה לתוכה. מדת הלח - בירוציתן קדש,
 ומדת היבש - בירוציתן חול. רבי עקיבא אומר: מדת
 הלח - קדש, לפיכך בירוציתן קדש. מדת היבש - חול,
 לפיכך בירוציתן חול. רבי יוסף אומר: לא משום זה, אלא
 שחלה נקצר, והיבש אינו נקצר. גמרא מני? אי רבי
 מאיר - חד גורש הוה! אי רבנן - דאז ומחוק הוה! -
 אמר רב חסדא: לעולם רבי מאיר, ומאי "כל מדות"? -
 כל מדידות. "מדת הלח בירוציתן קדש". במאי קא
 מיפלגי? תנא קמא סבר: מדת הלח - נמשחה בין
 מבפנים בין מבחוץ, מדת יבש - נמשחה מבפנים ולא
 נמשחה מבחוץ. ורבי עקיבא סבר: מדת הלח - נמשחה
 בין מבפנים בין מבחוץ, מדת יבש - לא נמשחה כל
 עיקר. ורבי יוסף סבר: אידי ואידי - נמשחה מבפנים ולא
 נמשחה מבחוץ. והבא היינו מעמא: דלח - נקצר, ומניחה
 דמנא קא אתי, והיבש - אינו נקצר. וכי נקצר מאי הוי?
 גברא למאי דצריך קא מכין! אמר רב דימי בר שישנא
 משמיה דרב, זאת אומרת: כלי שרת מקדשין שלא
 מדעת. וכינא אמר, לעולם אימא לך: כלי שרת אין
 מקדשין אלא מדעת, וגורה שפא יאמרו מוציאין מכלי
 שרת לחול. מותיב רבי יורא: סידר את הלחם ואת
 הבויכין לאחר השבת, והקמיר את הבויכין בשבת -
 פסולה. ביצר יעשה? יניחנו לשבת הבאה, שאפילו הוא
 על שלחן ימים רבים - אין בכך כלום. ואמאי? היום נמי
 לימא: גוריה שפא יאמרו מפקדין בכלי שרת! - פנים
 אחוץ קא רמית? פנים - לאו כולי עלמא ידעי, חוץ -
 כולי עלמא ידעי. תנן היום: מותר נסכים לקיין המזבח.
 מאי "מותר נסכים"? רבי חיאי בר יוסף אומר: בירוצי
 מדות. רבי יוחנן אמר, פאותה ששנינו: המקבל עליו
 לספק סלחות מארבע, ועמדו בשלש - יספק מארבע,
 משלש

שני גזירין של שחרית - משום דלפני שחיתת תמיד השחר הן משכימין לסדר המערכה,
 לא חשיב אלא העוסקין בשעת התמיד. דסידור שני גזירין היה אפילו קודם
 תרומת הדשן, כדאיתא בסידור המערכה דאבי בפרק "אמר לך הממנה" (יומא ל.ג.א.),
 ודחיו דאמר כירושלמי בפרק שני דימא: אמר רבי יוחנן, לא גזר על שני גזירין בשחרית

— פירוש: שיהו בשעת הקטרת איברים. אמר רב
 אשם מתניתין אמרה כן "בכל יום קרב בין
 הערבים באחד עשר", ולא כן אמר בשחרית כלום.
 ומהשתא ליכא למידק מהתם כלל, אי היא
 כבהן אחד או בשני כהנים. ומידו יש לדקדק
 מהא דתניא התם בגמרא בימא (כז.ב.) מנח
 לתמיד של בין הערבים שטען שני גזירין בשני
 כהנים: שנאמר "וערכו עצים על האש" — אם
 אינו ענין לתמיד של שחר, שנאמר "ובער עליה
 הכהן עצים בבקר", תנידו ענין לתמיד של בין
 הערבים. ואימא: אידי ואידי — בתמיד של שחר,
 וקאמר רחמנא ניבער בחד, ודוד נעביד בתרי
 אלמא משמע בהדיא דשל שחר — בחד, משום
 דכתיב "וביער" לשון יחיד, ושל בין הערבים —
 בתרי, משום דכתיב "וערכו" לשון רבים. ועד
 תניא התם (כז.ב.) בסוף פירקא: מי שזכה בתרומת
 הדשן — יזכה בסידור מערכה ובשני גזירי עצים.
 ביצר יעשה — שלא יבא דבר לפסולי יתונה
 עם הבויכין לשבת הבאה. אי גמי מה יעשה מן
 ההלח אחר שהוקטרו הבויכין?

שאפילו הוא על השולחן ימים ורביסן אין
 בכך כלום — תימנה דבפרק "המזבח
 מקדש" (ובחים פא.) בעא מיניה רבא מרבה:
 לינה מועלת בראשו של מזבח או אינה מועלת?
 הדין דמי? אי דלא ירדו — השתא לנו בעורה
 אמרת "לא ירד", בראשו של מזבח מביעא?
 אלא דירדו לשולחן מרמינן לה, דתנן: שאפילו
 הוא על השולחן ימים ורביסן אין בכך כלום.
 והשתא, הא לא דמי לשולחן, דאז אסידור
 באחד בשבת קאי, משום דכלי שרת אין מקדשין
 שלא בזמנן. כדמובא בפרק "שתי הלחם" (מנחות
 קא.) דייקתין מהכא: ואי סלקא דעתך כלי שרת
 מקדשין שלא בזמנן — ליקדוש וליפסל, ואם
 סידרין בשבת קאי, דאם לא נמי, דאם לא שילקן לשבת
 אחרת, היה נפסל בלינה. ואך גופה דאז
 בשבת מקשי התם, דאי לילה אין מחוסר זמן, כי
 מטי לילה דבי שימשי — תיחדקו ותיפסלו ומשני
 רבא: בעקדם וסילקו. ורב אשי משני: אפילו
 בשל אדם וסילקו — נעשה כמי שסידרו הקוף.
 ואם כן גבי מזבח, אפילו מדמית ליה לשולחן,
 נמי תועיל בו לינה! ויש לומר: דלשון "שאפילו
 הוא על השולחן" משמע ליה תנית טעם אההוא
 דסידרו אחר השבת, דלכך לא חיישין עליה,
 משום דבכל לחם הפנים כמו בהסדר בזמנו אפילו
 הוא על השולחן ימים ורביסן — אין בכך כלום.
 ומידו על דרכין לאו שרת גמור הוא, דהכא היינו
 טעמא: משום דכלי שרת אין מקדשין אלא בזמנן.

בירוצי מדות — אף על גב דנתקדשו, לוקחין מתוך כבשים לעולות קיין, כדפרישית בריש
 פירקין (פח.א.) דלב בית דין מתנה עליהם.

מארבע ועמדו משלש מספק מארבע — בפרק "חזובי" (בבא מציעא גז.ב.) מפרש:
 דהאי "רבית הקדש" היכי דמי? כגון שקיבל עליו לספק סלחות מארבע,

ועמדו משלש — דמספק מארבע, דבבבביו, כי האי גזוה — אסור. ותימנה: היכי דמי?
 אי דאית ליה סלחות או חזקן שיתחללו עליהן מעות הקדש — אפילו בהדיוט שרי,
 דאפילו על הגדוש תנן (שם עב.ב.) פוסק עמו על הגדוש. וכי תניא: דאז ישרה לפסוק
 עמו על הגדוש — היינו בפוסק לפי השער, (או) אפילו בשער הקלותות. אבל אי
 מחיל טפי — אסור אפילו ביש לו. והכא גבי הקדש, שרי — אי אפשר לומר כן, דאז
 בריש "חזובי" (שם מו.א.) תניא: דהו חמרי ופועיליו תובעים אותו, ואמר לשולחני "תן
 לי

קב

מנחור
תוספות

לי בדינר מעות ואפרנסם, ואני אעלה לך יפה דינר וטרישית. אם יש לו – מותר, כדפרישית: דמטבע נעשה חליפין, או בפרוטעות. דכיון דיש לו – אחולי אחיל גביה, ואין כאן אגר נטר ליה. ואם אין לו אפילו גדיש – אם כן, מה מריחו בהקדמת מעות? הרי לא יוכל להשתמש בהן, דאין להם על מה שיתחלל, ולא נפקי לחליפין ישר לומר: דלעולם

מִשְׁלֹשׁ וְעֶמְדוֹ מֵאֲרָבַע - מִסְפַּק מֵאֲרָבַע, שִׁיד הַקֹּדֶשׁ עַל הָעֲלִיָּוִנָה. תִּנְיָא בְּוֹתִיָּה דְרַבִּי חֵיָא בְּר יוֹסֵף, תִּנְיָא בְּוֹתִיָּה דְרַבִּי יוֹחָנָן. תִּנְיָא בְּוֹתִיָּה דְרַבִּי חֵיָא בְּר יוֹסֵף: בִּירוֹצֵי מִיּוֹדוֹת הִלְלוּ מָה הָיוּ עוֹשִׂין בָּהֶן? אִם יֵשׁ זָבַח אַחֵר - לְקִרְבּוֹ עֲמֹ, וְאִם לֹא - יִפְסְלוּ בְּלִיָּנָה. וְאִם לֹא - מִקְצִין בָּהֶן אֶת הַמִּזְבֵּחַ, וְקִין זֶה מֵהוּ? עוֹלוֹת, הַבֶּשֶׂר, לִשְׂם, וְעוֹרוֹת - לְכֹהֲנִים. תִּנְיָא בְּוֹתִיָּה דְרַבִּי יוֹחָנָן: הַמִּקְבֵּל עָלָיו לִסְפֵּק סִלְתוֹת מֵאֲרָבַע, וְעֶמְדוֹ מִשְׁלֹשׁ - מִסְפַּק מֵאֲרָבַע. מִשְׁלֹשׁ וְעֶמְדוֹ מֵאֲרָבַע - מִסְפַּק מֵאֲרָבַע, שִׁיד הַקֹּדֶשׁ עַל הָעֲלִיָּוִנָה. וְהוּוּ שְׁשֻׁנִּינוּ: מוֹתֵר נִסְכִּים לְקִין הַמִּזְבֵּחַ. מִשְׁנָה כָּל קֶרְבָּנוֹת הַצִּיּוֹר וְהַחִיד מְעוּנִין נִסְכִּים, חוּץ מִן הַבָּכוֹר וְהַמְעַשֵּׂר וְהַפֶּסַח וְהַמָּאֵת וְהָאֵשֶׁם, אֵלָּא שְׁמָאֵתוֹ שֶׁל מְצוֹרֶעַ וְאִשְׁמוֹ מְעוּנִין נִסְכִּים. גִּמְרָא תִּנּוּ רַבָּנִן: "וְעִשְׂתֶּם אִשָּׁה לָּהּ" - יָכוֹל כָּל הָעוֹלָה לְאִשִּׁים יֵהָא מְעוֹן

אָפֿילוּ מִנְחָה? תִּלְמֹד לומר "עֲלֵה שְׁלָמִים מִנְּךָ".
תִּלְמֹד לומר "זָכָה". תּוֹדָה מִנֵּי? תִּלְמֹד לומר "אוֹ זָכָה".
יִכּוֹל שְׁאֵנִי מְרַבֵּה אֶף בְּכֹר וּמַעֲשֵׂר וּפְסָם וְחֻמָּת וּאֲשֶׁם?
תִּלְמֹד לומר "לִפְלֹא נָדָר אוֹ בְּנִדְבָה", כֹּא בְּנָדָר וּנְדָבָה -
טַעוֹן נִסְכִּים, שְׁאִינוּ כֹּא בְּנָדָר וּנְדָבָה - אִין טַעוֹן נִסְכִּים.
מִשְׁמַע לְהוֹצִיא אֶת אֱלֹה, אוֹצִיא אֶת חוֹבוֹת הַבָּאוֹת מִחֻמַּת
הַרְגֵּל בְּרַגֵּל, וּמַאי נִינְהוּ? - עוֹלוֹת רֵאִיָּה וְשְׁלָמִי חִינְיָה?
תִּלְמֹד לומר "אוֹ בְּמוֹעֲדֵיכֶם", כֹּל הַבָּא בְּמוֹעֲדֵיכֶם טַעוֹן
נִסְכִּים. מִשְׁמַע לְהִבִּיא אֶת אֱלֹה, אֲבִיא שְׁעִירֵי חֻמָּת
הַזֶּאִיל וּבִאִין חוֹבָה בְּרַגֵּל? תִּלְמֹד לומר "וְכִי תַעֲשֶׂה בֶן
הַבֶּקֶר", בֶּן בֶּקֶר בְּכָל הַיּוֹם, וְלָמָּה יֵצֵא? לְהִקְשִׁי אֵלָיו, מָה
בֶּן בֶּקֶר מֵיוֹדֵד - כֹּא בְּנָדָר וּנְדָבָה, אֶף כֹּל - כֹּא בְּנָדָר
וּנְדָבָה. "לַעֲשׂוֹת רִיחַ נִיחֹחַ לַה'... מִן הַבֶּקֶר אוֹ מִן הַצֹּאן"
- מָה תִּלְמֹד לומר? לִפִּי שְׁנָאמֵר "עֲלֵה", שׁוֹמַע אֵנִי אֲפִילוּ
עוֹלוֹת הָעוֹף בְּמִשְׁמַע, תִּלְמֹד לומר "מִן הַבֶּקֶר אוֹ מִן
הַצֹּאן", דְּכָרִי רַבִּי יֵאשִׁיָּה. רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר: אֵינוּ צָרִיד, הָרִי
הַיּוֹד אוֹמֵר "זָכָה", וְעוֹף אֵינוּ זָכָה, אִם בֶּן מָה תִּלְמֹד לומר
"מִן הַבֶּקֶר אוֹ מִן הַצֹּאן"? לִפִּי שְׁנָאמֵר "אָדָם כִּי יִקְרִיב
מִמֶּם קָרְבָן לַה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבֶּקֶר וּמִן הַצֹּאן", יִכּוֹל הָאֱלֹהִים
תִּלְמֹד לומר "מִן הַבֶּקֶר אוֹ מִן הַצֹּאן", רֵצָה אֶחָד מִכֵּי, לֵאמֹר
לֵאמֹר: עַד שִׁפְרוֹת לֹד הַתְּתוֹב "חֲדָדִי!"

הדעתו בזה "איהו נשך" (כבא מצינא עובא), אף על פי שלא פסק עמו כשער
המזבח (ובזה פוגם) משמע דמרחביי "עולה" — לא מומעטין מנחה, גבי
החולת ושל לומר: דשאני ההם, דרביי "כל הנוגע" — דשמע דרבותי. אי נמי: "אתא
הם תאמר: שלמים בהדיא כתיבי (במדרב טו) "לפלא נדר א שלמים לה!" ויש
עולות ראייה — הוה מצי למנקט בבשי עצרת, אלא נקט דבר הנהוג בכל הרג
בקתגטרס: בכלל "עשייתם אשה", דשמעין: כל העולה לאישים, ובזה פירש
הוה "בכלל" משמע כלמי דהקטורס. מה נן בקי מיהול כא נדר א נגדב,
דנבא. אבל פלי דחגיגה ועולת ארץ — כיצא הוה נדבא.

היה סאה שנתן להקדש חתו מנה שקבל עליו - ודעת ר' חייא
היה אחר. **הבשר לשם עוקרות לבתים** - רש"י ורמב"ם: אומר
היה קדש קדמי היה במזבח לומר ואלא את דעת ר' חייא לבתים.
סח - רד"ק כולו - הבשר בשרו, אבל תשואת מנחת
בצירונם נזהר **אלא תאכל וכו'** - ואף על דא רמב"ן "חז"ל
התאכל ואשם - תשואת ופסח בשרו ש מצורע עשוי נסכים, וכן
התאכל בריא. **נמרא ואפילו מנחה** - הבאה בפני עולה שלא
בת. **תלמוד לומר עולה** - ונמנה הבאה עם כל תשעה
נסכים. **אלא מנחה הבאה בפני עולה זאת**. **משמע לחובאי**
תאכל - רש"י ומעשר ופסח וקדש וזבח. שאין כאן בשרה
אלא חובה, קדש (ומא נזהר) עולת אריה השלמי חגיגה) שאינם
בשרה וריגל אלא עולת אריה - לא יאכל בשרה בפני רשק, חגיגה -
שלמים. ונחית ונחית היום אל מצי לארץ ע"פ דל וכל
דנדר ונדרבה - רד"ה בחייא כתב דנדר נסכים. **משמע לחובאי**
תאכל - עולת אריה שלמי משנה. משום דהיא אריה.
עולת ושאר עולת הבאין בנדר ונדרבה שאינן חובה וריגל.
עולת עשר תמאת - ודלאל ואין בנדרה וזי עשתינן נסכים.
בקר בבבל חיה - דא חיה בבירה בדרקא "עלשות רח
ליוח" - וכן בקר ואן מן חזאן. וזי חיהשן בקר "בקר למע
ליוח" ו"חיהשן בקר" וכן בקר וזי חזאן **כל תא נדר** - שטען
נסכים. לאשקף עשרי תמאת - דל אשקף תמאת שדא בא בנדר
נדרבה. **מן וקבר ואן מן תאנא** מה תלימוד לומר - בא בנדר
בקר נאמר רבנן/ובכולה בכלל בנדר נעשה **אפילו חיה וקבר**
- כיא עשה נסכים. **כיא משנהיה** - בקר חזאן. **רבי ונתין**
לפיה לך קרא - לחלק מן הבקר ואן מן חזאן. דא רב מקלל
בא ונא אומר נא (שנדרין טו:א) כי קל תבית בנדר "חיה" -
שטעשע עשה חיה חיה. וזי שפרתן לך תביתין "חיה".

הכי

רש"י בתי"
קטור **מאיר** **מסב** **מאיר** – אור [ואם] הדיקט חסר
 והקדשה. רכלז נטן שלא משך – כל לור, לחזור, חזרה
 וסמך. [ומסמך] – מקצת את המבולת. לוחות קרי "סמכים"
 שורר למנות נסכים וד באים. **ואם** **לנו** **נפסלו** **בלינת**
למא **ועיתות** **אמה** **כו** – דוד פרשת נסכים, פפרשת של
 נסכים. **שערי** **המאת** – דוד נוספי רכלז
 נסב ושערי אותה. **אור** – כל המקורלת וכל הכזה וכל
 אחתה פרשה. **בכלל** **היה** – בכלל "ועשיתם אשר" ששעני
 היה רכלז אשם עטן נסכים. **דוד** **נאמר** **רמענו**. **לפי** **שנאמר**
לנה – "ועלתו את עטן משמע כל עלתה עשית נסכים"
 אפילו עלתה העוק. **ועוף** **אנו** **וזכ** – בנבילהה הוא. ולא
 בביחיהה **למלוך** **לומר** **מן** **הקדן** **אנו** **מן** **הא** – "איר"
רבי **נחמן** **למה** **לי** **קרא** – ולקחתי **אמר** – לנב
 אביו ואנו קל" – משמע שרדחם אחרת משמע אחר דיק
 פשו ענונו. **קרי** **שימור** **לך** **החבול** – וזכא נטן חין
 נתיבם. **מן** **קבר** **מן** **האצן**, **לך** **נתיב** **הידיר** – מנללל
 שמענין שאם רצה להביא אחד יבא. **מלאך** **יעקב** **אמינא**
אחול **וזכיר** – בקריא "מן האצן", ודין ושני קריא
 בנתיביה. ובכתיב **מן** **האצן** – הוא דוקא כתיב
 גדיהם קריא **מן** **קבר** **מן** **האצן**, וגיב אנו נתיב "מן", משמע דוקא נסב
 בן יקר – כשם לפרש"ש. **הבונה** **אחא**. **וגיב** **צאן** –
 לאסוף אתה. **נתיב** **מן** **האצן** **קאמר** **מזה** **אור**. וזוה אור
 יבא. **ומאן** **רביב** **מזה** **אור**.

ד "הרי עלי עולה" יביא מְשִׁנֵּיהֶם?
ה שְׁנִים - מִבֵּיא. - וּרְבִי יוֹנָתָן לָמַד
אִיצְטְרִיד, סָלָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא:
הואיל

הוא יכול לומר לו "תן לי כזה, אתן תלי מעותי".
התנועע במחזה יקדש". דאמרין: אי כתיב "עולה"
ת"י ריבה. אי נמי: הכא גבי נסכים, דכולן למחבה,
דהא ברישיה דההוא קרא כתיב "וכי תעשה בן
אל במועדים — מ"במועדים" דריש, דלקמן
דהדיא כתיב בפרשה (במדבר טו) "מן הבקר אר מן
יק שיערי חטאת טפי — משום דאין כיוצא בזה

הואיל

מנחות דף צ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קנא

טעונים נסכים. וכיון שרק קרבן הבא בנדר ונדבה טעון נסכים, אם כן
מעשה **אוציא את החובות** [קרבנות החובה] **הנאות מהמת הרגל**
ברגל. מפרשת הגמרא את כוונת הברייתא: **ומאי ניהו** – ומי אלו
שכיוונה להן הברייתא, **עולות ראיה ושלמי חגיגה**, שלא יטענו
נסכים כיון שהן קרבנות חובה. ואומרת הברייתא: **תלמוד לומר**
בהמשך הפסוק 'או במועדיכם', לרבות שכל הקא במועדיכם טעון
נסכים.
ממשיכה הברייתא: **משמע להביא את אלו**, עולות ראיה ושלמי
חגיגה, שהם טעונים נסכים. וכיון שנתרבו אלו, שמא מעשה **אביא**
גם את **שעירי החטאת** הקריבים ברגל שיטענו נסכים, **הואיל ובהן**
חובה ברגל כמותם, תלמוד לומר (שם טו ח) **'וכי תעשה בן בקר**
עלה או זבח לפלא נדר או שלמים לה', והקריב על בן הבקר וגו',
ונתפרשו בפסוק נסכי בן בקר, **יש לשאול הלא כבר נאמר 'ועשיתם**
אשה לה' עולה או זבח לפלא נדר וגו' לעשות ריח ניחוח לה' מן
הבקר או מן הצאן, ובן בקר בכלל היה, ולמה יצא מן הכלל
שהזכרה עשיתו בנפרד, הלא די היה לכתוב 'הקריב על בן הבקר'
וגו', אלא בא הפסוק ללמד שיש להקריב אלו [אל בן הבקר] ולומר,
מה בן בקר מיוחד שהוא בא גם בגדר ונדבה, אף כל קרבן שיש
בו דין נסכים, הוא קרבן הבא בגדר ונדבה, ומפסוק זה אנו למדים
שרק מין קרבן שיש בו נדר ונדבה טעון נסכים, ומרבה אני עולות
ושלמים הבאים חובה, כגון עולת ראיה ושלמי חגיגה, כיון שיש
עולות ושלמים הבאים בנדר ונדבה, ומוציא אני שעירי חטאת שלא
מצאנו קרבן חטאת הבא נדבה.
דרשה נוספת: **'לעשות ריח ניחוח לה' מן הבקר או מן הצאן'**
הנאמר בהמשך הפסוק, **מה תלמוד לומר, אלא לפי שנאמר**
מתחילה **'ועשיתם אשה לה' עולה, שומע אני שאפילו עולת העוף**
במשמע ותהיה טעונה נסכים, תלמוד לומר 'מן הבקר או מן הצאן,
למעט שרק בהמה טעונה נסכים, דברי רבי יאשיהו. רבי יונתן אומר,
דין זה שעוף אינו טעון נסכים, אינו צריך להדרש מ'מן הבקר או מן
הצאן, שהרי הוא אומר מתחילה 'ועשיתם אשה לה' עולה או זבח,
ועוף אינו זבח, אם בן מה תלמוד לומר 'מן הבקר או מן הצאן,
לפי שנאמר (ויקרא א) **'אדם כי יקריב מקם קרבן לה' מן הבתמה**
מן הבקר ומן הצאן הקריבו את קרבנם, יכול שהאומר הרי עלי
עולה יביא משניהם דווקא, אחד מן הבקר ואחד מן הצאן, שכן
שמע מן הפסוק שהנדר מן הבתמה יביא גם מן הבקר וגם מן הצאן,
תלמוד לומר 'מן הבקר או מן הצאן, שאם רצה אחד מביא ואם
רצה שנים מביא.
הגמרא מבררת את דעת רבי יונתן. מקשה הגמרא: **ורבי יונתן, למה**
לי קרא – מדוע נצרך פסוק ללמד שרצה אחד מביא רצה שנים
מביא, **האמר** – והלא אמר רבי יונתן עצמו לגבי הנאמר בתורה (שם
ט) **'כי איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות ימות', שאין**
מקום לומר שכונת הפסוק שיומת רק אם יקלל את שניהם, שאף
שלא נאמר 'את אביו או את אמו', אף על פי כן משמע שניהן כאחד
ומשמע כל אחד בפני עצמו, עד שיפירט לך הכתוב – שיאמר
בפירוש **'הדין' ללמד שיש צורך בשניהם, וכיון שלא נאמר 'כי איש**
איש אשר יקלל את אביו ואת אמו יחידיו מות ימות' אין לך לומר
שלא יומת אלא אם יקלל את שניהם. ומעתה, כיון שלא נאמר 'מן
הבקר ומן הצאן יחידיו תקריבו את קרבנם' ודאי שיכול להביא
לנדרו או מן הבקר או מן הצאן.
מתרצת הגמרא: **איצטריך** – צריך הפסוק בפרשת נסכים ללמד זאת
משום שכלקא דעתך **אמינא** – היה עולה על דעתך לומר

משלש – ואם קיבל מעות מן הגזבר כדי לספק להקדש סולת כל
השנה לפי שער של שלש סאין לסלע, ולאחר מכן החלו **ועמדו**
מארבע סאין לסלע, מספק להקדש מארבע לסלע, משום שיד
הקדש על העליונה, וכשם שההדיוט ששילם ולא משך יכול לחזור
בו, אף הקדש יכול לחזור בו ולקבוע את הסיפוק כפי המזכיר עתה.
באופנים אלו נמצא שהקדש מקבל על כל סלע סאה אחת יותר,
ובדמי סאין אלו קונים עולות לקיץ המזבח.
הגמרא מביאה ברייתות בדברי האמוראים בביאור 'מותר נסכים':
תניא בברייתא פוותיה [כדעתן] דרבי חייא בר יוסף, וכן תניא
בברייתא אחרת פוותיה דרבי יוחנן.
תניא פוותיה דרבי חייא בר יוסף, בירוצי מידות הללו, שהם
קדושים, מה היו עושין בהן, אם יש זבח אחר להקריבם עמו, יקריבו
עמו, ואם לא היה שם זבח אחר ולנו – עבר עליהם לילה, יפסלו
בלינה – לינה זו פוסלתם, כיון שכבר נתקדשו בכלי שרת. ואם לאו,
שאין שם זבח אחר ועדיין לא לנו, מקריצין בהן את המזבח. וקריין זה
מהו, מוכרים את הבירוצים וקונים בדמיהם עולות, הבשר קרב לשם
ועזרות העולות לפניהם, כדן קרבן עולה הקרב כליל ועורו לכהנים.
תניא פוותיה דרבי יוחנן, המקבל עליו לספק סלתות מארבע
ועמדו משלש, מספק מארבע. משלש ועמדו מארבע, מספק
מארבע, שיד הקדש על העליונה. וזהו ששנינו 'מותר נסכים לקיץ
המזבח', שהכוונה למותרי הסאין שהגיעו להקדש באופנים
האמורים.

משנה

ישנם קרבנות שעם הבאתם יש להביא גם נסכים. המשנה מפרטת את
הקרבנות הללו: **כל קרבנות בהמה שמקריבים הציבור והיחיד**
טעונים [צריכים שיביאו עמם] **נסכים, חוץ מן הכבוד והמעשר**
והחטאת, שהם קרבנות יחיד אך אינם טעונים נסכים, והחטאת
והאשם בין כשהם קרבנות יחיד ובין כשהם קרבנות ציבור, אלא
שהחטאתו של מצורע ואשמו יצאו מן הכלל והן טעונים נסכים.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא הדורשת מפסוקי התורה בפרשת נסכים, את
הדינים המבוארים במשנה: **תנו רבנן, נאמר בתורה בפרשת נסכים**
(במדבר טו א) 'ועשיתם אשה לה' עולה או זבח לפלא נדר או בנדבה או
במועדיכם לעשות ריח ניחוח לה' מן הבקר או מן הצאן, ובהמשך
פרטה תורה את חובת הנסכים. ויש לדרוש את הפסוק, 'ועשיתם
אשה לה', יכול הייתי לומר שכל קרבן העולה לאישים ו–המוקטר
על גבי המזבח יהא טעון נסכים ואפילו מנחה, תלמוד לומר
'עולה', שלא כל קרבן טעון נסכים אלא רק קרבן עולה. קרבן שלמים
מניין שאף הוא טעון נסכים, תלמוד לומר 'זבח', לרבות קרבן
שלמים. קרבן תודה מניין, תלמוד לומר 'או זבח', והתיבה 'או'
מרבה קרבן תודה.
יכול שאני מרבה אף בכור ומעשר ופסח וחטאת ואשם, ואומר
שכל הקרבנות טעונים נסכים. תלמוד לומר בהמשך הפסוק 'לפלא
נדר או בנדבה', שרק קרבן הבא בגדר ונדבה, כעולה ושלמים,
שיכול אדם להתנרב ולהביאם גם ללא שנתחייב בהם, טעון נסכים,
אבל קרבן שאינו בא בגדר ונדבה אין טעון נסכים.
משמע מהדרשה האמורה להוציא [למעט] את אלו, בכור ומעשר
ופסח וחטאת ואשם שאין מביאם אלא מי שנתחייב בהם, שאינם

המשך ביאור למסכת מנחות ליום חמישי עמ' א

מקשה הגמרא: **ורמיננהו** – וקשה, שיש סתירה לכך ממה ששנינו
בברייתא אחרת, נאמר לגבי שעיר המשתלח (שם טו כא) **'וסמן אהרן**
את שתי ידיו על ראש השעיר החי, ונלמד מכאן שרק השעיר החי,
דהיינו השעיר המשתלח, הוא טעון סמיכה, ואין שעירי עבודה

בזבחים טעונים סמיכה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון חולק ואומר,
הלימוד מהפסוק הוא שרק השעיר החי טעון סמיכה באהרן – על
ידי כהן,

1 שהואיל ובתני' מן הַבָּקָר וּמִן הַצֶּאֱן ולא נאמר מן הבקר מן הצאן,
2 כְּמֵאן דְּכִתְבִּי – כאילו נאמר 'תְּחִידוֹ' דְּמִי וְנִחְשְׁבוּ, ויצטרך להביא
3 שני קרבנות, אחד מן הבקר ואחד מן הצאן, לכך הוצרך הפסוק
4 האמור ללמד שרצה אחד מביא רצה שנים מביא.
5 הגמרא מבררת את דעת רבי יאשיה. מקשה הגמרא: וְלִרְבִּי יֵאֻשִׁיהָ
6 דְּאָמַר לגבי הפסוק (ויקרא כ ט) 'כִּי אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקַּל אֶת אֲבִיו וְאֶת
7 אִמּוֹ מוֹת יוֹמָת', שֶׁאֵף עַל גֵּב דְּלֹא כְּתִיב וְשֶׁלֹּא נאמר 'כִּי אִישׁ אִישׁ
8 אֲשֶׁר יִקַּל אֶת אֲבִיו וְאֶת אִמּוֹ יִתְּחִיד מוֹת יוֹמָת', בכל זאת כְּמֵאן
9 דְּכִתְבִּי – כאילו נאמר 'תְּחִידוֹ' דְּמִי וְנִחְשְׁבוּ, ועל כן יש צורך בפסוק
10 אחר לגלות שיומת אפילו אם קילל רק אחד מהם, לדבריו קשה שאף
11 את האמור מן הבקר או מן הצאן תביאו את קרבנכם' יש לפרש
12 שהמתנדב קרבן יביא את שניהם דווקא, ואם כן לִיבְעֵי קָרָא –
13 שיוצרך פסוק ללמד שאין זה כך ודי שיביא אחד מהם, וכיצד אמר
14 ש'מן הבקר או מן הצאן' האמור בפרשת נסכים בא למעט עולת
15 העוף, שאם כן מניח לו שאכן אינו מביא את שניהם. מתרצת הגמרא:
16 לא הוצרך לדרוש זאת מהפסוק בפרשת נסכים, הַכְּתִיב וְשֶׁלֹּא
17 כבר נאמר (ויקרא א ט) 'אִם עֹלָה קָרְבְּנוֹ מִן הַבָּקָר',
18 ועוד נאמר (שם ט א) 'וְאִם מִן הַצֶּאֱן קָרְבְּנוֹ', ומשמע שיכול להביא
19 עולה מן הבקר לבדה או עולה מן הצאן לבדה, ואינו צריך להביא
20 את שניהם יחד דווקא. נמצא שכבר לימדה התורה שדי באחד מהם,
21 ואין צורך בפסוק האמור בפרשת נסכים ללמד זאת.
22 שואלת הגמרא: וְאִידֵךְ – והתנא האחר, רבי יונתן, הסובר שצריך
23 הפסוק בפרשת נסכים ללמד שאין צורך שיביא את שניהם דווקא,
24 מה יענה לטענת רבי יאשיה שכבר השמיעה התורה זאת בפרשת
25 עולה. משיבה הגמרא: רבי יונתן יאמר שֶׁאֵי צְטָרִיד – שעל אף האמור
26 בפרשת עולה נצרך הפסוק בפרשת נסכים, כְּלָקָא דְּעֵתֵךְ אֲמִינָא –
27 היה עולה על דעתך לומר, הֲנִי מִילִי – דברים אלו שמוכח מן
28 הפסוקים בפרשת עולה שיכול להביא מן הבקר לבדו או מן הצאן
29 לבדו, אינם אלא כְּמִפְּרָשׁ בעת נדרו שיביא מן הבקר או מן הצאן,
30 אֲבָל כְּפִתְקָא – בנדר בלא לפרש, שלא אמר אלא שיביא קרבן, בזה
31 לִיִּיתִי מִתְּרוּיָהוּ – עליו להביא משניהם דווקא, קָא מְשַׁמְעֵ לִן –
32 משמיענו הפסוק מן הצאן' האמור בפרשת נסכים שגם
33 באופן זה די באחד מהם.
34 הגמרא מפרשת את דברי הברייתא אודות המקור לחיוב תודה
35 בנסכים: אָמַר מֶר בְּבִרְיָתָא, קרבן תוֹדָה מִנֵּן שהוא טעון נסכים,
36 תְּלִמּוּד לִזְמַר 'אוֹ וְזָבַח'. שואלת הגמרא: אָמַר וְזָבַח קרבן תוֹדָה
37 לָאוּ זָבַח הוּא שהוצרכה הברייתא לרבותו מזהיבה 'או', הלא כיון
38 שנאמר 'ועשיתם אשה לה' עולה או זבח', ולמדה הברייתא ששלמים
39 טעונים נסכים לפי שזבח הם, מעתה אף תודה בכלל. משיבה הגמרא:
40 אֵי צְטָרִיד – הוצרכה הברייתא לרבותו מ'או' דווקא, משום שְׁלָקָא
41 דְּעֵתֵךְ אֲמִינָא – היה עולה על דעתך לומר שהואיל וְאִיכָא לָחֵם
42 בְּהֵדָה – מכיון שהתורה כבר טעונה לחם בהבאתה, על כן לא תִּיבְעֵי
43 וְנִחְשְׁבוּ לִפְנֵי שְׁלָחָם לפי שהלחם הוא במקומם, לכך הוצרכה לימוד
44 מיוחד, ובאה התיבה 'או' לרבותה.
45 שואלת הגמרא: וּמֵאֵי שֶׁנָּא – ובמה שונה התודה מֵאֵיל נִזִּיר – איל
46 השלמים שמביא הנזיר ביום מלאת ימי נזרו, דְּאִיכָא בְּהֵדָה לָחֵם –
47 שאף הוא יש עמו לחם בהבאתו, וְכֵן נִסְכִּים – ואף על פי כן הוא
48 זקוק גם לנסכים, כפי שדרשו להלן (ע"פ). משיבה הגמרא: כְּלָקָא
49 דְּעֵתֵךְ אֲמִינָא – היה עולה על דעתך לומר שֶׁהָתָם וְשֶׁלֹּא בְּאֵיל נִזִּיר
50 אין אלא שְׁנֵי מִינֵין של חלות, ועל כן הוא טעון נסכים, אולם הִכָּא
51 וְכֵן בְּתוֹדָה יש בה אֵי צְטָרִיד מִינֵין של חלות, והרי הן במקום נסכים,
52 קָא מְשַׁמְעֵ לִן – משמיענו הכתוב שאין זה כך, ואף תודה טעונה
53 נסכים, שנתרבה מ'או', וכאמור.
54 הגמרא ממשיכה לברר את דברי הברייתא: שנינו בברייתא עוד
55 שמי'לפלא נדר או בנדבה' למדים שכל הבא בנדר ובנדבה טעון
56 נסכים. שואלת הגמרא: וְלִכְתוּב רַחֲמָנָא – שתכתוב התורה 'לִפְלֹא
57 נִדְרָ אוֹ בְּנִדְבָה' בלבד, וְלֹא כֵּן – ולא תצטרך לכתוב 'עֹלָה', שהלא
58 אף עולה באה בנדר ובנדבה. משיבה הגמרא: אִי לֹא כְּתִיב רַחֲמָנָא

59 'עֹלָה', הִנֵּה אֲמִינָא – הייתי ואומר שיש לדרוש הפסוקים בכלל ופרט
60 וכלל, 'וְעֵשִׂיתֶם אֲשֶׁה לָהּ' הוא כָּלָל, שמשמע שדין נסכים הוא בכל
61 קרבן העולה לאישים ונקטר על המזבח, 'לִפְלֹא נִדְרָ אוֹ בְּנִדְבָה' הוא
62 פָּרָט, שרק קרבן הבא בנדר ובנדבה טעון נסכים, ומה שנאמר 'לִרְיָה
63 נִיחֹת' חֹר וְכָלָל, שכל העולה לריח ניחוח טעון נסכים, וכאשר ישנו
64 כָּלָל וּפָרָט וְכָלָל אִי אֵתָה דֵּן אֵלָא את הפרט ואת מה שהוא כָּעֵין
65 הַפָּרָט, ועל כן כאן יש ללמוד שטעון נסכים כל מה שהוא כָּעֵין הבא
66 בנדר ובנדבה, ונאמר שמה הַפָּרָט מְפֹרָשׁ דְּכָר שְׂאִינוּ בָּא עַל חֲטָא
67 טעון נסכים, אָף כֵּן דְּכָר וּקְרָבָן שְׂאִין בָּא עַל חֲטָא טעון נסכים, ועל
68 כן אֵי צִיא חֲטָאָת וְאֵשֶׁם שֶׁהֵן בָּאִין עַל חֲטָא שלא יהיו טעונים נסכים,
69 אולם אֵבִיא בְּכּוֹר וּמַעֲשֵׂר וְפֶסַח שְׂאִין בָּאִין עַל חֲטָא שיהיו טעונים
70 נסכים. וכדי שלא נרבה מ'כלל ופרט' וכלל זה בכור ומעשר ופסח
71 להטעינים נסכים, תְּלִמּוּד לִזְמַר – מלמדנו הכתוב 'עֹלָה', ועל ידי כך
72 יש לרבות כֵּעֵין הפרט באופן אחר, וכדלהלן, המוציא בכור ומעשר
73 ופסח.
74 שואלת הגמרא: הַשְּׁתָא דְּכִתְבִּי – עתה שנאמר 'עֹלָה' למעט בכור
75 ומעשר ופסח, וכדלעיל, כָּלָל וּפָרָט וכלל המרבה כֵּעֵין הפרט, מָה
76 מְפֹרָשׁ בִּיה – מה אתה מרבה הימנו, והלא כל הטעונים נסכים
77 כתובים בפרשת נסכים שנצרך ללומדו מכלל ופרט וכלל זה. משיבה
78 הגמרא: כִּי שֶׁ לְדוּרְשׁוֹ, מָה הַפָּרָט, והוא 'עולה או זבח לפלא נדר'
79 או בנדבה, מְפֹרָשׁ שהוא קרבן שְׂאִינוּ בָּא עַל חֲטָא וְעוֹמֵד, טעון נסכים,
80 אָף כֵּן קְרָבָן שְׂאִינוּ בָּא עַל חֲטָא וְעוֹמֵד, טעון נסכים, ואף שאינו בא בנדר
81 ובנדבה עתה, לְהִבְיָא וְלִדְוֹת קְרָשִׁים שהם קדושים וקריבים,
82 וְתִמְנִיָּתָן – תמורת עולה ושלמים שאף היא קריבה, וְעֹלָה תִּבְאָה מִן
83 הַמִּזְבֵּחַ וְכֵן מוֹתָר נִסְכִּים הַדּוּלָךְ לְקִין הַמִּזְבֵּחַ כְּדִלְעִיל (x), וְאֵשֶׁם
84 שְׁנִיָּתָן לְרַעְיָה – שמתו בעליו או שנתכפרו באחר ודינו הוא שירעה
85 באגם (בבמדינה) עד שיפול בו מום וימכר ויפלו דמיו לנדבה, שאם
86 קדם ושחטו לשם עולה הרי הוא עולה כשירה, וְכָל הַזִּבְחִים שְׁנִיָּתָן
87 שְׁלֹא לְשֶׁמֶן שדינם הוא שהם כשרים אלא שלא עלו לשם חובת
88 בעליהם ועליהם להביא אחרים תחתיהם. כל הקרבנות הללו אינם
89 נדר ונדבה, אמנם מכיון שלא היו בעליהם מחויבים ועומדים
90 להביאם, על כן יש לרבותם שהם טעונים נסכים. כלל ופרט וכלל זה
91 המרבה את הקרבנות האלו, מוציא בכור ומעשר ופסח שבעליהם
92 מחויבים בהבאתם, שעל כן אינם טעונים נסכים.
93 הגמרא דורשת את התיבה 'או' הנאמרת במספר מקומות בפסוקי
94 פרשה זו. שואלת הגמרא: וְהַשְּׁתָא (וְעֵתָה) דְּאֵמַרְתָּ שֶׁ'או' האמור
95 בפסוק 'ועשיתם אשה לה' וגו' מן הבקר או מן הצאן' בא לְדַרְשָׁא,
96 כאמור בברייתא, יש לשאול, התיבה 'או' הנאמרת לגבי 'לִפְלֹא נִדְרָ
97 אוֹ בְּנִדְבָה' לָמָּה לִי. משיבה הגמרא: לְחַלְקָם לְנִדְרָ וּלְנִדְבָה זה מה
98 אֵי צְטָרִיד – הוצרך ה'או'. כְּלָקָא דְּעֵתֵךְ אֲמִינָא – שאם היה נאמר
99 'לִפְלֹא נדר ונדבה' היה עולה על דעתך לומר עַד דְּמִיִּיתִי (שיביא)
100 נִדְרָ וְנִדְבָה יחד לא לִיבְעֵי (וְיִצְטָרֵךְ) נִסְכִּים, קָא מְשַׁמְעֵ לִן – לכך
101 נאמר 'לִפְלֹא נדר או בנדבה', להשמיענו דְּאֵיִיתִי נִדְרָ לְחִזְרִיהָ לִיבְעֵי
102 נִסְכִּים וְאִי אֵיִיתִי נִדְבָה לְחִזְרִיהָ לִיִּיתִי נִסְכִּים – שהמביא נדר לבדו
103 טעון נסכים וכן המביא נדבה לבדה טעון נסכים.
104 שואלת הגמרא: הֲנִיָּתָא – מובן הדבר לְרַבִּי יֵאֻשִׁיהָ, האומר במקלל
105 אביו ואמו שנצרך פסוק מיוחד ללמד שהוא ענש גם בקללו רק אחד
106 מהם, ואף כאן אילו היה נאמר 'נדר ונדבה' היה מביא נסכים רק בעת
107 הבאת שניהם דווקא, ולכך נאמר 'נדר או בנדבה', אֵלָא לְרַבִּי יוֹנָתָן
108 שאמר שאין לומר ש'אביו ואמו' הכוונה לשניהם דווקא כל שלא
109 נאמר במפורש 'יחדיו', ואף כאן אין לשיטתו צורך ב'או' כדי לחלקם
110 זה מזה, וקשה 'או' לָמָּה, לְרַבִּי יֵאֻשִׁיהָ הגמרא: כְּלָקָא דְּעֵתֵךְ אֲמִינָא –
111 עדיין היה עולה על דעתך לומר שאמנם אם אֵיִיתִי נִדְרָ לְחִזְרִיהָ
112 לִיבְעֵי נִסְכִּים אֵיִיתִי נִדְבָה לְחִזְרִיהָ לִיבְעֵי נִסְכִּים – אם הביא נדר
113 לבדו יהיה טעון נסכים וכן אם הביא נדבה לבדה, אולם אם אֵיִיתִי
114 (והביא) נִדְרָ וְנִדְבָה יחד תִּסְכֵּין (ויהיה דיו) בְּנִסְכִּים דְּחַד מהם, קָא
115 מְשַׁמְעֵ לִן – לכך אמרה תורה 'לִפְלֹא נדר או בנדבה' להשמיע שכל
116 אחד לבדו טעון נסכים, ואפילו הביאם יחד.

קנד

מנחות
וספות

ראמור מר חטאת ואשם מניין תלמוד לומר וזב — בפרק "כל הפסולין" (ובזבחים לו,א) גבי נאכל ליום ולילה. ובקטנרס פירש בבבוי בפרק "שלשה מינין" (מהר"ג) גבי חטאת נזיר ואשמו. **אבל** דייבא דחטאת לכפר ואשם להכשיר בעי תרי קראי — והא דלא מביעא לן תרי קראי לחטאת ואשם של מזריע, בפרק "בזבחים לו,א) אלא נפקא לן מחד קרא בלחיהו חטאת ואשמו דנאכלים ליום ולילה —

היינו היכא דלא משנעין ליה מדין שאר חטאות
ואשמות. אבל הכא משנעין להו, דשאר חטאות
ואשמות — לא בעו נסכים, והני — בעו נסכים.
אימא חטאת ואשם נדריז — ואחטאת ואשם
דעלמא לא פריך, לא מגני — משום דבית דתי
מנחה, וגם דמו לנדבה, דמזירות — נדבה היא.
איל בכלל היה ולמה יצא — דכתיב ביה "מנחתו
ונסכיו". ואם תאמר: והא דרשנין ליה בפרק קמא
זבוחים (ח,א)? ויש לומר: דהתם היו קדרשי.
ולעיל פירשתי בפרק "החלת" (מד,ב). **חמור**
למי העיקר — דמפריש נדבה פניה לא בעי נסכים.
דמייתי ומתני — ופירש בקונטרס: מביא נסכי
איל, ואומר: "אם איל הוא — הרי
נסכיו עמו. ואם כבש הוא — יהו נסכים כשיעור
כבש באין חובה לה, והשאר — יהו נסכי נדבה".
שחרי מתנדב אדם נסכים בלא זבח. ובפרק קמא
דחולין (ב,א) הוסיף בקונטרס: אף קא עב דתנן
בפרק "המנחות והנסכים" (מנחות ד,א), אין
מתנדב לוג שנים וחמשה, אלא שלשה — שיהו
קריין נסכי כבש, וארבעה — שקריין נסכי איל,
או ששה — הראיין לפר. הכא, כי האי גזתא,
בדאי אחרניי קריב. ויהא דאמרין לקמן בגמרא
(קד,א) דהכיאת ודחית מושבה: אין אמרת אין קעב
לנסכים — משך ארבעה מניניהו דחוו לאיל —
ומקריב, ואידך — הוו נדבה. ופריש שם בקונטרס:
נדבת צבור, ומכר, ופילו דמיו לשופרות. ואי קרב
הוא עצמו, ויצטרף עם שני לוגין אחרים, ויקרב
לנסכי תמיד, דקרינ גמי לצבור. משמע דארתו לוג
חמישי ודארתו דקרינ עוב הארבעה — לא דמי לצבור
דאף על גב דאם כבש הוא, — השלשה באין חובה
לו, והרבעי ניתוסף עליהם, שאני הכא — דהא
ארבעה חוו לאיל בעלמא. ואם תאמר: והא תניא
נסוף "כל התדיר" (זבחים צ,א). יין, כדריי רבי
עקיבא — לספלים, כדריי רבי טרפן — לאשים.
והשתא לריב עקיבא נחמי, אלא לריב טרפן
דאמר לאשים, לא ידע הו מניניהו נדבה,
דעבדי לאשים: ויש לומר: דכי קאמר רבי טרפן —
בסחם, אבל במפרש "לספלים" — מודה
דלספלים. ולענין המנחה — מייתי שתי מנחות
בשני כלים: אחת של שני עשרונים — לאיל,
וארבעה לוג שמן. ואחת של עשרון אחד —
לכבש, ושלשה לוג שמן. והיא דתא — לחובת,
ואידך — נדבה. ושתיקין אינן נמצותו, דמתנדב
אדם מנחת נסכים בכל יום. ואי אפשר לערב —
כדתנן במתניתין: אין מערבין נסכי כבשים בנסכי
פרים ואילים. **תלמוד** לומר לשור האחד —
פרים בן יומא קריי "שור", כדכתיב (ויקרא י"ז) "שור
או כבש או עז כי יולד".

וכפר

המונחה. שהרי דמי נותנין לבדוהנה – חזקתא – לכפר על שבעה דברים שהענינים באים עליהם, כדאמרין בעירובין, וכן:
נזיר. בבבלי – שאר אילים **היה** – ודעוהן נסכים, בדרכיהן בפרשת נסכים 'או לאיל תעשה מנחה' וגו', ו**למה צא** –
 ודבר ששלם לא ברר ונדבה. **אף כל בא מנדר ונדבה** – אצתא אותה וטעמא. **אמר שרי קהלה זו עולת מנדר**
"עשירי" – שלשתן מקדשות, ואמרין תחש – נאלץ באנו, ועשירי – מעשה, והאדור עשר – קרב ששלם, וקא –
 כגון האדור עשר – עתה נסכים. **אמר** – דקדברת עליו וצונו, זו עולת יולדת – לא פירכא איהו, דאדור דהוה –
 דכל דחז מרב' דחז קרבן; הדי אומר: הוה מצורע (בר), **לאיל** – דתביב 'או לאיל תעשה מנחה' (בר), למה היה חרב נאמר
 – דקרבן יחיד הוא, ותורבאי נסכים, ביה נהי ידענא לאילי של אדור, לפי דא חזי רבי מולי דרבי **שאין קבוע** אל
 איל **פלוס** – בבבבן כן שלטוש עשר חרשים – אף מכלל כבש, ולכלל לאי קא, דרביש – כן שנה, ריאלי – כן שנה
 קר' ליל פלוס. **הקריבו** – לפלגנא, יבא עליו נסכי וזא. **ואמר רבי יהודה מאי טעמא** – מביא עשוי נסכי איל –
 מביא נסכי איל ונתנה, ששום דספק איל ספק כשב הוא. ואמר: **"אם איל** – נזיר נסכי עמו, ואם כשב הוא – דיר נסכים
 הוא. איצטריך קרא לדימור דמביא עליו נסכי איל בתמידה. **לשזור האדור מה תלמוד לומר** – והאי "אדור" אתא לחלק
לשזור האדור – דהסח "שזור" – דין אדור לזם, כן עליו פני, דהדין כן שן שש. **וא לאיל מה תלמוד לומר** – דה
 דשנוי איל – פירוט כן שש, עתה, דין "איל" שן שש, ויל' של **האדור**

דאָמער מר: הַטּוֹת וְאַשֶׁם מִנֵּי? תִּלְמֹד לֹאֲמוּ: "זִכָּח" - הֵי-
מִלִּי הִיכָא דִּתְרוּיָהּ בִּי הִדְרִי נִינְהוּ, אֲבָל הִיכָא דְאַשֶׁם
לְהַכְשִׁיר וְהַטּוֹת לְכַפֵּר, בְּעֵינֵי תִרִי קְרָאִי. "זִכָּח" - זֶה הַטּוֹת
מִצּוּרָע. וְאִימָא: זֶה הַטּוֹת וְאַשֶׁם דְנוּרִי! - לֹא סִלְקָא דַּעְתָּד,
דִּתְנִיא: "וּמִנְחָתָם וּנְסִפֵּיהֶם" - בְּעוֹלָתוֹ וּבִשְׁלֵמוֹ הַכְּתוּב
מְדַבֵּר. אַתָּה אֹמֵר: עוֹלָתוֹ וּבִשְׁלֵמוֹ, אוֹ אִינוּ אֵלָא אִפְּלוּ
הַטּוֹת? תִּלְמֹד לֹאֲמוּ: "וְאֵת הָאֵיל יַעֲשֶׂה זֶכֶח שְׁלָמִים...
וּמִנְחָתוֹ וּנְסִכּוֹ", אֵיל בְּכָל הָיָה, וְלָמָּה יָצָא? - לְהַקְשִׁי אֵלָיו,
מָה אֵיל מִיּוֹד בָּא בְּגֵר וְנִדְבָה, אִם כָּל בָּא בְּגֵר וְנִדְבָה.
עוֹלָה" - זֶה עוֹלָת מִצּוּרָע. וְאִימָא: זֶה עוֹלָת יוֹלְדָת! אֹמֵר
אַבְי: עוֹלָת יוֹלְדָת מִסִּפָּא דְקָרָא נִפְקָא. דִּתְנִיא, רַבִּי נָתָן
אֹמֵר: "לִכְבֹּשׁ" - זֶה עוֹלָת יוֹלְדָת, "הָאֲחֵד" - זֶה אַחַד עֶשֶׂר
שֶׁל מַעֲשֵׂר [שְׁקָר שְׁלָמִים], שְׁלֹא מִצִּינוּ לָהּ בְּכָל הַתּוֹרָה
שֶׁנִּשְׁתָּה מִפֶּל חֲמוֹר מִן הָעֶקֶר. רַבָּא אֹמֵר: אִיזִיד דְּבַר שְׁצִירָד
שֶׁשְׁלֹשָׁה רַבּוּיִן? הֵי אֹמֵר: זֶה מִצּוּרָע. "לֵאֵיל" לָמָּה לִי? אֹמֵר
רַב שֵׁשֶׁת: לְרַבּוֹת אֵילוֹ שֶׁל אֲהֵרִן. אֵילוֹ שֶׁל אֲהֵרִן
מ'בְּמוֹעֲדֵיכֶם" נִפְקָא! סִלְקָא דַּעְתָּד אִמְנִיא: הֵי מִלִּי
דִּצְבוֹר, אֲבָל דִּיחִיד לֹא. - וּמֵאִי שָׁנָא מַעוֹלָת יוֹלְדָת? סִלְקָא
דַּעְתָּד אִמְנִיא: הֵי מִלִּי דְּבַר שְׁאִין קְבוּעַ לוֹ זְמַן, אֲבָל דְּבַר
שְׁקָבֻעַ לוֹ זְמַן אִימָא לֹא, קָא מַשְׁמַע לָן. "אוֹ לֵאֵיל" לָמָּה
לִי? לְרַבּוֹת אֵת הַפִּלֶס. הֵנִיחָא לְרַבִּי יוֹחָנָן דְאַמְר: בְּרִיָּה
הוּא. דִּתְנִין: הַקְרִיבּוּ - מִבְּאֵי עָלְיוֹ נִסְכֵּי אֵיל, וְאִינוּ עוֹלָה לוֹ
מִזְבִּיחַ. וְאֹמֵר רַבִּי יוֹחָנָן: "אוֹ לֵאֵיל" - לְרַבּוֹת אֵת הַפִּלֶס.
אֵלָא לָכֵר פֶּדָא דְאַמְר: מִיִּיתִי וּמִתְנֵי, דִּסְפִיקָא הוּא, אֲצִמְרִיד
קָרָא לְרַבּוּי סְפִיקָא? וְדֵאִי לָכֵר פֶּדָא קָשִׁיא. "כִּכָּה יַעֲשֶׂה
לִשְׁוֹר הָאֲחֵד אוֹ לֵאֵיל הָאֲחֵד אוֹ לֵשֶׁה בְּכַבְשִׁים אוֹ בְּעִזִּים".
לִשְׁוֹר הָאֲחֵד? מַה תִּלְמֹד לֹאֲמוּ? לִפִּי שְׁמִצִּינוּ שְׁחֵלֵק
הַכְּתוּב בֵּין נִסְכֵּי אֵיל לְנִסְכֵּי בָבֶשֶׁ, יָכוֹל נַחֲלֵק בֵּין נִסְכֵּי פֶר
לְנִסְכֵּי עֵגֶל? תִּלְמֹד לֹאֲמוּ "לִשְׁוֹר הָאֲחֵד". "אוֹ לֵאֵיל" מַה
תִּלְמֹד לֹאֲמוּ? לִפִּי שְׁמִצִּינוּ שְׁחֵלֵק הַכְּתוּב בֵּין נִסְכֵּי בֶן שָׁנָה
לְנִסְכֵּי בֶן שְׁתֵּים, יָכוֹל נַחֲלֵק בֵּין נִסְכֵּי בֶן שְׁתֵּים לְנִסְכֵּי בֶן
שְׁלֹשׁ? תִּלְמֹד לֹאֲמוּ "אוֹ לֵאֵיל הָאֲחֵד". "אוֹ לֵשֶׁה בְּכַבְשִׁים"
מַה תִּלְמֹד לֹאֲמוּ? לִפִּי שְׁמִצִּינוּ שְׁחֵלֵק הַכְּתוּב בֵּין נִסְכֵּי
בְּכַבֵּשׁ לְנִסְכֵּי אֵיל, יָכוֹל נַחֲלֵק בֵּין נִסְכֵּי כְּבִשָּׁה לְנִסְכֵּי רַחֵלָה?
תִּלְמֹד לֹאֲמוּ "אוֹ לֵשֶׁה בְּכַבְשִׁים". "אוֹ בְּעִזִּים" מַה תִּלְמֹד
לֹאֲמוּ? לִפִּי שְׁמִצִּינוּ שְׁחֵלֵק הַכְּתוּב בֵּין נִסְכֵּי כֶּבֶשׂ לְנִסְכֵּי
אֵיל, יָכוֹל נַחֲלֵק בֵּין נִסְכֵּי גִדִּי לְנִסְכֵּי שְׁעִיר? תִּלְמֹד לֹאֲמוּ
אֹמֵר רַב פֶּפָּא: בְּרִידִי לֹן רַבָּא,

מכי

[illegible]

נִסְכֵּי
יִשְׂרָאֵל בְּתָלָה
דַּמְרָר מִר - בְּמִסְכַּת בֵּית בִּרְכַּק שְׁמִינִיךָ. **הַמָּאָה** - וְשֵׁל
 נִדְרֵי טוֹהֵלֵת. **וְאִמָּם** - נִדְרֵי וְנִסְכָּאֵם מִנֵּן שֶׁאֵם שְׁתֵּן שִׁיעֵר מִלְּחֹד
 תַּחַת (וְהָאֵם) שֶׁהִזְדַּמְּתָא וְאִשְׁמֵם מִתְבַּשְׁלֵיבֵי בֵּי, מִנֵּן שִׁינָא? (שְׁנִמְרֵא)
 יִזְעֹק לֵב הָאֵם (אִשְׁרֵי) תַּחַת וְיִזְכֹּרָהּ. מִלְּדֹא בְּכִיב 'תַּחַת' שְׁלִמִים
 אִלֵּם וְהָאֵם בְּכָלל וְיִזְכֹּרָהּ. **וְהֵי מִיָּחִיל** - דְּנִפְקָא
 מִדִּיזְדַּמְּתָא וְהִזְדַּמְּתָא בֵּי יוֹדֵד עֵינֵי בֵּי. מִדִּיזְדַּמְּתָא
 בְּאִים לִהְבִּשְׁהָ. אִשְׁרֵי נִדְרֵי טָמֵא - לִהְבִּשְׁהָ (לְמַעַן) מִדִּיזְדַּמְּתָא
 בֵּי טוֹהֵלֵת וְהָאֵם מִדִּיזְדַּמְּתָא. לִהְבִּשְׁהָ בֵּי וְיִזְעֹקָהּ. אֲבָל
 מִזְדַּמְּתָא. דְּהִשְׁבִּינֵי בֵּי אִשְׁרֵי כְּתוּבָה - אִשְׁם - לִהְבִּשְׁהָ לֹא אֵם
 סִפֵּה דְקָרִי? וְיִזְעֹק בָּהּ מִמְּנוּחָא וְאֵת בְּכִיבָהּ. אִשְׁם - שְׁלֵמִי
שְׁאִלֵּי - כָּל שֶׁאֵר הִקְרַבְתָּהּ מִה **אֵל מִיּוֹדֵד** - שְׁדֹא שְׁלֵמִים
 דִּבְבֹּרוֹת: קִרָּא לְשִׁיעֵרִי, 'לְעִשְׂרִי' וְשִׁיעֵרִי, וְהִזְדַּמְּתָא עֵשֶׂר
 דְּבִיבָה. שְׁדֹא נִפְקָא - נִפְקָא בֵּי נִסְכִּים, מִדִּיזְדַּמְּתָא. טַעַם לִיזְדַּמְּתָא
 דְּבִיבָה. קִרָּא עֵשֶׂר. אֲבָל וְכִתְבִּיב פִּרְשֵׁתָּהּ נִסְכִּים 'לְעִשְׂרִי' אֵל, 'לְיֹדֵד',
אֵלֵּי. שֶׁל אֲדֹרִין - שֶׁל יוֹם בְּכֹרִים. וְכָאֵי **שְׁנֵי מַעֲוִלֵת יִזְדַּחַת**
וְתִלְגַּם - שְׁדֹא עֵשֶׂר פִּלְטֹם - אֲבִיבָה עֵשֶׂר בְּכֹרִים דְּאִרְמִילֵי, כְּאִילֵּי וְהָא
 חֲפִי שְׁלֵמִי שְׁדֹא עֵשֶׂר - קִרָּא לֵה' אֵלֵּי. מִדִּיזְדַּמְּתָא שְׁלֵמִי שְׁדֹא עֵשֶׂר
 חֲפִי עֲצֻמָּא וְאִשְׁרֵי קִרָּא לְרִיבִי. **אֵלֵּא לִבְרַא דַּמְרָר** -
 שֶׁתְּנִיחָהּ אֲדֹרִים נִסְכִּים בְּלֹא תִּבְחָה. מִנָּי אִיבֹא מִשְׁכִּיבֵי בֵּי וְיִסְתַּק אֵל
בְּכֹש - שְׁדֹא בֵּי שְׁנֵי **לִנְסִיב עֵזֶל** - שְׁדֹא בֵּי שְׁנֵי **תִּלְמוֹד לֹמֵר**
 נִסְכֵּי - יִבִּיא שְׁנֵי **תִּלְמוֹד לֹמֵר [אֵן] לֵאלֹהִי הָאֲדֹרִי (חֲלָח) - (כֹּל) -**
 נִסְכֵּי.

מנחות דף צא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קנה

פסוק זה למה לי, הלא כבר נתפרשו נסכי איל בפרשת המוספים בהם
 נאמר (שם כח יב) 'וְשָׁנִי עֶשְׂרִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֵאמֹר הָאֶחָד'.
 משיבה הגמרא: אֲמַר רַב שִׁשְׁתָּה, פסוק זה בא לרבות אילו של אהרן,
 והוא האיל שמקריב כהן גדול ביום הכפורים משלו.
 שואלת הגמרא: להצריך את אילו של אהרן בנסכים, מ'מזמור' ו'מזמור'
 האמור בפרשה זו נפקא [נלמד], וכאמור לעיל (צ) שכל הקרבנות
 הבאים במועדים טעונים נסכים. משיבה הגמרא: סלקא דעתך
 אמינא – היה עולה על דעתך לומר, דהני מילי – דברים אלו
 שדרשנו מ'מזמור' ו'מזמור', אינן אלא בקרבנות דצבור, אכל קרבנות
 דייחיד במועדים שמא לא ישענו נסכים. לכך צריך את הריבוי 'לאיל'
 שאילו של אהרן טעון נסכים.
 שואלת הגמרא: ומאי שנא – ומדוע יהא האיל שונה מעולת יולדת
 שהיא קרבן יחיד וטעונה נסכים משום הריבוי ב'לכבש האחד', שכן
 יש לומר גם באילו של אהרן שיהיה טעון נסכים אף שהוא קרבן יחיד.
 משיבה הגמרא: סלקא דעתך אמינא הני מילי שריבתה תורה עולת
 יולדת לנסכים, משום שהיא דבר שאין קבוע לו זמן, אכל דבר
 שקבוע לו זמן כאילו של אהרן שאינו בא אלא ביום הכפורים, אמינא
 [שמה נאמר] שלא יהיה טעון נסכים, קא משמע לן הפסוק 'או'
 לאיל' שאף הוא טעון נסכים.
 שואלת הגמרא: 'או לאיל' למה לי, שהיה די לומר 'לאיל' ללא
 התיבה 'או'. משיבה הגמרא: לרבות את הפלגם שנסכי כנסכי איל.
 שואלת הגמרא: הניחא לרבי יוחנן דאמר שהפלגם בריה בפני עצמה
 הוא ואינו לא כבש ולא איל, דתנן במשנה (פ"א מ"א) אודות הפלגס,
 שאם הקריבו מביא עליו נסכי איל ואינו עולה לו מוכחו אם הוא
 מחויב איל או כבש, ואמר רבי יוחנן, מה שמביא עליו נסכי איל
 משום שנאמר 'או לאיל', 'או לרבות את הפלגם לנסכים כאיל,
 וזהו זה משום שהפלגס אינו לא כבש ולא איל ומכל מקום נסכי
 כנסכי איל. אלא לבר פדא דאמר אודות מה שאמרה המשנה
 שמביא נסכי איל, שמיייתי ופתייתי – שמביא ומתנה שאם כבש הוא
 יהיה דומת (מה שיש בנסכי איל יותר מבנסכי כבש) בא בנדבה,
 ומשום דספיקא הוא אם כבש הוא או איל הוא, קשה, וכי אצטריך
 קרא לרבונו ספיקא – וכי הוצרך הפסוק ללמד שפלגס מביא נסכי
 איל מפני הספק, בתמיה. מסיקה הגמרא: [ודאי] לבר פדא קשיא
 מדוע נאמרה התיבה 'או'.
 הגמרא דורשת פסוק נוסף בפרשת נסכים: נאמר (במדבר טו יא) 'כִּבְשָׁה
 וְעִשָּׂה לְשׁוֹר הָאֶחָד או לֵאמֹר הָאֶחָד או לֵשֶׁה כִּבְשָׁשִׁים או בְּעִזִּים',
 וכיון שכבר נתבאר באותה פרשה נסכי שור איל ושה, בא הפסוק
 לדרשה.
 'לשור האחד' מה תלמוד לומר, לפי שמצינו שחלק [שחילק]
 הכתוב בין נסכי איל שהוא בן שנתיים לנסכי כבש שהוא בן שנה,
 יכול נחלק גם בין נסכי פר שהוא בן שנתיים לנסכי עזל שהוא בן
 שנה. תלמוד לומר 'לשור האחד', ללמד שכל השוורים, גדולים
 וקטנים, שוים הם בנסכים.
 'או לאיל' מה תלמוד לומר, לפי שמצינו שחלק [שחילק] הכתוב
 בין נסכי כבש בן שנה לנסכי איל שהוא בן שתיים, יכול נחלק גם
 בין נסכי איל בן שתיים לנסכי איל בן שלש, תלמוד לומר 'או לאיל'
 האחד, ללמד שכל האילים שוים בנסכים.
 'או לשה כבש' מה תלמוד לומר, לפי שמצינו שחלק הכתוב
 בין נסכי כבש לנסכי איל שהם זכרים, יכול נחלק כמו כן לגבי
 נקבות בין נסכי כבשה שהיא בת שנתיים לנסכי דחלה שהיא בת שתי
 שנים, תלמוד לומר 'או לשה כבש' ללמד שבנקבות אין לחלק
 בין בת שנתיים לבת שתי שנים.
 'או בעזים' מה תלמוד לומר, שהלא עז בכלל כבש הוא לכל דבריו,
 לפי שמצינו שחלק הכתוב בין נסכי כבש לנסכי איל, יכול נחלק
 בין נסכי גדי שהוא עז צעיר לנסכי שעיר שהוא עז גדול יותר,
 תלמוד לומר 'או בעזים', ללמד שכל העזים, גדולים וקטנים, שוים
 המה לנסכים.
 הגמרא מביאה דברים בענין זה: אמר רב פפא, בדיק לן – בחן אותנו
 רבא ושאלנו,

דאמר מר לענין נזיר, שהצריכה התורה שלאחר התגלחו יתן את
 השיער תחת הדוד בו מתבשל בשר השלמים, חטאת של נזיר טהור
 ואשם של נזיר טמא, מנין שאם נתן את שערו תחת הדוד בו הם
 מתבשלים, שיצא, תלמוד לומר 'זבח השלמים', שהיה די לתורה
 לומר 'אשר תחת השלמים', וממה שכונה 'זבח השלמים' יש לרבות
 אף חטאת ואשם למצוה זו. ומעתה אף כאן נרבה חטאת ואשם של
 מצורע לנסכים מהתיבה 'זבח' בלבד, ולא נצטרך ללימוד נוסף.
 משיבה הגמרא: הני מילי – דברים אלו שאפשר לרבות הן חטאת והן
 אשם מ'זבח', היכא דתרווייהו כי הדרי גינהו – ששניהם, החטאת
 והאשם שוים, כגון בנייר ששניהם באים להכשירו ולהתירו, החטאת
 מתירתו בשתיית יין ותגלחת, והאשם (הבא בנייר שנטמא) מכשירו
 להתחיל למנות נזירות חדשה בטהרה, אכל היכא דאשם בא
 להכשיר וחטאת באה לכפר, כבמצורע, שהאשם מכשירו להכנס
 אל מנחה שכינה שהיה אסור בו, והחטאת באה לכפר על החטאים
 שבגללם נענש בצרעת, בעינן תרי קראי – נצרכים שני פסוקים,
 שאין ללמוד את שניהם מפסוק אחד.
 הגמרא מבררת מדוע ריבתה הברייתא קרבנות מצורע דווקא: שנינו
 בברייתא, 'זבח' זו חטאת מצורע, שואלת הגמרא: ואימא – ושמה
 נדרוש שזו חטאת ואשם דנזיר – חטאת של נזיר טהור ואשם של
 נזיר טמא, ומנין לברייתא לרבות חטאת מצורע דווקא. משיבה
 הגמרא: לא סלקא דעתך – אל יעלה על דעתך לומר כן, דתנא,
 נאמר בנייר טהור (במדבר יו טו) 'והקריב את קרבנו לה' כבש בן שנתיים
 תמים אחד לעלה וכבשה אחת בת שנתיים תמימה לחטאת ואיל אחד
 תמים לשלמים וגו' ומנחתם ונספיהם', ומפרשת הברייתא שבעולתו
 ובשלמיו בלבד הכתוב מדבר שמביא עמם מנחה ונסכים, ולא
 בחטאת. אתה אומר פועלתו ובשלמיו, או שמא אינו מדבר רק
 בעולה ושלמים אלא אפילו בחטאת נזיר שטעונה נסכים, תלמוד
 לומר 'ואת האיל יעשה זבח שלמים ומנחתו ונסכו', איל בכלל
 של שאר קרבנות נזיר היה, שנאמר בהם 'ומנחתם ונספיהם', ולמה
 יצא מן הכלל ונזכר בו מנחה ונסכים בפני עצמו, הרי זה בא להקיש
 אליו את שאר הקרבנות ולומר, מה איל מיוחד שהוא שלמים ופא
 בגדו ונדבה וטעון נסכים, אף כל מוקרבנות נזיר שהוא פא בגדו
 ונדבה, ודיינו עולתו, טעון נסכים. אבל חטאתו ואשמו שאינם באים
 בגדו ובנדבה אינם טעונים נסכים. ומפני היקש זה אף אין לרבות
 חטאת ואשם נזיר מ'זבח' האמור בפרשת נסכים, ועל כן למדה
 הברייתא ש'זבח' בא לרבות חטאת מצורע.
 עוד שנינו בברייתא, 'עולה' זו עולת מצורע, שואלת הגמרא: ואימא
 – ושמה נדרוש שזו עולת יולדת, ובא הכתוב לומר שהיא טעונה
 נסכים. משיבה הגמרא: אמר אביי, עולת יולדת שהיא טעונה
 נסכים, מסיפא דקרא נפקא – נלמדת מסוף הפסוק האמור, דתנא,
 רבי תנן אומר, נאמר בפרשת נסכים (במדבר טו ט) 'וְזֵין לְנֹסֶף רִבְעִית
 הַזֵּין תַּעֲשֶׂה עַל עֹלָה או לְזֶבֶח לְכֹבֵשׁ הָאֶחָד', ויש לדרוש מן
 התיבה 'לכבש האחד' שבאו לרבות, 'לכבש' זו עולת יולדת
 שטעונה נסכים, 'האחד' זה אחד עשר של מעשר [שקרב שלמים]
 שאף הוא טעון נסכים, וחדוש הוא, שלא מצינו לה בכל התורה
 שיהא הפסל חמור מן העיקר, וכאן האחד עשר שנתקדש מכח מה
 שטעה וקראו עשירי טעון נסכים, בעוד שהעשירי עצמו 'מעשר'
 אינו טעון נסכים וכאמור לעיל (צ). ומשום שכבר נתרבתה עולת
 יולדת מ'לכבש', ריבתה הברייתא מ'עולה' עולת מצורע.
 הגמרא מביאה יישוב אחר על שתי השאלות האמורות: רבא אמר,
 אין לשאול מדוע לא דרשה הברייתא מ'זבח' לרבות חטאת ואשם
 נזיר, ומ'עולה' לרבות עולת יולדת, משום שכיון שבפסוק זה, 'עולה
 או זבח', ושגם שלשה ריבויים, איזהו דבר שאריך שלשה ריבויין, היו
 אומר זה מצורע, שיש בו שלשה קרבנות, חטאת אשם ועולה,
 שאילו נזיר ועולת יולדת אינם צריכים שלשה ריבויים, ועל כן אין
 ללומדם מפסוק זה.
 הגמרא דורשת את הפסוק הנאמר באיל: נאמר בפרשת נסכים (במדבר
 טו ט) 'או לאיל תעשה מנחה סלתי שני עשרים בלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלִשִּׁית
 ההין, וזין לנסף שלשית ההין תקריב ריח ניחח לה'. שואלת הגמרא:

1 נִסְכֵּי רֶחֶלָה שְׂהִיָּא בַּת שְׁתֵּי שָׁנִים, בְּבִמְתָּהּ. וְרַצָּה לְנִסְתוּנָהּ אִם יוֹדְעִים
2 אֲנִי לְחַלֵּק בִּזְהָרָא בֵּין זָכָר לְנִקְבָּהּ. וְיִפְשְׁטִינָא לָהּ – פִּשְׁטָנָהּ לֹא סָפֵק זֶה
3 מִמִּתְנִיתִין בְּשִׁקְלִים (פ"ה מ"א) אֲדוּתָהּ מִי שֶׁהִבִּיא קָרְבָן וְלֹא הִבִּיא עִמּוֹ
4 נִסְכִּים, שְׂהִיָּה נֹתֵן מַעוֹת לְגִזְבֹּר וְהָלָה הִיָּה נֹתֵן לֹא חֹתֶמֶת לְהִרְאֻתָּהּ
5 לְמִמּוֹנִים עַל הַנִּסְכִּים וְהָיוּ נֹתְנִים לֹא אֶת הַדְּרוֹשׁ לֹא לְקָרְבָנוֹ, וּמִבּוֹאֵר
6 שֶׁשֶּׁחֹתֶמֶת שְׂהִיָּה רְשׁוּם עָלָיו 'נָדָר' הִיָּה מְשַׁמֵּשׁ לְנִסְכֵּי צֶאֱן בֵּין שָׁל
7 גְּדוּלִים וּבֵין שָׁל קִטְנִים, בֵּין שָׁל זָכָרִים וּבֵין שָׁל נְקִבּוֹת, חוּץ
8 מִלְּנִסְכִּים שָׁל אֵילִים שְׂהִיָּה שׁוּנִים. וְהָרִי דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה סוֹתְרִים אֶת
9 עֲצָמָם, שֶׁמִּתְחִילָה אִמְרָה שְׂדִין נִסְכִּים אֶחָד לְצֶאֱן גְּדוּלִים וְקִטְנִים,
10 וְשׁוֹב אִמְרָה שֶׁאֵילִים חֲלוּקִים בְּנִסְכֵּיהֶם מִהַכְּבָשִׁים. אֲלֵא שֶׁמָּה
11 שֶׁאִמְרָה הַמִּשְׁנָה 'שֶׁל גְּדוּלִים וְשֶׁל קִטְנִים' הַכּוּוֹנָה לְנִקְבּוֹת דְּרוּקָא,
12 שְׁבֹחַ אֵין לְחַלֵּק בֵּין גְּדוּלִים וְקִטְנִים, וּמִידָת נִסְכִּים אֶחָת לְכַבְשָׁה
13 וּלְרַחֲלָה.

משנה

14 הַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּדִינֵי סְמִיכָה עַל הַקִּרְבָּנוֹת: כָּל הַקִּרְבָּנוֹת שֶׁהַצִּבּוֹר
15 מְבִיאִים, אֵין בֵּהֶן דִּין סְמִיכָה, דִּהִינּוּ שֶׁהַבְּעֵלִים מְנִיחִים אֶת הַיָּדִים
16 עַל רֹאשׁ הַקָּרְבָן וְנִשְׁעָנִים עָלָיו, חוּץ מִן הַפָּר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת –
17 פָּר שֶׁמְבִיא הַקָּהֵל לְחֹטֵאת אִם עָבְרוּ רֹב יִשְׂרָאֵל עַל אֶחָת הַמִּצְוֹת
18 בְּהוֹרָאת בֵּית דִּין, וְפָר זֶה הַסְּהִנְדֵּרִין סוֹמְכִים עָלָיו, וְחוּץ מִהַשְּׂעִיר
19 הַמִּשְׁתַּלַּח לְעֹזָאוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל סוֹמֵךְ עָלָיו. רַבִּי
20 שְׁמַעוֹן אֹמֵר, אֵף שְׂעִיר עֲבוּדָת בּוֹכְבִּים – שְׂעִיר שֶׁמְבִיא הַקָּהֵל
21 לְחֹטֵאת אִם עָבְדוּ רֹב יִשְׂרָאֵל עֲבוּדָה זֹה בְּשׁוּגָה עַל פִּי הוֹרָאת בֵּית
22 דִּין, גַּם הוּא טַעוֹן סְמִיכָה.

23 כָּל הַקִּרְבָּנוֹת שֶׁהֵיחִיד מְבִיא, טַעוֹנִין סְמִיכָה, חוּץ מִן הַבָּכוֹר – בְּכוֹר
24 בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְהַמַּעֲשֵׂר – מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, וְהַפֶּסַח – קָרְבָן פֶּסַח, שְׂאִינִם
25 טַעוֹנִים סְמִיכָה.
26 וְהַיּוֹרֵשׁ – מִי שֶׁאֲבִיו הִתְנַבֵּא לְהִבִּיא קָרְבָן עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים וּמוֹת, בְּנוֹ
27 סוֹמֵךְ עַל הַקָּרְבָן. וְכֵן מְבִיא הַיּוֹרֵשׁ אֶת הַנִּסְכִּים שֶׁאֲבִיו הִתְחַיֵּב
28 לְהִבִּיא עִם הַקָּרְבָן, וְיִמָּיֵר – וְכֵן יוֹכֵל הַיּוֹרֵשׁ לְהַמִּיר אֶת הַקָּרְבָן שִׁירֵשׁ
29 בְּבֵהֵמָה אַחֶרָה, וְהַקָּרְבָן וְגַם הַתְּמוּרָה קְדוּשִׁים, כֹּאִילוֹ אֲבִיו הַמִּיר.

גמרא

31 תָּנִינוּ רַבֵּנָן בְּבִרְיָתָא, כָּל קִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר אֵין בֵּהֶן סְמִיכָה, חוּץ מִפָּר
32 הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת וְשְׂעִיר עֲבוּדָת בּוֹכְבִּים, דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי
33 יְהוּדָה אֹמֵר, שְׂעִיר עֲבוּדָת בּוֹכְבִּים אֵין בֵּהֶן סְמִיכָה. וּמוֹסִיף רַבִּי
34 יְהוּדָה, וְאֵת מִי אֲבִיא תַּחְתִּיָּהֶם – אִיזָה קָרְבָן צִיבוֹר שֶׁחַיִּיב סְמִיכָה
35 אֲכַנִּס בְּמִקּוֹם שְׂעִירֵי עֲבוּדָת כּוֹכְבִּים, אֲבִיא תַּחְתִּיָּהֶם אֶת הַשְּׂעִיר
36 הַמִּשְׁתַּלַּח לְעֹזָאוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁהוּא חַיִּיב בְּסְמִיכָה.
37 הַגְּמָרָא מְפַסְקָה בְּאַמְצַע דְּבָרֵי הַבְּרִיתָא וּמִקְשָׁה עַל דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה:
38 וְכִי לֹא כִנְיָא דְּלֹא מַעֲיִל – הָאֵם אִי אִפְשָׁר שְׁלֹא יִכְנִיס קָרְבָן צִיבוֹר
39 אַחֵר תַּחְתִּיָּהֶם, וְכִי מַשׁוּם שֶׁבְּשְׂעִירֵי עֲבוּדָת כּוֹכְבִּים אֵין סְמִיכָה,
40 בְּהִכְרַח שִׁישׁ קָרְבָן אַחֵר הַטַּעוֹן סְמִיכָה.
41 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִמָּר רַבִּינָא, גְּמִיר – לְמַדּוּ הַלְכָה לְמִשְׁנָה מַסִּינִי,
42 שִׁישׁ שְׁתֵּי סְמִיכוֹת בְּקִרְבָּנוֹת צִבּוֹר, וּמִמִּילָא אִם שְׂעִירֵי עֲבוּדָת
43 כּוֹכְבִּים הִתְמַעְטוּ מִסְּמִיכָה, בְּהִכְרַח שִׁישׁ קָרְבָן צִיבוֹר אַחֵר שֶׁחַיִּיב
44 סְמִיכָה.

45 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיכָה בְּהַבָּאת דְּבָרֵי הַבְּרִיתָא: אִמָּר לֹא רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי
46 יְהוּדָה, וְהֵלֵא אֵין סְמִיכָה אֲלֵא בְּכַעֲלִים, וְזֶה – שְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח,
47 אַחֲרָיו וּבְנָיו – אַחֲרָיו אוֹ הַכֹּהֲנִים הַגְּדוּלִים הַבָּאִים אַחֲרָיו סוֹמְכִין בּוֹ,
48 וְזֶה אֵינֶם הַבְּעֵלִים שֶׁל הַקָּרְבָן, וּמִמִּילָא סְמִיכָה זֶה אֵינֶה עֵיקֶר, וְכִיצַד
49 אֶתֵּהּ מוֹנָה אֶת הַשְּׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח כֹּאֲחַד מִשְׁנֵי קִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר שִׁישׁ
50 בָּהֶם סְמִיכָה.
51 אִמָּר לֹא רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, אֵף זֶה – גַּם שְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח נִחְשָׁב
52 שֶׁהַבְּעֵלִים סוֹמְכִים עָלָיו, שֶׁכֵּן גַּם אַחֲרָיו וּבְנָיו מְתַבַּפְּרִין בּוֹ עִם שְׂאֵר
53 יִשְׂרָאֵל, וְלֹכֵן נִחְשָׁבִים גַּם הֵם כְּבַעֲלֵי הַקָּרְבָן.

55 הַגְּמָרָא תּוֹלָה אֶת מַחְלוּקָתָם בְּמַחְלוּקַת אַחֶרָה שֶׁנַּחֲלָקָה: אִמָּר רַבִּי
56 יְרֵמְיָה, וְאֹדְרוֹ לְטַעֲמֵיהוּ – דְּבַר זֶה שֶׁאִמְרוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן,
57 לְשִׁיטָתָם אִמְרוּהוּ. דִּתְנִינָא בְּבִרְיָתָא, נֶאֱמַר בְּפִסּוֹק (ויקרא טו) לַגִּבִּי פָר
58 וְשְׂעִיר שֶׁמִּקְרִיב הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, 'וְכָפַר אֶת מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ
59 וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ יִכָּפֵר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל כָּל עַם הַקָּהֵל
60 יִכָּפֵר'. דּוֹרֶשֶׁת הַבְּרִיתָא אֶת הַפִּסּוֹק, 'וְכָפַר אֶת מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְזֶה
61 לְפָנָיו וְלִפְנֵיהֶם – קוֹדֵשׁ הַקִּדְשִׁים, 'וְאֵת אֹהֶל מוֹעֵד' זֶה הַהֵיכָל, 'מִזְבֵּחַ'
62 בְּמִשְׁמַעוֹ, 'כָּפַר' אֵלֵּי הַעֲזָרוֹת, שֶׁהִפָּר וְהַשְּׂעִיר מְכַפְּרִים עַל טוֹמְאוֹת
63 מִקְדָּשׁ וּקְדִישׁ, דִּהִינּוּ עַל טֹמֵא שֶׁנִּכְנַס לְאֹהֶל מוֹעֵד אוֹ לְהֵיכָל אוֹ
64 לְעֹזָרָה, אוֹ שֶׁנִּגַּע בְּמוֹזָבָה, הִפָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים, וְהַשְּׂעִיר עַל
65 יִשְׂרָאֵל. וְאֵת הַמִּשְׁךְ הַפִּסּוֹק דּוֹרֶשֶׁת הַבְּרִיתָא, 'כֹּהֲנִים' בְּמִשְׁמַעוֹ.
66 'עַל כָּל עַם הַקָּהֵל', אֵלֵּי וְשְׂאֵל. 'כָּפַר', אֵלֵּי הַלְוִיִּם. וּבִתְיֹבוֹת אֵלֵּי
67 הַשְּׂוֹנוֹ בּוֹלָן – הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּים וְהַיִּשְׂרָאֵלִים לְכַפֵּרָה אַחֶת, דִּהִינּוּ
68 שִׁישׁ כַּפָּרָה אַחַת שֶׁמְכַפֶּרֶת עַל כּוֹלָם, שְׁכּוֹלָם מְתַבַּפְּרִין בְּשְׂעִיר
69 הַמִּשְׁתַּלַּח עַל שְׂאֵר עֲבִירוֹת, חוּץ מִטוֹמְאוֹת מִקְדָּשׁ וּקְדִישׁ. אֵלֵּי הֵם
70 דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, בְּדַבָּר אֶחָד אֲנִי מַסְבִּיחַ עִם רַבִּי
71 יְהוּדָה, שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁדָּם הַשְּׂעִיר הַנֶּעֱשֶׂה בְּפָנִים מְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל עַל
72 טוֹמְאוֹת מִקְדָּשׁ וּקְדִישׁ, כִּךְ דָּם הַפָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים עַל טוֹמְאוֹת
73 מִקְדָּשׁ וּקְדִישׁ. אֲךָ בִּזְמַן שֶׁאֵין חוֹלֵק עַל רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁלְּדַבְּרוֹ הַכֹּהֲנִים
74 מִתְכַּפְּרִים בְּשְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח עַל שְׂאֵר עֲבִירוֹת, וְאֵין סוֹבֵר שֶׁהֵם
75 מִתְכַּפְּרִים עַל שְׂאֵר עֲבִירוֹת בִּידְיוֹ שֶׁמִּתּוּדָה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עַל הַפָּר,
76 שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁיִּידְיוֹ שֶׁל שְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל בְּשְׂאֵר
77 עֲבִירוֹת, כִּךְ הַיִּידְיוֹ שֶׁל הַפָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים בְּשְׂאֵר עֲבִירוֹת.
78 נִמְצָא, שֶׁלְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הַכֹּהֲנִים אֵינֶם מִתְכַּפְּרִים כָּלֵל בְּשְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח,
79 וְלֹכֵן הֵם אֵינֶם נִקְרָאִים 'בְּעֵלִים' כְּלָפִיו לְסוֹמֵךְ עָלָיו. וְאֵילוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה
80 שֶׁהַשְּׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מְכַפֵּר גַּם עַל הַכֹּהֲנִים, נִקְרָאִים אַחֲרָיו וּבְנָיו
81 'בְּעֵלִים' עָלָיו, וְיֹכּוּלִים לְסוֹמֵךְ עָלָיו.

82 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, הָא – הָרִי וְרֵאִי שֶׁכֹּהֲנִים וְלוֹיִים
83 וְיִשְׂרָאֵלִים הוֹשְׁנוּ כּוֹלָם לְכַפֵּרָה אַחֶת, שֶׁהָרִי כִךְ נִדְרַשׁ מִהַפִּסּוֹק, וְלַגִּבִּי
84 מִזֶּה הוֹשׁוּ, הָרִי לְשִׁיטָתוֹ הַשְּׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מְכַפֵּר רַק עַל יִשְׂרָאֵל,
85 וְהַפָּר מְכַפֵּר רַק עַל הַכֹּהֲנִים. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֵין – אֲכַן, גַּם לְרַבִּי
86 שְׁמַעוֹן הוֹשְׁנוּ כּוֹלָם זֶה לְזֶה דְּבָרֵי כַּפָּרָה נִינְהוּ – שְׁכּוֹלָם מִתְכַּפְּרִים
87 בְּעֹבְדוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, מִיָּהוּ כָּל חַד וְחַד מְכַפֵּר בְּדִנְפָּשִׁיָּה – אוֹלָם
88 כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם מִתְכַּפֵּר בְּקָרְבָן שְׁלוֹ, הַכֹּהֲנִים בָּפֵר, וְיִשְׂרָאֵל
89 בְּשְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח.

90 הַגְּמָרָא מַסְכַּמַת בְּמָה נַחֲלָקוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן: לְרַבִּי יְהוּדָה, עַל
91 טוֹמְאוֹת מִקְדָּשׁ וּקְדִישׁ יִשְׂרָאֵל מְכַפֵּר – מִתְכַּפְּרִים בְּדָם הַשְּׂעִיר
92 הַנֶּעֱשֶׂה בְּפָנִים, וּבְכֹהֲנִים מִתְכַּפְּרִים בָּפֵר שֶׁל אַחֲרָיו, וּבְשְׂאֵר עֲבִירוֹת,
93 אֵלֵּי וְאֵלֵּי מְכַפְּרֵי בִידְיוֹ הַנֶּאֱמַר עַל הַשְּׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, וְלְרַבִּי
94 שְׁמַעוֹן, הִפָּר אֵינוֹ מְכַפֵּר לְכֹהֲנִים רַק עַל טוֹמְאוֹת מִקְדָּשׁ וּקְדִישׁ, אֲלֵא
95 בְּשְׂאֵר עֲבִירוֹת נְמִי, כֹּהֲנִים בִּידְיוֹ דָּפֵר מְתַבַּפְּרִי – גַּם בְּשְׂאֵר
96 עֲבִירוֹת הַכֹּהֲנִים מִתְכַּפְּרִים בִּידְיוֹ שֶׁעַל הַפָּר, וְאֵילוֹ הַשְּׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח
97 מְכַפֵּר רַק עַל יִשְׂרָאֵל.

98 מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: בְּדִקְדָּנִי – וְכֵן שִׁנְיָה בְּמִשְׁנָה (שְׁבוּעוֹת ב'), אַחֵר יִשְׂרָאֵל,
99 וְאַחֵר כֹּהֲנִים, וְאַחֵר בֵּהֶן מִשִּׁית – הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל שֶׁנִּמְשַׁח בְּשֶׁמֶן
100 הַמִּשְׁחָה, כּוֹלָם שׁוֹיִם לְעֵנִין שְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, שֶׁמִּתְכַּפְּרִים בּוֹ עַל כָּל
101 הָעֲבִירוֹת, חוּץ מִטוֹמְאוֹת מִקְדָּשׁ וּקְדִישׁ. מִזֶּה בֵּין יִשְׂרָאֵל לְכֹהֲנִים
102 וְלִכְהֵן מִשִּׁית, אֲלֵא שֶׁדָּם הַפָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים עַל טוֹמְאוֹת
103 מִקְדָּשׁ וּקְדִישׁ, וְדָם הַשְּׂעִיר הַנֶּעֱשֶׂה בְּפָנִים מְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל עַל
104 טוֹמְאוֹת מִקְדָּשׁ וּקְדִישׁ [וְזֶה דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה]. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר,
105 דְּבַר אֶחָד אֲנִי מַסְבִּיחַ עִם רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁדָּם הַשְּׂעִיר הַנֶּעֱשֶׂה
106 בְּפָנִים מְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל עַל טוֹמְאוֹת מִקְדָּשׁ וּקְדִישׁ, כִּךְ דָּם הַפָּר
107 מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים עַל טוֹמְאוֹת מִקְדָּשׁ וּקְדִישׁ, אֲךָ בִּזְמַן שֶׁאֵין חוֹלֵק עַל
108 רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁלְּדַבְּרוֹ הַכֹּהֲנִים מִתְכַּפְּרִים בְּשְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח עַל שְׂאֵר
109 עֲבִירוֹת, וְאֵין סוֹבֵר שֶׁהֵם מִתְכַּפְּרִים עַל שְׂאֵר עֲבִירוֹת בִּידְיוֹ שֶׁעַל
110 הַפָּר, שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁיִּידְיוֹ שֶׁל שְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל עַל
111 שְׂאֵר עֲבִירוֹת, כִּךְ יִידְיוֹ שֶׁל פָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים עַל שְׂאֵר

מנחות. פרק עשירי – שתי מדות דף צב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
רש"י
תוספות

1 **נסכי' רחלה בבמה** – ין היא צריכה: שדיה רעוט לנסותו אם היט מפרשי'ן שן וכר לקנה. עני אחי. בין רחל
2 לשבע. ואומרת: ליה מתרחקו היא בטבת שלקם. ארבי' תחמתו ודו במקום. עני'ל, "וכר", "גיר", "חטאי". "גיר" –
3 במשע נסכי' איהו. ושארות ורחות שכולו עליו "גיר", היא לוקחין נסכים לקרבן צאן. "בין גדולים" בין קטנים. בין
4 וקבת' – דאית' דמי לבשעה אחת. שבתו עני' שתי. "חזר בשל אילים" – שלא דו עטלין משע לצורך נסכי' אילי
5 לפי שאין נסכי' שנין לדברי רש"י. ודבשה דהו טען רביעי' דהין

[illegible]

ע"י בת"י

1 **וּקְדָשׁוֹ, כִּדְ דָם הָפָר מִכֶּכֶּר**
 2 **וּקְדָשׁוֹ, כִּשְׁם שְׂדֵי שְׂדֵי שְׂדֵי**
 3 **יִשְׂרָאֵל בְּשָׂאֵר עֲבִירוֹת, כִּדְ דָם**
 4 **בְּשָׂאֵר עֲבִירוֹת, וּרְבִי שְׁמַעוֹן,**
 5 **דְּבִנְי כִפָּרָה יִנְהוּ, מִיְהוּ כָל וְ**
 6 **יְהוּדָה, טוֹמְאָת מִקְדָּשׁ וּקְדָשׁ**
 7 **הַנֶּעֱשֶׂה בָּפִינִים, וּבְהִנְיִים בְּפָר**
 8 **וְאֵלּוּ מִכֶּכֶּר בְּיֹדֵי שְׂעִיר הַ**
 9 **עֲבִירוֹת נְמִי כְּהֵנִים בְּיֹדֵי**
 10 **יִשְׂרָאֵל וְאֵלּוּ כְּהֵנִים וְאַחֲרֵי**
 11 **לְכֹהֲנִים וְלִכְהֵן מִשִּׁי? אֵלּא**
 12 **עַל טוֹמְאָת מִקְדָּשׁ וּקְדָשׁוֹ, זֶה**
 13 **אֹמְרִי: כִּשְׁם שְׂדֵי שְׂדֵי שְׂדֵי**
 14 **יִשְׂרָאֵל, כִּדְ דָם הָפָר מִכֶּכֶּר**
 15 **שְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מִכֶּכֶּר עַל יְ**
 16 **רֹאשׁ הָפָר" – פֶּר שְׁעוֹן סִמְכָר**
 17 **מְעִינִין סִמְכָר, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁשִׁי**
 18 **מְעִינִין סִמְכָר בּוֹקֵנִים, וְאִין שְׂ**
 19 **בּוֹקֵנִים, אֵלּא בְּאֶהְרֵן, וְרַמְיָהוּ**
 20 **וְאִין שְׂעִיר עֲבֹדָה זָרָה מְעִי**
 21 **רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרִי: ח**

[illegible]

נָסְפִי רָחֵלָה בְּכַמָּה? וּפְשִׁטָּנָא לִיה מִמַּתְנִיתִין: גְּדִי מִשְׁמֹשׁ
נָסְפִי צֵאֵן שֶׁל גְּדוּלִים וְשֶׁל קִטְּנִים, שֶׁל זְכָרִים וְשֶׁל נְקֻבּוֹת,
חוּץ מִשֶּׁל אֵילִים. מִזְּשֵׁנָה כָּל קֶרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר אֵין בָּהֶן
סְמִיכָה, חוּץ מִן הַפָּר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת וְשְׁעִיר
הַמִּשְׁתַּלֵּחַ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֵפֶּשׁ שְׁעִיר עֲבוּדָה זָרָה. כָּל
קֶרְבָּנוֹת הַיָּחִיד מְטוּעִין סְמִיכָה, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֹׂר
וְהַפֶּסֶחַ. וְהַיֹּדֶשׁ סוֹמֵךְ, וּמִכְיָא נִסְכִּים, וּמִימֵר. גְּמָרָא תֵּנוּ
בָּנֵן: כָּל קֶרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר אֵין בָּהֶן סְמִיכָה, חוּץ מִפָּר הַבָּא
עַל כָּל הַמִּצְוֹת וְשְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה, דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי
יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה אֵין בָּהֶן סְמִיכָה, וְאֵת מִי
אֵבִיא תַּחְתִּיהֶם? שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ. - לֹא סָבִיא דְּלֹא מַעֲיִיל?
- אֲמַר רַבִּינָא: גְּמִירֵי שְׁתֵּי סְמִיכוֹת בְּצִבּוֹר. אֲמַר לֹא רַבִּי
שְׁמַעוֹן: וְהֵלֵא אֵין סְמִיכָה אֱלֹא בְּעֵלִים, וְהָא אַהֲרֹן וּבָנָיו
סוֹמְכִין בּוֹ! אֲמַר לֹא: אֵפֶּשׁ זֶה אַהֲרֹן וּבָנָיו מִתְּכַפְּרִין בּוֹ. אֲמַר
רַבִּי יִרְמְיָה: וְאִזְדוּ לְטַעַמְיֵיהוּ, דִּתְנִיא: "וְכַפֵּר אֶת מִקְדָּשְׁךָ
הַקֹּדֶשׁ" - זֶה לִפְנֵי וּלְפָנֵים, "וְאֵת אֹהֶל מוֹעֵד" - זֶה הַיֹּכֶל,
"מִזְבֵּחַ" - כְּמִשְׁמַעוֹ, "וְכַפֵּר" - אֵלּוּ הָעֲזוּרוֹת, "כֹּהֲנִים" -
כְּמִשְׁמַעוֹ, "עַל כָּל עֵם הַקֹּהֵל" - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, "וְכַפֵּר" - אֵלּוּ
הַלְוִיִּם. הַיֹּשׁוּב כוֹלֵן לְכַפֵּרָה אַחַת שְׁמוֹתִכֶּפְרִין בְּשְׁעִיר
הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: כִּשֶּׁם שֶׁדָּם
שְׁעִיר הַנִּעְשָׂה בְּפָנִים מְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל עַל טוֹמְאֹת מִקְדָּשְׁךָ
וְקִדְשֵׁי, כִּךְ דָּם הַפָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים עַל טוֹמְאֹת מִקְדָּשְׁךָ
וְקִדְשֵׁי. כִּשֶּׁם שְׁיֻדּוֹי שֶׁל שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ מְכַפֵּר עַל
יִשְׂרָאֵל בְּשָׂאֵר עֲבִירוֹת, כִּךְ וַיִּדּוּי שֶׁל פָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים
בְּשָׂאֵר עֲבִירוֹת. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, הֵא וַדַּאי הַיֹּשׁוּב! אֵין, הַיֹּשׁוּב
דְּבָנֵי כְּפָרָה נִינְהוּ, מִיהוּ כָּל חַד וְחַד מְכַפֵּר בְּדִנְפִישִׁיָּה. לְרַבִּי
יְהוּדָה, טוֹמְאֹת מִקְדָּשְׁךָ וְקִדְשֵׁי יִשְׂרָאֵל מְכַפְּרִי בְּדָם שְׁעִיר
הַנִּעְשָׂה בְּפָנִים, וְכֹהֲנִים כְּפָר שֶׁל אַהֲרֹן, בְּשָׂאֵר עֲבִירוֹת אֵלּוּ
וְאֵלּוּ מְכַפְּרִי בְיֻדּוֹי שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ. וְלְרַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּשָׂאֵר
עֲבִירוֹת גַּמִּי כֹהֲנִים בְיֻדּוֹי דְּפָר מִתְּכַפְּרִי, בְּדִקְתָּנִי. אֶחָד
יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד כֹהֲנִים וְאֶחָד בָּהֶן מִשִּׁית, מַה בֵּין יִשְׂרָאֵל
לְכֹהֲנִים וּלְבָהֶן מִשִּׁית? אֱלֹא שֶׁדָּם הַפָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים
עַל טוֹמְאֹת מִקְדָּשְׁךָ וְקִדְשֵׁי, זוֹ דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן
אוֹמֵר: כִּשֶּׁם שֶׁדָּם הַשְּׁעִיר הַנִּעְשָׂה בְּפָנִים מְכַפֵּר עַל
יִשְׂרָאֵל, כִּךְ דָּם הַפָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים. כִּשֶּׁם שְׁיֻדּוֹי שֶׁל
שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ מְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל, כִּךְ וַיִּדּוּי שֶׁל פָּר מְכַפֵּר
עַל הַכֹּהֲנִים. תֵּנוּ רַבָּנִן: "וּסְמָכּוּ זָקְנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם עַל
רֹאשׁ הַפָּר" - פָּר מְטוּן סְמִיכָה, וְאֵין שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה
מְטוּעִין סְמִיכָה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: פָּר
מְטוּן סְמִיכָה בְּזֻקְנִים, וְאֵין שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה מְטוּן סְמִיכָה
בְּזֻקְנִים, אֱלֹא בְּאַהֲרֹן. וְרַמְיָנְהוּ: "הַחִי" - הַחִי מְטוּן סְמִיכָה,
וְאֵין שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה מְטוּעִין סְמִיכָה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה.
רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: חִי מְטוּן סְמִיכָה בְּאַהֲרֹן,

השני. **רבי שמעון אומר** - האי שפיר קאמרת דבטומאת מקדש וקדשו לא יהוה, דכשם שדם השעיר יכנס להקדש, כהניסוף דמיו יכנס להקדש. **הא ודאי חושבו** - כפרה אחת, כהנים ליום ישראלים בהאי יום. **אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן** - פירוש יתירא הוא. **אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן** - על ישראל, **תנו רבנן הפך** - וסמכו מכפר על הכהנים, ודם השעיר הנעשה בפנים - פירוש יתירא הוא. **אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן** - על ישראל, **תנו רבנן הפך** - וסמכו מכפר על הכהנים, ודם השעיר הנעשה בפנים - פירוש יתירא הוא.

זכר את מקדש הקדוש זה לפני ולפנים אהל מועד זה היכל מזבח כמשמער — בפרק
קמא דשבעות (יג.) פירש בקנטרס: דמייר בטמא ששימש לפני ולפנים, או
היכלל או במזבח: ותימא: ולא אשכחן דמכפר שיער הנעשה בפנים אנשמש בטומאה
וכאן פירש בקנטרס: דמייר בטמא שנכנס לפני ולפנים, או נגע במזבח: וקשה: דאמאי
בעי קרא האב אבל חד וחד, הא בפרק שני
דשבעות (טז.) נפקא ררת כבדלוו מחד קרא.
מכתבי "שכח" כדכתיב — אלו ענין
לטומאה שבחוץ, תנודו ענין לטומאה שבפנים
ושמא מאחר דנפקא לן הכא כבדלוו
דמתכפרין, לא מיבעי לענין ברת אלא חד קרא.
ועד קשה: הא דתיא בפרק קמא דשבעות
(ז.) "זכר על הקדש טומאות בני ישראל",
שיש לי בענין הזה לטומאה שלש טומאות:
טומאת עבודה זרה, וגילוי עריות, ושפיכות
דמים. וקאמר רבי שמעון: מנקמוהו הוא מוכרז,
הזה ליה למימר מחאב דעל כרחק בטומאת
הקדש הכותב מדבריו ועד: בדסוף "הזכיר לך
(וימא סא.)" מיתיי לה אמתניתין בי'נשפך הדם
— יביא אחר, ויחזור ויהי תחלה בפנים. וכן
בדילכל, כך במזבח הזהב — משמע בהדיא
דלענין הזאת דריש, דהוה על בין הבדים ועל
הפוכות ועל מזבח הזהב, ושייר הדם — על
יסוד מזבח החיצון. וקרי ליה למזבח החיצון
עזרות" — לפי שהיה בעזרה, דאיכא עזרת
כהנים ועזרת ישראל קדושתם שוה ליהשב
מחנה שכניה. ואף על גב דכדלוו הזאת כבר
כתבי, ואפילו עיכובא דרשין מ'וכלה" בפרק
שני דשבעות (טז.) אמר כלה — כיפר, ואם
לא כילה — לא כיפר. איצטרך האי קרא, דלא
תימא: הני מילי — אחרן, להכי כתב רחמנא
"זכר הבזק אשר ימשח אותו ואשר ימלא",
כדדרשין בתורת כהנים, וכתבי בתריה "זכר"
את מקדש הקדוש.

הזושו כולו לכפרה אחת שמתכפרין בשעיר
הנשתלח — אבל בשעיר הנעשה
בפנים — לא דרשו, דאין כהנים מתכפרים.
כדדרשין בפרק קמא דשבעות (יג.) דכתיב
"אשר לעם" ואם תאמרו: ולוים כהנים מתכפרים?
אי בשעיר הנעשה בפנים — "אשר לעם" כתיב,
ואיכא למאן דאמר בפרק "הזרוע" (תולין קלא.)
לויים לא איקרו "עם". ואי בפרש לא אחרן —
"ביתו" כתיב, דהיינו כהנים ידו לומר: דמתכפרין
בשעיר הנעשה בפנים, מאחר דכתיב "זכר" —
אלו הלוים, דאשמועינן קרא דמתכפרין.
ואין שעירי עבודה זרה טענין סמיכה —
ואיצטרך קרא למעט, דלא תילף מפר
העלם דבר של צבור, דזה צבור ואי צבור. אי
נמי: משום דרבי שמעון מרבי להו בסמוך
מכתבי (ד' ו') "וסמן ידו על ראש השעיר".
ורבי יהודה מוקי לה: לרבות שעיר חנוש.
ואיפכא לא מסתברא ליה למימר, דמ'הח' —
ממעט שעיר חנוש, ומ'השעיר" יריבה שעירי
עבודה זרה — משום דמ'השעיר", דכתיב גבי
נשיא, אית לן לרביי טפי נמי שעיר נשיא כמו
שעיר דחושן. ולי נראה: דלהכי ליבא למימר
"ח" למעט (שעירין חנוש), משום דאי אמרת
בשלמא לרבות — שפיר. אלא אי אמרת למעט
— לשתוק קרא מניה, דשעה מדורות לא ילפינן,
כדאמר פרק "כל המנחות באות מצה" (מנחות
ט.) גבי מנחת שמיני ללבונה.

ואין

לִּיה מִמַּתְנִיתִין: נְדִי מִשְׁמֹשׁ
יָם, שֶׁל זָכָרִים וְשֶׁל נְקִיבוֹת,
קִרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר אֵין בָּהֶן
עַל כָּל הַמִּצְוֹת וְשִׁעִיר
אֶף שִׁעִיר עֲבֹדָה זָרָה. כָּל
חוּץ מִן הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר
וְסָבִים, וְיֹמִיר. נִמְרָא תְּנוּ
הֶן סְמִיכָה, חוּץ מִפֶּה הַבָּא
זָרָה, דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי
הָאֵין בָּהֶן סְמִיכָה, וְאֵת מִי
תֵּי. — לֹא סָנִיָּא דְּלֹא מַעֲלִי?
יִכּוֹת בְּצִבּוּר. אָמַר לוֹ רַבִּי
בְּבָעֲלִים, וְזֶה אֲהָרֹן וּבָנָיו
וְהֵן וּבָנָיו מִתְּכַפְּרִין בּוֹ. אָמַר
דִּתְנִיָּא: "זִכְרָא אֵת מִקְדָּשׁ
תֵּי אֲהֵל מוֹעֵד" — זֶה הֵיכָל,
אֵלו הַעֲזָרוֹת, "כֹּהֲנִים" —
אֵלו יִשְׂרָאֵל, "זִכְרָא" — אֵלו
אֲחֵת שְׁמִתְכַּפְּרִין בְּשִׁעִיר
י שְׁמַעוֹן אָמַר: כִּשְׁם שְׁדָם
יִשְׂרָאֵל עַל טוֹמְאוֹת מִקְדָּשׁ
הַכֹּהֲנִים עַל טוֹמְאוֹת מִקְדָּשׁ
עִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מִכָּפֹר עַל
שֶׁל פֶּה מִכָּפֹר עַל הַכֹּהֲנִים
וְדֵאֵי הַזֹּשׁוּ! — אֵין, הַזֹּשׁוּ
וְחֵד מִכָּפֹר דִּנְפִשִּׁיה. לְרַבִּי
יִשְׂרָאֵל מִכָּפֹר בְּדָם שִׁעִיר
אֲהָרֹן, בְּשָׂאָר עֲבִירוֹת אֵלו
תֵּלַח. וּלְרַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּשָׂאָר
דִּ מִתְּכַפְּרִי, בְּדַקְתָּנִי. אֲחַד
הֶן מִשִּׁיחַ, מַה בֵּין יִשְׂרָאֵל
יָם הָפֹר מִכָּפֹר עַל הַכֹּהֲנִים
בְּרִי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן
נִנְעִשָׁה בְּפָנִים מִכָּפֹר עַל
הַכֹּהֲנִים. כִּשְׁם שְׁוִידִיו שֶׁל
אֵל, כֶּד וִידִיו שֶׁל פֶּה מִכָּפֹר
וְקִנֵּי הָעֵדָה אֵת יְדֵיהֶם עַל
הֶן, וְאֵין שִׁעִרֵי עֲבֹדָה זָרָה
יָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: פֶּה
י עֲבֹדָה זָרָה טַעוֹן סְמִיכָה
הַח"י — הַחֵי טַעוֹן סְמִיכָה,
סְמִיכָה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה.
טַעוֹן סְמִיכָה בְּאֲהָרֹן,

ת. מוקדש וקדשו לא יהוה, בדכשם שדם השעיר וכו'. אבל הוא פלגנו עלך, כשם שירידה של שעיר ובשתלח בו, - פברה ויחל, הבעים ליום ישראלים הוא "פברה" ברא. ודאי בונים ליום ישראלים, ובני פברה ויחל. ואל אחד יראתו ויחל ויחל ואחד כן משיח - לעיל מינה (ויחל), בכפרת שעיר ובשתלח, וקאמר "אחד" על ישראל, תגו ויחל הכפר - ויחל על שם הפה, הבפר - "על" האחד השעיר ויחל.

מנחות דף צב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קנט

הגורל לה' ביום הכפורים, וקרב לחטאת בתוך ההיכל, שלא נאמרה
בו סמיכה בפירוש.
מתרצת הגמרא: מסתבר לרבות שעירי עבודת כוכבים, דומיא
דשעיר נשיא – שהם דומים לשעיר נשיא שבו עוסק הכתוב, דשעיר
נשיא מכפר על עבירות מצוה ידועה – שידוע לנשיא שחטא בה,
וגם שעירי עבודת כוכבים מכפרים על חטא שנודע לציבור שחטאו
בו, אבל שעיר הנעשה בפנים תולה ומכפר רק למי שלא נודע לו
שחטא בטומאת מקדש וקדשיו.
מקשה הגמרא קרישא נוספת לדעת רבי שמעון: ולרבינא דאמר,
גמירי – למדו הלכה למשה מסיני שיש רק שתי סמיכות בקרבנות
ציבור, אם כן קראי למה לי – מדוע הוצרך רבי שמעון לרבות
סמיכה בשעירי עבודת כוכבים מפסוקים, הרי ודאי שיש בהם סמיכה,
שאם לא כן אין שתי סמיכות בציבור, שהרי לרבי שמעון הסמיכה על
שעיר המשתלח אינה נחשבת סמיכה, כיון שאינה בבעלים.
מתרצת הגמרא: איצטריך הלכתא – צריכים את ההלכה למשה
מסיני, ואיצטריך קראי – וצריכים גם את הפסוקים. דאי מקרא –
שאם היו לומדים זאת רק מהפסוקים, הוה אמינא זבחי שלמי ציבור
– הייתי אומר שגם קרבן שלמים של ציבור, שהוא שני הכבשים
הקריבים בחג השבועות עם שתי הלחם, טעון סמיכה, כי קשיא
אמתינותי דהך פירקא ד'כל המנחות באות', כמו הקרישא שהקשו
על המשנה בפרק 'כל המנחות באות', ששנינו שם (לעיל סא), אמר
רבי שמעון, שלשה מינין של קרבנות מעוניין שלש מצוות – בכל
אחד מהם נהוגות שתיים מתוך שלש מצוות, ומבאר שם רבי שמעון,
ששלמי יחיד טעונים סמיכה בעודם חיים, ותנופת חזה ושוק לאחר
שחיטה, אך אינם טעונים תנופה כשהם חיים. ואילו זבחי שלמי ציבור
טעונים תנופה כשהם חיים, ותנופה לאחר שחיטה, ואין בהם סמיכה.
והקשו על כך בגמרא שם (לית' בקל וחומר), ויהו זבחי שלמי
ציבור מעוניין גם הם סמיכה, מקל וחומר משלמי יחיד, מה שלמי
יחיד שאין מעוניין תנופה מחיים, מעוניין סמיכה מחיים וכו', זבחי
שלמי ציבור שטעונים תנופה מחיים, אינו דין שיהיו טעונים סמיכה.
ונמצא, שאם היינו לומדים מהפסוקים בלבד, היינו מחייבים סמיכה
בזבחי שלמי ציבור, ולכן איצטריך הלכתא – צריכים את ההלכה
למשה מסיני שיש רק שתי סמיכות בציבור, ללמד שזבחי שלמי
ציבור אינם טעונים סמיכה.
ואי מהלכתא – אם היתה רק ההלכה למשה מסיני ללא הפסוקים
(הוה אמינא) לא ידעינן הי נהנה – לא היינו יודעים אלו שני קרבנות
ציבור טעונים סמיכה, שידוע הדבר שאחד מהם הוא פר העלם דבר
של ציבור, שהרי נאמרה בו סמיכה בפירוש, אך לא היינו יודעים אם
הקרבן השני הוא שעירי עבודת כוכבים, או שעיר יום הכפורים
הנעשה בפנים. קמשמע לן – בא הפסוק האמור בחטאת נשיא
ללמדנו, שקרבן הציבור השני שטעון סמיכה הוא שעירי עבודת
כוכבים, שהם דומיא דשעיר נשיא, דמכפר על עבירות מצוה
ידועה.
שנינו במשנה: כל קרבנות היחיד מעוניין סמיכה, חוץ מבכור
ומעשר ופסח.
תנו רבנן בברייתא, בפרשת קרבן שלמים נאמרה שלש פעמים המלה
'קרבנו' לענין סמיכה, ודורשים מכאן שלש דרשות. האחת, 'קרבנו
ולא הבכור', שאין הבכור טעון סמיכה. שני, 'קרבנו ולא זבחי
היית ללמוד שבכור טעון סמיכה מקל וחומר, ומה קרבנות שלמים
שאין קדושתן מרהם – שאינם קדושים משעת לידתם, אלא רק
משעה שהקדישם, מעוניין סמיכה, בכור שקדושתו מרהם, אינו דין
שמעוניין סמיכה. תלמוד לומר – לפיכך מלמדנו הכתוב, 'קרבנו ולא
הבכור'.
דרשה שניה, 'קרבנו ולא מעשר', שאין מעשר בהמה טעון סמיכה.
שני, 'קרבנו ולא זבחי היית', ומה שלמים, שאין מקדישין לפניהם
ולאחריהם – שאינם יכולים לקדש את הבהמה שלפניהם או
שלאחריהם, אלא רק הבהמה שהקדיש לשלמים קדושה, מעוניין

ואין שעירי עבודת כוכבים מעוניין סמיכה באהרן, אלא בקננים.
ונמצא שיש סתירה בדעת רבי שמעון, אם הסמיכה בשעירי עבודת
כוכבים היא על ידי כהן או על ידי הזקנים.
מתרצת הגמרא בדרך תמיהה: אמר רב ששת, ותקפרא דהך
קמייתא מתרצתא היא – וכי אתה סבור שהברייתא הראשונה היא
מתורצת, כלומר נכונה, הרי שנינו בה שהסמיכה בשעירי עבודת
כוכבים לרבי שמעון היא על ידי הכהנים, והא אמר רבי שמעון
בברייתא לעיל (ע"א) לגבי שעיר המשתלח, שסמיכה על ידי הכהנים
אינה נחשבת סמיכה, משום שקמיכה בפעלים בעינן, והכהנים אינם
בעלים.
ממשיך רב ששת ומיישב את הסתירה: אלא תריין הוי – תתרוץ את
הברייתות כך, שמהפסוק (ויקרא ד טו) 'וסמכו זקני העדה את ידיהם על
ראש הפר' יש ללמוד, שרק פר העלם דבר של ציבור מעוניין סמיכה,
ואין שעירי עבודת כוכבים מעוניין סמיכה, דברי רבי יהודה. רבי
שמעון אומר, אי אפשר למעט שעירים מפסוק העוסק בפר, אלא יש
למעט שעירי עבודת כוכבים מהפסוק האמור לגבי שעיר המשתלח
(שם טו כא) 'וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי', שרק
השעיר החי, דהיינו שעיר המשתלח, מעוניין סמיכה באהרן – על ידי
כהן, ואין שעירי עבודת כוכבים מעוניין סמיכה באהרן, אלא
בקננים. ולפי זה הוי קא אמר ליה – כך אמר לו רבי שמעון לרבי
יהודה, אין הדין כדברך ששעירי עבודת כוכבים אין צריכים סמיכה,
אלא שעירי עבודת כוכבים בעו – צריכים סמיכה, ואי שמיע לך
– ואם שמעת מרברך דלא בעו סמיכה, באהרן הוא דשמיע לך –
הכוונה היתה שאינם צריכים סמיכה על ידי כהן, אבל על ידי הזקנים
טעונים סמיכה. ומשום דמיעוטא – המיעוט שממנו נלמד דבר זה,
אינו מהפר' כדברך, אלא מה'החי' הוא נלמד, ולכן כשהתמעטו
שעירי עבודת כוכבים לא התמעטו אלא מסמיכת כהן הכתובה
בשעיר המשתלח, אבל סמיכת זקנים יש בהם.
מקשה הגמרא: ולדעת רבי יהודה שאין סמיכה בשעירי עבודת
כוכבים, למה לי למעניהו מקרא – מדוע צריכים למעטם מפסוק,
והא אמר רבינא, גמירי – למדו הלכה למשה מסיני שיש רק שתי
סמיכות בקרבנות ציבור, ומאחר שיש סמיכה בפר העלם דבר של
ציבור ובשעיר המשתלח, אם כן בודאי שאין סמיכה בשעירי עבודת
כוכבים, שאם כן יש שלש סמיכות בציבור.
משיבה הגמרא: באמת לא הוצרך רבי יהודה למעט זאת מפסוק,
והפסוק שהביא הוא לגירסא בעלמא – כדי להעמיד את הגירסא,
ולסימן בלבד.
מקשה הגמרא: ולדעת רבי שמעון הסובר לגבי שעירי עבודת
כוכבים דבעי – שהם צריכים סמיכה, מנן ללמוד דבר זה,
שהרי רבי שמעון ממעט מ'החי' שאינם טעונים סמיכה באהרן אלא
בזקנים, ומנין ללמוד כן, שמה כוונת הפסוק למעטם לחלוטין מסמיכה.
מתרצת הגמרא: נפקא לן – דבר זה נלמד מדתניא בברייתא, נאמר
בשעיר חטאת של נשיא (ויקרא ד כד) 'וסמך ידו על ראש השעיר',
לרבות שעיר נחשון לסמיכה – לרבות את השעירים שהקריבו נחשון
בן עמינדב ושאר הנשיאים בעת חנוכת המזבח, שגם בהם היתה
סמיכה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, לרבות שעירי עבודת
כוכבים לסמיכה. ומוסיפה הברייתא, שהיה רבי שמעון אומר, כל
חטאת שנגנב דמה לפניהם – לתוך ההיכל או לקודש הקדשים,
מעונה סמיכה, ולכן גם שעירי עבודת כוכבים טעונים סמיכה, שהרי
הם קרבן חטאת שדמו נכנס להיכל.
שואלת הגמרא על ברייתא זו: למה לי למימרא 'שהיה' – מדוע
הוצרכה הברייתא להוסיף ולומר 'שהיה רבי שמעון אומר' וכו', הרי
כבר למד זאת מפסוקים. משיבה הגמרא: לסמיכא בעלמא –
הברייתא אמרה זאת לסימן בלבד.
הגמרא מקשה עוד על הברייתא: מנין למד רבי שמעון לרבות
מ'השעיר' דווקא שעירי עבודת כוכבים, ואימא – שמה נאמר
שהפסוק מרבה סמיכה בשעיר הנעשה בפנים – שעיר שעלה עליו

1 קָרְבָּא – פסוקים אלו, שנאמר בהם 'קרבנו', לָמָּה לִי – לשם מה
2 נאמר.
3 מתרצת הגמרא: פסוקים אלו באו לדרשות אחרות, וכך יש לדרוש
4 מהם, 'קָרְבָּנו', וְלֹא קָרְבֵּן חֲבִירוֹ – אין אדם סומך על קרבנו של
5 חבירו. 'קָרְבָּנו', וְלֹא קָרְבֵּן עוֹבֵד בּוֹכְבִּים – אין ישראל סומך על
6 קרבן של גוי. 'קָרְבָּנו', לְרִבּוֹת כָּל בְּעָלֵי קָרְבֵּן לְסַמֵּיכָה – שאם יש
7 כמה שותפים בקרבן אחד, כל אחד מהם צריך לסמוך עליו, ואין די
8 שאחד יסמוך עבור כולם.
9 שנינו במשנה: הַיּוֹרֵשׁ סוֹמֵךְ וּמְבִיא נִסְכִּים וּמְמִיר.
10 תָּנִי – שנה רב חֲנִינְיָה קָמִיָּה [לפניו] דְּרָבָא ברייתא שבה נאמר, יוֹרֵשׁ
11 אֵינוֹ סוֹמֵךְ על קרבן אביו, יוֹרֵשׁ אֵינוֹ מִמֶּר את קרבן אביו, ואם
12 המיר אותו בבהמה אחרת אין התמורה חלה.
13 הקשה רבא על ברייתא זו: וְהָאֵלֶּיךָ תָּנִי – והרי אנחנו שנינו במשנה,
14 הַיּוֹרֵשׁ סוֹמֵךְ, וּמְבִיא אֶת נִסְכָּיו – הנסכים על קרבן אביו, וּמִמֶּר.
15 אָמַר לִיה רב חנניה לרבא בשאלה, אִיפְכָא – האם אהפוך את
16 הגירסא בברייתא שבידי, ואגרוס בה 'יורש סומך יורש ממיר', כדי
17 שלא יקשה עליה מהמשנה.
18 אָמַר לִיה רבא לרב חנניה, לֹא – אל תהפוך את הגירסא, מִתְּנִיתָ
19 מִנִּי – ברייתא זו ששנית, בשיטת מי היא, בשיטת רבי יהודה היא.
20 דְּתִנָּא בברייתא אחרת, יוֹרֵשׁ סוֹמֵךְ, יוֹרֵשׁ מִמֶּר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר,
21 יוֹרֵשׁ אֵינוֹ סוֹמֵךְ, יוֹרֵשׁ אֵינוֹ מִמֶּר.
22 הגמרא דנה בשורש המחלוקת שבברייתא זו. שואלת הגמרא: מֵאֵי
23 טַעַמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה שִׁיּוּרשׁ אֵינוֹ סוֹמֵךְ וְאֵינוֹ מְמִיר.
24 משיבה הגמרא: רבי יהודה דורש מ'קרבנו' האמור לגבי סמיכה, שעל
25 קָרְבָּנוֹ אדם סומך, וְלֹא על קָרְבֵּן אֲבִיו. וְיִלְיָף – ולומד רבי יהודה
26 תמורה, שהיא תַּחֲלִיל הַקֹּדֶשׁ, שהרי כשממיר הוא מתחיל את
27 הקדושה על הבהמה שאותה עושה תמורה, מְסַמֵּיכָה שהיא סוֹף
28 הַקֹּדֶשׁ, שמדי אחריה שוחטים את הקרבן, שתיכף לסמיכה שחיטה,
29 מֵה בְּסַמֵּיכָה שהיא סוֹף הַקֹּדֶשׁ יוֹרֵשׁ אֵינוֹ סוֹמֵךְ, אָף בתמורה שהיא
30 תַּחֲלִיל הַקֹּדֶשׁ, יוֹרֵשׁ אֵינוֹ מִמֶּר.
31 שואלת הגמרא: וְרַבִּי – חכמים הסוברים שִׁיּוּרשׁ סוֹמֵךְ וּמְמִיר, מִנֵּן
32 הֵם לְוֹמְדִים זֹאת.
33 משיבה הגמרא: שִׁנְאָמַר (ויקרא כז) 'וְאִם הָמָר יִמִּיר בְּהֵמָה בְּהֵמָה וְהִזָּה
34 הוּא וְתִמְוָרְתוֹ יִזְהֶה קֹדֶשׁ', ויכול היה הכתוב לומר 'וְאִם יִמִּיר',
35 ומהכפילות של הלשון 'הָמָר יִמִּיר' נלמד לְרִבּוֹת אֶת הַיּוֹרֵשׁ, שגם
36 הוא יכול להמיר. וְיִלְיָף – ולומדים חכמים סמיכה שהיא סוֹף הַקֹּדֶשׁ,
37 מִתְּמִירָה שהיא תַּחֲלִיל הַקֹּדֶשׁ, מֵה בתמורה שהיא תַּחֲלִיל הַקֹּדֶשׁ
38 יוֹרֵשׁ מִמֶּר, אָף בסמיכה שהיא סוֹף הַקֹּדֶשׁ, יוֹרֵשׁ סוֹמֵךְ.
39 חזרת הגמרא ושואלת: וְרַבִּי, הֵא – פסוק זה של 'קָרְבָּנו' שממנו
40 למד רבי יהודה שִׁיּוּרשׁ אֵינוֹ סוֹמֵךְ, מֵאֵי עֲבָדֵי לִיה – מה הם עושים
41 בו, ולשם מה נכתב.
42 משיבה הגמרא: חכמים דורשים מכאן אחת משלשת הדרשות
43 שנלמדו לעיל מהמילה 'קרבנו', דהיינו קָרְבָּנוֹ וְלֹא קָרְבֵּן עוֹבֵד
44 בּוֹכְבִּים, או קָרְבָּנוֹ וְלֹא קָרְבֵּן חֲבִירוֹ, או קָרְבָּנוֹ לְרִבּוֹת כָּל בְּעָלֵי
45 קָרְבֵּן לְסַמֵּיכָה.
46 שואלת הגמרא: וְרַבִּי יְהוּדָה, מִנֵּן הוּא ילמד את שלשת הדינים
47 הללו, הרי 'קרבנו' אחד נצרך כדי ללמד שִׁיּוּרשׁ אֵינוֹ סוֹמֵךְ.
48 משיבה הגמרא: רבי יהודה 'לְרִבּוֹת כָּל בְּעָלֵי קָרְבֵּן לְסַמֵּיכָה' לִית
49 לִיה – אינו סובר דין זה שכל בעלי הקרבן צריכים לסמוך, אלא אחד
50 סומך עבור כולם, ולכן נשאר לו 'קרבנו' אחד מיותר, ללמוד ממנו
51 שִׁיּוּרשׁ אֵינוֹ סוֹמֵךְ.
52 תירוצ נוסף: וְאִי נִמִּי אִית לִיה – גם אם רבי יהודה סובר שכל בעלי
53 הקרבן צריכים לסמוך, יש לתרץ שעוֹבֵד בּוֹכְבִּים וְחֲבִירוֹ – הדין
54 שאין ישראל סומך על קרבן של גוי והדין שאין אדם סומך על קרבן

55 של חבירו, שניהם מִחֵד קָרָא נִפְקָא – נלמדים מפסוק אחד, וממילה
56 אֵינִיִּתְרוֹ לִיה תְּרִי קָרָא – נשארו שני 'קרבנו' מיותרים, חֵד – מאחד
57 נלמד 'קָרְבָּנוֹ וְלֹא קָרְבֵּן אֲבִיו', וְאִידֵךְ – ומהאחר נלמד 'לְרִבּוֹת כָּל
58 בְּעָלֵי קָרְבֵּן לְסַמֵּיכָה'.
59 חזרת הגמרא ושואלת: וְרַבִּי יְהוּדָה, הֵא – יתור זה של 'הָמָר יִמִּיר',
60 שממנו למדו חכמים שִׁיּוּרשׁ מְמִיר וּסוֹמֵךְ, מֵאֵי עֲבָדֵי לִיה.
61 משיבה הגמרא: מִיפְעֵי לִיה – רבי יהודה צריך פסוק זה כדי לְרִבּוֹת
62 אֶת הָאִשָּׁה – ללמוד שאשה שהפרישה קרבן והמירה אותה בבהמה
63 אחרת, התמורה חלה, ולוקה על כך משום הלאו של 'לֹא יִמִּיר'.
64 דְּתִנָּא בברייתא, לִפִּי שְׁכָל הַעֲנִין של תמורה כולו אֵינוֹ מְדַבֵּר אֱלָא
65 בְּלִשׁוֹן זָכָר, שהרי נאמר (ויקרא כז) 'לֹא יִחַלְפֶנּוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ' וכיוצא
66 בזה, ולא נאמר 'לֹא תַחֲלִיפֶנּוּ, מֵה סוֹפְרֵינוּ – מִנֵּן שְׁסוּפֵינוּ לְרִבּוֹת גַּם
67 אֶת הָאִשָּׁה, שאף בה נוהג דין תמורה, תִּלְמִיד לֹמֵר – מלמדת
68 התורה 'הָמָר יִמִּיר', לרבות את האשה.
69 שואלת הגמרא: וְרַבִּי, מִנֵּן הֵם מְרַבִּים את האשה.
70 משיבה הגמרא: דְּרִישִׁי מֵ'וָאם' – דורשים מהאות וא"ו המיותרת
71 שבמילה 'וָאם', שיכול היה הכתוב לומר 'אם המיר ימיר בבהמה
72 בבהמה' בלי וא"ו. וְרַבִּי יְהוּדָה, 'וָאם' לֹא דְרִישִׁי – אינו דורש מהאות
73 וא"ו במילה 'וָאם', משום שלדעתו אין זה מיותר.

משנה

74 משנתינו מבארת מי הם המחויבים בסמיכה על קרבנם, ושאר דיני
75 סמיכה: הָכָל – כל המביאים קרבן הטעון סמיכה סוֹמֵכִין את ידיהם
76 על הקרבן, חוץ מִחֵד שְׁוֹטָה וְקָמֵן וְסוֹמֵךְ וְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים וְהַעֲבֵד
77 וְהַשְׁלִיחַ וְהָאִשָּׁה, והטעם יתבאר בגמרא.
78 וְסַמֵּיכָה 'שְׁוִירִי מִצּוֹה' – הסמיכה על הקרבן אינה מעיקר מצות
79 ההקדשה אלא כמו שיריים של המצוה ואינה מעכבת את הכפרה.
80 הסמיכה נעשית עַל הָרֹאשׁ של הקרבן, ונעשית בְּשֵׁנֵי יָדָיִם.
81 וְכַמְקוֹם שְׁסוֹמְכִין עַל הַקֹּרְבָּן שֵׁם שְׁוֹחֲטִין אותו, אך אם סמך מחוץ
82 לעזרה צריך לחזור ולסמוך בעזרה שהוא מקום השחיטה. וְתִקְנָה
83 לְסַמֵּיכָה שְׁחִיטָה – יש לשחוט את הקרבן מיד לאחר הסמיכה.

נמרא

84 במשנה נמנו אלה שאינם סומכים ידיהם על הקרבן, הגמרא מבארת
85 את הטעם: שואלת הגמרא, בְּשֵׁלְמָא – מובן הדין במשנה שַׁחֲרֵשׁ
86 שְׁוֹטָה וְקָמֵן אינם סומכים, משום דְּלֹא בְּנֵי דְעָה נִינְהוּ – שאין להם
87 דעת ואינם בני מצוה. עוֹבֵד בּוֹכְבִּים נִמִּי – גם הדין שגוי אינו סומך
88 מובן, משום שנאמר בפסוק העוסק במצות הסמיכה (ויקרא א ב-ד) 'דָּבַר
89 אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֵלֶה, ודרשו חכמים 'בְּנֵי
90 יִשְׂרָאֵל סוֹמְכִין וְאֵין עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים סוֹמְכִין', אֱלָא דִין סוֹמֵךְ אֵינוֹ
91 מובן, מֵאֵי טַעַמָא לֹא – מדוע אינו סומך.
92 משיבה הגמרא: שני אמוראים רִבִּי חֲסִדָּא וְרַב יִצְחָק בְּרִי אֲבִדִּימִי
93 אמרו טעמים שונים לדין שסומא אינו סומך, חֵד אָמַר, אֲתִיָּא –
94 למדים גזירה שוה 'סַמֵּיכָה' 'סַמֵּיכָה' מוֹקְנֵי עֲדָה, כלומר, נאמרה
95 'סמיכה' בשאר קרבנות, ונאמרה 'סמיכה' בפר העלם דבר של צבור
96 (ויקרא ד טו) 'וְסָמַכְוּ וְקָנִי הָעֲדָה אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפֶּרֶךְ', כשם שוקני
97 העדה (והסנהדרין) הסומכים על הקרבן אינם סומים, כך גם כל סומך
98 על קרבן צריך שלא ידיה סומא.
99 וְחֵד אָמַר, אֲתִיָּא – למדים גזירה שוה 'סַמֵּיכָה' 'סַמֵּיכָה' מְעוֹלָת
100 רִאִיָּה, כשם שסומא אינו סומך על עולת ראייה לפי שהוא פטור
101 מלהביא קרבן זה, כך בשאר קרבנות סומא אינו סומך.
102 שואלת הגמרא: וְלִמָּאן דְּאָמַר שהלימוד הוא מְעוֹלָת רִאִיָּה, מֵאֵי
103 טַעַמָא לֹא יִלְיָף – מדוע לא למד זאת מן וְקָנִי עֲדָה כדברי האמורא
104 השני.

קרבנו – הדלת "קרבנו" כתיב בענייני דשלים (ויקרא ג), שלשה מנייניה דרש ליה הוה להרשא אחרינא, ושלשה דרש הבא. **ולא חבבור** – טעון סמיכה. **משער** – שנקשר לפניו ולאחריו, כדאמר (בבבז טז א): קרא לתשיעי עשירי וכו'. **איכא למיפריך** – דלא הוה צריכי קרא, דאפילו לא מינע דחננא מ'קרבנו' – לא מצית ליתא משלמים, מזה לשלמים ב'ין הוא וטענים סמיכה, שכן טענין חנופה חזו ושוק. תאמר באלו – דאין טענין חנופה, ולמה לי קראי **ורא' לא צריכי קראי** – אלא אסמכתא בעלמא, אלא עיקר קראי לשה ל', דהוא ואסמכתא נעוה? **ולא קרבן חבירו** – שאין אוס טעון על קרבן חבירו. **ולא על קרבן גוי** – דסמיכה בבעלים בענין, כל בעלי קרבן – מי שיש לו חלק בקרבן – סומך עליו. **ורבי נתנה אמר ליה איכא** – כלומר, דאמרי דרש סומך וירש ממנו, כי דביב לא חקשה ליה מתניתין, **אמר ליה לא צריכת** – דמתניתין דתני "אינו סומך ואינו ממנו" – רבי יהודה דא. **וילף תחלת הקדש** – דהיינו, תמורה שנקשרה תחלתה "מסוף הקדש" – מסמיכה, שהוא סומך בשעת שחיטה, דתנן למסיכה שחיטה. **ורש אינו סומך** – כדאמר "קרבנו" – ולא סומך אביו. גי' תבירו מחד קרא נפקא – דזה הוה אינו שקל. ותרידו מהאי טעמא דהא, דסמיכה בבעלים בענין, **אינו מדבר אלא בלשון זכר** – "לא יחלפנו ולא ימיר" – בלשון זכר דהא. **מה סופינו** – כלומר, דהא נביא את האשה תלמוד לומר **המר ימיר** – לרבות את האשה. **ורבנן** – נפק לאשה מיראנא. **גמרא תאמי סמיכה** – לכל קרבן, מסמיכה דקני עדה, דפר העלם דבר של צבור, דמה להלן – סומא לא. דאמרין (סנהדרין ת"א): "אמר" – ברמין קל. **מעולת ירידה** – דהתם כתיב "יראה ייראה", ואמרין (תענית ה"ב): פרט לסומא.

דנין

רש"י בתי

קראי למה ליה? – "קרבנו" – **ולא קרבן חבירו, "קרבנו"** – **ולא קרבן גוי, "קרבנו"** – **לרבות כל בעלי קרבן לסמיכה. "היורש סומך"**. **תני רב חנניה קמיה דרבא:** **יורש אינו סומך, יורש אינו מימר. והא אגן תנן: היורש סומך, ומביא את נסכיו, ומימר!** – **אמר ליה: איפכא?** – **אמר ליה: לא, מתניתין מני? רבי יהודה היא, דתניא: יורש סומך, יורש מימר. רבי יהודה אומר:** **יורש אינו סומך, יורש אינו מימר. מאי טעמא דרבי יהודה?** **"קרבנו"** – **ולא קרבן אביו, וילף תחלת הקדש מסוף הקדש, מה סוף הקדש יורש אינו סומך, אף תחילת הקדש יורש אינו מימר. ורבנן?** **"המר ימיר"** – **לרבות את היורש, וילף סוף הקדש מתחילת הקדש, מה תחילת הקדש יורש מימר, אף סוף הקדש יורש סומך. ורבנן הא "קרבנו" מאי עבדי ליה?** **"קרבנו"** – **ולא קרבן גוי, "קרבנו"** – **ולא קרבן חבירו, "קרבנו"** – **לרבות כל בעלי קרבן לסמיכה לית ליה, ואי נמי אית ליה, גוי וחבירו מחד קרא נפקא, איתירו ליה תרי קראי, חד, "קרבנו"** – **ולא קרבן אביו, ואידך, לרבות כל בעלי קרבן לסמיכה. ורבי יהודה הא "המר ימיר" מאי עבדי ליה? מפייע ליה לרבות את האשה, דתניא: לפי שכל הענין כולו אינו מדבר אלא בלשון זכר, מה סופינו לרבות את האשה? וסמיכה שרי מביא** – דאינו מעבד פהרי בפנים שסומכין שוחטין – באותו מקום, ולא חיונה ומקומה. **גמרא** סומך הקדש – לאו סומך נעוה, דאמרין בסנהדרין: (מקשר) רביס לנגעים, ונעוה: כשם שנית בין מנקה בצדק, כך מנקים מנוס, דכתיב "כלך יפה רעיו" ונוס אין ברך. **מעולת ירידה** – דבעי מסיכה, הוה סומך – לא, ודכתיב "יראה ייראה", ואמרין, אבל סומך – לא.

לא דריש. משנה הכל סומכין, חוץ מחרש שומה וקטן וסומא, וגוי, והקבד, והשליח, והאשה. וסמיכה שרי מביא. **על הראש בשתי ידיים. ובמקום שסומכין שוחטין, ותכף לסמיכה שוחטין. גמרא בשלמא חרש שומה וקטן – דלאו בגי דעה גינהו, גוי נמי – בגי ישראל סומכין ואין גוים סומכין, אלא סומא מאי טעמא לא? רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי, חד אמר: סמיכה מוקני עדה, וחד אמר: אתיא סמיכה סמיכה מעולת ראיה. ולמאן דאמר מעולת ראיה, מאי טעמא לא יליף מן זקני עדה?**

דנין

קראי למה לי – פירש בקטרת: דתלת "קרבנו" כתיב בשלמים, ב"ויקרא": "ואם מן הצאן קרבנו", "אם כבש הוא מקריב קרבנו", "וסמן ידו על ראש קרבנו". ובתורת כהנים משמע: דא"קרבנו" דעו קאי, והתם לא כתיב אלא תרי – "ואם עז קרבנו", "והקריב ממנו קרבנו". ושמן, "וסמן ידו על ראשו" חשיב כמו "קרבנו". **תחלת** הקדש מסוף הקדש – תמורה מסמיכה, ובנידו בפרק "בית שמוא" (לא, א) חשיב לתמורה "סוף הקדש", אבל הכא לגבי סמיכה, חשיב "תחלת הקדש". ואית ספרים דגרסי הכא איפכא, ובפרק "הזהב" (בבא מציעא נה, א) נמי קרי תמורה "סוף הקדש", לגבי חילול. **קרבנו** ולא קרבן גוי – הא דדרשין בפרק "כל המנחות באות מצה" (מנחות סא, ב): בני ישראל סומכין, ואין הגוים סומכין, פירשתי שם. **לרבות** כל בעלי קרבן לסמיכה לית ליה – פירש בקטרת: אחד סומך על ידי כולו, ובריש תמורה (ב, א) פירש בקטרת: דלא סומך כלל. יש ספרים שכתוב שם: "מאי טעמא? דלא מייחד קרבן דידהו" – משמע כפירושו. אבל קשה: דלקמן אמרין: "קרבנו" – לרבות כל בעלי סמיכה. שיכול, ומה חנופה שנתרבה בשוחטין – מתעטעט במחזורין. סמיכה שלא נתרבה בשוחטין – אין דין שתתעטעט במחזורין? משמע: דאי לאו קרא, הוה אמיתא דהוה חנופה, דאחד מניק על ידי כולו, וכאן נמי אחד סומך על ידי כולו. **מיבעי** ליה לרבות את האשה – תימה: דבפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה כז, א) שמענין ליה לרבי יהודה גבי "המול ומול" – דבריה תורה כלשון בני אדם, ושמן במקום שהפסוק מוכיח, לא אמרין. **לפי** שכל הענין כולו אינו מדבר אלא בלשון זכר – בבמה מקומות בעי קרא למעט אשה, כגון: "בני ישראל סומכין, ואין גוה ישראל סומכין". וכן (סוטה כג, ג): "בניכרת" – ולא בגינתה, אף על פי שכל הענין אינו מדבר כולו אלא בלשון זכר, משום דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל ענינים שבתורה (קדושין לה, א). אלא הכא היינו טעמא, כדמפרש בריש תמורה (ב, ב): מהו דתמא, הני מילי – ענש דשה בין ביחד בין בציבור, אבל הכא, כיון דענש שאינו שוה בכל הוא, דתנן אין הצבור והשוחטין עושין תמורה – אשה נמי, כי עברה, לא תילקי. קא משמע לן, ואם תאמר: ולמה ליה למימר "שכל הענין כולו", הוה ליה למימר: לפי שיש לנו ללמוד תחלת הקדש מסוף הקדש, דבי היכי דאניה סומכת – אינה ממידה ועד קשה: דנילף סוף הקדש כגון שחיטה, מתחילת הקדש

רבו של רבא, דאמר רבא בריש יבמות (ג.א.) ובפרק "השרפין" (סנהדרין ע"ה.) אמר ליה רב יצחק בר אבדימי: אתאי "זנה" "זנה", אתאי "זמה" "זמה". ועוד אחר היה בימי רבי, כדאשכחן בפרק "כירה" (שבט מ.ב.) דאמר רב יצחק בר אבדימי: פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המדרש כו'. הוא היה רבו של רב, דאמר בפרק "הספינה" (בבא בתרא פ"א, פ"א):

איכא תנא דאתניה לרב מדות. אחייה לרב

יצחק בר אבדימי. ורבינו שמואל גריס "דאתניה לרב", בלא למ"ד, כלומר, ששנה לו רב במדות. ורבינו תם מייית ראייה מפרק "כל הבשר" (חולין ק"א) דרבו של רב היה, דאמר: איכא תנא דאתניה לרב חול. אחייה לרב יצחק בר אבדימי. ואי אפשר לגרוס שם "דאתניה לרב", דהוא דקמדרר: ליה: אני כחל מניקה שניתי לו. ויש מפרשים: ד"ל" כמו ממנו, כדאשכחן במגילת קטן (כ"א, כ"א.) ואם היו רבים צריכין לו.

אתאי סמיכה סמיכה מוקני – תימה: אם כן, ניבעי מנוקים מכל מום? ולמאן דילין מעולת ראייה – נגעט סומא באחד מעיניו, דפטרי ליה מראייה, ושאר כל הגוה דפטורים התמו ועוד: למאן לי "בני ישראל" למעוטי נשים?

תיפוק לי מזהבא!

יליף מעולת ראייה – אף על גב דעולת ראייה גופה מעולת נדרה גמורה, כדבסמך, וקיימא לן (ובחסים ט"ז.) דדבר הלמד בהקש – אין חור ומלמד בגמרה שוה. הני מילי – היכא דיליף הוא מילתא גופה, אבל הכא ילפינן עולת חובה דטעונה סמיכה מעולת נדרה, והדר גמרינן סומא דלא. ידו ולא יד אשתו – מהא דכתיב "בני ישראל" למעוטי נשים מסמיכה, לא נפקא אשתו. דהוא אמר: תסמוך בקרבן בעלה, וכדי בעלה דמיא. ואם תאמר: ולמה לי קרא למעוטי נשים מסמיכה? תיפוק לי דמצות עשה שהזמן גרמא, אם תבין לסמיכה שחיטה דאורייתא. כדאמר בפרק "כל הפסולין" (ובחסים ל"ג.) דאפילו סמך בסוף הלילה תבין לעמוד השחר – צריך לשחוט עינין את התמיד תחילה, שלא ידא דבר קודם לתמיד. עוד תנן בפרק שני דמגילה (כ"ב.) כל היום כשר לסמיכה ולשחיטה, דריש בגמרא: דכתיב "ביום זבחכם", ואיחוש סמיכה לשחיטה. דכתיב "והשחט... וסמך".

כאילו לא כיפר וכיפר – בפרק קמא דובחים (ו,א.) בעי למידק מזהבא דלא מכפר אעשה דלאחר הפרשה, דקאמר: מאי לאו, כיפר – עשה דקודם הפרשה, לא כיפר – סמיכה, דהוא ליה עשה דלאחר הפרשה. ואמר רבא: עשה דסמיכה קאמור? שאני הכא, כיון דכל כמה דלא שחט – ב"עמוד וסמך" קאי. אימת קא הוי עשה לאחר שחיטה חשיב כעשה דלאחר שחיטה. אמר ליה רב הונא בר (רבי) יהודה לרבא: אימא כיפר – וגברא, לא כיפר – קמי שמיא, כדנא: "והותר בשמן אשר על פה הכהן" כו' ותימה: דלא מייית מבחיית התנופה דהכא, דעל כרחין לא כיפר קמי שמיא קאמר, דלא שייך למימר לא כיפר – עשה דתנופה היא לאחר זריקה: ויש לומר: דהך ברייתא מיתניא גבי אשם מצורע בתורת כהנים, שטען תנופה הוי, ושייך לפרש לא כיפר – עשה דתנופה מחיים. ולא ידו על הצואר – לצד הגרון, מקום הסימנין, ששם קרוי "צואר", כדנא בפרק קמא דחולין (ט"ז.) סמיכה

דנין יחיד מיוחד ואין דנין יחיד מציבור – ולמאן דיליף מוקני ערה, מאי טעמא לא יליף מעולת ראייה? – דנין מיד דכתיב ביה סמיכה בגופיה ממדי דכתיב ביה סמיכה בגופיה, לאפקי עולת ראייה, דהיא גופה מעולת נדרה גמורה. דתני תנא קמיה דרב יצחק בר אבא: "ויקרב את העולה ויעשה כמשפט" – כמשפט עולת נדרה, לימוד על עולת חובה שטעונה סמיכה. "והעבד והשליח והאשה". תנו רבנן: "ידו" – ולא יד עבדו, "ידו" – ולא יד שלוהו, "ידו" – ולא יד אשתו. כל הני למה לוי? – צריכא, אי כתב רחמנא חד, הוה אמר: למעוטי עבד דלא בר מצות, אבל שליח דבר מצוה הוא ושלוחו של אדם כמותו, אימא לסמוך. ואי אשמעין הני תרתי, דלא בגופיה דמיא, אבל אשתו דכגופיה דמיא אימא תיסמך, צריכא. "סמיכה שרי מצוה". תנו רבנן: "וסמך... ונדרה" – וכי סמיכה מכפרת? והלא אין כפרה אלא בדם, שנאמר: "כי הדם הוא בגוף יכפר!" אלא לומר לך, שאם עשה לסמיכה שרי מצוה, מעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר, וכיפר. ותניא גבי תנופה פי האי גוונא: "לתנופה לכפר" – וכי תנופה מכפרת? והלא אין כפרה אלא בדם, שנאמר: "כי הדם הוא בגוף יכפר!" אלא לומר לך, שאם עשה לתנופה שרי מצוה, מעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר, וכיפר. "על הראש". תנו רבנן: "ידו על הראש" – ולא ידו על הגפיים, "ידו על הראש" – ולא ידו על החזה. כל הני למה לוי? צריכי, דאי כתב רחמנא חד, למעוטי צואר דלא קאי בהדי ראשו, אבל גבו דקאי להדי ראשו אימא לא, צריכא. ואי אשמעין הני תרי, משום דלא איתרבי לתנופה, אבל הוה דאיתרבי לתנופה אימא לא, צריכא. איפשיא להו: ידו על הצדדין, מהו? תא שמע: דתניא, אבא ביראא ברבי אליעזר בן יעקב אומר: ידו על ראשו – ולא ידו על הצדדין. בעי רבי ירמיה:

מטלית מהו שתחזין? תא שמע: וכלכד שלא תהא דבר חוצץ בינו לבין הזבח. "ויבשתי ידים". מנא הני מילי? אמר ריש לקיש, דאמר קרא: "וסמך אהרן את שתי ידיו", כתיב "ידו" וכתיב "שתי", זה בנה אב, כל מקום שנאמר "ידו" הרי פאן שתיים, עד שיפטר לך הכתוב אחת. אול רבי אליעזר אמרה להא שמעמא בבי מדרשא, ולא אמרה משמיה דריש לקיש. שמע ריש לקיש ואיקפד, אמר ליה: אי סלקא דעתך כל היכא דכתיב "ידו" תרתי גינהו, למה לי למכתב "ידיו" "ידיו"? אקשי ליה גשרים וארבע ידיו, "ידיו תביאנה", "ידיו רב לו", "שפל את ידיו", אישתיק. לבתר דנח דעתיה, אמר ליה: מאי טעמא לא תימא לי: "ידיו" דסמיכה קאמרי. – בסמיכה נמי כתיב: "ויסמך את ידיו עליו ויצוהו!" – סמיכה דבהמה קאמרי. "ובמקום שפומכין שוחטין, תכף לסמיכה שחיטה". מאי קאמר? הכי קאמר: במקום שפומכין שוחטין, שתכף לסמיכה שחיטה. **משנה** חומר בסמיכה מבתנופה, ובתנופה מבסמיכה; שאחד מניף לכל החברים, ואין אחד סומך לכל החברים. חומר בתנופה, שהתנופה נוהגת בקרבנות היחיד ובקרבנות הצבור, בחיים

דנין קרבן יחיד מיוחד – מעולת ראייה, דהוי נמי קרבן יחיד. דנין – סמיכה בקרבן יחיד, דכתיב ביה סמיכה בגופיה, דכתיב "וסמך" נפר העלם דבר של ציבור, דכתיב ביה סמיכה בגופיה "וסמך" וזני העדה (ויקרא ד.) **ליסר על עולת חובת** – כגון האי דמילואים, ועולת ראייה כמו עולת חובה היא. כל הני לפי – הוה כלול מוח ידיו מנעוטי ושלוחו של אדם כמותו – דגרמנן (קדושין כ"א.) נפסח דכתיב "ושחטו אותו כל קדו" וגו'. (ספרי שרי מנחה – שאם לא עשה – לא מעבב, כאילו לא כיפר – כאילו לא עשה מצוה מן התעבורה, כדכתיב (ויקרא ד.) "וסמך... ונדרה", ואפילו הכי – כיפר, דכפרה ביה היא. ולעל על תעבורה – היינו הגרון, בית השחיטה, הגפיים – היינו גבו, דקאי להדי רישה – שהיה הראש אימא לא נגעט. על הצדדין – של ראש על הגפיים, מהו שתחזין – כן יד לבין הראש: כתיב ידו – חסר. אקפד – על שלא אמרה משנה, ואקשי ליה אי סלקא דעתך ובי למה לי דכתיב רחמנא ששום מקום בתורה ידיו מלא: לכתוב ידיו, ומשנה נמי תרי, ידו דסמיכה קאמרי – דמשנה תרי, והא לא אשכחן ידיו מלא דסמיכה סמיכה דבהמה קאמרי – וכל מקום שנאמר ידיו משמע תרי. (מאי) קאמר – "במקום שסומכין שוחטין", כלומר, דלאחר שסומכין – לאלתר שוחטין, שחטן לסמיכה שחיטה. דכתיב מסתבר שפיר. (ענין אחר): "מאי קאמר" – דמשנה ליה דראונו מקום בבחינה שסומכין, שם שוחטין, חללא אין סמיכה בעצרה. נראה לי. במקום שסומכין – בעורה, במקום הטבעות, דבשעת סמיכה דהו ישראל רשאי ליכנס שם.

משנה

רש"י בת"א

מעולת נדרה נפרה – ולא כתיב (וסמיכה) אלא מעולת נדרה, דכתיב "וסמך ודו על (ראשו) והעולה", וכל התעבורה "ויקרא" (והא מעולת נדרה.) דכתיב "אדם כי יקריב מנח" – משמע: ואם ירצה להקריב, ויעשה כמשפט – מעולת חובה כתיב, ביהדי ביום השמיני, והוא עולת חובה דהיה, דכתיב "קח לך עול גבן בקר לזאת ואיל לעלה תמימים", דכתיב בסמיכה "ותמימים" ידו ולא יד כתיב – אף על גב דאמר לעיל (וקרבנו) – ולא קרבן חבירה, איצטריך ידיו. דאי לא כתיב "ידו", הוי אמר: אימא דכתיב "והעולה" ודכתיב "ואי ודכתיב" בלא ידיעה, שלוחו – למה לי למכתב ידו – ילפינן בפסוק מירושלם כל קהל עדת ישראל, וכי כל הקהל שוחטין, אלא מכאן שלוחו של אדם מותר. שרי מנחה – שלא טמך. כאילו לא כיפר – אן גרמנא דבסמך שוחטין – כתיב "וכיפרה בדם. הצואר" – תחת הגרון, הגפיים – גבו של ביהמה. ראש – כתיב טובא בה, בעולה ושלמים וזאת. בזה ראשו – (ושפוט) ראשו כנגד ראשו. הצדדין – צדי הראש מוח דברי רבי. מטלית – אם כן מטלית על ידו וסמך, שלא ידא דבר חוצץ – גב פרו של אהרן, מבסמך ויכא. ידו – בלא ידו. שם ידו לקיש – ולא אמרה ששמייה ואותיה ליה – אידו גויה. אי סלקא דעתך ידו שחטת, למה לי למכתב ידו – בכל התורה. אקשי לה עשרים וארבע – אמאי לא כתיב "ידיו" ביה דהרעיה אמר ליה – אן בסמיכה ילפינן, ככתיב אב: דמה בשעיר ונתעלה כתיב ידיו וכתוב "שחי" – אף כל מקום דכתיב "ידיו" בסמיכה, שחי ויחי. מאי קאמר – דלחני "ותיב" לסמיכה שחיטה, ואנא דגרמנא דבסמך שסומכין שוחטין – לפי שחטן לסמיכה שחיטה, דכתיב "וסמך אהרן", וסמך ליה "שוחט". שאר מניף לכל החברים – (ושריצו) לחתוב קרבן, שכל הקרבנות מכאן בשחיטה, כדאמר בפרק "המנחות" והנסיכים, (ואחר) מניף על ידי כולם, כדמפרש בגמרא. בקרבנות – בזהו ושקן של שלמים, ובקרבנות הצבור – בכש עצרת.

"ויבשתי ידים".

וכתיב "ידו" וכתיב "שתי", זה בנה אב, כל מקום שנאמר "ידו" הרי פאן שתיים, עד שיפטר לך הכתוב אחת. אול רבי אליעזר אמרה להא שמעמא בבי מדרשא, ולא אמרה משמיה דריש לקיש. שמע ריש לקיש ואיקפד, אמר ליה: אי סלקא דעתך כל היכא דכתיב "ידו" תרתי גינהו, למה לי למכתב "ידיו" "ידיו"? אקשי ליה גשרים וארבע ידיו, "ידיו תביאנה", "ידיו רב לו", "שפל את ידיו", אישתיק. לבתר דנח דעתיה, אמר ליה: מאי טעמא לא תימא לי: "ידיו" דסמיכה קאמרי. – בסמיכה נמי כתיב: "ויסמך את ידיו עליו ויצוהו!" – סמיכה דבהמה קאמרי. "ובמקום שפומכין שוחטין, תכף לסמיכה שחיטה". מאי קאמר? הכי קאמר: במקום שפומכין שוחטין, שתכף לסמיכה שחיטה. **משנה** חומר בסמיכה מבתנופה, ובתנופה מבסמיכה; שאחד מניף לכל החברים, ואין אחד סומך לכל החברים. חומר בתנופה, שהתנופה נוהגת בקרבנות היחיד ובקרבנות הצבור, בחיים

ואף על פי כן עלתה לו כפרה.
 שנינו במשנה שיש לסמוך על הראש של הבהמה. הגמרא מביאה
 ברייתא הלומדת זאת מפסוק: **תָּנוּ רַבֵּנּוּ**, נאמר בפסוק (ויקרא א ד) **וְסִמְךָ**
 יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֵלֶה, ודרשו חכמים, יָדוֹ של הסומך תהא על הראש
 של הקרבן, וְלֹא יָדוֹ עַל הַצֹּאֵר, כלומר על הגרון במקום בית
 השחיטה. יָדוֹ עַל הָרֹאשׁ וְלֹא יָדוֹ עַל הַנְּפִיִּים – גב הבהמה. יָדוֹ עַל
 הָרֹאשׁ וְלֹא יָדוֹ עַל הַחֹהֶה של הבהמה.
 שואלת הגמרא: **כָּל הֵנִי לָמָּה לִי** – מדוע יש צורך בשלושה מיעוטים.
 משיבה הגמרא: **צָרִיכִי** – יש צורך בשלושה. **דַּאי כְּתִב רַחֲמָנָא רַק**
חַד, הייתי אומר שהפסוק בא לְמַעוּטֵי רַק את הצֹאֵר דְּלֹא כָּאִי בְּהִירָא
רִאשׁוֹ – שמקום השחיטה אינו נמצא בגובה הראש אלא נמוך ממנו,
אֲבָל גַּבּוֹ דְּקָאִי לְהִירָא רִאשׁוֹ – אבל גבו שאינו נמוך מהראש ונמצא
 באותו גובה, **אִימָא לֹא** – הייתי טועה לומר שאין חסרון בסמיכה על
 הגב, ולכן **צָרִיכָא** – צריך פסוק למעט את גבו. **וְאִי אֲשַׁמְעִינָּה הֵנִי**
תָּרִי – ואם היה הפסוק משמיע שאין לסמוך על הצואר ועל הגב,
 הייתי אומר שדווקא שם אין לסמוך מִשּׁוּם דְּלֹא אִיתְרַבֵּי לַתְּנוּפָה –
 שאין מקיימים מצות תנופה לא בצואר ולא בגב, **אֲבָל חֻוָּה דְּאִיתְרַבֵּי**
לַתְּנוּפָה – שהתורה רבתה בו מצוה נוספת כתנופה, **אִימָא לֹא** –
 הייתי טועה לומר שלא נתמעטה סמיכה שם, לכן **צָרִיכָא** – צריך
 מיעוט מיוחד לחוה.
 הגמרא מסתפקת בדִּין סמיכה על הראש: **אִיכְעִיָא לָהּ** – הסתפקו בני
 הישיבה, סמך את יָדוֹ עַל הַצֹּדֵרִין – צידי הראש כגון על הלחי,ם,
מָהוּ – האם קיים מצות סמיכה.
 הגמרא פושטת את הספק מברייתא מפורשת: **תָּא שְׁמַע, דִּתְנִינָא**
אֲבָא בִּירָאָה בְּרַבִּי – תלמידו של רבי **אֶלְעִזָּר בֶּן יַעֲקֹב אֹמְרִי**,
 הסומך ניח יָדוֹ עַל רִאשׁוֹ של הקרבן וְלֹא יָדוֹ עַל הַצֹּדֵרִין – על צידי
 הראש.
 עוד מסתפקת הגמרא: **כְּעִי רַבִּי יִרְמְיָה**, כרך על ידו מְטִילִית וסמך על
 הקרבן, **מָהוּ שְׁתַּחוּץ** – האם חציצה פוסלת את הסמיכה.
 הגמרא פושטת את הספק מברייתא מפורשת: **תָּא שְׁמַע רֵאזִי**
 מברייתא שעוסקת בסמיכה אהרן על הפר שלו ביום הכיפורים,
 וּבְלִבֵּךְ שְׁלֹא תִהְיֶה דְּכָר חוֹצֵץ בֵּינוּ לְבֵינוּ הַקֹּזֶת, הרי מפורש שחציצה
 פוסלת את הסמיכה.
 שנינו במשנה: **וּבְשִׁתֵּי יָדִים** יש לסמוך על הקרבן. שואלת הגמרא:
מָנָא הֵנִי מִלִּי – מנין למדים דין זה. משיבה הגמרא: **אֲמַר רִישׁ**
לְקִישׁ, דְּאֲמַר קָרָא – נאמר בפסוק בענין סמיכה על ראש השעיר החי
 ביום הכיפורים (ויקרא טז כא) **וְסִמְךָ אֹהֶרָן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו, בְּתִיב יָדָיו** –
 כתוב 'יד' חסר בלי האות י', וניתן לקרוא זאת גם 'יד' בלשון יחיד,
 וּבְתִיב 'שְׁתִי' – וקודם לכן נכתב 'שְׁתִי יָד' בלשון רבים, ולכאורה
 יכלה התורה לכתוב 'ידי' ולא יהא צורך בתיבת 'שתי', אלא וְהָ בָּנָה
אֲב – מכאן יש ללמוד בבנין אב לְכָל מָקוֹם שֶׁנִּתְּנָה שְׁנֵי יָדָיו אֶף
 שזה לשון יחיד, הֲרִי כָּאִי שְׁתֵּי – כוונת התורה לשתי הידים, עַד
שִׁפְטֵרֵי לֶף הַכְּתוּב – עד שהכתוב יאמר בפירוש 'ידו אחת'.
 הגמרא מביאה משא ומתן בין האמוראים בענין דרשה זו: **אָזַל** – הלך
רַבִּי אֶלְעִזָּר אֲמַרָה לְהָא שְׁמַעְתָּא כְּבִי מִדְּרָשָׁא – ואמר שמועה זו
 בבית המדרש וְלֹא אֲמַרָה מִשְׁמִיחָה דְּרִישׁ לְקִישׁ. **שְׁמַע רִישׁ לְקִישׁ**
וְאִיקְפֵּד על כך שלא אמר רבי אלעזר דבר זה בשמו. **אֲמַר לִיה רִישׁ**
לְקִישׁ לְרַבִּי אֶלְעִזָּר אִי סְלִיקָא דְּעֵתָךְ – אם אמנם עולה בדעתך שְׁכַל
הֵיכָא דְּכְתִיב יָדוֹ תְּרִיתִי נִינְהוּ – הכוונה לשתי ידים, לָמָּה לִי לְמַכְתֵּב
 – מדוע הוצרכה תורה לכתוב 'ידיו' 'ידיו' בלשון רבים כמה וכמה
 פעמים. **אֲקִישִׁי לִיה** – הקשה לו ריש לקיש מְעִשְׂרִים וְאִרְבַּע פעמים
 נכתב בתורה 'ידיו', וביניהם פסוק העוסק בתנופה בשלמים (ויקרא ז
 ט) **וְיָדָיו תְּבִיאֶנָּה אֶת אֲשֵׁי וְגו'** להניף אותו תנופה, ובברכת משה
 ליהודה (דברים לג ז) **יָדָיו רַב לֹו**, וכן בברכת יעקב למנשה ואפרים
 (בראשית מה יד) **שְׁכַל אֶת יָדָיו**, ובכל המקומות הללו, היה לו לכתוב
 'יד' בכתיב חסר ונדע שהכוונה לרבים. **אִישְׁתִּיק** – שתק רבי אלעזר
 ולא ענה לשאלת ריש לקיש. לְכַתֵּר דִּנְחָ דְּעֵתִיהּ – לאחר שנחה

משיבה הגמרא: הוא סובר שדִּנְיָן – למדים דיני קרבן יָחִיד מְקַרְבָּן
 יָחִיד אחר כמו עולת ראיה, וְאִין דִּנְיָן – ואין למדים דיני קרבן יָחִיד
 מְקַרְבָּן צִיבּוּר כמו פר העלם דבר של ציבור.
 שואלת הגמרא: וְלָמָּן דִּלִּיף – האמורא שלמד את דינו של הסומא
 מִקִּנְיַי הַעֲרִי, מֵאִי מְעִמָּא לֹא יִלִּיף – מדוע לא למד זאת מְעוּלַת
 רִאִיָּה.
 משיבה הגמרא: הוא סובר שדִּנְיָן מִיָּד דְּכְתִיב בִּיה סְמִיכָה בְּגוֹפִיהּ
 מִמִּיָּד דְּכְתִיב בִּיה סְמִיכָה בְּגוֹפִיהּ – יש ללמוד דיני קרבן שנאמרה
 בו בפירוש מצות סמיכה, מְקַרְבָּן אחר שנאמרה בו בפירוש מצות
 סמיכה, לְאִפּוּקִי – להוציא קרבן עוֹלַת רִאִיָּה שלא נאמר בה
 בפירוש מצות סמיכה, דְּהִיא גּוֹפָה מְעוּלַת נִדְבָה נִמְרָה – שהרי היא
 עצמה דִּין סמיכה שבה נלמד מעולת נדבה הטעונה סמיכה. דְּתִנִּי
תָּנָא קְמִית דְּרַב יִצְחָק בְּרַ אֲבָא – שכן שנו ברייתא לפני רב יצחק
 בר אבא, נאמר בעולת חובה של אהרן ביום השמיני למילואים (ויקרא
 טו ט) **וְיִקְרַב אֶת הָעוֹלָה וְיַעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט**, כלומר שהוא נהג בעולת
 חובה זו כַּמִּשְׁפָּט – כדִּין עוֹלַת נִדְבָה, ובא הפסוק הזה וְלִמֵּד עַל
 עוֹלַת חוֹבָה כגון זו של המילואים, שְׁמַעוּנָה סְמִיכָה, וכך נלמד גם
 לעולת ראיה שהיא חובה שטעונה סמיכה.
 שנינו במשנה: וְהַעֲבֵד וְהַשְׁלִיחַ וְהָאֲשָׁה אינם סומכים על קרבנם.
 הגמרא מביאה ברייתא המבארת מנין למדים זאת: **תָּנוּ רַבֵּנּוּ**
 בברייתא, ששל פעמים נאמר בתורה 'יד' בענין מצות סמיכה בקרבן
 שלמים. ודרשו חכמים שתיבות אלו באים למעט, 'יד' וְלֹא יָד עֲבָדוֹ,
 והיינו שעבד אינו סומך עבור קרבן של אדונו. 'יד' וְלֹא יָד שְׁלוּחוֹ,
 והיינו שאין אדם נעשה שליח לחבירו לסמוך על קרבנו. 'יד' וְלֹא יָד
 אֲשֶׁתוֹ, דהיינו שאין האשה סומכת אפילו עבור בעלה.
 מקשה הגמרא: **כָּל הֵנִי לָמָּה לִי** – מדוע יש צורך במיעוט מיוחד לכל
 אחד מאלה, הלא די במיעוט אחד לכולם, שכיון ששמענו שהתורה
 הקפידה על סמיכה בידי המקריב עצמו, ממילא נשמע שאין אחר
 סומך עבורו, בין אשתו בין חבירו ובין עבדו.
 מתרצת הגמרא: **צָרִיכָא** – יש צורך בשלושה מיעוטים, **אִי כְּתִב**
רַחֲמָנָא חַד – הייתה התורה כותבת רק מיעוט אחד של 'יד', הִוָּה
אֲמִינָא – הייתי אומר שהפסוק בא רק לְמַעוּטֵי עַבֵּד שאינו סומך,
 מִשּׁוּם דְּלֹא בְרַ מַצּוֹת, אֲבָל שְׁלִיחַ דְּכַר מַצּוֹת הוּא, וְשְׁלוּחוֹ שֶׁל
אָדָם כְּמוֹתוֹ, אִימָא – שמה תאמר שהשליח רשאי לְסַמֵּךְ עבור
 המקריב, לכן הוצרכו להוסיף ולמעט אף שליח מסמיכה. וְאִי
אֲשַׁמְעִינָּה הֵנִי תְּרִיתִי – ואם היה משמיענו ששני אלו [עבדו ושלוחו]
 של המקריב אינם סומכים עבורו, הייתי אומר שהם אינם סומכים,
 מִשּׁוּם דְּלֹא בְּגוֹפִיהּ דְּמִיָּא – כיון שאינם נחשבים כגופו, אֲבָל אֲשֶׁתוֹ
בְּגוֹפִיהּ דְּמִיָּא – שהיא נחשבת כגופו של בעלה המקריב **אִימָא** –
 שמה תאמר שְׁתִּיכְסֵּם עבורו, **צָרִיכָא** – לכן צריך מיעוט שלישי שגם
 אשתו של אדם אינה סומכת עבורו.
 שנינו במשנה: סְמִיכָה אֵינָא אֵלָּא שְׁרִי מַצּוֹת ואינה מעכבת את
 הכפרה. הגמרא מביאה ברייתא המבארת דִּין זה: **תָּנוּ רַבֵּנּוּ**, נאמר
 בפסוק (ויקרא א ד) **וְסִמְךָ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֵלֶה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עֲלָיו**,
 ויש לשאול וְכִי סְמִיכָה מְכַפֶּרֶת וְהִלָּא אִין כְּפָרָה אֵלָּא בְּדָם הַנּוֹרֵץ
 על המזבח, שְׁנַאמַר (ויקרא יז יא) **כִּי הָדָם הוּא בְּנַפֵּשׁ יִכְפֹּר**, אֵלָּא
 הפסוק בא לומר לָהּ, שֶׁאֵם המקריב עֲשָׂהָ לְסְמִיכָה כְּשִׁירִי מַצּוֹת,
 כלומר החשיב אותה כמצוה שאינה מעכבת ולא סמך. מְעַלָּה עָלָיו
 הַכְּתוּב כְּאִילוֹ לֹא כִיפֵר וְכִיפֵר, כלומר כאילו לא עשה מצוה מן
 המובחר ואף על פי כן עלתה לו כפרה.
 מוסיפה הגמרא: וְתִנִּינָא גַבִּי תְּנוּפָה כִּי הֵאֵי מְוִנָא – וכן שנינו ברייתא
 הדורשת דרשה כעין זו לענין תנופה, נאמר בפסוק בענין קרבן
 המצורע (ויקרא יד כא) **וְלָקַח בָּשָׂר אֶחָד אֲשֶׁם לַתְּנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו**, ויש
 לשאול, וְכִי תְּנוּפָה מְכַפֶּרֶת וְהִלָּא אִין כְּפָרָה אֵלָּא בְּדָם, שְׁנַאמַר
כִּי הָדָם הוּא בְּנַפֵּשׁ יִכְפֹּר, אֵלָּא הפסוק בא לומר לָהּ שֶׁאֵם עֲשָׂהָ
 לַתְּנוּפָה שְׁרִירִי מַצּוֹת, כלומר שלא קיים מצות תנופה, מְעַלָּה עָלָיו
 הַכְּתוּב כְּאִילוֹ לֹא כִיפֵר וְכִיפֵר, כלומר לא קיים מצוה מן המובחר

בְּחַיִּים וּבְשָׁחוּטִין, כלומר התנופה נודהגת בקרבנות כשהם עדיין חיים, בין בשל יחיד ובין בשל צבור, וכן נודהגת תנופה בקרבנות לאחר שחיטה, בין בשל יחיד ובין בשל צבור, מה שאין כן בסמיכה שאף שהיא נודהגת בקרבנות יחיד ובקרבנות צבור מכל מקום אינה נודהגת בשחוטים כלל. וכן תנופה נודהגת בין בְּדָבָר שֵׁשׁ בו ריח חיים כגון קרבן בהמה, ובין בְּדָבָר שֶׁאֵין בו ריח חיים כגון מנחת העומר ומנחת סוטה ולחמי תודה וניזיר. מִה שֶׁאֵין בּוֹ בְּסֻמְיָה שֶׁאֵינָה נודהגת אלא בקרבנות כשהם חיים.

גמרא

שנינו במשנה שקרבן שיש בו כמה שותפים אחד מניף עבור כולם, ואין אחד סומך עבור כולם. הגמרא מביאה ברייתא המבארת את מקור דין זה: תִּנּוּ רַבֵּנּוּ בְּבִרְיָתָא, נֹאמְרָא בְּפִסְקָא (ויקרא ד) 'סֻמָּךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קֶרְבְּנוֹ' ומתיבת 'קֶרְבְּנוֹ' למדים לְרֵבּוּת כָּל בְּעָלֵי הַקֶּרֶן הַשּׁוֹתֵפִים בו לְסֻמְיָה, כלומר שכולם צריכים לסמוך ואין אחד סומך לכולם. שִׁיבּוֹל הֵיית לומר שאחד סומך לכל החברים, וְהָלֹא דִין וְקַל (וחומר) הוּא, וְמֵה מִצְוַת הַתְּנוּפָה הַחֲמוּדָה בְּכָךְ שֶׁנִּתְרַבְּתָה בְּשָׁחוּטִין – שִׁיש לְקִיּוּמָה אֵף בְּשָׁחוּטִים כַּמְבוּאָר בַּמִּשְׁנָה, אֵף עַל פִּי כֵן נִתְמַעֲטָה בְּחוֹבְרִין – בַּחֲבֵרִים, שֶׁאֶחָד מֵהֶם מְנִיף עֲבוּר כּוֹלָם, מִצְוַת סֻמְיָה הִקְלָה שְׁלֹא נִתְרַבְּתָה בְּשָׁחוּטִין – שֶׁאֵין לְקִיּוּמָה בְּשָׁחוּטִים אֲלֵא רַק בְּבַעֲלֵי חַיִּים, אֵינּוּ דִין שֶׁתִּתְמַעֵט בְּחוֹבְרִין – בַּחֲבֵרִים, וְיִהְיֶה אֶחָד מֵהֶם סוּמָךְ עֲבוּר כּוֹלָם. תִּלְמוּד לֹאמֵר – מִלְּמוּדוֹ הַכְּתוּב 'קֶרְבְּנוֹ' לְרֵבּוּת אֵת כָּל בְּעָלֵי הַקֶּרֶן הַשּׁוֹתֵפִים בו לְסֻמְיָה, דִּהְיִינוּ שְׁכּוֹלָם צָרִיכִים לְסֻמּוֹךְ.

שואלת הגמרא: וְתִתְרַבְּתָה הַתְּנוּפָה בְּחוֹבְרִין מִקָּל וְחוֹמֶר – נִלְמַד מִקַּל וְחוֹמֶר לְחַיִּיב בַּתְּנוּפָה אֵת כָּל בְּעָלֵי הַקֶּרֶן הַשּׁוֹתֵפִים וְלֹא יִהְיֶה דִי בֶּאֱחָד מֵהֶם שֶׁמְנִיף. וְמֵה מִצְוַת סֻמְיָה הִקְלָה שְׁלֹא נִתְרַבְּתָה שֶׁאֵין לְקִיּוּמָה בְּשָׁחוּטִין אֲלֵא רַק בַּחַיִּים, אֵף עַל פִּי כֵן חֲמוּדָה הִיא בְּכָךְ שֶׁנִּתְרַבְּתָה בְּחוֹבְרִין, שִׁיש חִיּוּב עַל כָּל הַחֲבֵרִים הַשּׁוֹתֵפִים לְסֻמּוֹךְ (כַּמְבוּאָר בְּבִרְיָתָא לְעִילָא), מִצְוַת הַתְּנוּפָה הַחֲמוּדָה שֶׁנִּתְרַבְּתָה שִׁיש לְקִיּוּמָה גַּם בְּשָׁחוּטִין וְלֹא רַק בַּחַיִּים, אֵינּוּ דִין – וְכִי אֵין זֶה קַל וְחוֹמֶר שִׁיש לְהַחֲמִיר בֵּה וְלֹאמֵר שֶׁנִּתְרַבְּתָה בְּחוֹבְרִין, וְכָל אֶחָד מֵהַחֲבֵרִים הַשּׁוֹתֵפִים צָרִיךְ לְהִנָּיֵף. מִיִּישֵׁב הַגְּמָרָא: מִשּׁוּם דְּלֹא אִפְשָׁר – אֲמַנּוּ הִיא מִקּוֹם לְחַיִּיב כָּל אֶחָד לְהִנָּיֵף, אֲוֹלָם אִי אִפְשָׁר לַעֲשׂוֹת כֵּן, שֶׁהִרִי הִיבִי לְיַעֲקֹב – כִּיצַד יַעֲשֶׂה זֹאת, לִינָפּוּ בּוֹלָהוּ בְּהִרִי הַדֶּרֶךְ – שִׁנִּיפּוּ כּוֹלָם בְּבֵית אַחַת, וְהִינּוּ שֶׁאֶחָד יִנָּח יָדוֹ תַּחַת הַקֶּרֶן וְהַשְּׁנִי יִנָּח יָדוֹ תַּחַת יָדֵי הָרִאשׁוֹן, קָא הָוִיָא חֲצִיצָה – הֵלֵא יָדֵי הָרִאשׁוֹן חוֹצֶצֶת בֵּין הַקֶּרֶן לַשְּׁנִי, וְאֵין זֶה נֶחֱשָׁב שֶׁהַשְּׁנִי מְנִיף. לִינָיֵף וְלִיתְהַדֵּר וְלִינָיֵף – שִׁנִּיף הָאֶחָד אַחֲרֵי הַשְּׁנִי, גַּם זֶה אִי אִפְשָׁר לִפִּי שֶׁתְּנוּפָה אַחַת אִמֵּר רַחֲמָנָא – אֲמַרְהָ תוֹרָה לֹא כִּמְה תְּנוּפּוֹת, אֲבָל בְּסֻמְיָה לֹא נֹאמֵר סֻמְיָה אַחַת, אֲלֵא 'סוּמָךְ', וְהִינּוּ שִׁסְמוּךְ הָאֶחָד וְאַחֵר כֵּךְ יִסְמוּךְ חֲבִירוֹ וְכֵן הֵלֵא.

שנינו בהמשך המשנה שסמיכה אינה נודהגת בשחוטין. מקשה הגמרא: וּבְסֻמְיָה בְּשָׁחוּטִין לִיתָא – וְכִי לֹא מְצִינוּ סֻמְיָה בְּקִרְבָּנוֹת שָׁחוּטִים, וְהִרִי שֶׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה (תמיד דא), 'בְּזֶמַן שֶׁבָּהֶן גִּדּוּל רֹצֵה לְהַחֲמִיר, הִיָּה עֹלָה בְּכֶבֶשׂ וְהַסֵּן בִּימִינוֹ. הִנֵּיעַ לְמַחֲצִית הַכֶּבֶשׂ, אַחֲזֵה סֵנָּ בִּימִינוֹ שֶׁל הַכֶּהֱן הַגָּדוֹל וְהַעֲלֵהוּ – וּמִסִּיעֵהוּ לַעֲלוֹת. וְהוֹשִׁיעַ לוֹ הַכֶּהֱן הָרִאשׁוֹן מִתּוֹךְ אֶחָד עֶשֶׂר כֹּהֲנִים הָעוֹסְקִים בְּקֶרֶן הַתְּמִיד אֵת הָרֹאשׁ וְהַגִּיד שֶׁל הַקֶּרֶן. כּוֹמֵךְ הַכֶּהֱן הַגָּדוֹל יָדָיו עַלֵּיהֶם וְזוֹרְקֵן עַל הַמַּעֲרָכָה. הוֹשִׁיעַ הַכֶּהֱן הַשְּׁנִי לְכֶהֱן הָרִאשׁוֹן אֵת שְׁתֵּי הַיָּדִים, וְהוּא נֹזְתָנוּ לְבָהֶן גִּדּוּל, לִפִּי שֶׁזֶה כְּבוֹדוֹ שֶׁל כֶּהֱן גָּדוֹל שֶׁכֹּהֵן אֶחָד מִקְבֵּל מְכוֹלָם וְנוֹתְנוֹ לוֹ. וְשׁוֹב כּוֹמֵךְ הַכֶּהֱן הַגָּדוֹל עַלֵּיהֶם – עַל הַיָּדִים וְזוֹרְקֵן עַל הַמַּעֲרָכָה. נִשְׁמַט הַשְּׁנִי וְהָלַךְ לוֹ, וְכֶךְ שֶׁאֵר הַכֹּהֲנִים כָּל אֶחָד לִפִּי תוֹרָה הָיוּ מוֹשִׁיעִין לוֹ לְכֶהֱן הָרִאשׁוֹן אֵת שְׁאָר כָּל הָאֲבָרִים, וְהוּא נוֹתֵן לְכֶהֱן הַגָּדוֹל, שְׁכּוֹמֵךְ עַלֵּיהֶם וְזוֹרְקֵן עַל הַמַּעֲרָכָה. וְכּוֹמֵךְ שֶׁהוּא – הַכֶּהֱן הַגָּדוֹל רֹצֵה, הוּא כּוֹמֵךְ עַל הָאֲבָרִים וְאַחֲרֵיהֶם וְזוֹרְקֵן אוֹתָם עַל הַמַּעֲרָכָה. וְאֵם כֵּן מְפוֹרֵשׁ בַּמִּשְׁנָה שִׁיש

חובת סמיכה גם בשחוטים. מתרצת הגמרא: אִמֵּר אַבְיִי, אֵין רִאיה מִהַמִּשְׁנָה בַּתְּמִיד שִׁיש חובת סמיכה מִהַתוֹרָה גַּם בְּשָׁחוּטִים שֶׁכֵּן הָתָם – שֶׁם תִּקְנוּ לְנוֹהֵג כֵּךְ מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ דְּכֶהֱן גִּדּוּל שִׁיְהִיָּה נִרְאָה כְּאִילוֹ הוּא הִקְרִיב אֵת כּוֹלָם.

הדרן עלך שתי מדות

פרק אחד עשר – שתי הלחם

משנה

משנתינו עוסקת בדיני לישת ואפיית שתי הלחם, ולחם הפנים: שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁהוֹקֵרְבוּ בַּחֵג הַשְּׁבוּעוֹת, הֵן נִילֻשׁוֹת אַחַת אַחַת, דִּהְיִינוּ שֶׁתְּחִילָה לֵש עֶשְׂרֹן סוּלַת עֲבוּר לֶחֶם אֶחָד, וְאַחֲרָיו לֵש עֶשְׂרֹן נוֹסֵף עֲבוּר הַלֶּחֶם הַשְּׁנִי, וְלֹא יִלוֹשׁ שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים יָחַד וְאַחֵר כֵּךְ יִחַלְקֶם. וְכֵן הֵן נֹאפּוֹת אַחַת אַחַת. אוֹלָם לֶחֶם הַפְּנִים – שְׁנֵים עֶשֶׂר הַלֶּחֲמִים שֶׁהוֹנְחוּ מִשְׁבַּת לִשְׁבַּת עַל הַשּׁוֹלָחַן שֶׁבִּהְיָה, הִיוּ נִילֻשׁוֹת אַחַת אַחַת, וְנֹאפּוֹת שְׁתֵּים שְׁתֵּים, כְּלוֹמֵר, הוֹכֵנְסוּ לַתּוֹרָה שְׁתֵּים שְׁתֵּים, וְאִינֶם כְּשֵׁתֵי הַלֶּחֶם שֶׁאֵף נֹאפּוֹ אַחַת אַחַת, וְלֵהֲלֹךְ בַּגְּמָרָא יְבוּאָר. מִשְׁנֵתֵנוּ מְבֹאֵרֵת כִּיצַד נַעֲשֶׂתָה וְנִשְׁמָרָה צוּרְתוֹ שֶׁל לֶחֶם הַפְּנִים: וּבְדָפּוּס – תְּבִנִית שֶׁצּוּרְתָהּ כְּצוּרָתָה לֶחֶם הַפְּנִים, הָיָה עוֹשֶׂה אֹתָהּ, אֵת הַלֶּחֲמִים, כְּדִי שֶׁהַלֶּחֶם יִקְבַּל אֵת צוּרְתוֹ, וּבְשָׁהוּא רוֹזֵן מִן הַתְּנוּרָה, נֹזְתָנוּ לְדָפּוּס, כְּדִי שְׁלֹא יִתְקַלְקַל, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהַלֶּחֶם דָּק אֵם לֹא יִתְנוּ בְּדָפּוּס לְאַחֵר אַפִּייתוֹ, הוּא עֲלוּל לְהִישָׁבֵר.

גמרא

הגמרא מבררת את מקור דברי המשנה, בלישת ואפיית שתי הלחם ולחם הפנים: מִנָּא הֵנִי מִיָּלִי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם נִילֻשׁוֹת וְנֹאפּוֹת אַחַת אַחַת, וְלֶחֶם הַפְּנִים נִילֻשׁוֹת אַחַת אַחַת, וְנֹאפּוֹת שְׁתֵּים שְׁתֵּים. מְפַרֶשֶׁת הַגְּמָרָא: דִּתְנּוּ רַבֵּנּוּ, נֹאמְרָא בְּמִקְרָא (ויקרא כד ה) בְּעֵנִין לֶחֶם הַפְּנִים יִאֲפִית אוֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים הִיָּה תְּחִלָּה הָאֶחָת, וּמִכָּךְ שְׁפוֹרֵט כְּמוֹת הַסּוּלַת לְחִלָּה הָאֶחָת, זֶה מִלְּמַד שֶׁנִּילֻשׁוֹת אַחַת אַחַת. מְבֹרֶרֶת הַבְּרִייתָא: מִנָּן שֶׁאֵף שְׁתֵּי הַלֶּחֶם כֶּךְ – שֶׁנִּילֻשִׁים אֶחָד אֶחָד כְּלַחֶם הַפְּנִים. מְפַרֶשֶׁת הַבְּרִייתָא: תִּלְמוּד לֹאמֵר 'וְיִתֵּה', כְּלוֹמֵר שֶׁהִיָּה זֶה שֶׁנִּילֻשִׁים אַחַת אַחַת תֵּהָא גַּם בְּלַחֶם אַחֵר, דִּהְיִינוּ בְּשֵׁתֵי הַלֶּחֶם. מְבֹרֶרֶת הַבְּרִייתָא: וּמִנָּן שֶׁאִפִּייתָן שֶׁל לֶחֶם הַפְּנִים בְּשְׁתֵּים שְׁתֵּים, וְלֹא אַחַת אַחַת כְּלִישְׁתָם. מְפַרֶשֶׁת הַבְּרִייתָא: תִּלְמוּד לֹאמֵר 'וְשִׁמַּת אוֹתָם' (שם פסוק ו), לֹאמֵר שֶׁהִשִּׁימָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבָּהֶן שֶׁם אֵת הַחֲלוֹת, שֶׁהִיא שִׁמְתָם בַּתְּנוּרָה, תִּהְיֶה 'אוֹתָם' דִּהְיִינוּ שְׁתֵּים יָחַד. הַבְּרִייתָא מְמַשִּׁיכָה וּמְבֹרֶרֶת: 'כָּל' (שְׁמָא) אֵף אַפִּייתָם שֶׁל שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בֵּן הוּא, דִּהְיִינוּ שִׁיאֵפוּ שְׁתֵּים יָחַד. מְפַרֶשֶׁת הַבְּרִייתָא: תִּלְמוּד לֹאמֵר 'אוֹתָם' שְׁדוּקָא 'אוֹתָם' דִּהְיִינוּ אֵת לֶחֶם הַפְּנִים, אֲוִפִים שְׁתֵּים, אֲבָל שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אִינֶם נֹאפִים שְׁתֵּים. הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה כִּיצַד נִיתֵן לְלִמּוּד מִהַמִּקְרָא 'אוֹתָם' שְׁנֵי לִימוּדִים: הָא 'אוֹתָם', הָא אִפִּיקָתִיָּה – הִרִי כְּבֵר לְמַדְנוּ מִמֶּנּוּ שֶׁלֶחֶם הַפְּנִים נֹאפָה שְׁתֵּים, וְאִינוּ פְּנוּי לְלַמֵּד דְּבַר נוֹסֵף. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֵם בֵּן שֶׁהַכְּתוּב מִלְּמַדְנוּ רַק שֶׁלֶחֶם הַפְּנִים נֹאפָה שְׁתֵּים, לִימָא קָרָא – הִיָּה עַל הַמִּקְרָא לְקַצֵּר וְלֹאמֵר 'וְשִׁמַּתָם', שֶׁגַּם מִלְשׁוֹן זֶה מְשֻׁמֵּעַ שִׁיאֵפוּ שְׁתֵּים יָחַד, וְאֵם כֵּן מָאִי – מְדוּעַ הָאֲרִיךְ הַמִּקְרָא לֹאמֵר 'וְשִׁמַּת אוֹתָם', אֲלֵא שֶׁמִּעַתָּה מִיָּנִיָּה תִּרְתִּי – תִּלְמוּד מִמִּקְרָא זֶה שְׁנֵי דְבָרִים, א. שֶׁלֶחֶם הַפְּנִים נֹאפָה שְׁתֵּים, ב. שֶׁרַק לֶחֶם הַפְּנִים נֹאפָה שְׁתֵּים, וְלֹא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם. הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא, הַמְלַמֶּדֶת אֵת מוֹהֲלָךְ אַפִּיית לֶחֶם הַפְּנִים עַל יְדֵי הַדְּפוּסִים: תִּנּוּ רַבֵּנּוּ בְּבִרְיָתָא, כְּתוּב בְּמִקְרָא 'וְשִׁמַּת אוֹתָם', וְהִרִי הִיָּה יָכוֹל לֹאמֵר וְנִתַּת אוֹתָם, וְמוֹזָה שְׁנוּקָה לְלִשׁוֹן שִׁימָה, מְשֻׁמֵּעַ שִׁיש לַתּוֹתוֹ בְּתוֹךְ דָּפּוּס – כְּמִין תְּבִנִית שֶׁהִיָּה לָהּ אֵת צוּרָתָה לֶחֶם הַפְּנִים.

מנחות. פרק עשירי – שתי מדות דף צד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קסה רש"י תוספות

1 **משנה** בדין ובשחטין – בכבש עצרת. ובכר שאין בו רוח חיים – לוח ומנחות. מה שאין בו בסמיכה – דאין נהנין
2 בשחטין, ואין נהג אלא ברב שיש בו רוח חיים. **גמרא** **שיבול** – שהוא האחד סמך לכל החברים, והלא
3 רץ הוא וכו'. בחוברין = בתבירין. נתמעטה בחוברין – שאין כולם צריכין להניק, אלא אחד מניף על יד כולם. וחתריב
4 הנופה בחוברין – שהוא כולם צריכין להניק. הנופה שנתרבת בשחטין – בין בשלמי צבור בין בשלמי יחיד. **קא** הוי
5 **חציצה** – דכי מניף זה יד על ידי חברו – הדיא ידו חוצצת בין
6 יד חברו לזבת **ליניף** – חור, וחור ליניף חבירה. **תנופה** –
7 אות כתיב, אבל בסמיכה – לא כתיב סמיכה בהדיא. אלא
8 "וסמך" סתם, ויכול לסמך חורר לסמך. והעלהו – לבזק גדול.
9 **הוישט** **הראשון** – מותאן שנים עשר שעסוקים בחמירי, וסמך
10 עליהם כח גדול, חורקן על האישים, ושעטט השני חולך לו, וכו'
11 חבריו שליש מוהשט לראשון, והראשון – לבזק גדול. **משום**
12 **יקרא רבתי גדול** – שיהא נראה כמו שהקריב הוא את כולו,
13 דהו סמך עליהן, ולא שהתא סמיכתם נהגה בשחטין מן הותרה.
14 **הדרן עלך שתי מדות**

הדרן עלך שתי מדות

1 **שתי** הלחם – במשנה ובמקרא קרי לשון זכר
2 ולשון נקבה. דהכא תנן "שתי הלחם",
3 ובשמואל (א, י) כתיב גבי שאול "ותנו לך שתי
4 לחם ולקחת מידם". ולעיל פרק "ואלו מנחות"
5 (עהב) קרי ליה לשון זכר, דקאמר "בבא מלחם
6 גדול", ובתיב (ישעיה נא) "ולא יחסר לחמור".
7 **ובדפוס** היה עושה אותן – אית דגרסי "טפוס",
8 והכל אחד. כמו גיטין (כו,א): "טפסי גיטין",
9 פורמא בלעז. ואי אפשר לברר אם היה מתקן
10 הלחם מותין לדפוס, שהיה הדפוס בתוך הלחם,
11 או הלחם בפנים. ומתוך הסברא נראה שהלחם
12 בתוך הדפוס. אבל מדקאמר בגמרא: וליחדרה
13 בדפוס קמא ומשני: כיון דאפי' לה – נפחה, משמע
14 שהלחם חוץ לדפוס. דאי בתוך הדפוס – כיון
15 דכמין דפוס היה לה בתנור, היכי מינפחה? הא אין
16 הדפוס מניחו? ועוד: דבכל דוכתא משמע שהיו
17 מדיקין את הפת בתנור, ואם בתוך הדפוס נתונה
18 – אי אפשר להדיקו! ומהא דקתני "וכשהוא
19 רודן, נותנן בדפוס" – אין לדקדק, דשייך רדיה
20 מפני הדפוס, ולא מפני שהודיבקה בתנור.
21 **וכשהוא** רודן נותנן בדפוס – הן הקערות של
22 שולחן, כדאמר (מנחות צא,א): "קערותיו" – אלו
23 דפוסין. וכן פירש רש"י בפירושי חזונו: שהיה
24 נותנו בקערות, לאחר אפיהו. ותימנה הא דפליגי
25 לקמן (צהב) באפיהו, אי דחיא שבת. דלמאן
26 דאמר: תנור מקדש – דחיא שבת, משום דאי אפי'
27 לה מאתמול – איפסלא בלינה. ולמאן דאמר: אין
28 תנור מקדש – לא דחיא. הא בין למר ובין למר –
29 קערות נתקדשו, כדכתיב בפרשת "נשא": "ומשחת
30 בו את אהל מועד ואת ארון העדות את השולחן
31 ואת כל כליו" ושנא, אף עג גל דכתיב גבי שלחן
32 "ועשית קערותיו", מכי מקום "כלי השולחן"
33 מיהא לא מיקרי. אי נמי: מאן דמפרש "קערותיו"
34 – אלו הדפוסים, קסבר: תנור מקדש. אבל מאן
35 דאמר: אין תנור מקדש – היה מפרש ד"קערותיו"
36 היינו קערות שהיו נותנים בהם את הלחם על שתי
37 שולחנות שבאולם, אחד ממסך ואחד מזהב. על
38 של כסף – נותנים לחם הפנים בכניסתו, ועל של
39 זהב – ביציאתו. אבל אין לפרש דעל שולחן של
40 משה שבהיכל היו שדרין בתוך הקערות – דאם
41 כן, שולחן היה מקדש יותר מחמשה עשר טפחים.
42 **ושמת** אותם בדפוס – ואם תאמר: והא
43 אפיקתיה לומר שאפיתן שתיים שתיים?
44 ויש לומר: דאם כן, לכתוב "נתת אותם", אבל
45 "ושמת" משמע שימה בדפוס.
46 **כמין**

הדרן עלך שתי מדות

1 **שתי** הלחם נילושות אחת אחת, ונאפאות אחת אחת.
2 **לחם** הפנים נילושות אחת אחת, ונאפאות שתיים
3 שתיים. ובדפוס היה עושה אותן. פשהו רודן נותנן
4 לדפוס, כדי שלא יתקלקלו. **גמרא** מנא הני מילי? דתנו
5 רבנן: "שני עשרתים יהיה החלה האחת" – מלמד
6 שנילושות אחת אחת. מנן שאף שתי הלחם קד?
7 תלמוד לומר "יהיה". ומנן שאפיתן שתיים שתיים?
8 תלמוד לומר "ישמט אותם". יכול אף שתי הלחם בן?
9 תלמוד לומר "אותם". – האי "אותם" הא אפיקתיה! –
10 אם בן, לימא קרא "ישמטם", מאי "ישמט אותם"?
11 שמעתי מיניה תרתי. תנו רבנן: "ישמט אותם" – בדפוס.
12 שלשה דפוסין הם: נותנה לדפוס, ועדיין היא בצק; וכמין
13 דפוס היה לה פתגור; וכשהוא רודה, נותנה בדפוס, כדי
14 שלא תתקלקל. – ולהדרה לדפוס קמא! – כיון דאפי' לה
15 נפחה. איתמר: לחם הפנים, כיצד עושין אותו?

כמין רבי

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

כמין

במין תיבה פרוצה – שולחן רחבו חמשה לרבי יהודה (מנחות צא,א), וששה – לרבי מאיר. ולחם ארכו עשרה, ורחבו חמשה. ונותנין ארכו כנגד רחבו של שולחן. וקופל, לרבי יהודה – טפחים ומחצה מכאן וטפחים ומחצה מכאן, ולרבי מאיר – טפחים מכאן וטפחים מכאן. נמצא שהיה במין תיבה פרוצה, שתי דפנות זו כנגד זו, ושוליים רחבין ופרוצה מלמעלה, במין ספינה רוקדת. ואין לה

שוליים, אלא מלמעלה רחבה ומלמטה כלה. והולכת עד כאצבע. ושני ראשיה חדין, והולכין וגבוהין מלמעלה, ואין גונגין במים. כך פירש בקונטרס. ומותר פירושו נראה דפתח הלחם מלמטה, ושני ראשין חדין. כספינה החרה בראשה ובסופה כדי לרוץ מהרה, כך הלחם חד בראשו ובסופו (של חד) צד אורך השולחן. ולהכי פריך: למאן דאמר במין ספינה רוקדת, היכי יתבי קנים? הלא ראשן חדין ואין יכול לישב שם אלא קנה אחד באמצעיתו ואף על פי שהיו שם ארבעה סניפין של חזק מפוצלין בראשיהן כדי לקבל ראשי קנים, מכל מקום בעינן שיחא לחם משאן חזק באמצעו, שלא יתקפלו מכובד הלחם. ומה שצריך בקונטרס צורתו כזה:

הם ההידידן שבראשו ובסופו של אורך השולחן ולצד רחבן, שהיו דופני הלחם מאריכין ומרחיבין בעינין זה שכופפין לצד ראשו. ולכך מפרש לקמן דסניפין עגיל להו מיעגל. אבל גובה הלחם מאמצעיתו, לא היה הולך ומגביה בשיפוע מכאן ומכאן, עד שהיה הולך ומרחיב עד חמשה טפחים, והם השוליים הממלאים רחבו של שולחן. ואחד כופל מכאן ומכאן, כמו דופן זקוף. לרבי יהודה – טפחים ומחצה, ולרבי מאיר טפחים. כזה:

אבל מה שפירש בקונטרס: ושני ראשיה חדין והולכין וגבוהין למעלה, ואין גונגין במים. אם רצה לומר כעין ספינות שלנו, שראשו וסופו משופע והולך ואינו גונג במים – נמצא דכי מסדר ליה לחם על השולחן, לא יתיב לחם אקנים המונחים בראש הלחם שתחתיו ובסופו, ולא יתיב אלא אקנה אמצעי בלחדיהו ויש מפרשים: דהיינו הא דפריך "אלא למאן דאמר

במין ספינה רוקדת קנים, היכי הווי יתבי?" כלומר, היאך היה יושב הלחם על הקנים? – פירושו: היכי הווי יתבי קנים במשטח, שישב הלחם עליהם. ומשנה "מורשא עבד לה" – שהיה מונח בצד שוליה הלחם מתחתיו בחודו מלמטה, כדי שישען על הקנים. ואין הלשון משמע כן כלל. לפיכך נראה שהלחם בראשו ובסופו שכלפי אורך השולחן אין הולך ומשפיע כלל, אלא זקוף. ואם תאמר: למאן דאמר במין ספינה רוקדת, היכי מיפרשא מתניתין דלחם הפנים ארכו עשרה ורחבו חמשה, וקופל לרבי יהודה – טפחים ומחצה מכאן וטפחים ומחצה מכאן, ולרבי מאיר – טפחים. דכיון דלמטה כלה והולך עד כאצבע, היכי תנן "נמצא ארכו ממלא רחבו של שולחן"? הא חסר ליה מה ששוליו הולכין וגבוהין מאמצעיתו מכאן ומכאן, דכי פשט ליה – קממלא ליה ותו לא. וכי משפעת ליה – חסר ליה פורתא ושמא ההוא פורתא לא חשיב. ועוד קשה: הא דאמר רבי יוחנן (מנחות צא,א): לדברי האומר טפחים ומחצה קופל – נמצא שולחן מקדש חמשה עשר טפחים למעלה. הא גבוה טפי לרבי יוחנן גופיה, כיון דאמר במין ספינה רוקדת וצריך לומר: דלא הוי טפח, ואמרינן לקמן: כיון דלא הוי טפח – לא חקשיב. דחוק הוא. שהרי ששה לחמים היו זה על גב זה, ואי לכל חד חד לא סליק שוות טפח, מאי קא פריך למאן דאמר במין ספינה רוקדת היכי יתבי ביבין? הא אין משפיעין השוליים אפילו שוות טפח ויש לומר: דאפילו הכי משמע ליה דלא יתבי ביבין שפיר, דבעינן שלא ידו גונגין כל עיקר. ואם תאמר: אבתי היר את הפנים עובי טפח, כדאמרינן בפסחים בפרק "כל שעה" (לא,א), נמצא שולחן מקדש טובא! ויש לומר: דאותו עובי טפח היה בתוך הקיפול, שהקיפול טפחים ומחצה לרבי יהודה או טפחים לרבי מאיר. **דסמכי** ליה סניפין לחם – נראה דסניפין רחבין חמשה, כרחבו של לחם. ומפוצלין בראשיהן דאמר – פירש בקונטרס: שראשי הקנים של כל לחם ולחם מותחין באותן פיצולין. ולפירושו זה היו הפיצולין זה למעלה מזה, לרבי יהודה – טפחים ומחצה, ולרבי מאיר – טפחים, במדת גובהו של לחם. ואפשר דאיתן פיצולין היו כעין פגיונות לראשי הסניפין, כמדת עובי הקנה. ותימיה: דבמתניתין תנן (מנחות צא,א): ארבעה סניפין של זהב היו שם, מפוצלין בראשיהן, כדי שיהו סומכין בהן את הלחם. וכן קתני לקמן בבביתא: שבהם סומכין את הלחם. ואין מוכיח בשום מקום כלל תניית ראשי הקנים – משמע דלא בעי העמדה, אלא ללחם התחתון המונח על טהרו של שולחן. ובתוספתא (פרק יא) נמי תניא: ארבעה סניפין היו שם, שכוון סומכין את הלחם – משמע, חלה התחתונה דוקא. ולא אפשר להיות כלל, למאן דאמר במין ספינה רוקדת **תלח** – כמו "נפל תילח תילח" דפרק "אלו טרפות" (חולין גג,ב).

במין תיבה פרוצה – שנטל כיסודיה, ושתי דופנותיה זו כנגד זו. כך הלחם היו לו שתי דפנות, ושוליים רחבים. כזה: **במין** ספינה רוקדת – קווי"ש. ואין לה שוליים, אלא מלמעלה רחבה, ומלמטה כלה והולכת עד כאצבע. כזה: ושני ראשיה חדין

והולכין וגבוהין מלמעלה, ואין גונגין במים. ולהכי קרי לה "רוקדת" – שמרקות והולכת מהר. היינו דיתבי בויבין – של לבונה בתוך לחם העלין, כדכתיב (ויקרא כד) "על המערכת לבונה זכה". דהואיל והשוליים רחבים, היו יושבים הבויבין עליהם יפה. **אלא** למאן דאמר במין ספינה רוקדת היכי יתבי בויבין – הא אין לו שוליים? מקום הוה עבד להו – בעובי אחד הדפנות היה מתקן לזון בית מושב. כשלמא למאן דאמר במין תיבה פרוצה – היו הדפנות היינו דיתבי קנים – דקתני מתניתין: עשרים ושמונה קנים היו שם, שהיה נתון שלשה קנים של זהב על הלחם הראשון והאחרון, ראשו של קנה על דופן זה, וראשו (של) אחר על דופן זה. ועל הקנים היה מושב לחם אחר, עד שהם שם חלות זו על זו. ומבדילין הקנים בין חלה לחבירתה, כדי שלא יתעפשו. **אלא** למאן דאמר כספינה רוקדת היכי יתבי קנים – והלא ראשן חדים, ואין יכול לישב שם אלא קנה אחד באמצעיתו. **מורשא עבד להו** – אצל הראש, מכאן ומכאן, ומדביק מעט בצד לקבל את הקנים. כשלמא למאן דאמר במין תיבה פרוצה – שהיו הדפנות זקופות בשוה – היינו דסמכי סניפין לחם, דקתניא מתניתא: ארבעה סניפין היו שם, מפוצלין בראשיהן, שנים לסדר זה ושנים לסדר זה. שהלחם מונח ארכו לרוחבו של שולחן, וקופל למעלה מיכן ומיכן מה שאורך הלחם יתר על רוחב השולחן. והן הן דופני הלחם. ולמאן דאמר במין תיבה פרוצה, כפול, שהדפנות זקופות בשוה. היינו דסמכי שני סניפין – שקורין פיק"ש, העגומים בקרקע ארוכות וגבוהות עד לחם העלין סומכין הלחם, שלא ישרבו דופנותיו. ולהכי מפוצלין בראשיהם פיצולין הרבה כזה: שראשי הקנים שעל כל לחם ולחם מותחין על אותם פיצולין. אלא למאן דאמר במין ספינה רוקדת – עשויה הדפנות בשיפוע, היכי סמכי סניפין לחם? והלא אין הסניפין גונגין אלא מעט בראשו של לחם ואין יכול לסמוך שאר דופנותיו שלא ישרבו. **דעגיל להו מיעגל** – אין הסניפין עומדין זקופין, אלא עשויים כחצי מעגל שקורין צירקל"א כזה: ואותו עיגול תחת שיפועו של לחם, וסומך את כל הלחם. וראש הסניף סומך לראש הלחם. מיעגל – צירקל"א, כדקרינן "חוני המעגל" על שם עוגה (תענית יט,א). היינו דבעינן סניפין – שאין שולי הלחם רחבים, ואינו יושב. אגב ויקרא דלחם – שוה מונח על זה מכבדיו. **מלח** – נשבר, כמו "תילח תילח" (חולין גג,ב). סניפין על גבי שלחן מונחים – ודעגיל להו, כדאמרן. **אלא** למאן דאמר במין תיבה פרוצה – והיו הדפנות שוות וזקופות, תו לא מצו סניפין למיתב על השלחן הלחם **מעמיד את הסניפין** – ששיפועו של לחם מונח על קיפולו של סניף, כדאמר "דעגיל מיעגל", והסניף מעמיד הלחם שלא יפול.

במין תיבה פרוצה – שנטל כיסודיה, ושתי דופנותיה זו כנגד זו. כך הלחם היו לו שתי דפנות, ושוליים רחבים. כזה: **במין** ספינה רוקדת – קווי"ש. ואין לה שוליים, אלא מלמעלה רחבה, ומלמטה כלה והולכת עד כאצבע. כזה: ושני ראשיה חדין והולכין וגבוהין מלמעלה, ואין גונגין במים. ולהכי קרי לה "רוקדת" – שמרקות והולכת מהר. היינו דיתבי בויבין – של לבונה בתוך לחם העלין, כדכתיב (ויקרא כד) "על המערכת לבונה זכה". דהואיל והשוליים רחבים, היו יושבים הבויבין עליהם יפה. **אלא** למאן דאמר במין ספינה רוקדת היכי יתבי בויבין – הא אין לו שוליים? מקום הוה עבד להו – בעובי אחד הדפנות היה מתקן לזון בית מושב. כשלמא למאן דאמר במין תיבה פרוצה – היו הדפנות היינו דיתבי קנים – דקתני מתניתין: עשרים ושמונה קנים היו שם, שהיה נתון שלשה קנים של זהב על הלחם הראשון והאחרון, ראשו של קנה על דופן זה, וראשו (של) אחר על דופן זה. ועל הקנים היה מושב לחם אחר, עד שהם שם חלות זו על זו. ומבדילין הקנים בין חלה לחבירתה, כדי שלא יתעפשו. **אלא** למאן דאמר כספינה רוקדת היכי יתבי קנים – והלא ראשן חדים, ואין יכול לישב שם אלא קנה אחד באמצעיתו. **מורשא עבד להו** – אצל הראש, מכאן ומכאן, ומדביק מעט בצד לקבל את הקנים. כשלמא למאן דאמר במין תיבה פרוצה – שהיו הדפנות זקופות בשוה – היינו דסמכי סניפין לחם, דקתניא מתניתא: ארבעה סניפין היו שם, מפוצלין בראשיהן, שנים לסדר זה ושנים לסדר זה. שהלחם מונח ארכו לרוחבו של שולחן, וקופל למעלה מיכן ומיכן מה שאורך הלחם יתר על רוחב השולחן. והן הן דופני הלחם. ולמאן דאמר במין תיבה פרוצה, כפול, שהדפנות זקופות בשוה. היינו דסמכי שני סניפין – שקורין פיק"ש, העגומים בקרקע ארוכות וגבוהות עד לחם העלין סומכין הלחם, שלא ישרבו דופנותיו. ולהכי מפוצלין בראשיהם פיצולין הרבה כזה: שראשי הקנים שעל כל לחם ולחם מותחין על אותם פיצולין. אלא למאן דאמר במין ספינה רוקדת – עשויה הדפנות בשיפוע, היכי סמכי סניפין לחם? והלא אין הסניפין גונגין אלא מעט בראשו של לחם ואין יכול לסמוך שאר דופנותיו שלא ישרבו. **דעגיל להו מיעגל** – אין הסניפין עומדין זקופין, אלא עשויים כחצי מעגל שקורין צירקל"א כזה: ואותו עיגול תחת שיפועו של לחם, וסומך את כל הלחם. וראש הסניף סומך לראש הלחם. מיעגל – צירקל"א, כדקרינן "חוני המעגל" על שם עוגה (תענית יט,א). היינו דבעינן סניפין – שאין שולי הלחם רחבים, ואינו יושב. אגב ויקרא דלחם – שוה מונח על זה מכבדיו. **מלח** – נשבר, כמו "תילח תילח" (חולין גג,ב). סניפין על גבי שלחן מונחים – ודעגיל להו, כדאמרן. **אלא** למאן דאמר במין תיבה פרוצה – והיו הדפנות שוות וזקופות, תו לא מצו סניפין למיתב על השלחן הלחם **מעמיד את הסניפין** – ששיפועו של לחם מונח על קיפולו של סניף, כדאמר "דעגיל מיעגל", והסניף מעמיד הלחם שלא יפול.

במין תיבה פרוצה – שנטל כיסודיה, ושתי דופנותיה זו כנגד זו. כך הלחם היו לו שתי דפנות, ושוליים רחבים. כזה: **במין** ספינה רוקדת – קווי"ש. ואין לה שוליים, אלא מלמעלה רחבה, ומלמטה כלה והולכת עד כאצבע. כזה: ושני ראשיה חדין והולכין וגבוהין מלמעלה, ואין גונגין במים. ולהכי קרי לה "רוקדת" – שמרקות והולכת מהר. היינו דיתבי בויבין – של לבונה בתוך לחם העלין, כדכתיב (ויקרא כד) "על המערכת לבונה זכה". דהואיל והשוליים רחבים, היו יושבים הבויבין עליהם יפה. **אלא** למאן דאמר במין ספינה רוקדת היכי יתבי בויבין – הא אין לו שוליים? מקום הוה עבד להו – בעובי אחד הדפנות היה מתקן לזון בית מושב. כשלמא למאן דאמר במין תיבה פרוצה – היו הדפנות היינו דיתבי קנים – דקתני מתניתין: עשרים ושמונה קנים היו שם, שהיה נתון שלשה קנים של זהב על הלחם הראשון והאחרון, ראשו של קנה על דופן זה, וראשו (של) אחר על דופן זה. ועל הקנים היה מושב לחם אחר, עד שהם שם חלות זו על זו. ומבדילין הקנים בין חלה לחבירתה, כדי שלא יתעפשו. **אלא** למאן דאמר כספינה רוקדת היכי יתבי קנים – והלא ראשן חדים, ואין יכול לישב שם אלא קנה אחד באמצעיתו. **מורשא עבד להו** – אצל הראש, מכאן ומכאן, ומדביק מעט בצד לקבל את הקנים. כשלמא למאן דאמר במין תיבה פרוצה – שהיו הדפנות זקופות בשוה – היינו דסמכי סניפין לחם, דקתניא מתניתא: ארבעה סניפין היו שם, מפוצלין בראשיהן, שנים לסדר זה ושנים לסדר זה. שהלחם מונח ארכו לרוחבו של שולחן, וקופל למעלה מיכן ומיכן מה שאורך הלחם יתר על רוחב השולחן. והן הן דופני הלחם. ולמאן דאמר במין תיבה פרוצה, כפול, שהדפנות זקופות בשוה. היינו דסמכי שני סניפין – שקורין פיק"ש, העגומים בקרקע ארוכות וגבוהות עד לחם העלין סומכין הלחם, שלא ישרבו דופנותיו. ולהכי מפוצלין בראשיהם פיצולין הרבה כזה: שראשי הקנים שעל כל לחם ולחם מותחין על אותם פיצולין. אלא למאן דאמר במין ספינה רוקדת – עשויה הדפנות בשיפוע, היכי סמכי סניפין לחם? והלא אין הסניפין גונגין אלא מעט בראשו של לחם ואין יכול לסמוך שאר דופנותיו שלא ישרבו. **דעגיל להו מיעגל** – אין הסניפין עומדין זקופין, אלא עשויים כחצי מעגל שקורין צירקל"א כזה: ואותו עיגול תחת שיפועו של לחם, וסומך את כל הלחם. וראש הסניף סומך לראש הלחם. מיעגל – צירקל"א, כדקרינן "חוני המעגל" על שם עוגה (תענית יט,א). היינו דבעינן סניפין – שאין שולי הלחם רחבים, ואינו יושב. אגב ויקרא דלחם – שוה מונח על זה מכבדיו. **מלח** – נשבר, כמו "תילח תילח" (חולין גג,ב). סניפין על גבי שלחן מונחים – ודעגיל להו, כדאמרן. **אלא** למאן דאמר במין תיבה פרוצה – והיו הדפנות שוות וזקופות, תו לא מצו סניפין למיתב על השלחן הלחם **מעמיד את הסניפין** – ששיפועו של לחם מונח על קיפולו של סניף, כדאמר "דעגיל מיעגל", והסניף מעמיד הלחם שלא יפול.

לִּיהֵא סְנִיפִין לְלֶחֶם – כיצד סמכו הסניפים את הלחם שלא ישבר, הרי
הסניפים הזקופים שלצידי הלחם נוגעים בלחם רק בקצותיו למעלה,
דהיינו בסוף שיפועו, ולא סומכים את שאר שיפוע הדופן שעדיין יכול
להישבר.
מיישבת הגמרא: דַּעְגִּיל לְהוּ מִיעָגֵל – בעשיית הסניפים, עיגלו אותם
בתחתיתם כמין חצי עיגול, ועיגול זה עמד תחת כל דופן הלחם וסמכו
שלא ישבר, וראש הלחם נסמך על זקיפתו של הסניף.
הגמרא מקשה לסובר כתיבה פרוצה, מדוע הוצרכו לסניפין
להעמדת הלחם: בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר (רבי יוחנן) בְּמִין סְפִינָה
רוֹקְדָתָה, הֵינָנו דְּבָעִינָן סְנִיפִין – מובן למה שמשו הסניפין, שהיות
שהלחם היה חד למטה היו זקופים לסניפין שיסמכו אותו, אֵלָּא לְמָאן
דְּאָמַר (רבי חנינא), שצורת לחם הפנים היתה בְּמִין תִּיבָה פְּרוּצָה,
קשה סְנִיפִין לְמָה לִי – מדוע הזקקו כלל לסניפין, הרי היה ללחם
שוליים רחבות דיים כדי שהלחם יעמוד. מיישבת הגמרא: אֲנֵיב יוֹקְרָא
דְּלֶחֶם תֵּלַח – מחמת כובד הלחמים העליונים הלחמים התחתונים
עלולים להישבר, והסניפין סמכו שלא ישברו.
הגמרא מקשה לסובר כתיבה פרוצה, היכן היה מקום בשולחן להנחת
הסניפין, מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר (רבי יוחנן) בְּמִין
סְפִינָה רוֹקְדָתָה מובן שהסניפין על גבי שִׁלְחָן מוֹנְחִין, שהיות ששולי
הלחם היו חדים וכעובי אצבע בלבד עמד על גבי השולחן, אזי נותר
מקום תחת שיפוע הלחם להעמדת הסניפין, אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר (רבי
חנינא) בְּמִין תִּיבָה פְּרוּצָה, סְנִיפִין הִיכָא מְנָח לָהּ – היכן נותר מקום
להנחת הסניפין, הרי שולי הלחם היו ארוכים כרוחב כל השולחן עד
לצדדיו, האם אֲמִירָעָא מְנָח לָהּ – על הקרקע הונחו הסניפין. מיישבת
הגמרא: אֵין – אכן לרבי חנינא סובר כתיבה פרוצה, הסניפין עמדו
על הקרקע, וכפי דְּאָמַר רַבִּי אָבָא בַּר מַמְלֵ, שְׁלִדְבְּרִי הַאֲמִירָא בְּמִין
סְפִינָה רוֹקְדָתָה, הסניפין על גבי שִׁלְחָן מוֹנְחִין, וְלִדְבְּרִי הַאֲמִירָא
בְּמִין תִּיבָה פְּרוּצָה, הסניפין על גבי הַקֶּרֶקֶע מוֹנְחִין.
הגמרא מבררת, כמי אמר רבי יהודה שהלחם והסניפין העמידו זה
לזה: בְּמָאן אֲזֵלָא הָא דְּאָמַר – כאילו שיטה ותיבה פרוצה או ספינה
רוקדת והולכים דברי רב יהודה שאמר, הִלָּחם מַעְמִיד אֶת הַסְּנִיפִין,
וְהַסְּנִיפִין מַעְמִידִין אֶת הִלָּחם. מפרשת הגמרא: בְּמָאן דְּאָמַר (רבי
יוחנן) בְּמִין סְפִינָה רוֹקְדָתָה, ולשיטתו הסניפין עמדו על השולחן
ונתמכו על ידי הלחם שעמד עליהם והחזיקם, והסניפין עצמם סמכו
את הלחם, שיעמוד על אף ששוליו חדים.

נשמע מכך ש'במקום שסומכין שוחטין'.
משיבה הגמרא: הִכִּי קָאָמַר זו כוונת המשנה, בְּמָקוֹם שְׁסוּמְכִין
שׁוֹחְטִין משום שְׁתַּכְּפָה לְסְמִיכָה שְׁחִיטָה.
משנה
המשנה מונה את ההבדלים בין מצות סמיכה למצות תנופה: הוֹמַר
בְּסְמִיכָה מִבְּתַנּוּפָה – יש ומצות סמיכה חמורה ממצות התנופה,
וּבְתַנּוּפָה מִבְּסְמִיכָה – ויש שמצות תנופה חמורה ממצות סמיכה.
מבארת המשנה: חומר בסמיכה מבתנופה, שְׁאֵחָד מְנִיף לְבָל
הַחֲבֵרִים – קרבן שהיו בו כמה שותפים, אחד מניף עבור כולם, ואילו
לגבי סמיכה אֵין אֶחָד סוֹמֵךְ לְבָל הַחֲבֵרִים. הוֹמַר בְּתַנּוּפָה
מבסמיכה, שְׁתַּחֲנוּפָה נִזְהָגָת בְּקִרְבָּנוֹת הִתְחִיד וּבְקִרְבָּנוֹת הַצֶּבֶר

רַבִּי חֲנִינָא אָמַר, בְּמִין תִּיבָה פְּרוּצָה, דהיינו כמין תיבה (ארגז) שיש
לה קרקעית וארבע דפנות, ונפרץ כיסויה וכן נפרצו דופנותיה של
מזרח ומערב, ונותרו רק דופנותיה של צפון ודרום.
רַבִּי יוֹהָנָן אָמַר, בְּמִין סְפִינָה רוֹקְדָתָה – כצורת ספינה קלה
שבאמצעותה היא רחבה, ומצירה והולכת לצד ראש וסוף ארכה, עד
שבראש וסוף ארכה נעשית חדה, וכן בגובהה, היא מצירה ויורדת
בארכה וברחבה, עד שבתחתיתה היא חדה, כדי אצבע על אצבע
בלבד, ומפני צורתה זו אין ראשיה נוגעים במים כלל, ושטה מהר, כך
ממש נראה הלחם.
הגמרא מקשה לסובר כספינה רוקדת היכן הונחו הבזיכין: בְּשִׁלְמָא
לְמָאן דְּאָמַר (רבי חנינא) בְּמִין תִּיבָה פְּרוּצָה, הֵינָנו דְּהוּוּ יְתִבִּי
בְּזִיבִין – מובן כיצד ישבו בזיכי הלבונה על הלחם, שהרי תחתית
הלחם היתה ישרה ועליה הניחו את הבזיכים, אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר (רבי
יוחנן) בְּמִין סְפִינָה רוֹקְדָתָה, קשה, הִיכִי הוּוּ יְתִבִּי בְּזִיבִין – כיצד ישבו
הבזיכים על הלחם, הרי תחתית הלחם אינה ישרה, ולא ניתן להניח
עליה את הבזיכים. מיישבת הגמרא: מָקוֹם עָבִיד לָהּ – לפני אפייתו
של הלחם, היו עושים בדופנותיו המשופעות, מקום ישר להעמדת
הבזיכים.
הגמרא מקשה לסובר כספינה רוקדת, כיצד ישבו הקנים על הלחם:
בְּשִׁלְמָא, לְמָאן דְּאָמַר (רבי חנינא) בְּמִין תִּיבָה פְּרוּצָה, הֵינָנו דְּהוּוּ
יְתִבִּי קְנִים – מובן כיצד ישבו הקנים על הלחם, שכן לכל רוחבו של
הלחם (בסמוך לאורך השולחן), דופנותיו היו רחוקות האחד מן השני,
ועליהם עמדו הקנים, מדופן זו לדופן זו, אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר (רבי יוחנן)
בְּמִין סְפִינָה רוֹקְדָתָה, קשה, קְנִים הִיכִי הוּוּ יְתִבִּי – היכן ישבו הקנים,
הרי אין אפשרות להניח קנים בשני צידי הלחם, מאחר שדופני הלחם
קרבו האחד לשני, ובקצותיהם (של צד אורך השולחן) נעשו חדים,
והקנה אינו יכול לעמוד על חודם.
מיישבת הגמרא: מוֹרְשָׁא עָבִיד לָהּ – הדביקו לחם באצבע מעט
בצק בחודו, והרחיבו את חודו שיהא רחב כדי להחזיק את הקנה.
הגמרא מקשה לסובר כמין ספינה רוקדת, כיצד סמכו הסניפין את
הלחם: בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר (רבי חנינא) בְּמִין תִּיבָה פְּרוּצָה, הֵינָנו
דְּסְמִיכִי לִיה סְנִיפִין לְלֶחֶם – מובן כיצד סמכו הסניפים את הלחם,
שכן דפנות הלחם היו ישרות וזקופות, והסניפים שעמדו זקופים לצד
השולחן, נגעו בכל דופן הלחם, והחזיקו את הלחמים שלא ישברו,
אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר (רבי יוחנן) בְּמִין סְפִינָה רוֹקְדָתָה, קשה, הִיכִי סְמִיכִי

המשך ביאור למסכת מנחות ליום שישי עמ' ב

דעתו של ריש לקיש, אָמַר לִיה לרבי אלעזר, מֵאֵי מַעְמָא לֹא תִימָא
לִי – מדוע לא ענית לי שאין הכוונה לכל מקום בתורה שכתוב ידו,
אלא לִידְיוֹ דְּסְמִיכָה קָאָמַר – הכוונה היתה לתיבת 'ידו' שנכתבה
בענין סמיכה. מקשה הגמרא: הלא בְּסְמִיכָה נִמְי בְּתִיב – בענין
סמיכה גם מצינו שכתוב בענין משה ויהושע (במדבר כז כג) 'וַיִּסְמְכוּ אֶת
יְדֵיו עָלָיו וַיִּצְוֶהוּ', והיה לו לכתוב 'ידו' בכתוב חסר. מתרצת הגמרא:
סְמִיכָה דְּבַחָה קָאָמַר – הכוונה היתה רק על סמיכה בבדחת קרבן
ולא בסמיכה על ראש אדם, שלגבי סמיכה על קרבן כל מקום
שנאמר 'ידו' הכוונה לשתי ידיים.
שנינו במשנה: וּבְמָקוֹם שְׁסוּמְכִין שׁוֹחְטִין, וְתַכְּפָה לְסְמִיכָה שְׁחִיטָה –
ומיד לאחר הסמיכה באה השחיטה. שואלת הגמרא: מֵאֵי קָאָמַר –
מה כוונת המשנה, הלא יש כאן כפל לשון, לפי ש'תכף לסמיכה
שחיטה' משמעותה שיש לשחוט מיד לאחר הסמיכה, אם כן ממילא

עין יעקב

רש"י

ונמסרו לעמי הארץ. שלא נמסרו לב"ד למנות שומרים לדבר והאמינה תורה את כל אדם עליהן: והן הן גופי תורה. שחברים אוכלין פתן וסומכין שניטלה ממנו חלה תרומה ומעשרות והקדש נמי מסור לכל אדם להקדיש וחל הקדש על פי כל אדם והן גופי תורה שהיינו צריכים לחוש במטלטלין שמא הקדישם וחזר בו ואע"ג דתיקון רבנן דמאי מ"מ תורה האמינתו: אם אין לך לשלם. עולות והקדשות שתדור: משכבך. אשתך: אל תתך את פירך. (לחטיא) בנדר: לחטיא את כשרך. לחייב את בניך: לפני המלאך. גזבר של הקדש: כי שגגה. בשוגג קפצתי לנדור ולא אשלם: על קולך. בשביל קול נדריך: לשוא הכיתי. בתמיה וכי בחנם הכיתים אינו אלא בשביל המוסר דהיינו תורה: לא לקחו. לא למדו לשון לקח:

דף לב עמ' א תניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר: הלכות הקדש⁹⁶⁷, תרומות ומעשרות⁹⁶⁸, הן הן גופי⁹⁶⁹ תורה⁹⁷⁰, ונמסרו לעמי הארץ⁹⁷¹.

דף לב עמ' א תניא, רבי נתן אומר: בעון נדרים⁹⁷², מתה אשתו של אדם⁹⁷³, שנאמר: (משלי כב) "אם אין לך לשלם⁹⁷⁴, לפה יקח משכבך מתחתידך"⁹⁷⁵? רבי אומר: בעון⁹⁷⁶ נדרים⁹⁷⁷ בנים⁹⁷⁸ מתים בשהן קטנים⁹⁷⁹, שנאמר: (קהלת ה) "אל תתן את פירך⁹⁸⁰ לחטיא את בשרך⁹⁸¹ וגו', לפה יקצף האלהים על קולך⁹⁸² וחבל את מעשה ידיך". אי זה הן מעשה ידי של אדם⁹⁸³? הוי אומר: בנזיו ובנזותיו של אדם. תנו רבנן: בעון נדרים בנים מתים, דברי רבי אלעזר ברבי שמעון⁹⁸⁴. רבי יהודה הנשיא אומר: בעון בטול תורה⁹⁸⁵. בשלמא⁹⁸⁶ למאן דאמר: בעון נדרים⁹⁸⁷, בדאמרן⁹⁸⁸. אלא למאן דאמר: בעון בטול תורה, מאי קראה⁹⁸⁹? דכתיב⁹⁹⁰: (ירמיה ב) "לשוא⁹⁹¹ הכיתי את בניכם⁹⁹², מוסר⁹⁹³ לא לקחו".

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

על פי שאין להם עדין עברות אישיות להענש עליהן, מפני שבצעירותם, כשעדיין אינם מסגלים לשאת באחריות, האבות אחראים עליהם לטוב ולרע, [בנדריו שוא]⁹⁸¹ [לחייב את בניה],⁹⁸² [שנדרת ולא קימת]⁹⁸³ הקשורים ל"בשרך"⁹⁸⁴ פמבאר לעיל.⁹⁸⁵ מתים הילדים. מבארת הגמרא: ⁹⁸⁶ הדבר מובן ⁹⁸⁷ הילדים מתים ⁹⁸⁸ כפי שנתבאר לעיל. ⁹⁸⁹ מה הוא המקרא? והיכן פתוב דבר זה בתורה? ⁹⁹⁰ בתוכחת הנביא: האם ⁹⁹¹ בחנם ⁹⁹² לא ולא! הענש לא היה חנם! על מה הוא בא? ⁹⁹³ תורה, הוריהם.

⁹⁶⁷ דהיינו: חפץ של חולין שמקדישים אותו. וכן ⁹⁶⁸ שחייבים להפריש, ובזה התר היבול לאכילה, אף בטרם הפרישו ממונו התרומות והמעשרות, נקרא היבול "טבל" ואסור באכילה. ⁹⁶⁹ עקרונות של ה ⁹⁷⁰ ולא חומרא בעלמא. ⁹⁷¹ , ואנו סומכים עליהם, להשתמש במטלטליהם, ולא חוששים שמא הם הקדישו אותם, ואחר כך התחרטו. ⁹⁷² שהנזיר ואינו מקים, ⁹⁷³ כי גם הנזיר וגם האשה נחשבים כדבר הקשור אל הנפש, ומי שאינו נזהר באחד מהם, מתערער הקשר שלו גם אל השני. ⁹⁷⁴ [את נדרך] ⁹⁷⁵ . הפונה לאשתך. ⁹⁷⁶ אי קיום ⁹⁷⁷ הוא חמור ביותר, עד שבגללו ⁹⁷⁸ של הנזיר ⁹⁷⁹ אף

המשך ביאור למסכת מנחות ליום שבת קודש עמ' א

7 שבו ערכו את בצק הלחם, ומדוע לאחר שרדו מן התנור מניחו בדפוס שלישי. מותרת הגמרא: בין דאפי לה נפחה – כיון שהלחם נאפה הוא מתנפח, והדפוס ששימש להכנתו בעודו בצק אינו מתאים כעת ללחם.
8 רבי חנינא ורבי יוחנן נחלקו, מהי צורת לחם הפנים: איתמר – נאמר בבית המדרש, לחם הפנים כיצד עושין אותו – כיצד היא צורתו.
9
10
11
12

1 ושלשה דפוסין הם, ששימשו ללחם הפנים, א. נותנה לדפוס ועדיין היא בצק, דהיינו דפוס שבו היה עורך את בצק הלחם. ב. וכמין דפוס נוסף היה לה שבו הונח הלחם באפייתו בתנור. ג. וכשהוא רודה את הלחם מן התנור, נותנה בדפוס, כדי שלא תתקלקל – שישברו דופנותיה.
2
3
4
5
6 מקשה הגמרא: ולהדרה לדפוס קמא – שיחזירהו לדפוס הראשון

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1. ה. מי שפָּטְעָה וְהִתְחִיל תְּפִילָּה שֶׁל חוֹל בְּשַׁבַּת סִימָן רַע לוֹ וַיִּפְשַׁשׁ בְּמַעֲשָׁיו וַיִּתְּרָהּ בַּתְּשׁוּבָה:
2. ו. יֵשׁ נוֹהֲגִים¹¹ מִטַּעַם הַיְדוּעַ לָהֶם¹² לֹאמַר בְּעֶרְכִּית וַיְנַחוּ בָּהּ וּבִשְׁחִרִית וּמוֹסָף וַיְנַחוּ בּוֹ וּבִמְנַחָה שְׁבִתוֹת קִדְשָׁךְ
3. וַיְנַחוּ בָּם יב!¹³

חלק ב סימן רסח, דין הטועה בתפילת שבת, סעיפים הו

הלכתא רבנא

- י' יש נוהגים - כן הוא בסידור רבינו הזקן¹².
י"א מטעם הידוע להם - הוא טעם על פי קבלה - הקשור
עם עליית העולמות בשבת¹³.

ציונים והוספות

- 12) ראה אג"ק ח"ד ע' רחצ (נדפס גם בלקו"ש חכ"ט ע' 411):
נוסח חב"ד בתפלת מנחה שבת, הוא ככתוב בסדור: שבתות
קדשך וינוחו בו, שניהם לשון רבים, וראה ב'היכל הברכה'
שמות פ' תשא לא, יג: לא כטועים לומר במנחה של שבת
שבתות קדשך, אלא צריכים לומר שבת קדשך וינוחו בו, וכן
הוא גם בסידור הגאון הקדוש מהר"ז בעל התניא.
13) ראה לקו"ש ח"ד ע' 18: מבואר בכ"מ החילוק שבין ג'
הזמנים (דשבת: א) מעלי (ליל) שבתא; ב) יומא דשבתא; ג) זמן
מנחת שבת, רעוא רכל רעוין - שביליל שבת הוא עליית המלכות
מבי"ע לאצילות, כי בימות החול יורדת המל' לבי"ע לברר
בירורים, וכמ"ש "רגל" יורדות גו', ובליל שבת היא עולה משם
לאצילות. ומכיון שהעולמות מקבלים מספירת המלכות, הרי
מאיר אז בבי"ע ספי' המל' כפי שהיא באצילות. אח"כ ביומא
דשבתא מאיר בחי' נעלית יותר, בחי' ז"א, מדות דאצילות.
ואח"כ בזמן רעוא דרעוין הוא גילוי הבחי' ומדרי' שלמעלה
מז"א ומל', שממנה בא היחוד דז"א ומל'. ולכן אומרים בתפלת
ערבית של שבת "וינוחו בה" (מל'), בתפלת שחרית "וינוחו בו"
(ז"א) ובתפלת מנחה "וינוחו בס" (יחוד ז"א ומל').
וכן הוא במחזיק ברכה (להחיד"א סימן רסח סק"ז) שגורי האר"י
קיימו המנהג לומר במנחה וינוחו בו, וכתבו סוד בדבר, וכמו
שכתב במשנת חסידים (שורמו על שם מ"ב), וכן נמצא בהגהות
הרמ"ז לספר הכוונות, שהנוסחא הנכונה לומר בערבית של שבת

וינוחו בה, ובשחרית וינוחו בו, ובמנחה וינוחו בו, וכתב סוד
לדבר. וכן מנהג מארי דרזין ההולכים בדרך האר"י, ואין לשנות
המנהג.
בשיורי כנסת הגדולה (סימן רסח סק"ב) כתב הטעם שביליל
שבת היא ככלה בבית אביה, לכן אומרים וינוחו בה, ובשחרית
היא ככלה בבית חמיה, שעיקר השמחה בבית החתן, לכן
אומרים וינוחו בו. ובמנחה וינוחו בו, שלאחר מכן שניהם עיקר.
14) הערת כ"ק אדמו"ר במחזור: נראה לי, שבנעילה, שהיא
לאחר מנחה, צריך לומר כמו במנחה: שבתות . . . בס. ולעת-עתה
לא מצאתי זה בפירושו.
ואג"ק ח"ט ע' טז (נדפס גם בלקו"ש שם ע' 407): ת"ח על
כתבו שמצא בסידור דעת קדושים, הוראה, לומר בתפילה נעילה
ביוהכ"פ שחל בש"ק "וינוחו בס", ובודאי בא בהמשך
לשאומרים "שבתות".
15) בס' המנהגים ע' 64 כתבו לשנות כן במנחה של יו"ט שחל
בשבת, ובקובץ התקשרות גליון תכו העירו שצ"ע שלא ראינו
נוהגים כן. ואולי יש איזו טה"ד בזה, ובסידור רבינו הזקן עם
ציונים והערות העיר שלכאורה טה"ד היא בס' המנהגים
(שהוסיף על לשון כ"ק אדמו"ר שהובא לעיל), שעיקר הטעם
שאומרים 'שבתות' הוא משום שאומרים לאחמ"כ 'וינוחו בס',
אמנם בברכת והשיאנו אין אומרים 'וינוחו בס' ושוב אין טעם
לומר 'שבתות'.

שולחן ערוך - הלכות שבת

1. ח. בקצת מקומות נוהגין היתר שהקהל שוכרים נכרים בקבלנות
2. לפנות הזבל מן הרחוב והנכרי עושה לעצמו ואפילו בשבת
3. ואין חוששין למראית העין ויש שלמדו עליהם זכות לפי שכבר
4. נתפרסם הדבר שדרך לשכור נכרי בקבלנות לפנות הזבל ולא
5. שכיר יום וא"כ אין כאן חשש מראית העין כמ"ש בסימן רמ"ג
6. לענין מרחץ תנור ורחיים ע"ש.
7. ומטעם זה יש להתיר להניח לנכרים לבנות בית הכנסת בשבת
8. אם הוא מקום שמפורסם בו דרך בנין הבתים ע"י אומנים
9. קבלנים ולא ע"י שכירי יום כמו שהוא ברוב המקומות
10. שהאדריכל לבדו הוא קבלן והאומנים עושי מלאכה שתחתיו הם
11. שכירי יום ששם יש חשש מראית העין ומכל מקום אין להתיר
12. אלא בשעת הדחק כגון שיש חשש שמא יתבטל בהמשך הזמן
13. בנין בית הכנסת לגמרי מחמת רשעת הנכרים אבל שלא בשעת
14. הדחק אין להתיר מפני חילול השם בעיני הנכרים שהם אינם
15. מניחים לשום אדם לעשות מלאכה בפרהסיא ביום אידם ואנו
16. מניחים לעשות מלאכה בשבת בשבילנו בפרהסיא אבל כיבוד
17. הרחוב אינו נקרא על שם הישראל כל כך ואין בו חילול השם
18. לכן נוהגין להתירו אף שלא בשעת הדחק ומכל מקום במקום
19. שאין שם מנהג אין להקל אף בכיבוד הרחוב:
20. מי ששכר לו נכרי לשנה או לשנים שיכתוב לו או שיארוג

1 לו בכל עת שיעטרך בתוך זמן משך שכירותו כמו שהוא דרך
2 השרים שיש להם סופר מיוחד שכותב לו כל עת שצריך וכשאין
3 צריך הוא יושב בטל מותר להניחו שיעשה בשבת מה שצוה לו
4 קודם השבת (רק שיהיה שלא יאמר לו שיעשה בשבת) אם אינו
5 עושה בבית ישראל לפי שאין לישראל ריוח במה שעושה
6 בשבת שאם לא יעשה בשבת יעשה אחר השבת ואף אם
7 המלאכה צריכה לו במוצאי שבת מיד מכל מקום אין זה נקרא
8 ריוח אלא הנאה בעלמא וריוח הוא כגון שהמלאכה היתה
9 מתבטלת לגמרי אם לא היתה נעשית בשבת שאז הוא מרויח
10 המלאכה ע"י שנעשית בשבת וכמ"ש בסימן רנ"ב וכן אם יש
11 לו ריוח אחר שרכושו מתרווח ומתרבה ע"י שנעשית המלאכה
12 בשבת כמ"ש בסימן רמ"ג:

13 י במה דברים אמורים כשאין הישראל מקפיד עמו כלל אם
14 הוא יושב ובטל לאחר שצוה לו לעשות המלאכה אלא בידו
15 לעשותה בכל עת שירצה לפיכך כשהוא עושה בשבת לדעת
16 עצמו הוא עושה ולא מחמת הישראל אבל אם הוא מקפיד עמו
17 על ביטולו הרי הוא עושה בשבת מחמת הישראל לפיכך צריך
18 הוא לומר לו שלא יעשה בשבת ואם אעפ"כ הוא עושה אינו
19 צריך למחות בידו שלדעת עצמו הוא עושה:

20 יא וכל זה כשאין הנכרי מושכר לו אלא למלאכות מיוחדות
21 כגון לכתוב או לארוג בכל עת שיעטרך ואחר שגמר
22 המלאכה הוא יושב ובטל אבל אם שכרו לכל המלאכות
23 שיעטרך בתוך משך זמן שכירתו אסור להניחו שיעשה בשבת
24 לפי שהישראל מרויח מלאכה זו בשבת שהרי כשיהיה פנוי אחר
25 השבת יצטרך לעשות מלאכות אחרות ואין להתיר מפני שהנכרי
26 עושה לטובת עצמו כדי לקבל כל שכרו שהרי אף אם לא יעשה
27 בשבת לא ינכה לו כלום כמ"ש בסימן רמ"ג ויש מתירים גם
28 בזה לפי שהנכרי אינו מעלה על דעתו שהישראל אינו מכריחו
29 לעשות בשבת ושלא ינכה לו כלום משכרו אף אם לא יעשה
30 כלום בשבת אלא הוא עושה מאליו לפי תומו להשלים קבלנותו
31 שקיבל עליו בתחילת שכירותו לעשות כל המלאכות שיעטרכו
32 לישראל בכל משך זמן שכירותו כדי שישלם לו כל שכרו משלם
33 ולא יהיה לו עליו שום תרעומת ואין לסמוך על סברא זו (מטעם
34 שנתבאר שם) כי אם לענין דליקה משום הפסד כמ"ש בסימן
35 של"ד ולענין שליחות איגרת כמ"ש בסימן רמ"ז ע"ש הטעם:

36 יב ישראל הקונה מכס אסור לו לקבל מכס בשבת אפילו

37 הביאו דבר מאכל שאינו מוקצה וראוי לאכילה כגון שהובא
38 מתוך התחום והוא דבר שאין בו חשש שמא נלקט היום
39 מהמחובר או שמא ניצד היום אעפ"כ אסור לו לקבל בעצמו
40 משום שנאמר ממצוא חפצך חפצין אסורים כמ"ש בסימן ש"ו
41 אלא שוכר לו נכרי בקבלנות דהיינו שאומר לו לכשתגבה מאה
42 דינרים אתן לך כך וכך אבל לא ישכור לו נכרי ליום השבת
43 שכשהנכרי הוא שכיר יום הרי הוא כשלוחו של ישראל משא"כ
44 בקבלנות שאינו כשלוחו של ישראל אלא לעצמו הוא טורח כדי
45 להרבות שכרו.

46 ואעפ"כ שהישראל קובע לו מלאכתו שיעשה בשבת אין בזה
47 משום אמירה לנכרי שבות לפי שקבלת המכס אין בה איסור
48 אפילו לישראל אלא משום שבות והרי זה שבות דשבות שיש
49 מתירין אותו במקום הפסד כמ"ש בסימן ש"ן ואף שיש אוסרין
50 אף במקום הפסד אם לא לצורך מצוה כמ"ש שם מכל מקום
51 כאן חשוב דבר מצוה שאם לא יטול המכס מהנכרי בשבת לא
52 יוכל לגבותו אחר השבת וישתקע הממון ביד הנכרי והרי הוא
53 עושה מצוה במה שמציל הממון מידם כמ"ש בי"ד סימן קמ"ט
54 ושע"ב:

55 יג אפילו אם הוא מכס שצריך לעשות בו מלאכה גמורה כגון
56 שצריך לכתוב אעפ"כ מותר לומר לנכרי שיתעסק בו בשבת
57 בקבלנות לפי שאדם בהול על ממונו ואם לא נתיר לו אמירה
58 לנכרי יבא להתעסק בעצמו ושמא ישכח ויכתוב לפיכך מתירים
59 לו איסור אמירה לנכרי שהוא מדברי סופרים כדי שלא יבא לידי
60 כתיבה האסורה מן התורה:

61 יד וכן מותר לו להשכיר לנכרי את המכס שיטול לעצמו מה
62 שיגבה בשבת הן רב הן מעט והוא יתן לישראל דבר קצוב
63 שנמצא שהוא טורח לעצמו ואינו כשלוחו של ישראל
64 וכשמשכיר המכס לנכרי וכן כששוכר לו הנכרי בקבלנות אין
65 חוששין למראית העין שהרואה יאמר שכיר יום הוא אצלו לפי
66 שבמקום הפסד גדול לא גזרו על מראית העין ואף אם לפעמים
67 הוא הפסד מועט מכל מקום כיון שעל הרוב דרך להיות הפסד
68 גדול במניעת קבלת המכס בשבתות לא חלקו חכמים והתירו
69 לגמרי גזירה זו של מראית העין במכס ובכל כיוצא בזה שדרך
70 להיות שם הפסד גדול על הרוב:

חלק ב סימן רמד, איזו מלאכות יכול הנכרי לעשות בעד הישראל
סעיפים ח"ד

לקוטי תורה

9 בהולכי מדבריות כתיב: "תעו במדבר גו' רעבים
10 גם צמאים נפשם בהם תתעטף, ויצעקו אל ה' בצר
11 להם", כי כאשר האדם רעב וצמא במדבר עד שמגיע
12 לידי כך ש"נפשו עליו תתעטף", הרי הוא צועק אל ה'
13 שיחלץ ויציל אותו ממצבו הקשה.

14 והתוכן הפנימי שבזה:
15 כאשר האדם מרגיש כיצד הוא נמצא ב"מדבר"
16 דלעומת-זה, שאינו מרגיש בעצמו שום חיות אלקית,

1 הצמאון לאלקות מעורר רוגז ושנאה לרע
2 [בפרק זה חוזר לבאר כיצד הצמאון לאלקות (בחינת
3 "מדבר" דקדושה) הוא המפריד את הרע מהנפש הבהמית
4 ומבטל אותו:]

5 והנה כתיב רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף,
6 ויצעקו אל ה' בצר להם כו', שמבחינת הצמאון עד
7 שנפשו עליו תתעטף, נולד בחינת הצעקה בלב על
8 החיפץ, כי צר לו מאד הגלות ומאסר הגוף הגשמי.

לעניני עבירות ממש, אלא גם ל"לבושי נוגה" (כנ"ל) 41
שאינם רע גמור – ורע זה דלבושי נוגה מתבטל על ידי 42
התעוררות צמאון לאלקות בשעת התפלה ("מדבר סיני"). 43
[אלא שאי אפשר להתחיל בעבודה זו "עד שיפריד 44
מנפשו קודם חלאת טומאת הרע גמור שמשלש 45
קליפות הטמאות לגמרי, דהיינו להיות סור מרע גמור 46
בפועל ממש . . ואזי יכול לבוא לידי בחינת ומדריגת 47
במדבר סיני כו"ל]. 48
ובזה יובן מה שתקנו התפלה בזמן חורבן בית 49
המקדש דוקא. 50
על פי כל הנ"ל בביאור ענין התפילה – שעיקר 51
ענינה הוא לבא לידי צמאון לאלקות (בחינת "מדבר", 52
ורק על ידי צמאון זה ניתן לבטל את הרע שבנפש 53
הבהמית – יובן הטעם שאנשי כנסת הגדולה תיקנו את 54
התפילה לאחר חורבן בית המקדש דוקא. 55
כי בזמן שהיה בית המקדש קיים לא היתה שליטה 56
וממשלה להרע שמקליפות וסטרא אחרא לידבק 57
באדם כל כך, ויתפרדו כל פועלי און כו'. 58
בזמן שבית המקדש הי' קיים, והשכינה שרתה 59
בישראל, היו ישראל במדריגה עליונה, שהיו שולטים 60
על הרע והקליפות – וגם על הרע שבנפשם פנימה. 61
וכיון שכן, לא הי' צורך בעבודה מיוחדת זו, 62
ל"הפריד" את הרע מנפשם על ידי הצמאון לאלקות 63
בתפלה, כי מחמת גודל גילוי אלקות שהי' שורר 64
בימים ההם, בדרך ממילא "יתפרדו כל פועלי און". 65
אבל בזמן חורבן בית המקדש, עת אשר שלט כו', 66
תנבורת היצר הרע ונפש הבהמית, צריך להפריד 67
על ידי התפלה דוקא, ברשפי אש וצמאון וצעקת 68
הלב כו' כנ"ל. 69
כתיב "עת אשר שלט האדם באדם לרע לו", 70
והפירוש הפנימי בזה הוא, שיש למעלה בחינת "אדם" 71
דקדושה, ויש לעומת-זה בחינת "אדם" דקליפה ("אדם 72
בלעיל") – הם כחות הקליפות והסטרא אחרא; ובזמן 73
הגלות האדם דקליפה שולט על בחינת אדם דקדושה. 74
וכך הוא גם אצל האדם למטה, שהיצר הרע והנפש 75
הבהמית מתגברים על הנשמה הקדושה שבאדם. 76
ולפיכך, דוקא בזמן הגלות יש צורך בעבודת 77
התפילה, שהיא התעוררות "רשפי אש וצמאון וצעקת 78
הלב", שעל ידה מפרידים את הרע מן הנפש הבהמית 79
כנ"ל. 80

וכתוצאה מכך הוא מתעורר בצמאון גדול לאלקות – 1
הרי רגש הצמאון הזה מעורר בו רוגז ושנאה כלפי 2
הדברים המעכבים אותו מלהרגיש אלקות. 3
וזהו ענין "ויצעקו אל ה' בצר להם", שהיא 4
"צעקת הלב על ההיפך". כלומר, צעקה זו היא ביטוי 5
של מרירות הנפש על המיצר הרוחני שבו הוא שרוי 6
ב"גלות ומאסר הגוף הגשמי", "כי צר לו מאד מאסר 7
הגוף הגשמי . . לפי שכדי שיהי' גילוי אלקות אי 8
אפשר כשיש בחינת רע עדיין כמ"ש לא יגורך רע, לכך 9
הוא שונא את הרע בתכלית". 10
והיינו, כי בשומו ללבו שאין חיות אמיתי לכל 11
הנבראים, ואפילו לעולמות עליונים, אלא אתה 12
הוא המח' כו'. 13
ואי לזאת ישים אשם נפשו איך שהוא רחוק מה' 14
בתכלית הריחוק, וחיייו אינן חיים אלא חיי ההבל. 15
כאשר האדם ישים אל לבו איך שאין שום חיות 16
אמיתית בנבראים מצד עצמם – אזי ישים את נפשו 17
"אשם", "שיודה ויתודה" על מצבו הירוד, שהרי 18
החיים שהוא מרגיש וחי אותם אינם חיים של אלקות 19
אלא חיים גשמיים, ואינם חיים אמיתיים אלא "חיי 20
הבל", ואם כן הרי הוא רחוק מה' בתכלית הריחוק – 21
ועל ידי זה יתעורר במרירות עצומה על מצבו, ובהיות 22
צר לו מאד יבא לידי "צעקה בלב על ההיפך". 23
ו"כל מה שיתבונן יותר בגדולת ה', איך שגם שמי 24
השמים הם בחינת דומם לבד, יבחין (ירגיש) יותר חלק 25
הדומם והגסות שבגופו החומרי שמחשיך את אור 26
אלקות, ויתמרמר בנפשו, ויקוץ בחיייו הגשמיים, עד 27
שישנא את הרע הגס". 28
וזהו במדבר סיני, שירדה שנאה על הרע, שמחמת 29
בחינת המדבר וצמאון גורם לעורר שנאה על הרע, 30
להיות צעקת הלב וכו' כנ"ל. 31
חז"ל פירשו את השם "מדבר סיני" – "שירדה 32
שנאה לאומות העולם" ("שלא קבלו בו תורה"). 33
והקשר הפנימי בין שני הענינים – (א) מדבר (ב) 34
סיני – הוא, כי הא בהא תליא, שעל ידי שהאדם 35
מרגיש בעצמו שהוא נמצא בבחינת "מדבר" דלעומת- 36
זה, ומתעורר בצמאון לאלקות, נולד אצלו רגש של 37
שנאה ותיעוב לכל עניני העולם המעלימים ומסתירים 38
על אלקות, ומזה בא ל"צעקה בלב על ההיפך". 39
– ויש להדגיש שאין הכוונה לשנאה ותיעוב (רק) 40

1 ותיקנו להתפלל בכל יום, כי בכל יום יצרו של
2 אדם מתגבר עליו, וצריך להוסיף אומץ בו'.

3 בכל יום ויום היצר הרע מתגבר על האדם בכחות
4 מחודשים, ולכן צריכים להתפלל בכל יום מחדש,
5 היינו שבכל יום צריכים להוסיף אומץ חדש בעבודת
6 הצמאון לאלקות בתפלה, כדי לבטל את ההתגברות
7 החדשה של היצר הרע.

8 ועל בחינת תפלה זו נאמר ומדברך נאווה, דהיינו
9 כשעולה בבחינת מדבר וצמאון בו'.

10 וזהו הפירוש הפנימי בכתוב "ומדברך נאווה",
11 שהקב"ה אומר לישראל שדיבוריהם "יפים":

12 "מדברך" הם דיבורי התפילה כאשר הם בבחינת
13 "מדבר" דקדושה, שהיא עבודת התפילה מתוך צמאון
14 עצום לאלקות – ועל תפלה זו נאמר שהיא "נאווה"
15 ו"יפה".

16 – המשמעות הפנימית של הדבר היא שתפלה כזו
17 היא "נאווה" ויפה גם לגבי עבודת הנשמה קודם ירידתה
18 למטה, כי צמאון גדול זה להקב"ה מתעורר בנשמה
19 רק בהיותה מלובשת בגוף, שהרי רק אז נרגש אצלה
20 גדול ריחוקה מאור פני ה' (מחמת העלם והסתור הגוף),
21 וריחוק זה הוא המעורר בה את רגש הצמאון; משא"כ
22 בהיות הנשמה למעלה בגן עדן ונהנית מזיו השכינה,
23 לא שייך בה רגש הצמאון לאלקות.

24 וצמאון זה לאלקות היא העלי' הנפעלת בנשמה
25 דוקא על ידי ירידתה לעולם הזה, וזהו ענין ירידת
26 הנשמה למטה לצורך עלי'.

27 [כלומר: נוסף לכך שעל ידי צמאון זה הוא מברר
28 ומזכך את גופו ונפשו ונפשו הבהמית (שזוהי תכלית ירידת
29 הנשמה למטה), הנה צמאון זה לאלקות הוא עלי'
30 במדריגתה לגבי עבודתה בגן עדן].

ד"ה וידבר ה' אל משה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

23 כו' כשעמדה כו' להשכיחם תו"מ ואתה ברחמיך הרבים
24 עמדת להם בעת צרתם בעמידה כגבור לריב ריבם כו'
25 להאיר להם באור תו"מ מחדש והוא ע"י תשועה גדולה
26 שעשית להם למעלה מן המדה ואח"כ באו בניך כו'
27 והדליקו נרות כו' וקבעו ח' ימי חנוכה כו' ומפרש בגמ'
28 דכאשר נכנסו העכו"ם להיכל טמאו כל השמינים שהוא
29 בחי' הסתלקות אור החכמ' דקדושה כו' (וכמ"ש ארמי
30 אוכד אבי כו') והיינו להשכיחם תורתך כו' וכשנצחום לא
31 מצאו אלא פך א' חתום בחותמו של כה"ג שלא נטמא
32 והדליקו ממנו ח' ימים והנה ידוע הקושיא דא"כ הנס לא
33 הי' רק ז' ימים ויום הא' אינו מן הנס והענין הוא דאדרבה
34 עיקר הנס ביום הא' והוא במה שהדליקו ממנו ח' ימים
35 כידוע דז' נרות היינו ז' מדות דחכמ' שכלולים בחכמ' ונק'
36 החכמה אור ז' הימים שכוללם יחד ונמצא מה שהדליקו
37 מפך זה שהוא להאיר אור החכמה מחדש כנ"ל הוא עיקר
38 הנס והוא כולל ז' ימים שכללותם יחד הן ח' ימים בלי
39 הבדל כלל ביניהן מאחר שפך זה יש בו להדליק יום א'
40 שכולל ז' ימים (עד"מ מן הכלל ופרט דכאשר כלול בפרט
41 אין הכלל רק דבר א' וכשיוצא הפרט לגילוי מן הכלל איך
42 לא ימנה הכלל מאחר שממנו יצאו וזהו שא' והדליקו ממנו
43 ח' ימים ולא ז' כי גם יום הא' נמנה כמוהם) וזהו
44 שמברכים להדליק נר חנוכה ולא נרות חנוכה כי הח' ימים

1 (מב) והנה ישראל שבאותו הדור לא הי' ביכולתם לעמוד
2 נגד קליפה קשה דעכו"ם מפני שהיו מעטי'
3 וחלשי' גם ברוחניות בסט' דקדושה בעבודה שכלב נגד
4 התגברות הקליפה ולא הי' כח ועוז בנפשם האלקית שנק'
5 נר ה' מצד שגבר עליהם המנגד להחשיך אורם ולהפרידם
6 מאחדות ה' לגמרי כנ"ל אך ורק ע"י בחי' מס"נ שהי' בהם
7 שלמעלה מן הטעם ודעת למס"נ על קדה"ש שלא לעבור
8 על דת בשום אופן בעולם ולפי שזהו עיקר נקודת יהדותם
9 כמו שהן דבוקים בשרש מקור חוצבם ממש בעצמות
10 אלקות שלמעלה מהיות נק' נר ה' עדיין (כידוע דשרש
11 נש"י בפנימיות אור אבא שהוא פנימי ע"י) היא שעמדה
12 להם ליתן להם כח ועוז גדול בנפשם לעמוד לנגד המנגד
13 להמשיך אור דתו"מ שרצו להשכיחם כו' מחדש ממש
14 ממקור הארת פנים העליוני' והוא הדלקת הנר' במקדש
15 שזהו להמשיך בחי' תוס' אור ממקור גילוי האור דחכמ'
16 כמו שהוא במהו"ע ממש וכן"ל בענין עטרת תפארת שיבה
17 כו' (והיינו ע"י מס"נ על התו"מ דוקא מפני שבדרך צדקה
18 תמצא דוקא כנ"ל וד"ל) וזהו שעשו עיקר הנס בהדלקת
19 הנרות במקדש אעפ"י שעיקר הנס היה ניצחון מלחמתם
20 כו' כי מה שנצחום הוא מפני מס"נ שלהם על התו"מ הנה
21 זה היה עיקר הדבר מה שהדליקו הנרות שהוא להאיר אור
22 דתו"מ ממקורם כנ"ל וד"ל וזהו שמפרש הענין של הנס

ועוז לכל בחי' הארת אור החכמה דתו"מ בכל א' מישראל
 שיוכל להאיר בכל א' לפי ערכו לקבל מעט מעט כל זמן
 היות הנשמה בגוף ולזה מברכין להדליק נר חנוכה כי כנ"י
 נק' כ"ה כידוע וההמשכה מכל האורות העליוני' ביותר
 בשביל חינוך כנ"ל על להבא דוקא לכך א' להדליק כו'
 להבא (ונר חנוכה הוא מדרבנן ושרשו יותר עליון מאור
 דתורה לפי שהוא בא ממקור אור דחכמה דתורה כנ"ל)
 (וזהו שאנו אומרים ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה פי'
 גדולה היינו מבחי' כובע ישועה שהוא מקור כל ישועות
 וחסדים עליונים שבאור פני מלך בהארת הפנים העליוני'
 והיינו בחי' המתנה המרובה שנמשך לכנ"י לחינוך כנ"ל
 שזהו עיקר ענין לשון חנוכה ואח"כ באו בניך והדליקו
 נרות שזהו גילוי אור החכמ' בז' נרות דכנ"י מבחי' מקור
 החכמה כנ"ל שזהו ענין להדליק נר חנוכה לדורות עד גם
 דור האחרון שבעקבות משיחא יאר ה' פניו אליהם ממקור
 הישועות כו' כאשר מברכין להדליק נר חנוכה וד"ל):

שער החנוכה

יום א' הן והוא אור דחכמ' שנק' אור ז' הימים (מפני
 שהאור ממקור החכמה שזהו להדליק נר א' דחכמ' לבד
 וממילא יודלקו ח' ימים) ומפני שבכל א' מן המדות מאיר
 ממקור החכמ' מחדש ע"כ בכל יום ויום מברך וגם ביום
 הח' להדליק נר כמו ביום הא') אך מה שמברך נר חנוכה
 דוקא הנה מבואר למעלה בענין חנוכה המזבח בריבוי
 המתנות כמו חינוך נערים שצריך להמשיך ממקום עליון
 ביותר כדי לחזק כו' כך כדי שיוכלו כנ"י לקבל ולהכיל
 מאור תו"מ מחדש אחר שמעטים וחלשים היו עד שרצו
 להשכיחם לגמרי כנ"ל ע"כ היו צריכים למתנה מרובה
 ממקום עליון ביותר והוא מבחי' עצמות אוא"ס שיאור
 באור חדש בתו"מ כמו בבחי' עטרת תפארת שיבה הנ"ל
 וד"ל וזהו לשון חנוכה ענין חינוך וענין חנייה כי נחלק לב'
 תיבות חנו כה והוא המשכת שע"ה נהורין מקור הארת
 פנים העליוני' שנמשך מבחי' כובע ישועה שבראשו להיות
 משם עטרת תפארת כנ"ל שמשם מקור ושרש המשכת כח

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

שניתנה לנו שגם בחי' חכמת האלקות ב"ה המלובשת בה
 וכפי מה שהשיג מרע"ה נק' בחי' אחוריים דחכמה וכמ"ש
 במשה וראית את אחורי (שמות ל"ג כ"ג) שהוא בחי'
 אחוריים דאבא ופני לא יראו שהוא בחי' פנימי' אבא ששם
 לא הי' למשה שום השגה וה"ז למעלה מחכ' אלקות
 שנתגלה למשה שז"ס התורה שלפנינו ומ"מ הרי שם דוקא
 בפנימית אבא שרש התורה ותכליתה ועיקרה וע"ז נאמר
 ואהי' אצלו כו' שעשועים כו', וביאור הענין נעתיק ל'
 הזהב באגה"ק (סי' י"ט) ע"פ עוטה אור כשלמה דט"ו וז"ל
 והנה בחי' חכמת אלהות ב"ה המלובשת בתרי"ג מצות
 התורה נק' בשם בחי' אחוריים דחכמה כי כל אחוריים
 שבספירות הן מדריגות החיצונות והתחתונות במעלה
 שבספירה זו מה שיוכלו לירד ולהתפשט למטה להתלבש
 בברואים להחיותם, ובחי' פנים היא הספירה עצמה
 המיוחדת במאצילה ב"ה בתכלית היחוד כגון ד"מ ספירת
 החכמה שהיא מיוחדת במאצילה א"ס ב"ה בתכלית היחוד
 כי הקב"ה וחכמתו א' כמש"ל ומה שמאיר ומתפשט
 מחכמתו ית' למטה בתחתונים שהם בעלי גבול ותכלית
 ומתלבש בהם נק' אחוריים ונק' ג"כ בחי' עשיה
 שבאצילות פי' עד"מ כמו שבאדם התחתון שיש בנשמתו
 ה' מדריגות זו למעלה מזו שהן בחי' השכל ומדות
 ומחשבה ודיבור ומעשה והמעשה היא התחתונה שבכולם

(שע"ט) לשאת הכהנים הארון על הכתף שנאמר כי
 עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו
 (במדבר ז' ט') וענין זאת המצוה פי' הרמב"ם פ"ב מהל'
 כלי המקדש הלכה י"ב י"ג וז"ל בעת שמוליכים הארון
 ממקום למקום אין מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על
 העגלות אלא מצוה לנוטלו על הכתף ולפי ששכת דוד
 ונשאו על העגלות נפרץ פרץ בעוזה כו' כשנושאים אותו
 על הכתף נושאי' פנים כנגד פנים ואחוריהם לחוץ ופניהם
 לפנים עכ"ל: הנה להבין כ"ז יש לבאר תחלה מעלת
 הלוחות שהיו מונחים בארון שהיו כתובים משני עבריהם
 ומבואר בירושלמי דשקלים פ"ו הביאום הרע"ב ותו"ט
 פ"ה דאבות מ"ו שהיו נקראים מכל הארבע צדדים וסיים
 שם התו"ט בשם הרמ"ע שהי' זה מעשה אלקים בלתי
 משוער בשכלינו כו' והיינו שלא היתה בהן בחי' פנים
 ואחור ע"ש: ולהבין ענינם, הוא בהקדים מארז"ל נובלות
 חכמה שלמעלה תורה (כ"ר פי"ז) שלכאורה אינו מובן
 אמרם ז"ל שהתורה היא בחי' נובלות בלבד דהא כתיב
 ואהי' אצלו כו' שעשועים כו' (משלי ח' ל') אצלו דייקא
 משחקת לפניו לפני דייקא הרי שהיא אמיתית שעשועים
 של הקב"ה בכבודו ובעצמו ולא נובלות לבד שהנובלות
 הוא בחי' אחוריים וחיצוני' לבד, אך הענין דשניהם אמת
 דמ"ש נובלות חכמה שלמעלה תורה קאי על התורה

1 שהחיות המתפשט מהנשמה ומלובש בכח המעשה הוא
2 כאין לגבי החיות המתפשט ממנה ומלובש בכח הדיבור
3 שהוא כאין לגבי החיות המתפשט ומלובש במחשבה
4 ומדות ושכל כן עד"ז ממש הוא בחי' חכמתו ית' מה
5 שיוכל להתפשט ממנה להשפיע בתחתונים כולם הם כאין
6 לגבי בחי' פנים המיוחד במאציל ב"ה דכולא קמי' כלא
7 חשיב וההשפעה לכל הנבראים כולם שהם בעלי גבול
8 ותכלית נחשבת ירידה וצמצום כביכול לגבי המאציל א"ס
9 ב"ה עד"מ כמו שנחשבת ירידה וצמצום לשכל האדם
10 המצומצם באיזה עשיה גשמיות וחומריות ממש ולכן
11 מרע"ה שהשיג עד אחוריים דחכמה זכה שתנתן על ידו
12 התורה שהם נובלות חכ' שלמעלה פי' מה שנוכל ויורד
13 למטה ומתלבש בתורה גשמיות שלנו שעיקרה ותכליתה
14 הוא קיום מצות ל"ת ועשה בפועל ומעשה כמאמר היום
15 לעשותם (ע"ז ג' א') וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה
16 (קדושין מ' ב') והלומד שלא לעשות נוח לו שנהפכה
17 שלייתו וכו' (ירושלמי ברכות פ"א ה"ב) וכל אדם מוכרח
18 להתגלגל עד שיקיים כל התרי"ג מצות בפועל ממש עכ"ל.
19 ומובן מזה שדוקא בחי' טעמי תורה שנתגלו למרע"ה שעל
20 זה כיון באומרו חכמת אלהות ב"ה המלובש בתרי"ג מצות
21 התורה כו' הוא שנק' בחי' אחוריים נובלות דחכמה שהוא

22 מה שיוכל להתפשט ממנה בתחתונים בע"ג ומרע"ה בכלל,
23 אבל עיקרי טעמי התורה כמו שהן בידיעת עצמו כביכול
24 זהו פנימי' החכמה וע"ז נאמר ופני לא יראו (כי פנימי'
25 אבא הוא פנימי' ע"י כמ"ש בפע"ח ומוכא במ"א ע"פ כי
26 תצא למלחמה בביאור ג' תקס"ה ובחי' ע"י הוא בחי'
27 שעשוע המלך בעצמותו ואחי' אצלו שעשועי' ונעלמה
28 מעיני כל חי (איוב כ"ח כ"א)) וילמד הסתום מן המפורש
29 בכי"ק במ"א ע"פ מארז"ל (ע' סוטה ל"ה א') דוד זמירות
30 קרית להו (אגה"ק סי' ל"ו) כו' מעלתה זו כו' מבחי'
31 אחוריים כו' נובלות חכמה כו' אבל פנימי' שבצומק שהוא
32 פנימי' התורה היא מיוחדת לגמרי באא"ס ב"ה כו' יעו"ש,
33 והנה הלוחות שבארון נמשכו מבחי' פנימית (ובזאת
34 מעלתם יתירה על התורה שלפנינו הכתובה בידי בו"ד כי
35 בלוחות כתיב והמכתב מכתב אלהים כו' (שמות ל"ב ט"ז))
36 ולכן לא היתה בהן בחי' פנים ואחור גם בגשמיות שזהו
37 נגד השכל להיות כתובים משני עבריהם ויהיו נקראים מכל
38 צדיהם בשוה אלא מחמת גילוי בחי' פנים העליון בהם
39 ולכן נצטוונו לשאת הארון על הכתף לחבר וליוחד את
40 הכתפים שהן בחי' אחוריים אל עבודת הקדש היא ח"ע
41 בבחי' פנים שמשם נמשכו הלוחות שבארון ע"כ תוכן
42 דבריו שם:

מצות משא הארון בכתף

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 מהמדה כמו השפעת החסד שמשפיע לזולת הוא או מפני
2 שאוהבו או מפני גודל הרחמנות, ועצם המדה, ונה"י
3 שבהמדה, ויותר אין ערוך נה"י לגבי חג"ת מחג"ת לגבי
4 חב"ד, כי נה"י הוא כמו כח המעשה שהוא כח היותר
5 אחרון ונמצא כי הידים שבהם כח המעשה הם בחי' עשי'.
6 והגם כי איתא בת"ז כי חסד דרועא ימינא כו', היינו נה"י
7 שבמדה, שהידים הם כנגד הלב ובלב הוא עיקר משכן
8 המדות, ומה דאי' במד"ר הלב חושב הוא המוחין שבמדה.
9 ומפני' שבהידים מלובש כח המעשה שהוא כח אחרון
10 שבנפש יוכל להיות מהם יניקות החיצונים, ולכן
11 ניתקן נטילת ידים. והענין דהנה כתי' שממית בידים תתפש
12 ואיתא במד"ר באיזה זכות השממית מתפשט בזכות אותן
13 הידים שנא' ויעש גם הוא מטעמים לאביו נמצא
14 שהשממית מקבלת מבחי' הידים, כי הנה בידים יש
15 צפרניים והצפורן הוא מותרי מדות, דכמו שיש שערות ע"ג
16 הראש והוא מותרי מוחין, כמ"כ יש מותרי מדות והוא
17 הצפרניים, וכמו שאברהם יצא ממנו כו' ויצחק כו', ומותרי

1 והנה כמו שיש ג' עולמות בי"ע בפרטיות כן ישנם
2 בכללות ג"כ, שהוא ג' בחי' מחדו"מ, כי לפי שיטת
3 הרמ"ז ג' עולמות בי"ע נק' עשי' דכללות, ואצי' נק' יצי'
4 דכללות ומחה"ק נק' בריאה דכללות. ויובן בהם כל הבחי'
5 מחדו"מ כמו שנת"ל בפרטי העולמות, וכמו שנת' שיותר
6 אין ערוך עשי' לגבי יצי' דיבור, יותר מהדיבור לגבי
7 מחשבה, כן יובן שג' עולמות בי"ע שהן עשי' דכללות אין
8 ערוך יותר לגבי אצי' שהוא יצי' דכללות מאצי' לגבי
9 מחה"ק, כי על בי"ע כתיב ומשם יפרד והי' לד' ראשים,
10 והגם שהד' ראשים הם ד' מחנות שכינה, מ"מ ה"ה במספר
11 ד' והוא מקור לפירוד, אבל אצי' לפי ב' הפירושים, או מל'
12 אצל וסמוך או מל' הפרשת הארה ה"ה גילוי ההעלם
13 מאלקות, וא"כ הגם שאין ערוך אצי' לגבי מחה"ק מ"מ
14 איזה ערך דערך שייך לומר מאצי' למחה"ק, אבל בי"ע
15 לגבי אצילות אין ערוך כלל וכלל. וכן יו"ד כלים דע"ס
16 יחלק כ"א לבחי' ראש תוך סוף, והם חב"ד חג"ת נה"י, כי
17 כל מדה כלולה מג' בחי', חב"ד הוא המוחין והטעם

- 1 מדות גרועים ממותרים מוחין. והנה בצפריים יש ב' בחי',
2 הצפורן שע"ג הבשר, והצפורן שחוץ לבשר ושם יש צואה
3 ומשם מקבלים החיצונים תוס' יניקה, ולכן בע"ש צריך
4 לקצץ הצפריים שחוץ לבשר, וגם צריך לפנות קורי
5 עכביש כי שממית בידיים תתפש וצריך להעבירם.
6 ובמוצש"ק מקרבים הידיים לאור הנר של אבוקה של
- 7 הבדלה מאחר שבע"ש קצצו הצפורן שחוץ לבשר,
8 והצפורן שע"ג הבשר יכולים לקרב אותן אל הקדושה
9 ולהמשיך עליו אור האבוקה של הבדלה, וע"ד אדה"ר
10 קודם החטא שהי' לבושו צפורן וכמו הקליפה שהי' קודם
11 חטא עה"ד רק שומר לפרי. וזהו ענין נטילת ידיים דהיינו
12 ליטול הידיים מהקליפות ולקרב אותם אל הקדושה.

ד"ה שערך כעדר העינים (הנחה מוגה)

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

- 1 (ומ"ש) ובזמנא כו' מחטיאין כו' מסט' דרע כו', לכאורה
2 משמע מזה דמר הוא בחי' רע גמור דג"ק כו',
3 י"ל דבזה ג"כ הכוונה על בחי' רע דנוגה, דהנה מה
4 שהחטיאו את ישראל לא הי' בדברים האסורים לגמרי אלא
5 בדברים המותרים שהי' מותרות רק למלאות תאוות נפשם
6 וכמ"ש והאספסוף אשר בקרבו התאוות תאוה וישובו כו',
7 שזהו בחי' הרע דנוגה כו', וזהו"ע מר. והענין דמר הוא
8 בגימט' ב"פ ק"ך הם ק"ך צירופי' דאלהי' אחרים דנוגה
9 כשמתחברת עם ק"ך צירופים דקדושה שאז נעשה מר
10 גבורות קשות כו', ומ"מ בחי' רע הנ"ל זהו כמו שק"נ
11 נכללה בגק"ה ט. דהנה נוגה מצ"ע מעורבת טו"ר וענין
12 לבושי הנוגה מצ"ע הוא כשאוכל עד"מ דבר מותר
- 13 המוכרח לו לצורך הגוף וקיומו אלא שאינו מכוון לש"ש
14 כו', אבל ג"כ לא למלאות תאוות נפשו כו', כמ"ש בסש"ב
15 ח"א רפ"ז, וזהו לבושי הנוגה עצמן שמעורב טו"ר,
16 וכשאוכלו לש"ש אז מתברר הטוב מן הרע ונכלל בקדושה
17 וכשאוכלו למלאות תאוות נפשו אז נכלל בג"ק והוא אז
18 רע גמור, אלא שאינו דומה מ"מ לרע גמור דג"ק שאינו
19 יכול לחזור ולעלות אל ה' כו' וזה יכול לחזור ולעלות עמו
20 בשוכו לעבודת ה' כו' לפי שהיא מאכל היתר כו'. ולפ"ז
21 יובן דהרע דלבושי הנוגה עצמן נקרא ג"כ מר שהוא הרע
22 דנוגה (וזהו מחלה מקור החולי כו') וכשהוא אוכל לתאוות
23 נפשו וכמו והאספסוף כו' התאו כו' הוא כמו שהרע דנוגה
24 נכלל בג"ק שזהו חטא ועון וכמשי"ת).

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרצ"ז

- 1 שלהבת י"ה - ציור כללי דקדושה. שלהבת דגיהנום - ציור כללי דהיפך הקדושה. עבודת
2 המלאכים אהבה כרשפי אש. עבודת הנשמות - אהבה כמים, ואין נוגעים זה בזה. ע"י שלהבת
3 של גיהנום - הסתר הנה"ב למטה, פועל עליוי בנה"א - אהבה כרשפי אש. אברהם אבינו היה
4 למטה כמו למעלה: אהבה כמים
- 5 וְזֶהוּ "רִשְׁפִּיָּה רִשְׁפִּי אֵשׁ שְׁלֵהֶבֶת י"ה", דִּישְׁנוּ שְׁלֵהֶבֶת
6 י"ה, וּלְעֲמָתוֹ שְׁלֵהֶבֶת שֶׁל גִּיהֵנוֹם. דְּבִכְלָלוֹת הֵם
7 הַצִּיּוֹר דְּקִדְשָׁה וְצִיּוֹר הַהִפּוּךְ. דְּשְׁלֵהֶבֶת הִנֵּה הִיא אֵינָה עֲצָם
8 הַדָּבָר, כִּי אִם לֵהֵב כְּלָלִית הַדָּבָר, וְכִמּוֹ שְׁאֵנוּ רוֹאִין בְּטִבְעֵי
9 בְּנֵי אָדָם, דְּכָאֲשֶׁר הָאָדָם רוֹאֶה אוֹ שׁוֹמֵעַ פְּתָאם אֵיזָה דָּבָר
- 10 טוֹב, הִנֵּה פָּנָיו מִתְאַדָּמִים, דְּאֲזִיל חוֹרָא וְאֲתִי סוּמְקָא²⁸,
11 אֲדָּ כְּאֲשֶׁר הָאָדָם רוֹאֶה וְשׁוֹמֵעַ פְּתָאם דְּבָר הַמְצֻטָּעֵר אוֹ
12 מִפְּחִיד, דְּפָנָיו מִתְלַבְּנִים, דְּאֲזִיל סוּמְקָא וְאֲתִי חוֹרָא²⁸, הָרִי
13 הָאָדָם הַנֶּעֱשֶׂה מִרְאִית אוֹ שְׁמִיעַת דְּבָר הַטּוֹב, אֵינּוּ עֲצָם דְּבָר
14 טוֹב, וְכֵן הֵלְכָן הַנֶּעֱשֶׂה מִרְאִית אוֹ שְׁמִיעַת דְּבָר הַמִּפְחִיד,

(28) ראה בבא מציעא נח, ב.

יט. הולך (מסתלק מפניו) הלוּבן ובא (במקומו) האודם. כ. שהולך (מסתלק) האודם ובא (במקומו) הלוּבן.

1 אינו עצם דבר הלא טוב, רק שהם להב כללי של הדבר
2 ההוא. וכן הוא בשלהבת י"ה, שהיא הציור כללי דקדושה,
3 ושללהבת של גהנום היא הציור כללי דלא טוב שהיא הפוף
4 הקדושה, והנפש האלקית הנה עבודתה היא באהבה פמים.
5 וזהו דאש של מעלה אין האש מכבה למים ואין המים
6 מכבין לאש, להיותם שני אפני עבודה בעבודת הו', והם
7 עבודת הנשמות ועבודת המלאכים, דעבודת המלאכים היא
8 עבודה פרשפי אש, דזהו ענין השרפים שהם נשרפים
9 בעבודתם²⁹, ועבודת הנשמות היא עבודה באהבה פמים,
10 וכמו שכתוב (תהלים כג, ד) "על מי מנוחות ינהלני",
11 שהוא ענין התענוג להתענג על הו' שיש בהנפש האלקית
12 בטבעה פנ"ל, ואין האש מכבה למים, דאין עבודת
13 המלאכים נוגעת לעבודת הנשמות, ואין המים מכבים
14 לאש, דאין עבודת הנשמות נוגעת לעבודת המלאכים,
15 להיותם שני אפני עבודה חלוקים זה מזה. אמנם כל זה
16 הוא בהנשמה כמו שהיא למעלה קדם ירידתה למטה
17 בשביל להתלבש בגוף ונפש הבהמית, דאז הנה עבודתה
18 היא באהבה פמים, אבל בירידתה למטה, והנפש האלקית
19 מתלבשת בהנפש הבהמית לבררה ולזכרה, הרי בהכרח
20 דגם הנפש הבהמית פועלת בהנפש האלקית, וכנ"ל בענין
21 שנים המתאבקים. ומוכן זה היטב מהמשל דאמת המים
22 והסתימה, דתחלה הסתימה פועלת בהמים לעכב הלוקן,
23 אשר בעוכב זה הנה הסתימה פועלת בהמים גלוי כח
24 פנימי, דעקר הפעולה היא על ידי הכבד שבהסתימה,
25 דהסתימה מצד גדל כבדה אינה נותנת להמים לעבר, דכל
26 מה שהסתימה היא ביותר, הנה זה פועל בהמים גלוי אור
27 פנימי יותר, ואחר כך הנה כאשר המים מתגברים ובוקעים

28 את הסתימה, הנה המים פועלים בהסתימה הפוף טבעה,
29 והוא ההלוף שהוא הפוף העמידה בכת, אבל מכיין
30 שהסתימה היא נזוה ממקומה, הנה מצד הכבד שלה היא
31 ממרת ללכת, דכמו כן הוא בעבודה הרוחנית, אשר על
32 ידי הסתר הגוף והעלם הנפש הבהמית שמשתייכים
33 ומעלימים על אור הנשמה, והנפש האלקית מלבשת בגוף
34 ונפש הבהמית, הנה סתימה זו פועלת בהנפש האלקית גלוי
35 כח פנימי יותר עד אשר בעבודתה פועלת בקיעת הסתימה
36 דהגוף ונפש הבהמית, ואז הנה כאשר הנפש הבהמית באה
37 באהבה להו' בתקף גדול פנ"ל, הנה זה פועל עליו בהנפש
38 האלקית דבאה לידי רשפי אש. וזהו שפרש רש"י "רשפים
39 של אש חזקה הבאה מכח שללהבת של גהנום", דשללהבת
40 היא רק הלהב כללי של הדבר ולא עצם הדבר, דחטא ועון
41 הוא אש של גהנום, וכללית ציור הנפש הבהמית נקראת
42 "שללהבת של גהנום", לפי דטבעה שנמשכה אחר החמירות
43 ומתאנה לתענוגים גשמיים, ולהיות דהעלוי של הנפש
44 האלקית באהבה פרשפי אש באה על ידי העבודה בזכוף
45 הנפש הבהמית, לכן פרש רש"י "רשפים של אש חזקה
46 הבאה מכח שללהבת של גהנום". וזה שאברהם אבינו עליו
47 השלום היתה אהבתו באפן המים, הוא לפי דגם בהיותו
48 למטה היה בדגמא של מעלה, והינו שלא היתה על ידי
49 התגברות ההסתרים וההעלמות, ועם היותה במסירות נפש,
50 מפל מקום לא היה על ידי הסתר והעלם כלל, אלא אדרבא
51 היה בבחינת מרפכה, אבל בהאבה דנפש האלקית שבאה
52 על ידי הסתר והעלם דגוף ונפש הבהמית, הנה הרשפי אש
53 היא מעלה גבהה ורמה, דזה היא העליה שנעשה בהנפש
54 האלקית על ידי העסק בתורה ומצוות למטה דוקא.

ל"ג בעומר, תרצ"ו

(29) ראה לקוטי תורה פנחס עז, ד. ספר המאמרים תרצ"ז עמוד 118. ושם נסמן.

לקוטי דיבורים

1 החינוך המודרני הנוכחי, לא זו בלבד שאין בידו לתת
2 לנו ילדי ישראל כיהודים יראי שמים, וכבר לא מדובר
3 על גדולי ישראל וגאונים, הרי נוסף על כך הם משחיתים
4 את הכושר הרוחני של הלומדים, שבקושי יוכלו להגיע
5 לדרגתם של הלומדים האחרים.
6 לכל יהודי, בלי יוצא מן הכלל, יקר ב"ה השם יהודי.
7 השם יהודי, שהוא הכתר המאיר של כלל ישראל,
8 משמעו היהודי העקשן, היהודי בעל מסירות הנפש,
9 היהודי הנצחי הבלתי מנוצח.
10 היהודי שגם אש ומים, קור ועינויי האינקוויזיציה

11 המתוחכמים האחרונים, וגם העשירות וחיי החופש
12 וההתבוללות - לא ניצחו ולא ניצחו אותנו.
13 יהודי כזה צמח וצומח ב"ה רק ברחוב היהודי
14 ב"חדר" העתיק, על ברכי חינוכו של מלמד יהודי ירא
15 שמים, בשיבה בה למדו ולומדים גמרא, ובין הכתלים
16 בהם הקול קול יעקב ממולא ביראת שמים.
17 השי"ת אמר לנו על ידי משה רבינו¹ "ושמרתם
18 ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר
19 ישמעון את כל החקים האלו ואמרו רק עם חכם ונבון
20 הגוי הגדול הזה".

22 וכעבור שעה ילכו לשחק, ומדברים עברית בעברית איך
23 לעשות את ההתעמלות כפי המובא בספרי החולין.
24 העברית בעברית עשתה את כל הקדושה היהודית -
25 חול, והיא מקררת חלילה את החמימות היהודית, ובמוחו
26 של הילד נשאר דמיון חשוך וגם והתיחסות קרירה בלב.
27 חסר היסוד של יראת שמים, וכל הבנין רעוע מאד.
28 המורים והמורות מכל בתי הספר מוכרחים לדעת
29 אחריותם לכלל ישראל, ואשר בידם מונח גורל הדור
30 הבא.
31 ברור שבתי ספר אלה טובים יותר מאותם בתי ספר
32 יהודיים שלדאבוננו בשם ישראל יכוננו. אך גם בתי
33 החינוך "תורה ודרך ארץ" ו"יבנה" וכדומה אינם יכולים
34 לחנך את הילד היהודי בפרוגרמה הנוכחית.
35 הפרוגרמות של בתי החינוך "תורה ודרך ארץ"
36 ו"יבנה" נוסדו ברגעי המאבק, בעידנא דריתחא, בזמני
37 הבלבול בנסיבות מסוימות, אך כיום כשהשי"ת ריחם
38 ובמדינות מסוימות יש כבר סדר ב"ה - מן ההכרח
39 לבדוק את הפרוגרמות ולתקנן.
40 מן ההכרח שתיווצר פרוגרמה שמהלך הנפש של
41 יראת שמים ואהבת ישראל העתיק והחם יהווה בה העול
42 העיקרי, אז יכולים אנו לקוות לדור ישרים יבורך.

סעודת פורים תרצ"א

1 "עיני העמים" היינו תרבות כללית כמו תכונה, רפואה
2 וכו'. תרבות יהודית היא תורה. "החקים האלה" הם
3 חוקים אלקיים, תורה ומצוות. וכאשר מתחנכים בדרך
4 של "ושמרתם ועשיתם" - נכתרים אז בתואר "עם חכם
5 ונבון" גם בחיי העולם הישרים.
6 היסוד הוא - תורה ומצוות, זהו הקיום היהודי כעם,
7 וכל החזרים והשיבות של עמי הארצים על בסיס של
8 השכלה כללית - מהווים אסון להדרת ישראל וגאון
9 יעקב.
10 מקומות הלימוד כ"תורה ודרך ארץ", "יבנה" וכדומה
11 שיש להם פרוגרמות כאלה הרי זה כאמצעי בלבד
12 שחיפשו למכה, מה לעשות כשקיימים בתי ספר כפיתיים
13 מוכרחים להזדקק גם לפרוגרמות כאלו.
14 אך, על כל אחד לדעת, שכל מקומות הלימוד
15 האמורים אינם תחליף כלל ל"חדר" העתיק, לא לומדים
16 בהם כפי שלמדו בחדר העתיק, חסר העיקר, חסרה
17 ההשרשה של יראת שמים, חסרה הקדושה, הכל קר,
18 החומש הוא ספר לימוד והיסטוריה, הנביאים הם פיוט,
19 שירה, להבדיל אלף אלפי הבדלות כל הספרים שווים,
20 הנה מונחים כאן ספרי קודש ומדברים עברית בעברית
21 מכוח השי"ת, מכוח מסירות נפשו של אברהם אבינו,

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הריי"צ - תרנ"ג

1 ה, יג ניסן, [תרנ"ג ליובאוויטש]
2 שעה אחד עשר בקר, בחדר התפלה אשר בבית הקברות סמוך לאהלי קדש כ"ק אאזמו"ר הרה"ק
3 אדמו"ר צמח צדק, ואדמו"ר מוהר"ש.
4 כמו בכל שנה משנת תר"ן והלאה - הנני מלווה את כ"ק אאזמו"ר בביקוריו את היכלי אהלי קדש
5 כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר צמח צדק ואדמו"ר מוהר"ש, הנה גם היום²⁹ נסעתי עמו, וכאשר הנני מייקר
6 בהזמן אשתמש בו להמשיך כתיבת רשימותיי.
7 הר"ש הורעוויטש ממשיך את סיפורו על אודות זקני חסידי דענעבורג וגריווא.
8 ר' אבא דוד אתכסיא³⁰ היה יליד עיר פאָלאָצק, אביו ר' נפתלי ה' בעל חנות לא גדולה והתפרנס
9 ממנה בדוחק, הוא היה איש בינוני לא למדן ולא פשוט, וחינך והדריך את בניו אצל מלמדים טובים,
10 ובהיות כי בנו אבא דוד ה' בעל כשרון ומתמיד גדול, הסבירוהו מכריו אשר טוב הדבר כי ישלח את
11 בנו זה אל אחד הישיבות הגדולות מחוץ לעירו.

(29) י"ג ניסן - יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק.

(30) בהבא לקמן - ראה גם רשימת היומן כ' אייר תרנ"ו (ספר השיחות תשי"ה-השי"ת ע' 413 ואילך. לקמן ע' 000).

- 1 ר' נפתלי החנוני אם כי הי' מתון ובטבעו בעל קור רוח בכל זה הנה לרגלי עצתיהם של מיודעיו
- 2 מתפללי בית המדרש הגדול הבני תורה, הזדרז לשלוח את בנו אבא דוד לאחד הישיבות בעיר מינסק.
- 3 התלמיד אבא דוד אם כי עדיין צעיר לימים כולו, כבן חמש עשרה, בכל זה הנה כבר הוא תקיף
- 4 בדעתו ובשקידתו העצומה כבר רכש לו בקיאות נכונה בהשני סדרים מועד ונוזיקין, וכמה סוגיות
- 5 עמוקות בהסדרים האלו למדם בעיון רב עם פירושי וחיידושי הראשונים, ובהיותו בעל זכרון נפלא ובעל
- 6 הגיון בטבע תולדתו, היתה כל סוגיא וענין שלמד מסודר אצלו בסדר טוב, ומדבר בו בשפה ברורה.
- 7 בבוא התלמיד אבא דוד פּאָלאַצקער למינסק – אחר חג הפסח תק"מ – הנה במשך הקיץ ביקר
- 8 מזמן בשלשה ישיבות שהיו שמה, בהשיעורים היותר גדולים, ובכולם לא מצא ענג, ויצטער על זה
- 9 במאד, ובתחלת חדש אלול עזב את העיר מינסק וילך אל עיר סלוצק אשר שמע את שְׁמָעָה בטוב.
- 10 בסלוצק התעכב התלמיד אבא דוד כל החורף ואם כי נראה לו לטוב יותר מכמו בהישיבות במינסק,
- 11 אבל עם זה הנה גם שם לא הרווה את צמאונו ושאיפתו בלימוד הגיוני, ויחליט לכתת רגליו ללכת
- 12 לעיר וילנא לשמוע לקח מפי הגר"א נ"ע אשר שְׁמָע גאונותו הולך בכל המדינות וקצוי תבל.
- 13 שתי שנים – תקמ"א-מב – שקד אבא דוד בלימודיו בהתמדה עצומה באחד הבתי כנסיות
- 14 בשניפישאָק, כי בשם נמצא ארוחת חייו עד כי בשנת תקמ"ג נהי' לאחד מרואי פני הגר"א נ"ע ומשומעי
- 15 לקחו פעמים בשבוע, ומתענג על זה עונג רב.
- 16 ארבעה שנים שקד אבא דוד בלימודו בהתמדה גדולה ועשה והצליח במאד, וימצא שכס אחד על
- 17 כל בני גילו, ויקנאו אותו הרבה מצעירי הבני תורה והעילויים.
- 18 פעם – בשנת תקמ"ט – אירע דבר אשר לרגלי' נכנס התלמיד העילוי אבא דוד בתקופה חדשה.
- 19 וזה הדבר³¹,
- 20 הגאון ר' שמואל³² האב"ד דעיר וילנא לקח חתן לבתו אחד העילויים המפורסמים, ר' ברוך מרדכי³³
- 21 ויתנה עמו להחזיקו על שלחנו חמש עשרה שנה בדירה מיוחדת למען אשר יוכל לשקוד בתורה במנוחה
- 22 מתוך הרחבת הדעת.
- 23 חתונת העילוי רב"מ התקיימה בשנת תקל"ג³⁴, ברוב פאר והדר בנוכחותם של בחורי גאוני וילנא
- 24 וגאון הגאונים הגר"א בראשם, ויתפלאו על גודל עוצם גאונותו של החתן וביותר על כשרונו בהגיון.
- 25 הגאון הראב"ד הר' שמואל מילא את הבטחתו וישכור דירה מיוחדת עבור חתנו העילוי, למען
- 26 אשר לא יטרידו אותו הבאים לבקר את הראב"ד – ויקנה לו ספרים עתיקים והרב"מ שקד בלימודו
- 27 בהתמדה גדולה, ומגמת נפשו הי' הלימוד בדרך הגיון, אשר אל זה שאף בכל נפשו ומאדו.
- 28 חמשה שנים שקד הרב"מ בלימוד ויצליח ויעש חיל רב, ומזמן לזמן בעת האסף גאוני וילנא לפלפל
- 29 בחידושי תורה, הנה גם הרב"מ תופס לו מקום בשורה ראשונה.
- 30 בשנת תקלט הזמינו גאוני שקלאָו את גאוני וילנא, בריסק וסלוצק לבוא לאסיפת שולחן התורה(*)

(33) ראה אודותו – ספר השיחות שם.

(34) בספר השיחות שם, תקמ"א.

(31) בהבא לקמן – ראה גם ספר השיחות תשי"ב ע' 31 ואילך.

(32) נפטר כא טבת תקנ"א. ראה אודותו – "קרי" נאמנה" (ווילנא, העת"ר) ע' 138 ואילך.

(*) התועדות גאוני המדינה נקרא "שולחן התורה".

- 1 לפתור אותן השאלות ובירורי לימודי הסוגיות אשר התקבלו במשך הזמן מאז היתה הועידה האחרונה
- 2 — בשנת תקלד — בעיר בריסק, ועפ"י רצונו של הגאון ר"ש ראב"ד, הנה גם חתנו העילוי ר' ברוך
- 3 מרדכי השתתף בין גאוני צירי ווילנא.
- 4 חוש הבקרת הי' מפותח מאד אצל רב"מ, ובטבעו הי' חודר ומתעמק בכל דבר סברא ומדע שכלית,
- 5 ומבקר את כל הגאונים גדולי התורה, אשר הכיר ואשר שמע את שמו, אך להיותו מתון בטבעו
- 6 ואיסטניס דיבר בנעימות וברוך נעימי, אשר בזה ובחכמתו ופניו המסבירות רכש לו את לב צעירי בני
- 7 התורה וחלק ידוע גם מבחירי גאוני ווילנא.
- 8 בועידה זו נפגש העילוי רב"מ עם בחורי גאוני ליטא נסיכי התורה ואצילי, מה שעשה עליו רושם
- 9 אדיר, ועל כולם בהזדמנותו אז עם הגאון אדיר בעל ההגיון ר' יוסף כל בוי³⁵ המפורסם לשם לתהלה
- 10 בכל מרחבי המדינה וגם מחוץ למדינה.
- 11 הגאון ר' יוסף כל בו ראה בהעילוי רב"מ מרגליות טובה בעל כשרון מופלא ויקרבהו ויגלה לפניו
- 12 את אוצרי ידיעותיו הכבירות, ויפתור לו את הסוגיות היותר עמוקות, בסגנון מיוחד מה שהפליא את
- 13 הרב"מ במאד.
- 14 בעת ההיא יסד לו הגאון ר"י מסיבת צעירי גדולי בני תורה, שהי' אומר לפנייהם שתי פעמים בשבוע
- 15 שיעור גמרא בדרך הגיון, ובין הצעירים ההם היה גם הבעל כשרון נפלא ר' פנחס³⁶ בנו של הגאון
- 16 האדיר ר' הענעך שיק³⁶, שנתחבב מאד על העילוי רב"מ, והתעכב כשלשה חדשים בשקלאו.
- 17 כעבור כחדש ימים לשבת רב"מ בשקלאו הנה נודע לו אשר הגאון ר"י הוא ביחס ידידותי עם
- 18 ראש המטיפ ומפיץ תורתו ושיטתו של הבעל שם טוב במעזיבו, ויהי לו לפלא, כי ידע הוא עד כמה
- 19 גאוני המדינה וגאון הגאונים הגר"א בראשם, עוים הם את מחזיקי שיטת הבעל שם טוב.
- 20 באחד הימים אחר אשר הגאון הר"י גמר את אמירת השיעור, והצעירים כבר הלכו להם, ונשאר
- 21 רק הוא ועמיתו האברך ר' פנחס בהגאון רה"ש, וירא כי הר"י רוחו טובה עליו ויחליט כי עתה הוא
- 22 המועד לשאול אותו על אודות יחסו הטוב לשיטת הבעל שם טוב במעזיבו בכלל ולראש מטיפי
- 23 ומפיצי שיטתו במדינת ליטא המגיד מליאזנא בפרט.
- 24 כשמוע הגאון הר"י כי הרב"מ מזכיר שמו של כ"ק אדמו"ר בתואר — קל — המגיד מליאזנא,
- 25 הבריק עיניו ניצוצי אש, ויאמר בלבת אש, מורי ורבי הגאון מליאזנא הוא גאון הגאונים, וזה יותר על
- 26 שמונה שנים אשר זכיתי להכירו³⁷ עוד לא פגשתי כמותו, וירבה בשבחו בדרך הלימוד.
- 27 בעזוב הרב"מ את שקלאו הנה כבר נקבעו בלבו יסודי שיטת הבעל שם טוב, ואיזה הארות מתורת
- 28 רבינו ודרכו החדשה בתורת החסידות, ובבואו לביתו קבע לו סדר שיעורים בספרי המחקר והקבלה
- 29 עפ"י הוראתו של הגאון ר"י משקלאו.

36) ראה אודותיו "ויכוח הגדול במינסק" (קה"ת, תשס"ט) ע' כא. ושי"ב.
37) ראה מקומות שצויינו בהערה 35.

35) ראה אודותיו ספר השיחות תרצ"ו ע' 60 ואילך. תשי"ג ע' 112. תשי"ד ע' 43. רשימת רבינו — "דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן" (קה"ת, תשע"א) ע' כז ואילך ובהערה יא שם (לקמן ע' 000).

אגרות קודש

[שלחי סיון תרפ"ג]

מוהר"ר אלטער שי

שלום וברכה

1 ואני עוד טרם נענתי על מכתבי מט"ו אייר העבר, ובד"כ
 2 בעת האחרונה אין לי שום ידיעות מהנעשה אתם, דבר הראוי
 3 הי' שיכתבו לראד"מ שי' בכל שבוע, פעמי' בקצרה ופעמים
 4 בארוכה.
 5 והנה בשבוע העברה כתבתי לידידנו רש"ז שי' ברד"מ שי'
 6 ע"ד לימוד דא"ח ברבים, ועניתי לו בהנוגע לו בפרט.
 7 ועתה אכפול לדבר, באותו הרוח אשר כתבתי כי ייסד
 8 אשר התלמידים יחיו יחזרו דא"ח ברבים וכאמור שם, ונוסף
 9 לזה הי' ראוי להם כי יתנו לבם ונפשם על הרחבת המוסד.
 10 והנה בראשית ההתיסדות כתבתי אז בארוכה (אשר בטח
 11 המכתבי' שמורים אצלם), כי צריכים לסדר בעזרתו ית'
 12 כגונא דהוה בארעא דלויבאויטש אולם הגדול, שני שיעורים
 13 וחדרים, ולא יחשבו אודות ההוצאה כלל, ופלא הדבר אשר
 14 בעיר ואם בישראל ת"ל כמחנם כן ירבו לא יוכלו לעשות בית
 15 אולפנא כראוי עם מאות תלמידים כל מערכה ומערכה
 16 מסודרה כראוי, ולמה אתם יושבים בחבוק ידיים, על מה אתם
 17 מחכים ועל מי אתם מחכים, שוכחים הם האברכים שי' שלנו
 18 אשר עתה הן המה זקני הדור ועסקני' ועליכם החובה והמצוה
 19 בזה, ולפניכם ת"ל כר נרחב לפעול ולעשות בעזרתו ית',
 20 והסמוך לכם מקום ר' מנחם מענדיל שי' ראסקין, ור' אנשיל
 21 שי' אראנאויטש, וגם העיירות הקטנות אשר ת"ל יש בהם
 22 תלמידים טובים, ולמה תתמהמהו ותחכו, הזמן יקר במאד,
 23 ועובר על לא דבר בהתרשלות.
 24 מובן הדבר שנדרש מנהיג בסדר וענין לימוד הנגלה, שיהי'
 25 איש ראוי לכך, וחפצי לדעת דעתו אודות ר' אברהם אלי' שי'
 26 פלאטקין מאוסוועט, ואם דעתו מסכמת על זה, ויהי' לו
 27 בקשה מביהמ"ד לבוא בתור רב וגם רשיון, אז אין מניעה
 28 בדבר שישע אליהם להתעסק בענין זה.
 29 עליכם לדעת כי לכם החובה והמצוה ליסד בעזרתו ית'
 30 תו"ת כאשר הי' מכבר, ולא ישגב מכם כל מאומה לעשותה,
 31 וחלק מהתרומה הבאה מאחינו מעבר לים ינתן לכם בשביל

32 הנהגת המוסד, רק השתדלו להרחיב המוסד בתלמידים
 33 טובים, ואתה ידעת את אשר הי' מכבר הימים, ואין כל חדש,
 34 רק שיהיו תלמידי' טובים בעלי כשרון ואוהבי עבודה בעבודת
 35 התורה בשקידה ועיון.

36 כן הדבר ידידנו אנ"ש שי' אשר מסביבתם רעבים גם
 37 צמאים, וזה איזה שנים אשר לא שמעו א וארט חסידות,
 38 ונתבטל ח"ו עסק הלימוד ודורש התעוררות נכונה, ע"כ
 39 תתאספו יחד ותתבוננו עצה נכונה להעירם משינתם, וראשית
 40 כל יבואו אתם עמם בכתובים, אשר זה יפעול בעזה"י הרבה.
 41 עוד זאת והוא עיקר אשר ישיגו איש אחד אשר יהי' בתור
 42 משפיע נוסע, ואל יחוסו על ההוצאה שבוה, ויהי' הדבר הזה
 43 מסודר אצלם, ואיש אי' מכם יתן א"ע על זה לבוא בכתובים
 44 עם כל מקום ומקום. והנני בוחר ברי"ל שי' ראסקין אשר יתן
 45 א"ע לזה, היינו שעסקו יהי' בכתובים מכתבים, ויחתמו עוד
 46 שנים רד"נ שי' הורעוויטש, ור"א שי' שימחאויטש. וכן
 47 האדרעס הקבוע בענין זה יהי' לרי"ל שי' אשר איליו יב[ו]או
 48 המכתבים, והנני כותב לו בזה.

49 הרש"ז שי' ברד"מ שי' יתן א"ע בדבר הסדר בחזרת דא"ח
 50 במחנם וישתדל בהשגת הרשיון מגבאי הבתי כנסיות, ועוזרים
 51 בדבר יהיו אחיו ר' שמואל שי' וגיסו רמ"מ שי'.

52 ובדבר הרחבת המוסד כנ"ל יעשה ועד מיוחד ויכנוס בזה
 53 רש"פ שי' ויצרפו לזה את רד"נ שי' בעזפאלאו בנו של הרי"מ
 54 ז"ל (באם שהוראתו מתאמת בכלל, כי ישנם ל"ע חכמים בעיני
 55 עצמם, וממציאים לעצמם התירים שונים, כלומר מצדיקי'
 56 א"ע בטענות הזמן והמקום, אשר באמת אינו כן, התורה
 57 נצחית היא, והאסור אסור הוא בכל עת ובכל מקום, וכתתי'
 58 ועל כל פשעי' תכסה אהבה, היא האהבה שאדם אוהב א"ע,
 59 והוא יקר וחביב בעיני עצמו מאד, ע"כ מתיר לעצמו, ומוחל
 60 לעצמו, וכמו עד"מ לאוהב וריע ימחול האדם אם יחטא לו,
 61 דלפי שאוהבו אין החטא נחשב לעון כלל, ומוחל לו בנקל, כן
 62 ויותר מכן מוחל האדם לעצמו מפני אהבת עצמו ואין רואה
 63 חוב לעצמו גם במדות הרעות כמו כעס והדומה ומכ"ש במדות
 64 דקות), ועל הועד הזה להשתדל דבר הרחבת המוסד הלזה
 65 בעזרתו ית'.

66 והי' ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש.

[אג"ק מוהרי"צ כרץ יד]

פרק א משנה ו

יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה וְנִתְנָי הָאֲרֵבָלִי קָבְלוּ מֵהֶם. יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה אָמַר, עֲשֵׂה לְךָ רֵב, וְקִנְיָה לְךָ חֵבֶר, וְהָיוּ דֵּן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת:

נקודות משיחות קודש

מקובלני ממך, שהחוטא ומחטיא אין מספיקין בידו לעשות תשובה. ויש לשאול, הרי גם יהושע בן פרחי ידע כלל זה, ומדוע איפוא אמר לו "חזור בך"? אלא, מבואר בתניא⁵, שגם במקום שנאמר "אין מספיקין בידו לעשות תשובה" – "היינו שאין מחזיקים ידו להיות לו שעת הכושר לעשות תשובה, אבל אם דחק השעה ועשה תשובה, אין לך דבר שעומד בפני התשובה". ורבי יהושע בן פרחי, שהי' דן את כל האדם לכף זכות, אפילו אדם הנמצא בשפל המדרגה, חשב שאולי יעשה תלמידו תשובה בבחינת "דחק השעה"⁶.

וְהָיוּ דֵּן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת

השאלות: א. הרי זה בכלל "ואהבת לרעך כמוך"⁷, ולא הנהגה של מדת חסידות. ב. הקשר בין מאמר זה לשני המאמרים הקודמים שבמשנה זו ("עשה לך רב, וקנה לך חבר"). ג. הקשר לבעל המאמר – רבי יהושע בן פרחי. והביאור:

"והיו דן את כל האדם לכף זכות" בא לרבות גם אדם כזה שלכאורה אין עליו שום לימוד זכות. כי מכיון שכל אחד חייב לעשות לו רב ולקנות לו חבר, צריכים לבחון רבו וחבריו, שמא החסרון הוא בהם. והרי אפילו חסרון קל בדקות דקות, ברבו ובחבריו, עלול להביא לחסרון גדול אצל התלמיד.

והנה, על רבי יהושע בן פרחי מסופר בגמרא⁸ ש"דחה לאותו האיש (שהי' מתלמידיו) בשתי ידיים", ומזה יצא ש"זקף לבניה והשתחוה לה". ואף שכוונתו היתה רצויה, כי רצה להחזירו למוטב, אך בפועל יצא מזה מה שיצא. ולדעתו של רבי יהושע בן פרחי, יתכן שבאם הי' מלמד עליו זכות ותולה החסרון ברבו ובחבריו אולי לא היו תוצאות כאלה. ולכן הזהיר במיוחד על מדה זו⁹.

השאלות במשנתנו: א. הקשר בין שלשת הבבות. ב. הקשר לבעל המאמר – יהושע בן פרחי.

והביאור:

שלשה מאמרים אלו מבטאים ענין האחדות והאחוה בין אדם לחבירו. עשה לך רב – הוראה זו מכוונת לכל אדם, היינו שגם אדם שהוא מורם מעם חייב לדעת שהוא זקוק לרב ומורה דרך, ובזה הוא משתווה ליהודי פשוט. וקנה לך חבר – יש להתנהג בידידות ואהבה לכל יהודי. והיו דן את כל האדם לכף זכות – אפילו יהודי שנמצא בשפל המדרגה.

וכל אחת משלשת ההוראות שייכת ליהושע בן פרחי:

עשה לך רב – יהושע בן פרחי הי' נשיא, ומצינו שאמרו: "בתחלה, כל האומר עלה לה (לגדולה), אני כופתו ונותנו לפני הארי; עתה – כל האומר לי לירד ממנה, אני מטיל עליו קומקום של חמין". לכן אמר "עשה לך רב" – גם נשיא אינו רשאי לחשוב ש"אין על גביו אלא ה' אלקיו"², אלא הוא זקוק לרב. וקנה לך חבר – שנינו³: "יהושע בן פרחי אומר: חטים הבאות מאלכסנדריא טמאות, מפני אנטליא שלהן. אמרו לו חכמים: אם כן – יהא טמאות ליהושע בן פרחי וטהורות לכל ישראל" (פירוש: יהושע בן פרחי הי' דר באלכסנדריא, ושם נהגו ליתן מים על החטים ובזה הוכשרו לקבל טומאה. ועל זה אמרו החכמים: יהיו טמאות באלכסנדריא בלבד, ולא במקום אחר).

נמצא, שיהושע בן פרחי הרגיש ענין האחדות בין בני ישראל, שלכן לא הי' ניהא לו שלבני אלכסנדריא תהי' ההלכה כן ולכל ישראל תהי' ההלכה שונה.

והיו דן את כל האדם לכף זכות – רז"ל מספרים⁴, שאותו האיש הי' בתחלה תלמידו של יהושע בן פרחי, ולאחר שיצא לתרבות רעה אמר לו יהושע בן פרחי: חזור בך! אמר לו:

1. מנחות קט, סע"ב.

2. ספרא ויקרא ד, כב.

3. תוספתא מכשירין פ"ג, ב.

4. סנהדרין קז, ב – בחסרונות הש"ס.

5. פכ"ה.

6. משיחת ש"פ בהעלותך תשמ"א – על פי רשימת השומעים בלבד.

7. קדושים יט, יח. וראה שבועות ל, א: בצדק תשפוט עמיתך, הוי דן את חבריך לכף זכות (אם רואה אתה חבריך עושה דבר, שאתה יכול להכריעו לצד עבירה ולצד זכות, הכריעו לזכות ואל תחשדהו בעבירה, רש"י).

8. סנהדרין קז, ב – בחסרונות הש"ס.

9. משיחת ש"פ פינחס תשכ"ח – על פי רשימת השומעים בלבד.

פרשת בהעלותך

ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־
 אֶהֱרֹן וְאִמְרָתָּ אֵלָיו בְּהִעָלְתָּךְ אֶת־הַנֹּחֶת אֶל־מוֹל'
 פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ וְיִאֲרוּ שִׁבְעַת הַנְּרוֹת: ג וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהֱרֹן
 אֶל־מוֹל' פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ הֵעֲלָה נִרְתִּיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ו זֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה מִקְשָׁה זָהָב
 עַד־יִרְכֶּה עַד־פְּרָחָה מִקְשָׁה הִוא כַּמֶּרְאֶה אֲשֶׁר
 הִרְאָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּן עֹשֶׂה אֶת־הַמִּנְחָה: פ (לח)
 ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וְקַח אֶת־הַלִּוִּיִּם
 מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְטַהַרְתָּ אֹתָם: וְכַהֲתַעֲשֶׂה לָהֶם
 לְטַהֲרֵם הִזָּה עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאת וְהַעֲבִירוּ תַעַר עַל־
 כָּל־בָּשָׂרָם וְכַפְּסוּ בַגְדֵיהֶם וְהִטְהָרוּ: ח וְלָקַחוּ פֶּרֶךְ
 בֹּן־בָּקָר וּמִנְחָתוֹ סֶלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וּפְרִשְׁנֵי
 בֹן־בָּקָר תִּקַּח לְחֲטָאת: ט וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלִּוִּיִּם לִפְנֵי
 אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 (ישראל) י וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלִּוִּיִּם לִפְנֵי יְהוָה וְסִמְכוּ בְּגֵד
 יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלִּוִּיִּם: יא וְהִנִּיף אֶהֱרֹן אֶת־
 הַלִּוִּיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ
 לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה: יב וְהַלִּוִּיִּם יִסְמְכוּ אֶת־
 יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וְעֹשֶׂה אֶת־הָאֶחָד חֲטָאת
 וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־הַלִּוִּיִּם:
 יג וְהַעֲמַדְתָּ אֶת־הַלִּוִּיִּם לִפְנֵי אֶהֱרֹן וּלִפְנֵי בְנָיו
 וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לַיהוָה: יד וְהִבַּדְלַתָּ אֶת־הַלִּוִּיִּם
 מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלִּוִּיִּם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות ב עמ' 316)

בהעלותך את הנרות (ח, ב)

הצווי על הדלקת הנרות אמנם נאמר לאהרן הפהן, אבל
 "הדלקה בשנה בזה". לומר לך, שכל אחד חייב לעסוק ב'הדלקת'
 נשמות ישראל וקריבן לאביהם שבשמים. וצריך להיות "שלהבת
 עולה מאליה": שיהא ה'ר' 'דולק' בכחות עצמו, כך שאינו זקוק
 עוד למדליק.

שני יא ואחר־כֵּן יבאו הַלִּוִּיִּם לְעֹבֵד אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
 וְטַהַרְתָּ אֹתָם וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה: יג כִּי נִתְּנִים
 נִתְּנִים הֵמָּה לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת פְּטֹרַת
 כָּל־יָרְחָם בָּכוֹר כֹּל מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַחְתִּי אֹתָם לִי:
 יד כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה

בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם
 לִי: יו וְאָקַח אֶת־הַלִּוִּיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבָנֵי
 יִשְׂרָאֵל: יז וְאֶתְּנָה אֶת־הַלִּוִּיִּם נִתְּנִים יא לְאֶהֱרֹן
 וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת בְּגֵד
 יִשְׂרָאֵל בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא
 יִהְיֶה בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל גִּיּוֹף בְּגִשֶׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־
 הַקֹּדֶשׁ: יח וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן וְכָל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 לַלִּוִּיִּם כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לַלִּוִּיִּם
 בְּנִיעֲשׂוֹ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יט וַיִּתְּחַטְּאוּ הַלִּוִּיִּם
 וּכְבָּסוּ בַגְדֵיהֶם וַיִּנָּף אֶהֱרֹן אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה
 וּכְכַפֵּר עֲלֵיהֶם אֶהֱרֹן לְטַהֲרֵם: כ וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ
 הַלִּוִּיִּם לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַתָּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי אֶהֱרֹן
 וּלִפְנֵי בְנָיו כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלִּוִּיִּם
 כֵּן עָשׂוּ לָהֶם: ס כ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 כז זֹאת אֲשֶׁר לַלִּוִּיִּם מִבְּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה
 וּמַעֲלָה יָבוֹא לְצִבָּא צִבָּא בַעֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד:
 כח וּמִבְּן חָמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצִּבָּא הַעֲבֹדָה וְלֹא
 יַעֲבֹד עוֹד: כט וְיִשְׁרַת אֶת־אֹחֲיוֹ בְּאֹהֶל מוֹעֵד לְשֹׁמֵר
 מִשְׁמֶרֶת וְעֹבֵדָה לֹא יַעֲבֹד כִּכָּה תַעֲשֶׂה לַלִּוִּיִּם
 בְּמִשְׁמֶרֶתָם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ב עמ' קסא)

כי לי כל בכור בבני ישראל (ח, טז)

אמר רב"ל "היו דומה לו", מה הוא רחום אף אתה רחום.
 ואף כאן: מה הקב"ה פדה את בכורי ישראל בעת מפת בכורות,
 אף עלינו להשתדל (מי שהדבר בידו) להציל את ילדי וילדות
 ישראל שלא יטמעו בין הגוים. ואף ש'אלקיכם כהן הוא',
 ובכהן אין פדיון הבן - חרי אדוּבָה: בכהן לא מספקים חמשה
 סלעים כדי לפדותו, כי אם גופו נתקדש על ידי זה.

שלישי ז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר־סִינִי
 בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ
 הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר: י וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח
 בְּמוֹעֵדוֹ: יא בְּאַרְבַּעַה עֶשְׂרִיּוֹם בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה בֵּין
 הָעֶרְפִּים תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ בְּמוֹעֵדוֹ כְּכֹל־חֻקְתּוֹ וְכִכֹּל־
 מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ: יב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח: יג וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּרִאשׁוֹן
 בְּאַרְבַּעַה עֶשְׂרִי יוֹם לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעֶרְפִּים בְּמִדְבַּר

אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יִחְנוּ: י וּבַהֲאֲרִיז
הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא יִסְעוּ: כ וְיֵשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה
הָעֵנָן יָמִים מִסְפָּר עַל־הַמִּשְׁכָּן עַל־פִּי יְהוָה יִחְנוּ
וְעַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ: כא וְיֵשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֵנָן מַעֲרֹב
עַד־בֹּקֶר וְנִעְלָה הָעֵנָן בֹּקֶר וְנִסְעוּ אוֹ יוֹמָם וְלֵילָה
וְנִעְלָה הָעֵנָן וְנִסְעוּ: כב אוֹ־יָמִים אוֹ־חֹדֶשׁ אוֹ־יָמִים
בַּהֲאֲרִיז הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן לִשְׁכֹּן עָלָיו יִחְנוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסְעוּ וּבַהֲעֵלְתוֹ יִסְעוּ: כג עַל־פִּי יְהוָה
יִחְנוּ וְעַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה שְׁמֹרוּ
עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: פ י וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ד עֲשֵׂה לָךְ שְׁתֵּי חֲצוּצֹת כֹּסֶף
מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הַעֲדָה
וּלְמִסְעָ אֶת־הַמַּחֲנֹת: ג וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אִלַּיִךְ
כָּל־הָעֲדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ד וְאִם־בָּאֲחַת
יִתְקַעוּ וְנוֹעְדוּ אִלַּיִךְ הַנְּשִׂאִים רֹאשֵׁי אֲלָפֵי
יִשְׂרָאֵל: ה וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִיִּם
קִדְמָה: ו וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה שְׁנִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת
הַחֲנִיִּם תִּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקַעוּ לְמַסְעֵיהֶם:
ז וּבַהֲקָהִיל אֶת־הַקָּהָל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְעִי: ח וּבְנֵי
אֹהֶל הַכֹּהֲנִים יִתְקַעוּ בַּחֲצוּצֹת וְהָיוּ לָכֶם לַחֲקַת
עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: ט וְכִי־תֵבְאוּ מִלְחָמָה בָּאֲרָצְכֶם
עַל־חֶצֶל הַחֵצֵר אֹתְכֶם וְהִרְעַתֶם בַּחֲצוּצֹת
וְנוֹפְרֹתֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם:
י וּבְיוֹם שִׁמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֹאשֵׁי חֹדְשְׁכֶם
וְתִקְעֶתֶם בַּחֲצוּצֹת עַל עַלְתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי
שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 28)

על עלתֵיכֶם ועל זבחי שלְמִיכֶם (י, ז)

עולה, שהיא כליל לה, רומז לבטול מחלט לה. שלמים,
שיש בו הנאה לבעלים, רומז לעבודת ה' מתוך הבנה והשגה.
לכן קדם עולה לשלמים, כי תחלת העבודה צריכה להיות מתוך
בטול והכנעה.

חמישי י ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים

סיני כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּן עֶשְׂרֵי
יִשְׂרָאֵל: ו וְהָיוּ אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טַמְאִים לְנֶפֶשׁ
אָדָם וְלֹא־יָכְלוּ לַעֲשׂת־הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ
לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלִפְנֵי אֹהֶלן בַּיּוֹם הַהוּא: ו וַיֹּאמְרוּ
הָאֲנָשִׁים הִהֵמָּה אֵלָיו אֲנַחְנוּ טַמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם
לָמָּה נִגְרַע לְבַלְתִּי הַקְרִיב אֶת־קָרְבָּן יְהוָה בְּמַעַדוֹ
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ח וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֹשֶׁה עֲמְדוּ
וְאִשְׁמְעָה מִה־צִּוְּיָהּ יְהוָה לָכֶם: פ ט וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: י דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ
אִישׁ בִּי־יְהִי טָמֵא לְנֶפֶשׁ אוֹ בְּדֶרֶךְ רַחֲקָה לָכֶם
אוֹ לְדֹרֹתֵיכֶם וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה: יא בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי
בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרֻפִּים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־
מִצּוֹת וּמִרְיֹם וַיֹּאכְלֻהוּ: יב לֹא־יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־
בֹּקֶר וַעֲצֵם לֹא יִשְׁבְּרוּבוּ כְּכֹל־חֲקַת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ
אֹתוֹ: יג וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא־הָיָה
וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּי
כִּי י קָרְבָּן יְהוָה לֹא הַקְרִיב בְּמַעַדוֹ חֲטָאוֹ יִשָּׂא
הָאִישׁ הַהוּא: יד וְכִי־יִגְוֹר אֹתְכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח
לַיהוָה כְּחֻקַּת הַפֶּסַח וּכְמִשְׁפָּטוֹ בֵּן יַעֲשֵׂה חֻקָּה
אֶחָת יְהִיָּה לָכֶם וּלְגֵר וּלְאִזְרוֹחַ הָאָרֶץ: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 74)

או בדרך רחקה . . ועשה פסח לה' (ט, ט)

רו"ל אמרו, "האומר אֲחָטָא וְאִשְׁבָּח, אין מספיקין בידו
לעשות תשובה". אמנם, מי שלא הקריב את הפסח במועדו
משום שסמך על פסח שני - לא מצינו בשום מקום שאינו יכול
לעשות פסח שני; הרי שיש כאן תקון אפילו למי שאומר
"אֲחָטָא וְאִשְׁבָּח". ולא זו בלבד שאין כאן מלכתחלה כל הענן
של "אין מספיקין בידו", אלא אדרבה: האדם נצטוו להקריב
פסח שני.

רבינו טו וביום הקים את־הַמִּשְׁכָּן כִּפָּה הָעֵנָן אֶת־
הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל הָעֲדָת וּבַעֲרֹב יְהִיָּה עַל־הַמִּשְׁכָּן
בְּמִרְאֵה־אֵשׁ עַד־בֹּקֶר: טז בֵּן יְהִיָּה תָמִיד הָעֵנָן
יְכַסֵּנוּ וּמִרְאֵה־אֵשׁ לֵילָה: יז וְלָפִי הָעֲלֹת הָעֵנָן מֵעַל
הָאֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְמִקּוֹם אֲשֶׁר
יִשְׁכֹּן־שָׁם הָעֵנָן שָׁם יִחְנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל: יח עַל־פִּי
יְהוָה יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־פִּי יְהוָה יִחְנוּ כָּל־יְמֵי

תורה, כמאמר "ונפשי כעפר לכל תהיה" (ועל ידי זה נוקא) פתח לבי בתורתך". ושעם הדבר, כי הקב"ה הוא אין סוף ואין שכל נבדל תופס בו, והוא הדין לגבי תורתו. לכן צריך הנבדל להגיע לבטול מחלט, כי רק אז יוכל להשיג באמת חכמה אלקית ולקחת את התורה, שהיא בעצם מעל לנבדל.

ששי ז' ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה | יהוה ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך: ז' ובגדה יאמר שובבה יהוה רבבות אלפי ישראל: ז' פ יא א ויהי העם כמתאננים רע באוני יהוה וישמע יהוה ויחר אפו ותבער בם אש יהוה ותאכל בקצה המחנה: ז' ויצעק העם אל־משה ויתפלל משה אל־יהוה ותשקע האש: ז' ויקרא שם־המקום ההוא תבערה כִּי־בערה בם אש יהוה: ז' והאספסף אשר בקרבו התאוו תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר: ז' וזכרנו את־הדגה אשר־נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים ואת־החציר ואת־הבצלים ואת־השומים: ז' ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל־המן עינינו: ז' והמן כזרע־גד הוא ועינו כעין הפדלח: ז' שטו העם ולקמו וסחנו ברחים אז דכו במדכה ובשלו בפדור ועשו אתו עגות והיה טעמו כטעם לשד השמן: ז' ובדרת הפל על־המחנה לילה ירד המן עליו: ז' וישמע משה את־העם בכה למשפחתיו איש לפתח אהלו ויחר־אף יהוה מאוד ובעיני משה רע: ז' ויאמר משה אל־יהוה למח הרעת לעבדך ולמה לא־מציתי חסר א' חן בעיניך לשום את־משא פל־העם הזה עלי: ז' האנכי הירתי את פל־העם הזה אם־אנכי ילדתיהו כִּי־תאמר אלי שאהו בחיקך פאשר ישא האמן את־הינק על האדמה אשר נשפעת לאבתיו: ז' מאין לי בשר לתת לכל־העם הזה כִּי־יבכו עלי לאמר תנה־לנו בשר ונאכלה: ז' לא־אוכל אנכי לבדי לשאת את פל־העם הזה כי כבד ממני: ז' ואם־ככה | את עשה לי הרגני נא הרג אם־מצאתי חן בעיניך ואל־אראה ברעתי: פ ז' ויאמר יהוה אל־משה אספה־לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת

בחדש נעלה הענן מעל משכן העדת: י' ויסעו בני־ישראל למסעיהם ממדבר סיני וישכן הענן במדבר פארן: י' ויסעו בראשנה על־פי יהוה ביד משה: י' ויסע דגל מחנה בני־יהודה בראשנה לצבאתם ועל־צבאו נחשון בן־עמינדב: י' ועל־צבא מטה בני יששכר נתנאל בן־צוער: י' ועל־צבא מטה בני זבולן אליאב בן־חלון: י' והורד המושכן ונסעו בני־גרשון ובני מררי נשאי המושכן: י' ונסע דגל מחנה ראובן לצבאתם ועל־צבאו אליצור בן־שדיאור: י' ועל־צבא מטה בני שמעון שלמיאל בן־צורישי: י' ועל־צבא מטה בני־גד אליסף בן־דעואל: י' ונסעו הקהתים נשאי המקדש והקימו את־המושכן עד־באם: י' ונסע דגל מחנה בני־אפרים לצבאתם ועל־צבאו אלישמע בן־עמיהוד: י' ועל־צבא מטה בני מנשה גמליאל בן־פרהצור: י' ועל־צבא מטה בני בנימין אכידן בן־גדעוני: י' ונסע דגל מחנה בני־דן מאסרף לכל־המחנה לצבאתם ועל־צבאו אחיעזר בן עמישדי: י' ועל־צבא מטה בני אשר פגעיאל בן עכרן: י' ועל־צבא מטה בני נפתלי אחירע בן־עינו: י' אלה מסעי בני־ישראל לצבאתם ויסעו: י' ויאמר משה לחבב בן־רעואל המדיני חתן משה נסעים | אנחנו אל־המקום אשר אמר יהוה אתו אתן לכם לכה אתנו והטבנו לך כִּי־יהוה דבר־טוב על־ישראל: י' ויאמר אליו לא אלקי כי אם־אל ארצי ואל־מולדתי אלקי: י' ויאמר אל־נא תעזב אתנו כי | עליכן ידעת חנתנו במדבר והיית לנו לעינים: י' והיה כִּי־תלך עמנו והיה | הטוב ההוא אשר ייטיב יהוה עמנו והטבנו לך: י' ויסעו מהר יהוה דרך שלשת ימים וארון ברית־יהוה נסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה: י' וענן יהוה עליהם יומם בנסעם מן־המחנה: י' ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (קטוטי שיחות כו עמ' 252)

וארון ברית ה' נסע לפניהם (י, לג)

ובו שבקי לוחות מנחים (רש"י)

שבקי לוחות - רומזים לשפלות ובטול הדרושים כדי לקחת

מלמדנו, כי יש להביא את מעינות פנימיות התורה גם לרשע:
אין לו יהודי שאינו ראוי ללמד חלק זה בתורה. וכבר אמרו
רז"ל: "המאור שבה (סודות החכמה) מחזירו למוטב".

שביעי וַיֹּאסֶף מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה הוּא וְזֻקְנֵי יִשְׂרָאֵל:
א וְרוּחַ נָסַע אֶמֶת יְהוָה וַיָּגֵז שְׁלֹמִים מִן־הַיָּם וַיַּפֵּשׂ
עַל־הַמַּחֲנֶה בְּדֶרֶךְ יוֹם פֶּה וּבְדֶרֶךְ יוֹם פֶּה סְבִיבוֹת
הַמַּחֲנֶה וּכְאֻמָּתִים עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ: ב וַיָּקָם הָעָם
כִּלְיֹהִים הֵהוּא וְכִלְיֵהֲלִילָה וְכָל אֶתְרָת הַמַּחֲנֶה
וַיֹּאסֶפּוּ אֶת־כְּתִיב הַשְּׁלֹוֹ הַמִּמְעִיט אֶסְף
עֲשָׂרָה חֲמֻרִים וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שְׁטוֹחַ סְבִיבוֹת
הַמַּחֲנֶה: ג הַבָּשָׂר עוֹדְנָה בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרֵם יִכְרֹת
וְאִף יְהוָה חָרָה בָּעָם וַיֵּךְ יְהוָה בָּעָם מִכָּה רַבָּה
מְאֹד: ד וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא קִבְרוֹת
הַתְּאוּהָ כִּי־שָׁם קָבְרוּ אֶת־הָעָם הַמִּתְאוּסִים:
ה מִקִּבְרוֹת הַתְּאוּהָ נָסְעוּ הָעָם חֲצֵרוֹת וַיְהִי
בַּחֲצֵרוֹת: פ יב וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בַּמִּשְׁחָה
עַל־אֲדוֹת הָאִשָּׁה הַכִּשִּׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי־אִשָּׁה
כִּשִּׁית לָקַח: ז וַיֹּאמְרוּ הֲרֹק אֶדְ־בַּמִּשְׁחָה דִּבֶּר יְהוָה
הֲלֹא גַם־כִּנּוּ דִּבֶּר וַיִּשְׁמַע יְהוָה: ח וְהָאִישׁ מֹשֶׁה
כְּתִיב עֲנוּ קִרִי עֲנִיו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי
הָאֲדָמָה: ט וַיֹּאמֶר יְהוָה פִּתְּאִם אֶל־מֹשֶׁה
וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־מִרְיָם צֵאוּ שְׁלֹשְׁתֶּכֶם אֶל־אֹהֶל
מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשְׁתָּם: י וַיֵּרֶד יְהוָה בַּעֲמֹד עֲנָן
וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן וּמִרְיָם וַיֵּצְאוּ
שְׁנֵיהֶם: יא וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּנָא דְּבָרִי אִם־יְהִיֶּה גְבִיאֲכֶם
יְהוָה בְּמִרְאֵה אֱלֹוֹ אֶתְוַדַּע בַּחֲלוֹם אֲדַבְּרֶכּוּ: יב לֹא־
כֵן עֲבַדִּי מֹשֶׁה בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא: יג פֶּה אֶל־פֶּה
אֲדַבְּרֶכּוּ וּמִרְאֵה וְלֹא בְּחִידוֹת וּתְמוֹנָה יְהוָה יִפְיֵט
וּמִדּוּעַ לֹא יֵרָאֶת לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בַּמִּשְׁחָה: יד וַיַּחֲרֹ־אֵף
יְהוָה בָּם וַיִּלְךְ: טו וַהֲעֵזָן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהִנֵּה מִרְיָם
מִצְרַעַת כְּשֶׁלֶג וַיִּפֹּן אֶהֱרֹן אֶל־מִרְיָם וְהִנֵּה מִצְרַעַת:
טז וַיֹּאמֶר אֶהֱרֹן אֶל־מֹשֶׁה כִּי אֲדֹנִי אֶל־נָא תִשֶׁת
עָלֵינוּ חֲטָאת אֲשֶׁר נֹאֲלָנוּ וְאֲשֶׁר חָטָאנוּ: יז אֶל־נָא
תְּהִי כַּמֶּת אֲשֶׁר בָּצַאתוּ מִרְחָם אֲמֹו וַיֵּאָכֵל חֲצִי

כִּי־הֵם זֻקְנֵי הָעָם וְשִׁטְרוּ וְלָקַחְתָּ אֹתָם אֶל־אֹהֶל
מוֹעֵד וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ: יח וַיֵּרְדְּתִי וּדְבַרְתִּי עִמָּךְ
שָׁם וַאֲצַלְתִּי מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשִׁמְתִּי עֲלֵיהֶם
וְנִשְׁאָו אִתְּךָ בַּמִּשְׁחָה הָעָם וְלֹא־תִשָּׂא אִתָּה לְבַדְּךָ:
יט וְאֶל־הָעָם תֹּאמַר הִתְקַדְּשׁוּ לְמַחֲרֹ וְאִכַּלְתֶּם בָּשָׂר
כִּי בְכִיתֶם בְּאֶזְנִי יְהוָה לֵאמֹר מִי יֵאָכְלֵנוּ בָּשָׂר
כִּי־טוֹב לָנוּ בַּמִּצֵּרִים וְנִתֵּן יְהוָה לָכֶם בָּשָׂר וְאִכַּלְתֶּם:
כ לא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּן וְלֹא יוֹמִים וְלֹא חֲמִשָּׁה
יָמִים וְלֹא עֲשָׂרָה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרִים יוֹם: כא עַד אֶת־
חֹדֶשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא מֵאֶפְכֶם וְהָיָה לָכֶם לְזֵכָר
וְעַן כִּי־מֵאֻסְתֶּם אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וּתְבַכּוּ
לְפָנָיו לֵאמֹר לָמָּה זֶה יֵצְאֵנוּ מִמִּצְרָיִם: כב וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנֹכִי
בְּקִרְבִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ בָּשָׂר אֶתָּן לָהֶם וְאָכְלוּ חֹדֶשׁ
יָמִים: כג הֲצֵאֵן וּבִקֶּר יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם אִם
אֶת־כָּל־דֹּגֵי הַיָּם יֹאסֶף לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם: כד
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִיד יְהוָה תִּקְצֹר עֲתָה
תִּרְאֶה הִיקָרְךָ דְּבָרִי אִם־לֹא: כה וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיֵּדְבֵר
אֶל־הָעָם אֶת דְּבָרֵי יְהוָה וַיֹּאסֶף שְׁבָעִים אִישׁ מִזֻּקְנֵי
הָעָם וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבוֹת הָאֹהֶל: כו וַיֵּרֶד יְהוָה
בַּעֲנָן וַיִּדְבֹּר אֱלֹוֹ וַיֵּאָצֵּל מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן
עַל־שְׁבָעִים אִישׁ הַזֻּקְנִים וַיְהִי כְּגֹוֹחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ
וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסֻפוּ: כז וַיִּשְׁאָרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים אֶת־
שֵׁם הָאֶחָד אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי מִידָד וַתֵּנַח עֲלֵיהֶם
הָרוּחַ וְהִמָּה בִּפְתָּחַיִם וְלֹא יֵצְאוּ הָאֹהֶלָה וַיִּתְנַבְּאוּ
בַּמַּחֲנֶה: כח וַיִּרְץ הַנֶּעֱר וַיִּגֵּד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶלְדָּד
וּמִידָד מִתְנַבְּאִים בַּמַּחֲנֶה: כט וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן
מִשְׁרַת מֹשֶׁה מִבְּחִרָיו וַיֹּאמֶר אֲדֹנִי מֹשֶׁה כִּלְיָם:
כו וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הִמְקַנָּא אֶתָּה לִי וּמִי יִתֵּן כָּל־עָם
יְהוָה נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן יְהוָה אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ד עמ' 1039)

שטו הָעָם וְלָקַטוּ (יא, ח)

רשעים, שטו וְלָקַטוּ (יזמא עה, א)

'לחם' סתם, רומז לחלק הנגלה שבתורה. המן, לחם מן
השמים, רומז לפנימיות התורה. העבדה שהמן נתן גם לרשע

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם א' עמ' 149)

בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא

לקאורָה, מה שִׁיף נֶאֱמָנוּת כְּשֶׁאֵי אֶפְשֶׁר לְקַחַת שׁוּם דָּבָר מִהַבִּית. אֲלֵא, הַנֶּאֱמָנוּת הִיא בְּכָךְ שֶׁלֹּא כָּל מֵה שְׂרׁוּאִים מְגִלִּים. וּמִסְפָּר עַל הָרֵב הַמְּגִיד, שֶׁנֶּכְנֵס אֵלָיו תַּלְמִיד אֶחָד קָדָם שְׁחֹזֵר לְבֵיתוֹ. הַמְּגִיד נִפְרָד מִמֶּנּוּ, אִךְ אִמֵּר לְחִבְרִיָּא שֶׁיִּנְסוּ לְעַכֵּב אוֹתוֹ מִנְּסִיעָתוֹ. הַחִבְרִיָּא לֹא הִצְלִיחוּ, וְהַתַּלְמִיד יָצָא לְדַרְכּוֹ. בְּבֹאוֹ לְבֵיתוֹ, מֵת. וּמִדּוּעַ לֹא אִמֵּר לוֹ הַמְּגִיד בְּמִפְרָשׁ שֶׁלֹּא יִסַּע – כִּי לֹא כָּל דָּבָר מִתֵּר לְגִלּוֹת.

קל"ו פסוקים, מהללא"ל סימן.

בְּשָׂרוֹ: י' וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא רַחֵם נָא לָהּ: פ' מִפְּטִיר י' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַבְיָה יָרֵךְ יֶרֶךְ בְּפָנֶיהָ הֲלֹא תִפְלֵם שְׂבַעַת יָמִים תִּסְגֹּר שְׂבַעַת יָמִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחֲרֵי תֵאָסֵף: טו' וְתִסְגֹּר מֵרִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׂבַעַת יָמִים וְהָעַם לֹא נִסַּע עַד־הֵאָסֵף מֵרִים: טז' וְאַחֲרֵי נִסְעוּ הָעַם מִחֲצֵרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר פָּאָרָן: פפפ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִזְיָחִים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכְיָה דְּרִכְיָנֵגֶם, וְכָל־נְתִיבֶתֶיהָ שְׁלוֹם. אִךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכַבּוּד. י' חֲפִיץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגִּלּוֹל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגַד הַתִּפְרָ, שִׁמְקוֹם הַתִּפְרָ יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנֵט חוֹגְרִים בַּתְּחִילָת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה הִיא עַל הַכֹּל לְשִׁמּוֹעַ הַהִפְטָרָה כְּמוֹ הַפְּרָשָׁה שֶׁבִּסְפָּר תּוֹרָה.

בִּרְכַּת הַהִפְטָרָה לִפְנֵיהָ

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הַפְּטָרָה לַפְּרָשַׁת בַּהֲעֹלְתְךָ בּוֹכְרִיהָ פָּרָק ב

ב' י' רָנִי וְשִׂמְחִי בַּתְּצִיּוֹן כִּי הִנֵּנִי־בָּא וְשִׁכְנֵנִי בְּתוֹכְךָ נְאֻם־יְהוָה: טו' וַיִּגְלוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם וְשִׁכְנֵנִי בְּתוֹכְךָ וַיִּדְעַתְּ כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ: טז' וַנַּחֵל יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֶלְקוֹ עַל־אֲדָמַת הַקֹּדֶשׁ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַיִם: יז' הֵם כָּל־בָּשָׂר מִמֶּנִּי יְהוָה כִּי גֵעוֹר מִמַּעוֹן קִדְּשׁוּ: יח' וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מִלְאָךְ יְהוָה וְהַשָּׁטָן עֹמֵד עַל־יְמִינוֹ לְשַׁטְנוֹ: יט' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׁטָן יִגְעַר יְהוָה בְּךָ הַשָּׁטָן וַיִּגְעַר

יְהוָה בֶּךָ הִבְחָר בִּירוּשָׁלַיִם הַלְוֹא זֶה אֹדֶר מִצֵּל מֵאֵשׁ: ג וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לִבֶּשׂ בְּגָדִים צֹאִים
וְעֹמֵד לִפְנֵי הַמִּלְאָךְ: ד וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־הָעֹמְדִים לִפְנָיו לֵאמֹר הִסִּירוּ הַבְּגָדִים הַצֹּאִים מֵעָלַי
וַיֹּאמֶר אֲלֵיו רְאֵה הָעֵבְרָתִי מֵעָלַי עֹנֵךְ וְהַלְבֵּשׁ אֹתְךָ מַחֲלָצוֹת: ה וַאֲמַר יִשְׁיֻמוּ צָנִיף טְהוֹר
עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשְׁיֻמוּ הַצָּנִיף הַטְּהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיַּלְבִּשֻׁהוּ בְּגָדִים וּמִלְאָךְ יְהוָה עֹמֵד: ו וַיַּעַד
מִלְאָךְ יְהוָה בִּיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: ז כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בְּדַרְכֵי תֵלֶךְ וְאִם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי
תִּשְׁמֹר וְגַם־אֶתֶּה תִּדְרִין אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֻצֵּי וְנָתַתִּי לְךָ מַהֲלָכִים בֵּין הָעֹמְדִים
הָאֵלֶּה: ח שְׁמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ | הִכְהֵן הַגְּדוֹל אֶתֶּה וְרַעֲיֵךְ הַיֹּשְׁבִים לִפְנֵיךְ כִּי־אֲנִשִּׁי מוֹפֶת
הֵמָּה כִּי־הִנֵּנִי מֵבִיא אֶת־עֲבָדֵי צֶמַח: ט כִּי | הִנֵּה הָאֲבֹן אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ עַל־אֲבֹן
אֶחָד שְׁבַעֶה עֵינַיִם הִנֵּנִי מִפְתַּח פֶּתָחָה נָאִם יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי אֶת־עֹן הָאָרֶץ־הַזֹּאת
בַּיּוֹם אֶחָד: י בַּיּוֹם הַהוּא נָאִם יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרְאוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ אֶל־תַּחַת גִּפֶּן וְאֶל־תַּחַת
תְּאֵנָה: ד א וַיָּשֶׁב הַמִּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי וַיַּעֲיֹרֵנִי כְּאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲזֹר מִשְׁנָתוֹ: ד וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה
אֶתֶּה רֹאֶה כְּתִיב וַיֹּאמֶר קִרִי וַאֲמַר רְאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגִלְגָּה עַל־רֹאשֶׁהָ וְשִׁבְעָה
נִרְתִּיָּה עָלֶיהָ שְׁבַעֶה וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֹרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשֶׁהָ: ג וּשְׁנַיִם זִיתִים עָלֶיהָ אֶחָד
מִימִין הַגִּלְגָּה וְאֶחָד עַל־שְׂמֹאלָהָ: ד וַאֲעַן וַאֲמַר אֶל־הַמִּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי לֵאמֹר מָה־אֵלֶּה
אֲדֹנִי: ה וַיַּעַן הַמִּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הַלּוֹא יָדַעְתָּ מָה־הֵמָּה אֵלֶּה וַאֲמַר לֹא אֲדֹנִי:
ו וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵאמֹר זֶה דְּבַר־יְהוָה אֶל־זֶרְבָבֶל לֵאמֹר לֹא בְּחַל וְלֹא בְּכַח כִּי אִם־בְּרוּחִי
אִמַּר יְהוָה צְבָאוֹת: ז מִי־אֶתֶּה הִרְגְּדוֹל לִפְנֵי זֶרְבָבֶל לְמִישֹׁר וְהוֹצִיא אֶת־הָאֲבֹן הָרֹאשֶׁהָ
תִּשְׁאֲלוֹת חֵן חֵן לָהּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמַן, אַתָּה
הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזָר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
מִלֶּךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:
רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מִשְׁמַח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנִּבְיָא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה
יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת

כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ,
מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹזִידִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הוראות כ"ק אדמו"ר שליט"א לחג השבועות

ע"פ הוראת חז"ל¹ דמזכירים "ומזרזין . . בשעת מעשה" – כאן המקום להזכיר ולזרז עוד הפעם אודות
הענינים דלקמן שהזמן גרמא:

(א) ב"תיקון ליל שבועות" – בכל הדפוסים שראיתי – הסיום דספר יצירה הוא: "... נאמנת בפנים . . אחד
בפה ואחד בלב".

ולפענ"ד אינו נכון. כי (נוסף לזה שחסר סיום בדבר טוב, הרי) נוסח זה אינו מובן כלל.

וצריך להיות, כמו שהוא בכ"כ הוצאות דספר יצירה הנדפס בפ"ע: "... נאמנת ג' רעות ללשון דיבור רע והמלשין
והמדבר אחד בפה ואחד בלב ג' טובות ללשון שתיקה ושמירת הלשון ודיבור אמת".

ומענין לענין: ב"תיקון" שנדפס בסלאוויטא (ועוד) בהעתקת מאמרו של רשב"י: "אנן בחביבותא תליא
מילתא דכתיב כו", הובאו רק ב' פסוקים.

וצ"ל כבזהר: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב ואהבת את ה' אלקיך וכתוב מאהבת ה' אתכם וכתוב אהבתי אתכם
אמר ה'".²

(ב) כמדובר כמה פעמים – ע"פ מרז"ל³ "אמר הקב"ה לישראל בני היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה
ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה" – כשם שאמירת עשרת הדברות
בפעם הראשונה היתה בנוכחות כל עם ישראל, אנשים נשים וטף, גם הקטני קטנים – כדאי להשתדל אשר בעת
קריאת הפרשה הזאת בזמן מ"ת בכל שנה ושנה,

כל בני ישראל, גם הקטני קטנים (ות), יהיו בבית הכנסת (לכל הפחות) בעת קריאת עשרת הדברות.

ולהעיר אשר מ"ת הוא ע"י אשר "בנינו עורבים אותנו"⁴.

(ג) הרגילים בנתינת צדקה בכל יום – בערב חז"ש זה יתנו גם בעד שני הימים דחג השבועות. ועד"ז בכל עש"ק⁵
וערב יו"ט כו".⁶

(משיחת יום ב' דחה"ש תשמ"ג)

(5) אף ד"פרש שבתכם לא קאמר" ואצ"ל הכנסת אורחים כביו"ט
(זח"ב פח, ב. סידור עם דא"ח רא, א. שם ד"ה יגלה לך – רג, ג
ואילך).

(6) ועיין תניא פל"ז (מח, ב).

(1) מכילתא (ורש"י) יתרו יט, כד.
(2) עיין לקוטי לוי"צ הערות לזהר פ' נשא ס"ע שנה ואילך – ביאור
ג' פסוקים אלו.
(3) פסיקתא דר"כ פ' בחודש השלישי (הובא ברוקח סרצ"ו).
(4) שהש"ר פ"א, ד (א).
(5) עיין לקוטי לוי"צ הערות לזהר פ' נשא ס"ע שנה ואילך – ביאור
ג' פסוקים אלו.

סדר מצות הדלקת נרות לחג השבועות ושבט קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחול"ל נותנים בערב החג גם עבור היום השני) אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב חג השבועות

יש להדליק – בחול"ל לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני. זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים – אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

במידה והתעכבה הדלקת הנרות, והחג כבר נכנס, יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחול"ל יום שני של חג השבועות

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

ערב שבט קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים – אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

לוח זמנים לשבוע פרשת בהעלותך בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:32	5:33	8:32	8:32	9:04	9:04	10:16	10:16	19:48	19:45	20:12	20:15	19:28	20:27
חיפה (ק)	5:28	5:28	8:29	8:30	9:01	9:02	10:14	10:14	19:49	19:52	20:16	20:19	19:21	20:31
ירושלים (ק)	5:28	5:28	8:30	8:30	9:01	9:01	10:13	10:14	19:47	19:50	20:14	20:17	19:09	20:27
תל אביב (ק)	5:32	5:32	8:31	8:32	9:04	9:04	10:16	10:16	19:49	19:47	20:14	20:17	19:29	20:29
אוסטריה וינה (ק)	4:49	4:51	8:19	8:18	8:50	8:50	10:11	10:11	20:55	20:59	21:32	21:37	20:40	21:58
אוסטרליה מלבורן (ח)	7:25	7:28	9:18	9:20	9:50	9:52	10:39	10:41	17:12	17:11	17:40	17:39	16:53	17:51
אוקראינה אודסה (ק)	5:03	5:01	8:25	8:25	8:57	8:57	10:17	10:17	20:48	20:52	21:23	21:28	20:34	21:32
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	4:37	4:35	8:04	8:03	8:36	8:35	9:57	9:56	20:40	20:44	21:17	21:22	20:26	21:26
אוק. ז'יטומיר (ק)	4:55	4:52	8:25	8:24	8:57	8:57	10:20	10:19	21:13	21:18	21:53	21:58	20:59	22:02
אוקראינה קייב (ק)	4:45	4:43	8:17	8:16	8:49	8:48	10:11	10:11	21:08	21:12	21:48	21:53	20:54	21:57
אוקראינה דונייצק (ק)	4:27	4:25	7:54	7:53	8:25	8:25	9:46	9:46	20:27	20:32	21:04	21:09	20:13	21:13
איטליה מילאנו (ק)	5:33	5:31	8:53	8:53	9:25	9:25	10:44	10:44	21:11	21:15	21:45	21:50	20:56	22:09
אקוואדור קיטו (ח)	6:01	6:02	8:35	8:36	9:05	9:06	10:07	10:08	18:24	18:25	18:46	18:47	18:07	18:51
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:51	7:54	9:47	9:49	10:20	10:22	11:10	11:12	17:52	17:51	18:19	18:18	17:34	18:30
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	8:57	9:00	10:48	10:50	11:18	11:20	12:06	12:08	18:30	18:29	18:59	18:58	18:11	19:02
ארה"ב בולטימור (ק)	5:38	5:37	8:47	8:47	9:19	9:19	10:35	10:35	20:32	20:35	21:02	21:06	20:17	21:10
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	5:21	5:20	8:34	8:34	9:06	9:06	10:22	10:22	20:28	20:31	20:59	21:02	20:13	21:17
ארה"ב ג'רסי (ק)	5:22	5:21	8:34	8:34	9:07	9:06	10:23	10:23	20:27	20:30	20:58	21:02	20:12	21:18
ארה"ב דטרויט (ק)	5:52	5:51	9:08	9:08	9:39	9:39	10:57	10:57	21:10	21:13	21:42	21:46	20:55	22:01
ארה"ב היוסטן (ק)	6:17	6:17	9:14	9:15	9:47	9:47	10:58	10:58	20:22	20:25	20:49	20:51	20:07	21:03
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	5:37	5:37	8:41	8:41	9:12	9:13	10:25	10:26	20:06	20:08	20:33	20:36	19:50	20:48
ארה"ב מיאמי (ק)	6:26	6:26	9:18	9:19	9:51	9:51	11:00	11:01	20:12	20:15	20:38	20:40	19:56	20:51
ארה"ב ניו הייבן (ק)	5:17	5:16	8:29	8:29	9:02	9:02	10:18	10:18	20:23	20:27	20:55	20:58	20:08	21:16
ארה"ב שיקאגו (ק)	5:11	5:09	8:27	8:27	8:58	8:58	10:15	10:15	20:27	20:31	20:59	21:03	20:12	21:18
בוליביה לה פאס (ח)	6:45	6:47	9:07	9:09	9:36	9:38	10:34	10:36	18:16	18:17	18:39	18:40	17:59	18:44
בלגיה אנטוורפן (ק)	5:27	5:24	9:00	8:59	9:32	9:31	10:55	10:55	21:55	22:00	22:36	22:42	21:41	23:10
בלגיה בריסל (ק)	5:28	5:25	9:01	9:00	9:32	9:31	10:55	10:55	21:55	21:59	22:35	22:41	21:41	23:07
בלרוס ליובאוויטש (ק)	4:18	4:14	8:03	8:02	8:34	8:33	10:01	10:00	21:31	21:37	22:20	22:27	21:18	22:31
ברזיל ס. פאולו (ח)	6:37	6:40	8:48	8:50	9:19	9:21	10:14	10:16	17:32	17:32	17:56	17:56	17:14	18:04
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	6:22	6:25	8:34	8:35	9:05	9:06	10:00	10:02	17:20	17:20	17:44	17:44	17:02	17:51
בריטניה לונדון (ק)	4:41	4:38	8:17	8:16	8:48	8:47	10:12	10:11	21:17	21:22	21:59	22:04	21:03	22:31
בריטניה מנצ'סטר (ק)	4:39	4:36	8:20	8:19	8:51	8:50	10:17	10:16	21:36	21:41	22:21	22:28	21:22	23:00
גרמניה ברלין (ק)	4:43	4:40	8:20	8:19	8:52	8:51	10:16	10:16	21:27	21:32	22:11	22:17	21:13	22:21
גרמניה פרנקפורט (ק)	5:13	5:10	8:45	8:45	9:16	9:16	10:39	10:39	21:35	21:40	22:15	22:20	21:21	22:24
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	6:42	6:44	8:52	8:54	9:22	9:24	10:17	10:18	17:31	17:30	17:55	17:55	17:12	17:59
הודו בומביי (ח)	5:58	5:58	8:43	8:44	9:16	9:16	10:23	10:24	19:16	19:18	19:40	19:42	19:00	19:46
הודו פונה (ח)	5:53	5:53	8:39	8:40	9:11	9:12	10:18	10:19	19:13	19:15	19:37	19:39	18:56	19:43
הונגריה בודפשט (ק)	4:45	4:43	8:10	8:09	8:42	8:41	10:02	10:02	20:40	20:44	21:16	21:21	20:25	21:25
טורקיה איסטנבול (ק)	5:30	5:28	8:42	8:42	9:14	9:14	10:30	10:31	20:35	20:39	21:07	21:10	20:20	21:14
יוון אתונה (ק)	6:00	5:59	9:08	9:08	9:40	9:40	10:54	10:55	20:47	20:50	21:17	21:20	20:32	21:24

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ק)	5:09	5:07	8:32	8:31	9:04	9:04	10:24	10:24	20:57	21:02	21:33	21:38	20:43	21:42
מקסיקו מ. סיטי (ק)	6:49	6:50	9:40	9:41	10:10	10:11	11:18	11:19	20:21	20:23	20:45	20:47	20:05	20:51
ניו זילנד קרייסטצ'רץ' (ח)	7:53	7:57	9:35	9:38	10:08	10:11	10:55	10:57	17:02	17:01	17:33	17:32	16:43	17:36
נפאל קטמנדו (ח)	5:01	5:01	7:59	8:00	8:30	8:30	9:41	9:41	19:03	19:06	19:29	19:31	18:47	19:35
סינגפור סינגפור (ח)	6:55	6:56	9:24	9:25	9:57	9:58	10:59	11:00	19:11	19:12	19:34	19:35	18:54	19:39
פולין ורשא (ק)	4:13	4:10	7:51	7:50	8:22	8:21	9:46	9:46	20:56	21:02	21:40	21:46	20:43	21:50
פרו לימה (ח)	6:21	6:23	8:39	8:41	9:12	9:13	10:10	10:11	17:52	17:53	18:15	18:16	17:35	18:20
צרפת ליאון (ק)	5:48	5:46	9:10	9:10	9:42	9:41	11:01	11:01	21:30	21:34	22:05	22:09	21:16	22:28
צרפת פריז (ק)	5:45	5:42	9:14	9:13	9:45	9:44	11:06	11:06	21:53	21:58	22:32	22:37	21:39	22:59
קולומביה בוגוטה (ח)	5:36	5:37	8:14	8:15	8:43	8:44	9:47	9:48	18:14	18:15	18:36	18:37	17:57	18:41
קנדה טורונטו (ק)	5:33	5:31	8:51	8:51	9:22	9:22	10:40	10:40	20:59	21:03	21:32	21:37	20:45	21:53
קנדה מונטריאול (ק)	5:03	5:01	8:24	8:24	8:56	8:55	10:15	10:15	20:43	20:47	21:17	21:22	20:28	21:40
קפריסין לרנקה (ק)	5:31	5:30	8:32	8:32	9:05	9:05	10:18	10:19	19:57	20:00	20:25	20:28	19:42	20:32
רוסיה מוסקבה (ק)	4:43	4:39	8:33	8:32	9:03	9:02	10:32	10:31	22:13	22:20	23:06	23:13	22:01	23:52
רוסיה רוסטוב נא דונו (ק)	5:24	5:22	8:48	8:47	9:20	9:19	10:40	10:40	21:15	21:19	21:51	21:56	21:01	22:00
שווייץ ציריך (ק)	5:25	5:23	8:52	8:52	9:23	9:22	10:43	10:43	21:23	21:28	22:00	22:05	21:09	22:24
תאילנד בנגקוק (ח)	5:47	5:47	8:27	8:28	8:59	9:00	10:05	10:06	18:46	18:48	19:09	19:11	18:30	19:15

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק: מוצאי חג השבועות

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת חג השבועות, ה'תשכ"ז

יומא טבא וקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

ולקבלה תיכף שכר שלא תהא אומה ולשון שולטת בהם.

מנחם שניאורסאהן

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פלאיוב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 3 9606761 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il